

2016

**דוח
תקופתי
לשנת
2016**

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוח תקופתי

לשנת 2016

פרק א': תיאור עסקי התאגיד

פרק ב': דוח הדירקטוריון

פרק ג': דוחות כספיים

**פרק ד': נתונים כספיים מתוך הדוחות הכספיים
המאוחדים המיוחסים לחברה**

פרק ה': דוח פרטים נוספים על התאגיד

**פרק ו': דוח בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית
על הדיווח הכספי ועל הגילוי**

פרק ז': נספחים

מספר חברה: 520007469

משרד ראשי: רח' אלנבי 115, תל אביב, 6581708

מוקד שירות לקוחות ארצי: 03-7107777

פקס: 03-7107788

www.menoramivt.co.il

פרק א': תיאור עסקי התאגיד

תוכן עניינים

1.	תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד	3
1.1	פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו	3
1.2	תרשים מבנה אחזקות הקבוצה	4
1.3	תחומי פעילות	4
1.4	השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו	5
1.5	חלוקת דיבידנדים	5
2.	תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	8
2.1	תיאור כללי של התחום	8
2.2	מוצרים ושירותים	10
2.3	תחרות בתחום ביטוח חיים פנסיה וחיסכון ארוך טווח	17
2.4	לקוחות	22
3.	ביטוח רכב חובה	23
3.1	תיאור כללי של תחום הפעילות	23
3.2	מוצרים ושירותים	25
3.3	תחרות	26
3.4	לקוחות	27
4.	ביטוח רכב רכוש	28
4.1	תיאור כללי של תחום הפעילות	28
4.2	מוצרים ושירותים	28
4.3	תחרות	29
4.4	לקוחות	30
5.	ביטוח כללי אחר	31
5.1	תיאור כללי של תחום הפעילות	31
5.2	מוצרים ושירותים	31
5.3	תחרות	35
5.4	לקוחות	37
6.	ביטוח בריאות	38
6.1	תיאור כללי של תחום הפעילות	38
6.2	מוצרים ושירותים	39
6.3	תחרות	42
6.4	לקוחות	43
7.	שירותים ומוצרים פיננסיים	44
7.1	תיאור כללי של תחום הפעילות	44
7.2	מוצרים ושירותים	46
7.3	פילוח הכנסות ורווחיות מוצרים ושירותים	48
7.4	לקוחות	48
7.5	שיווק והפצה	49

49.....	תחרות	7.6	
50.....	ספקים ונותני שירותים	7.7	
50.....	מימון	7.8	
50.....	מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד	7.9	
61.....	מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה	8	8.
61.....	סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד	8.1	
83.....	חסמי כניסה ויציאה עיקריים ושינויים החלים בהם	8.2	
83.....	גורמי הצלחה קריטיים	8.3	
84.....	השקעות	8.4	
86.....	ביטוח משנה	8.5	
94.....	הון אנושי	8.6	
101.....	שיווק והפצה	8.7	
105.....	ספקים ונותני שירותים	8.8	
106.....	רכוש קבוע ומתקנים	8.9	
106.....	עונתיות	8.10	
108.....	נכסים לא מוחשיים	8.11	
108.....	הליכים משפטיים	8.12	
108.....	מימון	8.13	
108.....	מיסוי	8.14	
109.....	גורמי סיכון	8.15	
109.....	הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה	8.16	
115.....	היבטי ממשל תאגידי	9	9.
115.....	דירקטורים חיצוניים	9.1	
116.....	מבקרת פנים	9.2	
118.....	רואה חשבון מבקר	9.3	
119.....	אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי	9.4	
120.....	היערכות ליישום משטר כושר הפירעון לפי הדירקטיבה Solvency II	9.5	

חלק א': פעילות התאגיד והיאור התפתחות עסקיו

פרק זה נערך בהתאם לתקנה 8 לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970 (להלן: "תקנות ניירות ערך"), ואולם האמור בתקנות 8(ב), 8א ו-8ב לתקנות ניירות ערך לעניין הדוח התקופתי, אינו חל ביחס למידע בדוח התקופתי של תאגיד שאיחד או איחד באיחוד יחסי מבטח או שהמבטח הוא חברה כלולה שלו, ככל שמידע זה מתייחס למבטח.

בשל היות עיקר אחזקותיה של החברה תאגידיים שהינם מבטחים (מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ ושומרה חברה לביטוח בע"מ), נערך רובו של פרק זה בהתאם לחוזרי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון, אשר החילו את תקנות ניירות ערך האמורות על מבטחים, בשינויים המתחייבים מאופי הפעילות של מבטחים, לעיתים, תוך קביעת פירוט שונה מהנדרש לפי התקנות האמורות.

סעיף השירותים הפיננסיים, בפרק זה, נערך בהתאם להוראות התוספת הראשונה לתקנות ניירות ערך (פרטי תשקיף, וטיוטת תשקיף - מבנה וצורה), התשכ"ט-1969.

דוח זה נערך בשים לב למתווה ולעקרונות כפי שפרסמה רשות ניירות ערך בחודש דצמבר 2012, במסגרת עמדה משפטית מספר 25-105, בנושא קיצור דוחות (כפי שעודכנה בחודש דצמבר 2015), וכן בשים לב, להנחיות רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, לרבות מחודש ינואר 2014, בדבר קיצור הדוחות הכספיים.

פרק זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח ו/או תקנון, לפי העניין.

יש לקרוא את הדוח התקופתי, על כל חלקיו, כמקשה אחת.

הגדרות

למען הנוחות, בפרק זה, תהיינה לקיצורים הבאים, המשמעות הרשומה לצידם, אלא אם כן צוין במפורש אחרת:

כללי

"החברה" - מנורה מבטחים החזקות בע"מ;

"הקבוצה" - החברה והחברות שבשליטתה, במישרין או בעקיפין;

"מנורה מבטחים ביטוח" - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ;

"מנורה מבטחים גיוס הון" - מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ;

"מנורה מבטחים מהנדסים" - מנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ;

"מנורה מבטחים נדל"ן" - מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ;

"מנורה מבטחים פנסיה וגמל" - מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ;

"סוכנות אורות" או "אורות" - אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ;

"שומרה" - שומרה חברה לביטוח בע"מ והחברות שבשליטתה, אלא אם כן משתמע או צוין במפורש אחרת;

מונחים

"איגרות חוב מיועדות" - איגרות-חוב ממשלתיות צמודות למדד, לא סחירות בעלות תשואה מובטחת המונפקות לקרנות פנסיה ולחברות ביטוח;

"גוף מוסדי" - מבטח וחברה מנהלת;

"דמי ביטוח", "פרמיה" - הסכום שעל המבוטח לשלם למבטח בהתאם לתנאי הפוליסה לרבות דמים;

"דמי גמולים" - הסכום שמשלם עמית (שכיר, עצמאי ומעסיק) בקרן פנסיה או בקופת גמל עבור הביטוח הפנסיוני או החיסכון בקופת הגמל, לפי העניין;

"הדוחות הכספיים" - הדוחות הכספיים המבוקרים של החברה ליום 31 בדצמבר 2016;

"הממונה" - הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, כהגדרתו בחוק הפיקוח;

"השקעות חופשיות" - השקעות של נכסי הקבוצה שלא באמצעות איגרות חוב מיועדות;

"התחייבות חיתומית" - התחייבות לרכוש ניירות ערך המוצעים על פי תשקיף אם לא ירכוש אותם הציבור או התחייבות לרכוש ניירות ערך המוצעים על פי תשקיף כדי למכור אותם לציבור;

- "**חברה מנהלת**" - חברה המנהלת קרן פנסיה או קופות גמל אשר קיבלה רישיון לכך, בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005;
- "**חוזרי הממונה**" - חוזרים, ניירות עמדה והבהרות המתפרסמים על ידי הממונה;
- "**חוק ביטוח בריאות ממלכתי**" - חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994;
- "**חוק הייעוץ הפנסיוני**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים), התשס"ה-2005;
- "**חוק השקעות משותפות בנאמנות**" - חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994;
- "**חוק החברות**" - חוק החברות, התשנ"ט-1999;
- "**חוק חוזה הביטוח**" - חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981;
- "**חוק הפיקוח**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981;
- "**חוק ייעוץ השקעות**" - חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות, התשנ"ה-1995;
- "**חוק ניירות ערך**" - חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968;
- "**חוק הפלח"ד**" - חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975;
- "**חוק קופות הגמל**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005;
- "**חיתום**" - תהליך אישור הצעת הביטוח ופעולת תמחור הפוליסה המבוצעת, בין היתר, בעזרת הנחות אקטואריות (למעט לעניין סעיף 7 בפרק זה, מוצרים ושירותים פיננסיים, לגביו ראה הגדרת "התחייבות חיתומית" לעיל);
- "**חתם**" - מי שהתחייב בהתחייבות חיתומית;
- "**מוצר פנסיוני**" - כהגדרתו בחוק הייעוץ הפנסיוני;
- "**פקודת מס הכנסה**" או "**הפקודה**" - פקודת מס הכנסה [נוסח חדש];
- "**פרמיה שהורוחה**" - פרמיה המתייחסת לשנת הדוח;
- "**רשות שוק ההון**" - רשות שוק ההון וביטוח וחסכון, כהגדרתה בחוק הפיקוח;
- "**שייר**" - יתרת סיכון המוטלת על המבטח לאחר העברת חלק מהסיכון למבטח משנה;
- "**תקנות דרכי ההשקעה**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דרכי השקעת ההון והקרנות של מבטח וניהול התחייבויותיו), התשס"א-2001;
- "**תקנות כללי השקעה**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012;
- "**תקנות ההון המינימאלי**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימאלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998;
- "**תקנות החישוב**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(חישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי), התשע"ג-2013;
- "**תקנות פרטי דין וחשבון**" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998;
- "**תקנות קופות הגמל**" - תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964;
- "**S&P**" - חברת דירוג אשראי הבינלאומית Standard & Poor's;

1. תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד

1.1 פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקי

מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "החברה"), הינה חברת החזקות ואחת מחמש קבוצות הביטוח והפיננסיים הגדולות בישראל, המנהלת את קרן הפנסיה הגדולה בישראל - "מבטחים החדשה".

מניות החברה נסחרות בבורסה לניירות ערך בתל אביב. בעלי השליטה של החברה הינם פלמס אסטבלישמנט וניידן אסטבלישמנט (תאגידים זרים), המוחזקים בנאמנות עבור ה"ה טלי גריפל וניבה גורביץ, בהתאמה, והמחזיקים ביחד בכ- 61.86% ממניות החברה.

החברה התאגדה בישראל (פלשתינה) בשנת 1935 כחברה פרטית בשם משרד לאחריות כללית בע"מ ולאחר מספר שינויי שם, במהלך השנים, שינתה בשנת 2006 את שמה לשמה הנוכחי.

בשנת 1982 בוצעה הנפקה לציבור של מניות החברה בבורסה לניירות ערך בתל-אביב בע"מ והחברה הפכה לחברה ציבורית.

נכון למועד הדוח, החברה עוסקת, באמצעות חברות בנות בשליטתה, בכל ענפי הביטוח העיקריים, ובכלל זה ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, הכולל פנסיה וגמל, ביטוח כללי, הכולל ביטוח רכב (חובה ורכוש) וביטוח כללי אחר וכן ביטוח בריאות. בנוסף, עוסקת החברה, באמצעות חברות בנות נוספות בשליטתה, בפעילות בתחום שוק ההון והפיננסיים, ובכלל זה בניהול קרנות נאמנות, ניהול תיקי השקעות¹ מתן שירותי הפצת ניירות ערך והתחייבויות חיתומיות. לחברה גם פעילויות נוספות (שאינן מהוות "תחום פעילות" כהגדרת המונח בתקנות ניירות ערך (פרטי התשקיף וטיטות תשקיף, מבנה וצורה), התשכ"ט-1969), כגון השקעות בנדל"ן ופעילות סולארית בארץ ובח"ל באמצעות חברות בשליטתה, פעילות אשראי ומימון לעסקים קטנים ובינוניים וכן פעילות של מתן התחייבויות לפירעון אמצעי תשלום², וזאת באמצעות חברות כלולות.

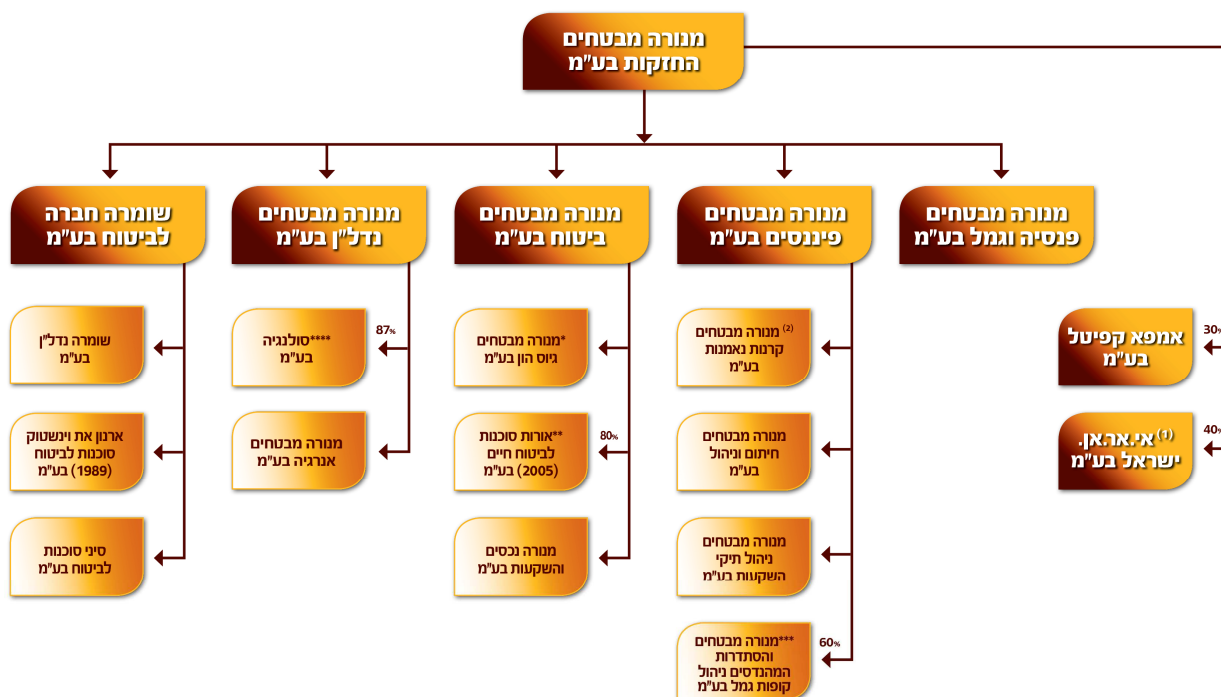
כמו כן, מחזיקה הקבוצה בשלוש סוכנויות ביטוח: ארנון את וינשטוק סוכנות לביטוח (1989) בע"מ וסיני סוכנות לביטוח בע"מ, באמצעות שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "שומרה"), ואורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ, באמצעות מנורה מבטחים ביטוח, והכל כמפורט בסעיף 1.2 להלן.

¹ בחודש דצמבר 2016, נחתמו הסכמים למיזוג ומכירת פעילות ניהול קרנות הנאמנות ותיקי ההשקעות של הקבוצה, בין מנורה מבטחים פיננסיים בע"מ, חברה בת של החברה, וחברות בשליטתה, לבין אלטושלר שחם בע"מ וחברות בשליטתה. בכפוף להתקיימות תנאים מתלים בהסכם האמור, לרבות אישורים רגולטוריים נדרשים לפי כל דין, תוקף המיזוג יחול מיום 1 בינואר, 2017.

² בחודש ספטמבר 2016, נחתם הסכם לרכישת החזקה בחברת אי.אר.אן. ישראל בע"מ, שעיקר עיסוקה במתן התחייבויות לפירעון אמצעי תשלום. ההסכם הושלם ונכנס לתוקף בחודש ינואר 2017.

1.2 תרשים מבנה אחזקות הקבוצה

להלן תרשים סכמטי של מבנה האחזקות העיקריות של הקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2016. רשימה של החברות המוחזקות המהותיות של החברה מפורטת בחלק החמישי לדוח התקופתי, במסגרת תקנה 11 לתקנות ניירות ערך (להלן: "דוח פרטים נוספים").

בהעדר סימון אחוזי החזקה - בעלות מלאה.
* חברת אג"ח שהינה תאגיד מדווח.
** יתרת המניות מוחזקות על ידי מנהלים באורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ.
*** 40% הפתורים מוחזקים על ידי הסתדרות המהנדסים בישראל. הסתדרות המהנדסים בישראל מחזיקה 100% במועדון רימונים 2010 למהנדסים בע"מ.
**** חברה פרטית המאגדת בקפריסין.
(1) בתוקף החל מיום 1 בינואר 2017.
(2) החל מחודש פברואר 2017, החברה צפויה להתמזג לאלטשולר שחם קרנות נאמנות בע"מ, שיעור החזקות מנורה פיננסיים יהיה 20% בחברה הממוזגת.

1.3 תחומי פעילות

הקבוצה עוסקת בתחומי הפעילות הבאים:

1.3.1 ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח: תחום ביטוח החיים וחסכון ארוך הטווח מעניק למבוטחים/עמיתים אפשרות לחיסכון לרבות פנסיוני לטווח ארוך (פנסיית זקנה או משיכה חד-פעמית בהגיע המבוטח/עמית לגיל הרלבנטי) (להלן: "חיסכון"), וכן בחלק מהמוצרים גם כיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט, כגון: אובדן כושר עבודה, נכות ומוות (בין כתשלום חד פעמי ובין כתשלום עיתי) (להלן: "ריסק"). לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 2 להלן.

1.3.2 ביטוח כללי: הפעילות בביטוח כללי כוללת את תחומי הפעילות הבאים:

ביטוח רכב חובה: ביטוח זה הינו ביטוח סטטוטורי, על פי פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 (להלן: "פקודת ביטוח רכב מנועי"). ביטוח זה מעניק כיסוי ביטוחי לבעל רכב ולנוהג בו, מפני חבות בהם עלולים לחוב לפי חוק הפל"ד ומפני כל חבות אחרת, שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל שנפגעו כתוצאה משימוש ברכב מנועי. ביטוח רכב חובה הינו ביטוח שבו מחויב כל אדם המשתמש או הגורם שאדם אחר ישתמש, ברכב מנועי. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 3 להלן.

ביטוח רכב רכוש: ביטוח זה כולל כיסוי ביטוחי לאבדן או נזק של כלי רכב מבטחים ולחבות המבטחים בגין נזקי רכוש שנגרמו לצד שלישי על ידי כלי הרכב המבטחים. ניתן לרכוש כיסוי לחבות כלפי צד שלישי בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 4 להלן.

ביטוח כללי אחר: תחום זה כולל את פעילות הקבוצה ביתר ענפי הביטוח הכללי, שאינם נכללים בענפי ביטוח רכב חובה או ביטוח רכב רכוש. בתחום זה, הקבוצה פועלת בשני ענפים עיקריים - ביטוח חבויות וביטוח רכוש, וכן בענפי ביטוח כללי נוספים, אשר היקף הפעילות בהם אינו מהותי. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 5 להלן.

1.3.3 ביטוח בריאות: תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענפי הבריאות לטווח ארוך, ובכללן ביטוח מחלות ואשפוז, ביטוחי שניים, ביטוח סיעודי, תאונות אישיות (טווח ארוך) וביטוח מחלות קשות וכן פוליסות ביטוח בריאות לטווח קצר, של עד שנה-ביטוח דמי מחלה, ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח עובדים זרים ותיירים. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 6 להלן.

1.3.4 שירותים ומוצרים פיננסיים: במסגרת תחום זה מנהלת הקבוצה את הפעילויות הבאות: ניהול קרנות נאמנות, ניהול תיקי השקעות ומתן שירותי הפצת ניירות ערך והתחייבויות חיתומיות, וזאת באמצעות חברות בנות ייעודיות³. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 7 להלן.

1.3.5 פעילויות אחרות: בנוסף, לחברה פעילויות אחרות שלא נכללו בתחומי הפעילות שלעיל משום שאינן מהותיות דיין על מנת להוות תחום פעילות נפרד, ביניהן פעילות ייזום פרויקטים והשקעות בנדל"ן והשקעה בפרויקטים של אנרגיה סולארית, בארץ ובחו"ל, באמצעות מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, פעילות אשראי ומימון לעסקים קטנים ובינוניים, פעילות של מתן התחייבויות לפירעון אמצעי תשלום ופעילות השקעה בחברות בנות נוספות, כמפורט בסעיף 8.4.4 להלן.

כמו כן, מחזיקה הקבוצה בשלוש סוכנויות ביטוח כמפורט בתרשים מבנה האחזקות של החברה.

תיאור תחומי הפעילות של הקבוצה יעשה בנפרד, למעט בעניינים הנוגעים לכלל תחומי הפעילות של הקבוצה, אשר יתוארו יחדיו, במסגרת סעיף 8 להלן.

תחומי הפעילות דלעיל, כפופים להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח, והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות הממונה, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על תחומי הפעילות, ראה סעיף 8.1.1 להלן.

1.4 השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניות

במהלך השנה, ביצעה מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ (להלן: "מנורה מבטחים קרנות") עסקאות במניות החברה. מירב העסקאות בוצעו במסגרת פעילות השקעה של קרנות נאמנות מחקות, אשר בהתאם לאמור בתשקיף שלהן, הינן פועלות כמיטב יכולתן לחקות את פעילות המדד אחריו הן עוקבות.⁴ ביום 1 בינואר 2017 הועברו כל הקרנות המחקות שבניהולה של מנורה מבטחים קרנות לחברת מגדל שוקי הון בע"מ, במסגרת הסכם למכירתן בתמורה לא מהותית, ובכך בא לידי סיום המסחר במניות החברה על ידי מנורה מבטחים קרנות.

למעט עסקאות כאמור לעיל, אשר רובן בוצעו במסגרת פעילותן השוטפת של קרנות הנאמנות המחקות, לא בוצעו השקעות בהון החברה בשנתיים שקדמו למועד דוח זה, וכן למיטב ידיעת החברה, לא התבצעו עסקאות מהותיות שנעשו על ידי בעלי עניין בחברה מחוץ לבורסה.

1.5 חלוקת דיבידנדים

בשנים 2015 ו-2016 החברה לא חילקה דיבידנדים.

³ לפרטים בדבר עסקה למיזוג ומכירת פעילויות ניהול קרנות נאמנות ותיקי השקעות בין מנורה מבטחים פיננסיים בע"מ לבין אלטשולר שחם בע"מ, ראה סעיף 8.16 להלן.

⁴ במענה לפנייה מקדמית שהגישה החברה לרשות בנידון, נקבע כי יחולו על החברה כללי גילוי מקלים לעניין העסקאות דנן.

נכון למועד הדוח יתרת הרווחים הראויים לחלוקה, כמשמעותם בחוק החברות, הינה 2,618 מיליוני ש"ח.

יצוין כי החברה לא אימצה מדיניות דיבידנד. לפרטים נוספים ראה האמור בבאור 15 לדוחות הכספיים.

חלק ב': תיאור ומידע על תחומי הפעילות של התאגיד

2. תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

2.1 תיאור כללי של התחום

תחום פעילות זה כולל את פעילויות ביטוח החיים, המנוהלות באמצעות מנורה מבטחים ביטוח, והכולל ניהול כספי חיסכון, לרבות חסכון פנסיוני וכיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט, כגון: ביטוח למקרי מוות, נכות ואובדן כושר עבודה. בנוסף, בתחום החיסכון ארוך הטווח (חיסכון פנסיוני), הקבוצה מנהלת קרנות פנסיה, קופות גמל וקרנות השתלמות, באמצעות מנורה מבטחים פנסיה וגמל ומנורה מבטחים מהנדסים.

בשנים האחרונות, חלו שינויים רבים בתחום ביטוח החיים והחיסכון ארוך הטווח, אשר השפיעו או עשויים להשפיע על פעילות הקבוצה בתחום, וזאת לאור שינויים ורפורמות רגולטוריות שעיקרן הגברת התחרות והשקיפות ושיפור רמת הדיגיטציה הקיימת בשוק באמצעות המסלוקה הפנסיונית, האחדת מוצרים והקמת קרנות ברירת מחלל שמטרתן הורדת דמי ניהול בשוק החסכון הפנסיוני.

מדיניות זו של הממשלה והממונה באה לידי ביטוי ברפורמות מקיפות בענף, שמתבצעות באופן תדיר וגורמות לשינויים גדולים בתנאי התחרות ובפעילות הגורמים הפועלים בשוק, כאשר חלק מהרפורמות הינן רפורמות מהעת האחרונה שנכנסו לתוקף בשלהי שנת 2016, ולכן לא השפיעו עד כה באופן מהותי על הקבוצה, ובחלק מהמקרים מדובר ברפורמות מתוכננות שמצויות עדיין בשלבי טיוטה אך עשויות להשפיע לעיתים באופן מהותי על תנאי התחרות בשנים הבאות, דוגמת רפורמות האג"ח המיועדות. לפרטים בדבר הרפורמות האמורות ראה סעיף 8.1.3 להלן.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיפים 8.1, 8.1.1 ו-8.1.3 להלן.

להלן יתוארו בתמצית עיקרי הרפורמות המרכזיות אשר הונהגו בענף בשנים האחרונות.

2.1.1 הפסקת שיווק תכניות ביטוח חיים עם מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים

החל משנת 2013, לא ניתן לשווק תכניות ביטוח חיים משולבות חיסכון עם מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים ("מקדמי קצבה מובטחים") חדשות, למעט במקרים מסוימים. החל מחודש דצמבר 2015, ניתנה האפשרות למובטחים לנייד את החיסכון שלהם בתכניות ביטוח חיים עם מקדמי קצבה מובטחים, תוך שמירה על המקדמים המובטחים, בהתאם לחוזר שעניינו "שיווק פוליסות ביטוח חיים הכוללות מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים". אפשרות זו עשויה להגדיל את כוח המיקוח של החוסכים אל מול חברות הביטוח אשר היו צפויות להתחרות ביניהן על הפחתה בדמי ניהול אגב שימור. בשנת 2016 אפשרות ניווד חדשה זו טרם התממשה על ידי חברות הביטוח.

לפרטים נוספים ראה באור 28 לדוחות הכספיים.

2.1.2 מסלוקה פנסיונית

במחצית השנייה של שנת 2013, החלה לפעול המסלוקה הפנסיונית. מטרת המסלוקה הפנסיונית הינה ניהול מסלוקת מידע וכספים בתחום החיסכון ארוך הטווח, תוך הסדרת ממשקי העבודה בין כלל הגופים המוסדיים, החוסכים, המעסיקים, היועצים והסוכנים הפנסיוניים. המסלוקה הפנסיונית צפויה לייעל את תהליכי העבודה, לאפשר ניהול ובקרה טובים יותר ולהגביר את השקיפות בניהול חסכוניות הציבור.

במסגרת זאת פרסם הממונה חוזר שעניינו מבנה אחיד להעברת מידע ונתונים בשוק החיסכון הפנסיוני (להלן: "חוזר מבנה אחיד"), אשר כולל נספחים שונים המגדירים את המבנה האחיד להעברת נתונים למסלוקה ביחס לסוגי אירועים שונים. חוזר זה מתוקן מעת לעת, ועתיד להיות מתוקן עוד מספר פעמים במהלך השנים הבאות עד אשר תוסדרנה רוב הפעילויות שבהן נדרשים חילופי מידע בין גופים מוסדיים, בעלי הרישיון, המעסיקים והמסלוקה וכן לצורך ביצוע פעולות.

בהמשך לאמור, בחודש אוגוסט 2014, פורסמו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תשלומים לקופת גמל), התשע"ד-2014 (להלן: "התקנות"), התקנות מסדירות את אופן התשלום והדיווח לגופים המוסדיים והיזון חוזר למעסיקים, לרבות באמצעות המסלוקה. כן פורסם תיקון לחוזר מבנה אחיד, שעניינו "ממשק מעסיקים",

המגדיר את המבנה האחיד להעברת נתונים כנדרש בתקנות. כניסתם לתוקף של התקנות וממשק המעסיקים תבוצע בצורה מדורגת.

יישומן של תקנות התשלומים וממשק המעסיקים על ידי המעסיקים נתקל בתחילה בקשיים לא מבוטלים הן מצד המעסיקים והן מצד הגופים המוסדיים וגרם בפועל לעיכוב בקליטת הפקדות, אך בהמשך, לאחר שהמעסיקים ישלימו את ההערכות התקינה לנושא, הן צפויות להביא לשיפור היעילות התפעולית אצל הגופים המוסדיים. כך בין היתר, על מנת להקל על הליך יישום התקנות, תחול דחיה של כשנה במועדי יישום התקנות ביחס למעסיקים של פחות מ- 50 עובדים ודחיה של חצי שנה ביחס למעסיקים שלהם לפחות 50 עובדים אך לא יותר מ- 100 עובדים, באופן שבו תחילת היישום תהיה בשנים 2016-2018.

כמו כן, פרסמה הממונה חוזר שעניינו **"תשלומים לקופת גמל"** וניירות עמדה באותו הנושא המהווים נדבך משלים להוראות שנקבעו בתקנות, הכולל, בין היתר, מנגנוני אכיפה לעניין זה.

מארג ההוראות המורכב שנוצר (ושעתיד עוד להיווצר בהמשך) מחייב את הגופים המוסדיים להשקיע השקעות ניכרות כדי לעמוד בדרישות הטכנולוגיות המורכבות הנדרשות כדי ליתן מענה אמין בלוחות הזמנים הקצובים שנקבעו, כאשר במקביל קיים סיכון של עיצום כספי מהותי בגין אי-עמידה בהוראות אלו.

2.1.3 דמי ניהול

בשנים האחרונות, פורסמה שורה של הוראות, שמשפיעות או עשויות להשפיע על גובה דמי הניהול הנגבים במוצרים הפנסיוניים השונים:

קרבן פנסיה ברירת מחדל

בחודש יולי 2016, פורסם חוזר שעניינו **"הוראות לענין בחירת קופת גמל"** (להלן: **"החוזר"**). במסגרת החוזר קבעה הממונה כי היא תבחר לפחות שתי קרנות פנסיה מקיפות שתשמשנה כקופות ברירת מחדל של כלל העובדים במשק שלא בחרו באופן אקטיבי בקופת גמל אחרת, ושמעסיקים לא ערך מכרז עצמאי מטעמו בעניין זה, וזאת בהליך תחרותי שיתקיים אחת ל-3 שנים (ושהחברות המנהלות שיזכו בהליך יהיו מחויבות לו למשך 10 שנים ממועד הצטרפות העמית). בנוסף, קבעה הממונה את התנאים והקריטריונים שבהם יכולים מעסיק וארגון עובדים לקיים כאמור הליך תחרותי משל עצמם לצורך בחירת קרבן פנסיה, קופת גמל לחסכון או קרבן השתלמות שתהווה קופת ברירת המחדל של עובדיהם.

על בסיס הוראות החוזר, ערכה הממונה הליך לבחירת קרנות ברירת מחדל נבחרות, שבסופו נקבעו 2 קרנות, שהחל מחודש נובמבר 2016, יהיו קרנות ברירת מחדל הנבחרות למשך השנתיים שלאחר מכן, כמו כן, נקבע שיעור דמי הניהול שהקרנות הנבחרות יגבו ממצטרפים אליהן. הליך זה צפוי להאיץ עוד יותר את התחרות הערה בשוק הפנסיה, במקביל לירידה המתמשכת בדמי הניהול, אך בשלב זה, לא ניתן להעריך את עוצמת הירידה ומידת השפעתה על הקבוצה ורווחיותה, כמו גם השפעתה העתידית על שיעורי הנטישה של העמיתים הקיימים ועל מספר המצטרפים החדשים בקרנות הפנסיה שבניהול הקבוצה. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת בין היתר, כתוצאה מהתנהגות העמיתים, המעסיקים והמתחרים בשוק.**

דמי ניהול מינימליים בקופות גמל

בחודש ינואר 2016, נכנס לתוקף תיקון לתקנות הפיקוח על שירותים פנסיוניים (קופות גמל) (דמי ניהול), **התשע"ב-2012**, שאיפשר קביעת דמי ניהול מינימליים לחשבונות בקופות גמל עם צבירה נמוכה. במסגרת התיקון לתקנות, נקבע כי דמי הניהול המרביים מהיתרה הצבורה של חשבונות עמית שאינו מקבל קצבה בקופות גמל (בהתאם להגדרות המפורטות בתקנות), יהיה הגבוה מבין החלופות הבאות: 1.05% מהיתרה הצבורה או 6 ש"ח לחודש.

אפשרות למתן הנחה בדמי ניהול לפנסיונרים של קרנות הפנסיה - בחודש יולי 2014, פרסם הממונה חוזר בעניין מתן הנחה בדמי ניהול בשל מקבלי קצבה בקרבן פנסיה, אשר במסגרתו קובע הממונה את האופן בו ייגבו דמי הניהול על ידי החברה המנהלת במקרה שבו ניתנה הנחה בדמי ניהול לפנסיונרים, וכן קובע, כי הנחה בדמי ניהול

למקבל קצבת זקנה תינתן לקראת פרישתו ולמשך כל תקופת תשלום הקצבה, ותחול גם על שאיריו, ככל שקיימים. החוזר עשוי להוסיף מרכיב נוסף שעליו תתקיים התחרות בשוק הפנסיה ולהגביר את התחרות החריפה גם כך בשוק זה. תחרות משמעותית במקטע זה של דמי הניהול צפויה להתחיל רק כאשר רפורמת האג"ח המיועדות תיכנס לתוקף (כמפורט בסעיף 8.1.3.3 (ד)). תחרות עתידית זו צפויה אף להתעצם לאור כוונת הממונה לאפשר נידוד של כספי פנסיונרים (כמפורט בסעיף (ב)).

הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח ואשר עשויה שלא להתממש באשר הינה תלויה במידה רבה בהוראות הרגולציה לעניין הריבית התחשיבית ואפשרות נידוד של כספי פנסיונרים, התנהגות המתחרים, המפיצים והלקוחות.

לשינויים רגולטוריים נוספים, קיימים וצפויים אשר עשויים להשפיע על דמי הניהול ראה סעיף 8.1.3 להלן.

2.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, מהות הכיסויים הביטוחיים, השווקים העיקריים, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

2.2.1 מוצרים אחידים

לצד יצירת מבנה אחיד להעברת מידע וביצוע פעולות, במסגרת חוזר מבנה אחיד, החלה הממונה לקדם אחידות גם ביחס למוצרים עצמם. עד כה הוציאה הממונה נוסחי תקנון תקני ביחס לחלק ממוצרי החיסכון ארוך הטווח השונים וחייה את הגופים המוסדיים להתאים את תקנוני המוצרים שלהם לתקנון הנ"ל. במסגרת זו כבר הפכו קופות הגמל לחסכון, קופות הגמל להשקעה וקופות הגמל להשקעה לחסכון ארוך טווח לילדים למוצרים בעלי תקנון אחיד, עם שינויים מינוריים בין גוף לגוף. הוראות דומות ניתנו גם ביחס לתקנון של קרן פנסיה מקיפה, אשר מחייב את החברות המנהלות להגיש לאישור הממונה עד ליום 1 בספטמבר 2017, עדכון של תקנון קרן הפנסיה, אשר ייכנס לתוקף ביום 1 בינואר 2018. בעוד שנוסח התקנון התקני של קופת גמל לחסכון אינו כולל שינויים מהותיים בזכויות העמיתים, הרי שהתקנון התקני של קרן פנסיה מקיפה כולל שינויים משמעותיים בזכויות עמיתי הקרן. כניסתו לתוקף של התקנון התקני של קרן פנסיה מקיפה תחייב היערכות משמעותית של הקבוצה, על מנת שניתן יהיה לבצע את פעולות השירות השונות המפורטות בתקנון בלוחות הזמנים הקצרים הקבועים בו.

בהמשך לאמור, פרסמה הממונה בחודש ספטמבר 2016, חוזר שעניינו "קווים מנחים לעניין תכניות לביטוח מפני אובדן כושר עבודה", הקובע גם הוא מבנה אחיד ומודולרי לתכנית לביטוח אובדן כושר עבודה, אשר יאפשר למועמדים לביטוח לערוך השוואה בין תכניות הבסיס השונות וההרחבות השונות לתוכנית הבסיסית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה. לפרטים נוספים ראה סעיף 8.1.3.2 להלן.

2.2.2 ביטוח חיים

ענף ביטוח החיים מעניק כיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט, כגון: מוות, אובדן כושר עבודה, נכות (להלן: "ריסק"), כאשר ישנן תוכניות ביטוח המשלבות בתוכן גם מרכיב של צבירה כספית (להלן: "חיסכון"), לרבות הבטחת תוחלת חיים. השילוב בין שני המרכיבים (ריסק וחיסכון) בפוליסה משולבת או בפוליסות נפרדות תלוי בבחירת המבוטח ובצרכיו האישיים. פוליסות ביטוח חיים הינן פוליסות ארוכות טווח הניתנות לרכישה באופן עצמאי או במסגרת יחסי עובד מעביד כשכיר או כבעל שליטה ("ביטוח מנהלים").

תיאור כללי

הקבוצה משווקת פוליסות ביטוח מנהלים, פוליסות ביטוח לעצמאיים (הכפופות לתקנות קופות הגמל) וכן פוליסות ביטוח פרט. פוליסות אלה כוללות מרכיב חיסכון הוני (המאפשר למשוך את ערכי הפדיון בסכום חד פעמי) או קצבתי (המאפשר למבוטח קבלת קצבה חודשית לכל ימי חייו ו/או לשאריו) או שילוב ביניהם (לפי בחירת המבוטח ובכפוף להוראות הדין) וכן מרכיבי ריסק למיניהם, או כל אחד מהמרכיבים שהוזכרו בנפרד מאחרים (ריסק לסוגיו בלבד או חיסכון לסוגיו בלבד). בחלק ממוצרי החיסכון, רשאי המבוטח לבחור בין מספר מסלולי השקעה מוגדרים, הנבדלים זה מזה בתמהיל ההשקעות.

סוגי תכניות ביטוח בענף ביטוח החיים

להלן פירוט סוגי המוצרים והתכניות העיקריים בביטוחי חיים שמשווקת הקבוצה:

פוליסת "סטטוס"

פוליסה שהקבוצה החלה בשיווקה בשנת 2004. בפוליסה זו קיימת הפרדה מוחלטת בין מרכיבי הריסק, החיסכון וההוצאות. הפוליסה משווקת כפוליסת ביטוח מנהלים, ביטוח פרט או ביטוח תגמולים לעצמאיים. הפוליסה הינה פוליסה משתתפת ברווחים וכוללת מספר מסלולי השקעה ביניהם יכול המבוטח לבחור, כאשר ברירת המחדל הינה השקעה במסלול מותאם לגיל המבוטח (לפרטים ראה סעיף 8.1.3.2). החל משנת 2013, בהתאם להנחיית הממונה (ראה סעיף 2.1.1 לעיל), הקבוצה משווקת עבור לקוחות שכירים ועצמאים שגילם אינו עולה על 60 שנים, פוליסות "סטטוס 2013", המאפשרות כקופות גמל שאינן כוללות מקדם קצבה להבטחת תוחלת חיים ועבור לקוחות שכירים ועצמאים שגילם עולה על 60 שנים פוליסות "סטטוס", הכוללות מקדם קצבה להבטחת תוחלת חיים. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי המוסכם בין החברה למבוטח.

פוליסת TOP FINANCE⁵

פוליסה שהקבוצה החלה בשיווקה בשנת 2005. פוליסת ביטוח זו כוללת מרכיב חיסכון בלבד, ומשווקת כפוליסת פרט. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי הסיכום בין החברה למבוטח וכמפורט בפוליסה.

ביטוח חיים ריסק טהור

פוליסות מסוג ריסק המעניקות תשלום של סכום הביטוח למוטבים, בתשלום אחד, במקרה של מות המבוטח, למעט במקרה של התאבדות במהלך השנה הראשונה.

במסגרת פוליסות ביטוח אלו משווקת הקבוצה גם פוליסות ביטוח ריסק המשמשות כבטוחה למקרה מוות לנותן המשכנתא. הפוליסה מאפשרת גם שילוב ביטוח מבנה הדירה בגינה נלקחה ההלוואה.

בנוסף, משווקת הקבוצה פוליסות מסוג ריסק טהור המעניקות פיצוי חודשי למוטבים במקרה של מות המבוטח ("רצף הכנסה"), החל מהחודש שלאחר פטירתו ועד לתום תקופת הביטוח.

ביטוח ריסק קבוצתי

פוליסות מסוג ריסק קבוצתי משווקות בדרך כלל למעסיקים או איגודים, המייצגים קבוצת מבוטחים בעלי זיקה משותפת, המעוניינים לבטח את חברי הקבוצה בכיסוי במקרה מוות הכפופות לתקנות ביטוח חיים קבוצתי, וכן כיסויי ריסק קבוצתיים נוספים, כאשר הפרמיה נגבית בדרך כלל באמצעות בעל הפוליסה עבור כל המבוטחים בקבוצה.

⁵ נתוני הפרמיות והפדיונות של פוליסות אלה אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

ביטוח אובדן כושר עבודה

כיסוי המעניק למבוטח, לאחר תקופת המתנה, בדרך כלל של מספר חודשים ממועד מקרה הביטוח, תשלום חודשי ו/או שחרור מתשלום פרמיה בתקופת אי הכושר במקרה של נכות הגורמת לאובדן כושר עבודה, מלא או חלקי, כתוצאה ממחלה או תאונה. כיסוי זה נמכר ככיסוי עיקרי או ככיסוי נוסף בפוליסות ביטוח אחרות. הכיסוי האמור נמכר ללקוחות שכירים, עצמאיים ופרטיים (ראה גם סעיף 2.2.1 לעיל).

ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי

פוליסות מסוג אובדן כושר עבודה קבוצתי משווקות בדרך כלל למעסיקים, ומעניקות לעובדיהם המבוטחים, לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים ממועד מקרה הביטוח, תשלום חודשי ושחרור מתשלום פרמיה בתקופת אי הכושר במקרה של נכות הגורמת לאובדן כושר עבודה, מלא או חלקי, כתוצאה ממחלה או תאונה. הפוליסות כפופות לתקנות אובדן כושר עבודתי קבוצתי, כאשר הפרמיה נגבית בדרך כלל באמצעות בעל הפוליסה עבור כל המבוטחים בקבוצה (ראה גם סעיף 2.2.1 לעיל).

ביטוח למקרה נכות מקצועית

כיסוי המעניק למבוטח סכום כספי חד פעמי במקרה של תאונה או מחלה הגורמות לכך שהמבוטח נמצא במצב של נכות מקצועית מוחלטת ותמידית.

ביטוח למקרה מוות מתאונה

כיסוי המעניק למוטבים בעת מקרה מוות של המבוטח כתוצאה מתאונה, סכום כספי חד-פעמי.

ביטוח למקרה נכות מתאונה

כיסוי המעניק סכום כספי חד-פעמי במקרה של נכות כתוצאה מתאונה. במקרה של נכות מלאה ותמידית ישולם סכום הביטוח במלואו, ובמקרה של נכות חלקית ישולם סכום ביטוח יחסי מתוך סכום הביטוח המלא בהתאם לטבלה הקבועה בפוליסה.

פוליסות ללקוחות הגיל השלישי

פוליסות המיועדות למתן מענה לצרכים והעדפות שונות של הלקוחות בגיל הפרישה על דרך קליטת כספים חד פעמיים לצורך תשלומים עיתיים, עם וללא הבטחת מקדם קצבה; תשלומים לתקופה מוגדרת מראש; תשלומי קצבה מידיים או עתידיים, לתקופות שונות.

החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו, כאשר ברירת המחדל הינה השקעה במסלול מותאם לגיל המבוטח (לפרטים ראה סעיף 8.1.3.2 להלן). מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי המוסכם בין החברה למבוטח. בנוסף, יכול המבוטח לבחור במסלול השקעה הכולל הבטחת ריבית והצמדה למדד לתקופה של בין שנתיים ל- 15 שנה, בהתאם לריבית הקבועה בפוליסה.

מוצרים ייעודיים להסדרי פרישה ופרישה מוקדמת

הקבוצה משווקת למשרדי ממשלה, מוסדות וגופים גדולים במשק, פוליסות ייעודיות לפרישה ולפרישה מוקדמת אליהם נלווים שירותי שלמות ולעיתים גם טיפול באוכלוסיית הפורשים. הפוליסות (הן פוליסות הכפופות לתקנות קופות גמל והן פוליסות פרט, לפי העניין) מציעות פתרונות של אנונה לתקופת הפרישה המוקדמת, קצבת זקנה, קצבאות לשאירים וכיו"ב והן משלימות ו/או מוסיפות על ההסדרים הפנסיוניים הקיימים אצל גופים אלו. הפוליסות, שנערכות במרבית המקרים במסגרת הליך מכרזי שמבוצע על ידי הגופים האמורים לעיל, מותאמות ספציפית לצרכי כל אחד מהגופים, בהתאם להסדרי הפרישה שנערכים עם עובדיהם. במרבית המקרים הפוליסות הייעודיות מבטיחות לפורשים (במסגרת הפרישה המוקדמת ו/או הפרישה) קצבה או אנונה צמודה למדד, ללא דמי ניהול, ורווח הקבוצה מקורו במרווח הריבית.

להלן פירוט סוגי המוצרים והתכניות העיקריים בביטוחי חיים שהקבוצה שיווקה ועדיין מתקבלות בגינם הפקדות שוטפות:

פוליסת "עדיף"

עד לסוף שנת 2003 שיווקה הקבוצה פוליסת ביטוח "עדיף" בה דמי הביטוח מפוצלים בין מרכיב הריסק (כולל הוצאות) לבין מרכיב החיסכון, כאשר היחס בין המרכיבים כאמור, נקבע על ידי בעל הפוליסה או המבוטח. החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף שנת 2003 הינן פוליסות "משתתפות ברווחים" (תלויות תשואה) כאשר קיימת למבוטח אפשרות לבחור בין תשלום הוני, תשלום קצבתי או שילוב של שני אלו. המבוטח אינו יכול לבחור את מסלול ההשקעה ודמי הניהול הנקובים בתנאי הפוליסה.

פוליסת "מעורב" (מסורתית)

עד לסוף חודש יוני 2001, שיווקה הקבוצה פוליסת ביטוח מסוג "מעורב" (מסורתית), אשר בה סכום הביטוח מורכב ממרכיב החיסכון בתוספת מרכיב הריסק כשהם שלובים יחדיו. בקרות מקרה ביטוח (מוות או תום תקופה) משולם סכום הביטוח הקבוע מראש, הנקוב בפוליסה. החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף חודש יוני 2001 הינן פוליסות "משתתפות ברווחים" (תלויות תשואה). המבוטח אינו יכול לבחור את מסלול ההשקעה ודמי הניהול נקובים בתנאי הפוליסה. פוליסה זו, הינה לרוב הונית (אם כי קיים נספח קצבה בחלק מהפוליסות). לאור תיקון 3 לחוק הגמל הצבירה בפוליסה בגין הפקדות מינואר 2008 ואילך (בפוליסות הכפופות לתקנות קופות גמל) מיועדת לקצבה.

יצוין, כי החל מיום 1 בינואר 2017, מבוטחים בפוליסות משתתפות ברווחים (מסוג "עדיף" ו/או "מעורב") ששווקו בין השנים 1991-2003, יהיו רשאים לבחור מסלולי השקעה מותאמי גיל, בהתאם להוראות חוזר "מסלולי השקעה" (לפרטים נוספים ראה סעיף 8.1.3.2 להלן).

2.2.3 פנסיה

ענף הפנסיה מעניק למבוטחים אפשרות לחיסכון פנסיוני לטווח ארוך (פנסיית זקנה), וכן כיסוי למקרה נכות (פנסיית נכות) ומוות (פנסיית שאירים).

2.2.3.1 קרן פנסיה חדשה מקיפה "מבטחים החדשה"

הקרן מעניקה כיסויים לפנסיית זקנה, לפנסיית נכות ולפנסיית שאירים, כמפורט בתקנון הקרן. כיסויים אלו ממומנים על ידי ניכוי עלות הסיכונים מחשבון העמית מדי חודש בחודשו, כאשר הקרן פועלת על בסיס ערבות הדדית של עמיתי הקרן (דהיינו - המבטח הינם עמיתי הקרן). היקף הכיסויים נקבע לפי מסלול הפנסיה בו בחר העמית (מבין מגוון מסלולי ביטוח אפשריים), לפי גילו במועד הצטרפותו לקרן והתפתחות השכר שלו.

העלות המצטברת של הכיסויים הביטוחיים שיינתנו לעמית בעד תקופת ביטוחו לא תעלה על 35% מדמי הגמולים, שיופקדו עבורו במרכיבי התגמולים בקרן (עד לכל אחד ממועדי תשלום דמי הביטוח). ההפקדות לקרן מוגבלות בתקרה חודשית של עד 20.5% מכפל השכר הממוצע במשק (כיום - הפקדה בסכום של כ- 3,966 ש"ח בחודש), המחושבת באופן מצטבר עבור כל שנת מס בנפרד.

זכויות וחובות עמיתי הקרן נקבעות לפי הוראות התקנון, אשר על פיהן, לזכות כל עמית בקרן נצבר סכום, שחלוקתו במקדם אקטוארי מתאים תניב את פנסיית הזקנה שיהיה זכאי לה בגיל הפרישה, לפי נתוני הפנסיה שהעמית קבע. כמו כן, יוענק לעמית כיסוי ביטוחי למקרי נכות ומוות לפני גיל הפרישה. היקף הכיסויים יקבע לפי מסלול הפנסיה בו בחר העמית (מבין מספר מסלולים אפשריים), לפי גילו במועד הצטרפותו לקרן והתפתחות השכר שלו, והכול בכפוף להסדר התחיקתי. ב"מבטחים החדשה" שלושה עשר מסלולי השקעה, וכן שני תיקי השקעה לכיסוי התחייבויות הקרן למקבלי קצבה. התקנון מתוקן מעת לעת, באישור הממונה או לפי דרישתו.

2.2.3.2 קרן פנסיה חדשה כללית "מבטחים החדשה פלוס"

"מבטחים החדשה פלוס", הוקמה בשנת 1997, והינה קרן פנסיה חדשה כללית (המכונה "קרן כללית" או "קרן משלימה"), המיועדת בעיקרה להפקדות דמי גמולים משכר העולה על כפל השכר הממוצע במשק וכן להפקדות חד-פעמיות לצורך רכישת קצבה לגיל פרישה.

בהתאם לתקנון, ניתן כיסוי פנסיוני מקיף (לפנסיות זקנה, לפנסיות נכות ולפנסיות שאירים) לעמית שרצה בכך, במסלולי ביטוח שונים שביניהם יוכל העמית לבחור, אך נשמרת האפשרות לבחור במסלול פנסיות יסוד, כלומר - ללא כיסויים ביטוחיים למקרי נכות או פטירה בגיל העבודה. ב"מבטחים החדשה פלוס" עשרה מסלולי השקעה, וכן תיק השקעה לכיסוי התחייבויות הקרן למקבלי קצבה. התקנון מתוקן מעת לעת, באישור הממונה או לפי דרישתו.

למרות שמספר המבוטחים ב"מבטחים החדשה פלוס" גבוה מהרף שנקבע בהוראות הממונה כרף שמעליו אין חובה לרכוש ביטוח משנה למסלולי הביטוח, מאחר שהיקף נכסי העמיתים במסלולי הביטוח ב"מבטחים החדשה פלוס" עדיין לא הגיע למסה קריטית הדרושה לפיזור יעיל של הסיכון הדמוגרפי, נרכש ביטוח משנה למסלולי הביטוח ממנורה מבטחים ביטוח והוא צפוי להוסיף ולהירכש עד לקיומה של מסה קריטית כאמור.

2.2.4 גמל

ענף קופות הגמל מעניק לחוסך (להלן: "עמית") אפשרות חיסכון לטווח בינוני (קרנות השתלמות) או ארוך (קופת גמל לחסכון⁶), תוך קבלת הטבות מס שונות ואפשרות, בתנאים מסוימים, למשיכת הסכומים שנצברו כסכום חד פעמי. מנורה מבטחים פנסיה וגמל, מנהלת קופות גמל מ-5 סוגים שונים: קופות גמל לחסכון (שלעניין הכספים שהופקדו בהן עד סוף שנת 2007 מוסיפות להתנהל כקופות גמל לתגמולים), קרנות השתלמות, קופות מרכזיות (לפיצויים, וכן קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית), קופות גמל למטרה אחרת והחל מחודש נובמבר 2016 – קופות גמל להשקעה. בחודש ינואר 2017, החלה לפעול קופת גמל להשקעה - חסכון ארוך טווח לילד. מנורה מבטחים מהנדסים מנהלת קרן השתלמות. במהלך שנת 2016, הפסיקה מנורה מבטחים פנסיה וגמל להפעיל קופות גמל בניהול אישי וקופות אלו נסגרו.

קופות גמל לחיסכון וקופות גמל אישיות לתגמולים הן קופות גמל לטווח ארוך (משיכה בסכום חד פעמי מקופות אלו תתאפשר רק בהתקיים תנאים מסוימים).

קרנות השתלמות הינן קופות גמל לטווח בינוני.

קופות מרכזיות לפיצויים (שנסגרו בפני הפקדות משנת 2011 ואילך) וקופות גמל למטרות אחרות הינן, בדרך כלל, קופות גמל לטווח קצר, המיועדות לעמיתים מסוגים מסוימים בלבד. בחודש דצמבר 2016 פרסמה רשות המיסים חוזר, ובו הוראות שמסדירות את העברת הכספים מקופות מרכזיות לפיצויים לחשבונות אישיים של עובדי המעסיקים ו/או החזרתם לידי המעסיק.

קופות גמל להשקעה מיועדות לתשלום סכום הוני לעמית עצמאי. הפקדת כספים לקופה זו לא תהנה מהטבות המס, מוגבלת לעד 70 אלף ש"ח בכל שנת כספים ותיחשב לצורך קבלת הכספים לאחר הגיע העמית לגיל 60 כמקנה קצבה פטורה ממס (קצבה מוכרת). משיכת הכספים לפני הגיע העמית לגיל 60 - תהיה חייבת במס רווחי הון. בהתאם לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2017 ו-2018), התשע"ז-2017, ניתן יהיה, בשנת 2017 בלבד, להפקיד לקופה זו, בנוסף להפקדה האמורה לעיל, גם את התמורה של מכירת דירת מגורים שלישית ואילך, וזאת עד לסך של 2.5 מיליון ש"ח. קופות אלו מתחרות מול פוליסות החיסכון ומול קרנות הנאמנות.

קופת גמל להשקעה חסכון ארוך טווח לילד פועלת בהתאם לתקנות הביטוח לאומי (חיסכון ארוך טווח לילד), התשע"ו-2016, שעל פיהן יפקיד המוסד לביטוח לאומי מדי חודש סך של 50 ש"ח מקצבת הילדים בגין כל ילד זכאי בקופת גמל להשקעה או

⁶ קופות אלו נקראו עד לשנת 2008 קופות גמל לתגמולים, ובין השנים 2008 ל-2015 נקראו קופות גמל לא משלמות לקצבה.

בחשבון בנק, בהתאם לבחירת ההורה. בנוסף, רשאי ההורה להגדיל את סכום ההפקדה בסך נוסף של 50 ש"ח מתוך קצבת הילדים. לפרטים ראה סעיף 8.1.3 להלן.

להלן רשימת קופות הגמל בענף, המנוהלות על ידי מנורה מבטחים פנסיה וגמל:

(1) מנורה מבטחים השתלמות (סוג הקופה: קרן השתלמות); (2) מנורה מבטחים תגמולים ופיצויים (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים); (3) מור מנורה מבטחים (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים); (4) מנורה מבטחים יותר (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים); (5) מנורה מבטחים אמיר (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים); (6) מנורה מרכזית לפיצויים (סוג הקופה: קופה מרכזית לפיצויים); (7) מבטחים מרכזית לפיצויים (סוג הקופה: קופה מרכזית לפיצויים); (8) מנורה מבטחים משתתפת בפנסיה תקציבית (סוג הקופה: קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית); (9) מבטחים קופת גמל למטרות חופשה, חגים והבראה (סוג הקופה: קופת גמל למטרה אחרת - חופשה והבראה); (10) מנורה מבטחים גמל בניהול אישי (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון (לשעבר קופת גמל לא משלמת לקצבה), וקופת גמל לתגמולים - בניהול אישי); (11) הילה קופת גמל לתגמולים ופיצויים (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים); (12) רשף קופת גמל לתגמולים (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים לשכירים); (13) חסכון טופ (סוג הקופה: קופת גמל להשקעה); (14) מנורה מבטחים חסכון לכל ילד (סוג הקופה: קופת גמל להשקעה - חסכון ארוך טווח לילד).

בנוסף מנהלת הקבוצה, במסגרת ענף הגמל גם את "אומגה קרן השתלמות", וזאת באמצעות מנורה מבטחים מהנדסים, אשר בקשתה להפוך לקרן השתלמות סקטוריאלית נמצאים בהליכי אישור על ידי הממונה.

2.2.5 להלן ריכוז מידע לגבי פעילות קרנות פנסיה וקופות גמל

2016

קרנות פנסיה חדשות						
מקיפות	משלימות	קופות גמל לתגמולים ופיצויים	קרנות השתלמות	אחר	סה"כ	
87,062,656	1,258,728	13,389,736	7,630,023	1,105,581	110,446,724	נכסים מנוהלים
9,204,278	243,503	484,872	1,121,578	114,507	11,168,738	דמי גמולים
8,459,783	230,868	339,082	1,073,911	35,078	10,138,722	צבירה נטו
0.24%	0.60%	0.61%	0.68%	0.41%		שיעור דמי ניהול
2.71%	1.59%	0.72%	-	-		מנכסים שיעור דמי ניהול מהפקדות

2015

קרנות פנסיה חדשות						
מקיפות	משלימות	קופות גמל לתגמולים ופיצויים	קרנות השתלמות	אחר	סה"כ	
75,516,289	1,003,735	12,599,614	6,373,476	1,052,931	96,546,045	נכסים מנוהלים
8,061,377	199,995	370,962	892,299	85,773	9,610,406	דמי גמולים
7,486,794	192,849	183,457	770,273	(16,134)	8,617,239	צבירה נטו
0.26%	0.64%	0.59%	0.73%	0.42%		שיעור דמי ניהול מנכסים
3.04%	1.53%	1.01%	-	-		שיעור דמי ניהול מהפקדות

2014

קרנות פנסיה חדשות						
מקיפות	משלימות	קופות גמל לתגמולים ופיצויים	קרנות השתלמות	אחר	סה"כ	
66,204,374	814,085	10,147,491	5,554,249	1,060,211	83,780,410	נכסים מנוהלים
7,269,709	152,756	237,866	726,715	77,397	8,464,443	דמי גמולים
6,162,759	138,228	135,666	316,753	105,279	6,858,685	צבירה נטו
0.27%	0.67%	0.80%	0.77%	0.56%		שיעור דמי ניהול מנכסים
3.23%	1.59%	1.46%	-	0		שיעור דמי ניהול מהפקדות

2.3 תחרות

2.3.1 ביטוח חיים פנסיה וחסכון ארוך טווח

בתחום חיסכון ארוך הטווח במשק⁷, הסתכמו הנכסים נכון לסוף שנת 2016, בסך של 920 מיליארדי ש"ח, גידול של כ- 77 מיליארדי ש"ח המהווים גידול בשיעור של כ- 9.1% לעומת סך הנכסים בסוף שנת 2015. נכסי החיסכון ארוך הטווח מורכבים מנכסים בענף ביטוח חיים בסך של כ- 263 מיליארדי ש"ח, בענף הפנסיה והגמל בסך של כ- 657 מיליארדי ש"ח.

נתח השוק של הקבוצה בתחום בשנת 2016, עמד על שיעור של כ- 14.5% מסך הנכסים במשק, לעומת שיעור של כ- 14% בשנת 2015, כאשר נתח השוק בשנת 2016 בענף ביטוח החיים עמד על שיעור של כ- 8.8%, בענף הפנסיה והגמל - 34.7% 5.5%, לעומת 8.9%, 34.8% ו- 5.2% בשנת 2015, בהתאמה.

בהתאם לדוחות הכספיים של הגופים המוסדיים ולנתוני משרד האוצר, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016 ההכנסות מפרמיה ודמי גמולים בתחום החיסכון ארוך הטווח במשק עמדו על סך של 64.7 מיליארדי ש"ח, לעומת סך של כ- 57 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול של כ- 7.7 מיליארדי ש"ח, המהווים גידול בשיעור של כ- 13.4%.

נתח השוק של הקבוצה בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, עמד על שיעור של כ- 15.9% מהכנסות מפרמיה ודמי גמולים, לעומת שיעור של כ- 15.1% בשנת 2015, כאשר נתח השוק בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016 בענף ביטוח החיים עמד על שיעור של כ- 11.2%, בענף הפנסיה - 29.2% ובענף הגמל - 5.5%, לעומת 9.2%, 29.5% ו- 5% בשנת 2015, בהתאמה.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה ודמי גמולים, ראה סעיף 4.4.1 לדוח הדירקטוריון.

תנאי התחרות בתחום הפעילות והמתחרים העיקריים

בתחום החיסכון ארוך הטווח המתחרים העיקריים של הקבוצה הם ארבע קבוצות הביטוח הגדולות האחרות, וכן בתי ההשקעות המנהלים כספי חיסכון פנסיוני. הרפורמות שחלו בתחום בשנים האחרונות, אשר ביטלו את החסמים למעבר בין המוצרים השונים, הגבירו את התחרות בתחום נכסי החיסכון לטווח ארוך, זאת בעיקר בשל היטשטשות הקווים המפרידים בין המוצרים השונים בתחום. שינויי הרגולציה בשנים האחרונות חידדו את התחליפיות בין מוצרי שוק החיסכון ארוך הטווח.

מאז תחילת שנת 2013, לאור הפסקת שיווק מוצרי ביטוח חיים עם הבטחת מקדם קצבה, חל גידול בהפקדות לקרנות הפנסיה של שכירים בישראל, המצטרפים לראשונה למוצר פנסיוני כלשהו. בתחום קופות הגמל, לאחר מספר שנים שבהן רק מוצר קרנות ההשתלמות היה מוצר צומח, התחדש הגידול בהפקדות לקופות גמל – בשל הפקדות חד פעמיות לקופות גמל לחסכון כתוצאה מתיקון מס' 190 לפקודת מס הכנסה, בשל מוצרים חדשים (קופות גמל להשקעה), ומשנת 2017 – גם קופות גמל להשקעה חסכון ארוך טווח לילד. בעקבות השינויים הרגולטוריים הנזכרים לעיל, לא ניתן להעריך מהו שיווי המשקל שאליו יגיע בסופו של יום שוק החיסכון ארוך הטווח.

לפרטים בדבר השפעת הוראות רגולציה חדשות, שחלקן עדיין בגדר טיוטה, על התחרות בתחום בכלל, ובענף קרנות הפנסיה בפרט, ראה גם סעיף 8.1.3 להלן.

להלן יפורטו מאפיינים ספציפיים של התחרות בענפים השונים בהם פועלת הקבוצה במסגרת פעילותה בתחום.

2.3.2 ביטוח חיים

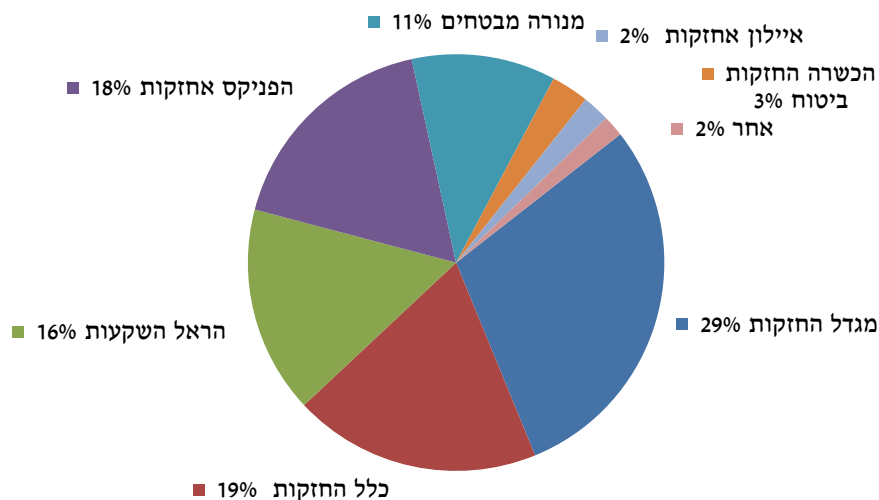
התחרות בענף ביטוח החיים מתרכזת בעיקרה סביב מגוון תכניות הביטוח המוצעות על ידי חברות הביטוח ובכלל זה התשואה המושגת על הנכסים לאורך זמן, רמת סיכון הנכסים ביחס לתשואה המושגת/מובטחת, השירות הניתן למבוטחים, שיעור דמי הניהול מפרמיה ומצבירה ותעריפי הביטוח.

⁷ בהתאם לנתוני ביטוח-נט, לא כולל פוליסות שהוקמו לפני 1990; בהתאם לנתוני פנסיה-נט, לא כולל את קרנות הפנסיה הוותיקות ובהתאם לנתוני גמל-נט.

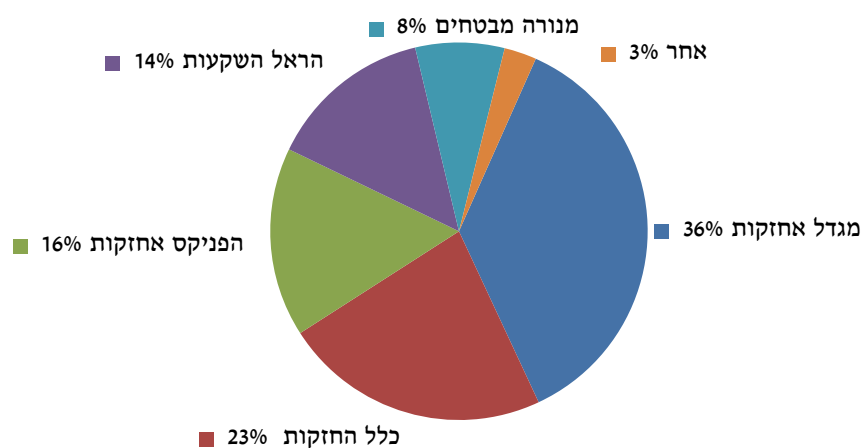

לפרטים בדבר השפעת רפורמת ניוד פוליסות ביטוח מנהלים על התחרות בביטוח חיים, ראה סעיף 2.1.1 לעיל.

בהתאם לנתוני אגף שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר, התפלגות הפרמיות ברוטו, מעסקי ביטוח חיים, ליום 30 בספטמבר 2016, בין החברות המתחרות בענף הינה כדלקמן:

בהתאם לנתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח⁸, התפלגות ההתחייבויות הביטוחיות, נכון ליום 30 בספטמבר 2016, בין החברות המתחרות בענף ביטוח חיים הינה כדלקמן:

לפירוט נוסף על הכנסות הקבוצה מפרמיה בענף זה, ראה סעיף 4.4.1.1-4.4.1.2 לדוח הדירקטוריון.

יכולת הקבוצה להתמודד עם התחרות בתחום זה, תלויה, בין היתר, בהרחבת מערך המכירות, בהתייעלות בתשומות הייצור תוך שמירה על רמת השירות, בפיתוח מוצרים ייחודיים, בשימור התיק הקיים ובמובילות בתחום התשואות למבוטחים.

⁸ בהתאם לנתוני "ביטוח נט".

הגורמים העיקריים המשפיעים על התחרות בענף הם חברות הביטוח המתחרות על נתחי השוק שלהן וסוכני הביטוח אשר משפיעים גם הם על גודל נתחי השוק של המבטחים השונים, וכל זאת לאור השינויים ברגולציה החלה על התחום.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם: האטרקטיביות של מגוון המוצרים, תעריפי הביטוח שמציעה הקבוצה, התשואה למבטחים וכן רמת השרות למבטחים.

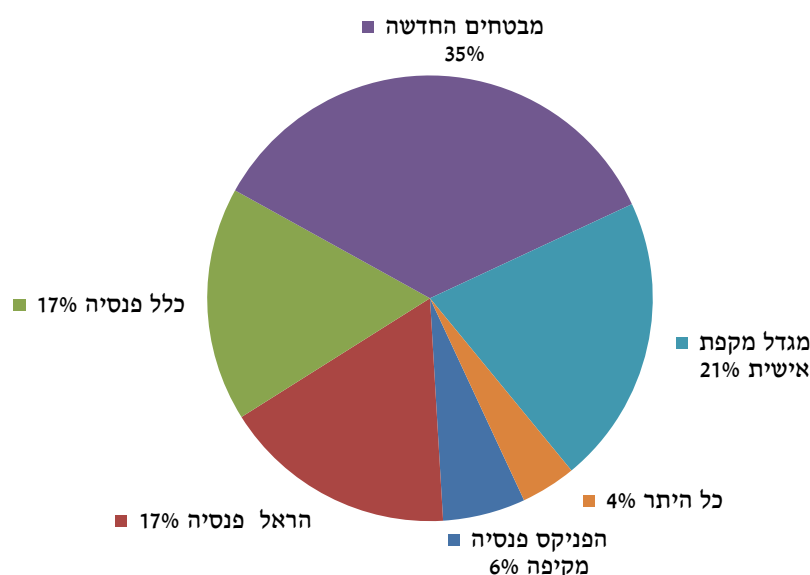
פנסיה

התחרות בענף זה מתמקדת במאמצים להעברת עמיתים בין קרנות הפנסיה השונות, להעברת עמיתים מביטוחי מנהלים וקופות גמל לקרנות הפנסיה ובגיוס לקוחות חדשים. התחרות נסובה בעיקר על גובה דמי הניהול שיגבו מהעמיתים, כאשר בכל הנוגע להתקשרות עם קולקטיבים (מעסיקים/ארגוני עובדים) התחרות נסובה גם ביחס לרמת השירות שתיתן. החל מחודש נובמבר 2016, יופנו עובדים חדשים אשר מעסיקם אינו קשור בהסכם ברירת מחדל עם קרן פנסיה מסוימת ואשר לא בחרו באופן אקטיבי בקרן הפנסיה שלהם, לאחת מ-2 קרנות הפנסיה הנבחרות (ראה סעיף 2.1.3 לעיל), דבר שעשוי להגביר את התחרות על דמי הניהול ועל המצטרפים החדשים, בפרט לגבי לקוחות לא מאוגדים שעובדים אצל מעסיקים שההטבות לעובדיהם נמוכות מהממוצע בענף.

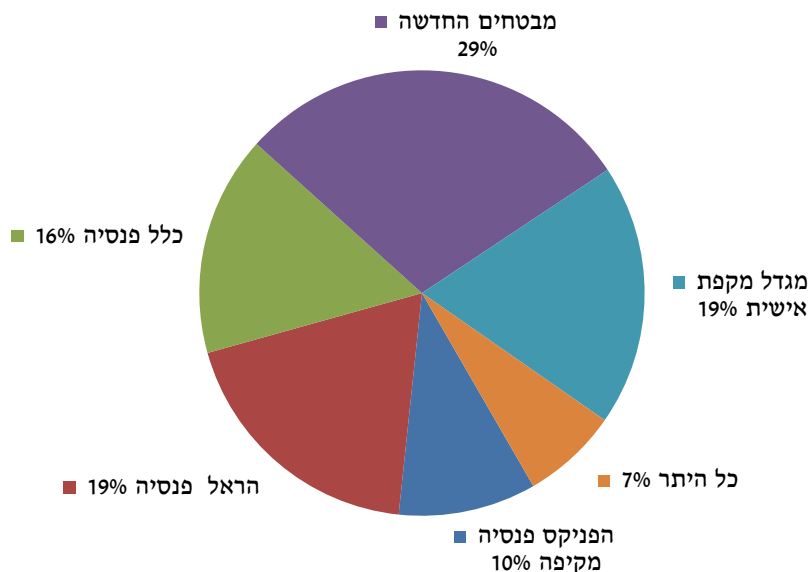
התחרות בענף התנהלה עד כה בעיקר בין קבוצות הביטוח אשר בבעלותן חברות לניהול קרנות פנסיה. קרנות הפנסיה שבשליטת קבוצות הביטוח מהוות למעלה מ-90% מנתח השוק של קרנות הפנסיה החדשות בשוק הפנסיוני ארוך הטווח. הפיכתן של קרנות הפנסיה של מיטב-דש והלמן-אלדובי להיות החל מנובמבר 2016 קרנות פנסיה נבחרות עדיין לא השפיעה על נתח השוק של קרנות הפנסיה שבשליטת קבוצות הביטוח או על נתח השוק של קרנות ברירת המחדל הנבחרות.

המתחרים העיקריים בענף הפנסיה היו עד כה: מקפת אישית שבשליטת קבוצת מגדל; מיטבית-עתודות שבשליטת קבוצת כלל והראל גילעד שבשליטת קבוצת הראל, הפניקס פנסיה שבשליטת קבוצת הפניקס, והחל משנת 2017 גם קרנות הפנסיה של מיטב דש והלמן-אלדובי.

בהתאם לנתוני רשות שוק ההון, התפלגות נכסי קרנות הפנסיה בין המתחרים בענף נכון ליום 31 בדצמבר 2016, הינה כדלקמן:

בהתאם לנתוני החברות המנהלות קרנות פנסיה⁹, התפלגות הפקדות הפרמיה, בין המתחרים בענף, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, הינה כדלקמן:

לפירוט נוסף על הכנסות הקבוצה מפרמיה בענף זה, ראה סעיף 4.4.1.3 לדוח הדירקטוריון.

להערכת הקבוצה התגברות התחרות בענף הפנסיה נעוצה בקרנות ברירת המחדל אשר עשויות להביא לגידול מהיר של נתח השוק של מנהליהן, על חשבון יתר המתחרים בענף ולהחרפה משמעותית של התחרות על דמי הניהול, בפרט ביחס למעסיקים שעובדיהם נהנים מהטבות נמוכות מהמוצע בענף.

הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על הרפורמות האחרונות בתחום. הערכה זו עלולה שלא להתממש במקרה של התנהגות השוק באופן שונה מזה המוערך על ידי הקבוצה במועד דוח זה או בשל שינויי רגולציה.

על מנת לשמור על תיק הלקוחות הקיים והרחבתו, מנורה מבטחים פנסיה וגמל פועלת לצמצום מעבר של עמיתיה לקרנות הפנסיה המתחרות ובמקביל, לגיוס לקוחות חדשים. במסגרת זו, מנורה מבטחים פנסיה וגמל מדגישה את יתרון הגודל שלה על פני הקרנות המתחרות. בנוסף, פועלת מנורה מבטחים פנסיה וגמל להשגת תשואה גבוהה למבוטח על הצבירה שלו בקרן הפנסיה. מנורה מבטחים פנסיה וגמל יצאה בתחילת שנת 2017 בקמפיין שמתנהל באינטרנט, לעידוד הפקדות המין הנשי לקרן הפנסיה (קמפיין מיס פנסיה), ובחודש בפברואר, 2017 החלה בקמפיין פרסומי, שינוהל באמצעי התקשורת השונים לרבות הטלוויזיה, שמיועד להעלות את המודעות, היתרונות והחשיבות של בחירה בקרן הפנסיה "מבטחים החדשה".

קופות הגמל

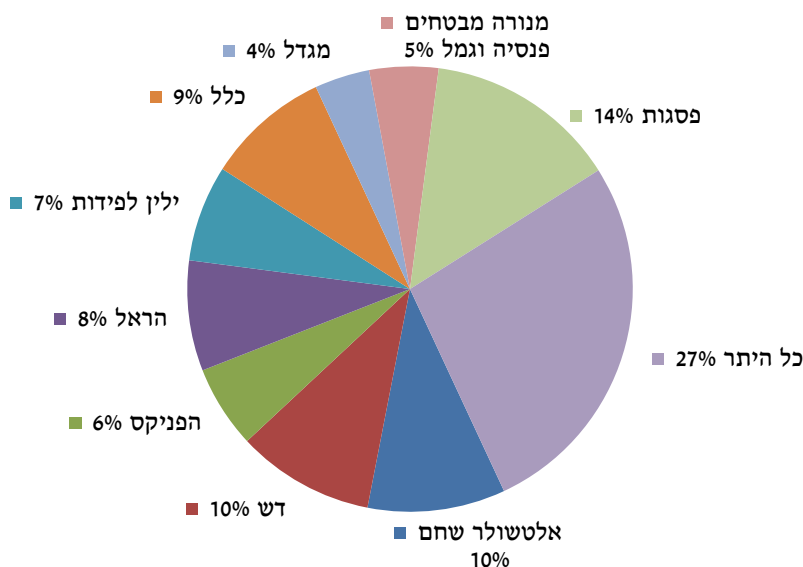
בענף קופות הגמל קיימת תחרות מתמדת מצד מספר רב של מתחרים כאשר התחרות מתמקדת בהשגת תשואה (ביחס לרמת הסיכון), גובה דמי הניהול ואיכות השירות. לאחר מספר שנים שבהן רק מוצר קרנות ההשתלמות היה מוצר צומח, התחדש הגידול בהפקדות לקופות גמל – בשל הפקדות חד פעמיות לקופות גמל לחסכון כתוצאה מתיקון מס' 190 לפקודת מס הכנסה, בשל מוצרים חדשים (קופות גמל להשקעה), ומשנת 2017 – גם קופות גמל להשקעה חסכון ארוך טווח לילד.

מתחריה העיקריים של החברה בתחום הינם אלטשולר-שחם, ילין-לפידות, פסגות מיטב-דש, קבוצת הראל, קבוצת כלל, קבוצת מגדל, וקבוצת הפניקס (שאליה מוזגו קופות הגמל שהיו בניהולה של אקסלנס נשואה).

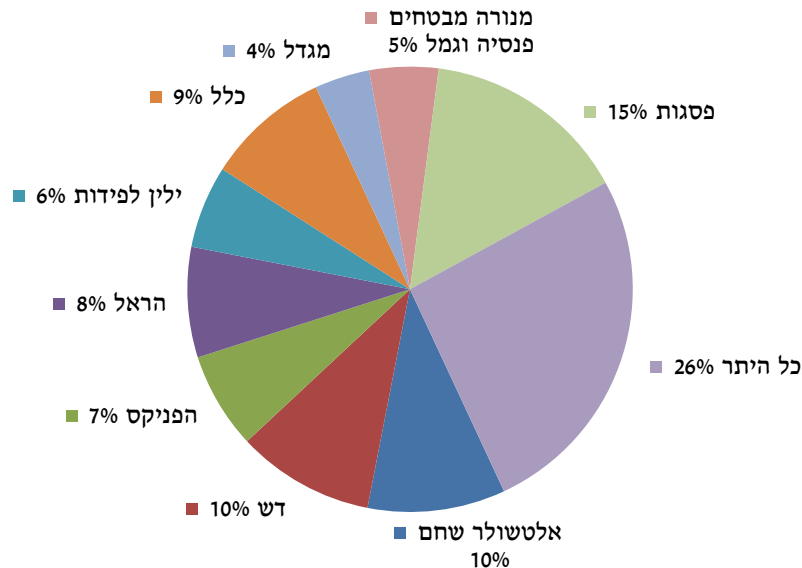
⁹ בהתבסס על נתוני "פנסיה-נט".

הקבוצה מעריכה, כי נכון למועד אישור הדוח, חלקה בשוק בענף זה הינו כ- 4% (הערכת הקבוצה מבוססת על הנכסים המנוהלים על ידי מנורה מבטחים פנסיה וגמל ומנורה מבטחים מהנדסים, ביחס להערכה בדבר סך הנכסים המנוהלים בענף זה).

בהתאם לנתוני אגף שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר, להלן התפלגות היקף נכסי קופת הגמל (ללא נתוני מבטיחות תשואה), בין המתחרים בענף נכון ליום 31 בדצמבר 2016:

בהתאם לנתוני החברות המנהלות קופות גמל¹⁰, התפלגות הפקדות הפרמיה בין המתחרים בענף (ללא נתוני מבטיחות תשואה), נכון ליום 31 בדצמבר 2016, הינה כדלקמן:

לפירוט נוסף הכנסות הקבוצה מפרמיה בענף זה, ראה סעיף 4.4.1.4 לדוח הדירקטוריון.

2.3.3 שיטות להתמודדות עם התחרות והגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום

השיטות העיקריות של הקבוצה להתמודד עם התחרות הן: סינרגיה בין החברות השונות בקבוצה במתן פתרונות כוללים ללקוחות הקבוצה בכל אפיקי החיסכון ארוך

10 בהתבסס על נתוני "פנסיה-נט".

הטווח, תוך הישענות על גודלה ויציבותה של מבטחים החדשה, קרן הפנסיה הגדולה בישראל; שיפור השירות ללקוח תוך התייעלות תפעולית; הרחבת מערך הסוכנים והסתייעות בסוכנים העובדים עם הקבוצה כמקור להפניית לקוחות; הרחבת מערך השיווק הישיר של מנורה מבטחים פנסיה וגמל, השתתפות במכרזים מרכזיים בתחום ועוד.

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום הם היותה של מנורה מבטחים פנסיה וגמל מובילה בענף הפנסיה; חוסנה הפיננסי של הקבוצה; מובילות בתשואה למבוטחים/עמיתים; רמת השירות הגבוהה של הקבוצה בעת ניהול תביעות ותשלום תגמולי ביטוח וכן קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה.

2.4 לקוחות

לקבוצה אין תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. כמו כן, לקבוצה אין לקוח בודד שסך הכנסותיה ממנו מהוות 10% ומעלה מסך הכנסותיה בדוחותיה הכספיים.

2.4.1 ביטוח חיים

להלן נתונים לגבי התפלגות הפרמיה ברוטו בין עמיתים שכירים לבין מבוטחים פרטיים ועצמאיים ולבין קולקטיביים (באחוזים):

הלקוח	2016	2015	2014
עמיתים שכירים	53.8%	52.9%	60.6%
פרטיים ועצמאיים	45.1%	45.9%	38.3%
קולקטיביים	1.1%	1.2%	1.1%
סה"כ	100.0%	100.0%	100.0%

יצוין, כי למיטב ידיעת הקבוצה, אין לה לקוחות קבועים או לקוחות בעלי מאפיינים קבועים, מעבר לסיווג המפורט בטבלה שלעיל.

למידע בדבר שיעור הפדיונות מעתודה ממוצעת בביטוח חיים, ראה סעיף 4.4.1.1 לדוח הדירקטוריון.

2.4.2 פנסיה

להלן התפלגות דמי הגמולים בין עמיתים שכירים לבין עצמאיים (באחוזים):

הלקוח	2016	2015	2014
עמיתים שכירים	97.9%	97.6%	98.0%
מבוטחים פרטיים ועצמאיים	2.1%	2.4%	2.0%
סה"כ	100.0%	100.0%	100.0%

יצוין, כי למיטב ידיעת הקבוצה, אין לה לקוחות קבועים או לקוחות בעלי מאפיינים קבועים, מעבר לסיווג המפורט בטבלה שלעיל.

2.4.3 קופות גמל

להלן התפלגות דמי הגמולים בין עמיתים שכירים, עמיתים עצמאיים ועמיתים מעסיקים (בקופות מרכזיות) (באחוזים):

הלקוח	2016	2015	2014
עמיתים שכירים	77%	82%	83%
עמיתים עצמאיים	16%	12%	11%
עמיתים מעסיקים בקופות מרכזיות	7%	6%	6%
סה"כ	100%	100%	100%
שיעור הפדיונות מהעתודה הממוצעת	9%	10%	10%

יצוין, כי למיטב ידיעת הקבוצה, אין לה לקוחות קבועים או לקוחות בעלי מאפיינים קבועים, מעבר לסיווג המפורט בטבלה שלעיל.

3. ביטוח רכב חובה

3.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

ביטוח רכב חובה הינו ביטוח סטטוטורי, על פי פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 (להלן: "**פקודת ביטוח רכב מנועי**").

פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975 (להלן: "**חוק הפיצויים**") ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל, שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי.

חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, נועד ליצור מנגנון יעיל ומהיר לבירור הזכאות לפיצויים ולהערכת שיעורם, כל זאת במנותק משאלת האשם. החוק קובע, בין היתר, מהי תאונת דרכים, מיהו הזכאי לפיצויים ומהם סדרי הדין במקרים כאלו.

נפגעי תאונות דרכים שאין באפשרותם לתבוע פיצויים מאת מבטח, בשל העילות המפורטות בחוק הפיצויים: (1) פגיעה על ידי רכב שלא היה לו כיסוי ביטוחי; (2) מבטח שאינו ידוע (כגון פגיעת פגע וברח); ו- (3) מבטח שנמצא בהליכי פירוק, זכאים לפיצוי מהקרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים (להלן: "**קרנית**"), שהינה תאגיד סטטוטורי שהוקם מכוח חוק הפיצויים. פעילותה של קרנית ממומנת מהפרשה של חברות הביטוח בשיעור קבוע של 1% מהפרמיה (נטו) בגין פוליסות ביטוח רכב חובה, כמפורט **בצו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון הקרן)**, התשס"ב-2002 (להלן: "**התוספת למימון הקרן**").

במסגרת הענף מונהגת החל משנת 2003 תחרות מבוקרת (בעבר כל ביטוחי רכב חובה בישראל בוצעו באמצעות תאגיד "אבנר").

במסגרת תקנות **ביטוח רכב מנועי (הקמה וניהול של מאגר מידע)**, התשס"ד-2004 (להלן: "**תקנות מאגר מידע**"), הוסדרו הקמת ואופן פעילותם של מאגרי מידע בתחום ביטוח רכב חובה: מאגר מידע סטטיסטי המשמש לאיסוף מידע סטטיסטי ולהערכת עלות הסיכונים בענף ביטוח רכב חובה, ומאגר המידע לאיתור הונאות ביטוח.

המאגרים הנ"ל מנוהלים על ידי מפעילים שאינם קשורים לחברות הביטוח. מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי מוסמך על פי הדין לאסוף מחברות הביטוח הפעילות בענף, נתונים רלבנטיים, לצורך קביעת עלות הסיכון הטהור. חברות הביטוח מחויבות להעביר למפעיל נתונים כאמור, אחת לרבעון.

מאגר המידע לאיתור הונאות ביטוח, מרכז נתונים מכל חברות הביטוח, ומשמש לזיהוי חשדות למקרי הונאה בתביעות רכב חובה וכן למניעת הונאות ביטוח בתהליך החיתום ובתביעות, בפוליסות רכב חובה. כמו כן, בהתאם לחוזר הממונה בעניין זה, למעט במקרים מסוימים (כגון במקרה שמדובר בחידוש ביטוח חובה לכלי רכב שבוטח אצל אותו מבטח בשנה החולפת, או במקרה של רכב בצי או קולקטיבי) חל איסור להפיק תעודת ביטוח רכב חובה עבור כלי רכב פרטי ומסחרי עד 4 טון ואופנוע, מבלי שבוצע אימות מול המאגר, בעת תהליך החיתום, ביחס לפרטי מידע מסוימים, לכל הפחות.

פעולת מאגר המידע ודרכי השימוש של החברות בו עוגנו בהסכם ענפי, ובחוזר הממונה. המבטחים נושאים במלוא עלות הקמת המאגרים ותפעולם. התשלומים שעל מבטחים לשלם עבור שירותי מאגרי המידע נקבעים, בין היתר, בהתחשב בחלקו היחסי של כל מבטח בתחום בהתאם לנתוני שנה קודמת, וכן באיכות ובמועדי הדיווח למאגר.

במסגרת התחרות המבוקרת, גובות חברות הביטוח דמי ביטוח בהתאם לתעריף ביטוח חובה דיפרנציאלי, המבוסס על שימוש במשתנים מתוך תכנית סיווג הסיכונים שמפרסם מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי, שאושרו על ידי הממונה, כמשתנים שבהם יהיה רשאי מבטח להשתמש, לצורך התאמת הפרמיה לסיכון המבוטח. מאחר ומחד, ביטוח רכב חובה מהווה חובה חוקית ומאידך, כל חברת ביטוח רשאית לסרב לבטח מבוטח על פי שיקול דעתה, הוסדר הביטוח השיורי (להלן: "**הפול**"). ה"פול", אשר פעילותו מוסדרת **בתקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת תעריף)**, התשס"א-2001 ובחוזר הממונה שפורסם בעניין זה, פועל כביטוח משותף של כלל החברות העוסקות בתחום ביטוח חובה. בעל כלי רכב

שסורב כאמור ולא השיג כיסוי ביטוחי באחת החברות הפועלות בענף, יכול לרכוש ביטוח חובה באמצעות ה"פול".

הפול הוא ביטוח משותף של כל חברות הביטוח בענף ביטוח רכב חובה, השותפות בו ונושאות בהוצאותיו ובהפסדיו או ברווחיו, על פי חלקן היחסי בסה"כ פרמיות הביטוח בענף רכב חובה. חלקה היחסי של כל מבטחת נקבע לפי חלקה בפועל בשנת החיתום הרלבנטית.

חלקה של הקבוצה ב"פול" עמד נכון לשנת חיתום 2016 על כ-17.3%, זאת לעומת חלקה היחסי של הקבוצה "בפול" בשנת חיתום 2015 שעמד על כ-17.4%.

חברות הביטוח מממנות את חלקן בהפסדי הפול באמצעות העמסת הפסדי ה"פול" על יתר מבטחי חברת הביטוח שלא במסגרת "הפול". בהתאם להסדר התחיקתי, מרכיב ההעמסה הצפוי למימון הפסדי ה"פול" הינו, בין 5.5% ל-6.5%, מ"עלות הסיכון הטהור", כהגדרתו בפקודה, של ביטוח החובה של המבטח שלא במסגרת "הפול". בחודש דצמבר 2016, הגיש ה"פול" עתירה לבג"צ נגד הממונה למתן צו על תנאי, בקשה לצו ביניים ולקיום דיון דחוף אשר עניינה הוא בקביעת תעריפי הביטוח השיורי לאופנועים, במסגרתה טען ה"פול" כי בפרסום החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה (מיום 29 בספטמבר 2016), הפרה הממונה שתי הוראות דין מרכזיות: תקנה 5 לתקנות ביטוח שיורי בכך שלא העלתה את התעריף לאופנועים ב-19.6% לפחות וקביעת תעריף האופנועים היוצר שיעור העמסה הגבוה מ-6.5% מעלות הסיכון הטהור של השוק החופשי בניגוד לסעיף 7א(ב) לפקודת הביטוח. ה"פול" עתר לקבלת הסעדים הבאים: תיקון החוזר המאוחד כך שתעריף האופנועים יוגדל בשיעור 19.5% לפחות, ובכלל זה בכדי למנוע שיעור העמסה על השוק החופשי העולה על 6.5% כאמור. בשלב מקדמי זה של ההליך, אין ביכולת החברה להעריך את השלכות האמור.

תעריפי הביטוח שגובה החברה כפופים לאישור הממונה. לפרטים אודות הפיקוח על התעריפים ראה סעיף 3.2 להלן.

האחריות למתן שירותים רפואיים, הנכללים בסל השירותים הקבוע בתוספת השנייה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי ובצו התרופות לפיו, בשל נזקי גוף מתאונות דרכים – מוטלת על קופות החולים, למעט הטיפולים המנויים בתוספת השלישית. בנוסף, חברות הביטוח נושאות בתשלומים הרפואיים במקרים הבאים: 1. כאשר הנפגע אינו תושב/אזרח ישראל (תיירים, עובדים זרים, פלסטינים) 2. חיילים 3. סיעודי רגיל להבדיל מסיעודי מורכב 4. פינוי על ידי אמבולנס ללא אשפוז. 5. נפגעי תאונות עבודה במקרה של תאונת דרכים.

לצורך מימון אספקת השירותים הרפואיים לנפגעי תאונות דרכים שיינתנו על ידי קופות החולים, נקבע כי על המבטחים להעביר לקרנית, עבור קופות החולים, עד ליום 10 בכל חודש, שיעור של 9.4% מדמי הביטוח, שגבו בחודש הקודם בגין כל פוליסת ביטוח רכב חובה שהנפיקו (להלן: **"התוספת למימון עלות אספקת השירותים"**). לעניין זה, **"דמי הביטוח"** - סך כל התשלומים הנגבים ממבטח בענף ביטוח רכב חובה, למעט התוספת למימון קרנית לפי צו **פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון הקרן), התשס"ג-2002** (להלן: **"צו מימון הקרן"**) והתוספת למימון עלות אספקת השירותים לפי **צו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון עלות אספקת השירותים), התש"ע-2009**.

לאור העובדה שלפי הדוח הכספי של קרנית לחציון הראשון לשנת 2016 היה קיים בחשבון קרנית סכום עודף (של כ-1.2 מיליארד ש"ח), אשר עלה על הנדרש לקרנית לשם מימון פעולותיה והבטחת יציבותה, הורתה הממונה בחודש ספטמבר 2016, על השבת סכום הכסף העודף שקיים בקרנית לציבור המבטחים בביטוח רכב מנועי, וזאת באמצעות חברות הביטוח.

מנגנון ההשבה שנקבע הנו על דרך של הפחתת דמי הביטוח הנגבים ממבטח בענף ביטוח רכב חובה בשיעור של 13% מדמי הביטוח (להלן: **"דמי ההשבה"**) בגין פוליסת ביטוח אשר מועד תחילתה בין יום 1 בינואר 2017 ליום 31 בדצמבר 2018, ושתקופת הביטוח בה אינה עולה על 13 חודשים; כאשר מנגד, תעביר קרנית לחברות הביטוח סכום כספי בגובה דמי ההשבה.

בענף מונהגת פוליסה תקנית לביטוח רכב חובה. לפרטים ראה סעיף 3.2 להלן.

כאמור, על פי כלל האחריות בחוק הפיצויים, כל מבטח מפצה את הנוסעים שנסעו בכלי הרכב המבוטח על ידו, ללא תלות במידת האשם של הנהג. עוד קובע חוק הפיצויים, כי כלפי צדדים שלישיים שהיו מעורבים בתאונה שבה היו מעורבים מספר כלי רכב (למשל, הולכי רגל) תהא למבטחים אחריות "ביחד ולחוד", ובין המבטחים לבין עצמם נקבעה, ככלל, השתתפות שווה בנטל החיובים. **צו הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (הסדרים לחלוקת נטל הפיצויים בין המבטחים), התשס"א-2001**, קובע חריג לכלל האמור ונועד לאזן את נטל התשלום בין

המבטחים, מקום שבו מקדמי הסיכון של כלי הרכב המעורבים בתאונה לנזק, שונים באופן מובהק – אופנוע ורכב, או רכב קל ורכב כבד. במקרים כאמור, קובעים 'צווי החצייה' את השיפוי לו זכאים המבטחים זה מזה (המכונים "תשלומי האיזון"). כך לדוגמא, במקרה של תאונה מעורבת בין רכב המוגדר כרכב "קל" (משקלו פחות מ- 4 טון) עם רכב המוגדר כרכב "כבד" (משקלו מעל 4 טון למעט אוטובוסים), המבטח של הרכב ה"קל" זכאי להשבה של מחצית מסכום עלות התביעה מהמבטח של הרכב הכבד או הרכב האחר ובמקרה של אופנוע 75% מסכום עלות התביעה

לעניין זה מפעיל איגוד חברות הביטוח מתווה סליקה, באמצעות מרכז הסליקה של איגוד חברות הביטוח, שנועד, בין היתר, להעביר את תשלומי האיזון בין המבטחים. לפרטים ראה סעיף 8.16.9 להלן.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה והשפעתן בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיף 8.1 להלן.

3.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

כאמור לעיל, פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני כל חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל, שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי.

מאפייני התחום העיקריים הינם:

אחידות המוצר - כאמור לעיל, הכיסוי הביטוחי בתחום רכב חובה קבוע ואחיד בין חברות הביטוח, והוא נקבע על פי הוראות הדין. בהתאם, התחרות בתחום זה מתמקדת בעיקר במחיר כמתואר בסעיף זה להלן.

בענף מונהגת פוליסה תקנית אחידה אשר מהווה חוזה ביטוח סטנדרטי (להלן: "הפוליסה התקנית"), בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי), התש"ע 2010 - פוליסת תקנית ליחיד בעל רכב וכן פוליסה תקנית לצורכי סחר, המיועדת לבעלי פוליסה המחזיקים במספר כלי רכב באופן זמני, לצורכי תיקון, מסחר וכי"ב (כגון: בעלי מוסכים, יבואנים וכו'). התקנות קובעות תנאים מינימאליים לביטוח רכב חובה אשר מבטח אינו רשאי לשנותם, אך רשאי להוסיף עליהם הרחבות לגבי היקף הכיסוי הביטוחי. במסגרת התקנות, נקבע גם נוסח תעודת הביטוח שעל מבטח להנפיק במסגרת ביטוח רכב מנועי.

תשלום מראש - ביטוח רכב חובה נכנס לתוקף רק לאחר תשלום מראש של מלוא הפרמיה בגינו.

היקף ודרכי הפיצוי - למעט תקרת פיצוי למרכיבי נזק שאינו נזק ממוני והכיסוי לאובדן השתכרות המוגבל לעד פי שלושה מהשכר הממוצע במשק, הכיסוי אינו מוגבל בסכום.

אחריות מוחלטת - בהתאם להוראות חוק הפיצויים, האחריות של בעל הרכב, המחזיק או הנוהג בו, הינה מוחלטת ולפיכך זכאות הנפגע בתאונת דרכים לפיצוי אינה תלויה בהוכחת אשם.

ייחוד עילה - מי שנפגע בתאונת דרכים וחוק הפיצויים מקנה לו עילת תביעה, יכול לתבוע את זכותו רק על פי חוק הפיצויים ואינו רשאי לתבוע את נזקו לפי חוק אחר. מי שאין לו עילת תביעה לפי חוק הפיצויים, יכול לתבוע את המזיק בניזיקין.

זנב תביעות ארוך - תביעות הביטוח בתחום זה מאופיינות בזמן בירור ארוך יחסית, של מספר שנים, בין מועד קרות האירוע הביטוחי לבין מועד סילוק התביעה.

פיקוח על התעריפים - במסגרת ההוראות לחוזה ביטוח הכללי בחוזר המאוחד (עוד בעניין החוזר המאוחד ראה סעיף 8.1.2 להלן) נכללו הוראות שונות בעניין דמי ביטוח בענף רכב חובה, ונהלים לקביעת דמי ביטוח שרשאי מבטח לגבות ואופן הגשתם לאישור הממונה. בהתאם להוראות החוזר המאוחד, מרכיב פרמיית סיכון שבתעריף ביטוח רכב חובה (דמי הביטוח נטו) צריך להיות אחיד לכל המבוטחים שעונים על אותם משתנים מתוך תכנית סיווג

הסיכונים שמפרסם מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי, אשר הממונה אישר כמשתנים שבהם יהיה מבטח רשאי לעשות שימוש לצורך קביעת התעריף, כגון: נפח מנוע, סוג דלק, כוחות סוס, מספר כריות אוויר, מין ו/או גיל ו/או ותק הנהיגה של הנהג הצעיר ביותר הצפוי לנהוג ברכב, מספר תביעות קודמות ו/או מספר שלילות רישיון בשלוש השנים האחרונות של כל אלו הצפויים לנהוג ברכב, המצאות מערכת למניעת נעילת גלגלים (ABS) ו/או מערכת לבקרת יציבות (ESP) ו/או מערכת התרעה על אי שמירת מרחק (FCW) ו/או מערכת התרעה על סטייה מנתיב (LDW). כל מבטח רשאי לבחור באילו מהמשתנים להשתמש לצורך קביעת התעריף.

בנוסף, רשאי המבטח לגבות דמים - לכיסוי הוצאות ניהול, עמלת הסוכנים והרווח, בשיעור של עד 16.25% מפרמיית הסיכון וכן את התוספת למימון עלות אספקת השירותים והתוספת למימון הקרן כאמור לעיל.

המבטח רשאי לתת הנחות מן הדמים בלבד, למעט בביטוח רכב חובה לציי רכב ולקולקטיבים שאז רשאי המבטח לתת הנחה אף מדמי הביטוח נטו.

"ציי רכב" - מונה לפחות 40 כלי רכב שכולם בבעלות אחת ומבוטחים אצל אותו מבטח; **"קולקטיב"** - מונה לפחות 100 כלי רכב בבעלות שונות, המבוטחים אצל אותו מבטח במסגרת הסכם, ובלבד שמטרתה העיקרית של התארגנות הקולקטיב אינה עשיית הביטוח.

החל מחודש ינואר 2017, (פוליסות שתאריך תחילתן מתאריך זה ואילך), כל מבטח רשאי לתת הנחה מדמי הביטוח נטו רק בציי רכב, וזאת באמצעות שימוש בנוסחת תעריף שונה, אשר הוגשה מראש לממונה. לפרטים נוספים ראה סעיף 8.1.5.1 להלן.

3.3 תחרות

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכב חובה, הינה במגמת גידול בעשור האחרון. רכישת שומרה היותה קפיצת מדרגה נוספת בהיקף הצמיחה בתחום. מגמת הגידול בפעילות משתקפת בשינוי בהיקף ההכנסות מפרמיה כמפורט להלן.

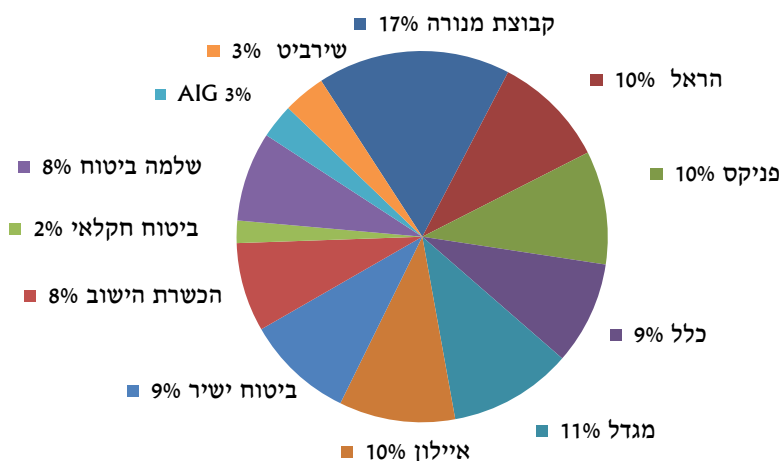
בתחום ביטוח רכב חובה, פועלות 13 חברות ביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר. על רקע קיומו של כיסוי אחיד בתחום זה, התחום מאופיין בתחרות מחירים משמעותית המושפעת בין היתר, מריבוי מתחרים וכן ממהלכים להגברת שקיפות התעריפים על ידי הממונה (בין היתר, באמצעות האפשרות לערוך השוואת תעריפים באתר האינטרנט של רשות שוק ההון). לאור גידול במספר כלי רכב חדשים שבהם מותקנים אמצעי בטיחות משופרים, חל קיטון בהיקף הנפגעים מתאונות דרכים ביחס לגידול בכמות כלי הרכב וכפועל יוצא גם בתשלומי התביעות. בהתאם, ולאור התחרות בתחום, ממשיכה, בשנים האחרונות, מגמת הירידה בתעריפי ביטוח רכב חובה.

על פי הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הכנסות הענף בתחום ביטוח רכב חובה, עמדו על סך של 3,846 מיליוני ש"ח, לעומת סך של 3,709 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. גידול של כ- 137 מיליוני ש"ח, המהווים כ- 4% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח בתחום. נכון לרבעון השלישי של שנת 2016, הקבוצה (מנורה מבטחים ביטוח ושומרה), מובילה בתחום ומחזיקה בנתח שוק של כ- 16.8% בדומה לתקופה המקבילה אשתקד.

על פי נתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, חלקם של חמשת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016 עמד על כ- 57% מסך דמי הביטוח בתחום זה, לעומת 59% בתקופה המקבילה אשתקד. החברות הגדולות בתחום ביטוח רכב חובה, בשנת 2016, הינן הקבוצה, מגדל, איילון, הפניקס והראל. בשנת 2015, החברות הגדולות בתחום היו הקבוצה, מגדל, הראל, הפניקס וכלל.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה, ראה סעיף 4.4.2.1 לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

הכיסוי הביטוחי האחד בכל חברות הביטוח וזמינות מידע השוואתי של מחירים, גורמים לכך שמחיר המוצר הינו המשתנה העיקרי בהחלטת הרכישה של פוליסות הביטוח. חברות הביטוח נבדלות זו מזו במשתנים הקובעים את התעריף וכפועל יוצא בפלחי השוק בהם הן מתמקדות. גורם העלול להשפיע על מעמדה התחרותי של הקבוצה הינו שימוש חברות ביטוח אחרות במשתנים שונים מאלה שבהם הקבוצה עושה שימוש.

הגורם המחזק את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינו המערך הרחב של סוכני הביטוח שלה.

3.4 לקוחות

להלן פירוט התפלגות פרמיות ברוטו בין מבטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים לבין ציי רכב וקולקטיביים:

שיעור מסך ההכנסות לשנת 2014	פרמיות ברוטו בשנת 2014 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2015	פרמיות ברוטו בשנת 2015 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2016	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (אלפי ש"ח)	
90.0%	738,307	90.3%	731,479	88%	735,942	מבטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים
10.0%	82,034	9.7%	78,485	12%	99,957	ציי רכב וקולקטיביים
100%	820,341	100%	809,964	100%	835,899	סה"כ

לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח רכב חובה, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בתחום הפעילות וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה.

בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכב החובה. לפי הערכת הקבוצה, שיעור החידושים בשנת 2016 עמד על כ-60%, לעומת 61% לשנת 2015, ואחוז הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב חובה וביטוח רכב רכוש עמד על כ-66% מסך אוכלוסיית מבטחי החובה בקבוצה וזאת לעומת 60% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן התפלגות דמי ביטוח לפי שנות ותק של לקוחות בתחום ביטוח החובה לתקופות המתוארות בדוח:

מספר שנות ותק			מחזור פרמיות באלפי ש"ח			שיעור מסך הכנסות		
2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014
ללא ותק	300,300	286,912	299,339	36%	35%	36%	35%	36%
ותק שנה	174,140	175,243	177,955	21%	22%	22%	22%	22%
ותק שנתיים	125,838	122,182	124,110	15%	15%	15%	15%	15%
למעלה משלוש שנות ותק	235,622	225,627	218,937	28%	28%	28%	27%	27%
סה"כ	835,899	809,964	820,341	100%	100%	100%	100%	100%

4. ביטוח רכב רכוש

4.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

ביטוח רכב רכוש כולל כיסוי ביטוחי לאבדן או נזק של כלי רכב מבוטחים ולחבות המבוטחים בגין נזקי רכוש שנגרמו לצד שלישי על ידי כלי הרכב המבוטחים. ניתן לרכוש כיסוי לחבות כלפי צד שלישי בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים.

הסדר השמאים: בהתאם לחוזר שפרסם הממונה, נקבעו כללי פעולה לשמאים ומנגנוני ערעור על שומותיהם וכן הוראות בעניין הרחבת הגילוי הנוגע לזכויות המבוטחים, הגברת מעורבותם בהליך בחירת השמאי והרחבת השקיפות כלפי המבוטחים בהליך שומת הנזק. בהתאם להוראות החוזר, חברות הביטוח מפרסמות רשימות שמאי חוץ, שבהם יכול המבוטח לבחור. שומה של שמאי חוץ¹¹, מהווה השומה הקובעת והיא מחייבת את הצדדים, בכפוף לזכות המבטח והמבוטח לערער על השומה בפני שמאי מכריע, באמצעות שומה נגדית.

מידע וגילוי: על מנת להתמודד עם העדר השקיפות ובעיית פערי המידע שקיימים בשוק מכירת רכבים משומשים, אשר ממנו סבלו רוכשי רכב פוטנציאליים כמו גם חברות הביטוח, הוקם על ידי חברות הביטוח, במשותף עם מרכז הסליקה של חברות הביטוח בע"מ, מאגר מידע שעיקרו רישום היסטוריית תאונות של כלי רכב, שיהיה זמין לציבור רוכשי רכבים משומשים וכן לחברות הביטוח שיבחרו להצטרף למאגר (להלן: "המאגר"). למאגר ניתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל בתוקף עד פברואר 2021.

ביום 20 במאי 2013, התחיל המאגר לפעול. הקבוצה הצטרפה למאגר ולהסדר. כל מבטח יכול להצטרף להסדר (דהיינו: למסור נתונים למאגר ולהגיש שאילתות) או לצאת מההסדר, לפחות אחת לשנה קלנדרית בהודעה מוקדמת של 90 יום. חוסר יכולתו של מבטח לספק נתונים ברמת הפירוט הנדרשת, לא יהווה הצדקה לסירוב לצרף אותו להסדר. בשלב זה, לא נראה כי לפעילות המאגר ישנה השפעה מהותית על פעילותה העסקית של הקבוצה בתחום זה.

הסדר בוררות תביעות שיבוב: הנזקים המכוסים במסגרת ביטוחי רכב רכוש, נגרמים לעיתים עקב רשלנות של אדם אחר. במקרה כזה, תשלום תגמולי ביטוח למבוטח מקנה למבטח זכות פיצוי מהמזיק - זכות "שיבוב". לפרטים בדבר הסדר ליישוב תביעות שיבוב בין חברות הביטוח ראה סעיף 8.16.10.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיפים 8.1 ו-8.1.4 להלן.

4.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים

¹¹ לעניין זה, "שמאי חוץ" - שמאי שאינו שמאי בית ואשר נכלל ברשימת שמאי החוץ. "שמאי בית" הינו מי שעלול להימצא במצב של ניגוד עניינים בשל קשר מיוחד עם המבטח, לרבות בהתאם לחזקות שנקבעו לעניין זה במסגרת החוזר.

המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא שמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

פוליסת ביטוח רכב רכוש כוללת כיסויים בגין נזק עצמי הנגרם לרכב המבוטח כתוצאה מן הסיכונים המפורטים בפוליסה, כגון: אש, התנגשות מקרית, גניבה, ועוד וכן נזק רכוש הנגרם לצד שלישי על ידי הרכב המבוטח. ניתן לרכוש פוליסה לנזק לצד ג' בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים. בשלב הצעת הביטוח, רשאי המבוטח לבחור באחת מארבע חלופות: (1) ביטוח מקיף (המכסה נזק עצמי ונזק לצד שלישי); (2) ביטוח מקיף, ללא כיסוי לגניבה; (3) ביטוח מקיף, ללא כיסוי מפני תאונות; (4) ביטוח לנזק לצד שלישי בלבד, זאת, בתנאי שהויתור נעשה בהודעה מפורשת אשר תועדה על ידי המבטח.

ביטוח רכב רכוש מתחלק לשתי קבוצות עיקריות על פי סוג הרכב:

(1) פוליסה לביטוח נזקי רכוש ונזקי רכוש לצד ג', לרכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון (ביטוח מקיף וביטוח צד ג'), בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 ובתוספת לתקנות (להלן: "תקנות רכב רכוש" או "הפוליסה התקנית", בהתאמה). הפוליסה התקנית קובעת נוסח ותנאים מינימאליים לביטוח מקיף לרכב אשר חברת ביטוח יכולה לשנותם רק אם השינוי הוא לטובת המבוטח. לפוליסה התקנית ניתן להוסיף הרחבות באשר להיקף הכיסוי, לסיכונים, לחביונות ולרכוש המבוטחים.

מבוטח, שבבעלותו 40 כלי רכב פרטיים לפחות, המבוטחים אצל מבטח אחד, רשאי, בשלב הצעת הביטוח, בהודעה מפורשת שתתועד אצל המבטח, לוותר על תחולת הפוליסה התקנית כולה או חלקים ממנה.

(2) פוליסה לביטוח נזקי רכוש ונזקי רכוש לצד ג', לכלי רכב שאינו פרטי ומסחרי עד 3.5 טון, כגון: משאיות, אוטובוסים, נגררים, נתמכים, מלגזות, אופנועים וכלים אחרים. ביטוח זה אינו כפוף להוראות הפוליסה התקנית.

כמו כן, מציעה הקבוצה למבוטחיה לרכוש כתוספת לפוליסה, "ריידרים" - כתבי שירות, לקבלת שירותים שונים לרכב כגון: שירותי דרך וגרירה, שירותי רכב חליפי, שירות לתיקון שבר שמשות, ועוד. לפרטים בעניין חוזר שעניינו שיווק כתבי שירות על ידי חברות הביטוח, ראו סעיף 8.1.2.2 להלן.

מאפייני התחום העיקריים הינם:

פוליסת ביטוח רכב רכוש הינה, לרוב, לתקופה של עד שנה.

"זנב תביעות קצר" - תביעות בתחום זה מתאפיינות במשך זמן קצר בין קרות מקרה הביטוח לבין יישוב התביעה. תקופת ההתיישנות של תביעה לתגמולי ביטוח רכב רכוש היא שלוש שנים מקרות מקרה הביטוח. עם זאת, בגין כיסוי צד ג' תקופת ההתיישנות ומשך זמן יישוב התביעה ארוך יותר.

פיקוח על התעריפים - התעריף לביטוח רכב רכוש כפוף לפיקוח הממונה. התעריף הינו תעריף מקסימום, אינו אחיד ותלוי במספר משתנים, כגון: סוג הרכב המבוטח, ניסיון התביעות המצטבר של המבוטח, גילו של הנהג ומספר הנהגים הרשאים לנהוג ברכב.

4.3 תחרות

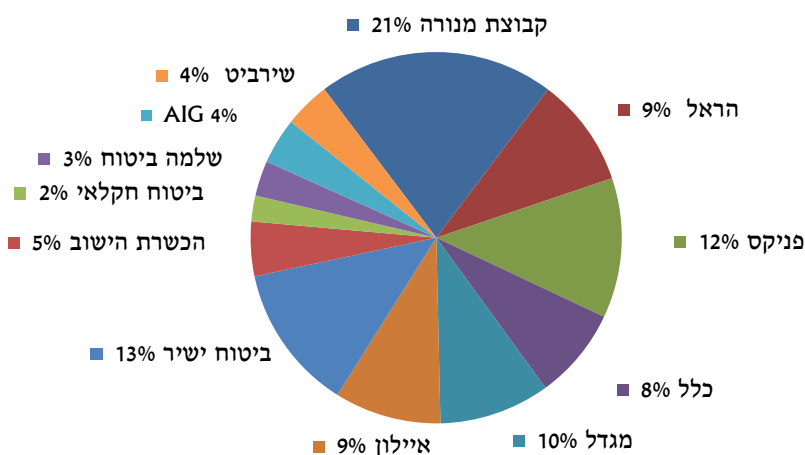
פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכב רכוש, הינה במגמת גידול בעשור האחרון. רכישת שומרה היותה קפיצת מדרגה נוספת בהיקף הצמיחה בתחום. מגמת הגידול בפעילות משתקפת בשינוי בהיקף ההכנסות מפרמיה כמפורט להלן:

בתחום ביטוח רכב רכוש פועלות מרבית חברות הביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר.

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח רכב רכוש בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הכנסות הענף בתחום עמדו על סך של כ- 6,161 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 5,572 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה של כ- 589 מיליוני ש"ח בהיקף דמי הביטוח, המהווים כ- 9.6% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח בתחום. על פי הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בשנת הדוח, הקבוצה הינה המובילה בתחום.

נתח השוק של הקבוצה, כפי שמשתקף מהכנסות מדמי הביטוח בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, עומד על שיעור של כ- 20.6% לעומת שיעור של כ- 19.6% בתקופה המקבילה אשתקד.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה, ראה סעיף 4.4.2.2 לדוח הדירקטוריון.
להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

הכיסוי הביטוחי האחיד בתחום, בהתאם לפוליסה התקנית, הינו מודולרי ומאפשר בחירה של כלל הכיסויים או חלק מהם לפי החלטת המבוטח. גמישות הבחירה מרחיבה את פוטנציאל התחרות בין החברות השונות על כל מרכיב ומרכיב בפוליסה המודולרית. התחרות מתמקדת בעיקר במחיר ללקוח בהתאם להיקף הכיסוי שבחר. אי לכך, שמה הקבוצה דגש בתחום זה על תעריף תחרותי ומוצרים ייחודיים המותאמים לאוכלוסיות מובחנות וכוללים הטבות ייחודיות לאותן אוכלוסיות. הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם מערך סוכני הביטוח שלה.

4.4 לקוחות

בתחום ביטוח רכב רכוש, מבטחת הקבוצה בעיקר לקוחות פרטיים.

לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח רכב רכוש, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה.

להלן פירוט התפלגות פרמיות ברוטו בין מבוטחים פרטיים לציי רכב וקולקטיביים:

ש"ח	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (אלפי ש"ח)	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח
מסך שיעור מסך	מסך שיעור מסך	מסך שיעור מסך	מסך שיעור מסך	מסך שיעור מסך	מסך שיעור מסך
הכנסות	הכנסות	הכנסות	הכנסות	הכנסות	הכנסות
שנת 2016	שנת 2016	שנת 2015	שנת 2015	שנת 2014	שנת 2014
85%	1,376,704.55	87%	1,239,791	88%	1,128,878
15%	236,024.45	13%	193,441	12%	159,795
100%	1,612,729	100%	1,433,232	100%	1,288,673

מבוטחים פרטיים
ולקוחות עסקיים
קטנים

ציי רכב וקולקטיביים

סה"כ

בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכב רכוש. לפי הערכת הקבוצה, שיעור החידושים בתחום ביטוח רכב רכוש בשנת 2016, עמד על כ- 68%, לעומת 69% בשנת 2015. שיעור הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב רכוש וביטוח רכב חובה, מתוך כלל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב רכוש בשנת 2016, הינו כ- 62%, לעומת שיעור של 58% בשנה קודמת.

להלן התפלגות דמי ביטוח לפי שנות ותק לקוחות במונחי מחזור פרמיות לתקופות המתוארות בדוח:

שיעור מסך הכנסות			מחזור פרמיות באלפי ש"ח			מספר שנות ותק
2014	2015	2016	2014	2015	2016	
42%	43%	42%	544,335	618,902	684,236	ללא ותק
22%	22%	23%	289,694	321,925	367,102	ותק שנה
13%	13%	13%	161,471	183,816	212,107	ותק שנתיים
23%	22%	22%	293,173	308,589	349,284	למעלה משלוש שנות ותק
100%	100%	100%	1,288,673	1,433,232	1,612,729	סה"כ

5. ביטוח כללי אחר

5.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

בתחום זה, הקבוצה פועלת בשני ענפים עיקריים - ביטוח חבויות וביטוח רכוש, וכן בענפי ביטוח כללי נוספים, אשר היקף פעילות הקבוצה בהם אינו מהותי.

ביטוחי החבויות כוללים כיסוי בגין חבותו הכספית על פי דין, של המבוטח, כלפי צד שלישי שאינו המבוטח, עד לגבול האחריות בפוליסה.

ביטוחי הרכוש כוללים כיסוי בגין אבדן או נזק, שנגרם לרכוש המבוטח ונזקים נלווים, כתוצאה מהסיכונים המכוסים בפוליסה (במתכונת של "סיכונים נמנים" או במתכונת של "כל הסיכונים").

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיפים 8.1, 8.1.1 ו- 8.1.2 להלן.

5.2 מוצרים ושירותים

5.2.1 תיאור של מוצרי תחום הפעילות והכיסויים הביטוחיים שנכללו בו

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

5.2.1.1 ביטוח חבויות

כללי

מרבית הפוליסות בענף ביטוח החבויות, מכסות את המבוטח בשל חבות שהוא עשוי לחוב בה על פי דין, כלפי צד שלישי, בגין נזק לגוף או לרכוש שייגרם לו.

בביטוחי חבויות נקבע גבול אחריות שהינו הסכום המקסימאלי בו יישא המבטח במקרה של נזק, בתוספת הוצאות משפטיות סבירות.

תוקפן של פוליסות הביטוח מסוג זה הינו לרוב לשנה.

תביעה ביטוחית בענפי החבויות אינה מתיישנת, כל עוד לא התיישנה תביעת הצד השלישי כנגד המבוטח. בשל פרק הזמן הארוך בין מועד היווצרות העילה כנגד המבוטח לבין מועד הגילוי ו/או מועד הגשת התביעה וכן בשל פרק הזמן הדרוש לבירור תביעות אלו שהינן מורכבות, נחשב ענף זה כבעל זנב תביעות ארוך.

ביטוחי חבויות ניתן לערוך על פי אחד משני בסיסי כיסוי:

בסיס אירוע (Occurrence Basis) – בפוליסות אלו, הכיסוי ניתן לחבות בגין אירועים אשר אירעו במשך תקופת הביטוח. התביעה לחברת הביטוח יכול שתוגש אף לאחר תום תקופת הביטוח, בכפוף להתיישנות.

בסיס הגשת תביעה (Claims Made Basis) – בפוליסות אלו, הכיסוי ניתן לחבות בגין תביעות אשר הוגשו לראשונה כנגד המבוטח במשך תקופת הביטוח, אף אם העילה כנגד המבוטח נוצרה לפני מועד תחילת הביטוח, ובתנאי שנוצרה בתוך 'התקופה הרטרואקטיבית' שהוגדרה בפוליסה, דהיינו לאחר תאריך מסוים שהוסכם עליו.

ענף ביטוח החבויות נחשב לענף תנודתי וזאת בשל רמת אי הוודאות הגבוהה ביישוב התביעות, בפרט בפוליסות על בסיס אירוע, הנובעת, בין היתר, מזנב התביעות הארוך, מהשינויים באקלים השיפוטי ומהשינוי התרבותי המעלה את שכיחות התביעות וחומרתן.

בענף ביטוח חבויות נכללים כל ביטוחי החבויות, למעט ביטוח רכב חובה. הביטוחים העיקריים בענף זה הינם: ביטוחי אחריות כלפי צד שלישי ("ביטוח צד שלישי"), אחריות מעבידים, אחריות מקצועית, אחריות המוצר ואחריות דירקטורים ונושאי משרה.

המוצרים המרכזיים אותם משווקת הקבוצה בענפי החבויות, הינם כדלקמן:

(1) **ביטוח צד שלישי** - הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי מכסה את חבותו של המבוטח על פי כל דין - בדרך כלל חבות הנובעת מפקודת הנזיקין - בגין נזקי גוף (שלא בגין שימוש ברכב מנועי) או רכוש שנגרמו לצד שלישי, שאינם עובדי המבוטח, שנגרם מאירוע תאונתי אשר התרחש במהלך תקופת הביטוח בקשר עם הפעילות בגינה רכש המבוטח את הכיסוי הביטוחי.

ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסות לבתי עסק, פוליסת ביטוח דירה או במסגרת פוליסה לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - עיסוק המבוטח, היקף פעילות המבוטח, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, חשיפה למפגעים או סיכונים סביבתיים, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה.

ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

(2) **ביטוח חבות מעבידים** - כיסוי למבוטח בגין אחריותו לנזקי גוף בלבד, שנגרמו לעובד תוך כדי עבודתו אצל המבוטח, בשל רשלנות המבוטח, במשך תקופת הביטוח. במרבית המקרים, החבות המכוסה היא חבות לפי פקודת הנזיקין ו/או לפי חוק האחריות למוצרים פגומים, התש"ס-1980.

הביטוח הינו שיורי, מעל הכיסוי לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995.

ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסות לבתי עסק, פוליסת ביטוח דירה או פוליסה לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - מספר העובדים המועסקים, היקף שכר העבודה השנתי שמשלם המעסיק, סוג פעילות המעסיק, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה.

ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

(3) **ביטוח אחריות מקצועית** - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח-בעל מקצוע, בגין כשל בביצוע חובתו המקצועית, במעשה או במחדל המהווים רשלנות, טעות או השמטה של המבוטח במסגרת המקצוע אשר בגינו ניתן הכיסוי, שתוצאתו היא נזק צד שלישי, בין אם הינו לקוח של המבוטח ובין אם לאו. ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מוצר.

המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, גבול האחריות הרצוי, ותק במקצוע, מספר העובדים, מחזור ההכנסות, ניסיון התביעות של המבוטח והתחום הטריטוריאלי של הכיסוי והשיפוט, השפעה ניכרת על דמי הביטוח.

ביטוח זה נערך על בסיס הגשת תביעה.

(4) **ביטוח אחריות המוצר** - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח בגין נזק לגוף ו/או לרכוש של צד שלישי, שנגרם על ידי מוצרים פגומים שיוצרו, יובאו או סופקו על ידו, לאחר שהמוצרים יצאו מחזקתו, מכח חוק האחריות למוצרים פגומים המחיל על היצרן (כהגדרתו בחוק, הכוללת, למשל, גם יבואן ו/או ספק) אחריות בגין נזקי גוף בלבד, וכן מכח פקודת הנזיקין המחילה על היצרן אחריות לנזקי גוף או רכוש.

ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מקצועית ולעיתים גם עם פוליסת אחריות כלפי שלישי.

המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, קיום פעילות ייצוא, התקופה הרטרואקטיבית הנדרשת, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח והתחולה הטריטוריאלי של הכיסוי, השפעה על דמי הביטוח.

ביטוח זה נערך, בדרך כלל, על בסיס הגשת תביעה.

(5) **ביטוח דירקטורים ונושאי משרה** - ביטוח המכסה את חבותם החוקית של דירקטורים ונושאי משרה בגין נזק שנגרם עקב מעשה או מחדל שעשו או נמנעו מלעשות, בתום לב או מחמת רשלנות, בתוקף היותם נושאי משרה בחברה. החבות המכוסה היא בעיקרה מתוקף חוק החברות והוראות חוק נוספות, המטילות חבות אישית על נושאי המשרה בחברה.

בעלת הפוליסה בביטוח זה הינה החברה הרוכשת את הכיסוי עבור נושאי המשרה והדירקטורים המכהנים ו/או שכיחנו בעבר והמוגדרים כמבוטחים.

ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או בשילוב עם ביטוח אחריות מקצועית.

דמי הביטוח בענף זה מושפעים ממספר משתנים, כאשר המרכזיים מביניהם: גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, תחום העיסוק של החברה, הרכב בעלי המניות, המבנה והחוסן הפיננסיים של החברה והיות החברה ציבורית או פרטית.

ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס הגשת התביעה.

הפעילות במוצרים אלו הינה עתירת ביטוח משנה, בין היתר, עקב סכומי הביטוח, חומרת התביעות הפוטנציאלית והטורגניות תמהיל הסיכונים.

5.2.1.2 ביטוח רכוש

כללי

ביטוחי הרכוש כוללים כיסוי בגין אבדן או נזק פיזי, שנגרם לרכוש המבוטח ונזקים נלווים, כתוצאה מהסיכונים המכוסים בפוליסה (במתכונת של "סיכונים נמנים" או במתכונת של "כל הסיכונים"). בנוסף, ניתן לרכוש כיסוי לנזק תוצאתי הנובע מהנזק הפיזי (כיסוי "אובדן רווחים"). בביטוח רכוש מציעה הקבוצה ביטוחים למגזר הפרטי וכן למגזר העסקי.

המוצרים המרכזיים אותם משווקת הקבוצה בענף ביטוח הרכוש:

פוליסות לביטוח דירה

פוליסות לביטוח דירה כוללות כיסוי בגין אובדן או נזק הנגרם לדירה המבוטחת כתוצאה מן הסיכונים המפורטים בפוליסה.

הפוליסות כפופות לתנאים המינימליים שנקבעו בתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986 (להלן

בסעיף זה: "תקנות ביטוח דירות ותכולתן" או "הפוליסה התקנית", בהתאמה).

חברת הביטוח יכולה לשנות את הפוליסה התקנית רק אם השינוי הינו לטובת המבוטח וכן להוסיף הרחבות לגבי היקף הכיסוי, הסיכונים והרכוש המבוטחים וכן ביטוחי חבויות בקשר עם דירת המגורים (כגון ביטוח צד ג'). הביטוח מיועד לדירות מגורים במגזר הפרטי.

הפוליסה התקנית מגדירה את היקף הכיסוי הביטוחי המינימאלי למבנה דירה ותכולתה. הכיסוי בפוליסה הינו על בסיס סיכונים נמנים: סיכוני אש, ברק, רעם, התפוצצות, סערה, שטפון, סיכוני גניבה, שוד, פריצה, רעידת אדמה ועוד, וכן סיכוני מים ונוזלים אחרים ("נזקי צנרת") על פי בקשת המבוטח ובהסכמת המבטח.

הפוליסה התקנית כוללת סיכון של רעידת אדמה למבנה הדירה ולתכולתה, אלא אם כן המבוטח ויתר על כיסוי זה והדבר תועד בידי המבטח וצוין במפרט הפוליסה.

הקבוצה מציעה מספר מסלולים לביטוח דירות ו/או תכולה, המבוססות על תנאי הפוליסה התקנית. חלק מן המסלולים בפוליסות מקנים למבוטח אפשרות לרכוש, על פי בחירתו גם כיסויים נוספים כגון: כיסוי כל הסיכונים לתכשיטים ודברי ערך, כיסוי כל הסיכונים לתכולת הדירה ועוד.

ביטוח משכנתאות - הקבוצה משווקת פוליסות לביטוח מבנה בלבד, עבור לווים הנוטלים משכנתא למימון רכישת דירות. פוליסות אלו משועבדות לטובת המלווה. ביטוח זה נמכר בדרך כלל בשילוב עם ביטוח חיים (ריסק) לכיסוי יתרת ההלוואה במקרה של מות המבוטח.

אובדן רכוש - ביטוחים המכסים אבדן או נזק לרכוש (כגון: סחורות, מכונות, ציוד, מפעלים, מלאי מסוגים שונים וכדו') ושאינו דירת מגורים ותכולתה או רכב מנועי. ככלל, כוללות הפוליסות כיסוי כנגד סיכוני אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע ורעידת אדמה. ניתן לרכוש בביטוחים אלה כיסוי לנזק תוצאתי של אובדן רווחים שהינו תוצאה של הנזק הפיזי לרכוש.

ביטוח הנדסי (עבודות קבלניות/הקמה) - כיסוי לעבודות קבלניות, ציוד וחומרים, מפני נזק תאונתי.

ביטוח מקיף לבתי עסק - ביטוח "מטריה" לבתי עסק, הכולל כיסוי בסיסי לאובדן או נזק לתכולה ולמבנה, שניתן להוסיף לו כיסויי חבויות, אובדן רווחים ועוד.

5.2.1.3 יתר ענפי הביטוח

ביטוח תאונות אישיות (טווח קצר)

ביטוח תאונות אישיות מעניק פיצוי חד פעמי בסכום קבוע בשל נכות (זמנית ו/או קבועה) ו/או מות המבוטח, כתוצאה מתאונה. בנוסף, כולל הכיסוי לעתים גם פיצוי שבועי בגין אובדן כושר עבודה זמני (חלקי או מלא) כתוצאה מתאונה ו/או בגין אי כושר עבודה זמני מלא כתוצאה ממחלה.

תקופת הביטוח בפוליסות אלה היא בדרך כלל שנתית.

הפוליסה נמכרת הן כפוליסה עצמאית והן במסגרת פוליסות משולבות, בין היתר, בסקטור העסקי. הביטוח נמכר לפרטים ולעיתים גם במסגרת קבוצתית.

ערבויות

ערבויות/פוליסות חוק המכר פוליסות לפי חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), תשל"ה-1974, המיועדות להבטחת השקעתם של רוכשי יחידות דיור שבנייתן טרם הושלמה, למקרה שמוכר הדירה לא יוכל להעביר לקונה בעלות או זכות אחרת בדירה כמוסכם בחוזה המכר בשל התקיימות אחת העילות המנויות בחוק. נוסח הפוליסות לפי חוק המכר

המשווקות על ידי מנורה מבטחים ביטוח, הותאם, בשינויים המחויבים, להוראות שפורסמו בעניין, במסגרת תקנות שהותקנו מכח חוק המכר.

הקבוצה מנפיקה פוליסות אלו עבור רוכשי הדירות, מגופים שהתקשרו עם בנק בישראל או עם גוף פיננסי אחר בהסכמים לליווי ומימון הפרויקט על ידי הבנק או הגוף הפיננסי, בהם נקבעו התנאים על פיהם מנורה מבטחים ביטוח תנפיק פוליסות חוק המכר, כאשר הבנק או הגוף הפיננסי התקשר עם הקבוצה בהסכם מסגרת לש"פ בהנפקת פוליסות לפי חוק המכר.

תקופת הביטוח של פוליסות לפי חוק המכר אינה קצובה בזמן והיא מסתיימת בהתקיימם במצטבר של 3 התנאים הקבועים בחוק לביטול/פקיעת הפוליסה, דהיינו, גמר בניה, מסירת חזקה לרוכש/ים ורישום הזכויות בדירה על שם הרוכש, כשהן נקיות מכל שעבוד. הסיכון בפוליסות אלו קטן עם התקדמות הבניה. עם השלמת הבניה (קבלת "טופס 4") הסיכון יורד משמעותית. בהתאם להוראות הממונה, בענף זה הרווח בשייר העצמי בשנת החיתום הנוכחית ובשתי שנות החיתום הקודמות לה נזקף לעתודת עודף הכנסות על הוצאות. עתודה זו, בגין כל שנת חיתום בנפרד נזקפת לדוח רווח והפסד לאחר שלוש שנים.

ערבויות מכרז - ערבות ללקוחות, הנדרשת כתנאי להגשת הצעה להשתתפות במכרזים. מהותן של ערבויות מכרז - להבטיח התקשרות בין הלקוח המציע לניצע, במקרה בו הניצע יבחר בהצעה של הלקוח המציע, כהצעה הזוכה.

ערבויות ביצוע - ערבויות שמהותן התחייבויות לשיפוי המוטב - בדרך כלל מזמין עבודה או שירות - בגין הפרת התחייבות הנערב/המבוטח - בדרך כלל קבלן או יזם בפרויקט - אשר התחייב כלפי מזמין העבודה או השירות כאמור.

ערבויות ביצוע בעסקאות קומבינציה עם בעלי קרקע בליווי סגור - ערבויות המוצאות לטובת בעלי הזכויות בקרקע, הזכאים לקבל בתמורה דירות בפרויקט. עילות המימוש המפורטות בכתב הערבות דומות בדרך כלל לאלה המופיעות בפוליסות חוק המכר.

ערבויות פורמאליות - ערבויות לטובת מוטב שהוא רשות מוסמכת, על מנת להבטיח את עמידתו של הנערב/המבוטח בתנאי הרישיון שניתן לו או להבטחת השלמת הליך המתנהל בין הלקוח לבין הרשות.

ערבויות להבטחת תשלומים - ערבות שמהותה התחייבות לתשלום סכום כספי במקרה בו הנערב/מבוטח לא יעמוד בהתחייבות הכספית שלו כלפי צד שלישי.

סיכונים אחרים

הקבוצה מנפיקה פוליסות המכסות סיכונים שונים נוספים אשר לא נכללו בענפים שלעיל, מאחר והכיסויים הינם בסכומים לא מהותיים.

5.3 תחרות

הקבוצה גדלה בתחום פעילות זה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בהיקף ההכנסות מפרמיה, כמפורט להלן:

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח כללי אחר בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הכנסות הענף בתחום עמדו על סך של כ- 6,187 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 5,921 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה של כ- 267 מיליוני ש"ח בהיקף דמי הביטוח, המהווים כ- 4.3% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח.

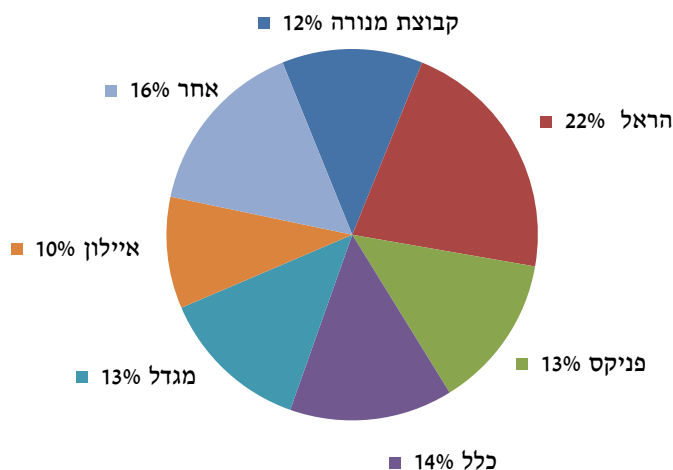
נתח השוק של הקבוצה, כפי שמשקף מהכנסות מדמי הביטוח בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, עומד על שיעור של כ- 12.3% לעומת שיעור של כ- 13.0% בתקופה המקבילה אשתקד. הקבוצה ממוקמת במקום החמישי במשק, לעומת מקומה הרביעי בשנת 2015.

בתחום זה, הקבוצה מתחרה במרבית חברות הביטוח במשק. על פי נתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, שלוש חברות הביטוח הגדולות הפועלות בתחום הינן הראל, כלל והפניקס. על פי נתונים אלו, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים

הראשונים של שנת 2016, עמד על כ- 49% מסך דמי הביטוח ברוטו לעומת כ- 51% בתקופה המקבילה, אשתקד.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה, ראה סעיף 4.4.2 לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

התחרות בתחום מושפעת הן מצד הביקוש למוצרים מצד החברות העסקיות השונות במשק והן מהיצע ואיכות המוצרים של חברות הביטוח. שוק ביטוח המשנה והשינויים החלים בו בתחום מהווים אף הם גורם מרכזי בתחרות. בנוסף, בביטוח העסקים הגדולים ובענף ביטוח הדירקטורים מיוצגים המבוטחים על ידי יועצי ביטוח, עובדה המחדדת את חשיבות איכות הכיסוי ובו בזמן גם יוצרת לחץ להורדת תעריפים. מוצרי הביטוח הכלולים בענף הרכוש, כגון ביטוח ימי, אווירי, הנדסי וציוד אלקטרוני, דורשים מומחיות ספציפית ומעניקים כיסוי מורכב ועל כן, תחרות בהם מבוססת בין היתר, על איכות הכיסוי הביטוחי שמעניקה הקבוצה. הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הם סל המוצרים שלה, הכולל מוצרים חדשניים בתחומי הפעילות השונים, בסיס הסוכנים הרחב שלה, דגש על רמת שירות גבוהה וניטור קפדני של הפעילות בחתכיה השונים.

5.4 לקוחות

בתחום ביטוח כללי הקבוצה מבטחת לקוחות פרטיים, עסקיים וכן לקוחות מוסדיים. הקבוצה מבצעת חיתום פרטני לכל מבוטח, למעט קולקטיבים ישנים של בנקים למשכנתאות.

לקבוצה אין לקוח שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בתחום הפעילות, וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה. בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח כללי.

התפלגות דמי הביטוח מלקוחות ברוטו*:

סוג לקוח	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2016	פרמיות ברוטו בשנת 2015 (ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2015	פרמיות ברוטו בשנת 2014 (ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2014
קולקטיבים ומפעלים גדולים	276,643	29%	261,652	27%	264,555	27%
פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	661,327	71%	696,435	73%	704,160	73%
סה"כ	937,970	100%	958,087	100%	968,715	100%

* החלוקה בענפי החבויות בוצעה לפי גבולות אחריות. החלוקה בענפי הרכוש בוצעה לפי סכומי הפרמיה.

פרופיל התיק הביטוחי של הקבוצה מוטה לקוחות פרטיים ועסקיים קטנים.

להלן התפלגות דמי ביטוח לפי שנות ותק של לקוחות בתחום ביטוח מקיף דירות לתקופות המתוארות בדוח:

מספר שנות ותק	מחזור פרמיות באלפי ש"ח			שיעור מסך הכנסות		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
ללא ותק	40,743	42,703	38,712	16%	16%	15%
ותק שנה	32,433	30,974	34,825	13%	12%	13%
ותק שנתיים	25,591	28,417	28,391	10%	11%	11%
למעלה משלוש שנות ותק	159,377	160,298	160,707	62%	61%	61%
סה"כ	258,144	262,392	262,635	100%	100%	100%

שיעור החידושים בתחום מקיף דירות בשנת 2016 עמד על כ- 85% לעומת שיעור חידושים של כ- 86% בשנת 2015.

6. ביטוח בריאות

6.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

שירותי הבריאות בישראל מורכבים משלושה רבדים - הראשון, סל הבריאות הבסיסי בהתאם לחוק ביטוח בריאות ממלכתי והתקנות אשר הוצאו מכוחו; השני - שירותי בריאות משלימים בקופות החולים ("שב"ן"); והשלישי - ביטוחי הבריאות הפרטיים באמצעות חברות הביטוח. ביטוחי הבריאות הפרטיים מעניקים כיסויים ביטוחיים, אשר הינם תחליפיים או משלימים או מוספים לסל הבריאות הבסיסי ו/או לשירותי הבריאות הנוספים (השב"ן) של קופות החולים בישראל בדרך של הרחבת הכיסוי הביטוחי, זכות הבחירה והגמישות באופן מימוש זכויות הרפואיות של המבוטח. כמו כן, פוליסות אלה, בחלקן, מאפשרות למבוטח, לקבל שירותים רפואיים בטכנולוגיה רפואית מתקדמת, אשר אינם כלולים בסל הבריאות או בשב"ן.

תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענפי ביטוח הבריאות הפרטיים, במסגרת פוליסות פרט או קולקטיביים, המעניקים כיסוי ביטוחי, מסוג שיפוי או פיצוי, בגין אירועים רפואיים, וזאת - הן לטווח ארוך, במסגרת ביטוח מחלות ואשפוז, ביטוחי שיניים, ביטוח סיעודי, תאונות אישיות (טווח ארוך) וביטוח מחלות קשות והן פוליסות ביטוח בריאות לטווח הקצר (עד שנה), במסגרת ביטוח דמי מחלה, ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח עובדים זרים ותיירים. הפוליסות בעיקרן מכסות מגוון נזקים, הנגרמים למבוטח כתוצאה ממחלות ו/או מתאונות.

לאור שינויים שנערכו לאחרונה במדיניות הממשלה ובמדיניות הממונה בתחום שירותי הבריאות בישראל בכלל ובתחום ביטוחי הבריאות הפרטיים בפרט, פורסמו בשנים האחרונות מספר הוראות רגולציה וחקיקה שעיקרן הגברת התחרות והשקיפות אשר עשויות להשפיע על פעילות הקבוצה בתחום זה. להלן יתוארו הוראות הרגולציה העיקריות שפורסמו במסגרת שינויים אלו -

בחודש ספטמבר 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "עריכת תכנית לביטוח בריאות פרט", בחוזר נקבעו הוראות בדבר תנאי הביטוח בפוליסת בריאות פרט, תקופת הביטוח ואופן חידוש הביטוח. בין היתר, נקבע כי תקופת הביטוח של פוליסות אלו תחודש אחת לשנתיים לכלל המבוטחים ללא בחינה מחודשת של המצב הרפואי וללא תקופת אכשרה נוספת. עוד נקבע כי במקרה שבו חלה עלייה בדמי הביטוח החודשיים בתקופת הביטוח המתחדשת של יותר מ- 10 ש"ח או יותר מ- 20 אחוזים מדמי הביטוח שבתוקף עובר לחידוש, לפי הגבוה מביניהם, תידרש הסכמתו המפורשת של המבוטח לחידוש, ומקום בו לא תתקבל הסכמה כאמור, לאחר משלוח ההודעות בהתאם להוראות החוזר, התכנית תבוטל. בנוסף, נקבע כי שינוי בתנאי התכנית או בדמי הביטוח יחולו עבור כלל המבוטחים, למעט דמי הביטוח הנובעים מהנחה או תבחין שאושר על ידי הממונה. חוזר זה חל על ביטוחי בריאות בענף מחלות ואשפוז, למעט ביטוח אובדן כושר עבודה, ביטוח סיעודי, ביטוח שיניים, ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח רפואי לעובדים זרים. מועד התחילה של החוזר נקבע ליום 1 בפברואר 2016.

בחודש ספטמבר 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "אי תלות בין כיסויים בביטוח בריאות", במסגרת החוזר, נקבע, בין היתר כי מבטח יאפשר למועמד לביטוח לרכוש תכנית בסיס ללא תלות ברכישה של תכנית נוספת אחרת או תכנית בסיס אחרת, אלא אם התיר זאת הממונה מראש ובכתב או אם לא התנגד לתמחור מופחת שהוגש מראש של מספר תכניות בסיס הנמכרות יחד. כמו כן, נקבע כי מבטח יאפשר למבוטח שרכש פוליסה הכוללת מספר תכניות, לבטל כל אחת מהתכניות בכל עת, מבלי להתנות את הביטול האמור בביטול אחת או יותר מהתכניות האחרות שנרכשו יחד עם אותה תכנית. בוטלה תכנית כאמור, ביטולה לא יגרום לביטול הנחה בתכנית אחרת. הוראות החוזר חלות על כל פוליסות הפרט בענף מחלות ואשפוז ובענף תאונות אישיות ששווקו החל מיום 1 בפברואר 2016.

בחודש אוגוסט 2015, פורסמו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) (תנאים בחוזה ביטוח לניתוחים, טיפולים מחליפי ניתוח בישראל), התשע"ה-2015 (להלן: "התקנות"), עניינן של התקנות הינו קביעת תנאים אחידים לכיסויים ביטוחיים מסוג ניתוחים, טיפולים מחליפי ניתוח והתייעצויות בישראל במתכונת של פוליסה אחידה ומחייבת. בפוליסה האחידה נקבעו, בין היתר, הגדרה אחידה לעניין מקרה הביטוח, הכיסוי הביטוחי, החריגים לכיסוי ותקופת האכשרה. כמו כן, נקבע כי הממונה יהא רשאי לקבוע הוראות לעניין התנאים, אופן ושיעור ההשתתפות העצמית של המבוטח וכן הוראות לעניין התנאים למתן השירות באמצעות ספקי שירות שאין למבטח הסדר עימם. מועד התחילה של התקנות נקבע ליום 1 בפברואר 2016.

בחודש נובמבר 2015, פורסם פרק הבריאות בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2015 ו-2016), התשע"ו-2015, (להלן: "חוק ההסדרים"), במסגרתו נקבע, בין היתר, כי לא תאושר תכנית לשירותי בריאות נוספים לעניין כיסוי לניתוחים, ולא תותר לשיווק תכנית ביטוח הכוללת ביטוח לניתוחים או יאשר שינוי בתכנית כאמור, אלא אם יש לקופת החולים או לחברת הביטוח הסכמים עם רופאים או מוסדות רפואיים (להלן: "הסדרי ניתוח"), העומדים בתנאים הבאים: (1) יש בהסכמים כדי להבטיח לעמיתים או למבוטחים היקף מספק של רופאים מנתחים וניתוחים מבחינת מגוון הרופאים, סוגי הניתוחים ופריסתם הגאוגרפית. (2) בהתאם להסכמים מלוא התשלומים בשל הניתוח, לרבות התשלומים לרופא או למוסד רפואי ישולמו על ידי קופות החולים או חברת הביטוח, למעט השתתפות עצמית, ככל שנקבעה. למרות האמור, נקבע כי קופת חולים או חברת ביטוח יהיו רשאיות להגיש לאישור רשימה של 50 רופאים מומחים בתחומים ייחודיים לגביהם תהינה רשאיות להציע החזר כספי. כן נקבע, כי לא יכלל רופא ברשימת הרופאים המנתחים שלקופת החולים או לחברת הביטוח יש עמם הסדר ניתוח, אלא אם יש להם הסדר התייעצות עמו. ההוראות האמורות לא יחולו על חברת ביטוח שנתח השוק שלה נמוך משיעור שהורה לגביו הממונה אם נראה שהדבר נדרש לשם הבטחת התחרות, וחברת הביטוח קיבלה על כך את אישור הממונה, ובלבד ששיעור נתח השוק בפוליסות הכוללות כיסוי לניתוחים לא יעלה על 10%. הוראות חוק ההסדרים יחולו על פוליסות ביטוח הכוללות ביטוח לניתוחים ששווקו או חודשו החל מיום 1 ביולי 2016.

בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח בריאות קבוצתי), התשס"ט-2009, נקבעו קווים כלליים ביחס לאופן בו ינהל מבטח פוליסות ביטוח בריאות קבוצתיות הנמכרות על ידו, ובכלל זה: מגבלות על זהות בעל הפוליסה, הנחיות ביחס לחובות בעל הפוליסה כלפי המבוטחים, מספר מינימאלי של מבוטחים, אופן חידוש הביטוח, וכן חובת הודעה על שינוי בדמי ביטוח, מתן אפשרות למבוטח להמשיך את הביטוח הקבוצתי כביטוח פרט כפי שיוורה הממונה, אופן גביית דמי הביטוח ואופן ניהול המידע ביחס לפוליסה הקבוצתית. בחודש יולי 2015, פורסם תיקון לתקנות האמורות. במסגרת התיקון נקבע, בין היתר, כי תקופת הביטוח בפוליסת בריאות קבוצתית לא תעלה על 5 שנים. כמו כן, נקבע כי במקרה שבו חלה עלייה בדמי הביטוח המשולמים על ידי המבוטח בתקופת הביטוח או במועד חידוש הביטוח בסכום העולה על 15 ש"ח או בשיעור העולה על 50 אחוזים, לפי הנמוך מביניהם, לרבות הפחתה בהיקף הכיסוי הביטוחי, תידרש הסכמתו המפורשת של המבוטח לחידוש ומקום בו לא תתקבל הסכמה כאמור, לאחר משלוח ההודעות בהתאם להוראות התקנות, לא יחודש הביטוח. מועד התחילה של התיקון נקבע ליום 1 בינואר 2016. בחודש יולי 2016, פורסמה טיוטת תיקון לתקנות האמורות, במסגרתה מוצע לאפשר, בתנאים מסוימים לאדם להיות בעל פוליסה בביטוח בריאות קבוצתי, אף אם יש לו טובת הנאה מהיותו בעל פוליסה, למעט היחסים שקיימים היום בתקנה (מעביד לגבי עובדיו; תאגיד לגבי חבריו; ספק שירות לגבי מקבלי שירות) בתנאים הבאים: (1) הפוליסה הקבוצתית נעשתה בהתאם לתכנית שהוגשה לממונה כפוליסת פרט. (2) ההתקשרות בפוליסה מיטיבה עבור המבוטחים בקבוצה לעומת תכנית הפרט. (3) בעל הפוליסה אינו צד קשור למבטח ואינו מקבל טובת הנאה מכח התקשרות זו. כמו כן, מוצע להסמיך את הממונה לקבוע תנאים שונים בעת מתן אישור להתקשרות מעין זו.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיפים 8.1, 8.1.2 ו-8.1.8 להלן, בהתאמה.

6.2 מוצרים ושירותים

6.2.1 תיאור תחום הפעילות והכסויים הביטוחיים העיקריים הנכללים בו

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה. לשינויים בכיסויים בתחומי ביטוח הוצאות רפואיות, מחלות קשות ותאונות אישיות, אשר הינם בתוקף החל מחודש פברואר 2016, ראה סעיף 6.1 לעיל.

6.2.1.1 כללי

מרבית הפוליסות בתחום הינן פוליסות ארוכות טווח ולעיתים (הוצאות רפואיות וסיעוד) לכל החיים. על אף האמור, עם כניסת השינויים בתחום

הבריאות כמפורט בסעיף 6.1 לעיל לתוקף, הפוליסות המשווקות על ידי החברה מתחדשות אחת לשנתיים.

הביטוח נעשה במסגרת פוליסות מסוג פרט או קולקטיבים, כאשר פוליסות הנמכרות לקולקטיבים הינן מוגבלות בזמן. הפוליסות בעיקרן מכסות מגוון נזקים (למעט מוות ממחלה), הנגרמים למבוטח כתוצאה ממחלות ו/או מתאונות.

6.2.1.2 ביטוח סיעודי

תכנית המעניקה למבוטח פיצוי חודשי המוגדר ונקבע מראש לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים החל ממועד מקרה הביטוח (בהתאם להגדרות בפוליסה), ולמשך תקופת הפיצוי כפי שהוגדרה בפוליסה. הפיצוי כאמור משולם כל עוד המבוטח במצב סיעודי, אך לא יותר מהתקופה הנקובה בפוליסה. פוליסה זו נמכרת ללקוחות פרטיים בלבד. יצוין, כי נכון למועד זה קיים היקף לא מהותי של פוליסות קבוצתיות כאמור, אשר בהתאם לדרישות הרגולציה, רשאית הקבוצה להאריך עד ליום 31 בדצמבר 2017.

6.2.1.3 ביטוח מחלות קשות

פוליסה המבטיחה למבוטח פיצוי כספי במקרה של גילוי מחלה קשה או אירועים רפואיים חמורים מתוך רשימה מוגדרת.

הפוליסה נמכרת בעיקר ללקוחות פרטיים, אך קיימות גם פוליסות קבוצתיות לביטוח מחלות קשות באמצעות מעסיקים שמעוניינים לבטח את עובדיהם בביטוח מסוג זה.

6.2.1.4 ביטוח לכיסוי הוצאות רפואיות

הכיסוי הביטוחי בפוליסות אלו מבוסס על מודל של שיפוי או התחייבויות לתשלום לספק שירות בגין הוצאות רפואיות עד לתקרה הנקובה בפוליסה. בפוליסות ששווקו עד חודש פברואר 2016, קיימים גם לעיתים, כיסויים ביטוחיים בדרך של פיצוי כספי שאינו תלוי בהוצאות בפועל.

ביטוח הוצאות רפואיות נמכר הן ללקוחות פרטיים והן ללקוחות קבוצתיים באמצעות מעסיקים שמעוניינים לרכוש ביטוח המכסה הוצאות רפואיות לעובדיהם.

ניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח והתייעצויות בישראל - פוליסה אחידה

תכנית המעניקה שיפוי כספי בעת ביצוע ניתוח בישראל בבית חולים פרטי או ציבורי ו/או בעת ביצוע טיפול מחליף ניתוח בגין שכר מנתח ומרדים, הוצאות חדר ניתוח, שתל בניתוח ציוד מתכלה, תרופות במהלך הניתוח והאשפוז, בדיקות שבוצעו כחלק מהניתוח והוצאות אשפוז, התייעצויות אגב ניתוח, הכל בהתאם לתנאי הפוליסה. כמו כן, החל מחודש יולי 2016, הכיסוי הינו עבור ניתוחים המבוצעים באמצעות נותני שירות בהסכם בלבד.

ניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח והתייעצויות בישראל - משלים שב"ן אחידה

תכנית המעניקה כיסוי משלים בעת ביצוע ניתוח בישראל בבית חולים פרטי או ציבורי ו/או בעת ביצוע טיפול מחליף ניתוח והתייעצויות אגב ניתוח באמצעות נותני שירות בהסכם בלבד, המכסה את הפער בין תכנית השב"ן לביטוח הפרטי כגון החזר בגין השתתפות עצמית או שיפוי מלא עבור מנתחים שאינם בהסדר במסגרת השב"ן אך בהסדר עם החברה.

השתלות וטיפולים מיוחדים בחו"ל

תכנית המעניקה שיפוי לביצוע השתלות וטיפולים מיוחדים בחו"ל, ללא תלות באישורים מטעם קופות החולים.

תרופות מיוחדות

תכנית המעניקה כיסוי לתרופות שאינן כלולות בסל הבריאות וכולל בין היתר: תרופות כימיות וביולוגיות, תרופות שאושרו בארץ או בחו"ל, תרופות OFF LABEL ותרופות יתום.

תרופות מותאמות אישית

נספח הרחבה לתרופות בהתאמה אישית מתווסף לכיסוי לתרופות מיוחדות הקיים בקבוצה, ומעניק למבוטח סל תרופות רחב ומקיף ביותר.

ניתוחים בחו"ל וטיפולם מחליפי ניתוח בחו"ל

הכיסוי כולל בין היתר שכר מנתח ומרדים, הוצאות חדר ניתוח והוצאות אשפוז כיסוי עד תקרת בית החולים ומנתח אשר בהסכם עם המבטח.

שירותים אמבולטוריים

כיסויים נוספים לתכניות ביטוחי הבריאות הפרטיים הניתנים שלא בעת אשפוז, המאפשרים קבלת כיסוי לבדיקות הריון, בדיקות אבחון, טיפולים פיזיותרפיים ועוד.

כתבי שירות

אבחון מהיר, ייעוץ רפואי מקוון, רפואה משלימה וניהול רפואי אישי.

6.2.1.5 ביטוח שיניים

תכניות לביטוח שיניים של הקבוצה משווקות ללקוחות קולקטיביים וכוללות מגוון רחב של כיסויים החל מרפואת שיניים משמרת ועד רפואה משקמת, פריודונטיה ואורתודנטיה.

6.2.1.6 ביטוח תאונות אישיות לטווח ארוך

התכנית מעניקה פיצוי כספי בעת תאונה בארץ או בחו"ל אשר גרמה לנכות, שברים, כוויות, אשפוז בבית חולים וסיעוד או מקרי מוות, וכוללת חבילת כיסויים נוספים בעת תאונה.

הפוליסה משווקת בעיקר ללקוחות פרטיים ובתוקף עד גיל 80.

בנוסף, משווקת תכנית לכיסוי נכות תעסוקתית מתאונה, המעניקה למבוטח פיצוי חודשי במקרה של אובדן כושר עבודה בעיסוקו עובר לתאונה, לאחר תקופת המתנה ולתקופת פיצוי מוגדרות (לפי בחירת המבוטח) וכל עוד הוא נמצא באי כושר.

6.2.1.7 ביטוח נסיעות לחו"ל

ביטוח נסיעות לחו"ל מעניק סל של כיסויים ביטוחיים למבוטחים במהלך שהותם בחו"ל. הסל כולל, בין היתר, כיסוי בגין מחלות, תאונות ואירועים רפואיים שונים, כמו גם נזקים לצד ג' ונזקי כבודה.

תקופת הביטוח בפוליסות אלה היא בדרך כלל קצרת טווח ונקובה בימים, בהתאם לתקופת שהיית המבוטח בחו"ל, כאשר דמי הביטוח נקבעים בהתאם ליעד הנסיעה.

6.2.1.8 ביטוח רפואי לעובדים זרים ותזרים

הקבוצה משווקת תכנית ביטוח לעובדים זרים בהתאם לדרישות הצו מכח **חוק עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים), התשנ"א-1991**, הקובע חובת ביטוח רפואי החלה על המעביד תוך הגדרת כיסוי מינימאלי. הפוליסה משווקת באמצעות סוכנים מורשים לפרטים ולקבוצות באמצעות מעבידיהם. הביטוח כולל, בין השאר, כיסוי למימון הוצאות אשפוז בבית חולים ציבורי בישראל, לרבות הוצאות חדר מיון (גם אם לא מלווה באשפוז), ומימון כרטיס טיסה עבור המבוטח במידה והמבוטח אינו מסוגל לעבוד עקב מחלה. בנוסף, ניתן להוסיף לפוליסה זו, פיצוי חד

פעמי למקרה מוות או נכות צמיתה מתאונה, טיפול חירום בשיניים והעברת גופה לארץ המוצא.

כמו כן, משווקת הקבוצה פוליסה לביטוח הוצאות רפואיות לתיירים השוהים בישראל. כיסוי זה דומה בעיקרו לביטוח הניתן לעובדים זרים, אך מוגבל בסכום מקסימאלי.

6.2.1.9 ביטוח דמי מחלה

הקבוצה משווקת ביטוח דמי מחלה המכסה את חבותו של המבוטח (המעסיק) כלפי עובדיו לתשלום ימי מחלה, וזאת בהתאם להוראות הדין (חקיקה, תקנות, הסכמים קיבוצים וצווי הרחבה) שנקבעו לעניין זה.

6.3 תחרות

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח בריאות, הינה במגמת גידול, המשתקפת בשינוי מתון בהיקף ההכנסות מפרמיה כמפורט להלן:

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח בריאות בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הכנסות חמש החברות הגדולות בענף עמדו על סך של 7,186 מיליוני ש"ח, לעומת סך של 6,655 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה של כ- 531 מיליוני ש"ח בהיקף דמי הביטוח, המהווים עלייה של כ- 8% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח.

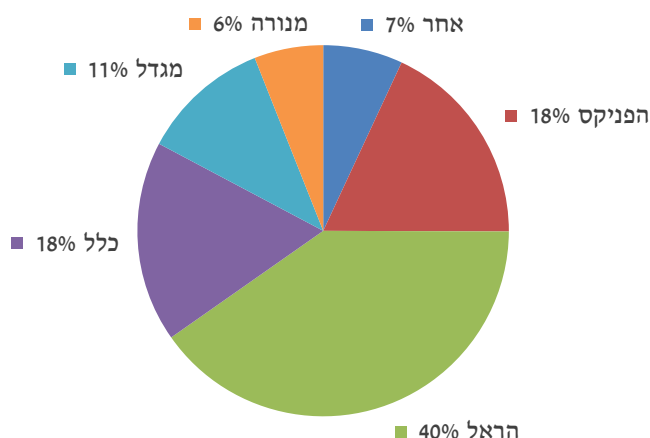
בתחום זה, הקבוצה מתחרה במרבית חברות הביטוח במשק. על פי נתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, חברות הביטוח הגדולות הפועלות בתחום הינן קבוצת הראל, כלל והפניקס. על פי נתונים אלו, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016 עמד על כ- 81%, לעומת שיעור של 82% בתקופה המקבילה אשתקד.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הובילה קבוצת הראל בתחום והחזיקה בנתח שוק של כ- 40%, מתוך כלל השוק (43% ביחס ל- 5 החברות הגדולות).

לתקופה זו, הקבוצה מחזיקה בנתח שוק של כ- 6% עם פרמיה של כ- 463 מיליוני ש"ח וממוקמת במקום החמישי ביחס לחמש החברות הגדולות.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה, ראה סעיף 4.4.3 לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום

מרבית תכניות ביטוח הבריאות הינן לתקופות ארוכות, וככאלו, מושפעות מהנחות אקטואריות, למשך חיי הפוליסות. שינויים בהנחות ובהערכות האקטואריות, ביחס לסיכון, עשויים להשפיע מהותית על התוצאות העסקיות. בביטוח סיעודי, המתאפיין בצבירת רוזבות בסכומים ניכרים, להכנסות מהשקעות קיימת השפעה מהותית על התוצאות העסקיות ועל הרווחיות בתחום.

בתחום הבריאות קיימת תחרות חריפה הנובעת, בין היתר, מריבוי מתחרים ודמיון במוצרים. משקל הביטוחים הקולקטיביים בתחום גדל בהתמדה. בביטוחים הקבוצתיים, ריבוי היועצים בתחום העצים את התחרות שהתבטאה, בין היתר, בירידות מחירים ושחיקת תעריפים.

השיטות העיקריות של הקבוצה להתמודד עם התחרות הן: הרחבת פעילות ההטמעה של מוצרי הקבוצה בתחום הבריאות בקרב סוכניה; פיתוח מוצרים חדשים העונים לצרכי הלקוחות ולהתפתחויות בתחום הרפואה; הרחבת מערך הסוכנים והסתייעות בסוכנים העובדים עם הקבוצה כמקור להפניית לקוחות; שיפור השירות ללקוח ולסוכנים לרבות באמצעות כלים טכנולוגיים מתקדמים; השתתפות במכרזים מרכזיים בתחום; התייעלות תפעולית ועוד.

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום הם חוסנה הפיננסי של הקבוצה; רמת השירות הגבוהה של הקבוצה בעת ניהול תביעות ותשלום תגמולי ביטוח וכן קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה.

6.4 לקוחות

ניתן לחלק את הלקוחות בתחום הבריאות לשתי קבוצות עיקריות, כמפורט להלן:

ביטוח פרט: תכניות ביטוח הנמכרות ללקוחות פרטיים הינן, בדרך כלל, תכניות ביטוח המוצעות לתקופות ארוכות (למשך כל חיי המבוטח או עד גיל אשר נקבע מראש), המכסות את המבוטח גם אם חל שינוי במצבו הבריאותי במהלך תקופה זו.

ביטוח קבוצתי: תכניות ביטוח הנמכרות לקבוצות מבוטחים בעלי זיקה משותפת באמצעות גורם מייצג ("בעל פוליסה"). תנאי ההסכמים לביטוח קבוצתי נקבעים במשא ומתן בין המבטח לבין בעל הפוליסה, והם חלים על כל הפרטים הנכללים בקבוצה הרלבנטית. בדרך כלל, הסכמים אלו נחתמים לתקופות ידועות מראש של מספר שנים (והחל מיום 1.1.2016, על פי תיקון לתקנות ביטוח בריאות קבוצתי, במגבלה של עד 5 שנים), המתחדשים בכפוף להסכמת הצדדים. קיימים הסכמים לביטוח קבוצתי הכוללים התייחסות למתן רצף ביטוחי במועד תום ההסכם לביטוח קבוצתי, או במועד סיום החברות של המבוטח בקבוצה. בביטוח סיעודי קבוצתי קיימת חובה להציע רצף ביטוחי למבוטח בתום תקופת ההסכם או עם עזיבת המבוטח את הקבוצה, באמצעות פוליסת פרט.

לקוחות הקבוצה בתחום הפעילות הינם מגוונים, כך שלקבוצה אין תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. כמו כן, לקבוצה אין לקוח בודד שסך הכנסותיה ממנו מהוות 10% ומעלה מכלל הכנסות הקבוצה.

להלן התפלגות דמי הביטוח מלקוחות, ברוטו:

סוג לקוח	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2016	פרמיות ברוטו בשנת 2015 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2015	פרמיות ברוטו בשנת 2014 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2014
קולקטיבים ומפעלים גדולים	59,555	9%	38,779	7%	42,797	8%
פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	569,965	91%	518,028	93%	489,176	92%
סה"כ	629,520	100%	556,807	100%	531,973	100%

שיעור ביטולים

בהתאם להוראות הממונה, שיעור הביטולים מחושב על ידי חלוקת סכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה בסכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה הקודמת וזאת רק בהתייחס לפוליסות שתחילתן לפני השנה השוטפת ובנטרול עליית תעריפים.

שיעור הביטולים מהפוליסות בתוקף לראשית השנה, בענפי מחלות ואשפוז, במונחי פרמיות, עמד על שיעור של כ- 5.9% בשנת 2016, לעומת 6.1% בתקופה המקבילה אשתקד.

שיעור הביטולים מפוליסות ביטוח סיעודי, בתוקף לראשית השנה, במונחי פרמיות, עמד על שיעור של כ- 6.4% בשנת 2016, לעומת 5.7% בתקופה המקבילה אשתקד.

7. שירותים ומוצרים פיננסיים

7.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

7.1.1 כללי

פעילות הקבוצה בתחום השירותים והמוצרים הפיננסיים מנוהלת על-ידי מנורה מבטחים פיננסיים בע"מ (להלן: "**מנורה מבטחים פיננסיים**"), חברה בת של החברה.

מנורה מבטחים פיננסיים עוסקת באמצעות חברות הבת שלה, מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ (להלן: "**מנורה מבטחים קרנות**"), מנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות בע"מ (להלן: "**מנורה מבטחים השקעות**") ומנורה מבטחים חיתום וניהול בע"מ (להלן: "**מנורה מבטחים חיתום**"), בשירותי ניהול נכסים פיננסיים ושיווק השקעות (ניהול קרנות נאמנות וניהול תיקים)¹², מתן התחייבות חיתומית ושירותי הפצה, בנקאות להשקעות וגיוסי הון וחוב.

מבנה תחום הפעילות והשינויים החלים בו - תחום השירותים והמוצרים הפיננסיים מתאפיין בתנודתיות כתוצאה מאירועים כלכליים ופוליטיים בישראל ובעולם, הגורמים לשינויים בשערי ניירות הערך בבורסות ובשווקים המוסדרים, המשפיעים על היקף הפעילות בשוק ההון וכתוצאה מכך משפיעים על הפעילות של מנורה מבטחים פיננסיים, נכסיה ותוצאותיה העסקיות. עם זאת, החברה לא מצאה כי קיימת עונתיות בתחום זה.

כמו כן, מתאפיין התחום ברגולציה רבה וכן במעורבות ענפה של רשויות בהסדרת הפעילות בתחום ובכלל זה, רשות ניירות ערך והבורסה לניירות ערך בתל-אביב בע"מ (להלן: "**הבורסה**").

בשנים האחרונות בוצעו שינויים רגולטוריים רבים, ובין היתר, שינויים המסדירים את הגברת האכיפה בתחום והממשל התאגידי בו.

היקף הרגולציה החדשה, המחייבת הוצאות תפעוליות רבות מחד, והתחרות העזה הקיימת בשוק ההון על רקע הירידה המתמשכת בשיעור הריבית במשק, מאידך, מובילים לשחיקה בשיעורי הרווחיות.

בשנים האחרונות עיקר פעילות החיתום, מתמקדת בגיוסי חוב קונצרני (הנפקות אג"ח קונצרני) כאשר במרבית המקרים, לא ניתנת התחייבות חיתומית בהנפקות של איגרות חוב ומשולמת עמלת ניהול והפצה בלבד.

7.1.2 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות

פעילות תחום השירותים והמוצרים הפיננסיים כפופה לרגולציה רבה ולחובות קבלת היתרים ורישיונות מרשויות המדינה השונות ובעיקר רשות ניירות ערך. לפירוט ראה סעיף 7.9.2 להלן.

7.1.3 שינויים בהיקף הפעילות בתחום וברווחיותו

שנת 2016 התאפיינה בתנודתיות בשווקים. השנה נפתחה בירידות חדות, כאשר חודש ינואר היה גרוע במיוחד ביחס לתקופות מקבילות בשנים קודמות, אך בהמשך השנה נרשמה התאוששות שלווה בהמשך תנודתיות חריפה על רקע אירועים שאירעו בעולם (כדוגמת הברקזיט ותוצאות הבחירות לנשיאות בארה"ב). תנודתיות כאמור הובילה לירידה בשווי הנכסים המנוהלים בתחום. בנוסף, ניתן לציין כי, כתוצאה מירידת שער החליפין של הדולר מול השקל, נמשך הקיטון בהיקף הנכסים בקבוצה, המושפעים מהדולר.

במהלך השנה פדה ענף קרנות הנאמנות כ- 21 מיליארדי ש"ח, אשר בעקבותיו ירד שווי נכסי ענף הקרנות בישראל לסך של כ- 213 מיליארדי ש"ח.

7.1.4 התפתחויות בשווקים של תחום הפעילות או שינויים במאפייני הלקוחות

¹² לפרטים בדבר עסקה למיזוג ומכירת פעילויות ניהול קרנות נאמנות ותיקי השקעות בין מנורה מבטחים פיננסיים בע"מ לבין אלטשולר שחם בע"מ ראה סעיף 8.16 להלן.

שנת 2016 התאפיינה במתן דגש על ביצועים עודפים של קרנות נאמנות לעומת קבוצות הייחוס, וכתוצאה מכך נצפתה מגמה של מעבר נכסים למנהלי הקרנות הקטנים שהשיגו ביצועים חריגים. כתוצאה מכך, חלו פדיונות אצל מרבית מנהלי הקרנות הגדולים בתעשייה (במונחי נטו) בעוד שאצל חלק ממנהלי הקרנות הקטנים, נרשמו גיוסים משמעותיים (במונחי נטו). כמו כן, נמשכה המגמה של התפתחות שוק לא סחיר בו ניתנות הלוואות ישירות ("אחד על אחד") מגוף מוסדי לחברה, וזאת חלף גיוסי הון/חוב מהציבור. מנורה מבטחים חיתום פועלת גם בתחום זה כמתווך יועץ ומלווה של חברות בעסקאות לא סחירות כאמור.

7.1.5 גורמי ההצלחה הקריטיים בתחום הפעילות והשינויים החלים בהם

גורמי ההצלחה הקריטיים, בפעילות ניהול תיקים וקרנות נאמנות הינם, בין היתר, מצב שוק ההון בישראל, השגת תשואות טובות ללקוחות תוך שמירה על רמת סיכון סבירה, דירוגים גבוהים של הקרנות המנוהלות במערכות הדירוג הבנקאיות, כוח אדם מקצועי ומנוסה בתחומי ניהול ההשקעות, המחקר הכלכלי, שיווק ושירות, תמהיל המוצרים בין מוצרי ניהול פאסיביים לאקטיביים, שיווק ופרסום יעיל וכן שמירה על רמת השירות הניתנת ללקוחות.

גורמי ההצלחה הקריטיים בפעילות החיתום, הינם, ביסוס המוניטין של חברת החיתום ומנהליה, אחזקת צוות מקצועי בעל יכולות למתן פתרונות בינתחומיים (ראייה משפטית, כלכלית וחשבונאית) יצירתיים לצרכים והטעמים המשתנים של המנפיקים מחד והמשקיעים מאידך, נגישות למקורות מימון לגיבוי פעילות החיתום ואיתנות פיננסית, קיומו של שוק אשראי חוץ בנקאי פעיל בעל נזילות מספקת, גובה המחירים האלטרנטיביים לגיוסי ההון (לרבות בשווקים הבינלאומיים), וכן קשרי עבודה הדוקים עם המשקיעים המוסדיים.

7.1.6 חסמי הכניסה והיציאה העיקריים של תחום הפעילות ושינויים החלים בהם

חסמי הכניסה העיקריים לתחום הפעילות הינם: הצורך בעמידה בתנאים הנדרשים על פי דין לקבלת רישיונות והיתרים לפעילות בתחום, הצורך בניסיון מוכח לאורך מספר שנים בהשגת תשואות כבסיס לשיווק הקרנות באמצעות הבנקים, השלכות השינויים ברגולציה בתחום וההוצאות בגינה וכן דרישות הון עצמי מינימאלי וביטוח אחריות מקצועית, כמפורט בסעיף 8.2 להלן, לפי העניין.

כמו כן, לעניין פעילות החיתום, נדרשת מומחיות, ניסיון, מוניטין חובת פיקדון וביטוח ואיתנות פיננסית.

חסם היציאה העיקרי הקיים בפעילות ניהול קרנות נאמנות הינו המגבלות הקבועות בהסכמי הקרן לפירוקה מרצון בהתאם להוראות חוק השקעות משותפות בנאמנות.

חסם היציאה העיקרי הקיים בפעילות החיתום הינו הדרישה לקיומו של ביטוח האחריות המקצועית למשך תקופה של שבע שנים לאחר מתן ההתחייבות החיתומית ואחריותו של החתם לפרט מטעה בתשקיף למשך התקופות הקבועות בדין. בנוסף, קיימת חובת הפקדת פיקדון, בסך של כ- 3 מיליוני ש"ח, אשר ישמש לטובת תובעים פוטנציאליים ואשר אינו ניתן למשיכה, אלא בתנאים הקבועים בחוק, ובכלל זה, כעבור שלוש שנים, מתאריך התשקיף האחרון, שעליו חתם.

7.1.7 תחליפים למוצרי תחום הפעילות ושינויים החלים בהם

התחליפים העיקריים לשירותי ניהול הנכסים המסופקים על ידי תחום השירותים הפיננסיים הינם: ניהול נכסים עצמי, באופן בו הלקוח מחליט כיצד לנהל את נכסיו, באופן אישי או בסיוע ייעוץ מיועצי השקעות בבנקים, ופיקדונות רגילים ומובנים וכן תכניות חיסכון של המערכת הבנקאית, פוליסות ביטוח חיסכון טהור בחברות הביטוח, קופות גמל, לרבות קופות גמל להשקעה.

התחליף העיקרי לשירותי קרנות הנאמנות הוא תעודות הסל, ענף שהחל בהצמדות למדדים "פשוטים" (ת"א 100, ת"א 25) והתפתח עד למכירת מוצרים מתוחכמים יותר, המתחרים ישירות בקרנות הנאמנות. יצוין, כי קיימת מגמה הנובעת, בין היתר, מהסדרה רגולטורית, למעבר לקרנות מחקות על חשבון תעודות הסל.

כמו כן, בהיקפי כספים בסכומים גדולים (מיליוני ועשרות מיליוני שקלים), קיים שירות תחליפי של ניהול כספים ונכסים באופן פרטי ("Family Office").

התחליפים לשירותי החיתום וגיוס ההון והחוב המוצעים על ידי הקבוצה הינם גיוס כספים מתאגידים בנקאיים או ממוסדות פיננסיים אחרים וכן הנפקות המבוצעות ללא חיתום או הפצה או ייעוץ.

7.1.8 מבנה התחרות בתחום הפעילות ושינויים החלים בו

כאמור לעיל, התחרות בתחום הינה מתמדת וחריפה, הן מצד התאגידים הבנקאיים השונים, לרבות בנקים זרים הפועלים בישראל והן מצד הגופים הלא בנקאיים ובכללם חברות המוחזקות על ידי חברות הביטוח.

הבנקים משמשים כמפצים כמעט בלעדיים של קרנות נאמנות ונאסר עליהם להיות יצרנים. כתוצאה מכך, המפצים מתמקדים בהשגת תשואה עודפת ללקוח ביחס לסיכון, במסגרת הייעוץ שלהם ללקוחות.

ענף פעילות החיתום מאופיין בתחרות גבוהה לאור פוטנציאל ההכנסות הגבוהה בו ומספר שחקנים דומיננטיים קטן יחסית. הגורמים המהותיים בענף הם בעיקר חברות החיתום בהם שותפים הבנקים, וכן מספר חברות חיתום בהם שותפים בתי השקעות, וגופי נוסטרו פרטיים גדולים.

לעניין התחרות בתחום פעילות זה ראה גם סעיף 7.6 להלן.

7.2 מוצרים ושירותים

להלן תיאור עיקרי המוצרים והשירותים הניתנים על ידי הקבוצה בתחום פעילות זה:

7.2.1 ניהול תיקי השקעות¹³

במסגרת פעילות זו, עוסקת הקבוצה בניהול תיקי השקעות במגוון אפיקי השקעה, המותאמים לצורכי הלקוח כאשר ניירות הערך והנכסים האמורים עשויים לכלול יחידות השתתפות בקרנות נאמנות או נכסים פיננסיים אחרים המנוהלים על ידי הקבוצה או באמצעותה, בכפוף להסכם ההתקשרות עם הלקוח.

לצורך מתן שירותי ניהול התיקים מתקשרת מנורה מבטחים השקעות בהסכם בכתב עם הלקוח, בו מוגדרים צרכי הלקוח ומדיניות ההשקעות בתיק הלקוח, וכן נקבעים תנאי ההתקשרות ודמי הניהול להן זכאית הקבוצה בגין שירותיה.

פעילות ניהול התיקים מתבצעת בפועל באמצעות מנהלי תיקי השקעות, בהתאם לצרכי הלקוח ומדיניות ההשקעות שהתווה כאמור, וזאת במסגרת עקרונות ניהול השקעות הנקבעים על ידי הנהלת מנורה מבטחים השקעות ופורום ההשקעות שלה.

להלן פרטים לגבי סך הנכסים המנוהלים על ידי מנורה מבטחים השקעות (במיליוני ש"ח):

31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	
1,337	1,132	1,590	סך הנכסים המנוהלים (*)
199	166	101	סך הנכסים המנוהלים על ידי מנורה מבטחים השקעות בקרנות נאמנות של חברת קרנות הנאמנות (במיקור חוץ)
67	67	101	סך הנכסים המנוהלים על ידי מנורה מבטחים השקעות עבור לקוחות החברה בקרנות נאמנות שאינן חלק מקרנות נאמנות המנוהלות על ידי מנורה מבטחים השקעות

¹³ לפרטים בדבר עסקה למיזוג ומכירת פעילויות ניהול קרנות נאמנות ותיקי השקעות בין מנורה מבטחים פיננסיים בע"מ לבין אלטשולר שחם בע"מ ראה סעיף 8.16 להלן.

7.2.2 ניהול קרנות נאמנות¹⁴

קרן נאמנות מוקמת, בהתאם לחוק השקעות משותפות בנאמנות, על פי הסכם בין מנהל הקרן לבין נאמן, בו נקבעים, בין השאר, תקופת קיומה של הקרן, מדיניות ההשקעות של הקרן, סיווג הקרן כקרן פתוחה או סגורה, ופרטים נוספים לעניין שכר מנהל הקרן, שכר הנאמן ועוד. מכירת היחידות בקרנות נאמנות נעשית על פי "תשקיף עיקרי", שתוקפו שנה מתאריך התשקיף או מועד קצר יותר, כפי שפורסם בדיווח אודות פרסום התשקיף העיקרי.

מנורה מבטחים קרנות מנהלת נכון למועד הדוח 86 קרנות נאמנות¹⁵. קרנות הנאמנות נבדלות זו מזו, בין היתר, במדיניות ההשקעות, בפרטים הנוגעים לסיווג הקרן לצורך פרסום וכן בסיווג המס שלהן. קבלת החלטות שעניינן ניהול תיק ההשקעות של הקרנות מתבצעת על ידי עובדים בעלי רישיון מנהל תיקים כנדרש בחוק להשקעות משותפות בנאמנות. בחלק מהקרנות, משתף מנהל הקרן פעולה עם מנורה מבטחים השקעות, אשר מנהלת את תיק ההשקעות של מספר קרנות.

להלן פרטים אודות שווי הנכסים המנוהלים על ידי מנורה מבטחים קרנות (במיליוני ש"ח):

31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	
12,201	9,685	8,035	שווי הנכסים המנוהלים
199	166	101	סך הנכסים המנוהלים על ידי מנהלי תיקים בקבוצה

להלן נתונים אודות קרנות הנאמנות המנוהלות על ידי מנורה מבטחים קרנות:

31.12.2014		31.12.2015		31.12.2016		
סכום האפיק (במיליוני ש"ח)	שיעור האפיק מכלל הנכסים ב-%	סכום האפיק (במיליוני ש"ח)	שיעור האפיק מכלל הנכסים ב-%	סכום האפיק (במיליוני ש"ח)	שיעור האפיק מכלל הנכסים ב-%	
3,276	26.85	3,564	36.80	2,482	30.90	קרנות שקליות לרבות כספיות
7,412	60.75	5,064	52.27	4,630	57.60	קרנות אג"ח
1,225	10.04	702	7.25	294	3.70	קרנות מט"ח
135	1.10	134	1.39	304	3.80	קרנות מנייתיות
153	1.26	221	2.29	319	4.00	קרנות מניית בחו"ל

¹⁴ לפרטים בדבר עסקה למיזוג ומכירת פעילויות ניהול קרנות נאמנות ותיקי השקעות בין מנורה מבטחים פיננסים בע"מ לבין אלטשולר שחם בע"מ ראה סעיף 8.16 להלן.

¹⁵ בהמשך לעסקת מכירת הקרנות המחקות למגדל, החל מיום 01.01.2017 הועברו לניהולה של מגדל 34 קרנות מחקות מתוך 35 קרנות מחקות (הקרן המחקה שלא נכללה בעסקה פורקה).

7.2.3 פעילות חיתום

במסגרת פעילות זו, עוסקת הקבוצה בליווי, ניהול, הפצה וחיתום של הנפקות פרטיות וציבוריות בישראל וכן במתן שירותי תיווך והפצה של ניירות ערך ומוצרים פיננסיים אחרים. כמו כן, עוסקת מנורה מבטחים חיתום בבנקאות להשקעות.

במסגרת מתן שירותי ניהול וחיתום של הנפקות ציבוריות בישראל, נדרשת מנורה מבטחים חיתום, לחתום על תשקיף ההצעה לציבור ולהבטיח את רכישת ניירות הערך המוצעים בתשקיף (ביחד עם יתר החתמים בקונסורציום החתמים), לגביהם לא ניתנה התחייבות מוקדמת של משקיעים מוסדיים ואשר לא הוזמנו על ידי הציבור.

יצוין, כי בעצם חתימתה של מנורה מבטחים חיתום על תשקיף, היא עשויה להיות אחראית על פי דין כלפי מי שרכש ניירות ערך מהמציג וכלפי מי שרכש או מכר ניירות ערך תוך כדי המסחר בבורסה או מחוצה לה, בגין נזקים שייגרמו מחמת פרט מטעה בתשקיף. אחריות זו קיימת, בין אם מנורה מבטחים חיתום משמשת כמנהלת ההנפקה וקונסורציום החתמים ובין אם היא משתתפת בהנפקה שבה מנהל קונסורציום החתמים הינו חברת חיתום אחרת.

בתמורה למתן השירותים כאמור, מקבלת מנורה מבטחים חיתום עמלות חיתום, ניהול והצלחה, בהתאם להסכמים.

כאשר מנורה מבטחים חיתום משמשת כחתם מוביל (בין כחתם ובין כמפיץ), בהנפקות פרטיות או ציבוריות, היא מלווה את החברה החל מגיבוש ראשוני של מבנה ההנפקה ותמחורה (ייעוץ בקבלת ההחלטה לגבי סוגי ניירות הערך אשר יוצעו למשקיעים, בשים לב למבנה ההון של החברה המנפיקה, צרכיה ותכניותיה העתידיות), מתן התייחסות ויעוץ למבנה המשפטי הכללי של העסקה (בהנפקות ציבוריות גם ביצוע הליך בדיקת נאותות בהיבט החשבונאי והמשפטי), מתן סיוע וליווי בהכנת מצגות ומסמכי הפצה שונים, ולעיתים אף סיוע בהליך הדרוג של החברה המנפיקה. במסגרת הליך ההנפקה מתלווים נציגי מנורה מבטחים חיתום למנהלי החברה במצגות למשקיעים המוסדיים (ה-Road Show), ונמצאים בקשר רציף עם השוק המוסדי בקשר להנפקה.

7.3 פילוח הכנסות ורווחיות מוצרים ושירותים

בתחום השירותים והמוצרים הפיננסיים אין קבוצת מוצרים אשר ההכנסות או הרווחיות ממנה מהוות 10% או יותר מסך ההכנסות או הרווחיות של הקבוצה.

7.4 לקוחות

לקבוצה יש פיזור לקוחות רחב, כאשר אין לקבוצה לקוח שהכנסותיה ממנו מהוות 10% ומעלה מסך ההכנסות של הקבוצה.

אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות, אשר אובדנם ישפיע באופן מהותי על תחום השירותים והמוצרים הפיננסיים.

7.4.1 ניהול תיקי השקעות

בתחום זה לקבוצה שני סוגי לקוחות עיקריים, לקוחות פרטיים (בעיקר משקי בית) ולקוחות תאגידיים (כגון חברות עסקיות, גופים מוסדיים, קרנות נאמנות ורשויות מקומיות). אופי ההתקשרות הינו מתמשך, אולם לכל אחד מהצדדים שמורה הזכות להפסיק את ההתקשרות, בכל עת.

נכון למועד הדוח, היקף הנכסים המנוהלים עבור לקוחות פרטיים עומד על כ- 18% מסך היקף התיקים, ואילו היקף הנכסים המנוהלים עבור לקוחות מוסדיים, תאגידיים וחברות נאמד בכ- 82%

7.4.2 ניהול קרנות נאמנות

מאחר ורכישת יחידות הקרנות מתבצעת בעיקר באמצעות חברי הבורסה, אין מידע ממשי בידי מנהל הקרן אודות בעלי היחידות האמורים המחזיקים ביחידות קרנות בניהולו.

7.4.3 פעילות חיתום

לקוחות הקבוצה בפעילות החיתום וההפצה הינם בעיקר חברות ציבוריות ותאגידים מדווחים המעוניינות בגיוס הון ו/או חוב, בין אם בדרך של גיוס פרטי (על פי רוב ממשיקיעים מוסדיים) ובין אם בדרך של גיוס הון ו/או חוב מהציבור על פי תשקיף.

7.5 שיווק והפצה

7.5.1 ניהול קרנות נאמנות

ערוצי השיווק העיקריים הינם כדלקמן:

1. שיווק והפצה של יחידות קרנות הנאמנות מתבצע מול יועצי ההשקעות של התאגידים הבנקאיים, כאשר, הקבוצה פועלת ליצור מודעות בדבר מוצריה ושירותיה ולספק להם מידע ומסמכים שיווקיים בהתאם. הקבוצה התקשרה בהסכמי הפצה עם מרבית הבנקים בישראל, כנגד תשלום עמלות הפצה, בשיעור המרבי אותו זכאים הבנקים לגבות בהתאם להוראות תקנות ההפצה.
2. פרסום באמצעי המדיה.

7.5.2 ניהול תיקי השקעות

ערוצי השיווק העיקריים הינם כדלקמן:

1. שיווק והפצה באמצעות עובדי השיווק והמכירות של מנורה מבטחים השקעות.
2. באמצעות הפניות ("לידים") מסוכני ביטוח.

7.5.3 פעילות חיתום

הנהלת החברה ועובדיה עוסקים בהשגת עסקאות לקבוצה תוך ניצול היכרותם המעמיקה עם החברות הזקוקות לשירותיהם והקשר ההדוק והחיובי עם הגופים המוסדיים במשק.

7.6 תחרות

כאמור לעיל, התחרות בתחום השירותים והמוצרים הפיננסיים הינה מתמדת וחריפה. התחרות בין הגורמים השונים הינה בעיקר על התשואה המושגת (ביחס לרמת הסיכון), גובה דמי הניהול, גובה העמלות בגין השירותים השונים ואיכות השירות.

מקורות נוספים לרווחיות בתי ההשקעות המתחרים לקבוצה נובעים מפעילות בנוסטר של בתי ההשקעות ומפעילות בתחום ניהול תעודות סל. בתחום פעילות הפיננסים, לא מתבצעת פעילות נוסטר ואין בבעלות הקבוצה חברה המנהלת תעודות סל.

ניהול קרנות נאמנות

למיטב ידיעת החברה בהתאם למידע שפורסם, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, פועלות בישראל 19 חברות לניהול קרנות נאמנות, המנהלות בסה"כ כ- 1,390 קרנות נאמנות. ובתקופה המקבילה אשתקד פעלו בישראל 19 חברות לניהול קרנות נאמנות, שניהלו כ- 1,392 קרנות נאמנות. בין החברות המתחרות ניתן למנות, בין היתר, את פסגות קרנות נאמנות בע"מ, מגדל קרנות נאמנות בע"מ ואי.בי.אי. ניהול קרנות נאמנות (1978) בע"מ. יצוין, כי לאור כניסתו לתוקף של תיקון 23 לחוק השקעות משותפות בנאמנות, המסדיר את הצעת יחידותיהן של קרנות נאמנות זרות בישראל, החברה מעריכה כי יחלו לשווק קרנות נאמנות זרות בישראל. לפרטים אודות התיקון לחוק ראה סעיף 7.9.1 להלן.

על פי נתונים אלו, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, מנורה מבטחים קרנות הינה החברה המנהלת האחת עשרה בגודלה מבחינת היקף נכסים מנוהלים, לעומת החברה התשיעית בגודלה בתקופה המקבילה אשתקד. נתח השוק של החברה המנהלת עמד על שיעור של כ- 3.73% לעומת שיעור של כ- 4.23% בתקופה המקבילה אשתקד.

ניהול תיקי השקעות

בישראל פועלים מנהלי תיקי השקעות רבים, העיקריים שבהם הינם חברות ניהול תיקים הקשורות לבנקים וכן גופים לא בנקאיים, כגון: ילין- לפידות ניהול תיקי השקעות בע"מ, פסגות ניירות ערך בע"מ, מגדל ניהול תיקי השקעות (1998) בע"מ, מיטב דש ניהול תיקים

בע"מ, אי.בי.אי. - אמבן ניהול השקעות בע"מ, הראל פיננסים ניהול השקעות בע"מ, אקסלנס נשואה ניהול השקעות בע"מ, אנליסט ניהול תיקי השקעות בע"מ ואלטשולר שחם ניהול תיקי השקעות בע"מ.

נכון ליום 31 במרס 2017, הקבוצה תחדל לפעול בתחום ניהול תיקי השקעות, וזאת בהמשך לעסקה למיזוג ומכירת פעילויות ניהול קרנות נאמנות ותיקי השקעות בין מנורה מבטחים פיננסים בע"מ לבין אלטשולר שחם בע"מ. לפרטים ראה סעיף 8.16.5 להלן.

שירותי חיתום

התחרות בענף החיתום הינה גבוהה, בשל העובדה שמדובר בשוק קטן יחסית. לאור השינויים הגדולים שחלו בשוק במהלך השנים האחרונות, חל גידול בפעילות חברות החיתום שבבעלות הבנקים בענף זה על חשבון היקף הפעילות של שאר חברות החיתום. לא ניתן לאמוד באופן מדויק את חלקה היחסי של הקבוצה בשוק החיתום.

למיטב ידיעת הקבוצה, מספר החתמים המובילים הפועלים בשוק החיתום בישראל עומד על כשמונה עד עשרה בלבד. יחד עם זאת, למיטב ידיעת הקבוצה חלה עלייה במספר החתמים הקטנים וכן חתמים של גופי נוסטרו אשר אינם מובילים עסקאות וזאת, בין היתר, עקב ריבוי הנפקות בהם לא ניתן חיתום (אלא שירותי הפצה בלבד) וכן עקב המגבלות הרגולטוריות השונות החלות על גופי חיתום הקשורים לגופים המוסדיים.

7.7 ספקים ונותני שירותים

תפעול קרנות הנאמנות של הקבוצה מתבצע על ידי שלושה בנקים מתפעלים עימם התקשרה לשם כך.

7.8 מימון

לפרטים בנושא מימון ראה סעיף 8.13 להלן וכן 4.6 בדוח הדירקטוריון וכן בבאור 24 לדוחות הכספיים.

7.9 מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד

פעילות הקבוצה בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מנהלי תיקים, קרנות נאמנות וחתמים, לרבות הוראות חוק ניירות ערך, חוק השקעות משותפות בנאמנות וחוק ייעוץ השקעות והתקנות שהוצאו מכוחם, וכן להנחיות רשות ניירות ערך, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

7.9.1 להלן פירוט אודות הוראות הדין המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בתחום וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנה האחרונה:

- **חוק השקעות משותפות בנאמנות** - מסדיר, בין היתר, את דרישות הרישוי למנהל של קרנות להשקעות משותפות בנאמנות, קובע הוראות ביחס לתנאי כשירות של עובדים או המשתתפים בהחלטות שעניינן ניהול תיקי השקעות בקרן, דרישות בקשר להרכב דירקטוריון וועדות דירקטוריון של מנהל הקרן ודרישות ידע מקצועי והכשרה מקצועית של דירקטורים. כמו כן, נקבעו בחוק הוראות בדבר בחינת מהימנות הגורמים המפוקחים על ידי הרשות, ההון העצמי והביטוח של מנהל הקרן והנאמן, החובות המוטלות על מנהל הקרן והנאמן, מגבלות על הנכסים המותרים להחזקה בקרן נאמנות ומגבלות על שיעור הנכסים הנרכשים המוחזקים בקרן מתוך אלה המותרים להשקעה, חישוב מחירי הרכישה והפדיון של יחידות הקרן, חישוב התשואה, הצעת יחידות של קרן חוץ, השתתפות מנהל קרן באספות ועוד. החוק כולל עקרונות של ממשל תאגידי, המושתים על מנהלי הקרנות וכוללים, בין השאר, חובות שעל הדירקטוריון לעמוד בהן, חובת הקמת ועדת ביקורת, מגבלות על כהונת יו"ר הדירקטוריון, הגברת אי תלות הנאמן במנהל הקרן, נהלים נוספים שדירקטוריון מנהל הקרן מחויב לקבוע, ביטול מוסד האסיפה הכללית של בעלי היחידות לקבלת החלטות מיוחדות כהגדרתן בחוק.

בחודש נובמבר 2016, נכנס לתוקפו תיקון 23 לחוק השקעות משותפות בנאמנות, שפורסם ביולי 2014, המסדיר את הצעת יחידותיהן של קרנות נאמנות זרות בישראל. נוסח התקנות בנושא פורסם ברשומות בחודש מאי 2016 (תקנות השקעות משותפות בנאמנות (הצעת יחידות של קרן חוץ), התשע"ו-2016). בכפוף לעמידה בתנאים

שנקבעו בתקנות, ניתן יהיה להציע יחידות של קרנות נאמנות זרות בישראל. התיקון לחוק, החל מהמועד שבו יוצעו בפועל יחידות של קרנות זרות בישראל, עשוי להגביר את התחרותיות בשוק קרנות הנאמנות בישראל ואולם אין בידי הקבוצה להעריך בשלב זה את ההשפעה של התיקון על עסקיה בפרט ועל שוק קרנות הנאמנות בישראל בכלל. **הערכת הקבוצה בעניין זה, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור אי הודאות לעניין מידת חדירתם של מנהלי הקרנות הזרות לשוק, והיקפי הנכסים שיגויסו על ידם בישראל.**

- **חוק ייעוץ השקעות והתקנות מכוחו -** מסדיר לגבי מנהלי תיקים, משווקי השקעות ויועצי השקעות, בין היתר, את דרישות הכשירות, דרישות הרישוי, הון עצמי וביטוח, חובות אמון וזהירות, דרכי פעילותם, חובות רישום ודיווח, והוראות ביחס לממשל תאגידי.

- **תקנות ניירות ערך (חיתום), תשס"ז-2007;** מסדירות, בין היתר, כללי רישום אצל רשות ניירות ערך, חובת הפקדת פיקדון בנאמנות בסך מינימאלי של כ - 3 מיליון ש"ח, חובת ביטוח אחריות מקצועית, מגבלות בדבר מתן התחייבות חיתומית העולה על 15% מכלל ההתחייבויות החיתומיות שניתנו בהצעה לציבור בהנפקות של חברות מקבוצת החתם או בעלות חוב לקבוצת החתם, לרבות מגבלות על האפשרות לשמש חתם מתמחר בהנפקות מסוימות שאינן הנפקות של מניות הכלולות במדד ת"א-25, וחובות דיווח. **תקנות ניירות ערך (אופן הצעת ניירות ערך לציבור), התשס"ז-2007** מסדירות את אופן הצעת ניירות ערך לציבור לרבות, האפשרות לקבלת התחייבויות מוקדמות ממשקיעים מסווגים וביצוע הנפקות על ידי הצעה לא אחידה כהגדרתה בתקנות אלו.

- **הצעת חוק השקעות משותפות בנאמנות (תיקון מס' 27) (קרנות סל), התשע"ז-2016**

בחודש דצמבר 2016, פורסמה הצעת חוק השקעות משותפות בנאמנות (תיקון מס' 27) (קרנות סל), התשע"ז-2016. מטרת הצעת החוק, שנועדה לקדם להליכי חקיקה נוסח מקוצר, ממוקד ומצומצם בהיקפו ובנושאו של הצעה קודמת לתיקון חוק השקעות משותפות בנאמנות (תיקון מס' 21), התשע"ב-2012, היא הקמת בסיס חקיקתי לקרן נאמנות מסוג חדש – "קרן סל", דבר שיאפשר את הפיכת תעודות הסל הקיימות כיום, לקרנות נאמנות, החוסות תחת חוק השקעות משותפות בנאמנות. מהלך זה צפוי להפחית את הסיכונים המערכתיים הגלומים בפעילות חברות תעודות הסל ולסגור את הפער הרגולטורי הקיים כיום בין פעילות תעודות הסל לבין פעילות קרנות הנאמנות. יצוין כי קרן נאמנות מסוג "קרן סל", תהיה דומה לקרנות נאמנות נסחרות (ETF) המקובלות במדינות רבות בעולם כיום.

לפרטים אודות הוראות הדין הנוגעות לכלל תחומי הפעילות של הקבוצה ראה סעיפים 8.1, 8.1.1 ו- 8.1.2 להלן, בהתאמה.

7.9.2 רישיונות והיתרים

לפרטים אודות רישיונות והיתרים בתחום ראה סעיף 8.11 להלן- נכסים לא מוחשיים.

חלק ג': מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה

8. מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה

בהמשך למידע שניתן בסעיפים 2-7 לעיל, המתייחס בנפרד לכל תחום פעילות של הקבוצה, להלן תיאור מידע רוחבי המתייחס לעסקי הקבוצה.

8.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד

ראה פירוט לעניין זה בסעיף 1.3.1 לדוח הדירקטוריון.

8.1.1 מגבלות ופיקוח החלים על פעילות הקבוצה

בנוסף להוראות הדין הכללי, כפופה פעילות הקבוצה בתחומי הפעילות השונים לדינים הייחודיים לתחום הביטוח והחיסכון הפנסיוני בישראל, כגון: הוראות חוק חוזה הביטוח, חוק הפיקוח, פקודת מס הכנסה, חוק קופות הגמל וחוק הייעוץ הפנסיוני, ולתקנות שהותקנו מכוחם, וכן לפסיקות עקרוניות של בתי המשפט המשפיעות על פעילות הקבוצה ולחובת קבלת היתרים ורישיונות מרשויות המדינה השונות, ובכלל זה, הממונה ורשות ניירות ערך.

פעילות הגופים המוסדיים בקבוצה כפופה לפיקוח רשות שוק ההון, אשר מוסמכת לקבוע הוראות הנוגעות לדרכי פעולתם וניהולם של הגופים הנמצאים תחת פיקוחה.

כמו כן, בהיותה חברה ציבורית, מפוקחת החברה גם על ידי רשות ניירות ערך וכפופה להוראות דיני ניירות ערך וכן להוראות דיני החברות החלים על חברות ציבוריות.

פעילות הקבוצה בתחום השירותים הפיננסיים, כפופה גם להוראות חוק השקעות משותפות בנאמנות, חוק ייעוץ השקעות וחוק ניירות ערך (בהקשר לפעילות חיתום) ולתקנות שהותקנו מכוחם.

להלן תמצית הוראות הדין המרכזיות החלות על פעילות החברות בקבוצה וכן תמצית טיטות שפורסמו על ידי הממונה בשנת הדוח ולאחריה עד למועד פרסום הדוח, המהותיות לפעילותן, בנוסף לדינים ולהסדרים המפורטים לעיל ולהלן במסגרת תיאור תחומי הפעילות ובמסגרת סעיפים נוספים.

8.1.2 הוראות דין החלות על פעילות הקבוצה באופן כללי

8.1.2.1 חוקים ותקנות

(א) בחודש אוגוסט 2016, פורסם ברשומות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (תיקוני חקיקה), התשע"ו-2016. במסגרת החוק הוקמה רשות עצמאית: רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון (להלן: "הרשות"). תפקידה של הרשות הינם, בין היתר, הגנה ושמירה על עניינם של המבוטחים, העמיתים ולקוחות הגופים המפוקחים; הבטחת יציבותם וניהולם התקין של הגופים המפוקחים; קידום התחרות במערכת הפיננסית ובמיוחד בשוק ההון הביטוח והחיסכון; ועידוד חדשנות טכנולוגית ועסקית בפעילותם של הגופים המפוקחים ותוך הרחבת סמכויות הממונה בעניינים שונים, כראש הרשות, תוך היועצות, לפי העניין, בוועדה המייעצת בה יהיו חברים, בין היתר, נציגי הפיקוח על הבנקים ורשות ניירות ערך. בביצוע תפקידה תביא הרשות בחשבון את המדיניות הכלכלית של הממשלה ובתחום החיסכון הפנסיוני, ביטוח הבריאות והסיעוד תפעל בהתאם למדיניות הממשלה בהחלטותיה.

(ב) בחודש אפריל 2016, פורסם ברשומות חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי-התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016 (להלן, לצורך פסקה זו: "החוק"). בחוק נקבע, כי התקשרות של גוף פיננסי (גוף מוסדי, חברה שייעודה הנפקת מוצרי מדדים, מנהל קרן להשקעות משותפות בנאמנות, מנהל תיקים, תאגיד בנקאי או גוף אחר המספק שירותים פיננסיים שקבע שר האוצר) או של תאגיד שליטה של גוף פיננסי ("תאגיד פיננסי") עם נושא משרה בכירה או עובד, בתאגיד הפיננסי, במישרין או בעקיפין, באשר לתנאי כהונתו או העסקתו, הכוללת מתן תגמול שההוצאה החזויה בשלו צפויה לעלות על 2.5 מיליון ש"ח בשנה ("תקרה לתשלום"), טעונה אישור של

אלה, בסדר זה: ועדת התגמול, הדירקטוריון (ברוב של הדירקטורים החיצוניים או הבלתי תלויים, ככל שקמה חובה למנותם) וככל שמדובר בחברה ציבורית גם אישור האסיפה הכללית (בהתאם להוראות סעיף 267א(ב) (לחוק החברות), וכי ההתקשרות כאמור תאושר כאשר היחס שבין ההוצאה החזויה בשל התגמול, לבין ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר ששילם התאגיד הפיננסי לעובד התאגיד, לרבות עובד קבלן שהגוף הפיננסי הוא המעסיק בפועל שלו, בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, קטן מ- 35. במסגרת החוק, תוקנה פקודת מס הכנסה תוך קביעה, כי ככל ששולם על-ידי תאגיד פיננסי, לנושא משרה בכירה או לעובד, שכר שעלותו עולה על התקרה לתשלום, לא תותר בניכוי, לצורך חישוב הכנסתו החייבת של התאגיד הפיננסי, עלות שכר בסכום השווה לפעמיים ההפרש בין עלות השכר של העובד לבין התקרה לתשלום. הוראות החוק, חלות על התקשרות מיום פרסום החוק או לאחריו, ולעניין התקשרות שאושרה לפני יום הפרסום, יחולו הוראות חוק זה בתום שישה חודשים מיום הפרסום, והתקרה לתשלום תחושב באופן יחסי למספר חודשי העבודה של נושא המשרה הבכירה או עובד התאגיד הפיננסי. בחודש ספטמבר 2016, דחה בג"צ טענות וסעדים שנתבקשו בעתירות שהוגשו על ידי איגוד הבנקים ואיגוד חברות הביטוח בעניין חוקתיות סעיפים 2(ב), 4(1) ו- 6(א) לחוק וכן את הבקשה להאריך את משך תקופת ההתארגנות הקבועה בו, תוך הארכת תוקפו של צו הביניים שניתן במסגרת ההליך, עד ליום 1 בינואר 2017.

(ג) חוק הפיקוח והתקנות שהותקנו מכוחו

חברות הביטוח כפופות להוראות חוק הפיקוח ותקנות שתוקנו מכוחו. חברות מנהלות של קרנות פנסיה וקופות גמל כפופות חלקית להוראות חוק הפיקוח ולחלק מתקנות הפיקוח, וכן לחוק קופות גמל. הוראות החוק והתקנות מכוחו כוללות הסדרה של ניהול חברות ביטוח וחברות מנהלות בנושאים שונים, לרבות לעניין הפרדת נכסים, השליטה והרישוי שלהן, כללי בירור תלונות ציבור, והוראות לעניין אכיפה מנהלית ופלילית בעניינים אלה. כמו כן, מכוח חוק הפיקוח, נקבעו מספר תקנות, הקובעות הוראות בדבר צורת חוזה הביטוח ותנאים שיש לכלול בחוזה ביטוח לסוגיהם.

התקנות העיקריות הבאות שהותקנו מכוח חוק הפיקוח:

(ד) תקנות ההון המינימאלי

תקנות אלה מסדירות את ההון העצמי המינימאלי הנדרש ממבטח. ההון העצמי המינימאלי הנדרש ממבטח מושפע, בין היתר, מהיקף הפעילות בענפי הביטוח השונים, מסוגי הנכסים המוחזקים בנוסטרו, מחשיפה לסיכונים שונים, מהיקף הנכסים המוגדרים כ"נכסים בלתי מוכרים", ומתוספות הון שונות כמפורט בתקנות. כן הוגדרו בתקנות רבדי הון שונים המוכרים כהון עצמי בחברות ביטוח. על רקע כוונת הפיקוח לאמץ החל משנת 2017, את הדירקטיבה האירופאית Solvency II, תוך התאמות לשוק הישראלי, חברות הביטוח נערכות ליישום הדירקטיבה ולחישוב הון קיים ונדרש על בסיסה. לפרטים בדבר דרישות ההון של הקבוצה, ראה סעיף 2.3 בדוח הדירקטוריון, וכן באור 15 לדוחות הכספיים.

(ה) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012

התקנות קובעות את כללי ומגבלות ההשקעה החלים על מוצרי החיסכון לרבות הפנסיוני (קרנות פנסיה, קופות גמל, פוליסות משתפות ברווחים) ועל הנוסטרו של מבטחים וחברות מנהלות. מכח התקנות פורסמו חוזרים, לרבות חלקים מתוך החוזר המאוחד, כמפורט להלן.

(ו) חוק חוזה הביטוח (להלן: "חוק חוזה ביטוח")

חוק חוזה הביטוח (להלן, לצורך פסקה זו: "החוק") מסדיר היבטים שונים הנוגעים לחוזה הביטוח ויחסי מבטח-סוכן-מבוטח. על פי החוק, חוזה ביטוח הוא חוזה בין מבטח לבין מבוטח המחייב את המבטח, תמורת דמי ביטוח, לשלם, בקרות מקרה הביטוח, תגמולי ביטוח למוטב. החוק מסדיר, בין היתר, את הזכאות לקבלת תגמולי ביטוח, המועדים לתשלומם, חובות וזכויות המבוטח בקשר עם חוזה הביטוח.

בנוסף כולל החוק, בין היתר, הוראות בדבר חובות גילוי של המבוטח ותוצאות אי הגילוי, תנאים לביטול חוזה ביטוח, מעמד המוטב וזכויותיו, הוראות בנוגע להשלכות של שינויים בסיכון המבוטח וכן קביעת הוראות מיוחדות החלות על ענפי הביטוח השונים (ביטוח חיים, ביטוח תאונה מחלה ונכות, ביטוח נזקים וביטוח אחריות).

(ז) בחודש נובמבר 2016, פורסם תיקון 8 לחוק חוזה ביטוח, במסגרתו תוקן סעיף 28א לחוק ונקבע כי במקרה בו חברת הביטוח לא שילמה תגמולי ביטוח שלא היו שנויים במחלוקת במועדים הקבועים בחוק, בית המשפט יפסוק ריבית בשיעור שלא יעלה על פי עשרים מהריבית הקבועה בחוק פסיקת ריבית, לעומת פי שלושה כקבוע בטרם התיקון. כמו כן, נקבע כי יש להוסיף להגדרה של הביטוחים עליהם תחול החובה של בית המשפט לפסוק ריבית כאמור, ביטוחים מפני מחלות ואשפוז וביטוח לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970. התיקון יחול על תביעות שהוגשו לבית המשפט החל ממועד פרסומו של החוק ואילך.

(ח) חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 (להלן: "חוק הגנת הפרטיות")

חוק הגנת הפרטיות קובע הוראות בדבר מאגרי מידע, כהגדרתם בחוק, לרבות הסדרים בעניינים העיקריים הבאים: חובת רישום מאגר בפקס מאגרי המידע, הוראות לגבי איסוף מידע למאגר מידע, ניהול, שימוש והחזקה של מאגר מידע, זכות העיון במידע, חובת אבטחת המידע במאגר ועוד.

(ט) חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: "חוק איסור הלבנת הון")

בהתאם לחוק איסור הלבנת הון ולצווים מכוחו, מוטלות על מבטח, קופת גמל, סוכן ביטוח ומנהל תיקים חובות זיהוי ואימות פרטי המבוטח בפוליסות ביטוח חיים בהם קיים מרכיב חיסכון ופרטי עמית בקופות גמל, או לקוח של מנהל תיקים, וכן חובת שמירה של מסמכי הזיהוי. בנוסף, קיימת חובת דיווח לרשות לאיסור הלבנת הון במקרים שהוגדרו בצו לרבות בשל פעולות בלתי רגילות הנחזות כפעולות מעוררות חשד.

בחודש מרס 2017, פורסמה טיוטת צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של מבטחים, סוכני ביטוח וחברות מנהלות, למניעת הלבנת הון ומימון טרור), תשע"ז-2016, המאחדת את הוראות הצווים הקיימים (לעניין מבטח חברות מנהלות וסוכני ביטוח) לכדי מסגרת אחת ומחילה הוראות נוספות בהתאם להתפתחויות שחלו ברגולציה הבינלאומית ולהוראות החלות על גופים פיננסיים מפוקחים אחרים. במסגרת הטיטה שתחולתה הורחבה גם ביחס לקרנות פנסיה, נוספו בין היתר, חובות בקרה שוטפות, חובות דיווח נוספות, חובת קביעת מדיניות וניהול סיכונים בעניין איסור הלבנת הון ומימון טרור ונוספה הוראה לעניין חובת "הכרת הלקוח" בעת התקשרות עם לקוח חדש.

(י) בחודש ינואר 2017, פורסם ברשומות חוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017, המיישם את המלצות הועדה להגברת התחרות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("ועדת שטרס"). מטרת החוק הינן הגברת התחרות בשירותי הבנקאות הקמעונאיים בישראל, שיפור יעילותו ודרכי פעולתו של שוק הבנקאות, הגברת רווחת ציבור הלקוחות וצמצום הריכוזיות

וניגודי העניינים בשוק הבנקאות כאשר מטרות אלו יושגו, בין היתר, על ידי: (1) איסור על בנק בעל היקף פעילות רחב, כהגדרתו בחוק, לעסוק, לשלוט או להחזיק אמצעי שליטה בתאגיד העוסק בתפעול הנפקה של כרטיסי חיוב, סליקה של עסקאות בכרטיסי חיוב; (2) איסור על בנק וגוף מוסדי גדול כהגדרתו בחוק, לרכוש מבנק בעל היקף פעילות רחב כהגדרתו בחוק, אמצעי שליטה בחברת כרטיסי חיוב; (3) מתן "הגנות ינוקא" לשחקנים חדשים שתקבענה בהוראות שעה; (4) שינוי מבנה הבעלות בתאגיד המפעיל ממשק בין מנפיקים לסולקים באופן המונע מגופים המחזיקים באמצעי שליטה בתאגיד כאמור להציב חסמים בפני מתחריהם ו- (5) קביעת הוראות נוספות להגברת התחרות, לרבות מניעת שינוי תנאי התקשרות של תאגיד בנקאי עם לקוח לרעה, ללא הצדקה סבירה, מקום בו הלקוח מעוניין לצרוך שירותים בנקאיים ממתחרה; שיתוף העברה ושימוש במידע אודות הלקוח, בהסכמתו ולבקשתו; והדרישה כי תאגיד בנקאי יציג בפני לקוחותיו את כרטיסי החיוב ותנאיהם של כלל המנפיקים שביקשו מהתאגיד הבנקאי לעשות כן.

(יא) חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), התשע"ו-2016 (להלן, לצורך פסקה זו: "החוק").

בחודש אוגוסט 2016, פורסם ברשומות החוק שעניינו הסדרת הפיקוח על נותני שירותי מטבע ונותני שירותי האשראי החוץ בנקאי. עיקרי החוק כוללים, בין היתר, מינוי מפקח על נותני שירותים פיננסיים, אשר הינו המפקח המוגדר בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, אשר יפקח על פעילות של העמדת אשראי חוץ בנקאי שלא על ידי גופים מוסדיים ועל פעילות נותני שירותי מטבע. השירותים המפוקחים בהתאם לחוק זה יהיו מתן אשראי מסוגים והיקפים מסוימים על ידי גופים כאמור וכן עסקאות ניכיון. על פי החוק קיימים מספר סוגי רישיונות, בהתאם לסוגי הפעילויות המבוקשות על ידי נותני השרות, והיקפן. מועד כניסתו של החוק לתוקף הינו ביום 1 ביוני 2017, ביחס לנותני שירותי אשראי וביום 1 ביוני 2018, ביחס לנותני שירות בנקאי פיננסי. האסדרה במסגרת חקיקה זו חולקה למספר מקטעים כשבכל אחד מהם מוסדרים תחומי שירותים פיננסיים שונים. במקטע הראשון הוסדרו תחום מתן שירות בנקאי פיננסי ותחום מתן האשראי. מקטע זה עוגן כאמור בחוק אשר פורסם ביום 1 באוגוסט 2016. המקטע השני עסק בנוסף באסדרת הבנקאות הזעירה, אשר כולל בין השאר יחידים וכן עמותות או חברות לתועלת הציבור, שהן גופים בלא מטרות רווח שמאפשרים הפקדת פיקדונות כספיים של לקוחות וכן עוסקים במתן הלוואות בלא ריבית (גמ"חים). מקטע זה הובא לקריאה ראשונה בחודש נובמבר 2016. המקטע השלישי מסדיר את סקטור האשראי החוץ בנקאי באמצעות פלטפורמה המתווכת באופן מקוון - מתן אשראי בין מלווים ללווים שהם יחידים. מקטע זה פורסם במסגרת תזכיר חוק בחודש ינואר 2017. יצוין כי תיווך מקוון באשראי בין מלווים ללווים שהם תאגידים, מוסדר בחוק נפרד אשר הרשות לניירות ערך אמונה על אסדרתו.

8.1.2.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) תנאים לשליטה ולהחזקה בגופים מוסדיים

במסמך עקרוניות משותף לממונה ולמפקח על הבנקים בבנק ישראל (להלן: "המפקחים"), ביחס למתן היתר לשליטה ולהחזקה אמצעי שליטה בגופים המפוקחים על ידם (קרי, מוסדות בנקאיים ומוסדות ביטוח וחסכון ארוך טווח), פורטו השיקולים שיעמדו לנגד עיני המפקחים בבחינתם את התאמת המבקש לשלוט בגוף מפוקח, בחלוקה לחמישה תחומים עיקריים: יושר ויושרה אישיים ועסקיים; חוסן פיננסי; אסטרטגיית השקעה; ניסיון עסקי; ועסקיו ועיסוקיו האחרים של מבקש ההיתר. בהמשך לאמור, פרסמה הממונה, בחודש פברואר 2014, מסמך מדיניות לשליטה בגוף מוסדי הקובע כללים ותנאים לקבלת היתר שליטה ו/או היתר להחזקה אמצעי שליטה בגופים מוסדיים, תוך התייחסות למבנה השליטה, חוסן פיננסי של בעלי השליטה, מגבלות על

מימון רכישת אמצעי השליטה, מגבלות על שעבוד אמצעי השליטה והעברתם. לפרטים נוספים אודות היתר השליטה של הקבוצה, ראה סעיף 8.2.2 להלן.

(ב) קודקס הרגולציה העתידי ("החוזר המאוחד")

החל משנת 2011, מפרסם הממונה פרקים וטיוטות פרקים מתוך קודקס הרגולציה העתידי ("החוזר המאוחד"), במטרה לרכז ולארגן מחדש את הוראות הממונה כפי שניתנו במהלך השנים לגופים המפוקחים על ידו. קודקס הרגולציה יורכב, בסופו של התהליך, משני "חוזרי על": אחד לגופים מוסדיים ושני לסוכני ביטוח, משווקים ויועצים פנסיוניים.

(ג) בחודש פברואר 2017, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "ביטול פוליסת ביטוח", אשר מטרתו קביעת הוראה אחידה בקשר עם ביטול פוליסה על ידי המבוטח על פי הוראות חוזה הביטוח או על פי הוראות הדין, המחייבת את חברות הביטוח להציע למבוטח דרכים לביצוע הביטול לרבות באמצעות הקצאת אזור באתר האינטרנט לשם כך, ומגדירה את הפעולות הנדרשות לעניין זה, לרבות חובת תיעודן וכן לוחות הזמנים לביצוען, אשר בהתקיימן תבטל הפוליסה. הוראות החוזר יחולו על תוכניות ביטוח שאינן ביטוח קבוצתי, וזאת בענפי ביטוח רכב מנועי חובה ורכוש (למעט ציי רכב), ביטוח מקיף לדירות ולבתי עסק, ביטוח בריאות וביטוח חיים, ומועד תחילתן הינו 1 ביולי 2017. להערכת הקבוצה, להוראות החוזר עשויה להיות השפעה על החברה מן ההיבט התפעולי, בשל הצורך בהתאמת תהליכי עבודה להוראות החוזר, אולם נכון למועד דוח זה לא ניתן להעריך את עצמתה.

(ד) בחודש אוקטובר 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "ממשק אינטרנטי לאיתור מוצרי ביטוח". החוזר מפרט את הדרישות מחברות הביטוח לצורך הפעלת ממשק אינטרנטי מרכזי שבכוונת רשות שוק ההון להשיק, אשר יאפשר לציבור המבוטחים לאתר את מוצרי הביטוח שברשותם אצל כל חברות הביטוח בקלות ובמהירות ולבחון את תנאיהם.

(ה) בחודש אוגוסט 2016, פורסם חוזר שעניינו "ניהול סיכונים סייבר בגופים מוסדיים" ("החוזר"). החוזר כולל התייחסות להיבטים שונים של נושא הסייבר, כאשר אבטחת מידע הינו רק רובד אחד מתוך המכלול, לרבות הגדרת תפקידי ואחריות הדירקטוריון, המנכ"ל, ועדת היגוי לניהול סיכונים סייבר ומנהל אבטחת סייבר, קביעת מדיניות ניהול סיכונים סייבר, נהלים ותכנית עבודה, אופן הערכת וניהול סיכונים סייבר, אמצעי הגנת סייבר שעל גוף מוסדי ליישם ובכלל זה, ניטור ובקרה, סקרי אבטחת מידע ומבחני חדירה, אופן אבטחת מערכות המידע של הגוף המוסדי, התקשורת ותפעול המערכות, ניהול משתמשים והרשאות, מיקור חוץ בנוגע להגנת סייבר לרבות שימוש בשירותי מחשוב ענן, אבטחה פיסית וסביבתית של סביבת העבודה של הגוף המוסדי, הגנת סייבר במשאבי אנוש וגיוס עובדים (לרבות בסיום העסקתם), אבטחת ערוצי הקשר עם הלקוחות ועם גורמים חיצוניים לגוף המוסדי, ועוד.

(ו) בחודש אוגוסט 2016, פורסם נייר עמדה בנושא "חזון דיגיטלי", אשר מטרתו להתוות את חזון רשות שוק ההון, בנושא הדיגיטציה בגופים המוסדיים, ולתאר שורה של צעדים, פנימיים וחיצוניים, שיינקטו על ידי הרשות במטרה לקדם את התשתית הטכנולוגית ואת הדיגיטציה בענף. נייר העמדה מגדיר "דיגיטל" כמורכב מארבעה רכיבים עיקריים: (1) מובייל- היכולת להיות מקושר בכל זמן ובכל מקום לכל שירות; (2) האינטרנט של הדברים/מכשור לביש- היכולת לקיים ניטור וחיתום רציף אחר הלקוחות, להתאים את תנאי הפוליסה והמחיר לדרישות הלקוחות, אורח חייהם והשינויים במהלכם; (3) ביג דאטה/כריית מידע/ניתוחים סטטיסטיים- היכולת להכיר את הלקוח טוב יותר, להתאים ללקוחות מוצרים באופן טוב יותר, ולשווק אותם בצורה מתאימה ואפקטיבית יותר; (4) ענן- וירטואליזציה של משאבי אנוש והיכולת לשעבד יכולות עיבוד רבות בצורה נקודתית. נייר העמדה מפרט שלושה רבדים עיקריים

בהם משתקפת הדיגיטציה כאמצעי להשגת יעדים: (1) בממשק בין גופים מוסדיים ללקוחות; (2) במערכות מידע בגופים המוסדיים; (3) בתוך רשות שוק ההון, בממשק בינה לבין המבוטחים ובינה לבין הגופים המפוקחים. בנייר העמדה נקבע, בין היתר, כי הן גופים מוסדיים שיציגו תכנית אסטרטגית להיערכות לעידן הדיגיטלי, ולשיפורים טכנולוגיים, והן גופים מוסדיים שיבנו תכניות עבודה רב שנתיות למיכון ודיגיטציה של תהליכים עסקיים הרלוונטיים למוצרים ובתהליכים עסקיים רוחביים- יזכו להקלות בדרישות ההון. כמו כן, נקבע בנייר העמדה כי בכדי לעודד כניסת שחקנים חדשים לשוק הביטוח והחיסכון, תשקול הרשות מתן הקלות בדרישות רגולטוריות לגוף שיתעתד לפעול במתכונת דיגיטלית לחלוטין.

(ז) בחודש יולי 2016, פורסם **נספח לחוזר בירור ויישוב תביעות טיפול בפניות ציבור** (להלן: "**הנספח**" ו- "**חוזר יישוב תביעות**", בהתאמה). הנספח, אשר ההוראות הקבועות בו מהוות חלק בלתי נפרד מהוראותיו של חוזר יישוב תביעות, כולל הוראות פרטניות שעל גוף מוסדי לנהוג על פיהן בעת יישוב תביעות. בין היתר, קובע הנספח הוראות תשלום, תשלום חלקי, פשרה והמשך בירור בעת בירור תביעה ותוצאותיה. בהקשר זה נקבע, בין היתר, כי על גוף מוסדי לאפשר לתובע לבחור, בעת הגשת התביעה, האם לקבל או לשלוח הודעות כאמור באמצעות דואר, דואר אלקטרוני או פקס, או בדרך אחרת או בכל אמצעי תקשורת מאובטח אחר המקובל באותו מועד באותו ענף. אלא אם כן נדרש התובע לשלוח לגוף המוסדי מסמכי מקור. בנוסף, נקבעו בנספח הוראות לעניין הסברים ונימוקים שיש למסור למבוטחים במסגרת הודעת דחיה, הוטלו מגבלות על יכולתו של מבטח להעלות טענה בקשר עם אי גילוי בנסיבות מסוימות, נקבעו תנאים לקיזוז כספים מתשלום לצד ג' על בסיס טענה לרשלנות תורמת, נאסר קיזוז של יתרת אגרת הרישוי לרכב (ביחס לתקופה שממועד קרות מקרה הביטוח ועד לתום תקופת הרישוי) מתגמולי הביטוח המשולמים למבוטח או לצד ג', במקרה של רכב באובדן גמור, ונקבעו הוראות לעניין קביעת מועד קרות מקרה הביטוח. במסגרת הנספח נקבעו גם הוראות בקשר עם יישוב תביעות סיעוד, לרבות הוראות ומגבלות לעניין אופן בדיקת מצבו התפקודי של מבוטח בעת יישוב תביעת סיעוד, ובקשר עם יישוב תביעות ביטוח בריאות, לרבות לעניין חישוב נכות מצטברת. מרבית הוראות הנספח נכנסו לתוקף ביום 1 בספטמבר 2016. להערכת הקבוצה, בחודש נובמבר 2016, פורסם תיקון לחוזר יישוב תביעות, במסגרתו נקבע כי במקרה שבו אגב מענה לפניית ציבור נמצא כי היה ליקוי מערכתי מהותי, על הגוף המוסדי לערוך בדיקה לאיתור מקרים דומים ולפעול לתיקונם באופן מתועד ותוך זמן סביר. התיקון נכנס לתוקף החל מיום 1 בינואר 2017. כמו כן, ביום 1 במרץ 2017, פורסם תיקון להוראות הנספח, במסגרתו נקבע, בין היתר, כי גוף מוסדי יעביר כספים למבוטח באמצעות העברה בנקאית או זיכוי בכרטיס אשראי על פי בחירת הגוף המוסדי. במקרה בו לא ניתן להעביר סכום כסף כאמור באותו אמצעי תשלום או ביקש המבוטח לקבל סכום כסף באמצעי תשלום מסויים, יאפשר הגוף המוסדי למבוטח לבחור את אמצעי התשלום מבין האמצעים הקיימים בגוף המוסדי, שבאמצעותו יועברו לו הכספים. בנוסף, נקבע, כי בעת פניית אדם לגוף מוסדי או למי מטעמו בקשר להגשת תביעה יפרט הגוף המוסדי למבוטח את הפוליסות שבהן הוא מבוטח אצלו, יציין בפניו את הפוליסות שנתבעו כתוצאה מתביעתו, ואת האפשרות שלו לבחון הגשת תביעה בפוליסות נוספות, ויפנה אותו לאתר הביטוח המרכזי ("הר הביטוח") לרבות באמצעות שליחת קישור במסרון. מועד תחילתן של הוראות התיקון לנספח הינו 1 בספטמבר 2017. להערכת הקבוצה יכול ותהיה להוראותיו של חוזר בירור ויישוב תביעות (לרבות הוראות הנספח) כפי שתוקנו כאמור, השפעה על היבטים תפעוליים של ניהול התביעות וכפועל יוצא על עלות התביעות ועל דמי הביטוח, אולם בשלב זה הקבוצה אינה יכולה להעריך את מלוא ההשפעה של הוראות החוזר והנספח על פעילותה. **הערכת הקבוצה בעניין זה, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע**

המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור אי הודאות לעניין התנהגות הלקוחות והמתחרים.

(ח) בחודש מאי 2016, פרסמה המפקחת חוזר שעניינו "אחזור מידע אישי". על פי החוזר, חברת ביטוח נדרשת לאפשר למבוטח קיום חשבון פרטי נגיש באמצעים טכנולוגיים, באמצעותו יוכל לאחזור מידע אישי, ובכלל זה: פרטיו האישיים, נתונים אודות פוליסות שברשותו או שהיו ברשותו ותביעות הביטוח שהגיש בשלוש שנים האחרונות. כמו כן, קובע החוזר כי חברת ביטוח תציע למבוטח אפשרות משלוח מסמכים והודעות הנדרשים על פי דין בכלים טכנולוגיים ותאפשר למבוטח למסור מסמכים באותו אופן. מועד תחילתו של החוזר הינו 30 במרס 2017.

(ט) בחודש אפריל 2016, פורסם חוזר שעניינו הנחייה לביצוע IQIS לשנת 2015. לפרטים ראה סעיף 8.1.2.3 להלן.

(י) בחודש אפריל 2016, פרסמה הממונה באתר האינטרנט של רשות שוק ההון נתונים השוואתיים של כל חברות הביטוח והחברות המנהלות, שעניינם מדד שירות חברות הביטוח, ביחס לענפי ביטוח כללי, חיים ובריאות ושל מדד שירות חיסכון פנסיוני ביחס לתחומי ביטוח חיים משולב חסכון, הפנסיה והגמל – וזאת ביחס לשנת 2015. מדד שירות חברות הביטוח משקלל שלושה מדדי משנה, שעניינם שירות למבוטח: (1) מדד תשלום התביעות, (2) מדד הטיפול בפניות ו- (3) מדד תלונות הציבור. מדד שירות חיסכון פנסיוני משקלל שלושה מדדי משנה, שעניינם שירות מבוטח/עמית: (1) מדד שביעות רצון ושביעות רצון, (2) מדד זמני מענה בטלפון ו- (3) מדד תלונות הציבור. נתונים כאמור, צפויים להתעדכן ולהתפרסם מדי שנה. פרסום המדדים ההשוואתיים הוא חלק מסדרת מהלכים של הפיקוח, כגון: השקת מחשבוני פרמיות ודמי ניהול, קביעת מדד השירות כאחד הפרמטרים שעל פיהם תיבחר קופת ברית מחדל על ידי מעסיקים וארגוני עובדים ועוד, שמטרתם לעודד את התחרות ולהגביר את שקיפות וזמינות המידע לציבור המבוטחים. להערכת הקבוצה פרסום נתונים השוואתיים כאמור, עשוי להוות כלי מדידה נוסף בבחירה האם לרכוש מוצר ביטוח או מוצר פנסיוני מחברה זו או אחרת, ולהגביר את התחרות בין החברות. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות, בין היתר, בהתנהגות המתחרים והשימוש שיעשו הלקוחות בנתוני המדדים בפועל.

(יא) בחודש דצמבר 2015, פורסם חוזר שעניינו "הנהגת כתבי שירות ואופן שיווקם", בחוזר נקבע, בין היתר, כי הנהגת כתב שירות כפופה לעמידה במספר מבחנים: כי השירות מכוח כתב השירות יינתן בשל מקרה ביטוח המצוין בתכנית הביטוח (מבחן זה לא יחול על מספר כתבי שירות המפורטים בחוזר); כי מתקיים קשר ישיר בין השירות שניתן מכוח כתב השירות לבין תכנית הביטוח; וכי כתב השירות לא יעניק שירות תחזוקה שירות תקופתי, טיפול מניעה או תיקון מוצרים. עוד קובע החוזר הוראות שונות לעניין כתב השירות ואופן שיווקו, ובכללן הוראות לעניין ביטול כתב השירות, חובה להציע למקבל השירות בחירה מבין שני ספקי שירות לפחות, ועוד (האמור, למעט לעניין תאונות אישיות וביטוח מחלות ואשפוז). כמו כן, קובע החוזר הוראות לעניין התנאים לשיווק כתב שירות על ידי סוכן, ללא מעורבות של חברת ביטוח. תחילתו של החוזר ביום 30 ביוני 2016 והוא חל על כתבי שירות ששווקו או חודשו לאחר המועד האמור. החוזר מגביל את השירותים שניתן להציע במסגרת כתבי שירות, ומרחיב את ההרשאה לשווק כתבי שירות גם ללא מעורבות חברת ביטוח, ומשכך הביא לצמצום בהיקף כתבי השירות המשווקים על ידי הקבוצה, ביחס למצב הנוהג ערב כניסת החוזר לתוקף.

(יב) בחודש יולי 2015, פורסם חוזר שעניינו "צירוף לביטוח", במסגרתו נקבעו הוראות להסדרת ההתנהלות של חברות ביטוח ושל סוכני ביטוח בעת

צירוף מבטחים לתוכנית ביטוח, לרבות לעניין הוספת כיסוי הרחבה או כתב שירות לפוליסה קיימת. בין היתר, נקבעו בחוזר הוראות לעניין התאמת הביטוח לצרכי המועמד לביטוח, התנהלות לקראת כריתת חוזה הביטוח, קבלת הסכמה לכריתת חוזה ביטוח, ומסירת מידע רלוונטי לאחר הצירוף לתכנית הביטוח (לרבות הפרטים שיש להציג בדף פרטי הביטוח). כמו כן, נקבעו בחוזר הוראות לעניין חובת תיעוד שלבים מסוימים בתהליך ואופן התיעוד, וכן הוראות לעניין הליכי בקרה נדרשים. החוזר אף קובע הוראות מיוחדות בכל הקשור לשיווק ביטוח באופן יזום. החוזר חל על חברות הביטוח, על ה"פול" ועל סוכני ביטוח במרבית ענפי הביטוח. עיקר הוראות החוזר נכנסו לתוקף בחודש אוגוסט 2015, וחלקן באופן מדורג, עד לחודש יולי 2016. בחודש יוני 2016, פרסמה הממונה עדכון לחוזר הצירוף (להלן: **"החוזר המעודכן"**), במסגרתו נקבעו, בין היתר, ההוראות שיחולו על סוכן ביטוח או חברת ביטוח בעת השוואה וביטול של פוליסה בביטוח רלוונטי קיים שיש למועמד לביטוח, במהלך הליך התאמת הביטוח (שאינו ביטוח קבוצתי) למועמד לביטוח, וזאת למעט בקשר עם תוכניות לביטוח בענפי ביטוח רכב חובה ורכב רכוש, וביטוח מקיף לבתי עסק ולדירות. מרבית הוראות העדכון לחוזר חלות החל מיום 1 בספטמבר 2016. להערכת הקבוצה, הוראות החוזר מכבידות על הליכי המכירה של מוצרי הביטוח בערוצי השיווק השונים של הקבוצה, לרבות תוך הרחבת חובות הגילוי והרחבת אחריות המבטח והסוכן. מעבר לכך, הוראות החוזר מחייבות היערכות מתאימה, בדגש על התאמת תהליכי העבודה לרבות התאמות מיכוניות, הכשרת עובדים, והנחיית סוכנים, אשר החברה החלה לנקוט בה במהלך שנת 2016. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, והן תלויות, בין היתר, בהתנהגות הסוכנים והלקוחות בפועל.**

(יג) בחודש מרס 2017 פרסמה הממונה תיקון לחוזר המעודכן במסגרתו הוסף לחוזר המעודכן נספח שעניינו **"נהגים שאין לעשות בהם שימוש בעת צירוף לביטוח"**. במסגרת נספח זה נקבעו, בין היתר, הוראות לעניין צירוף מבטח לפוליסת פרט המעניקה פיצוי כאשר למבטח קיימת פוליסה אחרת המעניקה פיצוי עבור מקרה דומה, והוראות בדבר הליך העברת מבטחים מביטוח קבוצתי לפרט. מועד תחילתן של הוראות הנספח הינו 1 ביולי 2017, ונכון למועד פרסום דוח זה החברה לומדת את הוראותיו ואת ההשלכות הנדרשות ממנה לצורך יישומו.

(יד) בחודש אוגוסט 2015, פרסמה הממונה נייר עמדה מתוקן בעניין **"עקרונות לניסוח תכניות ביטוח"** (**"נייר העמדה"**), הכולל עקרונות שמטרתם להנחות מבטחים, בעת ניסוח תכנית ביטוח, כך שתכנית הביטוח תכלול כיסוי בעל משמעות, לא תכלול תנאים מקפחים, ותהיה פשוטה וברורה. להוראות נייר העמדה נקבעה תחולה מדורגת עד ליום 1 ביוני 2016, וזאת בהתאם לסוג תכנית הביטוח, והן אינן חלות על תכניות ביטוח שמבטח הפסיק לשווקן לפני תחילת תוקף הוראות נייר העמדה, או על תנאים שתוכנם או נוסחם נקבע בחוק או מכוחו, לרבות פוליסות תקניות. בהמשך להוראות נייר העמדה פרסמה הממונה, בחודש אוגוסט 2015, חוזר שעניינו **"הוראות לניסוח תכניות ביטוח"** (**"החוזר"**), בו פורטו רשימת הוראות שיש לכלול בתכנית ביטוח, ורשימת הוראות שאין לכלול בתכנית ביטוח, תוך התייחסות לסוגיות הנוגעות לכלל תכניות הביטוח, ולסוגיות ספציפיות הנוגעות לתוכניות מתחומי ביטוח בריאות, ביטוח חיים, וביטוח כללי. ככלל, ככל שתכנית ביטוח תכלול נוהג בלתי ראוי, או לא תכלול נוהג ראוי, יראו את החלק בתכנית אשר אינו עולה בקנה אחד עם הוראות החוזר, ככזה שהפיקוח התנגד לו במסגרת סמכותו לפי סעיף 40 לחוק הפיקוח, אלא אם כן נסתרה לגבי החזקה כי הוא אינו ראוי או ראוי, לפי העניין. גם להוראות החוזר נקבעה תחולה מדורגת, בהתאם לסוגי המוצרים, עד ליום 1 ביוני 2016. החל מן הרבעון האחרון לשנת 2015 ובמהלך שנת 2016 פעלה הקבוצה על מנת להתאים את תכניות הביטוח המשוקות על ידה להוראות נייר

העמדה והחוזר, על פי לוחות הזמנים שנקבעו בהם, ונכון למועד דוח זה השלימה ו/או ממשיכה הקבוצה לפעול להשלמת הבדיקות ו/או ההתאמות הנדרשות של עיקר התוכניות לאור ההוראות האמורות. בחודש מרס 2017, פרסמה הממונה תיקון להוראות החוזר, ובו רשימת הוראות נוספות הנוגעות לניסוח תכניות ביטוח בענפים השונים. להוראות התיקון נקבעה תחולה מדורגת עד ליום 1 בדצמבר 2017, וזאת בהתאם לסוג תכנית הביטוח לגביה רלוונטית ההוראה המתקנת. להוראות נייר העמדה, החוזר והתיקון לו עשויה להיות השלכה על פישוט והקלה של תהליכי השקת פוליסות ביטוח חדשות מחד, אך מאידך, הן עלולות להחמיר את החובות החלות על חברת ביטוח בעת ניסוח פוליסות. כמו כן, עשויות הוראות נייר העמדה, החוזר והתיקון לו לחשוף את החברה לשינויים בפוליסות ביטוח ששווקו על ידה בעבר וכפועל יוצא אף להשפיע על תמחור פוליסות אלה ועל רווחיותן באופן רטרופקטיבי, כמו גם על התקשרויות עם מבטחי משנה בגין. הקבוצה בוחנת את הוראות התיקון לחוזר ואינה סבורה, נכון למועד דוח זה, כי תהיה להן השלכה מהותית על פעילותה. **הערכת הקבוצה לעניין השלכות התיקון לחוזר הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. ההשלכות בפועל עשויות להיות שונות מאלה שהוערכו, מן הטעמים שפורטו לעיל.**

חוזרים הנוגעים לכללי השקעה החלים על גופים מוסדיים

(א) בחודש ספטמבר 2016, פורסם תיקון לחוזר גופים מוסדיים שעניינו **"כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים"**, אשר מרחיב את אפשרויות ההשקעה על דרך של רכישת תיקי הלוואות לדיר.

(ב) בחודש מאי 2016, פרסמה הממונה תיקון לחוזר **"ניהול השקעות באמצעות סלי השקעה"**, אשר פורסם במקור בחודש ספטמבר 2014, אשר בו בוטלה מגבלת המזומנים שהייתה קיימת בכל סל השקעה והרחיב את האפשרויות להקמת סל השקעה לא סחיר למכשירי השקעה לא סחירים מגוונים כגון: הלוואות, איגרות חוב, פיקדונות, מניות לא סחירות, נכסי נדל"ן וקרנות השקעה.

8.1.2.3 הצעות חוק וטיוטות חוזרי ממונה

(א) **הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס**

סולבנסי II

בחודש פברואר 2017, לאחר תאריך הדוח, פורסמה והועברה לוועדת הכספים של הכנסת, טיוטת חוזר שעניינו **"הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס SOLVENCY II"**. מטרת החוזר הינה לכונן משטר כושר פירעון חדש לחברות הביטוח, בהתבסס על הוראות הדירקטיבה המכונה **"SOLVENCY II"** שאומצה על ידי האיחוד האירופאי ולהביא לכך שחברת ביטוח תחזיק כרית לספיגת הפסדים הנובעים מהתממשותם של סיכונים בלתי צפויים להם היא חשופה, אשר לא זוהו על ידה באופן ספציפי או שלא הוערכו באופן מספק. החוזר קובע כיצד על חברות הביטוח ליישם את משטר כושר הפירעון המבוסס סולבנסי אשר מונהג באיחוד האירופאי החל מינואר 2016. החוזר ייכנס לתוקף באופן מדורג, החל מיום 30 ביוני 2017 ועד ליום 31 בדצמבר 2021, מועד בו תידרשנה חברות הביטוח לעמוד בכל כללי החוזר. החוזר הסופי, לאחר אישורו על ידי ועדת הכספים, עשוי לכלול שינויים נוספים בחלק מסעיפיו לעומת ההנחיות ששימשו בחישוב IQIS 5. לפרטים בדבר דרישות ההון של הקבוצה, ראה סעיף 2.3 בדוח הדירקטוריון, וכן באור 15 לדוחות הכספיים.

(ב) בחודש אוגוסט 2016, פרסמה הממונה טיוטת תיקון לתקנות הפיקוח על **שירותים פיננסיים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל), התשע"ו-2016 (להלן - "התקנות")**, במסגרתה הוצע, בין היתר, לתקן את התקנות ולקבוע כי הן יחולו גם על מקבלי קצבאות, כך שמי שהחל

לקבל קצבת זקנה יוכל לפעול להעברת יתרת הצבירה שלו לגוף מוסדי אחר, למוצר פנסיוני הדומה למוצר הפנסיוני שממנו העמית החל לקבל קצבת זקנה. כמו כן, מוצע להרחיב את אפשרויות הניוד בין מוצרים פנסיוניים שונים, על פי התקנות. בנוסף, מוצע לקצר את הזמן הקבוע לביצוע בקשת הניוד וכן לבטל את האפשרות לבטל את העברת הכספים לאחר שהועברה בקשה לקופה המקבלת, למעט אם לא ניתן לבצע את הבקשה. להערכת הקבוצה הרחבת אפשרויות הניוד ובפרט למקבלי קצבת זקנה, קיצור הזמן לביצועו תוך ביטול האפשרות לבטל את העברת הכספים כאמור, תביא להגברת התחרות גם לאחר הפרישה, תוך חיזוק כח המיקוח של מקבלי הקצבאות להוזלת דמי הניהול. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עלולות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות בין היתר, בנוסח הסופי של התקנות ובהתנהגות המתחרים והעמיתים בפועל.**

(ג) בחודש ינואר 2016, פורסמה טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הגבלות על מינוי וכהונה של בעלי תפקיד מרכזי בגוף מוסדי), התשע"ו-2016. במסגרתה מוצע לקבוע, כי בעל שליטה בגוף מוסדי, או קרובו (על פי הגדרה מרחיבה המוצעת בטייטה), קרוב של דירקטור בגוף מוסדי וכן מי שהורשע בעבירה מהמנויות בטייטה, לא יישמש כנושא משרה (למעט דירקטור) בגוף מוסדי או כבעל תפקיד אחר מהסוג שעליו הורה הממונה שלפעילותו עשויה להיות השפעה משמעותית על פרופיל הסיכון של הגוף המוסדי או על כספי החוסכים באמצעותו בגוף המוסדי ("בעל תפקיד מרכזי"). עוד מוצע לקבוע, כי לא ימלא אדם תפקיד מתפקידיו של בעל תפקיד מרכזי בגוף המוסדי אלא אם מונה לתפקיד כדון, ולא יפגע אדם בשיקול הדעת העצמאי של בעל תפקיד מרכזי.

8.1.3 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

8.1.3.1 חוקים ותקנות

(א) חוק קופות הגמל

חוק זה מסדיר את תחום הפעילות של קופות הגמל (לרבות קרנות הפנסיה). הוראות החוק והתקנות מכוחו כוללות הסדרה של ניהול חברות מנהלות (וחברות ביטוח ביחס לקופות ביטוח) בנושאים שונים, לרבות לעניין הפרדת נכסים, השליטה והרישוי שלהן, כללי בירור תלונות ציבור, והוראות לעניין אכיפה מנהלית ופלילית בעניינים אלה.

במסגרת החוק נקבעה זכותו של עובד לבחור את קופת הגמל בה יפקיד מעבידו את הכספים עבורו; בהקשר זה נקבע כי במידה והעובד הזכאי לא בחר בקופת גמל מסוימת בהתאם לזכותו זו, תהא ההפקדה בקופת הגמל שזהותה נקבעה בדיון או בהסכם המעניק לעובד את הזכות להפקדת כספים על שמו בקופת גמל. לפרטים אודות חוזר בנוגע לאופן בחירת קופת הגמל שתשמש כברירת מחדל עבור עובד שלא בחר בקופת גמל מסוימת ראה להלן.

מכוח חוק קופות הגמל הותקנו, מעת לעת, תקנות שונות המסדירות נושאים שונים בקשר עם קופות גמל (לרבות קרנות פנסיה) וחברות מנהלות ובכלל זה, כללי השקעה לגופים מוסדיים, הוצאות המותרות בניכוי לגוף מוסדי, שיטות שערך לגבי נכסים שונים בקופות הגמל, חובת השתתפות על חברה מנהלת באספות כלליות ועוד.

(ב) בחודש מרס 2017, התפרסם תיקון לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (רכישה, מכירה והחזקה של ניירות ערך) ולתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (קופות גמל בניהול אישי), שבמסגרתו נקבעה מגבלה ביחס לשיעור עמלות רכישה ו/או מכירה של ני"ע שניתן לרכוש באמצעות תאגיד מתפעל או באמצעות צד קשור למשקיע המוסדי. בתיקון נקבע, בין היתר, כי ניתן יהיה לרכוש ו/או

למכור ניירות ערך בעסקה אקראית עם מי שלא אושר בהליך תחרותי, בהתאם לנוהל שיאושר על ידי ועדת השקעות. בנוסף, נקבע כי משקיע מוסדי יבצע הליך תחרותי כל 3 שנים לפחות גם עבור החזקה (קסטודי) של ניירות ערך, למעט במקרה בו ניירות ערך מוחזקים ומסולקים באמצעות שירותי גלובל קסטודיאן.

(ג) בחודש ינואר 2017, חוקק **חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופת גמל) (תיקון מס' 20)** שעניינו איסור קיומה של זיקה בין עמלת ההפצה לדמי הניהול הנגבים מהעמיתים. החוק קובע במפורש שאין לחשב עוד את עמלת ההפצה בזיקה לדמי הניהול הנגבים מהעמית. עוד נקבע כי חישוב עמלת ההפצה כאמור תהווה עבירה שהעונש בצידה הוא שנת מאסר או קנס, על פי זהות המפר. תחילת התיקון לחוק הינה מיום 1 באפריל 2017. בחודש פברואר 2017, פרסמה הממונה נייר התייעצות בו התבקש הציבור להביא בפניה את עמדתו בנוגע לתגמול העומד בהוראות החוק, זאת תוך פירוט מספר עקרונות לדוגמא אשר יש בהם כדי לשמש כבסיס למודל כאמור.

(ד) בחודש יוני 2016, חוקק **חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תיקון מס' 15), התשע"ו-2016** (להלן – "החוק"), אשר מאפשר הקמה ושיווק של קופות גמל מסוג חדש – "קופות גמל להשקעה" (לפרטים ראה בסעיף 2.2.4 לעיל).

(ה) בחודש נובמבר 2015, פורסם **תיקון מס' 13 (הוראת שעה) לחוק קופות הגמל**, אשר במסגרתו בין היתר נקבעה הוראת שעה, לתקופה של שנתיים (מ- 1 באפריל 2016 ועד ל- 31 במרס 2018), שבה יופעל מנגנון, שבמסגרתו יאותרו, בתיווכה של הממונה, כספים של מבוטחים במעמד לא פעיל בקרנות פנסיה, אשר הינם במקביל מבוטחים פעילים בקרן פנסיה אחרת, תוך העברת הכספים לקרן הפנסיה הפעילה, אשר תתרחש כל עוד לא יביע המבוטח התנגדות להעברה (opt-out).

(ו) **בחודש מאי 2016, פורסם** צו הרחבה להסכם קיבוצי כללי (מסגרת) להגדלת ההפקדות לביטוח פנסיוני במשק ("**צו הרחבה**"). צו ההרחבה קובע הגדלה מקבילה של דמי הגמולים המשולמים על ידי העובד והמעסיק בשתי פעימות כאשר החל מיום 1 בינואר 2017 שיעור ההפקדה של תגמולי המעסיק יעמוד על 6.5% ושיעור ההפקדה לתגמולי עובד יעמוד על 6%. כן נקבע כי בקופת ביטוח או בקופת גמל שאינה קרן פנסיה תשלום המעסיק לדמי הגמולים יכלול את התשלום לרכיב אובדן כושר עבודה. בהמשך לצו ההרחבה הנזכר לעיל, חוקק, בחודש יוני 2016, **תיקון מס' 16 לחוק קופות הגמל**, במסגרתו נקבע, בין היתר, כי אם נקבעו בדין או בהסכם שיעורי הפקדה שונים למרכיב תגמולי המעסיק הכוללים את הכיסוי לביטוח אובדן כושר עבודה של עד 2.5% משכרו של העובד להבטחת עד 75% משכרו של העובד, בסוגים שונים של קופות, לא יראו בהוראות הדין או ההסכם התניה של המעסיק לגבי שיעור ההפקדה בגין העובד כהפקדה לסוג מסוים של קופה ובלבד ששיעור ההפקדה לא יפחת, עד ה- 30 ביוני 2016, משיעור ההפקדה למרכיב תגמולי המעסיק שנקבע בדין או בהסכם לאותה קופת גמל ולאחר מועד זה לא יפחת מהשיעורים שצויינו בצו ההרחבה.

(ז) **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (דמי ניהול), התשע"ב-2012**

התקנות קובעות, בין היתר, את השיעור המירבי של דמי הניהול שניתן לגבות מעמיתים במוצרי חיסכון ארוך טווח, וכן כי בחשבונות של עמיתים שיש לאתרם בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (איתור עמיתים ומוטבים), התשע"ב-2012, ושלא אותו בפרק הזמן שנקבע, יופחתו דמי הניהול ל- 0.3% מהיתרה הצבורה. במועד שבו חודש הקשר עם עמית כאמור ניתן יהיה לחזור ולגבות את שיעור דמי הניהול שנגבו מהעמית במועד ניתוק הקשר וכן את ההפרש בין דמי הניהול המופחתים הנ"ל (0.3%) לבין הנמוך מבין 0.5% או שיעור

דמי הניהול שנגבו מהעמית במועד ניתוק הקשר. לפרטים בדבר תיקון לתקנות ראה סעיף 2.1.3 לעיל.

(ח) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (זקיפת תשואה בקרן פנסיה חדשה מקיפה), התשע"ז-2017 (להלן: "התקנות"), וטיטות תיקון לחזור פנסיה שעניינו הוראות דיווח כספי לקרנות פנסיה חדשות ולחזור פנסיה שעניינו הוראות לניהול קרן חדשה (להלן: "טיטות החוזרים").

בחודש מרס, 2017 התפרסמו התקנות, אשר מעגנות את ההמלצות שפורטו בדוח הצוות להגברת הוודאות בחיסכון פנסיוני, ומשנות את אופן הקצאת אג"ח מיועדות מסוג "ערד" לקרנות הפנסיה (ההקצאה הינה בשיעור קבוע של 30% מנכסי קרן הפנסיה המקיפה), באופן שנותן עדיפות לפנסיונרים ולעמיתים מבוגרים על חשבון שיעור ההקצאה לעמיתים צעירים: שיעור ההקצאה לפנסיונרים יעלה ל- 60%, שיעור ההקצאה לעמיתים מגיל 50 ועד ליציאה לפנסיה זקנה יהיה עד 30%, ולעמיתים עד גיל 50 יוקצו אג"ח המיועדות שיוותרו, כאשר שיעור ההקצאה ל- 3 הקבוצות האמורות יהיה בהתאם לשיעור היחסי של כל קבוצה בקרן הפנסיה המקיפה הרלבנטית, וישתנה מקרן לקרן, כאשר עד לתום שנת 2023, שיעור ההקצאה לעמיתים בני 50 ומעלה ולשאר העמיתים שאינם מקבלי קצבה בקרן מסוימת יהיה זהה. כן נקבע, כי שיעור ההקצאה למקבלי הקצבה של קרן מסוימת עשוי לגדול עד לכדי 85% מסך נכסיהם, ככל ששיעור ההקצאה לעמיתים שאינם מקבלי קצבה בקרן יהיה, לפני הגדלת ההקצאה כאמור, גבוה ביותר מ- 0.5% משיעור ההקצאה לעמיתים שאינם מקבלי קצבה בקרן אחרת, וזאת כדי לעודד מעבר עמיתים לקראת גיל פרישה לקרן שכזו ובכך להגדיל את התחרות על עמיתים מבוגרים לקראת פרישה. טיטות החוזרים קובעות הוראות משלימות להוראות התקנות, תוך שהן קובעות ששיעור הריבית התעריפית, שעל בסיסה מחושב מקדם ההמרה בעת פרישה לפנסיה, לא ישתנה למרות הגדלת שיעור הקצאת האג"ח המיועדות, כאשר הפנסיות של פנסיונרים שיפרשו לאחר מועד תחילת החוזרים יהיו צמודות לפער שבין התשואה שתושג בפועל בגין תיק הפנסיונרים לבין הנחת התשואה, וגירעונות (או עודפים) בשל פער זה ניתן יהיה לפרוס על פני 3 שנים. הקבוצה מעריכה, כי השילוב של התקנות ביחד עם טיטות החוזרים בנוסחם הנוכחי, צפויות להביא לכך שבניגוד למצב נכון למועד דוח זה - פרישה לפנסיה זקנה לא תייצר גרעון אקטוארי לקרן הפנסיה המקיפה, עלויות הכיסוי הביטוחי לנכות ושאיירים לא יהיו בחסר (בעקבות ריביות היוון בלבד), ולכן הגרעון האקטוארי הדמוגרפי של קרן הפנסיה המקיפה יצטמצם בצורה משמעותית. כתוצאה מכך, יתאפשר לקרנות הפנסיה להתחיל להתחרות זו בזו ומול מוצרים אחרים (קופות גמל ופוליסות ביטוח) על קבלת כספים לצורך תשלום פנסיה זקנה מיידית - באופן שיגרום להגברה משמעותית של התחרות על כספי עמיתים/מבוטחים מבוגרים לקראת פרישה. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח ואשר עשויה שלא להתממש באשר הינה תלויה במידה רבה בנוסח ההוראות שיתפרסמו בסופו של יום, אם וככל שיתפרסמו, ובהתנהגות המתחרים, המפיצים והלקוחות.**

(ט) חוק הייעוץ הפנסיוני

בחוק זה הוסדר העיסוק במקצועות הייעוץ או השיווק הפנסיוני. נקבעו בו, בין היתר, הוראות בדבר חובת הרישוי והוראות לגבי אופן ההתנהלות של סוגי בעלי הרישיון השונים (לרבות תאגיד כיועץ פנסיוני), תוך קביעת חובות אמון וחובת זהירות ואיסור על ניגוד עניינים אפשרי בין היועץ או המשווק ללקוח, כללים לענין תגמול יועצים פנסיונים והוראות בדבר פיקוח ואכיפה מנהלית ופלילית. כמו כן, מסדיר החוק את פעילות המסלקה הפנסיונית (לענין זה ראה גם סעיף 2.1.2 לעיל).

בחוודש נובמבר 2015, תוקן, במסגרת חוק ההסדרים, **חוק הייעוץ הפנסיוני** במסגרתו נקבע, בין היתר, כי מי שעוסק בשיווק פנסיוני או גוף קשור לו לא ייתן למעסיק שעבוד עובדיו הוא נותן שיווק פנסיוני גם שירותי תפעול, אלא אם התקיימו תנאים הבאים: (א) המעסיק משלם לסוכן הביטוח דמי סליקה בשיעור שלא יפחת מ-0.6% מסך התשלומים שהופקדו על ידי המעסיק לקופות הגמל של עובדיו או 10.5 ש"ח בתוספת מע"מ, לפי הגבוה מבניהם (ב) עמלת ההפצה המשולמת על ידי הגוף המוסדי לסוכן הביטוח תפחת בגובה דמי הסליקה ששילם המעסיק (ג) דמי הניהול שנגבו מהעובד הופחתו בגובה ההפחתה מעמלת ההפצה (ד) המעסיק בחר בקופת ברירת מחדל בהתאם להוראות סעיף 20 לחוק קופות הגמל. כמו כן, נקבע כי סוכן ביטוח פנסיוני לא יקבל כל טובת הנאה, במישרין או בעקיפין, בקשר עם שיווק פנסיוני, למעט אחד משני אלה: (א) שכר והחזר הוצאות המשולמים ישירות מהלקוח (ב) עמלת הפצה מהגוף המוסדי; עוד נקבע כי במקרה של פנייה יזומה של לקוח לביצוע עסקה במוצר פנסיוני ישירות מול הגוף המוסדי, לא יידרש ייעוץ/שיווק פנסיוני, למעט במקרים המנויים בחוק. ראה גם סעיף 8.1.3.2 להלן.

(י) חוק פיצויי פטורים, התשכ"ג-1963

חוק זה קובע, בין היתר, כללים לעניין ההפקדות בקופות הגמל של מרכיב הפיצויים, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (ביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, וכן הוראות הגנה על כספים שהופקדו כאמור מפני עיקול, שעבוד, החזרה או העברה.

(יא) חוק הגנת השכר, התש"ח-1958

בהתאם להוראות סעיף 19א לחוק הגנת השכר, על קופות גמל לפעול לגביית חובות ממעביד. קופות הגמל יהיו רשאיות להשתחרר מחובתן אם יוכיחו כי לא התרשלו או כי חלו נסיבות אחרות המצדיקות שחרור מחבות זו.

(יב) פקודת מס הכנסה

בפקודת מס הכנסה קבועות הטבות מס הניתנות עקב הפקדת כספים בקופות גמל, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (לעצמאיים וביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, והטבות מס הניתנות לכספים המשתלמים מהן וכן "קנסות" על משיכות שאינן בהתאם לתנאי ההסדר התחיקתי.

בחוודש דצמבר 2016, תוקנה (במסגרת חוק ההסדרים) פקודת מס הכנסה, במסגרתו נקבעה תקרה לגבי הטבת מס בשל הפקדת מעסיק לפיצויי פטורים בסך של 32,000 ש"ח, כך שעובדים שהשכר המבוטח שלהם גבוה מתקרה זו, ישלמו מס הכנסה על ההפקדה מעל התקרה בשיעור המס השולי שלהם כאשר סכומים שהופקדו ללא הטבת מס כאמור יחויבו, בעת משיכת כספי הפיצויים, במס רווחי הון בלבד וקבלת קצבה בגין סכומים אלו תיחשב כקצבה מוכרת פטורה ממס. התיקון לא יחול על הפקדות שיבוצעו לקרן פנסיה ותיקה. כן נקבע כי סכום מצטבר של עד 360 אלף ש"ח מכל קופות הגמל של העובד ייועד, בעת עזיבת עבודה, באופן אוטומטי לקצבה, אלא אם הודיע העובד אחרת, וכי במקרה פטירה לא ינוכה מס.

(יג) תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964

תקנות אלה מסדירות נושאים שונים הנוגעים לניהולן של קופות גמל, קרנות פנסיה, וקופות ביטוח וחובות הביטוח החלות עליהם. הנושאים העיקריים המוסדרים בתקנות הינם, בין היתר, קביעת שיעורי ההפרשות המותרים להפרשה לטובת חיסכון פנסיוני, תוך אבחנה בין עמיתים שכירים ועמיתים עצמאיים, וכן קביעת אפשרויות המשיכה של הסכומים הצבורים בהם והתנאים לעניין זה.

(יד) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי), התשס"ז-2006

התקנות קובעות עקרונות בסיסיים בביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי, שמטרתם העיקרית שמירה על ענייני המבוטחים והבטחת כסוי ביטוחי נאות. בתקנות נקבע כי בעל הפוליסה יכול שיהיה מעביד בלבד; למבוטח הבודד יתאפשר מעבר לפוליסת פרט בעת פקיעת הביטוח הקבוצתי או בעזיבת עבודה (תוך 60 ימים), בתנאים דומים לפוליסות פרט של המבטח במועד המעבר וללא חיתום מחדש. כן קובעות התקנות חובה על המבטח להמציא לכל מבוטח בקבוצה פוליסה, דף פרטי ביטוח ודיווח שנתי.

(טו) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (ביטוח חיים קבוצתי), תשנ"ג-1993

בתקנות אלה כלולות הוראות, לעניין ביטוח חיים קבוצתי, ריסק (ללא מרכיב חיסכון) ובכלל זה הגדרת הקבוצות וגודלן המינימאלי, תקופת הביטוח, ותקרת העמלות לסוכנים. בנוסף, הממונה הוסמך לקבוע הוראות לגבי פוליסת המשך במקרה של הפסקת הביטוח הקבוצתי וללא חיתום מחדש.

(טז) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי הפרדת חשבונות ונכסים של מבטח בביטוח חיים), התשמ"ד-1984

תקנות אלה קובעות הנחיות בדבר דרכי הפרדת החשבונות והנכסים של עסקי ביטוח חיים מכלל עסקי הביטוח של מבטח, והפרדת נכסים של עסקי ביטוח חיים משתתף ברווחים מנכסים של עסקי ביטוח חיים אחרים.

(יז) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (משיכת כספים מקופות גמל) (סכומים קטנים), התשע"ו-2016

בחודש ינואר 2016, בהמשך לתיקון מס' 12 לחוק קופות גמל, פורסמו התקנות הנ"ל בהן פורטו תנאי משיכה בפטור ממס של סכומים קטנים (עד 8,000 ש"ח) מקופות גמל לחסכון.

(יח) תקנות הביטוח לאומי (חיסכון ארוך טווח לילד), התשע"ו-2016

בחודש נובמבר 2016, פורסמו ברשומות תקנות הביטוח לאומי (חיסכון ארוך טווח לילד), התשע"ו-2016, שעל פיהן יפקיד המוסד לביטוח לאומי מדי חודש סך של 50 ש"ח מקצבת הילדים בגין כל ילד זכאי בקופת גמל להשקעה או בחשבון בנק, בהתאם לבחירת ההורה, וככל שלא בחר – בקופות גמל להשקעה שיפורטו ברשימה שיפרסם המוסד לביטוח לאומי בסבב קבוע ביניהן. הורה יוכל להגדיל את סכום ההפקדה ב- 50 ש"ח נוספים מתוך קצבת הילדים. בעקבות אישור התקנות פרסם החשב הכללי במשרד האוצר מכרז לבחירת הבנקים והחברות המנהלות שינהלו את החיסכון ארוך הטווח לילדים. מנורה מבטחים פנסיה וגמל השתתפה במכרז זה והוכרזה כאחת החברות הזוכות. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה בקשה לאישור תקנון בהתאם להוראות הנ"ל – נכון למועד דוח זה טרם התקבל האישור. הקופה החדשה אמורה להתחיל לפעול בתחילת שנת 2017.

8.1.3.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) בחודש ספטמבר 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "קווים מנחים לעניין תכניות לביטוח מפני אובדן כושר עבודה", הקובע מבנה אחיד ומודולרי לתכנית לביטוח אובדן כושר עבודה, אשר יאפשר למעמדים לביטוח לערוך השוואה בין תוכניות הבסיס השונות וההרחבות השונות לתוכנית הבסיסית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה. החוזר קובע הגדרה אחידה לאובדן כושר עבודה וכן הוראות שונות לתכנית הבסיסית לרבות בכל הנוגע לתקופת הביטוח, תקופת ההמתנה, היקף הכיסוי, תגמולי הביטוח ואופן חישובם, חריגים לכיסוי, כיסוי בתקופת העדר עבודה ואפשרות קיזוז תגמולי הביטוח במקרה של תשלום מגורמים ממשלתיים

או ממבטחים אחרים. החוזר חל על כל התכניות לביטוח אבדן כושר עבודה, אישיות או קבוצתיות שישווקו, יוארכו או יחדשו החל מיום 1 במאי 2017. כמו כן, נקבעה בחוזר הוראת מעבר, לפיה, תקופת הביטוח בפוליסות אובדן כושר עבודה קבוצתיות שישווקו החל ממועד הפרסום ועד מועד התחילה לא תעלה על שנה אחת (להלן: **"תקופת המעבר"**), וכי בתקופת המעבר לא תשווקנה תכנית לביטוח אבדן כושר עבודה, הקובעת בהגדרת מקרה הביטוח כי מבוטח ייחשב כמי שנמצא באבדן כושר עבודה אם נשלל כושר העבודה שלו לעסוק בשיעור של לפחות 75% בכל עיסוק שהוא (הגדרת "כל עיסוק").

(ב) בחודש ספטמבר 2016, התפרסם חוזר שעניינו **"הצטרפות לקרן פנסיה או לקופת גמל"**, אשר מסדיר את תהליכי ההצטרפות לקרן פנסיה, קופת גמל לחסכון וקרן השתלמות, ועדכון הפרטים אצלו, ואף מסדיר את הליך איתור החיסכון הלא פעיל של מצטרף חדש לקרן פנסיה ואיחודו לחשבון העמית בקרן הפנסיה החדשה שלו (בדומה לעקרון שבחוזר איחוד חשבונות קיימים בקרנות פנסיה חדשות). החוזר ייכנס לתוקף בחודש יוני 2017, למעט בכל הנוגע לאיחוד החשבונות כאמור לעיל שייכנס לתוקף בחודש ינואר 2017. היקף השפעת החוזר אינה ניתנת לאומדן, שכן אין בידי הקבוצה מידע לגבי שיעור לקוחותיה הלא פעילים שיחלו להפקיד בקרנות פנסיה מתחרות, ואין בידי הקבוצה מידע לגבי היקף הנכסים שצפוי לעבור לקרנות הפנסיה שבניהול הקבוצה בעקבות הצטרפותם של עמיתים חדשים.

(ג) בחודש ספטמבר 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו **"הוראות לעניין זכויות וחובות עמיתים בתקנון קרן פנסיה חדשה מקיפה"**. לפרטים ראה סעיף 2.2.1 לעיל.

(ד) בחודש אוגוסט 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו **"כללים לתפעול מוצר פנסיוני"**, במסגרתו נקבעו כללים לעניין אופן ביצוע ההוראות שנקבעו במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2015 ו-2016), **"התשע"ו-2015"**, לרבות מתכונת הדיווח של סוכן הביטוח הפנסיוני לגוף המוסדי אודות תשלום דמי הסליקה, הוראות לעניין ביצוע ההפחתה של עמלות הסוכן מחד גיסא והוראות לביצוע ההפחתה של דמי הניהול למבוטח מאידך גיסא, וכן הוראות בדבר אופן הצגת המידע אודות ההפחתה בדמי הניהול למבוטח. תחילתו של חוזר זה ביום 1 בינואר 2017. בחודש ינואר 2017, פורסם תיקון לחוזר במסגרתו נדחה מועד הדיווח הראשון של ממשק דמי הסליקה על ידי בעלי רישיון (בגין שנת 2016) ליום 1 ביולי 2017. בהתאמה, נדחה המועד להפחתת דמי העמילות ודמי הניהול עד ליום 15 באוגוסט 2017. כן נקבע כי מועד הדיווח בגין המחצית הראשונה של 2017 יהיה עד ליום 15 ביולי 2017 והפחתת דמי העמילות ודמי הניהול יהיו בהתאם להוראות החוזר (קרי- עד ליום 30.1.2018). כמו כן, בחודש נובמבר 2016, פורסמה טיוטת הבהרות לחוזר וצפויות להתפרסם הבהרות נוספות בהמשך.

(ה) בחודש יולי 2016, פורסם חוזר שעניינו **"הוראות לענין בחירת קופת גמל"** לפרטים ראה סעיף 2.1.3 לעיל.

(ו) בחודש יולי 2016, התפרסם חוזר שעניינו **"העברת כספים בין קופות גמל"**, שהחליף חוזר קיים באותו עניין, ובמסגרתו קוצר משך הזמן שבו עמית, שביקש להעביר את כספיו מקופה אלמונית לקופה פלמונית, יוכל להתחרט ולבטל את בקשת הניוד שהגיש. קיצור משך הזמן שניתן לקופה המעבירה לנסות ולשמר את הלקוחות עשוי להשפיע לרעה על היקף הניוד היוצא מהקבוצה, אך מאידך גיסא ישפיע לטובה על היקף הניוד הנכנס לקבוצה. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח ואשר עשויה שלא להתממש בשל התנהגות המתחרים, המפיצים והלקוחות.

(ז) בחודש יוני 2016, פורסם חוזר שעניינו "איחוד חשבונות קיימים בקרנות פנסיה חדשות – הוראת שעה" (להלן - "החוזר"), אשר קובע הוראות ליישום הוראת השעה שנכללה במסגרת תיקון מס' 13 לחוק קופות הגמל (כמפורט לעיל). בהתאם לחוזר, העברת כספים בין קרנות הפנסיה החדשות החלה להתבצע בסוף חודש נובמבר 2016, והיא תמשיך להתבצע במנות חודשיות עד להשלמת יישום הוראת השעה בחודש אוגוסט 2017. יישום החוזר עשוי להאט (באופן זמני) את הגידול בהיקף הנכסים של קרנות הפנסיה שבניהול הקבוצה, ופוגע בהכנסות הקבוצה וברווחיותה. יחד עם זאת, היקף ההשפעה בתוצאותיה הכספיות של הקבוצה אינו ניתן לאומדן, שכן אין בידי הקבוצה מידע לגבי שיעור לקוחותיה שלצד היותם עמיתים לא פעילים בקרנות הפנסיה שבניהול היום עמיתים פעילים בקרנות פנסיה שבניהול חברות מנהלות מתחרות. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות כאמור, בין היתר, בשיעור העמיתים הפעילים בעלי חשבונות לא פעילים בקרנות הפנסיה השונות כמפורט לעיל.**

(ח) בחודש אוגוסט 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "שיווק פוליסות ביטוח חיים הכוללות מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים". לפרטים אודות החוזר ראה סעיף 2.1.1 לעיל.

(ט) בחודש יוני 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "תשלומים לקופת גמל". לפרטים אודות החוזר ראה סעיף 2.1.2 לעיל.

(י) בחודש מאי 2016, חתמה ישראל על הצטרפותה להסכם הרשויות המוסמכות ליישום האמנה המולטילטרלית לחילופי מידע אוטומטי הנוגע למידע פיננסי (Common Reporting Standart – CRS) וליישום האמנה המולטילטרלית לדיווח בין מדינות (Country by Country Report), שעניינו, בין היתר, קביעת חובת הגשת של דוח שנתי הכולל מידע בגין ישות בקבוצה הרב לאומית, ומידע על פיזור ההכנסות, מקום ההתאגדות, מס' העובדים ועוד. החתימה על ההסכמים נערכה כחלק מיישום האמנה המולטילטרלית לסיוע בענייני מס עליה חתמה ישראל בנובמבר 2015. ה-CRS הינו הסכם ליישום חילופי מידע אוטומטיים בנוגע לחשבונות פיננסיים של תושבים זרים. ההסכם ותקניו פותחו על ידי ה-OECD לצורך אכיפת המס. ההסכם מגדיר תקן הקובע, בין היתר, הוראות לגבי סוג המידע והגופים הפיננסיים עליהם תחול החובה של העברת המידע לרשויות והמועד להעברת המידע. אחדות התקן נועדה לצמצם את העלויות הכרוכות בריבוי תקנים לממשלות ולמוסדות הפיננסיים ועל מנת לאפשר החלפת מידע ביעילות עם מדינות רבות בו זמנית. התקן נשען במידה רבה על המודל שפותח במסגרת יישום מדיניות ה-FATCA. בחודש דצמבר 2016, פורסמה טיוטת תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ז-2017. טיוטת התקנות מסדירה את אופן זיהוי הלקוחות שייכללו בדיווחים לרשות המיסים, את המועדים לביצוע הדיווחים וכן חובות נוספים בקשר לתהליך יישום התקן האחד. בהתאם לטיוטת התקנות המועד הקובע לתחילת איסוף המידע הינו ביום 1 ביולי 2017, כאשר הדיווח הראשון צפוי להיות ב-31 לדצמבר 2017. בחודש יולי 2016, ובהמשך למסמך הבהרות אותו פרסמה הממונה בחודש אוקטובר 2015, לעניין ההסכם הבין מדינתי בין ישראל וארה"ב ליישום חוק ה-FATCA, ולצורך יישום ההסכם, פורסמו ברשומות חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 227), התשע"ו-2016, ותקנות מס הכנסה (יישום הסכם פטקא), התשע"ו-2016, אשר מגדירים, בין היתר, את זהות הגופים המחויבים ברישום, איסוף מידע אודות פעילות לקוחות, לרבות קביעת קריטריונים לקבלת לקוחות חדשים ודיווח אודות עסקאות ותנועות בהתאם ל-FATCA. הקבוצה פועלת

ליישום הוראות החוק והתקנות, לרבות ביצוע בדיקות נאותות וזיהוי למצטרפים חדשים בחשבונות הרלוונטיים.

(יא) בחודש אוגוסט 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו **"דיווח למפקח על תעריפים בתכניות ביטוח חיים"**, המסדיר, בין היתר, חובת דיווח רבעוני לפיקוח על דמי הביטוח שנגבו בפועל, וכן את האופן בו ידווחו ויעדכנו הגופים המוסדיים את תעריפי הביטוח שיונהגו בפוליסות ביטוח למקרה מוות, בהעדר התנגדות של הממונה, ואת תעריפי הביטוח שיוצעו בפועל למצטרפים חדשים (להלן - **"דמי הביטוח"**). וזאת לצורך הצגתם במחשבון תעריפי ביטוח חיים שמקים משרד האוצר. המחשבון יאפשר למבקשים להצטרף לביטוח חיים להשוות בין דמי הביטוח המוצעים על ידי החברות השונות ומשכך, להערכת הקבוצה, עשוי להגביר את התחרות על המחיר הקיימת בין חברות הביטוח. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות, בין היתר, בהתנהגות המתחרים והשימוש שיעשו הלקוחות במחשבון בפועל.**

(יב) בחודש פברואר 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו **"מסלולי השקעה בקופות גמל"**, (אשר תוקן בספטמבר 2015), על פיו נקבע, כי גוף מוסדי ינהל מסלולי השקעה המותאמים לגיל המבוטחים בקופות גמל, לפי חלופות שנקבעו בחוזר. מסלולים אלה יהיו ברירת מחדל עבור מבוטחים שלא בחרו במסלול אחר. כמו כן, נקבע כי גוף מוסדי ינהל מסלול השקעה נפרד עבור כל מקבלי הקצבאות. בנוסף, בחוזר פורטו כללים בנוגע לניהול מסלולי השקעה מתמחים, כללים לניהול מסלולי השקעה בקרנות השתלמות ופוליסות פרט, כללים בנוגע להתאמת שמו של המסלול למדיניות ההשקעות של המסלול, אופן ביצוע שינוי מדיניות השקעות תקנונית במסלול השקעה וכן כללים בנוגע להצגת מסלולי ההשקעה בפוליסות, בתקנונים, באתר האינטרנט ועוד. תחילתו של החוזר על פוליסות ששווקו משנת 2004 תהא מיום 1 בינואר 2016 ועל פוליסות ששווקו לפני שנת 2004, מיום 1 בינואר 2017. החוזר לא יחול על קופות גמל מבטיחות תשואה ועל פוליסות ביטוח חיים ששווקו לפני שנת 1991.

(יג) בחודש ינואר 2015, פרסמה הממונה נייר עמדה לגופים מוסדיים שעניינו **"תשלום גוף מוסדי לבעל רישיון"**. מנייר העמדה עולה כי לדעת הממונה תשלום דמי עמילות שנגזרים מדמי הניהול שמשלם עמית או מבוטח הינו פסול ואינו עולה בקנה אחד, לפי העמדה, עם חובת הנאמנות המוטלת על הגופים המוסדיים ועל בעלי הרישיונות. בחודש מרס 2015, פורסמה הבהרה לעמדת הממונה בה חזרה על עיקרי נייר העמדה תוך שהיא מבהירה, בין היתר, שאין באמור כדי לשנות את העמדה לפיה חברה מנהלת רשאית לקבוע דמי ניהול דיפרנציאליים וזאת עד לגובה התקרה המרבית הקבועה בד"ן. בנוסף, ובהתחשב, בין השאר, בהיקפה של הפרקטיקה הקיימת והצורך בשינוי מערך החוזים הקיים (לפי עמדת הממונה), ציינה הממונה כי אין בכוונתה להפעיל את סמכויות האכיפה הנתונות לה בכל הקשור לפעולת הגופים המוסדיים וסוכני הביטוח הפנסיוני ביחס ללקוחות שצורפו לגופים המוסדיים לפני פרסום העמדה ואף בתקופה הסמוכה שלאחריה לפי מערך החוזים שהיה קיים במועד פרסומה. בחודש יוני 2015 הגישה התאחדות החברות לביטוח חיים בע"מ, המרצת פתיחה המבקשת מביהמ"ש לקבוע כי תגמול לבעל רישיון הנגזר מדמי הניהול איננו בניגוד לד"ן וכי אין ולא היה בעצם התקשרותם של הגופים המוסדיים בהסכמים לתשלום דמי עמילות הנגזרים מדמי הניהול משום הפרת חובה כלשהי בידי הגופים המוסדיים. בחודש פברואר 2016, קבע בית המשפט כי היסוד הדומיננטי בתובענה הוא היסוד המנהלי, שהסמכות לגביו נתונה לבית המשפט הגבוה לצדק, ובהתאם הורה על סילוק ההמרצה על הסף. ערעור שהגישה ההתאחדות לבית המשפט העליון על ההחלטה האמורה, נמחק על רקע חקיקת תיקון

20 לחוק קופות גמל, ראה סעיף 8.1.3.1 לעיל. גם באור 38 לדוחות הכספיים.

8.1.3.3 הצעות חוק וטיטות תקנות וחוזרי ממונה

(א) בחודש מרס 2017, פורסמה טיטת חוזר שעניינה **משיכת כספים מקופת גמל - טיטה**, במסגרתה הוצע, בין היתר, לקבוע כללים לעניין תהליכי ביצוע משיכת כספים מקופות גמל שונות, נוסח טפסי בקשות המשיכה, טפסים שיידרשו לצורך ביצוע המשיכה, ולוחות הזמנים לביצוע המשיכה, לרבות ביחס למוצרים שלגביהם לא נקבעו עד כה לוחות זמנים לביצוע המשיכה.

(ב) בחודש נובמבר 2016, פורסמה טיטת תיקון לתקנות הפיקוח על **שירותים פיננסיים (קופות גמל) (עמלות הפצה)**, תשס"ו-2006, במסגרתה מוצע להוסיף הוראה לעניין אופן תשלום עמלת הפצה שתכלול גם סוכן ביטוח פנסיוני. כמו כן, מוצע להרחיב את ההגדרה של קופות גמל גם בנוגע לקופות ביטוח וקופת גמל להשקעה, כך שתיתן אפשרות ליועצים פנסיוניים לקבל עמלת הפצה גם בנוגע ליעוץ בקשר עם מוצרים פנסיוניים אלו. בנוסף, מוצע לקבוע כי עמלות ההפצה אשר ישולמו לבעל הרישיון (הן יועץ פנסיוני והן סוכן ביטוח פנסיוני) מהגוף המוסדי תהיה בדרך של תשלום כספי בלבד, ולא בדרך של הטבות אחרות. התחילה המוצעת של התיקון לתקנות הינה ביום 1 ביולי 2017.

(ג) בחודש דצמבר 2016, פורסמה טיטת תיקון לתקנות הפיקוח על **שירותים פיננסיים (קופות גמל) (רכישה ומכירה של ניירות ערך) (תיקון)**, תשע"ז-2016, אשר במסגרתה מוצע, בין היתר, לקבוע כי שיעור עמלות הברוקראז' שישלם גוף מוסדי לגורם שמספק לו שירותי ניהול/תפעול קופות גמל (או צד קשור של גורם שכזה) לא יעלה על 20% מסך כל עמלות הרכישה או המכירה ששילם הגוף המוסדי בשנה. טיטת תיקון התקנות עשויה לגרום למעט התאגידים הבנקאיים שנותרו עדיין בשוק שירותי ניהול/תפעול קופות גמל להפסיק לספק שירותי ניהול/תפעול קופות גמל, באופן שמספר הספקים למתן שירותים אלו יקטן, ומאידך המחיר שישולם בגין השירותים יעלה. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות כאמור, בין היתר, בנוסח הסופי של התקנות ובהתנהגות הספקים השונים, לרבות אפשרות כניסת ספקים חדשים לשוק מתן שירותי התפעול.**

(ד) בחודש אוגוסט 2016, פורסמה טיטת תקנות הפיקוח על שירותים **פיננסיים (ביטוח) (דמי עמלות מרביים בביטוח חיים ומבנה אגב הלוואה לדיר) (תיקון)**, תשע"ה-2015, לפיהן דמי העמלות המרביים שישלם מבטח לסוכן ביטוח בשל ביטוח חיים הנדרש כבטוחה אגב הלוואה לדיר יהיו 20% כולל מע"מ מדמי הביטוח שנגבו מהמבוטח. התיקון חל על דמי עמילות המשולמים בשל חוזים לביטוח חיים אגב הלוואה לדיר.

8.1.4 ביטוח אלמנטרי - כללי

8.1.4.1 חוקים ותקנות, הצעות חוק וטיטות חוזרי ממונה

חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995

על פי סעיף 328 לחוק הנ"ל, מוקנית למוסד לביטוח לאומי (המל"ל) זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששולמו או שישולמו על ידי המל"ל, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לפי פקודת הנזיקין או חוק הפל"ד (למשל אם עובד נפגע בתאונת דרכים שהיא גם תאונת עבודה). בשנים האחרונות חלה עלייה בהיקף תביעות השיבוב של המל"ל כנגד המבטחים בגין תגמולים ששולמו על-ידי המל"ל לנפגעי תאונות דרכים המוכרות גם כתאונות עבודה. העתודות לתביעות תלויות כוללות הפרשות בגין תביעות אלה. גידול בהיקף תביעות השיבוב על ידי המל"ל משפיע על הרווחיות.

בחודש ינואר 2014, נכנס לתוקפו תיקון עקיף לחוק הביטוח הלאומי במסגרתו נקבע הסדר שמחייב מבטח של מזיק שחויב בתשלום לנפגע, והיה רשאי לנכות או ניכה מהתשלום סכומים המגיעים לנפגע מהמוסד לביטוח לאומי (גמלת ביטוח לאומי), לדווח לביטוח הלאומי על אותם סכומים, תוך 60 ימים ממועד ביצוע הניכוי או מיום כריתת הסכם פשרה או מיום מתן פסק דין, לפי המוקדם. ככל שלא תקוים החובה במועד, תקופת ההתיישנות בגין תביעת שיבוב של המוסד לביטוח לאומי תחל להימנות מיום קבלת הדיווח או מהיום בו נודע למוסד על ההליכים בין הנפגע למבטח, לפי המוקדם, ובלבד שתקופת ההתיישנות לא תחרוג מ- 15 שנה מיום קרות המקרה שחייב את המוסד לביטוח לאומי לשלם את גמלת הביטוח הלאומי.

בחודש נובמבר 2015, פורסם **חוק ההסדרים** אשר במסגרתו תוקנה הוראת סעיף 328 האמורה. במסגרת התיקון, נקבע כי הדיווח למל"ל בהתאם להוראות הסעיף הנ"ל יהיה מקוון; כי תיקבע מסגרת זמנים ליישוב דרישות השיבוב מחוץ לכתלי בית המשפט - מענה ראשוני לדרישת שיבוב מטעם המל"ל שיכלול פירוט הסתייגויות ו/או תשלום הסכום שאינו שנוי במחלוקת, קבלת דרישה מתוקנת (ככל שהמל"ל ימצא לנכון) ומענה על הדרישה המתוקנת; קביעה כי תקופת ההתיישנות על פי סעיף 328 של 15 שנה מיום קרות המקרה שחייב את המל"ל לשלם את גמלת הביטוח הלאומי, ותחול בכל מקרה, ולא רק במקרים בהם המבטח לא דיווח על סכום שניכה ו/או רשאי היה לנכות גמלאות. כמו כן, תוקן חוק הפיקוח, ונקבעה בו סמכות למפקח להטיל סנקציה של עיצום כספי על אי דיווח. התיקון חל על ניכוי שנעשה ביום 1 בינואר 2016 ואילך או על פסק דין או הסכם שמכוחם רשאי המבטח או הצד השלישי שהוא מבטח שלו לבצע ניכוי, שניתן או נכרת ביום 1 בינואר 2016 ואילך, לפי המוקדם. יצוין, כי יישוב התביעות מתבצע, בין היתר, בהתבסס על הסכמים שנחתמו בין החברות בקבוצה לבין מל"ל בשנת 2015. להערכת הקבוצה, תיקון החוק, עשוי להשפיע על התשלומים למוסד לביטוח לאומי בביטוחי חובה וחבויות ולהגדילם. עם זאת, לא ניתן בשלב זה להעריך את מלוא השלכות התיקון, התלויות, בין היתר, בהתנהגות המל"ל. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, מן הטעם שפורט לעיל.**

תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("תקנות ההיוון")

בחודש יוני 2016, תוקנו תקנות ההיוון, וזאת בהמשך להמלצות ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) ד"ר אליהו וינוגרד, לבחינת תיקון טבלאות תוחלת החיים ושיעור הריבית המשמשת להיוון גמלאות בגין פגיעה בעבודה על פי תקנות ההיוון. במסגרת התיקון, עודכנו תוחלת החיים ושיעור הריבית לצורך היוון הקצבה השנתית אשר נקבע על שיעור של 2% במקום 3% עובר לתיקון וכן מנגנון עתידי לעדכון שיעור ריבית ההיוון כאמור. הוראות התקנות משפיעות באופן ישיר על תביעות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי בענפי החבויות לרבות בענף רכב חובה. בחודש ספטמבר 2016, תוקנו התקנות תוך דחיית תחילתן בשנה. לפרטים נוספים ראה באור 41 לדוחות הכספיים.

8.1.5 ביטוח רכב חובה

8.1.5.1 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) בחודש נובמבר 2016, פורסם חוזר הנוגע לתיקון הוראות החוזר המאוחד בכל הקשור לתעריף ביטוח חובה לציים וקולקטיבים. על פי התיקון, לגבי פוליסות ביטוח חובה שתאריך תחילתן בחודש ינואר 2017 ואילך, תהיינה חברות הביטוח רשאיות להשתמש בנוסחת תעריף שונה לצי רכב בלבד (ולא לקולקטיבים), בכפוף להודעה מראש לממונה.

(ב) בחודש ספטמבר 2016, פורסם חוזר שעניינו **"תיקון החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה"**, המבקש לבצע עדכון נוסף של תעריפי "הפול" לרכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון, החל מיום 1 בינואר 2017. חוזר זה מחליף את

החוזר שפורסם בינואר 2016 בהקשר זה וכן את התעריף הקיים "בפול" (שהונהג מיום 1 במרס, 2017). ככלל, החוזר מביא לידי ביטוי את התוספת הנדרשת לתעריף בעקבות המלצות ועדת וינוגרד באשר לריבית ההיוון, ומשקף ייקור בתעריף הפול בהשוואה לתעריף הקיים. להערכת הקבוצה, לתיקון האמור יכול ותהיה השפעה על רווחיות הענף, ואולם, בשלב זה, אין ביכולתה להעריך את היקף השפעה כאמור, התלוי בין היתר, בהתנהגות 'הפול', הלקוחות והמתחרים בענף. **הערכת הקבוצה בעניין זה, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור אי הודאות לעניין התנהגות הלקוחות והמתחרים.**

(ג) בחודש אוגוסט 2016, פורסמו שני חוזרים שעניינם "תיקון הוראות החוזר המאוחד בענף רכב חובה". האחד, עדכן את דמי הביטוח השיורי לאופנועים (באמצעות ה"פול") בעלי מערכות בטיחות ולאופנועים עם שלושה גלגלים (תלת אופנוע); והשני, בהמשך לבג"צ שהגיש איגוד חברות הביטוח כנגד הממונה ובהתאם לתוצאותיו, ביטל לחלוטין את המגבלה, שלפיה, דמי הביטוח בענף ביטוח רכב חובה לא יחרגו משיעור של 90% מדמי הביטוח נטו עבור אותו מבטח במסגרת תעריפי "הפול". לפרטים נוספים ראה גם סעיף 3.1 לעיל.

(ד) בחודש ינואר 2016, פורסם חוזר שעניינו "תיקון הוראות החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה". לפרטים נוספים ראה סעיף 3.1 ו-8.1.5.1 (א) לעיל.

8.1.6 ביטוח רכב רכוש

8.1.6.1 חוקים ותקנות

(א) **חוק הגבלת השימוש ורישום פעולות בחלקי רכב משומשים (מניעת גניבות), תשנ"ח-1998**

החוק קובע נהלים לעניין מכירת כלי רכב לשם פירוק כללי או תיקון וכן נהלי רישום לגבי חלקי חילוף. החוק מחייב את המבטח להחזיר את רישיון הרכב לרשות הרישוי אם הרכב הועבר לשם פירוק כללי. באם מוכר המבטח את כלי הרכב שלא למטרות פירוק אלא למטרות תיקון, חובה על המבטח להחזיק את רישיון הרכב ולא להעבירו לידי הרוכש עד אשר ימציא הרוכש לידי המבטח רישיון מאת מוסך מורשה כי הרכב תוקן כנדרש או בעת החלפת חלק, אישור כי החלק אשר הוחלף נרשם כדין לפי הוראות החוק הנ"ל.

8.1.7 ביטוח כללי אחר

8.1.7.1 חוקים ותקנות

(א) בחודש יוני 2016, עודכנו **תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978**. לפרטים ראה סעיף 8.1.4 לעיל.

8.1.7.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) ביום 30 בנובמבר 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "תיקון הוראות בחוזר המאוחד - הוראות בענף ביטוח דירה", שמטרתו להסדיר את תחום נזקי המים בענף ביטוח דירה על פי הפוליסה התקנית, וזאת באופן שישפר את השירות שיקבל מבטח בקרות מקרה ביטוח. במסגרת הוראות החוזר יוכל המבטח לבחור, בעת הצירוף לביטוח, בפוליסה שתאפשר תיקון באמצעות שרברב שבהסדר עם חברת הביטוח (ואשר המבטח יוכל לבחור בזהותו בקרות מקרה ביטוח), או בפוליסה שתאפשר תיקון באמצעות כל שרברב שייבחר על ידי המבטח בקרות מקרה ביטוח. בנוסף קובע החוזר, בין היתר, הוראות החלות לעניין

שרברבים שבהסדר בביטוח דירה, לרבות ביחס לניהול רשימת השרברבים שבהסדר, ופרסומה על ידי חברת הביטוח, פריסה גיאוגרפית נאותה של מספר השרברבים, דירוג השרברבים שבהסדר, וזמינות מתן השירות על ידם. כמו כן נקבעו בחוזר הוראות לעניין מסירת מסמך מסכם למבוטח בסיום מתן השירות על ידי שרברב שבהסדר, לעניין אחריותה של חברת הביטוח לאיכות התיקון והשירות שיינתנו למבוטח על ידי שרברב שבהסדר, ולעניין תנאים נאותים מסוימים לשירות שעליה לכלול במסגרת התקשרותה עם שרברבים שבהסדר. מועד תחילתן של עיקר הוראות החוזר הינו המועד המאוחר מבין יום ה- 1 ביוני 2017, או לגבי פוליסות קיימות - בעת חידושן. יחד עם זאת, מועד תחילתן של הוראות החוזר לעניין דירוג שרברבים הינו 1 בדצמבר 2017, וכמו כן, בתקופה שבין 1 ביוני 2017 לבין 30 ליוני 2018, הוקנתה למפקח הסמכות לאשר מניין שרברבים שונה אשר נדרש לכלול ברשימת השרברבים בכל מחוז. הוראות החוזר אינן חלות על ביטוח דירה אגב הלוואות לדיור באמצעות סוכנויות ביטוח בבעלות תאגידים בנקאיים. להערכת הקבוצה, להוראות החוזר עשויה להיות השפעה על היבטים תפעוליים הנוגעים לפוליסות ביטוח דירה, כמו גם על גידול בסכומי התביעות ובגובה התביעה הממוצעת מחד, ועל דמי הביטוח בענף זה, מאידך. הערכת הקבוצה בעניין זה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד, המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור התנהגות המתחרים והלקוחות בענף, וגורמים הפעילים בענף השרברבים.

8.1.8 ביטוח בריאות

8.1.8.1 חוקים ותקנות

(א) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח בריאות קבוצתי), התשס"ט-2009

לפרטים אודות תקנות ביטוח בריאות קבוצתי ראה פרק 6 לעיל.

(ב) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאים בחוזה ביטוח לניתוחים, טיפולים מחליפי ניתוח בישראל), התשע"ה-2015

לפרטים אודות התקנות ראה פרק 6 לעיל.

(ג) חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2015 ו-2016), התשע"ו-2015 ("חוק ההסדרים")

לפרטים אודות פרק הבריאות בחוק ההסדרים ראה פרק 6 לעיל.

(ד) צו עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים) (סל שירותי בריאות לעובד) התשע"ו-2016 (להלן: "צו עובדים זרים").

בחודש מאי 2016, פורסם תיקון לצו עובדים זרים, לפיו עובד זר בענף סיעוד יהיה זכאי במסגרת הביטוח הרפואי לפיצוי חד פעמי בגין אובדן כושר בסך 80 אלף ש"ח וזאת בכפוף לשהייה של 10 שנים מאז קיבל את רישיון העבודה ובתנאי שיעזוב את המדינה מיד עם קבלת הפיצוי, והכל בהתאם לתנאים הקבועים בצו (יצוין, כי בשנתיים הראשונות יחול התיקון רק על עובדים זרים שנמצאים בישראל למעלה מ- 13 שנים). התיקון יחול לראשונה בראשון לחודש שלאחר 16 חודשים ממועד פרסום הצו, קרי- ביום 1 באוקטובר 2017.

8.1.8.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) בחודש ינואר 2017, פרסמה הממונה תיקון ל"הוראות החוזר המאוחד שער 6 חלק 3 פרקים 1, 3 ו- 4 ביטוח נסיעות לחו"ל", לפיו על מבטח להתאים את סכומי הביטוח ואת אופן התמחור של הפוליסה ליעד הנסיעה של המבוטח. כמו כן, בהתאם לתיקון, על המבטח לערוך תכנית ביטוח הבנויה מרובד בסיסי והרחבות. בנוסף, נקבעו בתיקון הוראות בנוגע לכיסויים ברובד הראשון ובנוגע להרחבות אשר ניתן יהיה להתנות

עליהן לטובת המבוטח, לרבות הוראות לעניין הטסת מלווה, כיסוי כבודה, גילוי בדבר מצב רפואי קודם והארכת תקופת הביטוח. כן נקבע בתיקון כי תנאי הפוליסה לא יכללו חריגים שניתן היה לבררם בתהליך המכירה וכי סוכן הביטוח או חברת הביטוח יתעדו את פעולותיהם בהתאם להוראות התיקון אל מול המועמד לביטוח. התיקון יחול על תכניות לביטוח נסיעות לחו"ל שיימכרו או יחודשו החל מיום 1 באוגוסט 2017.

(ב) בחודש פברואר 2016, הושק על ידי הממונה "מחשבון ביטוח בריאות". המחשבון מוצג באתר האינטרנט של הפיקוח, ונועד, בין היתר, לאפשר לציבור להשוות בין דמי הביטוח המוצעים על ידי החברות השונות בפוליסות מסוג ניתוחים, תרופות והשתלות, וזאת בהתבסס על מחיר הביטוח, ציון חברת הביטוח במדד השירות ומאפיינים נוספים של הפוליסה. להערכת הקבוצה המחשבון עלול להגביר את התחרות בסוגי הפוליסות שיוצגו במחשבון, להשפיע על גובה הפרמיה ורווחיות החברות. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות, בין היתר, בהתנהגות המתחרים והלקוחות בפועל.

(ג) בחודש ספטמבר 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "אי תלות בין כיסויים בביטוח בריאות". לפרטים אודות החוזר ראה פרק 6 לעיל.

(ד) בחודש ספטמבר 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "עריכת תכנית לביטוח בריאות פרט". לפרטים אודות החוזר ראה פרק 6 לעיל.

8.1.9 שירותים ומוצרים פיננסיים

לפרטים בדבר הוראות רגולטוריות החלות על פעילות מנורה מבטחים פיננסיים והחברות הבנות שלה, ראה סעיף 7.9.1 לעיל.

8.2 חסמי כניסה ויציאה עיקריים ושינויים החלים בהם

8.2.1 כללי

חסמי הכניסה העיקריים לכלל תחומי הפעילות של הקבוצה הינם:

- קיום תשתית טכנולוגית ומקצועית התומכת בתחומי הפעילות שבה פועלת הקבוצה, כוח אדם מיומן, קשרים עסקיים מפותחים עם מבטחי משנה וידע וניסיון מול ספקי שירותים עיקריים;
- הצורך בעמידה בתנאים הנדרשים על פי דין לקבלת רישיונות עיסוק וקבלת היתרים לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה, לפי העניין (ראה סעיף 8.1.2.2 לעניין מסמך המדיניות בדבר תנאים לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה בגופים מוסדיים);
- עמידה בדרישות הרגולציה, לרבות כמפורט בפרקים 2-7 ובסעיף 8.1 לעיל;
- דרישה לקיום הון עצמי מינימאלי (לפרטים ראה באור 15 לדוחות הכספיים);
- בניית מערכי שיווק אפקטיביים בתחומי הפעילות השונים;

מחסום יציאה עיקרי מתחומי הפעילות של הקבוצה נובע מהצורך לקבלת היתר שליטה בידי הגורם הרוכש את הפעילות וכתוצאה מכך במקרה שלא נמצא רוכש מתאים, הצורך בהמשך הטיפול בתיק הלקוחות הקיים ובתביעות ביטוחיות לעתים לתקופות ארוכות ("Run-Off").

לפירוט אודות חסמי כניסה ויציאה לתחום פעילות שירותים פיננסיים ומוצרים ראה סעיף 7.1.6 לעיל.

8.2.2 היתר להחזקת אמצעי שליטה

בהתאם להוראות הדין, החזקת אמצעי שליטה ושליטה במבטח (לרבות בחברה מנהלת של קרן פנסיה), בסוכן ובחברה מנהלת של קופת גמל, כפופים לקבלת היתר מאת הממונה. בחודש דצמבר 2013, ועל רקע מיזוג מנורה מבטחים גמל למנורה מבטחים פנסיה וגמל ופטירתו של מר מנחם גורביץ ז"ל, עודכן היתר השליטה בקבוצה, וניתן ליורשות (שתי בנותיו) של המנוח מר מנחם גורביץ ז"ל.

ההיתר הוא להחזקת אמצעי שליטה ולשליטה, במישרין או בעקיפין, באמצעות החברה, במבטחים: מנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פנסיה וגמל ושומרה; בחברה המנהלת: מנורה מבטחים מהנדסים; וכן היתר שליטה בסוכני התאגיד: סיני סוכנות לביטוח, סוכנות ארנון את וינשטוק וסוכנות אורות (להלן: "התאגידים נשוא ההיתר").

בהיתר נקבעו, בין היתר, התנאים העיקריים כדלקמן: הוראות בדבר שימור גרעין השליטה¹⁶ במלוא שרשרת השליטה בתאגידים נשוא ההיתר, וזאת בדרך של הגבלות על שיעבוד, מכירה, העברה של גרעין השליטה בתאגידים הנ"ל, לרבות בדרך של הנפקה; הוראות בדבר הפקדה, בידי נאמן (עו"ד ישראלי) על פי כתב נאמנות, של תעודות מניה המייצגות לפחות את גרעין השליטה במבטחים ובחברות המנהלות וכן חתימה על יפויי כוח לנאמן על אמצעי השליטה שימנה הממונה למכירת מניות גרעין השליטה, בהתקיים תנאים המפורטים בהיתר. נכון למועד הדוח, החברה עומדת בכל תנאי ההיתר.

8.3 גורמי הצלחה קריטיים

להערכת הקבוצה, קיימים מספר גורמים שבהם תלויה הצלחת הפעילות בתחומי הביטוח השונים, בהם פועלת הקבוצה, וביניהם: איכות ומקצועיות כוח האדם בקבוצה; שירות איכותי ויעיל למבוטחי ועמיתי הקבוצה וסוכניה לרבות שימור ושיווק מוצרים חדשים ללקוחות קיימים, איכות הסכמי ביטוח המשנה ויציבות מבטחי המשנה; איכות ניהול ההשקעות והכנסות מהשקעות; מערכות מחשב ומידע תומכות מתקדמות (לפרטים אודות מערכת מחשב חדשה בתחום הביטוח הכללי, ראה סעיף 8.8.3 להלן) וכן; גיוס סוכנים חדשים וביסוס מערך

¹⁶ לעניין זה, "גרעין שליטה" - 50.01% בכל אחד מאמצעי השליטה, במישרין או בעקיפין, בדילול מלא של כלל אמצעי השליטה בתאגיד הרלבנטי.

רחב של סוכני ביטוח המשווקים את מוצרי הקבוצה וכן הרחבת מערך השיווק הישיר, בפרט במנורה מבטחים פנסיה וגמל.

8.4 השקעות

8.4.1 מבטחים וגופים מוסדיים

מבנה ניהול ההשקעות

השקעות הגופים המוסדיים בקבוצה מנוהלות על ידי אגף ההשקעות של מנורה מבטחים ביטוח. באגף קיימים צוותי השקעה מתמחים בהשקעות בחו"ל, במניות בישראל, בנכסי חוב, קרנות השקעה, נדל"ן בישראל ובחו"ל ומערך אשראי לא סחיר. מתקיימת הפרדה בין ניהול כספי הנוסטרו לבין ניהול כספי המבוטחים/עמיתים.

החלטות ההשקעה בפועל מתקבלות על ידי מנהלי התחומים ומנהלי ההשקעות השונים באגף השקעות, תוך הסתייעות בצוות מחקר ודירוג, בעבודות מחקר חיצוניות בארץ ובחו"ל ופגישות שוטפות עם מומחים מקצועיים בתחום. הכל, בכפוף למסגרת המדיניות המאושרת על ידי הדירקטוריונים הרלבנטיים וועדות ההשקעה השונות.

באגף קיימים צוות דיווח ובקרה - "מידל אופיס" וצוות מחקר ודירוג. האגף מסתייע באופן שוטף בייעוץ משפטי ובמערך ניהול הסיכונים.

בנוסף, באגף הכספים קיימת יחידת מערך עורפי - "בק אופיס", תחת תחום חשבונות השקעות, אשר אחראית על קליטה, רישום ובקרת ביצוע של עסקאות בנכסי השקעה.

הנכסים המנוהלים על ידי הקבוצה

נכסי הנוסטרו של הקבוצה (הון עצמי, התחייבויות הנובעות מעסקי ביטוח חיים שאינן תלויות תשואה ומעסקי ביטוח בריאות והתחייבויות הנובעות מעסקי ביטוח כללי), מושקעים בהתאם למגבלות הקבוצה בתקנות דרכי ההשקעה ומדיניות ההשקעות המאושרת הנקבעת על ידי ועדות ההשקעה והדירקטוריונים בקבוצה. הסיכונים הנובעים מהשקעות של נכסי נוסטרו חלים על חברות הקבוצה.

נכסי מבוטחים/עמיתים, מושקעים בהשקעות סחירות ושאין סחירות בהתאם למגבלות הקבוצה לעניין זה בתקנות כללי ההשקעה ובהתאם למדיניות ההשקעות המאושרת על ידי ועדות ההשקעה והדירקטוריונים בקבוצה. התשואה המושגת נזקפת לטובת בעלי הפוליסות/עמיתים, בניכוי דמי ניהול. יצוין, כי בקופות הגמל מבטיחות התשואה נזקפת תשואה מינימלית בהתאם להבטחת הקופה גם אם התשואה בפועל נמוכה יותר.

ועדות השקעה

בקבוצה קיימים שני סוגים של ועדות השקעה אשר מיישמות את מדיניות ההשקעה הכוללת שאושרה ומקבלות את החלטות ההשקעה: אחת - ועדת השקעות תלויות תשואה ("כספי מבוטחים/עמיתים") והשנייה - ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה ("נוסטרו").

ועדות אשראי

החל מחודש מרס 2016, פועלות בקבוצה שתי ועדות אשראי:

- (1) ועדת אשראי פנימית, המאשרת ו/או ממליצה, בהתאם למדרג הסמכויות, על מתן הלוואות מותאמות וטיפול בהן;
- (2) ועדת משנה לאשראי משותפת לכלל הגופים המוסדיים בקבוצה, למעט מספר סוגי אשראי שהוחרגו מטיפול. ועדת משנה לאשראי החליפה את ועדת האשראי שהייתה קיימת עובר למינויה, ואשר מילאה תפקידים דומים.

8.4.2 תחום השירותים פיננסיים¹⁷

מבנה ניהול ההשקעות

בתחום השירותים הפיננסיים קיימת ועדת השקעה ופורום השקעות - ועדת השקעות לניהול כספי קרנות הנאמנות ופורום השקעות לניהול תיקי לקוחות. בקרנות נאמנות פועלת ועדת ההשקעות במסגרת הוראות חוק השקעות משותפות בנאמנות, ומגבלות ההשקעה הקבועות בתשקיף הקרן. פורום ההשקעות לניהול תיקי השקעות מתווה מדיניות ההשקעות באפיקים השונים, כאשר ההשקעות בפועל נעשות במגבלות הקבועות בהסכמים הפרטניים עם הלקוחות.

ההשקעות בתחום השירותים הפיננסיים מנוהלות באופן נפרד משאר השקעות הקבוצה.

8.4.3 השקעות מנוהלות

להלן מידע אודות התפלגות הנכסים המנוהלים של המשקיעים המוסדיים בקבוצה (במיליוני ש"ח):

גוף מוסדי	נוסטר	כספים תלויי תשואה
נכסי חברות הביטוח	12,973	23,054
נכסי החברה המנהלת קרן פנסיה וקופות גמל	4,965	110,447
סה"כ	17,938	133,501

8.4.4 פעילויות השקעה מהותיות

8.4.4.1 לחברה השקעות במספר חברות מוחזקות, אשר המהותיות שבהן הינן:

מנורה מבטחים ביטוח - בחודשים יולי וספטמבר 2016, השקיעה החברה סך של 253 מיליוני ש"ח בשני שטרי הון נדחים בערך של 250 מיליוני ש"ח ע.ג. שהונפקו לתקופה של ארבעים ותשע שנים, כאשר למנורה מבטחים ביטוח אופציה לפירעון מוקדם לאחר עשר שנים, ולאחר מכן מדי חמש שנים. שטרי ההון מהווים הון ראשוני מורכב במנורה מבטחים ביטוח. נכון ליום 31 בדצמבר 2016, סכום ההשקעה האמורה עומד על סך של כ- 268 מיליוני ש"ח.

מנורה מבטחים פיננסים - החברה העמידה הלוואות בעלים ושטרי הון למנורה מבטחים פיננסים, אשר נכון ליום 31 בדצמבר 2016 עומדות על סך כולל של כ- 168.2 מיליוני ש"ח, בין היתר, לצורך רכישת פעילויות של קרנות נאמנות וקופות גמל.

מנורה מבטחים נדל"ן - החברה העמידה הלוואות בעלים למנורה מבטחים נדל"ן אשר יתרתן, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, עומדת על סך כולל של כ- 43,149 אלפי ש"ח. ההלוואות נועדו לצורך השקעה בנכסי נדל"ן בחו"ל. מנורה מבטחים נדל"ן השקיעה, בין היתר, בעסקאות ייזום של נכסי מקרקעין ברוסיה ובהקמת מיזמים סולאריים באירופה. בנוסף, מנורה מבטחים נדל"ן החלה בפעילות ייזום וניהול פרויקטים סולאריים בישראל. לפרטים בדבר רכישת חלקו של שותף בפעילות סולארית באירופה ראה סעיף 8.16.3 להלן.

השקעה באמפא קפיטל - לפרטים ראה סעיף 8.16.1 להלן.

8.4.4.2 השקעה באי.אר.אן - לפרטים ראה סעיף 8.16.2 להלן.

8.4.4.3 הלוואות מיוחדות

הקבוצה העמידה הלוואות ללקוחות (להלן בסעיף זה: "הלוואות"), במהלך התקופה שבין אוקטובר 2004 עד מרס 2007, ללא בטחונות מספקים במועד העמדת הלוואות, כנגד שיעבוד פוליסות ביטוח חיים שהופקו על ידי מנורה

¹⁷ לפרטים בדבר עסקה למיזוג ומכירת פעילויות ניהול קרנות נאמנות ותיקי השקעות בין מנורה מבטחים פיננסים בע"מ לבין אלטשולר שחם בע"מ ראה סעיף 8.16 להלן.

מבטחים ביטוח לטובת הלווים בסמוך למועד העמדת הלוואות (להלן בסעיף זה: "ההלוואות").

בחודש יולי 2010, העביר הממונה דוח ביקורת בקשר להלוואות (להלן: "דוח הממונה"). במסגרת הדוח ניתנו הנחיות שמטרתן, בין היתר, שיפור הבקורות והתהליכים הרלבנטיים במנורה מבטחים ביטוח ובהמשך לדוח הופקו לקחים והוטמעו הנחיות הממונה, ובכלל זה עודכנו נהלי העבודה והתהליכים הרלבנטיים כאמור. בנוסף, הטיל הממונה על מנורה מבטחים ביטוח, בשנת 2010, עיצום כספי וקנס אזרחי.

סך יתרת ההלוואות כאמור, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, עמד על כ- 74.6 מיליוני ש"ח. ערכי הפדיון של הפוליסות ששועבדו כאמור כנגד העמדת הלוואות, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, הינם בסך של כ- 1.2 מיליוני ש"ח. כנגד ההלוואות כאמור בוצעה הפרשה לחובות מסופקים בדוחות הכספיים של הקבוצה, בסך של כ- 58.4 מיליוני ש"ח. יצוין, כי כחלק מהסדרי גביית הלוואות האמורות נחתמו הסכמי הלוואה חדשים עם החברה ששימשו בעיקר לפירעון ההלוואות שניתנו במקור על ידי מנורה מבטחים ביטוח.

8.4.5 פרסום מדיניות השקעות בקבוצה

להלן קישור למדיניות ניהול ההשקעות של הגופים המוסדיים בקבוצה (עבור עמיתיהם/מבוטחיהם), כפי שפורסמו באתרי האינטרנט שלהם:

מנורה מבטחים ביטוח

<https://www.menoramivt.co.il/wps/portal/about-menora/menora-mivtachim-insurance/participating-portfolio/investment-policy/>

מנורה מבטחים פנסיה וגמל

<https://www.menoramivt.co.il/wps/portal/about-menora/menora-mivtachim-pension-gemel/yields-assets/>

8.5 ביטוח משנה

8.5.1 כללי

ביטוח משנה הוא אחד מהכלים שבאמצעותם מגדרת הקבוצה את הסיכונים הביטוחיים שלה, מצמצמת את חשיפתה ומגינה על ההון העצמי שלה. ביטוח המשנה מאפשר לחברת הביטוח לפזר את הסיכון הביטוחי ובכך לצמצם את הסיכון הכולל החל עליה תוך הרחבת הקיבולת שלה לעסקים חדשים, והכל במגבלות היקף הסיכון שביכולתה לשאת ביחס להון העצמי שלה.

ביטוח המשנה מאפשר לחברת הביטוח למצע את תנודות התוצאות החיתומיות בשייר, תוך העברת סיכונים חריגים למבטחי משנה. סוג הסיכונים המועברים למבטחי המשנה ואופן העברתם נקבעים על פי ניתוח אופי הסיכון ויעילות העברתו למבטח המשנה, בהתבסס על ניסיון העבר ומודלים כלכליים פנימיים. יצוין, כי בהעברת הסיכון למבטחי משנה אין בכדי לשחרר את הקבוצה ממחויבויותיה כלפי מבוטחיה.

ביטוחי המשנה של הקבוצה בתחום הביטוח הכללי, נערכים, בדרך כלל, על בסיס שנתי עם מבטחי משנה שונים. ביטוחי משנה בתחומי ביטוח החיים והבריאות נערכים על בסיס רב-שנתי עם אפשרות ביטול בהודעה מראש על ידי אחד הצדדים, לגבי פוליסות חדשות. חוזי ביטוח קטסטרופות בביטוח חיים נערכים על בסיס שנתי. לקבוצה אין תלות במבטח משנה מסוים כלשהו. בביטוח משנה משולמת פרמיה למבטחי המשנה ובתמורה מבטחי המשנה משתתפים בחלקם בתשלומי תביעות, וכן משלמים עמלות למבטח, בחוזים מסוימים, לפי העניין. בעבר נכרתו הסכמי ביטוח משנה בביטוח חיים מסוג "מוד-רי" (Modified Reinsurance). מבנה ביטוח משנה מסוג "מוד-רי" דומה במהותו לביטוח משנה יחסי.

בחלק מההסכמים גובה העמלה תלוי ברווחים בשנה או בשנים האחרונות, בהתאם לתנאים שנקבעו בחוזה.

בחלק מהענפים בביטוח אלמנטרי, שייר הקבוצה מכוסה בביטוח עודף הפסדים כנגד קטסטרופה (Excess Of Loss).

ביטוח המשנה לסוגיו מוצג בדוחות הכספיים בסעיפי הפרמיה, התביעות המשולמות והתלויות, העמלות, עתודות הביטוח וסכומים לקבל והתחייבויות אחרות, לפי העניין.

8.5.1.1 סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים ותיאור תמציתי של הכיסוי בגין כל מוצר עיקרי בתחומי הפעילות השונים:

בכל אחד מהענפים מותאם כיסוי ביטוח המשנה הנרכש למדיניות העסקית של הקבוצה ולאופי הסיכון ורמתו.

ההבחנה הבסיסית בסוגי ביטוח המשנה היא בין ביטוח משנה חוזי (יחסי או לא יחסי), שהינו ביטוח משנה הנערך עבור ענף או סוג ביטוח בהתאם לתנאי החוזה (Treaty) לבין ביטוח משנה פקולטטיבי, שהינו ביטוח משנה הנערך עבור עסק/ים ספציפיים או פוליסה בודדת. בדרך כלל, לעסקים גדולים נרכש ביטוח משנה פקולטטיבי, בפרט כאשר סכום הביטוח עולה בהיקפו על קיבולת חוזי ביטוחי המשנה של הקבוצה, או כאשר הסיכון מוחרג מהחוזה (ה-Treaty) עם מבטח המשנה. ההסכמים יכולים להיות עם מבטח משנה אחד או עם מספר מבטחי משנה במקביל.

להלן פירוט סוגי הכיסויים השונים המקובלים בענף הביטוח בכלל ובקבוצה בפרט -

ביטוחי משנה יחסיים - כוללים ביטוחי מכסה (Quota Share), ביטוחי מותר (Surplus). בביטוחי משנה יחסיים, מעבירה הקבוצה למבטח המשנה שיעור מסוים מסכום הפרמיה מכל פוליסה או כיסוי שמכוסה תחת החוזה, ומקבלת בתמורה ממבטח המשנה שיעור זהה מסכום כל תביעה בגין הפוליסה או הכיסוי הנ"ל. בביטוחי מכסה שיעור זה הינו קבוע לכל הפוליסות בענף המבוטח, ובביטוחי מותר שיעור זה משתנה על בסיס סכום הביטוח בהתאם לכל פוליסה או כיסוי. בחוזים מסוג זה, השתתפות מבטח המשנה בסיכון מוגדרת מראש, בהתאם לחלקו היחסי בפרמיה או בהתאם למפתח שנקבע מראש על בסיס סכום הביטוח. ברוב ביטוחי המשנה היחסיים מבטחי המשנה משלמים לקבוצה עמלה הנגזרת מהפרמיה המועברת (כל שנה / או שנה ראשונה בלבד) ובחלק מהתחומים גם בהתאם לתוצאות הביטוחיות מידי שנה.

ביטוחי משנה לא יחסיים כולל ביטוח מסוג עודף הפסדים (Excess of loss). ביטוח עודף הפסדים הוא ביטוח המכסה תביעות או אירועים מעל לסכום מסוים המוגדר מראש, דהיינו, תביעה בודדת או אירוע בו מעורבים מספר סיכונים שהצטברותם מעל הסכום המוסכם משולמת על ידי מבטח המשנה עד לגובה סכום התקרה המוסכמת. מאידך, תביעה הנמוכה מהסכום שהוגדר מראש תשולם על ידי חברת הביטוח באופן בלעדי. בחוזים מסוג זה החלוקה בסיכון אינה יחסית והשתתפות מבטח המשנה מותנית בגובה הנזק.

8.5.1.2 תיאור מבנה העמלות המתקבלות ממבטחי משנה

בחוזי ביטוח משנה לא יחסיים הקבוצה איננה מקבלת, בדרך כלל, עמלות ממבטחי המשנה. בחוזי ביטוח יחסיים וכן בהסכמי ביטוח פקולטטיביים, ברוב המקרים הקבוצה מקבלת עמלות ממבטחי המשנה בשיעור מוסכם ו/או בהתאם לתוצאות הביטוחיות, לפי העניין. קיימים שלושה סוגים עיקריים של עמלות: עמלות בשיעור קבוע מהפרמיות (flat), עמלות לשנה ראשונה בחלק מהסכמי ביטוח חיים ועמלות מדורגות לפי רווחיות (sliding scale) או עמלות רווחים (Profit Commission) המבוססת על שיעור רווחיות מבטח המשנה בחוזים לאורך זמן.

8.5.2 מדיניות החשיפה למבטחי משנה

הדירקטוריונים של המבטחים בקבוצה, מאשרים אחת לשנה מדיניות ביטוח משנה בהתאם לתחומי הפעילות של הקבוצה, שכוללת את היקף השייר בכל ענף וענף ואת מסגרת החשיפה המרבית למבטח משנה בודד או לקבוצת דירוג של מבטחי משנה.

מדיניות ביטוח המשנה כוללת קריטריונים להתקשרות עם מבטח משנה ובפרט הדירוג של מבטח המשנה.

הנהלות המבטחים בקבוצה מיישמות את המדיניות שאושרה, קובעות תכנית ביטוח משנה שנתית בהתאם למדיניות, ומדווחות עליה לממונה.

8.5.2.1 ביטוח כללי

בתחום הביטוח הכללי הקבוצה מתקשרת עם מספר רב של מבטחי משנה על מנת למנוע תלות במבטח משנה בודד ולפזר את סיכון האשראי הגלום בהתקשרות שכזו.

מדיניות ההתקשרות עם מבטחי משנה בתחום הביטוח הכללי, נכון למועד הדוח הינה כדלקמן:

לא תבוצע התקשרות עם מבטח משנה שדירוגו פחות מ- A- לפי S&P או לפי דירוג דומה מסוכנויות אחרות בהתאם למדיניות, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות.

ככלל, התקשרויות הקבוצה עם מבטחי המשנה בכל ענפי הביטוח הכללי, מתחדשות מדי שנה.

רכב חובה

חשיפת הקבוצה בתחום ביטוח רכב חובה, מוגנת באמצעות חוזי ביטוח משנה מסוג "עודף הפסדים" (Excess of Loss). יצוין, כי החל משנת 2016, מתקשרת הקבוצה בהסכם ביטוח משנה יחסי (Quota Share) לענין סוג מסוים של כלי רכב.

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום, בשנים המתוארות בדוח (באלפי ש"ח):

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2016		2015		2014	
			פרמיה לביטוח	אחוז מכלל פרמיות לביטוח	פרמיה לביטוח	אחוז מכלל פרמיות לביטוח	פרמיה לביטוח	אחוז מכלל פרמיות לביטוח
			משנה	משנה	משנה	משנה	משנה	משנה
Reinsurance Co Swiss	-AA	שוויץ	4,366	16%	5,705	24%	5,784	24%
XL RE EUROPE	+A	צרפת	3,391	13%	-	-	3,246	13%
AXIS RE EUROPE	-AA	גרמניה	-	-	-	-	2,650	11%
CAISSE CENTRALE DE CCR-REASSURANCE	+A	שוויץ	-	-	-	-	2,599	11%

רכב רכוש

חשיפת הקבוצה בתחום ביטוח רכב רכוש, מוגנת הן באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסיים והן באמצעות חוזי ביטוח משנה מסוג "עודף הפסדים" (Excess of Loss), להגנה כנגד אירועים חריגים.

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום הפעילות (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

2014		2015		2016		דירוג S&P	שם מבטח המשנה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה		
55%	19,890	50%	29,628	48%	29,429	+A	EVEREST REINSURANCE COMPANY
23%	8,161	18%	10,667	18%	11,231	-AA	R+V VERSICHERUNG AG
13%	4,549	13%	7,533	11%	7,022	+A	TRANS RE ZURICH REINSURANCE COMPANY

ביטוח כללי אחר

התקשרויות הקבוצה עם מבטחי משנה בכל ענפי הביטוח בתחום מתחדשות מדי שנה. ענפי ביטוח חבות מעבידים, ביטוח צד ג' מאוגדים בחוזה ביטוח משנה אחד מסוג Excess of Loss, המבוסס על שנת הנזק. בענפי ביטוח אחריות דירקטורים, אחריות מקצועית וחבות מוצר קיים הסכם ביטוח משנה נפרד גם הוא על בסיס Excess of Loss, המבוסס על שנת החיתום של הפוליסה.

בענף ביטוח רכוש מתקשרת הקבוצה בחוזים יחסיים ובחוזי Excess of Loss המגנים על הקבוצה כנגד קטסטרופה.

בעסקים מסוימים, בהם גבולות האחריות חורגים מהגבולות שנקבעו בהסכמי ביטוח המשנה, או שהכיסוי הנדרש אינו נכלל בהסכמי ביטוח המשנה, נרכש ביטוח משנה ספציפי (פקולטיבי). סוג ביטוח המשנה הנרכש (יחסי/לא יחסי) משתנה בהתאם למהות הסיכון והיצע הכיסוי בשוק ביטוח המשנה.

בהסכמי ביטוח משנה היחסיים, בענפים הכוללים מרכיב קטסטרופה, מגבילים מבטחי המשנה את התשלום בגין אירוע בודד בשיעור מוסכם מסכום הביטוח המכוסה.

בביטוחי דירות אגב משכנתא, הנמכרים באמצעות הבנקים, נרכש, במרבית המקרים, ביטוח משנה ספציפי ("פקולטיבי").

ביטוח חבויות

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בענף חבויות מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

2014		2015		2016		שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
22%	22,596	28%	29,968	27%	25,305	Lloyd's	+A	בריטניה

ביטוח רכוש ואחרים

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בענף ביטוח רכוש ואחרים מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח), בתקופות המתוארות בדוח:

2014		2015		2016		שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
13%	47,164	14%	52,401	14%	50,725	Everest Reinsurance Co.	+A	ארה"ב
12%	44,654	12%	44,699	12%	46,073	SCOR	+A	צרפת

ריכוז תוצאות ביטוח המשנה בביטוח כללי:

סה"כ			ענפי חבויות אחרים			ענפי רכוש אחרים			רכב רכוש			רכב חובה			
2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	
536,377	559,957	551,670	104,898	105,626	93,817	371,086	371,310	369,544	36,241	58,835	61,432	24,152	24,186	26,877	פרמיות ביטוח משנה
(28,564)	71,500	75,372	3,423	33,567	(2,824)	(55,604)	30,875	102,259	(1,708)	(2,095)	(1,009)	25,325	9,153	(23,055)	רווח הפסד למבטחי המשנה

פירוט שאר ענפי רכוש לפי סוגי פרמיות:

2014	2015	2016	
212,419	191,753	169,925	פרמיות ביטוח משנה - יחסי
26,646	27,393	45,278	פרמיות ביטוח משנה- לא יחסי
132,021	152,164	154,341	פרמיות ביטוח משנה- רעידת אדמה
371,086	371,310	369,544	סה"כ פרמיות ביטוח משנה

8.5.2.2 ביטוח חיים

במהלך שנת 2016, בהתאם למדיניות החשיפה של הקבוצה בתחום ביטוח חיים, התקשרויות הקבוצה הינן עם מבטחי משנה בדירוג בינלאומי של A- ומעלה לפי S&P, כאשר שיעור החשיפה למבטח משנה בחוזה בודד לא יעלה על 50% מסך הפרמיה באותו חוזה, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות. הקבוצה מתקשרת עם מבטחי משנה בחוזי ביטוח משנה יחסיים מסוג מכסה ומסוג מותר להגנה על מרכיב הסיכון שבתיק ביטוח החיים (ולא על מרכיב החיסכון). בנוסף, הקבוצה רוכשת מדי שנה ביטוח משנה להגנה מקטסטרופה תאונתית בכיסויי מוות, אובדן כושר עבודה ונכות. בעבר נערכו הסכמי ביטוח משנה יחסיים מסוג "מוד-רי" הכוללים את מרכיב החיסכון. בחלק קטן מההסכמים הקולקטיביים נערכו ביטוחי משנה מסוג מכסה.

התקשרויות הקבוצה בביטוחי משנה בענף ביטוח חיים הינן ארוכות טווח והן נקבעות לפי תכניות הביטוח ואינן קצובות בזמן, למעט כיסוי קטסטרופות (כולל מלחמה) המתחדש מדי שנה. תנאי חוזי ביטוח המשנה מאושרים מחדש מידי שנה; שינויים בהם תקפים, בדרך כלל, רק לגבי פוליסות ביטוח חדשות.

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה ששיעור הפרמיה מסך פרמיות ביטוח המשנה גבוה מ- 10% בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך טווח (באלפי ש"ח), בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג P&S	מדינה	2016		2015		2014	
			פרמיה	אחוז מכסל	פרמיה	אחוז מכסל	פרמיה	אחוז מכסל
			לביטוח משנה	לביטוח משנה	לביטוח משנה	לביטוח משנה	לביטוח משנה	לביטוח משנה
Swiss Reinsurance	AA-	שווייץ	69,522	59%	71,192	58.8%	68,229	57.8%
Munich Reinsurance	AA-	גרמניה	25,953	22%	26,642	22.0%	25,734	21.8%
General & Colonge Life Re of America	AA+	גרמניה	11,839	10%	12,059	10.0%	12,470	10.6%

8.5.2.3 ביטוח בריאות

בהתאם למדיניות החשיפה של הקבוצה, התקשרויות הקבוצה הינן עם מבטחי משנה בדירוג בינלאומי של A- ומעלה, לפי S&P, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות. שיעור ביטוח משנה בכל הסכם תלוי במידת הסיכון המכוסה ושיקולים מסחריים, בהתאם למדיניות שאישר הדירקטוריון. הקבוצה מתקשרת עם מבטחי משנה בחוזי ביטוח משנה יחסיים מסוג מכסה.

התקשרויות הקבוצה בביטוחי משנה בתחום ביטוח הבריאות הינן ארוכות טווח והן נקבעות לפי תכנית הביטוח וניתנות לביטול בהודעה מראש לגבי ביטוחים עתידיים בלבד, למעט מקרים מיוחדים. תנאי חוזי ביטוח המשנה מאושרים מחדש מידי שנה; שינויים בהם תקפים, בדרך כלל, רק לגבי פוליסות ביטוח חדשות.

בחלק מביטוחי המשנה יש למבטח המשנה אפשרות לעדכן תעריפים במהלך תקופת ההסכם, בהתקיים תנאים מסוימים. כל ההסכמים בביטוח בריאות (הוצאות רפואיות) הינם מסוג מכסה (quota share).

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה ששיעור הפרמיה מסך פרמיות ביטוח המשנה גבוה מ- 10% בתחום ביטוח בריאות (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

2014		2015		2016		דירוג S&P	שם מבטח המשנה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה		
76.8%	86,802	76.8%	89,450	76.9%	93,402	שווייץ -AA	Swiss Re
11.7%	13,257	11.8%	13,765	11.8%	14,311	גרמניה -AA	Munich Re

8.5.3 חשיפה לרעידת אדמה (ביטוח כללי)

חשיפת מבטחי המשנה לסיכון רעידת אדמה מורכבת מהסיכונים המועברים אליהם במסגרת חוזי הרכוש היחסיים, בהם מבטח המשנה משתתף בחלק יחסי מן הסיכון. החשיפה הזו מוגבלת בסכום מקסימום לאירוע (EVENT LIMIT).

בגין סיכון רעידת האדמה, שמעבר לכיסוי הקיים במסגרת חוזי ביטוח המשנה היחסיים, רוכשת הקבוצה הגנה נוספת בחוזה "עודף הפסדים" (Excess of Loss) בשכבות שונות. היקף הכיסוי הנרכש בביטוח אלמנטרי, מבוסס על ה-MPL (Maximum Probable Loss), שעל פיו החליטה הקבוצה לרכוש את ההגנה. ה-MPL משקף את שיעור הנזק המקסימאלי הצפוי לקבוצה באירוע בודד בהסתברות שנקבעה. הקבוצה קובעת MPL שמרני ביחס להנחית הממונה, תוך לקיחת שולי ביטחון נוספים, לכל סוג סיכון, בהתבסס על התפלגות התיק של הקבוצה, ותוך שימוש במודלים בין-לאומיים.

בשנת 2016, התבססה הקבוצה לצורך הגנות לרעידת אדמה, על MPL ממוצע של כ- 2%, בעוד הנחיית הממונה לצורך דרישות ההון עומדת על שיעור MPL של 1.75%.

סכומי החשיפה לרעידת אדמה המכוסים בביטוח משנה יחסי, עמדו, נכון למועד הדוח, על כ- 225 מיליארד ש"ח, וסכומי החשיפה המכוסים בביטוח משנה לא יחסי, נכון למועד הדוח, עומדים על כ- 101.5 מיליארד ש"ח. כאמור, הסכמי ביטוח המשנה של הקבוצה אינם מגינים על סכומי החשיפה המלאים אלא מבוססים על הערכות סיכון של נזק מקסימאלי פוטנציאלי.

מבטחי המשנה שחלקם מסך החשיפה לרעידת אדמה עולה על 10% הינם, SWISS RE ו-EVEREST RE, וזאת נכון למועד הדוח.

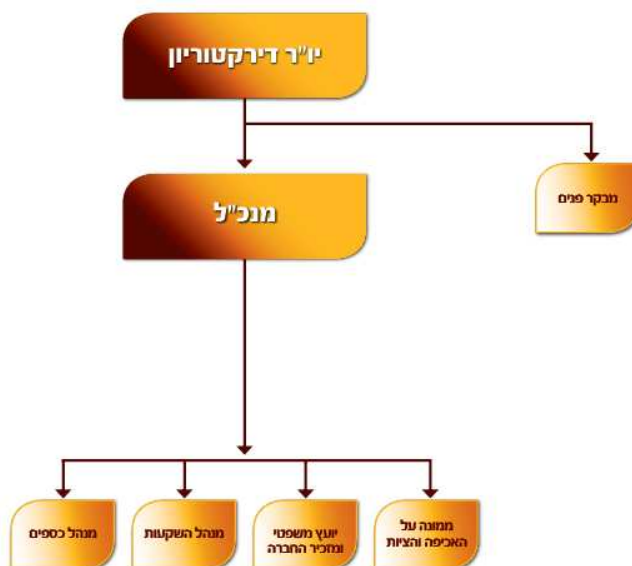
לפרטים נוספים ראה באור 38 לדוחות הכספיים.

לגבי החשיפה לנזקי רעידת אדמה בכיסויי מוות, אבדן כושר עבודה ונכות, הקבוצה קנתה הגנה בהסכם מסוג "עודף הפסדים לאירוע" (cat cover). הסכום המקסימלי נקבע על ידי בחינת השפעות נזק מסוג רעידת אדמה על תיק הקבוצה לפי סימולציות שערכה.

8.6 הון אנושי

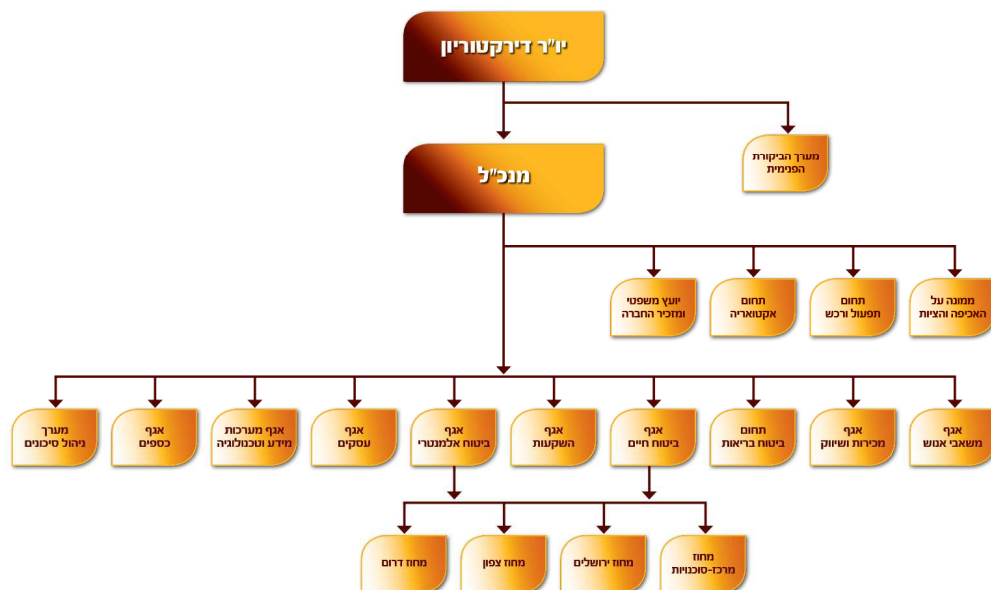
8.6.1 להלן המבנה הארגוני של הקבוצה למועד הדוח.

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

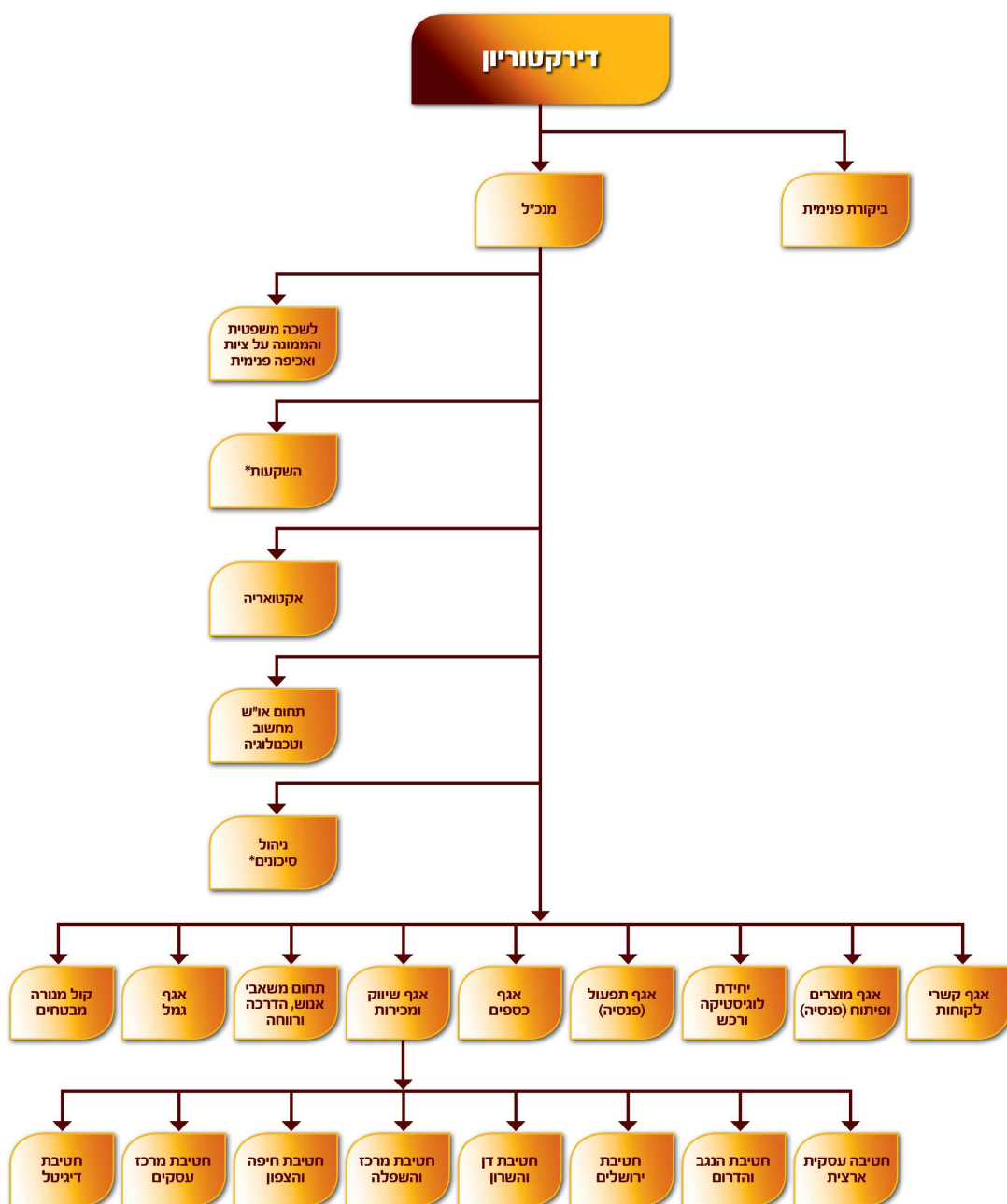

מנורה מבטחים החזקות כוללת את מנכ"ל החברה, מנהל כספים, מנהל השקעות, יועץ משפטי ומזכיר החברה, ממונה על אכיפה וציות ומבקרת פנים. אשר רובם ככולם משמשים בתפקידים מקבילים במנורה מבטחים ביטוח. יצוין כי מנכ"ל החברה משמש כיו"ר דירקטוריון במנורה מבטחים ביטוח, המהווה הדוח העסקית המרכזית של הקבוצה.

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

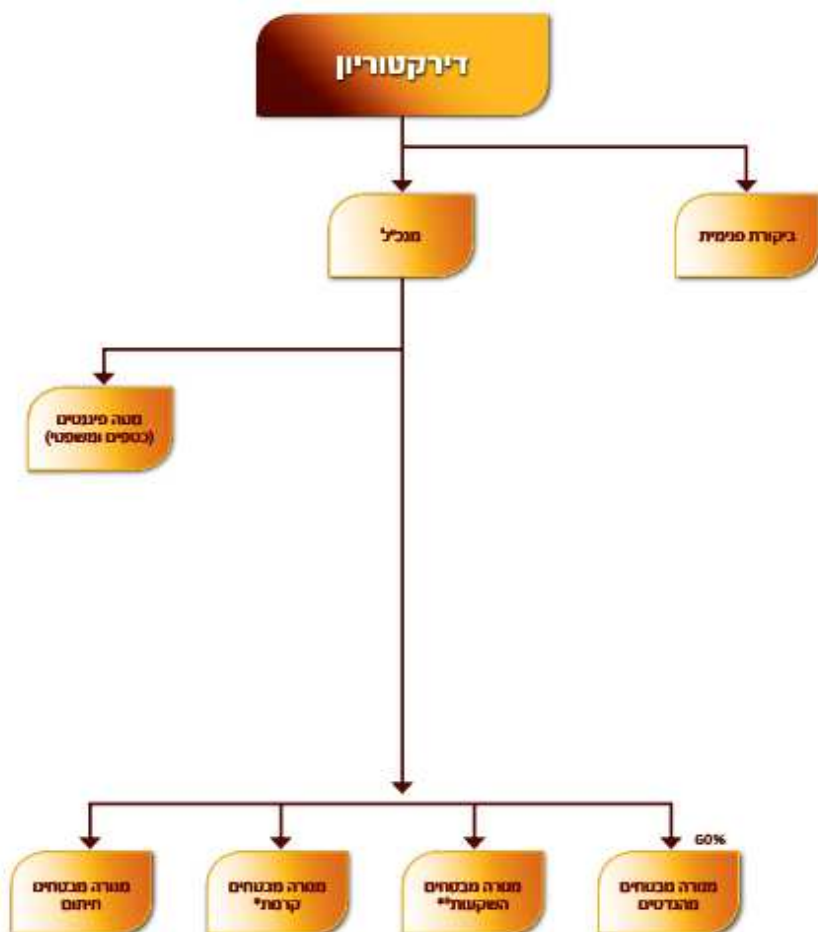

מנורה מבטחים פנסיה וגמל

* פיתנים באמצעות מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

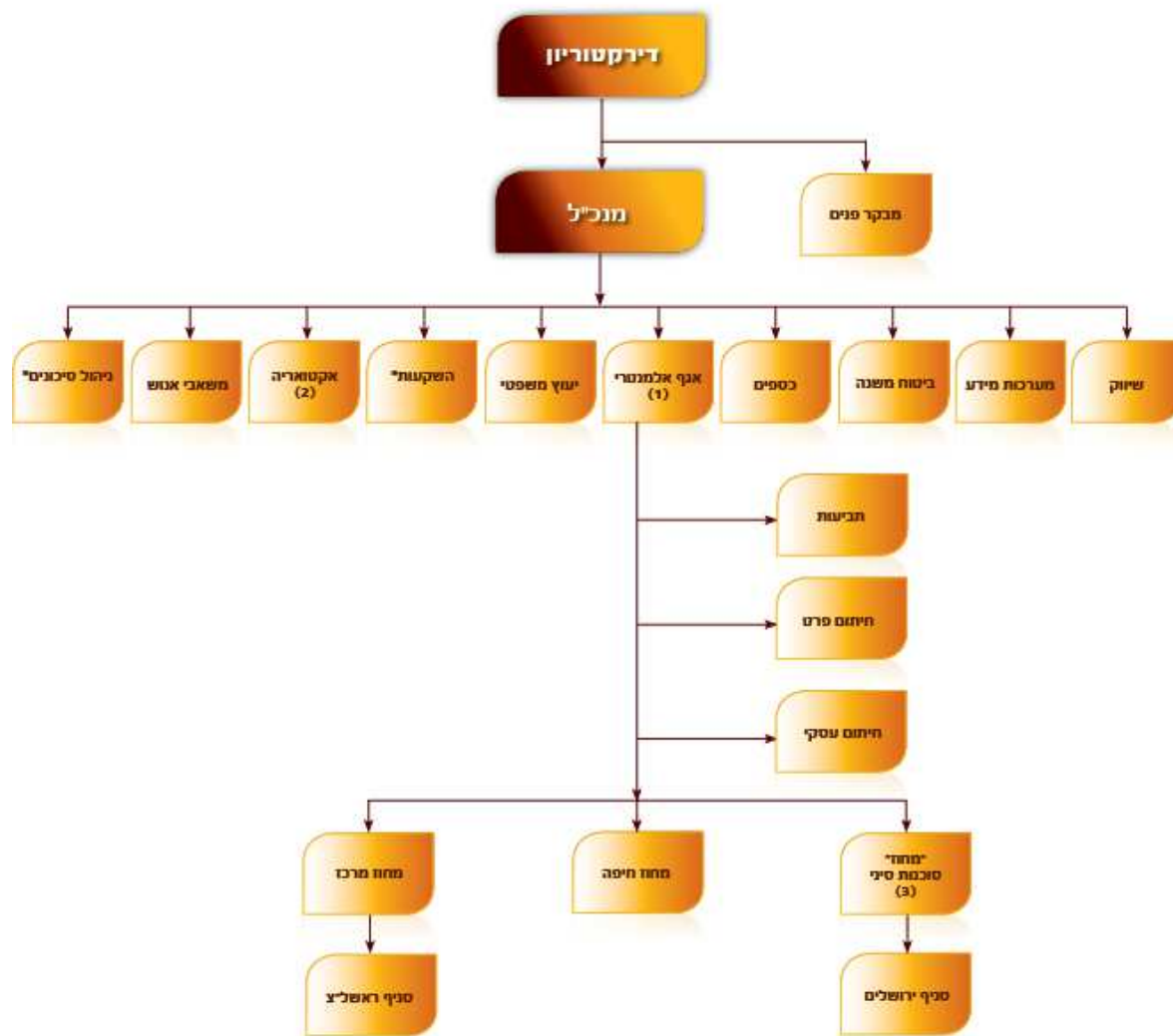
מנורה מבטחים פיננסים בע"מ

* בחודש דצמבר 2016, נחתם הסכם בין מנורה מבטחים פיננסים בע"מ ומנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ לבין אלטשולר שחם בע"מ, למיזוג מנורה מבטחים קרנות לוחץ אלטשולר שחם נאמנות בע"מ. החל ממועד השלמות העסקה, בחודש פברואר 2017, מחזיקה מנורה מבטחים פיננסים 20% מהחברה הממוזגת.

** בחודש דצמבר 2016, נחתם הסכם למכירת פעילות ניהול תיקי השקעות בין מנורה מבטחים השקעות ובין אלטשולר שחם ניהול תיקי השקעות בע"מ.

שומרה חברה לביטוח בע"מ

* מתנים באימנעות מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

1. מוכן גם ממנכ"ל

2. בתביעה מוכרים שם אקטוארים ממונים. אקטואר ממונה ביטוח כללי הינו עובד החברה ואקטואריות ממונה בביטוח רכב חובה בלבד הינה עובדת מנורה מבטחים.

3. חברה-בת הפועלת כבדוק של מספר חברות ביטוח ומעלה היקף פעילות מהותי בחברת.

8.6.2 מצבת העובדים

בקבוצה מועסקים עובדים על פי הפירוט שלהלן:

31.12.2015	31.12.2016	
19	21	הנהלת הקבוצה
486	493	ביטוח חיים
687	825	פנסיה וגמל
592	627	ביטוח כללי
62	63	ביטוח בריאות
136	139	עובדי סוכנויות ביטוח
64	65	פיננסיים, ללא ניהול קופות גמל
		יחידות מטה ושירות כלל חברתיות (משאבי אנוש, מערכות מידע, אקטואריה, כספים, קשרי לקוחות ועוד)
688	703	
2,734	2,936	סה"כ

נכון למועד הדוח, אין לקבוצה תלות בעובד כלשהו.

בנוסף לנתונים כמפורט בטבלה לעיל, הקבוצה מקבלת שירותים מספקים חיצוניים, אשר מעמידים את עובדיהם לטובת הקבוצה (להלן: "עובדי קבלן"), אשר חלק משמעותי מעובדיהם פועלים במשרדי הקבוצה. נכון ליום 31 בדצמבר 2016, קיבלה הקבוצה שירותים כאמור באמצעות 186 עובדי קבלן, בדומה למספר עובדי הקבלן במועד המקביל אשתקד, רובם נותני שירותים לאגף מערכות מידע.

בהמשך למגמת הגידול בפעילות הקבוצה, גדלה מצבת העובדים (לרבות עובדי הקבלן) בקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2016 בכ- 202 עובדים, גידול של כ- 7%, וזאת בעקבות צרכים עסקיים של הקבוצה, לרבות לצרכי פיתוח ושיפור מערכות המידע שלה, לשיפור השירות ללקוחות הקבוצה ולצורך התמודדות עם דרישות רגולטוריות.

8.6.3 הדרכה ופיתוח ארגוני

הקבוצה משקיעה משאבים בהדרכות מקצועיות לעובדים ולסוכנים בהתאם לצרכים העסקיים והוראות רגולטוריות. מערך ההדרכה לעובדים ולסוכנים כולל הכשרות מקצועיות, הכשרות ניהוליות והתנהגותיות, ייעוץ ארגוני ואישי למנהלים וזאת, על מנת לפתח רמה מקצועית גבוהה בנושאים מגוונים כגון: דרישות רגולטוריות, תכניות ביטוח חדשות, הדרכות בתחום ביטוח חיים, חיסכון ארוך טווח ופנסיה, המיסוי והפיננסיים ומתן שירות.

בנוסף, הקבוצה פעלה ופועלת להכשרת עובדים בתחומי הפעילות השונים ובכלל זה, בתחום ביטוח חיים לצורך קבלת רישיון משווק פנסיוני, בהתאם להנחיות הממונה.

8.6.4 הטבות וטיבם של חוזי העסקה

חלק מהעובדים הוותיקים במנורה מבטחים ביטוח, מועסקים על פי הסדר עבודה שהוראותיו נקבעו בעבר בין הנהלת מנורה מבטחים ביטוח לבין נציגות העובדים, ובו מעוגנים כל תנאי העסקה, ובכללם מרכיבי שכר ברוטו לחודש, משכורת 13, ביטוח מנהלים, קרן השתלמות, והטבות נוספות על פי קריטריונים, כגון: רכב צמוד, טלפון סלולארי, השתתפות בעלות גני ילדים, ספרות מקצועית והוצאות אש"ל. חלק מהעובדים מועסקים במנורה מבטחים ביטוח בהסכמי עבודה אישיים אשר לגבי מרביתם הסכמי העסקה האישיים מכילים את מרבית המרכיבים הכלולים בהסדר העבודה הנ"ל. למעט אותם עובדים ותיקים, מוחלת במנורה מבטחים ביטוח מדיניות העסקה סטנדרטית, בהתאם להוראות הדין, אשר איננה כוללת מרכיבים מסוימים הכלולים בהסדר העבודה הנ"ל.

בנוסף, קיימים בקבוצה עובדים אשר עיסוקם במכירות, ובכלל זה מפקחי רכישה בתחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח, אשר מועסקים באמצעות הסכם עבודה אישי המבוסס על שכר יסוד ועמלות מכירה. כן קיימים עובדים, בעיקר בתחום השיווק, המועסקים במשותף על ידי מספר חברות בקבוצה.

בחוֹדש אפריל 2016, נחתם הסכם קיבוצי מיוחד בין מנורה מבטחים פנסיה וגמל לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה - ההסתדרות במרחב רמת-גן - בני ברק, שהחליף הסכם קיבוצי משנת 2011. ההסכם יהיה בתוקף עד לחודש דצמבר 2019. תחולת ההסכם הורחבה ביחס לעובדים נוספים, והוא חל במועד חתימתו על 425 מעובדי מנורה מבטחים פנסיה וגמל, לעומת כ- 323 בתום שנת 2019 - כלל עובדי מנורה מבטחים פנסיה וגמל, למעט עובדים שהוחרגו מתחולת ההסכם. ההסכם שיפר את תנאי העסקה של העובדים הכפופים לו, לעומת ההסכם הקיבוצי שקדם לו.

העובדים והמנהלים בשומרה מועסקים בהסכמי העסקה המקובלים בענף. מרבית העובדים מועסקים על פי הסכמים בהם מעוגנים כל תנאי העסקה, ובכללם מרכיבי שכר ברוטו לחודש ביטוח פנסיוני, והטבות נוספות על פי קריטריונים, כגון: קרן השתלמות, רכב צמוד, טלפון סלולארי והוצאות אש"ל. עובדי שומרה זכאים לקבל הלוואות בהתאם לנוהל שנקבע לעניין זה. כל נושאי המשרה והמנהלים בשומרה (למעט הדירקטורים) מועסקים מכוח הסכמי העסקה אישיים. על נושאי המשרה בשומרה חלה מדיניות תגמול כמפורט בסעיף 8.6.11 להלן.

8.6.5 עובדי ההנהלה הבכירה

ההנהלה הבכירה בקבוצה (למעט נושאי משרה) מועסקת על פי חוזי העסקה אישיים, הכוללים, בין היתר, מרכיבי שכר ברוטו, הוצאות אש"ל, משכורת 13 (בחלק מהחברות), מענק שנתי (באישור האורגנים המוסמכים), רכב צמוד או לחילופין החזר הוצאות רכב, טלפון סלולארי והפרשות סוציאליות וקרן השתלמות, כמקובל במשק.

החל מיום 1 בינואר 2016, פוצל אגף אלמנטרי במנורה מבטחים ביטוח, ל- 2 אגפים: אגף אלמנטרי ואגף עסקים, ובהתאם מונו שני מנהלים, משנים למנכ"ל, חברי הנהלה בכירה.

8.6.6 תגמול למנכ"ל החברה

לפרטים בדבר הסכם העסקה של מנכ"ל החברה, ראה באור 39 לדוחות הכספיים.

8.6.7 תגמול ליו"ר החברה

לפרטים בדבר הסכם העסקה של יו"ר דירקטוריון החברה, ראה באור 39 לדוחות הכספיים.

8.6.8 כהונת נושאי משרה

לפרטים בדבר מינוי מר חזי צאיג לכהונה שניה כדירקטור חיצוני בחברה, ראה סעיף 18 לדוח פרטים נוספים.

לפרטים בדבר סיום כהונת גב' אלה רובינק כדירקטורית בחברה, ראה סעיף 14 לדוח פרטים נוספים.

ביום 27 במרס 2017, לאחר תאריך הדוח, זימנה החברה אסיפה כללית מיוחדת למנוי מחדש של הגב' אביטל שטיין לכהונה שניה כדירקטורית חיצונית.

8.6.9 מדיניות תגמול לנושאי משרה בקבוצה

לפרטים בדבר מדיניות התגמול בקבוצה, ראה סעיף 7 לדוח פרטים נוספים.

8.6.10 פטור, שיפוי וביטוח נושאי משרה

לפרטים בדבר תנאי פוליסות ביטוח נושאי משרה, כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה, ראה באור 39 לדוחות הכספיים.

8.6.11 למידע נוסף בדבר מדיניות ותכניות תגמול, ראה באתרי האינטרנט של הגופים המוסדיים בקבוצה, כלהלן:

מנורה מבטחים ביטוח:

מדיניות התגמול - מידע לגבי גוף מוסדי - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ - אודות - מנורה מבטחים

שומרה חברה לביטוח:

<https://www.shomera.co.il/Pages/דיווחים-שונים.aspx>

מנורה מבטחים פנסיה וגמל:

מדיניות תגמול נושאי משרה במנורה מבטחים פנסיה - נהלים ומידעים נוספים - נהלים ומידעים - מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ - אודות - מנורה מבטחים

8.6.12 התארגנות עובדי מנורה מבטחים ביטוח

במהלך שנת 2015, החל במנורה מבטחים ביטוח, תהליך של התארגנות עובדים באמצעות הסתדרות העובדים הכללית החדשה ("ההסתדרות הכללית"). בהמשך לאמור, הודיעה מנורה מבטחים ביטוח להסתדרות וזאת, במענה למכתב ההסתדרות אליה מיום 2 בפברואר 2016, הכולל הודעה בדבר היות ההסתדרות ארגון עובדים יציג בחברה, כי היא נכונה לפתוח עמה במשא ומתן לגיבוש הסכם קיבוצי. בחודש אפריל 2016, החל תהליך משא ומתן בין הנהלת מנורה מבטחים ביטוח להסתדרות הכללית לכינון הסכם קיבוצי. נכון למועד זה, טרם התגבשו הסכמות מחייבות בין הצדדים. ראה דיווחים מידיים מיום 2 בפברואר 2016 ומיום 3 בפברואר 2016, (אסמכתאות: 2016-01-021463 ו-2016-01-021463, בהתאמה).

8.7 שיווק והפצה

8.7.1 מערך הסוכנים של הקבוצה

8.7.1.1 כללי

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בעיקר באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח (להלן: "הסוכנים"). הסוכנים משווקים גם את קרנות הפנסיה וקופות הגמל שבניהול הקבוצה. בנוסף, חלק ממוצרי הקבוצה משווקים במכירה ישירה.

על אף התפתחותו של ערוץ המכירה הישירה ממשיכה הקבוצה לפתח ולטפח את שיווק מוצריה על ידי הסוכנים ובמועד הדוח נמצאת הקבוצה בקשרים עסקיים עם כ- 1,700 סוכנים.

כמו כן, לקבוצה התקשרויות עם בנקים וסוכנויות ביטוח בבעלותם למכירת פוליסות לביטוח חיים וביטוח מבנה אגב הלוואה לדור, בכפוף להסדרים שקבע הממונה לעניין זה.

הקבוצה קשורה עם מרבית הסוכנים הן בעסקי ביטוח כללי והן בעסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח המבצעים את המכירות של הקבוצה. הסוכנים אינם בלעדיים ורובם עובדים גם עם חברות ביטוח נוספות. קיים גרעין של סוכנים המזוהים באופן מובהק עם הקבוצה. סוכני הקבוצה פועלים לפי תעריפים והנחיות חיתום שהקבוצה מפיצה, מעת לעת, בתחומי הפעילות השונים.

בתחומי ביטוח כללי וביטוח חיים, הקבוצה פועלת באמצעות מחוזות המרוכזים בעיקר בשלוש ערים מרכזיות בארץ (תל אביב, חיפה וירושלים), כאשר כעיקרון הסוכנים משויכים למחוזות בהתאם למיקומם הגיאוגרפי. בביטוח חיים, פועלים במסגרת המחוזות מפקחי רכישה (שהינם לרוב עובדי הקבוצה), אשר מתפקידם לפקח על פעילות הסוכנים ובכלל זה מתן ייעוץ והכוונה לסוכני הביטוח שתחת פיקוחם.

בענפי ביטוח כללי, העמלה לסוכנים משולמת, במרבית הענפים, כאחוז מפרמיה נטו שנתית וחלקם מפרמיה ברוטו שנתית, כאשר מתקיימת התחשבות עם הסוכן בגין ביטולי פוליסות. שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי ענפי הביטוח השונים, לעיתים אף בהתחשב ברווחיות תיק הביטוח של הסוכן ובהתאם להוראות הדין.

בענפי ביטוח חיים, חיסכון ארוך טווח ובריאות, משולמות לסוכנים עמלות בשיעורים משתנים, בכסף או בשווה כסף, כאשר שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי המוצר ובחלקו מותנה בהיקף התפוקה של הסוכן ולעיתים גם ברווחיות תיק הביטוח שלו, ובהתאם להוראות הדין. לפרטים בדבר תיקון 20 לחוק קופות גמל שעניינו ביטול זיקה בין עמלת סוכנים לדמי ניהול, ראה סעיף 8.1.3.1 לעיל.

נכון למועד הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

8.7.1.2 מערך הסוכנים בתחום המוצרים הפיננסיים

אחד מערוצי השיווק וההפצה של מנורה מבטחים ניהול תיקים, מבוסס על הפניית לקוחות פוטנציאלים על ידי סוכני ביטוח של הקבוצה.

8.7.1.3 ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

כללי

כיום קיימים, שני סוגי מפיצים למוצרים פנסיונים:

משווק פנסיוני - סוכן ביטוח או סוכן שיווק פנסיוני (שהינו עובד הגוף המוסדי) אשר הינו בעל זיקה למבטח או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני, המתווך בעסקת הרכישה של המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי שקיים עם הלקוח.

יועץ פנסיוני - אדם או תאגיד שאינו בעל זיקה למבטח ו/או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני ואשר מציע את המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי שקיים עם הלקוח.

על המשווקים כמו גם על היועצים בתחום חלה חובה למתן ייעוץ מיטבי (Best Advice).

הקבוצה מתבססת על הפצת מוצרי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח באמצעות סוכני הביטוח ומשווקים פנסיונים עובדי הקבוצה. כמו כן הבנקים טרם החלו לעסוק בהפצת תכניות ביטוח חיים, במובחן מהפצתן של קרנות פנסיה, קופות גמל וקרנות השתלמות, כמפורט להלן.

יצוין, כי דרישות הרישוי וההסמכה, וכן הנחיות רגולטוריות שונות החלות על סוכנים ומשווקים פנסיונים, המשליכות בין היתר, גם על תגמולם, עשויים לגרום להשפעה שלילית על רווחיותם, וכתוצאה מכך על כמות הסוכנים. **מידע זה, הינו מידע צופה פני עתיד וייתכן והערכה זו לא תתקיים עקב התנהגות השוק ופיתוח מוצרים חדשים אשר יופצו בשוק.**

לקבוצה סוכנויות ביטוח בבעלותה- סיני סוכנות לביטוח (להלן: "סיני"), סוכנות ארנון את וינשטוק, אשר פועלות בעיקר כ"בית סוכנים", קרי, מתמקדות במתן שירותי תמיכה לסוכנים מול המבטחים, וסוכנות אורות (להלן: "אורות"), העוסקת בכל תחומי החיסכון ארוך הטווח ומשמשת כסוכנות הסדר המטפלת, בין היתר, במפעלים שעובדיהם מבטחים בקרנות הפנסיה שבניהול מנורה מבטחים פנסיה וגמל. הסוכנויות בבעלות הקבוצה קשורות בהסכמי שיווק פנסיוני גם עם מבטחים נוספים ומשווקות את מוצריהם.

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

בביטוח חיים פועלת הקבוצה באמצעות מחוזות ומערך מטה ושירות במשרדים הראשיים של הקבוצה. בנוסף, קיים בקבוצה מרכז קשרי לקוחות המעניק שירות לכל פניה של לקוח באמצעות הטלפון, באמצעות אתר האינטרנט של הקבוצה או בפגישה אישית במשרדי הקבוצה.

התגמול לסוכני ביטוח מורכב מ- 3 רכיבים עיקריים: עמלה שוטפת, תגמול בגין עמידה ביעדי מכירה ("עמלות יעדים") ופרסים בגין מבצעים, ואינו זהה בין כל המשווקים.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע מפרמיה בביטוח חיים:

2014	2015	2016	
11.3%	11.2%	9.1%	שיעור עמלות מפרמיות
42.9%	49.8%	40.4%	שיעור עמלות מפרמיה משונות חדשה

מערך סוכני הביטוח מהווה את ערוץ ההפצה העיקרי של מוצרי ביטוח חיים. לא קיים בקבוצה סוכן שהיקף ההכנסות מהפרמיות שבתיווכו עולים על 10% מהיקף הפרמיות הכולל של ענף ביטוח חיים.

לאור השינויים שחלו בתחום החיסכון ארוך הטווח, סוכני הביטוח הרחיבו את מגוון המוצרים שהם משווקים, וכיום הם משווקים ללקוח מוצרי ביטוח חיים, פנסיה וגמל וכן מוצרי חיסכון נוספים.

פנסיה וגמל

מנורה מבטחים פנסיה וגמל משווקת את המוצרים הפנסיוניים שלה גם באמצעות מערך הסוכנים של מנורה מבטחים ביטוח וגם באמצעות מערך שיווק ישיר הכולל מנהלי תיקים עסקיים למעסיקים ומתכננים פנסיוניים ללקוחות הפרט שלה, הפזורים ברחבי הארץ. עובדי מערך השיווק הישיר עומדים בקשר רציף עם מעסיקים ועם עמית הקרן לצורך שימור לקוחות וגיוס עמיתים חדשים. מערך השירות למבוטחים ולמעסיקים כולל פריסה ארצית של לשכות שירות פרונטלי בחטיבות העסקיות, שירות הניתן על ידי מוקד קשרי לקוחות, ואתר אינטרנט המספק, בנוסף למידע כללי בנושאי פנסיה וגמל, גם מידע אישי לעמית ולמעסיק. מערך השיווק הישיר מספק מטריה שיווקית מכירתית הכוללת: צירוף מעסיקים חדשים, צירוף עמיתים חדשים, מתן שירותי שיווק פנסיוני והדרכה ביחס למכלול המוצרים הפנסיוניים של מנורה מבטחים פנסיה וגמל, טיפול בסיום יחסי עובד-מעביד וכיוצא באלה.

מנורה מבטחים פנסיה וגמל משתפת פעולה עם סוכנויות הסדר וסוכני ביטוח (לרבות אורות וסוכני מנורה מבטחים ביטוח). שיתוף פעולה זה נוצר עקב הצורך של חלק מהמעסיקים בטיפול מקיף בתנאים הסוציאליים של עובדיהם, הכולל גביה ושילוב בין מוצרים שונים כמו קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים, קופות גמל ולעיתים גם ביטוחי "ריסק" חיים ובריאות.

תגמול הסוכנים בגין שיווק מוצרי מנורה מבטחים פנסיה וגמל מתבצע בעיקר באמצעות מנורה מבטחים ביטוח.

בנוסף, מנורה מבטחים פנסיה וגמל קשורה בהסכמי הפצה עם מספר בנקים, לשם הפצת קרנות הפנסיה וקופות הגמל שבניהולה. פעילות ההפצה של קרנות פנסיה על ידי הבנקים הינה, בשלב זה, בהיקף נמוך. פעילות ההפצה של קופות הגמל על ידי הבנקים הינה בהיקף משמעותי יותר, והיא תלויה בעיקר בדירוג הפנימי של הקופות על ידי הבנקים, דירוג המשתנה מבנק לבנק. בכניסת התאגידים הבנקאיים להפצה נרחבת יותר של קרנות הפנסיה טמון פוטנציאל להגדלת היקף הנכסים המנוהלים על ידי קרנות הפנסיה, עקב חשיפת החברות המנהלות - היצרנים - לפלחי אוכלוסייה חדשים. מאידך, עמלות ההפצה עשויות לגרום לשינוי בשיעור הוצאות היצרנים, ולקיטון בשיעור הרווחיות מניהולן של הקרנות. כמו כן, כניסת התאגידים הבנקאיים לתחום הייעוץ הפנסיוני יכול שתלווה בנגיסה בפלחי השוק הקיימים, המשווקים בעיקר על-ידי מערך השיווק הישיר וסוכני הביטוח, ואשר בהם קיימים שיעורי רווחיות אשר יכול ויישחקו. פעילות ההפצה בתחום זה, כפופה, בין היתר, לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (עמלות הפצה), התשס"ו-2006. לפרטים בדבר תקנות אלה, ראה סעיף 8.1.1 לעיל. הערכת הקבוצה הינה מידע צופה פני עתיד המבוססת על כניסתם של שחקנים נוספים לתחום. צפי זה עשוי שלא להתממש במקרה של שינויי חקיקה נוספים בתחום, או העדפת צרכנים שונה.

למנורה מבטחים פנסיה וגמל אין מעסיקים, אשר ההפקדות בגין עובדיהם מהוות 10% או יותר מהיקף דמי הגמולים הנגבים בקרנות הפנסיה ובקופות הגמל שבניהולה.

8.7.1.4 רכב חובה

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים, להם משולמות עמלות הנקבעות בעיקרן כשיעור מדמי הביטוח בניכוי דמים. שיעור העמלה משתנה מסוכן לסוכן.

נכון למועד הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן לקבוצה אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום פעילות רכב חובה:

2014	2015	2016	
5.6%	5.9%	5.7%	שיעור עמלות מפרמיה ברוטו

8.7.1.5 רכב רכוש

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים, להם משולמות עמלות הנקבעות בעיקרן כשיעור מדמי הביטוח בניכוי דמים. שיעור העמלה משתנה מסוכן לסוכן.

נכון למועד הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן לקבוצה אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים עצמאיים.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום פעילות רכב רכוש:

2014	2015	2016	
19.9%	18.8%	18.5%	שיעור עמלות מפרמיה ברוטו

8.7.1.6 ביטוח כללי אחר

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בתחום באמצעות סוכנים להם משולמות עמלות הנקבעות בעיקרן כשיעור מדמי הביטוח בניכוי דמים.

נכון למועד הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן לקבוצה אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום הפעילות:

2014	2015	2016	
18.9%	18.1%	17.8%	שיעור עמלות ביטוח מפרמיה ברוטו

8.7.1.7 ביטוח בריאות

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בתחום לרוב באמצעות סוכנים עצמאיים ומשלמת להם עמלות מכירה מסוגים שונים ובעיקר כשיעור מדמי הביטוח. לקבוצה אין סוכן אשר היקף פעילותו מהווה מעל 10% מדמי הביטוח בתחום הפעילות.

בנוסף, חלק מפוליסות ביטוח דמי מחלה משווקות למעסיקים הקשורים לקרן הפנסיה של הקבוצה.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום הפעילות:

2014	2015	2016	
27.7%	29.2%	28.9%	שיעור עמלות ביטוח מפרמיה ברוטו

8.8 ספקים ונותני שירותים

8.8.1 כללי

במערכות המידע המשמשות את חברות הקבוצה, ספקי החומרה העיקריים של הקבוצה הינם חברת IBM המספקת את שרתי היישומים המרכזיים ופלטפורמות אחסון, לרבות שירותים לגיבוי והתאוששות, וחברת InfiniDat המספקת חלק נוסף מפלטפורמת האחסון (Storage).

שומרה, חברה בת של החברה, קשורה עם מספר ספקי חומרה ותוכנה הן לרכישת מוצרים חדשים והן לתחזוקה שוטפת של מערכותיה. הספקים העיקריים לתחזוקת התוכנה של המערכת הביטוחית הינם קומטק בע"מ, אשר הינו בית תוכנה המספק שירותים אלה לשומרה כמו גם לחברות ביטוח נוספות, ודורטל בע"מ שהינה חברה לתמיכה בתוכנות השונות, בהן משתמשת שומרה באופן שוטף. באם ייווצר צורך לעבור לספקי תוכנה אחרים, יתכן והדבר יהיה כרוך בתוספת עלות מהותית.

בתחום שירותי המחשב, לקבוצה התקשרויות עם מספר ספקים המתמחים בתחומים שונים הרלבנטיים לפעילות הקבוצה ובפרט בתחום ביטוחי חיים וחיסכון ארוך טווח, אשר הפסקת מתן שירותים על ידי מי מהם, אם וככל שתהא, תהיה כרוכה בהשקעת משאבים כלכליים מסוימים ותשומות זמן להתארגנות הקבוצה, באמצעות ספק חליפי אחר.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו, באיזה מתחומי פעילותה, למעט בכל הנוגע להתקשרותה עם חברת סאפיינס מערכות תוכנה בע"מ (להלן: "סאפיינס") כמפורט להלן.

8.8.2 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

הקבוצה התקשרה עם סאפיינס בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח ("טופז חיים"), ובפרויקט לפיתוח מערכת לניהול מערך הפנסיה ("טופז פנסיה") (טופז חיים וטופז פנסיה, יחד, להלן: "מערכת טופז"). בהמשך לאמור, התקשרה הקבוצה בחודש אוקטובר 2011, בהסכם המעגן ומסדיר ההתקשרות רבת השנים עם סאפיינס בקשר למערכת טופז ומערכות תוכנה נוספות שסופקו לקבוצה, בין היתר, בתחום ביטוח חיים, פנסיה, ביטוח משנה ובריאות (להלן: "המערכות") ולשירותים שסופקו לקבוצה בקשר עם אותן מערכות (להלן בפסקה זו: "ההסכם").

ההסכם יוצר מסגרת להמשך אספקת שירותים שונים לקבוצה בקשר למערכות הנ"ל, לרבות שירותי פיתוח, בדיקות, תיקון תקלות, תמיכה, אספקת גרסאות ומהדורות ושירותי תחזוקה למערכות, בהתאם לתכניות עבודה שנתיות מוסכמות.

בחודש ספטמבר 2013, נחתם עם סאפיינס הסכם משלים, זאת על רקע התקשרותה של סאפיינס עם לקוח נוסף להספקת מערכת לניהול קרנות פנסיה ומערכות נלוות המשמשות את הקבוצה. במסגרת ההסכם המשלים, התחייבה סאפיינס לשלם לקבוצה תמלוגים שונים בהיקפים לא מהותיים, אשר ישולמו על פני מספר שנים. בנוסף, הוארכה תקופת ההתקשרות שסאפיינס מחויבת אליה, ביחס לתחזוקת המערכות והמשך פיתוחן עבור הקבוצה, לפחות עד ליום 31 בדצמבר 2018, בשינויים מסחריים מסוימים. בשנת 2016, שילמה הקבוצה לסאפיינס סך של כ- 40 מיליוני ש"ח בגין שירותי פיתוח ותחזוקה שונים, לעומת סך של כ- 50 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

8.8.3 ביטוח כללי

בחודש ספטמבר 2016, נחתם בין מנורה מבטחים ביטוח לבין סאפיינס פתרונות תוכנה (עידית) בע"מ (להלן: "עידית"), השייכת לקבוצת סאפיינס, הסכם לאספקת מערכת לניהול ביטוח אלמנטרי, שנועדה להחליף את מערכת המחשב הקיימת בחברה בתחום זה. ההסכם שנחתם כולל פרויקט של התאמת המערכת לצרכי החברה לרבות תכנון, פיתוח, התקנה, הטמעה, התאמה, בדיקות מסירה, אחריות ותמיכה ותחזוקה (אופציונאלי) של המערכת. מעבר לתקופת ביצוע הפרויקט, תקופת ההסכם כוללת תקופת אחריות שמסתיימת 36 חודשים לאחר מועד הקבלה הסופי של המערכת בשלמותה ובכללותה. לאחר תום תקופת האחריות, החברה רשאית להזמין מעידית שירותי תחזוקה לתקופה של 10 שנים לפחות מתום תקופת האחריות. עלות הפרויקט,

הכוללת את עלויות הרישוי, השירותים והאחריות למערכת הינה כ- 46 מיליוני ש"ח. בנוסף, סוכמה עלות שירותי תחזוקה שנתית, אם וככל ויתבקשו. כן הוסכמו תעריפים ומחירים עבור ממשקים נוספים, דו"חות נוספים, מוצרים נוספים, ימי הדרכה נוספים ושירותים נוספים שיסופקו על בסיס T&M (כל העלויות הנ"ל הינן ללא מע"מ).

8.9 רכוש קבוע ומתקנים

לפירוט בדבר רכוש קבוע על מרכיביו השונים (מקרקעין, כלי רכב, מערכות מחשב) ראה באורים 4 ו-6 לדוחות הכספיים.

8.10 עונתיות

8.10.1 ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בתחום ביטוח החיים וחסכון ארוך טווח לפי רבעונים (באלפי ש"ח)

נתונים לשנת 2015		נתונים לשנת 2016		
%	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	
22%	519,596	21%	603,212	רבעון ראשון
24%	562,513	26%	761,178	רבעון שני
25%	569,641	27%	784,498	רבעון שלישי
29%	666,176	26%	735,348	רבעון רביעי
100%	2,317,926	100%	2,884,236	סה"כ

8.10.2 קרנות פנסיה

ככלל, לא קיימת עונתיות בגביית דמי הגמולים לקרנות הפנסיה. יחד עם זאת, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף דמי הגמולים גבוה יותר, וזאת, בעיקר, לאור תשלומים חד-פעמיים אשר משולמים על ידי המעסיקים לעובדים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים. יצוין, כי העונתיות הקיימת אצל מעסיקי מנורה מבטחים פנסיה וגמל בענפים מסוימים, אשר משפיעה על כמות העובדים באותם הענפים, אינה משפיעה בצורה מהותית על התפלגות דמי הגמולים בחודשי השנה.

להלן התפלגות דמי גמולים רבעוניים:

מבטחים החדשה		מבטחים החדשה פלוס (משלימה)		
2015		2016		
%	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	
23%	1,826,023	23%	2,072,759	רבעון ראשון
24%	1,959,851	25%	2,307,099	רבעון שני
26%	2,121,422	26%	2,420,702	רבעון שלישי
27%	2,206,925	26%	2,403,718	רבעון רביעי
100%	8,114,221	100%	9,204,278	סה"כ

מבטחים החדשה פלוס (משלימה)

2015		2016		
%	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	
22%	45,010	20%	48,061	רבעון ראשון
21%	41,235	24%	57,315	רבעון שני
28%	55,458	25%	62,072	רבעון שלישי
29%	58,796	31%	76,055	רבעון רביעי
100%	200,499	100%	243,503	סה"כ

8.10.3 קופות גמל

פעילות התחום מתאפיינת בעונתיות מסוימת, שכן חלק גדול מהפקדות העמיתים (עצמאים בעיקר) מתבצע לקראת סוף השנה לצורך מיצוי הטבות המס. עם זאת, השיעור שמהווים עמיתים עצמאיים מכלל עמיתי תחום הפעילות בקבוצה הוא נמוך יחסית.

נתונים לשנת 2015		נתונים לשנת 2016		
%	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	
19%	259,125	21%	369,760	רבעון ראשון
25%	341,332	22%	384,856	רבעון שני
24%	326,793	26%	438,869	רבעון שלישי
32%	421,780	31%	527,472	רבעון רביעי
100%	1,349,030	100%	1,720,957	סה"כ

8.10.4 ביטוח כללי:

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו במגזר הביטוח הכללי לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

נתונים לשנת 2015		נתונים לשנת 2016		
%	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	
30%	947,741	31%	1,043,382	רבעון ראשון
23%	733,562	23%	782,092	רבעון שני
25%	804,341	25%	846,916	רבעון שלישי
22%	715,639	21%	714,208	רבעון רביעי
100%	3,201,283	100%	3,386,598	סה"כ

בביטוח כללי הפרמיה הנרשמת ברבעון הראשון היא הגדולה ביותר, וזאת בשל נטייתם של עסקים לחדש את ביטוחיהם (רכב חובה, רכב רכוש, חבויות ורכוש) בתחילת השנה.

יצוין, כי בביטוח כללי מנגנון עתודה לסיכונים שטרם חלפו מווסת את ההשפעה של עונתיות המחזור על הרווח.

8.10.5 ביטוח בריאות

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בתחום ביטוח בריאות, לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

נתונים לשנת 2015		נתונים לשנת 2016		
%	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	
27%	150,069	26%	163,367	רבעון ראשון
24%	130,771	23%	146,611	רבעון שני
25%	140,543	26%	161,583	רבעון שלישי
24%	135,424	25%	157,959	רבעון רביעי
100%	556,807	100%	629,520	סה"כ

ככלל לא קיימת עונתיות בדמי הביטוח בענף זה, אולם השונות בין הרבעונים נובעת מעיתוי הפקת פוליסות שהינו שנתי ולא נרשם בגבייה חודשית.

יצוין, כי בביטוח בריאות מנגנון העתודה לסיכונים שטרם חלפו מווסת את ההשפעה של עונתיות המחזור על הרווח.

8.10.6 תביעות

יצוין, כי הקבוצה לא מצאה כי מתקיימת עונתיות בכל התחומים לעניין תביעות.

8.11 נכסים לא מוחשיים

מאגרי מידע

בבעלות חברות הקבוצה מספר מאגרי מידע נפרדים, מאובטחים, שנרשמו בפנקס מאגרי המידע, הנוגעים בעיקר ללקוחות, עובדי וספקי אותן החברות, לפי העניין, והכל בהתאם להוראות חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.

הקבוצה משתמשת בשמות המותג "מנורה מבטחים" ו-"שומרה". לקבוצה ישנם מספר סימני מסחר רשומים אצל רשם הפטנטים, המדגמים וסימני המסחר וביניהם - "מבטחים", "מנורה", "מנורה מבטחים", "שומרה חברה לביטוח בע"מ" - משפחה ישראלית ועוד. לפרטים בדבר נכסים לא מוחשיים והסכומים שהוכרו בגינם כנכס בדוחות הכספיים, ראה באור 5 לדוחות הכספיים.

רישיונות

בידי הקבוצה רישיונות ו/או היתרים לפעול כמבטח, סוכן או חברה מנהלת, לפי העניין, כמתחייב על פי כל דין.

- בהתאם לסעיף 15 לחוק הפיקוח בידי הקבוצה רישיונות מבטח ישראלי, לעסוק בענף פנסיה וכן בענפי הביטוח המפורטים להלן: חיים מקיף; תאונות אישיות; מחלות ואשפוז; אחריות המעבידים; כלי רכב חובה; רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד ג'); מקיף לדירות ובתי עסק, לרבות ביטוח זכויות; כלי טיס לרבות אחריות כלפי צד שלישי; כלי שיט לרבות אחריות כלפי צד שלישי; מטענים בהובלה; אחריות כלפי צד שלישי; אבדן רכוש; חקלאי, למעט ביטוח מפני נזקי טבע בחקלאות; הנדסי; אחריות למוצרים פגומים; מתן ערבויות; סיכונים אחרים; והשקעות של רוכשי דירות.

- כמו כן, בידי הקבוצה רישיון לחברה מנהלת של קופות גמל ואישורי קופות גמל לקופות הגמל ולקרנות הפנסיה שבניהולה, רישיון לניהול תיקי השקעות, לפי חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות וכן היתר עבור מנורה מבטחים קרנות לניהול קרנות נאמנות. בנוסף, מנורה מבטחים חיתום רשומה במרשם החתמים, בהתאם להוראות תקנות ניירות ערך (חיתום)(תיקון), התשס"ז-2007.

מערכות מידע

לפרטים בנוגע למערכות מידע, ראה באור 5 לדוחות הכספיים.

8.12 הליכים משפטיים

לתיאור הליכים משפטיים מהותיים, ובכלל זה תובענות ייצוגיות, ראה באור 40 לדוחות הכספיים.

8.13 מימון

הקבוצה, מממנת את פעילותה באמצעים עצמיים, באשראי בנקאי ובאשראי חוץ בנקאי באמצעות גיוס בשוק ההון (סחיר ולא סחיר). לפרטים בנושא מימון ראה סעיף 4.6 בדוח הדירקטוריון וכן באור 25 לדוחות הכספיים.

8.14 מיסוי

לתיאור נושא המיסוי ראה באור 22 לדוחות הכספיים.

8.15 גורמי סיכון

דירוג הסיכון			תיאור הסיכונים	קטגוריית סיכון
השפעה גבוהה	השפעה בינונית	השפעה נמוכה		
	X		שינויים במצב המשק	סיכוני מקרו
		X	סיכוני שוק	
		X	סיכוני אשראי	
X			סיכוני נזילות	
-			סיכוני ביטוח:	סיכונים ענפיים
		X	סיכוני תחלואה	
	X		סיכוני אריכות חיים	
		X	סיכוני שימור תיק בריאות וחסכון ארוך טווח	
		X	סיכוני ביטוח אחרים	
	X		אירועי קטסטרופה	
		X	שינויים רגולטורים	
		X	שינויים בתנאי התחרות	
	X		ביטוח משנה	סיכונים מיוחדים לחברה
	X		סיכונים תפעוליים כלליים	
		X	תלות במערכות מידע ואבטחת מידע	
		X	הליכים משפטיים ותובענות ייצוגיות	
	X		מוניטין	

לתיאור נושא ניהול הסיכונים בקבוצה, ראה סעיף 5 לדוח הדירקטוריון ובאור 38 לדוחות הכספיים.

8.16 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה

8.16.1 השקעה באמפא קפיטל - בחודש ינואר 2016, נחתם הסכם בין החברה לבין אמפא קפיטל בע"מ (להלן: "אמפא קפיטל") וחברה האם שלה חברת השקעות לפיתוח התעשייה לישראל בע"מ (להלן: "המוכרת") בדבר רכישה והקצאה של 30% ממניות אמפא קפיטל מהמוכרת, וזאת בתמורה לסכום של כ- 63.5 מיליוני ש"ח, וכן אופציות לרכישה והקצאה של 10% נוספים של מניות אמפא קפיטל בתנאים כמפורט בהסכם (להלן: "ההסכם"). אופציות הרכש יעמדו בתוקפן למשך תקופה של 180 ימים שתחילתה לאחר חלוף 3 שנים ממועד ההשלמה, בכפוף לזכותה של החברה להקדים את מימוש אופציות הרכש במקרים מסוימים כקבוע בהסכם. בחודש פברואר 2016, ועם קבלת אישור הממונה על הגבלים עסקיים כנדרש, הושלמה העסקה האמורה. לפרטים נוספים בדבר ההסכם ראה דיווחים מיוחדים מיום 4 בינואר 2016 ומיום 1 בפברואר 2016 (אסמכתא: 2016-01-002077, ואסמכתא: 2016-01-020983, בהתאמה) וכן באור 8 לדוחות הכספיים.

8.16.2 השקעה באי.אר.אן - בחודש ספטמבר 2016, נחתם הסכם בין החברה ובין אי.אר.אן. ישראל בע"מ (להלן: "אי.אר.אן"), שעיקר עיסוקה במתן התחייבויות לפרעון אמצעי תשלום, ובין אס.איי.בי בע"מ, שהינה החברה האם של אי.אר.אן (להלן: "המוכרת"), שתיהן חברות פרטיות אשר אינן קשורות לחברה ו/או לבעלי השליטה בה, זאת בקשר עם מכירה לחברה בשלבים ובתנאים מסוימים של חלק ממניות אי.אר.אן (להלן: "ההסכם" או "העסקה"). בהסכם נכללו, בין היתר, ההוראות הבאות: (1) במועד ההשלמה של העסקה (להלן: "מועד ההשלמה"), תרכוש החברה מהמוכרת מניות באי.אר.אן בשיעור של 40% מהון המניות של אי.אר.אן, וזאת בתמורה לסכום של 100 מיליוני ש"ח (להלן: "סכום התמורה"). סכום התמורה כפוף להתאמות מחיר מסוימות (בהתבסס על נתונים הכספיים של אי.אר.אן לשנים 2016, 2017 ו-2018), ככל שתהיינה,

זאת כקבוע בהסכם. בנוסף, במועד ההשלמה עשויות המוכרת והחברה להעמיד לאי.אר.אן הלוואות בעלים בהיקף שייקבע, וזאת באופן יחסי לשיעור החזקותיהן באי.אר.אן כפי שיהיה במועד ההשלמה; (2) המוכרת הקנתה לחברה אופציית Call (להלן: "אופציית הרכש") לרכוש מניות נוספות באי.אר.אן בשיעור של 10% מהון המניות של אי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש שייגזר מרווחיותה של אי.אר.אן בתקופה שתקדם למועד מימוש אופציית הרכש. אופציית הרכש תעמוד בתוקפה למשך תקופה של 12 חודשים שתחילתה ביום 25.2.2022, או במועד מוקדם יותר במקרה של התקיימות אירועים מסוימים כקבוע בהסכם; (3) אם וככל שהחברה תממש את אופציית הרכש, תקנה החברה למוכרת אופציית Put (להלן: "אופציית המכר של המוכרת") למכור לחברה את כל מניות המוכרת באי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש שייקבע בהתאם להערכות שווי של אי.אר.אן שייערכו למטרה זו. אופציית המכר של המוכרת תעמוד בתוקפה למשך תקופה של 36 חודשים שתחילתה במועד השלמת מימוש אופציית הרכש; (4) בנוסף, המוכרת הקנתה לחברה אופציית Put (להלן: "אופציית המכר של החברה") למכור למוכרת את כל מניות החברה באי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש בהתאם להערכות שווי שייערכו למטרה זו בהפחתה מסוימת. אופציית המכר של החברה תעמוד בתוקפה החל ממועד ההשלמה ועד ליום 25.2.2023, ובלבד שעד לאותו מועד, החברה לא מימשה את אופציית הרכש; (5) במסגרת ההסכם נקבעו הוראות לגבי ההסדרים בין הצדדים בהתייחס למסכת היחסים המשפטיים ביניהם במעמדן של החברה והמוכרת כבעלי מניות באי.אר.אן לאחר מועד ההשלמה, ובכלל זה, ההסדרים הבאים: הגבלת מכירת מניות באי.אר.אן לצד שלישי עד למועד השלמת מימוש אופציית הרכש, מתן זכות סירוב ראשונה לחברה ולמוכרת, מתן זכות הצטרפות לחברה (והחל ממועד השלמת מימוש אופציית הרכש, ככל שתמומש, גם מתן זכות הצטרפות למוכרת), מתן זכות קדימה לחברה ולמוכרת בהקצאת זכויות באי.אר.אן, הוראות לענין השקעה באי.אר.אן, מינוי דירקטורים באי.אר.אן (כאשר החל ממועד השלמת מימוש אופציית הרכש, ככל שתמומש, ימונה דירקטור נוסף מטעם החברה באופן שיקנה לה רוב בדירקטוריון אי.אר.אן), הצבעה בנושאים מסוימים, מדיניות חלוקת רווחים, הוראות בעניין דיווחים וממשל תאגידי והוראות לעניין עיסוקי הצדדים. בנוסף, נקבעו בהסכם הוראות לעניין זכות החברה לקבלת שיפוי מהמוכרת בתנאים מסוימים, כקבוע בהסכם. ביום 12 בינואר 2017 הושלמה העסקה. לפרטים נוספים, ראה דיווח מיידי מיום 8 בספטמבר 2016, אסמכתא: 2016-01-119806 ומיום 12 בינואר 2017, אסמכתא: 2017-01-006081.

8.16.3 הסכמים לרכישת שליטה בפעילות סולארית - חברה נכדה

בחודש ספטמבר 2016, רכשה מנורה מבטחים נדל"ן, כ- 45% מפעילות סולארית באירופה, לרבות הלוואות הבעלים של המוכרים (להלן: "סולנגיה") באופן שלאחר הרכישה הינה מחזיקה בכ- 87% מהפעילות האמורה. בתמורה לרכישה שילמה מנורה מבטחים נדל"ן סך של כ- 10.5 מיליון אירו. לפרטים נוספים ראה באור 8 לדוחות הכספיים. כמו כן, פועלת מנורה מבטחים נדל"ן, באמצעות חברה בת, להקמת פעילות סולארית בישראל. האמור לעיל בדבר הקמת הפעילות הסולארית בישראל הינו מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, והוא עשוי שלא להתממש, עקב אירועים שהתרחשו תלוייה בגורמים שהינם חיצוניים לחברה ואשר אינם ידועים לה למועד דוח זה, לרבות תנאי השוק, התנהלות רשות החשמל והתנהלות המתחרים.

8.16.4 רכישת חלקו של שותף בנכס מקרקעין המוחזק על ידי חברה כלולה

בחודש ספטמבר 2016, חתמה Yatelsis River Development Ltd, חברה כלולה של מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, חברה בת של החברה על הסכם לרכישת המניות וכל הזכויות של השותפה שלה (חברה מאוגדת ונסחרת בפולין) המחזיקה ב- 50% בחברה רוסית אשר בבעלותה קרקע (להלן: "הפרויקט"). במסגרת ההסכם נקבע, בין היתר, כי התמורה עבור המניות והזכויות כאמור הינה 3.85 מיליון אירו. התשלום הראשון בסך 0.6 מיליון אירו שולם באופן מיידי והיתרה תיפרס באופן שווה לאורך שנתיים, עם זכות להקדמת תשלומים לרוכשת. העברת המניות לידי הרוכשת תתבצע בהתאם ובכפוף לביצוע יתרת התשלומים על חשבון התמורה.

8.16.5 מיזוג ומכירת פעילות קרנות נאמנות וניהול תיקי השקעות

בחודש בדצמבר 2016, נחתמו שלושה הסכמים כדלקמן: (א) מנורה מבטחים פיננסים ומנורה מבטחים קרנות נאמנות התקשרו בהסכם מיזוג שהצדדים הנוספים לו הם אלטשולר שחם, ואלטשולר שחם ניהול קרנות נאמנות בע"מ, חברה בת של אלטשולר שחם העוסקת בניהול קרנות נאמנות ("אלטשולר שחם קרנות"), לפיו מנורה מבטחים קרנות, תתמזג לתוך אלטשולר שחם קרנות, במיזוג פטור ממס, כך שלאחר השלמת המיזוג תחזיק מנורה פיננסים 20% מהון המניות המונפק והנפרע של אלטשולר שחם קרנות ("הסכם המיזוג"); ו-(ב) מנורה פיננסים ומנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות, התקשרו בהסכם עם אלטשולר שחם ניהול תיקי השקעות בע"מ, חברה בת של אלטשולר שחם ("אלטשולר ניהול תיקים"), לפיו מנורה ניהול תיקים תמכור את פעילות ניהול התיקים שלה לאלטשולר ניהול תיקים, בתמורה לסכום לא מהותי ("הסכם למכירת פעילות התיקים"). מובהר, כי שני ההסכמים האמורים לעיל הינם הסכמים נפרדים וקיומו או השלמתו של אחד מהם אינו תלוי בקיומו או השלמתו של השני. בנוסף, ביום 28 בדצמבר 2016, נחתם הסכם למכירת מרבית קרנות הנאמנות מסוג קרנות מחקות לחברת מגדל שוקי הון בתמורה לא מהותית. ביום 1 בינואר 2017, הועברו הקרנות המחקות דנן, ובכך הושלמה העסקה. לפרטים ראה דיווח מיידי מיום 27 בדצמבר 2016 (אסמכתא: 2016-01-092247). ביום 27 בדצמבר 2016 הושלם ההסכם למכירת פעילות התיקים. ביום 20 בפברואר 2017, הושלם הסכם המיזוג. באותו מעמד נחתם הסכם בעלי מניות בין הצדדים. לפרטים נוספים בדבר ההסכמים, ראו דיווח מיום 20 בפברואר 2017, אסמכתא: 2017-01-015316.

8.16.6 מכירת קרקע בגבעת שמואל

בחודש ספטמבר 2016, הושלמה עסקת מכר מקרקעין אשר נחתמה בחודש אפריל 2016, למכירת מלוא הזכויות בחלק מקרקע בגבעת שמואל, בין נחלת מנורה חברה לשכון ופתוח (1950) בע"מ (חברה בת של החברה) (להלן: "נחלת מנורה"), ובין צדדים שלישיים. התמורה הכוללת שהתקבלה בגין עסקת המכר עמדה על סך של כ- 187 מיליון ש"ח. לפרטים ראה דיווחים מיידיים מיום 1 במרץ 2016 (אסמכתא: 2016-01-038050), מיום 6 באפריל 2016 (אסמכתא: 2016-01-042472) ומיום 5 בספטמבר 2016 (אסמכתא: 2016-01-118195) וכן באור 9 לדוחות הכספיים.

8.16.7 לפרטים בדבר הסכם לרכישת מערכת מחשב לביטוח כללי ראה סעיף 8.8.3 לעיל.

8.16.8 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

8.16.8.1 לקבוצה הסכם עם סאפינס ישראל בע"מ לפיתוח מערכות מחשב (לפרטים ראה סעיף 8.8.2 לעיל).

8.16.8.2 בחודש פברואר 2016, קיבלה מנורה מבטחים ביטוח הודעה מרשות השידור, בדבר זכיה במכרז לרכישת פוליסות ושירותים לתוכנית פרישה מוקדמת של עובדיה. בהתאם לתנאי המכרז, רשות השידור תעביר למנורה מבטחים ביטוח סכום חד-פעמי עבור כל פורש. מנורה מבטחים ביטוח תשלם לפורשים סכומים חודשיים במסגרת פוליסת ביטוח, כמסכם בין הצדדים. אומדן הסכומים שיופקדו במנורה מבטחים ביטוח, בתקופת המכרז, בהנחת מיצוי מלא של כמות הפורשים הפוטנציאלית, עומד על כ- 350 מיליון ש"ח, ותלוי, בין היתר, במספר הפורשים בפועל. הרווח הצפוי מהעסקה איננו מהותי.

8.16.8.3 מנורה מבטחים פנסיה וגמל חתמה על הסכמי הפצה עם בנק דיסקונט לישראל בע"מ, בנק איגוד לישראל בע"מ, בנק מזרחי טפחות בע"מ, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, בנק לאומי לישראל בע"מ, בנק ערבי-ישראלי בע"מ, בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ, בנק אוצר החייל בע"מ, בנק פועלי אגודת ישראל בע"מ, יובנק בע"מ, בנק מסד בע"מ ובנק הפועלים בע"מ (ביחס לקופות גמל בלבד). בהסכמי הפצה נקבע כי מנורה מבטחים פנסיה וגמל תשלם לבנקים עמלות הפצה בהתאם להוראות הדין תמורת הפצת

מוצריה. תחילתו של כל אחד מן ההסכמים לא תהא מוקדמת מן המועד בו הורשה הבנק עמו נערך ההסכם לעסוק בייעוץ פנסיוני כדון.

8.16.8.4 מנורה מבטחים מהנדסים חתמה על הסכמי הפצה עם בנק מזרחי טפחות בע"מ, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, בנק לאומי לישראל בע"מ, בנק ערבי-ישראלי בע"מ, בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ, בנק אוצר החייל בע"מ, בנק פועלי אגודת ישראל בע"מ, יובנק בע"מ ובנק הפועלים בע"מ. בהסכמי הפצה נקבע כי מנורה מבטחים מהנדסים תשלם לבנקים עמלות הפצה בהתאם להוראות הדין תמורת הפצת מוצריה.

8.16.9 רכב חובה

8.16.9.1 בהמשך לאמור בסעיף 3.1 לעניין חלוקת נטל הפיצויים בין מבטחים שלכלי רכב שהיו מעורבים בתאונה, ולצורך הטיפול הממוכן בהתחשבות בין המבטחים, מפעיל איגוד חברות הביטוח מערכת משותפת להפעלת מנגנון סליקה, באמצעות חברת מרכז הסליקה של חברות הביטוח בע"מ (להלן: "מרכז הסליקה"), לחיובים הקמים בגין חוק הפיצויים וצו החצייה (המכונה: "מתווה סליקה קל כבד"). לצורך כך, נחתם בין חברות הביטוח ובין מרכז הסליקה החל בשנת 2004, הסכם המסדיר את המתווה. למנהל מתווה הסליקה הוענקו גם סמכויות בוררות לגבי מחלוקות אם וככל שתתעוררנה בין המבטחים, באשר למעורבות כלי רכב מבוטח בתאונה. למתווה האמור ניתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל על ידי הממונה על ההגבלים העסקיים (בין היתר, כי פעילות המערכת תהיה למטרת העברת תשלומים בין מבטחים אשר נובעים מההוראות הקבועות בצו החצייה, כי המערכת תופעל על גבי תשתית של חברת הסליקה ועל ידי גוף עצמאי אשר אינו אדם הקשור למבטחים, אישור על העברת מידע עסקי בין הצדדים להסדר ועוד). תוקף הפטור הוא עד ליום 31 לאוגוסט 2020.

8.16.9.2 בחודש יוני 2015 ובחודש אוגוסט 2015 חתמו מנורה מבטחים ביטוח ושומרה, בהתאמה, על הסכם עם המוסד לביטוח לאומי הכולל כללים תנאים ומועדים ליישוב דרישות השיבוב שתוגשנה על ידי המוסד לביטוח לאומי בענף רכב חובה. תוקפו של ההסכם הקודם פג בשנת 2009 וההסכם החדש חל ממועד תום ההסכם הקודם ואילך. לפרטים נוספים ראה סעיף 4.3 לדוח הדירקטוריון.

8.16.10 רכב רכוש

8.16.10.1 לאור פניית מנהל בתי המשפט ובמגמה להקטין את מספר ההתדיינות המשפטיות בין חברות הביטוח החברות באיגוד חברות הביטוח - נוסחה בשנת 2014 על ידי חברות הביטוח טיוטת מתווה לניהול תהליכי בוררות בתביעות שיבוב בביטוח רכב רכוש, ולהתקשרות מחייבת עם מנהל שייקבע לניהול הבוררות באמצעות תוכנת מחשב מתאימה. כל חברת ביטוח תוכל לבחור האם להצטרף להסדר. עד כה הודיעו מרבית חברות האיגוד על הסכמה עקרונית להצטרף להסדר. תוכן המתווה הוא שמחלוקות בנושא תביעות שיבוב בין חברות ביטוח (החברות באיגוד) בגין רכב רכוש בסכום שאינו עולה על 100,000 ש"ח, לא תוגשנה לבית המשפט אלא תתבררנה באמצעות מוסד הבוררות. החלטת הבורר בהליך זה מחייבת, והגבייה מתבצעת באמצעות מרכז הסליקה.

ביום 4 במאי 2014, ניתן אישור הממונה על ההגבלים העסקיים למתווה האמור, בתנאים שפורטו באישור. תוקף הפטור הוא לשלוש שנים. ההסכמים עם מפעיל הבוררות ומפעיל התוכנה נחתמו כאשר מנגנון הבוררות נכנס לתוקף ביום 1 במרס 2015 וניתן להגיש במסגרתו תביעות החל מיום 1 ביוני 2015.

חלק ד': היבטי ממשל תאגידי

9. אירוע או ענין החורגים מעסקי התאגיד הרגילים

- 9.1 לפרטים בדבר רפורמה בביטוח רכב חובה ראה סעיף 3.1 ו- 8.1.5.1(ד).
- 9.2 לפרטים בדבר שינוי בריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי ראה סעיף 8.1.4.1 לעיל, וכן באור 41 בדוחות הכספיים.

10. היבטי ממשל תאגידי

חלק זה מתייחס להיבטי הממשל התאגידי הרלבנטיים לחברות הביטוח בקבוצה בלבד, כלהלן:

10.1 דירקטורים חיצוניים

מנורה מבטחים ביטוח

בהתאם להוראות חוק החברות ותקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007, נכון למועד הדוח, מכהנים במנורה מבטחים ביטוח שלושה דירקטורים חיצוניים, מתוך שבעה דירקטורים מכהנים, כלהלן -

ה"ה חיים אהרון, מכהן כדח"צ החל מיום 3.10.2011 (מונה לכהונה שניה ביום 3.10.2014), בעל כשירות מקצועית. מכהן כיו"ר ועדת ביקורת.

ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג, מכהן כדח"צ החל מיום 24.06.2013 (מונה לכהונה שניה ביום 24.06.2016), בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כחבר ועדת ביקורת, ועדת מאזן וועדת השקעות שאינן תלויות תשואה ("נוסטר").

ה"ה יוכבד (יוכי) דביר, מכהנת כדח"צית החל מיום 01.04.2015, בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהנת כיו"ר ועדת מאזן וכחברה ועדת ביקורת.

שומרה

בהתאם להוראות חוק החברות ותקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007, נכון למועד הדוח, מכהנים בשומרה שלושה דירקטורים חיצוניים, מתוך שבעה דירקטורים מכהנים, כלהלן -

ה"ה יהודה נסרדישי, מכהן כדח"צ החל מיום 10.07.2013 (מונה לכהונה שניה ביום 28.07.2016), בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כחבר ועדת ביקורת וכחבר ועדת מאזן.

ה"ה יוכבד (יוכי) דביר, מכהנת כדח"צית החל מיום 26.03.2015, בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהנת כיו"ר ועדת ביקורת, יו"ר ועדת השקעות וחברה ועדת מאזן.

ה"ה בר כוכבא (כוכי) בן גרא, מכהן כדח"צ החל מיום 10.7.2015, בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כיו"ר ועדת מאזן, חבר ועדת ביקורת וחבר ועדת סולבנס.

מנורה מבטחים פנסיה וגמל

בהתאם להוראות חוק החברות ותקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007, נכון למועד הדוח, מכהנים במנורה מבטחים פנסיה וגמל, שלושה דירקטורים חיצוניים, מתוך שמונה דירקטורים מכהנים, כלהלן -

ה"ה ראובן שיף, מכהן כדח"צ החל מיום 3.11.2010 (מונה לכהונה שלישית ביום 12.7.2016), בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כיו"ר ועדת ביקורת וכחבר ועדת המעקב אחר מקבלי פנסיית נכות.

ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג, מכהן כדח"צ החל מיום 31.01.2013 (מונה לכהונה שניה ביום 1.02.2016), בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כחבר ועדת ביקורת.

ה"ה ד"ר אביטל שטיין, מכהנת כדח"צית החל מיום 20.05.2014, בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהנת כחברת ועדת ביקורת וכחברת ועדת המעקב אחר מקבלי פנסיית נכות.

10.2 מבקרת פנים

10.2.1 פרטי המבקרת הפנימית

ביום 28 בינואר 2013, אישר דירקטוריון החברה (באישור ועל פי המלצת ועדת הביקורת מיום 20 בינואר 2013) את מינויה של ה"ה אתי הירשמן, רו"ח, למבקרת פנימית בחברה ובחברות בנות נוספות בקבוצת מנורה מבטחים, בתוקף החל מיום 1 במרס 2013, וזאת בהתבסס, בין היתר, על הכשרתה, כישוריה וניסיונה הרלבנטיים של הגב' הירשמן, התואמים את דרישות התפקיד, בהתחשב באופי והיקף הפעילות של החברה והחברות הבנות שלה.

המבקרת הפנימית עמדה בכל התנאים הקבועים בסעיף 3(א) לחוק הביקורת הפנימית, התשנ"ב-1992, ובהוראות סעיף 8 לחוק האמור וכן בהוראות סעיף 146(ב) לחוק החברות.

למיטב ידיעת החברה, המבקרת הפנימית איננה מחזיקה ו/או לא החזיקה, בתקופה הרלבנטית, בניירות ערך של החברה או של גוף קשור אליה, וכן אין לה קשרים עסקיים מהותיים עם החברה או עם גוף קשור אליה.

כמו כן, המבקרת הפנימית הינה מבקרת בחברות נוספות בקבוצה: מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ, מנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות בע"מ, מנורה מבטחים חיתום וניהול בע"מ מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה גיוס הון בע"מ וחברות נוספות בקבוצה.

10.2.2 זהות הממונה על המבקרת הפנימית

הממונה הארגוני על המבקרת הפנימית הינו יו"ר הדירקטוריון.

10.2.3 תכנית עבודה

תכנית העבודה של הביקורת הפנימית הינה שנתית. תכנית העבודה לשנת 2016 התמקדה בעיקרה בפעילות חברות הבנות ובעיקר במנורה מבטחים ביטוח וכן בקבוצת הפיננסים. מטבע היותה של החברה חברת החזקות, מרבית משאבי הביקורת הושקעו בחברות הבנות כאשר תכנית הביקורת בחברה הינה שיוטית באופייה תוך התחשבות בסיכונים השיוריים שלה ובקיומן של בקורות הולמות ובממצאי ביקורת בשנים קודמות. תכנית העבודה לשנת 2016 וכן התכנית הרב שנתית לשנים 2016 עד 2019, במנורה מבטחים ביטוח, הסתמכה על סקר סיכונים שנערך על ידי גורם מקצועי חיצוני וכן על סמך התייעצויות שקיימה המבקרת עם גורמים פנימיים וחיצוניים, לרבות רואה חשבון מבקר ובאישור ועדת הביקורת, תוך התחשבות בצרכים ובאילוצים אד-הוק. תכנית הביקורת מותירה בידי המבקר הפנימי שיקול דעת לביצוע שינויים לא מהותיים בתכנית בהתחשב בצרכים אד-הוק.

בתקופת הדיווח בוצעו בחברות בקבוצה מספר עסקאות מהותיות, כמפורט, בין היתר, בסעיף 1.2 לדוח הדירקטוריון. לעניין ביקורת בדבר הליכי אישור וביצוע עסקאות אלו, מבקרת הפנים קובעת במסגרת תכנית העבודה שלה ויעדיה את מועדי ביצוע הביקורת על עסקאות מהותיות כאמור.

10.2.4 ביקורת בח"ל או של תאגידים מוחזקים

המבקרת הפנימית של החברה משמשת גם כמבקרת הפנימית של מנורה מבטחים ביטוח שמהווה החזקה עיקרית של החברה ולכן, פעילות הביקורת התמקדה בה. לקבוצה 3 גופים מוסדיים נוספים בהן מתבצעת ביקורת פנימית כלהלן: מנורה מבטחים פנסיה וגמל, ומנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים, בהן מבוצעת עבודת הביקורת על ידי מבקר פנימי ייעודי, במשרה מלאה, הנעזר גם בשירותי מיקור חוץ לצורך עבודת הביקורת; בשומרה - נערכת הביקורת על ידי מר מאיר איליה, המעניק את שירותיו במיקור חוץ. פירוט ממצאים מהותיים של מנורה מבטחים פנסיה וגמל ושומרה מועברים למבקרת הפנימית של החברה.

במנורה מבטחים נדל"ן, חברה בת של החברה, אשר פעילותה מתרכזת בחו"ל, מבוצעת ביקורת על פי תכנית ביקורת שנקבעה ואושרה ע"י דירקטוריון מנורה מבטחים נדל"ן.

10.2.5 היקף הביקורת הפנימית

היקף פעילות הביקורת לפי מספר שעות בחברה ובתאגידים מוחזקים נקבע כאמור, בהתבסס על סקרי סיכונים או על הערכת סיכונים, תוך התחשבות בצרכים ובאילוצים אד-הוק, וכמפורט להלן:

שם החברה	שעות ביקורת	שעות ביקורת על ידי מיקור חוץ
מנורה מבטחים החזקות (כולל מנורה מבטחים נדל"ן מנורה מבטחים ביטוח והחברות הבנות שלה - כהחזקה עיקרית של החברה)	15,237	590
במנורה מבטחים פיננסים, והחברות הבנות שלה (למעט מנורה מבטחים גמל)	1,080	20
שומרה	---	1,500
מנורה מבטחים פנסיה ומנורה מבטחים גמל	9,037	3,216
סה"כ	25,354	5,326

מתוך סך כולל של 30,680 שעות ביקורת בקבוצה, לשנת 2016, היקף השעות שבאחריות ישירה של המבקרת הפנימית עמד על 16,317 שעות. היקף עבודת הביקורת הפנימית, ברמת הקבוצה, קטנה בכ- 1.9%, ביחס לתקופת הדיווח האחרונה, זאת בהתאם לתכנית הביקורת שאושרה כאמור בהתבסס על סקרי הסיכונים הנ"ל. יצוין כי במהלך ביצוע עבודתה, מבקרת הפנים אינה מסתייעת בגורמים אחרים בחברה.

10.2.6 עריכת הביקורת

הביקורת מבוצעת ונערכת על פי התקנים המקצועיים ובהתאם להנחיות מקצועיות של הלשכה הבינלאומית של המבקרים הפנימיים (IIA) אשר אומצו על ידי IIA ישראל - איגוד המבקרים הפנימיים בישראל, וכן בהתאם להוראות הדין הרלבנטיות לכל חברה בקבוצה, לפי העניין. יו"ר הדירקטוריונים של החברות, באמצעות ועדות הביקורת, מפקחים על עבודת המבקרת הפנימית. בכדי לוודא את העמידה בתקנים המקצועיים האמורים, עורכת החברה, מדי מספר שנים, ביקורת חיצונית על פעילות הביקורת הפנימית באמצעות גורם מקצועי חיצוני.

ביום 28 בדצמבר 2016, קיים דירקטוריון החברה דיון ללא נוכחות ההנהלה, ובו נמסרה, בין היתר, עמדתה של המבקרת הפנימית בקשר למשאבים המוקצים לה ושיתוף הפעולה אותו היא מקבלת מהחברה. במסגרת דיון זה ציין יו"ר ועדת הביקורת את שביעות רצונה של הועדה מעבודת המבקרת.

10.2.7 גישה למידע

למבקרת הפנימית ולשאר המבקרים במערך הביקורת בקבוצה, גישה חופשית לכל מקור מידע, לרבות למסמכים, למאגר רגיל או ממחשב ולנתונים כספיים. האמור בפסקה זו מתקיים גם לגבי החברות בנות של החברה בהן מכהנת המבקרת הפנימית.

10.2.8 דין וחשבון המבקרת הפנימית

דוחות הביקורת של המבקרת הפנימית מוגשים בכתב, לאחר שמתקיימים דיונים עם המבוקרים על טיטוט דוחות הביקורת. הדוחות מובאים לעיון יו"ר הדירקטוריון והמנכ"ל ולאחר מכן מובאים לדיון בוועדת הביקורת. בנוסף, מוגשים לוועדת הביקורת דוחות מעקב אחר ביצוע המלצות המבקרת שעלו בדוחות הביקורת הקודמים.

במהלך תקופת הדוח, התקיימו 3 ישיבות של ועדת הביקורת של החברה, במועדים הבאים: 28.02.16, 29.03.16 ו- 25.12.16. עוד יצוין, כי בתאגידים המוחזקים על ידי

החברה, הוגשו דוחות ביקורת רבים נוספים, דוחות בדיקה אד-הוק, לפי העניין, ודוחות מעקב, אשר נדונו בוועדות הביקורת הרלבנטיות.

10.2.9 הערכת הדירקטוריון את פעילות המבקרת הפנימית

בכל הגופים המוסדיים בקבוצה ובמרבית החברות המוחזקות, מתקיימת פעילות ביקורת פנימית ייעודית ודוחות הביקורת נדונים בוועדות ביקורת של אותם תאגידים. ועדת הביקורת של החברה דנה אך ורק בנושאים הנוגעים לחברה ישירות תוך קבלת דיווח על ממצאי ביקורת מהותיים וחריגים בחברות מוחזקות. על רקע האמור, הדירקטוריון, לאחר שרשם לפניו את הסברי מבקרת הפנים לגבי תכנית העבודה והתאמתה להוראות הדין, תוך התייחסות לנתונים לגבי היחס בין פעילות ביקורת הפנים באמצעות עובדי המערך לבין פעילות באמצעות מיקור חוץ, וכן מידע לגבי עובדי המערך בקבוצה ונתוני רקע נוספים, הניח דעתו כי בידי הביקורת הפנימית המשאבים והכלים הנחוצים לצורך מילוי תפקידה, בשים לב, בין השאר, לצרכיה המיוחדים של החברה, כחברת החזקות ללא פעילות עסקית עצמאית, לגודלה ומורכבות פעילותה.

להערכת הדירקטוריון, היקף, אופי, רציפות הפעילות ותכנית העבודה של המבקרת הפנימית סבירים בנסיבות העניין, ויש בהם כדי להגשים את מטרות הביקורת הפנימית בקבוצה.

10.2.10 תגמול

ה"ה אתי הירשמן, מועסקת על-פי הסכם עבודה אישי כעובדת הקבוצה במשרה מלאה ומקבלת שכר חודשי, הפרשות סוציאליות ונלוות כמקובל וכן מענק תלוי יעדים, והכל במסגרת מדיניות התגמול של החברה, עלות תגמולה של מבקרת הפנים בשנת הדוח עמדה על סך של כ-781 אלפי ש"ח.

דירקטוריון החברה סבור כי תגמול המבקרת הפנימית הולם את היקף פעילותה ותפקודה ולא היה בו כדי להשפיע על שיקול דעתה המקצועי.

10.3 רואה חשבון מבקר

רואי החשבון המבקרים של החברה, הינם קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון, המכהנים בתפקידם החל משנת 1999. החל מיום 1 בינואר 2015, משמש ר"ח טל חי-ציון כשותף האחראי על הביקורת בחברה.

שכר באלפי ש"ח (לא כולל מע"מ):

סה"כ	לשנת 2015		סה"כ	לשנת 2016		(באלפי ש"ח)
	שירותים אחרים**	ביקורת ושירותי מס*		שירותים אחרים**	ביקורת ושירותי מס*	
420	200	220	480	260	220	החברה
3,603	1,094	2,509	3,666	1,137	2,529	מנורה מבטחים ביטוח
698	263	435	530	95	435	שומרה
645	115	530	646	60	586	מנורה מבטחים פנסיה וגמל
747	77	670	799	129	670	חברות אחרות
6,113	1,749	4,364	6,121	1,681	4,440	סה"כ

היקף שעות עבודה:

לשנת 2015			לשנת 2016			
סה"כ	שירותים אחרים**	ביקורת ושירותי מס*	סה"כ	שירותים אחרים**	ביקורת ושירותי מס*	
1,997	927	1,070	2,126	1,056	1,070	החברה
16,064	4,034	12,030	16,850	4,391	12,459	מנורה מבטחים ביטוח
3,258	1,086	2,172	2,646	418	2,228	שומרה
2,570	512	2,058	3,020	245	2,775	מנורה מבטחים פנסיה וגמל
3,730	300	3,430	3,971	486	3,485	חברות אחרות
27,619	6,859	20,760	28,613	6,596	22,017	סה"כ

* כולל ביקורת 404 SOX.

**שכר בגין שירותים אחרים מתייחס בעיקר ליעוץ אקטוארי, שירותי מיסוי, סקר סיכונים ויעוץ בנושא ענ"א.

שכר הטרחה של רואי החשבון בגין שירותי ביקורת, נקבע על ידי הנהלת החברה באישור הדירקטוריון וזאת לאחר משא ומתן בהתבסס, בין היתר, על תעריף מקובל עבור ביקורת בתאגידים שפעילותם מחייבת מומחיות והבנה מעמיקים בסביבה החשבונאית והעסקית הרלבנטים.

10.4 אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, ביצעה בדיקה והערכה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד והאפקטיביות שלה. בהקשר זה, אימצה החברה את מודול הבקרה הפנימית של ה-COSO, המהווה מסגרת מוגדרת ומוכרת להערכת הבקרה הפנימית. הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית כאמור, כללה את רכיבי הבקרה הבאים: בקורות ברמת הארגון (Entity Level Controls); בקורות על תהליך עריכת הדוחות וסגירתם; בקורות כלליות על מערכות המידע (ITGC) ובקורות על תהליכים מהותיים מאוד לדיווח הכספי ולגילוי, המבוצעים בעיקרם על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה המרכזים את עיקר פעילותה העסקית, כמפורט להלן:

תהליכי ה-SOX בגופים המוסדיים

בהתאם להוראות הממונה, הגופים המוסדיים בקבוצה מיישמים את הוראות סעיפים 302 ו-404 "לחוק Sarbanes-Oxley" שנחקק בארצות-הברית. בנובמבר 2010, פרסם הממונה חוזר (מס' 2010-9-7), שעניינו "בקרה פנימית על דיווח כספי - הצהרות, דוחות וגילויים", אשר הסדיר את נוסח ההצהרות ומתכונת הגילוי וכן קבע את נוסח חוות דעת רואה החשבון המבקר ודוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי.

הוראות סעיף 302, קובעות כי המנכ"ל וסמנכ"ל הכספים, יחתמו כל אחד בנפרד על הצהרה בנושא בקורות והנהלים לגבי הגילוי. לצורך קיום ההליך הנדרש על פי ההנחיות האמורות, ביצעו הגופים המוסדיים בקבוצה, בין היתר, בחינה של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי וקיום דיונים בהשתתפות הגורמים השותפים להכנת הדוחות הכספיים.

הוראות סעיף 404 מיושמות בהתאם לחוזר הממונה שעניינו "אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי". על פי החוזר, על גופים מוסדיים כהגדרתם בחוק הפיקוח, לרבות קופות גמל וקרנות פנסיה, לכלול בדוח השנתי הצהרה בדבר אחריות ההנהלה להקמה ולתחזוקה של מערך ונהלי בקרה פנימית נאותים על הדיווח הכספי וכן הערכה לתום שנת הכספים לגבי יעילות המערך ונהלי הבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על הדיווח הכספי. בנוסף, על רואה החשבון המבקר של הגוף המוסדי להמציא חוות דעת לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

במסגרת היישום של הוראות סעיף 404, ביצעו הגופים המוסדיים בקבוצה, בין היתר, את תהליכי העבודה הבאים: זיהוי החשבונות, התהליכים העסקיים ומערכות המידע המהותיים לדיווח הכספי (Scoping), תיעוד התהליכים והערכת הסיכונים הקשורים לדיווח הכספי ולגילוי נאות, קביעת הבקורות שמטרתן למנוע או לצמצם את אותם סיכונים וניתוח פערי

בקרה וקביעת תכניות עבודה לסגירתם. הגופים המוסדיים מיסדו תהליכי עבודה לניטור שוטף של הבקורות שנקבעו כאמור בכדי לוודא המשך אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי.

בהתאם לאמור, לא נתגלו "חולשות מהותיות" כהגדרתן בחוזר. יחד עם זאת, החברה פעלה וממשיכה לפעול במסגרת תוכנית עבודה רב שנתית, לתיקון וצמצום מספר ליקויים משמעותיים במנורה מבטחים ביטוח, הנוגעים בעיקר לתחום בקורות המחשב הכלליות ולחלק מתהליכי העבודה והמיכון בתחום אקטואריה, תוך המשך הטמעת בקורות מפצות רלבנטיות, הסדרת תהליכי עבודה ושיפור הבקורות הממוכנות. ליקויים אלו כאמור דווחו כנדרש לוועדת המאזן ולדירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח.

בקורות ונהלים לגבי הגילוי ושינויים בבקרה הפנימית על דיווח כספי

הנהלות הגופים המוסדיים בקבוצה, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה, את אפקטיביות הבקורות והנהלים לגבי הגילוי שלהם. על בסיס הערכה זו, הסיקו המנכ"ל ומנהל הכספים של כל גוף מוסדי, כי לתום תקופה זו, הבקורות והנהלים לגבי הגילוי הינן אפקטיביות על מנת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע הנדרש לגלות בדוח השנתי בהתאם להוראות הדין והוראות הדיווח של הממונה על הביטוח ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

בתקופת הדוח, המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2016, לא אירע כל שינוי בבקרה הפנימית של הגופים המוסדיים הנ"ל על דיווח כספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של אותם גופים על דיווח כספי.

10.5 היערכות ליישום משטר כושר הפירעון לפי הדירקטיבה Solvency II

לפרטים בדבר היערכות ליישום משטר כושר הפירעון לפי הדירקטיבה Solvency II, ראה באור 15 לדוחות הכספיים.

ארי קלמן
מנהל כללי

ערן גריפל
י"ר דירקטוריון

תל אביב, 27 במרס, 2017

פרק ב': דוח הדירקטוריון

תוכן עניינים

1.	הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד	1
1.1	כללי	1
1.2	התפתחויות בתקופת הדוח	1
1.3	תיאור הסביבה העסקית	3
2.	המצב הכספי	6
2.1	נתונים עיקריים מהדוחות הכספיים	6
2.2	נכסים המנוהלים עבור מבטחים ועמיתים בקבוצה	6
2.3	ההון העצמי	6
3.	הרכב הכנסות בתקופת הדוח	8
3.1	פרמיות ביטוח שהורווחו, ברוטו	8
3.2	ביטוח חיים	9
3.3	ביטוח כללי	9
3.4	ביטוח בריאות	9
4.	תוצאות הפעילות	10
4.1	נתונים מדוחות רווח והפסד המאוחדים	10
4.2	רווח כולל מתחומי פעילות:	10
4.3	השינויים בתוצאות הפעילות בתקופת הדוח	11
4.4	מידע כספי לפי תחומי פעילות	13
4.5	תזרים מזומנים	24
4.6	מקורות מימון	24
5.	דיווח בדבר חשיפה לסיכוני שוק ודרכי ניהולם	24
5.1	כללי	24
5.2	אחראי על ניהול סיכוני שוק	24
5.3	תיאור כללי של סיכוני השוק	25
5.4	מדיניות החברה בניהול סיכוני השוק והפיקוח עליהם	25
5.5	מאזן בסיסי הצמדה	26
5.6	מבחני רגישות	27
6.	היבטי ממשל תאגידי	29
6.1	דיווח על דירקטורים בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית	29
6.2	גילוי בדבר שיעור דירקטורים בלתי תלויים בתאגיד	29
6.3	מורשי חתימה עצמאיים	29
6.4	תרומות	29
6.5	גילוי בדבר מבקר פנימי בתאגיד	29
6.6	גילוי בדבר שכר רואי החשבון המבקרים	29
6.7	גילוי בדבר הליך אישור הדוחות הכספיים בחברה	29

29.....	שיקולי הדירקטוריון למתן תשלומים לנושאי משרה בכירה	6.8
31.....	הוראות גילוי בקשר עם הדיווח הפיננסי של התאגיד	7.
31.....	דיווח בדבר אומדנים חשבונאיים קריטיים	7.1
31.....	גילוי ייעודי למחזיקי אגרות חוב	8.
31.....	הנאמן ושטר הנאמנות	8.1
32.....	פרטים נוספים בהתאם לתוספת השמינית לתקנות דוחות תקופתיים ומידיים	8.2
34.....	דירוג אגרות החוב	8.3
34.....	יעדים ואסטרטגיה עסקית	9.
35.....	אסטרטגיה - כללי	9.1
38.....	אירועים לאחר תאריך מאזן	10.
38.....	החלפת נאמן- אגרות חוב (סדרה א')	10.1
38.....	דיבידנד מחברות בנות	10.2
38.....	זימון אסיפה	10.3
38.....	חלוקת דיבידנד	10.4

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוח הדירקטוריון לשנת 2016

דוח הדירקטוריון שלהלן סוקר את פעילותה של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "החברה") לתקופה שנתייה ביום 31 בדצמבר 2016 (להלן: "תקופת הדוח").

דוח הדירקטוריון סוקר את השינויים העיקריים בפעילות החברה בתקופת הדוח. הדוח נערך בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970. דוח הדירקטוריון הינו חלק בלתי נפרד מהדוח התקופתי על כל חלקיו ויש לקרוא את הדוח התקופתי כולו כמקשה אחת.

ביחס לתיאור עסקי המבטחים המאוחדים בדוחות החברה, נערך הדוח בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998, ובהתאם לחוזרי הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון.

1. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד

1.1 כללי

החברה הינה חברה ציבורית, שמניותיה נסחרות בבורסה לניירות ערך בתל אביב. בעלי מניותיה העיקריים של החברה הינם פלמס אסטבלישמנט וניידן אסטבלישמנט (תאגידים זרים) המוחזקים בנאמנות עבור ה"ה טלי גריפל וניבה גורביץ, בהתאמה, והמחזיקים ביחד בכ- 61.86% ממניות החברה. מנכ"ל החברה, מר ארי קלמן, המכהן גם כיו"ר מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, חברה בת של החברה (להלן: "מנורה מבטחים ביטוח") מחזיק, באמצעות החברה לנאמנות עובדים, נכון למועד הדוח, בכ- 2.72% ממניות החברה. יתרת מניות החברה מוחזקות בידי הציבור.

1.2 התפתחויות בתקופת הדוח

1.2.1 עסקה למיזוג ומכירת פעילות קרנות נאמנות וניהול תיקים

לפרטים אודות עסקאות שנחתמו בחודש דצמבר 2016, למיזוג חברת מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ, אשר הינה חברה נכדה של החברה, העוסקת בניהול קרנות נאמנות, למכירת פעילות ניהול תיקי השקעות ומכירת קרנות נאמנות מחקות, ראה סעיף 8.16 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.2 גיוס הון משני במנורה מבטחים ביטוח

ביום 29 בנובמבר, 2016, מנורה מבטחים ביטוח התקשרה עם שני גופים מוסדיים, צדדים שלישיים שאינם קשורים לקבוצת מנורה (להלן: "המלווה"), בהסכם, לפיו המלווה תעמיד למנורה מבטחים ביטוח סך של 100 מיליון ש"ח (להלן: "הקרן"), כנגד כתב התחייבות נדחה שתמורתו הוכרה כהון משני מורכב של מנורה מבטחים ביטוח בהתאם לאישור שהתקבל מאת הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון (להלן: "הממונה").

כתב ההתחייבות הנדחה ייפרע בתשלום אחד ביום 1 ביולי 2034, כאשר למנורה מבטחים ביטוח זכות לפדיון מוקדם באופן שהמועד הראשון לפדיון מוקדם יהיה ביום 1 ביולי 2031. היתרה הבלתי מסולקת של הקרן תישא ריבית שנתית קבועה בשיעור של כ-2.78%. ככל שמנורה מבטחים ביטוח לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למלווה בשיעור של 0.95%. הקרן והריבית תהיינה צמודות לעליית המדד. כמו כן, תתכן דחיית תשלום הקרן ו/או הריבית בהתקיים נסיבות משהות. לפרטים נוספים ראה דיווח מידי מיום זה, אסמכתא: 2016-01-083610.

1.2.3 גיוס אגרות חוב של החברה (סדרה ג')

ביום 29 בספטמבר, 2016, הנפיקה החברה לציבור 230,225,000 אגרות חוב (סדרה ג') בנות 1 ש"ח ע.ג. בשיעור ריבית שנתית של 2.94%. אגרות החוב דורגו בדירוג Aa3 (כמפורט בסעיף 8.3 להלן) ונרשמו למסחר בבורסה לני"ע בת"א. לפרטים ראה דיווחים

מידיים מימים 14 בספטמבר 2016, אסמכתא: 2016-01-123115, 21 בספטמבר 2016 אסמכתא: 2016-01-126802, 22 בספטמבר 2016 אסמכתא: 2016-01-127714, 26 בספטמבר 2016 אסמכתא: 2016-01-054864, 27 בספטמבר 2016 אסמכתא: 2016-01-055443, 29-1 בספטמבר 2016, אסמכתא: 2016-01-057438, וכן סעיף 8.2 להלן.

1.2.4 דירוג

בחודש ספטמבר 2016, הודיעה מידרוג בע"מ (להלן: "מידרוג"), על דירוג אגרות חוב (סדרה ג') בהיקף של עד 275 מיליון ש"ח בדירוג Aa3 באופן יציב. כמו כן, באותו מועד הודיעה מידרוג על הותרת דירוג אגרות החוב (סדרה א') ו- (סדרה ב') על כנו - Aa3 באופן יציב. לפרטים ראה דיווחים מידיים מיום 15 בספטמבר 2016 אסמכתא: 2016-01-124156, מיום 26 בספטמבר 2016, אסמכתא: 2016-01-054846 ומיום 27 בספטמבר, אסמכתא: 2016-15-055059.

1.2.5 התקשרות בהסכם לרכישת החזקות ב-אי.אר.אן ישראל בע"מ

לפרטים בדבר עסקת השקעה בחברת אי.אר.אן. בע"מ, אשר נחתמה בחודש ספטמבר 2016, ראה סעיף 8.16 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.6 רכישת חלקו של שותף בנכס מקרקעין המוחזק על ידי חברה כלולה

לפרטים בדבר רכישת חלקו של שותף בנכס מקרקעין המוחזק על ידי חברה כלולה, אשר בוצעה בחודש ספטמבר 2016, ראה סעיף 8.16 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.7 הסכמים לרכישת שליטה בפעילות סולארית - חברה נכדה

לפרטים בדבר הסכמים לרכישת שליטה בפעילות סולארית - חברה נכדה ראה סעיף 8.16 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.8 מכירת נכס מקרקעין

לפרטים בדבר מכירת נכס מקרקעין בגבעת שמואל בתמורה לכ- 187 מיליון ש"ח (כולל הפרשי הצמדה), אשר הושלמה בחודש ספטמבר 2016, ראה סעיף 8.16 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.9 מערכת מחשב ביטוח כללי

לפרטים בדבר הסכם לרכישת מערכת מחשב לביטוח כללי ראה סעיף 8.8.3 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.10 מדיניות תגמול

לפרטים בדבר מדיניות תגמול בקבוצה, ראה סעיפים 8.6.9 ו- 8.6.11 בדוח תיאור עסקי התאגיד ובאור 39 לדוחות הכספיים.

1.2.11 ביטוח דירקטורים ונושאי משרה

לפרטים בדבר התקשרות בפוליסת דירקטורים ונושאי משרה מחודש אוגוסט 2016 ראה באור 39 לדוחות הכספיים.

1.2.12 אסיפה כללית שנתית ומיוחדת

לפרטים בדבר אסיפה כללית שנתית ומיוחדת שהתקיימו בחודשים פברואר ואוגוסט 2016 ובדבר שינוי תקנון החברה, ראה סעיף 18 בדוח פרטים נוספים.

1.2.13 תשלום קרן אג"ח - סדרה א'

לפרטים בדבר תשלום קרן אג"ח (סדרה א') בחודש יולי 2016, ראה סעיף 8.2 להלן.

1.2.14 סיווג דירקטורים כבעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית

ביום 6 ביולי 2016, החליט דירקטוריון החברה, למען הסדר הטוב, לקבוע כי ה"ה אביטל שטיין, שלמה מילוא, ערן גריפל, אורלי ירקוני, חזי (יחזקאל) צאיג, וגדליה דורון, הינם דירקטורים בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית, בהתאם להוראות תקנות החברות

(תנאים ומבחנים לדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית ולדירקטור בעל כשירות מקצועית), תשס"ו-2005. לפרטים נוספים ראה סעיף 15 לדוח פרטים נוספים.

1.2.15 דיבידנדים מחברות מוחזקות

במהלך שנת 2016, חילקו חברות בנות ומוחזקות דיבידנד לחברה, כלהלן: אמפא קפיטל בע"מ (להלן: "אמפא קפיטל") - 3.3 מיליון ש"ח; מנורה מבטחים פנסיה וגמל - 135 מיליון ש"ח; נחלת מנורה - 100 מיליון ש"ח. לפרטים בדבר חלוקת דיבידנד לחברה מחברות בנות לאחר תאריך המאזן ראה סעיף 10.2 להלן.

1.2.16 מינוי דירקטור חיצוני לכהונה שניה

בחודש פברואר 2016, אישרה האסיפה הכללית של החברה את חידוש מינויו של ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג, כדירקטור חיצוני (דח"צ) בחברה, לתקופת כהונה שניה של שלוש שנים, שתחילתה במועד אישור מינויו על ידי האסיפה. יצוין, כי דירקטוריון החברה סיווג את ה"ה צאיג, כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. לפרטים נוספים ראה דיווחים מיידים מיום 29 בדצמבר 2015, ומיום 2 בפברואר, 2016 (אסמכתאות: 2015-01-080638 ו- 2016-01-021787, בהתאמה).

1.2.17 זכיה במכרז - פורשי רשות השידור

לפרטים בדבר זכיית חברה בת במכרז לרכישת פוליסות ושירותים לתכנית פרישה של רשות השידור, ראה סעיף 8.16.8.2 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.18 השקעה באמפא קפיטל

לפרטים בדבר השקעה בחברת אמפא קפיטל, מחודש ינואר 2016, ראה סעיף 8.16 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.19 ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי

בחודש יוני 2014, מונתה ועדה בין משרדית בראשות השופט בדימוס ד"ר אליהו וינוגרד, לבחינת תיקון טבלאות תוחלת החיים ושיעור הריבית המשמשת להיוון גמלאות בגין פגיעה בעבודה על פי תקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח-1978. בחודש מרס 2016, פורסמו המלצות הוועדה. לפרטים ראה סעיף 8.1.4.1 לדוח תיאור עסקי התאגיד, סעיף 4.3 להלן, וכן באור 38 בדוחות הכספיים.

1.2.20 התארגנות עובדי מנורה מבטחים ביטוח

לפרטים בדבר התארגנות עובדי מנורה מבטחים ביטוח ראה סעיף 8.6.12 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.21 הליכים משפטיים

לעניין התפתחויות בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות ולאישור תובענות שהוגשו כנגד החברה ו/או החברות המאוחדות שלה, כייצוגיות ותביעות תלויות נוספות, ראה באור 40 בדוחות הכספיים.

1.3 תיאור הסביבה העסקית

1.3.1 שוק ההון - התפתחויות בסביבה המאקרו כלכלית

פעילות הקבוצה, שעיקרה בתחום הפיננסי, מושפעת מרמת הפעילות הכלכלית במשק בכלל ובשוק ההון בפרט, וכן מהשפעות מאקרו כלכליות עולמיות כמפורט להלן.

1.3.2 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד

האינדיקטורים לפעילות הריאלית שנוספו במהלך החודשים האחרונים מעידים כי המשק מוסיף לצמוח בקצב נאה, כאשר בשנת 2016 צמח המשק הישראלי בשיעור של כ- 4% (בחישוב שנתי, במחירים קבועים ולאחר השפעות עונתיות), תוך שהצמיחה נסמכת על גידול ברוב מרכיבי התוצר כשאינדיקטורים ראשוניים של הרבעון הרביעי של שנת 2016, הצביעו על מגמת האצה בצמיחה.

בשוק העבודה נמשכת תמונה חיובית מאוד של גידול בתעסוקה ובשכר כאשר האבטלה במשק הישראלי עמדה על שיעור מנוכה עונתית, של כ- 4.3% בסוף חודש דצמבר

2016. תקבולי מס הבראות שמהווים אומדן לגידול השכר במשק, היו גבוהים נומינלית באוקטובר-דצמבר 2016, בכ- 5.1% לעומת החודשים המקבילים אשתקד.

במהלך שנת 2016, נרשמה אינפלציה שלילית במשק הישראלי בשיעור של 0.2% כאשר מדד המחירים לצרכן, ללא דיוור, ירד בשיעור של כ- 0.7%. האינפלציה הושפעה גם מהאינפלציה הנמוכה בחו"ל, מהירידה במחירי הסחורות העולמיים (לרבות הירידה החדה במחירי האנרגיה), ומהייסוף האפקטיבי בשקל.

קצב העלייה במחירי הדירות ממשיך להיות גבוה. ב- 12 החודשים שהסתיימו בחודש דצמבר 2016, עלו מחירי הדירות בכ- 5.9%, זאת על רקע הריבית הנמוכה במשק הישראלי אשר ממשיכה לתמוך בביקושים בענף זה, הן לרוכשי דירות למגורים והן לרוכשי דירות להשקעה. במקביל, נמשכה העלייה במלאי הדירות הלא מכורות כאשר חלה עלייה ניכרת במהלך התקופה בריבית המשכנתאות. יחד עם זאת, במהלך החודשים האחרונים של שנת 2016 חלה ירידה קלה במדד מחירי הדיוור, אשר יתכן ויש בה להצביע על שינוי מגמה. כאמור, הרבעון הרביעי של שנת 2016 מצביע על התקררות מסוימת של הפעילות בשוק הנדל"ן כאשר סך הדירות שנרכשו שיקף ירידה בשיעור של כ- 17% בהשוואה לרבעון השלישי לרמה הנמוכה ביותר בשנתיים האחרונות. ההתקררות בשוק הנדל"ן למגורים מגיעה לאחר כעשור שבו ענף הנדל"ן נהנה מצמיחה גדולה הן בהיקפי הבניה והן במחירי המכירה של הדירות.

ציפיות האינפלציה לשנה הקרובה נותרו נמוכות מהגבול התחתון של יעד האינפלציה של בנק ישראל. רמת הריבית הנומינלית, אשר נקבעת על ידי בנק ישראל, ממשיכה להיות ברמת שפל היסטורי של 0.1%, כאשר הצפי הוא שבנק ישראל לא יעלה את הריבית במהלך השנה הקרובה. בשילוב עם פעילות בנק ישראל בשוק המט"ח, הרי שהמדיניות המוניטרית ממשיכה להיות מרחיבה מאוד.

המשק העולמי ממשיך לצמוח בקצב מתון, תוך שיפור קל בסביבת הצמיחה, בעיקר במגזר הייצור, ובמקביל גדלה אי-הוודאות הפוליטית. בנוסף, הבנקים המרכזיים ממשיכים להנהיג מדיניות מוניטרית מרחיבה מאוד. בבחירות לנשיאות בארצות-הברית, שנערכו בתחילת חודש נובמבר 2016, זכה דונלד טראמפ כשהמפלגה הרפובליקנית זכתה במקביל לרוב בשני בתי הקונגרס, וזאת בניגוד לסקרים מוקדמים שפורסמו טרם הבחירות. על-פי הצהרותיו של טראמפ במהלך הבחירות צפוי שינוי מהותי במדיניות הכלכלית, ובכלל זה, מהלכים להפחתת מסים, להגנה על ייצור מקומי ולהקטנת ההגירה. בשלב זה, לא ניתן לאמוד את השפעת תוצאות הבחירות על הכלכלה האמריקאית וכפועל יוצא על הכלכלה העולמית, אף כי מיד לאחר היוודע תוצאות הבחירות, שווקי האג"ח במרבית מדינות העולם ירדו תוך עלייה בתשואות.

בארה"ב מתרבים הסימנים ששוק העבודה מתקרב לתעסוקה מלאה: תוספת המשרות התמתנה בחודשים האחרונים ושיעור האבטלה מתייצב ברמה נמוכה של כ- 4.7% כאשר במקביל קצב הגידול השנתי של השכר הממוצע עלה ל-2.9%. הצריכה הפרטית ממשיכה להוביל את הכלכלה, אך גם בייצור התעשייתי מסתמנת התאוששות ושוק הנדל"ן מוסיף להשתפר. האינפלציה מתקרבת לסביבת היעד, בשל התפוגגות השפעתה של הירידה שחלה אשתקד במחירי האנרגיה. עם זאת, תוואי העלייה הצפויה בריבית התמתן מעט, ועל פי הערכת השווקים נראה כי צפויות שתי העלאות ריבית ב- 2017.

גם באירופה מסתמן מומנטום חיובי, בעיקר בגרמניה, בה צמח המשק ב- 2016 בשיעור של 1.9%. האבטלה בגוש האירו נותרה ברמה של 9.8%, השיעור הנמוך ביותר ב- 7 השנים האחרונות. אי-הוודאות הפוליטית נותרה גבוהה, לאור מערכות הבחירות שצפויות להתקיים השנה בכמה מדינות, והאתגרים למערכת הבנקאות משמעותיים. נראה כי הצמיחה בבריטניה ב- 2016 לא הושפעה מהחלטת משאל העם בנושא הברקזיט לפרשה מהאיחוד האירופי, אף כי במהלך השנה חל פיחות משמעותי בלירה שטרלינג, אך לפי ההערכות כלכלת בריטניה תאט בשנים הקרובות. ביפן נרשמו נתונים חיוביים והפעילות משתפרת, אך אין עדיין סימנים להתאוששות האינפלציה. בסין נמשכת האטה בצמיחה עקב השינוי המבני, אך הגידול המואץ באשראי וביציאת ההון מהווים מקור לדאגה. השווקים המתעוררים האחרים נהנו במהלך השנה מעליית מחירי הסחורות, אך חלקם חשופים להשפעת הפיחות על החוב החיצוני ולהתגברות הכוחות הקוראים למגבלות על הסחר העולמי.

1.3.3 שוקי האג"ח והמניות

שוקי ההון בישראל ובעולם התאפיינו במהלך שנת 2016 בתנודתיות גבוהה. השילוב של צניחה במחירי הנפט לצד דיווחים על האטה כלכלית בסין, היוו מקור לתנודתיות שחווי השווקים ברבעון הראשון בעוד שלקראת סוף הרבעון השני תוצאות משאל העם בבריטניה בדבר הברקזיט התקבלו בהפתעה בשווקים הפיננסיים והובילו לתנודתיות גבוהה כאשר בעקבותם נחלשה הליש"ט באופן משמעותי לעומת הדולר, במקביל לירידות חדות במחירי המניות (ובעיקר מניות הבנקים באירופה). מאידך, המחצית השנייה של 2016, היתה חזקה למדי ברוב בורסות העולם, הודות לנתוני מאקרו חיוביים שהקטינו את העצבנות בשווקים כאשר הזינוק המרשים ביותר נרשם דווקא במדינות השווקים המתעוררים.

במקביל, חלה תנודתיות גבוהה בתשואות של האג"ח הממשלתיות ברחבי העולם, הנחשבות ל"בטוחות", וחלקן ירדו לשפל היסטורי ואף לריביות שליליות במהלך שנת 2016, אולם עם בחירתו של דונלד טראמפ לנשיא ארה"ב, השתנתה מגמה זו, ומחירי האג"ח הממשלתיות החלו לרדת בשיעורים חדים.

בסיכום שנת 2016, ירד מדד ת"א 25 בשיעור של כ- 3.8%, לעומת עליה בשיעור של כ- 17.3% במדד ת"א 75, ולעומת עליה בשיעור של כ- 24.5% במדד מניות היתר 50.

גם בבורסות העולם היתה שונות גבוהה ביחס לתשואות שוקי המניות. כך, למשל, מדדי המניות האמריקאיים העיקריים (הדאו ג'ונס, הנאסד"ק וה- S&P 500 עלו בשיעור של 7-13% ומדד הפוטסי האנגלי עלה בכ- 14.4%, בעוד שמדד הדאקס הגרמני עלה בכ- 6.9% ומדד הקאק הצרפתי עלה בכ- 4.9%. גם השווקים המתעוררים הציגו שונות גבוהה, כאשר שוק המניות הסיני בלט לשלילה וירד בשיעור של כ- 6%, בעוד שמדד המניות הברזילאי עלה בשיעור של כ- 39% ומדד המניות הרוסי עלה בשיעור של כ- 55%.

מדד האג"ח הממשלתי השקלי עלה בשיעור של כ- 1.1% בעוד שמדד האג"ח הממשלתי הצמוד עלה בשיעור של כ- 0.7%. מדד התל בונד 20 עלה בשיעור של כ- 2.9% בעוד שמדד התל בונד 40 עלה בשיעור של כ- 1.7%.

במהלך שנת 2016, יוסף שערו היציג של השקל מול הדולר בכ- 1.5%, על אף רכישות אגרסיביות של מט"ח מצד בנק ישראל, כאשר מול האירו יוסף השקל בכ- 4.8%. במקביל יתרות המט"ח של בנק ישראל חצו את רף ה- 100 מיליארד דולר לראשונה במהלך חודש ינואר 2017.

1.3.4 התפתחויות לאחר תאריך המאזן

על רקע פרסום נתוני הצמיחה המרשימים של המשק הישראלי ברבעון הרביעי של שנת 2016, ועודף בחשבון השוטף והשקעות ריאליות נטו כמו גם כניסת הון נטו חיובי למשק בהיקף גדול, בפרט השקעות בענפי הטכנולוגיה העלית (לרבות מכירת חברות הזנק), נמשך היסוף החד בשערו של השקל לעומת מטבעות החוץ העיקריים במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, כאשר עד בסמוך למועד פרסום הדוח יוסף שערו היציג של השקל לעומת הדולר בכ- 5.6% ולעומת האירו בכ- 3.3%, וזאת למרות רכישות אגרסיביות של מט"ח מצד בנק ישראל.

2. המצב הכספי

2.1 נתונים עיקריים מהדוחות הכספיים

2.1.1 נתונים מתוך המאזנים המאוחדים

באלפי ש"ח	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2015
סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה	23,229,398	21,670,828
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	17,339,273	16,737,693
נכסים אחרים	7,906,229	6,800,453
סך כל הנכסים	48,474,900	45,208,974
הון	3,387,929	3,188,264
התחייבויות:		
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	18,108,011	16,906,237
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה*)	22,860,214	21,353,645
התחייבויות פיננסיות	2,187,923	1,702,181
התחייבויות אחרות	1,930,823	2,058,647
סך כל ההון וההתחייבויות	48,474,900	45,208,974

(*) חלק מההתחייבויות בגין חוזי ביטוח תלויי תשואה מוצגות בסעיפי התחייבויות אחרות והתחייבויות פיננסיות.

סך הנכסים של החברה נכון ליום 31 בדצמבר, 2016, עומד על סך של כ- 48,475 מיליוני ש"ח לעומת סך של 45,209 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר, 2015. הגידול בסך הנכסים בתקופת הדוח נבע בעיקר מדמי ביטוח שנתקבלו ומתוספת התשואה על הנכסים הפיננסיים כתוצאה מעליות השערים בשוקי ההון.

סך ההתחייבויות של החברה נכון ליום 31 בדצמבר, 2016 הסתכם בכ- 45,087 מיליוני ש"ח לעומת סך של 42,021 מיליוני ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר, 2015. הגידול בסך ההתחייבויות נובע בעיקר מדמי ביטוח שנתקבלו בגין חסכון ארוך טווח ומתוספת תשואה בגין התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

2.2 נכסים המנוהלים עבור מבטחים ועמיתים בקבוצה

במיליוני ש"ח	ליום 31 בדצמבר		% שינוי
	2016	2015	
עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה	23,229	21,671	7.2%
עבור עמיתי קרנות פנסיה	88,322	76,520	15.4%
עבור עמיתי קופות גמל	22,125	20,026	10.5%
עבור לקוחות קרנות נאמנות וניהול תיקים	9,395	10,651	(11.8%)
סה"כ נכסים מנוהלים עבור מבטחים ועמיתים בקבוצה*)	143,071	128,868	11.0%

(*) הדוחות הכספיים המאוחדים אינם כוללים את הנכסים המנוהלים בקרנות הפנסיה, קופות הגמל (למעט מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה), קרנות נאמנות וניהול תיקים.

2.3 ההון העצמי

ההון העצמי המיוחס לבעלי המניות של החברה, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, הסתכם בכ- 3,377 מיליוני ש"ח לעומת סך של 3,180 מיליוני ש"ח, נכון ליום 31 בדצמבר 2015. הגידול בהון נובע בעיקר מרווח כולל בשנת הדוח בסך של כ- 197 מיליוני ש"ח.

בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998 (להלן: "תקנות ההון") החלות על המבטחים בקבוצה, למנורה מבטחים ביטוח ולשומרה קיים, נכון לתאריך הדוח, עודף הון בסך של כ- 419 מיליוני ש"ח וכ- 50 מיליוני ש"ח, בהתאמה. בנוסף, סכום ההשקעות שיש להעמיד בשומרה כנגד עודפי הון בהתאם להוראות הממונה,

אשר אינם ניתנים לחלוקה, מסתכמים לסך של כ- 36 מיליוני ש"ח. בחודש נובמבר 2016, גייסה מנורה מבטחים ביטוח כתבי התחייבות נדחים אשר הוכרו על ידי הממונה כהון משני מורכב בסך של כ- 100 מיליוני ש"ח.

בחודש אוגוסט 2016, הוגש לממונה על פי הנחיותיו, תרגיל לחישוב דרישות ההון (IQIS5) על פי הדירקטיבה האירופאית Solvency 2 במנורה מבטחים ביטוח ובשומרה. בהתאם לתוצאות התרגיל, ומבלי להתחשב בהקלות לעניין החישוב בהתאם להוראות המעבר בדירקטיבה, למנורה מבטחים ביטוח ולשומרה קיימים עודפי הון בסך של 657 מיליוני ש"ח ו- 73 מיליוני ש"ח, בהתאמה, המהווים יחס כושר פירעון בשיעור של 120% ו- 117%, בהתאמה. בחודש פברואר 2017 הועברו לועדת הכספים של הכנסת הוראות ליישום משטר כושר פירעון מבוסס על ה- Solvency (להלן – "ההוראות המעודכנות"), ההוראות המעודכנות ניתנו הקלות ביחס לתרגיל IQIS5. בהתחשב בהקלות אלו, גדל יחס כושר הפירעון של מנורה מבטחים ביטוח ושומרה לכ- 131% וכ- 119% בהתאמה. יצוין, כי לגיוס ההון הנזכר לעיל השפעה חיובית נוספת על עודפי ההון האמורים.

בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הון עצמי מזערי הנדרש מחברה מנהלת של קופות גמל או קרן פנסיה), תשע"ב-2012, והחוזרים מכח התקנות האמורות, למנורה מבטחים פנסיה וגמל ולמנורה מבטחים מהנדסים, נכון לתאריך הדוח, עודף הון בסך של כ- 156 מיליוני ש"ח וסך של כ- 2 מיליוני ש"ח, בהתאמה. לאחר תאריך המאזן, הכריזו מנורה מבטחים פנסיה וגמל ומנורה מבטחים מהנדסים על חלוקות דיבידנד בסך של כ- 15 מיליוני ש"ח ומיליון ש"ח בהתאמה. עודף ההון של מנורה מבטחים פנסיה וגמל ומנורה מבטחים מהנדסים, לאחר החלוקה, הינו כ- 141 מיליוני ש"ח וכמיליון ש"ח בהתאמה. בשנת 2016, חילקה מנורה מבטחים פנסיה וגמל דיבידנד לחברה בסך כולל של 135 מיליוני ש"ח.

לחברה חברות בנות נוספות אשר חלות עליהן הוראות בדבר שמירה על הון עצמי מינימאלי. נכון למועד אישור הדוחות הכספיים, כל החברות בקבוצה עומדות בדרישות ההון שנקבעו לפי העניין (ראה גם באור 15 לדוחות הכספיים).

3. הרכב הכנסות בתקופת הדוח

3.1 פרמיות ביטוח שהורווחו, ברוטו

1-12/2014	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2016	באלפי ש"ח
1,231,132	10.4%	1,358,797	14.5%	1,555,940	רכב רכוש
805,550	0.7%	811,191	2.1%	827,904	רכב חובה
610,547	0.8%	615,573	0.6%	619,324	ענפי רכוש ואחרים
308,909	4.3%	322,278	2.4%	330,009	ענפי חבויות אחרים
2,956,138	5.1%	3,107,839	7.3%	3,333,177	סך תחום ביטוח כללי
1,862,607	1.6%	1,892,098	4.7%	1,981,761	פרמיות שוטפות בגין חוזי ביטוח חיים
223,476	90.5%	425,828	111.9%	902,476	פרמיות חד-פעמיות בגין חוזי ביטוח חיים
2,086,083	11.1%	2,317,926	24.4%	2,884,237	סך פרמיות בגין חוזי ביטוח חיים
1,629,957	11.6%	1,818,997	(38.7%)	1,115,580	פרמיות בגין חוזי השקעה (*)
3,716,040	11.3%	4,136,923	(3.3%)	3,999,817	סך פרמיות בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
554,048	2.1%	565,611	10.8%	626,790	תחום בריאות
7,226,226	8.1%	7,810,373	1.9%	7,959,784	סה"כ פרמיות שהורווחו ברוטו
5,596,269	7.1%	5,991,376	14.2%	6,844,204	סה"כ פרמיות בדוח רווח או הפסד (*)

(*) פרמיות בגין חוזי השקעה נזקפות ישירות להתחייבויות הביטוחיות ואינן נרשמות כפרמיות בדוחות הכספיים.

להלן התפלגות הפרמיות בדוח רווח או הפסד לפי תחומי הפעילות:

% מסך הפרמיה			
1-12/2014	1-12/2015	1-12/2016	
52.8%	51.9%	48.7%	תחום ביטוח כללי
37.3%	38.7%	42.1%	תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
9.9%	9.4%	9.2%	תחום בריאות
100.0%	100.0%	100.0%	סך הכל

3.2 ביטוח חיים

סה"כ	פרמיות חד-פעמיות	פרמיות שוטפות	(מיליוני ש"ח)
1-12/2016			
2,884	902	1,982	סה"כ פרמיות ברוטו
100%	31%	69%	שיעור מסך דמי ביטוח חיים
1-12/2015			
2,318	426	1,892	סה"כ פרמיות ברוטו
100%	18%	82%	שיעור מסך דמי ביטוח חיים
1-12/2014			
2,086	223	1,863	סה"כ פרמיות ברוטו
100%	11%	89%	שיעור מסך דמי ביטוח חיים

3.3 ביטוח כללי

סה"כ	חבויות	רכוש	רכב חובה	רכב רכוש	(מיליוני ש"ח)
1-12/2016					
3,387	324	614	836	1,613	סה"כ פרמיות ברוטו
100%	10%	18%	25%	48%	שיעור מסך דמי ביטוח כללי
1-12/2015					
3,201	339	619	810	1,433	סה"כ פרמיות ברוטו
100%	11%	19%	25%	45%	שיעור מסך דמי ביטוח כללי
1-12/2014					
3,078	335	634	820	1,289	סה"כ פרמיות ברוטו
100%	11%	21%	27%	42%	שיעור מסך דמי ביטוח כללי

3.4 ביטוח בריאות

פרמיות ברוטו	פרמיות בשייר	(מיליוני ש"ח)
1-12/2016		
627	505	סה"כ פרמיות ברוטו
1-12/2015		
566	449	סה"כ פרמיות ברוטו
1-12/2014		
554	441	סה"כ פרמיות ברוטו

להסברים בדבר השינוי בפרמיות בתחומי הפעילות ראה סעיף 4.4 להלן.

4. תוצאות הפעילות

4.1 נתונים מדוחות רווח והפסד המאוחדים

1-12/2014	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2016	באלפי ש"ח
5,596,269	7.1%	5,991,376	14.2%	6,844,204	פרמיות שהורווחו ברוטו
4,780,007	9.2%	5,219,641	15.9%	6,050,688	פרמיות שהורווחו בשייר
					רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
1,875,371	(34.9%)	1,220,869	20.5%	1,470,639	הכנסות מדמי ניהול
831,298	0.7%	837,200	3.1%	863,144	הכנסות מעמלות
166,529	(14.0%)	143,165	8.9%	155,862	הכנסות אחרות
2,177	560.2%	14,373	114.5%	30,834	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
5,263,571	(5.7%)	4,962,963	26.3%	6,268,730	עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
1,252,547	4.6%	1,309,617	4.1%	1,362,668	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
727,948	4.9%	763,262	3.2%	787,961	הוצאות מימון
82,525	(20.5%)	65,578	22.2%	80,121	חלק ברווחי חברות כלולות
29,611	(87.1%)	3,830	(55.2%)	1,715	רווח לפני מיסים על הכנסה
358,402	(5.8%)	337,658	(78.3%)	73,402	מיסים על הכנסה
144,745	(16.7%)	120,573	(78.1%)	26,454	רווח נקי
213,657	1.6%	217,085	(78.4%)	46,948	רווח כולל
243,171	(40.4%)	145,047	37.9%	200,024	

4.2 רווח כולל מתחומי פעילות:

1-12/2014	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2016	באלפי ש"ח
					רווח (הפסד) כולל מתחומי הפעילות לפני מס:
217,418	(55.4%)	96,989	156.7%	248,956.6	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
12,775	55.4%	19,848	(29.9%)	13,908.8	ביטוח בריאות
165,823	(60.6%)	65,285		(180,740)	ביטוח כללי
396,016	(54.0%)	182,122	(54.9%)	82,126	סך רווח כולל לפני מס מתחומי פעילות ברי דיווח
18,676	116.6%	40,451	365.3%	188,206	רווח כולל לפני מס מאחרים (שלא נכללו בתחומים)*
414,692	(46.3%)	222,573	21.5%	270,332	סה"כ רווח כולל לפני מס
171,521	(54.8%)	77,526	(9.3%)	70,308	מיסים על הכנסה
243,171	(40.4%)	145,047	37.9%	200,024	רווח כולל
					מיוחס ל:
241,086	(40.9%)	142,499	38.1%	196,826	בעלי מניות בחברה
2,085	22.2%	2,548	25.5%	3,198	זכויות שאינן מקנות שליטה
243,171	(40.4%)	145,047	37.9%	200,024	רווח כולל

(* כולל בעיקר תוצאות פעילות שאיננה מוגדרת כתחום פעילות והכנסות מהשקעות שאינן משויכות לתחום פעילות מוגדר בניכוי הוצאות מימון.)

4.3 השינויים בתוצאות הפעילות בתקופת הדוח

הרווח הכולל, המורכב מהרווח הנקי בתוספת השינוי נטו בקרן הון בגין נכסים זמינים למכירה ושינויים אחרים המשפיעים על ההון העצמי, הסתכם בשנת 2016 בכ- 200 מיליוני ש"ח לעומת רווח כולל שהסתכם בכ- 145 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ולעומת רווח כולל שהסתכם בכ- 243 מיליוני ש"ח בשנת 2014.

השינויים העיקריים שחלו בתקופת הדוח:

א. **ריבית הון קצבאות ביטוח לאומי:** בחודש יוני 2016, עודכנו תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978, וזאת בהמשך להמלצות ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) וינוגרד. במסגרת התיקון עודכנו תוחלת החיים ושיעור הריבית לצורך היוון הקצבה השנתית אשר נקבע על שיעור של 2% במקום 3% עובר לתיקון. מאחר ולביטוח הלאומי קיימת זכות להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם בהתאם לחוק הביטוח הלאומי, הקבוצה מעריכה כי התשלומים שיהיה עליה לשלם במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המוסד לביטוח לאומי יגדלו, ויכול שהדבר ישפיע גם על גובה הסכומים שיהיה עליה לשלם לנפגעים בתביעות אחרות. בחודש ספטמבר 2016, תוקנו התקנות תוך דחיית תחילתן בשנה. לפרטים נוספים ראה באור 38 בדוחות הכספיים.

במהלך שנת 2016 הפרישה הקבוצה, להתחייבויות ביטוחיות כללי, בענפי ביטוח רכב חובה וענפי חבויות אחרים, בגין עדכון תקנות ההיוון, סך של כ- 260 מיליוני ש"ח לפני מס (כ- 167 מיליוני ש"ח לאחר מס לפי שיעור המס הסטטוטורי).

ב. **שערוך נדל"ן לשימוש עצמי ונדל"ן להשקעה:** בתקופת הדוח אימצה הקבוצה מדיניות חשבונאית בנושא מדידת נדל"ן לשימוש עצמי, אשר לפיה כל נכסי הנדל"ן לשימוש עצמי יוצגו על בסיס שווי הוגן. עובר להחלטה זו, הוצגו נכסי הנדל"ן לשימוש עצמי על בסיס עלות. כתוצאה משינוי המדיניות כאמור, גדל הרווח הכולל לפני מס בסך של כ- 126 מיליוני ש"ח (כ- 95 מיליוני ש"ח לאחר מס). כמו כן, כתוצאה מעליית ערך נדל"ן המוצג לפי שווי הוגן רשמה הקבוצה רווח לפני מס בסך של כ- 60 מיליוני ש"ח (כ- 45 מיליוני ש"ח לאחר מס).

ג. **ריבית חסרת סיכון ופרמיית אי נזילות:** הקבוצה מחשבת את עתודות ביטוח חיים לתשלום קצבה, את נאותות העתודה בביטוח חיים ובריאות ואת ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי, בהתבסס על ריבית חסרת סיכון בתוספת פרמיית אי נזילות. כתוצאה מירידה בריבית חסרת סיכון בשנת הדוח הקבוצה הגדילה את ההתחייבויות הביטוחיות בסך של כ- 70 מיליוני ש"ח (כ- 45 מיליוני ש"ח לאחר מס לפי שיעור המס הסטטוטורי), המורכבים מסך של כ- 51 מיליוני ש"ח בביטוח חיים, סך של כ- 3 מיליוני ש"ח בביטוח בריאות וסך של כ- 16 מיליוני ש"ח בביטוח כללי. בשנה קודמת הקבוצה הגדילה את העתודות לתשלום קצבה בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח.

ד. **שינוי בהכנסות מהשקעות והכנסות מדמי ניהול:** בתקופת הדוח חלה עלייה בהכנסות מהשקעות ובמרווח הפיננסי ביחס לשנה הקודמת, אשר באה לידי ביטוי בעלייה ברווח בסך של כ- 129 מיליוני ש"ח לפני מס (כ- 83 מיליוני ש"ח לאחר מס לפי שיעור המס הסטטוטורי). בשנת הדוח חלה עלייה בהכנסות מדמי ניהול לעומת שנה קודמת בסך של כ- 27 מיליוני ש"ח. העלייה בדמי הניהול נובעת מגידול בדמי הניהול בביטוח חיים בסך של כ- 15 מיליון ש"ח, מגידול בדמי הניהול בפנסיה ובגמל בסך של כ- 27 מיליוני ש"ח, בעיקר כתוצאה מגידול בהיקף הנכסים המנוהלים, ומנגד מירידה בהכנסות דמי ניהול מקרנות נאמנות וניהול תיקים בסך של כ- 16 מיליון ש"ח, זאת בעיקר כתוצאה מירידה בהיקף הנכסים המנוהלים.

ה. **עדכון התחייבויות ביטוחיות בביטוח חיים:** בשנת הדוח הקבוצה עדכנה את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים באופן שהגדיל את הרווח בשנת 2016, ביחס לשנת 2015, בסך של כ- 170 מיליוני ש"ח. עדכון ההתחייבויות הביטוחיות כאמור, נובע בעיקרו מקיטון בהפרשה בגין אובדן כושר עבודה ביחס לשנה קודמת בסך של כ- 78 מיליוני ש"ח, מהפרשה לתביעות תלויות בגין תביעות חד פעמיות שבוצעה בשנה קודמת בסך של 29 מיליוני ש"ח, וכן מקיטון בהפרשה להתחייבויות לקצבה בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח. לפרטים נוספים ראה סעיף 4.4.1 להלן.

ו. **ירידת ערך מוניטין:** לאור הירידה בהיקף הנכסים המנוהלים בקרנות הנאמנות הנובעת בעיקר מפדיונות שבוצעו במהלך השנה הפחיתה הקבוצה כ- 30 מיליוני ש"ח מיתרת

המוניטין (בשנה קודמת בוצעה הפחתה בסך של כ- 17 מיליוני ש"ח). ההפחתה בוצעה בהסתמך על עבודת מעריך שווי בלתי תלוי.

הרווח הכולל מעסקי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח, לפני מיסים על ההכנסה, בשנת 2016 הסתכם בכ- 249 מיליוני ש"ח לעומת רווח כולל שהסתכם בכ- 97 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ולעומת רווח כולל בשנת 2014 שהסתכם בכ- 217 מיליוני ש"ח (לפרטים ראה סעיף 4.4.1 להלן).

ההפסד הכולל מעסקי ביטוח כללי לפני מיסים על ההכנסה, בשנת 2016 הסתכם בכ- 181 מיליוני ש"ח לעומת רווח כולל שהסתכם בכ- 65 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל שהסתכם בכ- 166 מיליוני ש"ח בשנת 2014 (לפרטים ראה סעיף 4.4.2 להלן).

הרווח הכולל מעסקי ביטוח בריאות, לפני מיסים על ההכנסה, בשנת 2016 הסתכם בכ- 14 מיליוני ש"ח לעומת רווח כולל שהסתכם בכ- 20 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ולעומת רווח כולל בשנת 2014 שהסתכם בכ- 13 מיליוני ש"ח (לפרטים ראה סעיף 4.4.3 להלן).

הרווח הכולל מפעילות אחרת שאינה מעסקי ביטוח, לפני מיסים על ההכנסה, הסתכם בשנת 2016 בכ- 188 מיליוני ש"ח לעומת רווח כולל של כ- 40 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל בסך של כ- 19 מיליוני ש"ח בשנת 2014. השינוי בתוצאות הפעילות האחרת לעומת שנה קודמת, נובע בעיקר מעליה בהכנסות מהשקעות העומדות כנגד ההון ביחס לתקופה המקבילה אשתקד בפרט בשל עליית ערך נדל"ן להשקעה בישראל, משערוך נדל"ן לשימוש עצמי, ומנגד חלה עלייה בהוצאות המימון של הקבוצה וירידת ערך מוניטין בקרנות הנאמנות בניהול הקבוצה.

4.4 מידע כספי לפי תחומי פעילות

4.4.1 תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

תוצאות תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח:

1-12/2014	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2016	באלפי ש"ח
2,086,083	11.1%	2,317,926	24.4%	2,884,237	פרמיות שהורווחו ברוטו
1,605,942	(41.8%)	935,091	32.4%	1,238,314	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
754,579	1.4%	765,208	5.5%	807,084	הכנסות מדמי ניהול
27,973	(47.9%)	14,578	61.7%	23,571	הכנסות מעמלות
					תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
3,247,956	(13.9%)	2,796,580	27.4%	3,561,938	עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
449,741	5.9%	476,422	1.3%	482,742	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
488,444	3.4%	505,155	3.0%	520,210	
184,625	(24.1%)	140,055	83.6%	257,128	רווח לפני מס
217,418	(55.4%)	96,989	156.7%	248,957	רווח כולל לפני מס

הרווח הכולל מעסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, לפני מיסים על ההכנסה, בשנת 2016 הסתכם בסך של כ- 249 מיליוני ש"ח לעומת רווח כולל של כ- 97 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל בסך של כ- 217 מיליוני ש"ח בשנת 2014. העליה ברווח הכולל נובעת מעליה ברווח מפעילות ביטוח חיים בסך של כ- 141 מיליוני ש"ח ומעליה ברווח מפעילות הפנסיה בסך של כ- 11 מיליוני ש"ח. לפרטים נוספים ראה פירוט בסעיפים 4.4.1.1 עד 4.4.1.4 להלן.

4.4.1.1 ענף ביטוח חיים

1-12/2014	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2016	באלפי ש"ח
2,086,083	11.1%	2,317,926	24.4%	2,884,237	פרמיות שהורווחו ברוטו
1,378,176	(46.3%)	740,670	36.7%	1,012,805	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
245,278	(10.5%)	219,571	7.0%	234,849	הכנסות מדמי ניהול
27,973	(47.9%)	14,578	61.7%	23,571	הכנסות מעמלות
					תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
3,036,002	(13.6%)	2,623,149	28.0%	3,358,867	עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
317,739	2.4%	325,351	4.3%	339,473	הוצאות הנהלה וכלליות
227,702	1.2%	230,455	(2.4%)	224,957	
53,747		(5,463)		101,228	רווח (הפסד) לפני מס
86,510		(48,464)		92,856	רווח (הפסד) כולל לפני מס

הפרמיות בביטוח חיים הסתכמו ב- 2,884 מיליוני ש"ח בשנת 2016 בהשוואה ל- 2,318 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ובהשוואה ל- 2,086 מיליוני ש"ח בשנת 2014, בהתאמה. הגידול בפרמיות בשנת 2016 לעומת שנת 2015 הינו בשיעור של כ- 24%. הפרמיות השוטפות הסתכמו בשנת הדוח בכ- 1,982 מיליוני ש"ח, לעומת פרמיות שוטפות בסך של כ- 1,892 מיליוני ש"ח בשנה קודמת, גידול בשיעור של כ- 5%. בשנת 2016 הפרמיות החד פעמיות הסתכמו בכ- 902 מיליוני ש"ח, לעומת פרמיות חד פעמיות בסך של כ- 426 מיליוני ש"ח בשנה הקודמת. הגידול בפרמיות החד פעמיות נובע מעליה ממכירת פוליסות ללקוחות הגיל השלישי ופוליסות המיועדות להסדרי פרישה ופרישה מוקדמת.

בנוסף, בשנת 2016 נתקבלו פרמיות שנזקפו ישירות להתחייבויות בגין חוזי השקעה (ללא מרכיב סיכון ביטוח משמעותי) בסך 1,116 מיליוני ש"ח לעומת 1,819 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

סכומי הפוליסות שנפדו בשנת 2016 הסתכמו בכ- 588 מיליוני ש"ח בהשוואה לפדיונות בסך של כ- 522 מיליוני ש"ח בשנת 2015. שיעור הפדיונות מהעתודה הממוצעת בשנת הדוח הינו כ- 2.6% לעומת שיעור של כ- 2.5% אשתקד.

פדיונות בגין פוליסות שהפרמיות בגינן נזקפו ישירות להתחייבויות בגין חוזי השקעה (ללא מרכיב סיכון ביטוח משמעותי) הסתכמו בכ- 1,227 מיליוני ש"ח בשנת 2016 לעומת סך של כ- 753 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

הרווחיות של הענף מושפעת מהשינויים בשוק ההון אשר משפיעים על המרווח הפיננסי בגין הפוליסות מבטיחות התשואה (אשר מגובות בעיקרן על ידי אגרות חוב מיועדות) וכן משפיעים על דמי הניהול המשתנים בגין פוליסות תלויות תשואה שהופקו בין השנים 1991-2003. כמו כן, מאחר והענף מאופיין בעתודות ביטוח גבוהות, לשינויי אומדן, הנחות והערכות אקטואריים וכן לשינויי ריבית, השפעה ניכרת על התוצאות של הענף.

הרווח הכולל מעסקי ביטוח חיים, לפני מס, בשנת 2016, הסתכם בסך של כ- 93 מיליוני ש"ח לעומת הפסד כולל, לפני מס, בסך של כ- 48 מיליוני ש"ח בשנת 2015 לעומת רווח כולל לפני מס בשנת 2014 בסך של כ- 87 מיליון ש"ח. השינוי ברווח הכולל מפעילות ביטוח חיים בשנת הדוח הסתכם בכ- 141 מיליון ש"ח.

בשנת הדוח עדכנה הקבוצה את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים באופן שהגדיל את הרווח בשנת 2016, ביחס לשנת 2015, בסך של כ- 170 מיליוני ש"ח. השינוי בהתחייבויות הביטוחיות כאמור, נובע בעיקרו מעדכונים בחישוב ההפרשות בגין אובדן כושר עבודה, מהפרשה לתביעות תלויות בגין תביעות חד פעמיות שבוצעה בשנה קודמת, וכן מקיטון בהפרשה להתחייבויות לקצבה, כמפורט להלן: הקבוצה עדכנה השנה את ההנחות לחישוב העתודה בעסקאות בהם ניתנו הנחות בתעריף למעסיקים לתקופה מוגבלת, על דרך של הקטנת העתודה בסך של כ- 27 מיליון ש"ח. בשנה הקודמת הקבוצה הגדילה את העתודה כתוצאה מעדכון ההנחות בחישוב עתודה זאת בהתבסס, בין היתר, על מחקר בנושא משך השהייה של מבטחים בענף אובדן כושר עבודה שבוצע בישראל על ידי מבטח משנה ועדכנה את ההנחות לחישוב העתודה בעסקאות בהם ניתנו הנחות בתעריף למעסיקים, בסך (נטו) של כ- 51 מיליוני ש"ח. כמו כן, הקבוצה הגדילה בשנה קודמת את ההנחות בחישוב הפרשות לתביעות תלויות בגין תביעות חד פעמיות. העדכון נבע מהערכת אומדן תביעות תלויות שנסגרו ונפתחו מחדש בתקופות דיווח מאוחרות יותר. בהתאם הוגדלו ההפרשות בשנה הקודמת בסך של כ- 29 מיליוני ש"ח. בנוסף, בשנת הדוח הגדילה הקבוצה את העתודות בגין התחייבות לקצבה בסך של כ- 12 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 26 מיליוני ש"ח בשנה קודמת, עקב חישוב אומדן בגין התחייבות לקצבה (בעיקר כתוצאה ממחקרים בנושא שינוי בבחירת מסלול לקיחת הקצבה ושינוי שיעור לקיחת הקצבה).

מנגד, השינוי בריבית חסרת הסיכון בתוספת פרמיית אי הנזילות, הגדילה את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בגין קצבאות בתשלום וקצבאות שטרם החל תשלום קצבה בגינם בשנת הדוח, ביחס לשנה קודמת, בסך של כ- 25 מיליוני ש"ח ובדיקת נאותות העתודה הביאה לגידול בסך של כ- 13 מיליון ש"ח בהתחייבויות ביטוחיות בעיקר כתוצאה מירידה בריבית חסרת הסיכון בניכוי פרמיית אי הנזילות.

בנוסף, בשנת הדוח חל גידול בהוצאות הנהלה וכלליות ועמלות בסך של כ- 9 מיליוני ש"ח ביחס לשנה קודמת, ובמקביל חל גידול בהכנסות מהשקעות ובדמי הניהול, בסך כולל של כ- 7 מיליוני ש"ח.

4.4.1.2 פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות

להלן פרטים נוספים לעניין נתונים המופיעים בבאור 19 לדוחות הכספיים:

פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון

הפרמיות מפוליסות שהונפקו עד וכולל שנת 1990 (צמודות למדד ומבטיחות תשואה המגובה בחלקה הגדול באג"ח מיועדות), הסתכמו בשנת 2016 בכ- 68 מיליוני ש"ח, למול כ- 77 מיליוני ש"ח בשנת 2015, ירידה של כ- 11%. ההפסד הכולל מפוליסות אלו הסתכם בכ- 22 מיליוני ש"ח בשנת 2016 לעומת רווח בסך של כ- 57 מיליוני ש"ח בשנת 2015. השינוי ברווח הכולל נובע בעיקר מגידול בהתחייבויות כתוצאה משינויים בגין עדכוני הערכות אקטואריות, הנחות ואומדנים בסך של כ- 34 מיליון ש"ח, מקיטון במרווח הפיננסי בתיק הנוסטרו בסך של כ- 21 מיליון ש"ח, מהשפעת השינוי בריבית

חסרת הסיכון ופרמיית אי הנזילות על עתודות ביטוח חיים לתשלום קצבה ועל נאותות העתודה שהביא להגדלת עתודות בסך של כ- 27 מיליון ש"ח.

הפרמיות בפוליסות תלויות תשואה שהונפקו משנת 1991 ועד שנת 2003, הסתכמו בשנת 2016 בכ- 543 מיליוני ש"ח, למול כ- 555 מיליוני ש"ח בשנת 2015, ירידה של כ- 2%. הרווח הכולל מפוליסות אלו הסתכם בשנת 2016 בסך של כ- 139 מיליוני ש"ח למול הפסד כולל בסך של כ- 25 מיליוני ש"ח בשנת 2015. המעבר לרווח בשנת הדוח למול הפסד כולל בשנה קודמת נובע בעיקר מעדכון הערכות אקטואריות והנחות ואומדנים שהביא לקיטון העתודות בסך של כ- 168 מיליון ש"ח, מנגד, השינוי בריבית חסרת הסיכון ופרמיית אי נזילות על עתודות לקצבה הביא לקיטון ברווח בסך של כ- 17 מיליון ש"ח.

פוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך ואינן תלויות תשואה, הינן ברובן בגין מכרזים של משרדי הממשלה לתשלום קצבה מיידית לפורשיהם וכן פוליסות המיועדות להסדרי פרישה ופרישה מוקדמת. הרווח הכולל מפוליסות אלו הסתכם בכ- 11 מיליוני ש"ח בשנת 2016 למול רווח כולל בסך של כ- 6 מיליוני ש"ח בשנת 2015. הרווח הכולל בשנת 2016 גדל ביחס לשנת 2015 בעיקר בשל עליה במרווח הפיננסי.

הפרמיות בפוליסות תלויות תשואה שהונפקו משנת 2004 ואילך, הסתכמו בשנת 2016 בכ- 1,562 מיליוני ש"ח, למול כ- 1,281 מיליוני ש"ח בשנת 2015, גידול של כ- 22%. הגידול בפרמיה נובע בעיקר מגידול בפרמיות החד פעמיות וממכירות חדשות אשר נובעות ברובן ממכירת פוליסות ללקוחות הגיל השלישי. ההפסד מפוליסות אלו הסתכם בכ- 84 מיליוני ש"ח בשנת 2016 לעומת הפסד בסך של כ- 50 מיליוני ש"ח בשנת 2015, הנובע בעיקר מגידול באומדן התביעות, מגידול בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מעדכונים בהערכות אקטואריות, הנחות ואומדנים, ומגידול בהוצאות הנהלה וכלליות ועמלות, ומנגד חלה עליה בגביית דמי הניהול מאחר והיקף הנכסים המנוהלים גדל.

פוליסות שאינן כוללות מרכיב חיסכון

הפרמיות בפוליסות סיכון ביטוח חיים, פרט וקבוצתי, הסתכמו בשנת 2016 בסך של כ- 442 מיליוני ש"ח, למול סך של כ- 405 מיליוני ש"ח בשנת 2015, גידול של כ- 9%. הרווח בשנת 2016 הסתכם בסך של כ- 49 מיליוני ש"ח, לעומת הפסד בסך של כ- 36 מיליוני ש"ח בשנת 2015. העלייה ברווח הכולל בסך של כ- 85 מיליוני ש"ח נובע בעיקר משיפור חיתומי ומעדכון הערכות אקטואריות, הנחות ואומדנים, בין היתר, בשל האמור בסעיף 4.3 ה' לעיל.

פוליסות תלויות תשואה

כספי עתודות הביטוח הנצברים בפוליסות תלויות תשואה מושקעים לפי הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981 ותקנותיו. רווחי השקעות אלו נזקפים לזכות המבוטחים בניכוי דמי ניהול.

התחייבויות הנובעות מפוליסות תלויות תשואה ליום 31 בדצמבר 2016 הסתכמו בסך של כ- 22,800 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך של כ- 21,291 מיליוני ש"ח, ליום 31 בדצמבר 2015, גידול בהתחייבויות של כ- 7%.

פרטים בדבר שיעורי התשואות בפוליסות תלויות תשואה:

פוליסות שהוצאו בשנים 1992-2003 (קרן י')

1-12/2014	1-12/2015	1-12/2016	
7.01%	3.83%	3.98%	תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול
5.42%	2.73%	2.85%	תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול
6.91%	2.90%	3.66%	תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול
5.32%	1.81%	2.54%	תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול

פוליסות שהוצאו החל משנת 2004 (ק"ר י' החדשה)

1-12/2014	1-12/2015	1-12/2016	
7.01%	3.83%	3.98%	תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול
5.76%	2.72%	2.90%	תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול
6.91%	2.90%	3.66%	תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול
5.65%	1.79%	2.59%	תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול

פרטים בדבר רווחי ההשקעה שנזקפו למבוטחים בפוליסות משתתפות ברווחים ודמי הניהול:

1-12/2014	1-12/2015	1-12/2016	במיליוני ש"ח
			רווחי ההשקעה הנומינליים שנזקפו למבוטחים לאחר דמי הניהול
826.5	226.1	502.9	
145.7	166.9	177.4	דמי ניהול קבועים
99.6	52.1	56.7	דמי ניהול משתנים
245.3	219.0	234.1	סך-הכל דמי ניהול

בפוליסות תלויות תשואה שהונפקו בשנים 1991 עד 2003, רשאי מבטח לגבות דמי ניהול קבועים ודמי ניהול משתנים בשיעורים הקבועים בתקנות והנגזרים מהתשואה הריאלית של תיק ההשקעות. דמי הניהול המשתנים נגבים רק בגין תשואה ריאלית חיובית. במידה והושגה תשואה ריאלית שלילית המבטח מנוע מגביית דמי הניהול המשתנים עד אשר התשואה שתושג תכסה את ההפסד הריאלי המצטבר. יצוין, כי בכל הנוגע לפוליסות תלויות תשואה שהונפקו החל משנת 2004, דמי הניהול הנגבים הינם דמי ניהול קבועים בלבד ואשר על כן, להפסדים ריאליים מהשקעות אין השלכה ישירה כאמור על גביית דמי ניהול אלה.

ההכנסות מדמי ניהול פוליסות ביטוח חיים תלוי תשואה בתקופת הדוח הסתכמו בכ- 234 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 219 מיליוני ש"ח בשנת 2015 וסך של כ- 245 מיליוני ש"ח בשנת 2014. בשנת 2016 התשואה הריאלית שהושגה הייתה גבוהה מהתשואה שהושגה בשנת 2015 ולפיכך חל גידול בדמי הניהול המשתנים. בנוסף, בשנת 2016 חלה עלייה בגביית דמי הניהול הקבועים לעומת שנת 2015, בשל הגידול, בין היתר, בהיקף הנכסים בגין פוליסות שהונפקו החל משנת 2004.

הרכב הנכסים בפוליסות תלויות תשואה:

31.12.2015	31.12.2016	(באלפי ש"ח)
3,799	3,131	הוצאות רכישה נדחות
37,386	66,055	חייבים ויתרות חובה
89,689	105,906	פרמיות לגבייה
74,937	76,211	נדל"ן להשקעה
7,202,014	7,111,694	נכסי חוב סחירים
4,191,450	4,245,325	נכסי חוב שאינם סחירים (כולל הלוואות ופיקדונות)
4,354,121	4,615,253	מניות
4,472,247	5,173,379	אחרות
1,245,185	1,832,444	מזומנים ושווי מזומנים
21,670,828	23,229,398	סה"כ

הנכסים כוללים גם נכסים כנגד ביטוח בריאות תלוי תשואה, בסך של 60,985 אלפי ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016 לעומת סך של 62,976 אלפי ש"ח ליום 31 בדצמבר 2015.

4.4.1.3 ענף הפנסיה

תוצאות הפעילות בענף הפנסיה מתייחסות לתוצאות חברה מנהלת מאוחדת- מנורה מבטחים פנסיה וגמל.

עיקרי תוצאות הפעילות בענף הפנסיה:

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
הכנסות מדמי ניהול	466,085	4.2%	447,108	7.0%	417,970
הכנסות אחרות	292	(56.2%)	666	1.2%	658
רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון	1,283		(123)		1,467
עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	117,402	(4.8%)	123,291	8.4%	113,703
הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות	223,267	7.4%	207,861	4.6%	198,669
רווח לפני מס	126,991	9.0%	116,499	8.1%	107,723
רווח כולל לפני מס	127,112	9.1%	116,474	8.1%	107,735

לתאריך הדוח, הקבוצה מנהלת באמצעות מנורה מבטחים פנסיה וגמל עבור עמיתי קרנות פנסיה חדשות, נכסים בסך של כ- 88,321 מיליוני ש"ח לעומת נכסים בסך של כ- 76,520 מיליוני ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר, 2015, גידול של כ- 15%. בשנת 2016 נגבו דמי גמולים בסך של כ- 9,448 מיליוני ש"ח לעומת גבייה בסך של כ- 8,262 מיליוני ש"ח בשנת 2015, גידול של כ- 14%.

בשנת 2016 נרשם רווח לפני מס בפעילות הפנסיה בסך של כ- 127 מיליוני ש"ח, לעומת רווח בסך של כ- 116 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ורווח בסך של 108 מיליוני ש"ח בשנת 2014. העלייה ברווח בשנת 2016 לעומת שנת 2015 נובעת מגידול בהכנסות מדמי הניהול, נטו, בשל הגידול בהיקף הנכסים המנוהלים ובשל הגידול בגבייה, לאחר הנחות לעמיתים, בסך של כ- 19 מיליוני ש"ח, ומנגד חל גידול נטו בסעיפי הוצאות הנהלה וכלליות ועמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך כולל של כ- 10 מיליון ש"ח הנובע בעיקר מגידול בהיקפי הפעילות.

4.4.1.4 ענף קופות הגמל

תוצאות הפעילות בענף הגמל מתבצעת בחברות מאוחדות, מנורה מבטחים פנסיה וגמל ומנורה מבטחים מהנדסים:

עיקרי תוצאות הפעילות בענף קופות גמל:

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
הכנסות מדמי ניהול	106,150	7.7%	98,529	7.9%	91,331
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	224,226	15.3%	194,544	(14.0%)	226,299
הכנסות אחרות	-		4,561		-
שינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה	203,071	17.1%	173,431	(18.2%)	211,954
עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	25,867	(6.9%)	27,780	51.8%	18,299
הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות	72,218	7.4%	67,246	7.3%	62,660
הוצאות מימון	311	97.1%	158	(89.9%)	1,562
רווח לפני מס	28,909	(0.4%)	29,019	25.3%	23,155
רווח כולל לפני מס	28,989	0.0%	28,979	25.1%	23,173

לתאריך הדוח, הקבוצה מנהלת עבור עמיתי קופות הגמל נכסים בסך של כ- 22,125 מיליוני ש"ח, מתוכם סך של 4,707 מיליוני ש"ח בקופות גמל מבטחים תשואה, לעומת נכסים בסך של כ- 20,026 מיליוני ש"ח, מתוכם סך

של כ- 4,689 מיליוני ש"ח, בקופות גמל מבטיחות תשואה, נכון ליום 31 בדצמבר 2015, גידול של כ- 10%.

בשנת 2016 נרשם רווח לפני מס בפעילות הגמל בסך של כ- 29 מיליוני ש"ח בדומה לרווח שנרשם בשנת 2015 לעומת רווח בסך של 23 מיליוני ש"ח בשנת 2014. בשנת 2016, חל גידול בדמי הניהול בסך של כ- 8 מיליוני ש"ח, לעומת שנת 2015, כתוצאה מגידול בגבייה ובנכסים המנוהלים, ומנגד חל גידול נטו בסעיפי הוצאות הנהלה וכלליות ועמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך כולל של כ- 3 מיליון ש"ח, הנובע בעיקר מגידול בהיקפי הפעילות. בנוסף, בשנה קודמת נרשמה הכנסה בגין מוניטין שלילי בסך של כ- 5 מיליוני ש"ח.

4.4.2 תוצאות תחומי הפעילות בביטוח כללי

עסקי הביטוח הכללי מחולקים לשלושה תחומי פעילות: רכב חובה, רכב רכוש, ויתרת עסקי ביטוח כללי (חבויות אחרות וענפי רכוש אחרים).

עיקרי תוצאות תחום ביטוח כללי:

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות ברוטו	3,386,598	5.8%	3,201,283	4.0%	3,077,729
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	111,597	(2.7%)	114,751	(33.5%)	172,527
הכנסות מעמלות	97,673	1.9%	95,837	(6.7%)	102,760
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר	2,422,944	25.3%	1,934,206	10.6%	1,748,628
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	659,213	5.1%	627,295	3.8%	604,425
הוצאות הנהלה וכלליות	122,213	(5.4%)	129,203	8.1%	119,484
רווח (הפסד) לפני מס	(210,302)		93,930	(48.3%)	181,851
רווח (הפסד) כולל לפני מס	(180,740)		65,285	(60.6%)	165,823

ההכנסות מפרמיה ברוטו בשנת 2016 הסתכמו בסך של כ- 3,387 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך של כ- 3,201 מיליוני ש"ח בשנת 2015, וסך של כ- 3,078 מיליוני ש"ח בשנת 2014. הגידול בפרמיות בשנת 2016 לעומת שנת 2015 הינו בשיעור של כ- 6%.

ההפסד הכולל לפני מס מעסקי ביטוח כללי בתקופת הדוח הסתכם בכ- 181 מיליוני ש"ח לעומת רווח כולל לפני מס בסך של כ- 65 מיליוני ש"ח בשנת 2015, ורווח כולל בסך של כ- 166 מיליוני ש"ח בשנת 2014. השינוי ברווח בין השנים 2015 ל- 2016, נובע בעיקרו בשל השפעת ההפרשה להתחייבויות ביטוחיות בסך של כ- 260 מיליוני ש"ח, בשל עדכון תקנות ההיוון, כמפורט בסעיף 4.3 לעיל.

לפרטים בדבר השינוי בפרמיות וברווח בתחומי פעילות בביטוח כללי ראה להלן.

פרמיות ברוטו והרווח הכולל לפי תחומי פעילות בביטוח כללי:

סה"כ	חבוי	רכוש ואחרים	רכב רכוש	רכב חובה	(באלפי ש"ח)
סה"כ פרמיות ברוטו					
3,386,598	323,974	613,996	1,612,729	835,899	1-12/2016
3,201,283	338,662	619,425	1,433,232	809,964	1-12/2015
3,077,729	334,845	633,870	1,288,673	820,341	1-12/2014
רווח (הפסד) כולל					
(180,740)	(77,556)	49,789	(25,419)	(127,554)	1-12/2016
65,285	(20,113)	27,508	(72,337)	130,227	1-12/2015
165,823	(40,795)	37,494	45,869	123,255	1-12/2014

4.4.2.1 תחום פעילות ביטוח רכב חובה

עיקרי תוצאות הפעילות בענף רכב חובה:

1-12/2014	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2016	באלפי ש"ח
820,341	(1.3%)	809,964	3.2%	835,899	פרמיות ברוטו
92,852	(39.8%)	55,919	(13.8%)	48,177	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
638,848	(9.0%)	581,519	52.7%	888,131	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוץ ביטוח בשייר
75,713	3.4%	78,290	2.2%	80,023	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
32,490	4.6%	33,972	(4.7%)	32,390	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
133,527	12.6%	150,289		(146,369)	רווח (הפסד) לפני מס
123,255	5.7%	130,227		(127,554)	רווח (הפסד) כולל לפני מס

ההכנסות מפרמיה בשנת 2016 הסתכמו בסך של כ- 836 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 810 מיליוני ש"ח בשנת 2015 וסך של 820 מיליוני ש"ח בשנת 2014. ההכנסות מפרמיה בשנת 2016 ביחס לשנת 2015 עלו בכ- 3.2%.

ההפסד הכולל לפני מס בשנת 2016 עמד על סך של כ- 128 מיליוני ש"ח, לעומת רווח כולל לפני מס בשנת 2015 בסך של כ- 130 מיליוני ש"ח ורווח כולל בסך של כ- 123 מיליוני ש"ח בשנת 2014.

החל מיום 31 בדצמבר, 2015, ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות בהתאם ל"נוהג המיטבי" אשר ביטל את שיטת "עודף ההכנסות על הוצאות" ואינו דוחה את ההכרה ברווח וזקיפת הכנסות מהשקעות כמתואר להלן. כמו כן, לאור זנב התביעות הארוך בתחום קיימת חשיבות רבה לתשואה המושגת על הנכסים העומדים מול התחייבויות ביטוחיות ולרווחיות התחום, כמו גם לתוצאות החיתומיות.

עד ליום 31 בדצמבר 2015, היתה קיימת גישה שמרנית להכרה ברווח, לפיה בשלוש השנים הראשונות ממועד תחילת הביטוח (להלן: "השנים הפתוחות"), כל עודף ההכנסות על ההוצאות, לרבות תשלומי התביעות, נזקף

לסעיף תביעות תלויות (להלן: "הצבירה") ואינו מוכר כרווח. בנוסף, הכנסות מהשקעות בשיעור ריאלי של 3% נזקפות אף הן לצבירה. עקב כך, הרווח בתחום זה שיקף בעיקרו את רווחיותה של שנת החיתום שהסתיימה שלוש שנים לפני שנת הדיווח, בצירוף רווחי ההשקעה שנצברו על אותה שנה, וכן התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות (להלן: "שנים סגורות") ופעילות שלא נכללת בחישוב העתודות.

ההפסד הכולל לפני מס בשנת 2016 לעומת הרווח בשנת 2015, נובע בעיקר מהגדלת ההתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מעדכון תקנות ההיוון בסך של כ- 213 מיליוני ש"ח לפני מס כאמור בסעיף 4.3 לעיל, כתוצאה מהשפעת

ריבית חסרת סיכון בסך של כ- 9 מיליון ש"ח, כאמור בסעיף 4.3 לעיל, ומגידול בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מהתפתחות תביעות, עדכוני הנחות ואומדנים אקטואריים אחרים (לרבות מהקטנת הפרשה שנרשמה בשנה הקודמת כתוצאה מחתימה על הסכם עם המוסד לביטוח לאומי), ושינויים בשיטת מדידת הרווח כתוצאה מיישום שיטת הנוהג המיטבי, בסך כולל של כ- 69 מיליון ש"ח. מנגד חלה עליה מהכנסות מהשקעות בסך של כ- 33 מיליון ש"ח.

השפעת תוצאות ה"פול" על תוצאות החברה לפני מס בשנת 2016 הסתכמו בכ- 74 מיליון ש"ח.

לפרטים נוספים ראה באור 18 לדוחות הכספיים.

4.4.2.2 תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

עיקרי תוצאות הפעילות בענף רכב רכוש:

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות ברוטו	1,612,729	12.5%	1,433,232	11.2%	1,288,673
רווחים מהשקעות, נטו	27,993	18.8%	23,562	(22.5%)	30,402
והכנסות מימון	4,457	1.9%	4,375	(74.9%)	17,418
הכנסות מעמלות	1,164,938	12.6%	1,034,458	30.6%	792,294
תשלומים ושינוי בהתחייבויות	347,119	9.3%	317,654	7.9%	294,472
בגין חוזי ביטוח בשייר	47,702	(8.8%)	52,303	11.2%	47,018
עמלות, הוצאות שיווק					
והוצאות רכישה אחרות					
הוצאות הנהלה וכלליות					
ואחרות					
רווח (הפסד) לפני מס	(31,355)	(54.4%)	(68,731)		46,855
רווח (הפסד) כולל לפני מס	(25,419)	(64.9%)	(72,337)		45,869

הפרמיות ברוטו בשנת 2016 הסתכמו בסך של כ- 1,613 מיליון ש"ח לעומת סך של כ- 1,433 מיליון ש"ח בשנת 2015 וסך של 1,289 מיליון ש"ח בשנת 2014. הפרמיה ברוטו בשנת 2016 לעומת שנת 2015, גדלה בשיעור של כ- 13%. הגידול נובע בעיקרו מגידול בהיקף תיק הלקוחות של הקבוצה ומעליה בתעריפים.

ההפסד הכולל לפני מס בשנת 2016 הינו בסך של כ- 25 מיליון ש"ח לעומת הפסד כולל לפני מס של כ- 72 מיליון ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל לפני מס בסך של כ- 46 מיליון ש"ח בשנת 2014. הקיטון בהפסד הכולל בשנת 2016 לעומת שנת 2015 נובע ברובו משיפור בתוצאות החיתומיות (לרבות קיטון בהפרשה לפרמיה בחסר) ביחס לשנה קודמת בסך של כ- 59 מיליון ש"ח, מגידול בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 15 מיליון ש"ח, ומנגד מגידול בהוצאות בגין עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 29 מיליון ש"ח, הנובע מגידול בהיקף המכירות.

תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

שנת 2016		שנת 2015		שנת 2014	
שייר	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר	ברוטו
75%	76%	76.0%	77.0%	67%	68%
		107.0	107.0		
		%	%	99%	99%
Loss Ratio					
Combined Loss Ratio					

עיקרי תוצאות הפעילות בענפי ביטוח כללי אחר:

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות ברוטו	937,970	(2.1%)	958,087	(1.1%)	968,715
רווחים מהשקעות, נטו	35,427	0.4%	35,270	(28.4%)	49,273
והכנסות מימון	92,858	1.5%	91,462	7.2%	85,342
הכנסות מעמלות	369,875	16.2%	318,229	0.2%	317,486
תשלומים ושינוי בהתחייבויות	232,071	0.3%	231,351	(1.2%)	234,240
בגין חוזי ביטוח בשייר	42,121	(1.9%)	42,928	7.4%	39,976
עמלות, הוצאות שיווק					
והוצאות רכישה אחרות					
הוצאות הנהלה וכלליות					
רווח (הפסד) לפני מס	(32,578)		12,372	742.2%	1,469
רווח (הפסד) כולל לפני מס	(27,767)		7,395		(3,301)

הפרמיות ברוטו בשנת 2016, הסתכמו בסך של כ- 938 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 958 מיליוני ש"ח בשנת 2015 וסך של 969 מיליוני ש"ח בשנת 2014. בשנת 2016 חלה ירידה של כ- 2% למול שנת 2015. הירידה בפרמיות בענפי ביטוח כללי אחר נובעת מירידה בפרמיות בענפי חבויות אחרים בסך של כ- 15 מיליוני ש"ח ומירידה בפרמיות בענפי רכוש אחרים בסך של כ- 5 מיליון ש"ח. הירידה נובעת בעיקרה מהפקה של פוליסה גדולה בשנה קודמת.

הפסד הכולל לפני מס בשנת 2016 הסתכם בסך של כ- 28 מיליוני ש"ח, לעומת רווח כולל לפני מס של כ- 7 מיליוני ש"ח בשנת 2015 והפסד כולל לפני מס בסך של כ- 3 מיליוני ש"ח בשנת 2014.

הרווח הכולל לפני מס בענפי רכוש אחרים הסתכם בשנת 2016 בכ- 50 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 28 מיליוני ש"ח בשנת 2015, עליה של כ- 22 מיליוני ש"ח, לעומת רווח של כ- 37 מיליוני ש"ח בשנת 2014. ההפסד הכולל לפני מס בענפי חבויות אחרים הסתכם בשנת 2016 בכ- 78 מיליוני ש"ח, לעומת הפסד של כ- 20 מיליוני ש"ח בשנת 2015, לעומת הפסד של כ- 41 מיליוני ש"ח בשנת 2014.

העלייה ברווח הכולל מענפי רכוש אחרים נובעת בעיקר משיפור חיתומי ומקיטון בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מהתפתחות תביעות, עדכוני הנחות ואומדנים אקטואריים אחרים (כולל שינויים בפרמיה בחסר) בסך של כ- 21 מיליוני ש"ח ביחס לשנה הקודמת, מעליה בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 3 מיליון ש"ח ומקיטון בהוצאות עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 2 מיליון ש"ח, וזאת, בין היתר, כתוצאה מירידה בפרמיה.

ענפי ביטוח רכוש אחרים

שנת 2016		שנת 2015		שנת 2014	
ברוטו	שייר	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר
45%	39%	60%	46%	72%	40%
78%	85%	92%	92%	105%	90%
Loss Ratio					
Combined Loss Ratio					

החל מיום 31 בדצמבר, 2015, ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות בענפי החבויות, בהתאם ל"נוהג המיטבי" אשר ביטל את שיטת "עודף ההכנסות על הוצאות" ואינו דוחה את ההכרה ברווח וזקיפת הכנסות מהשקעות כמתואר להלן. כמו כן, לאור זנב התביעות הארוך בתחום קיימת חשיבות רבה לתשואה המושגת על הנכסים העומדים מול התחייבויות ביטוחיות ולרווחיות התחום, כמו גם לתוצאות החיתומיות.

עד ליום 31 בדצמבר 2015, היתה קיימת גישה שמרנית להכרה ברווח, לפיה בשלוש השנים הראשונות ממועד תחילת הביטוח (להלן: "השנים הפתוחות"), כל עודף ההכנסות על ההוצאות, לרבות תשלומי התביעות, נזקף

לסעיף תביעות תלויות (להלן: "הצבירה") ואינו מוכר כרווח. בנוסף, הכנסות מהשקעות בשיעור ריאלי של 3% נזקפות אף הן לצבירה. עקב כך, הרווח בתחום זה שיקף בעיקרו את רווחיותה של שנת החיתום שהסתיימה שלוש שנים לפני שנת הדיווח, בצירוף רווחי ההשקעה שנצברו על אותה שנה, וכן התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות (להלן: "שנים סגורות") ופעילות שלא נכללת בחישוב העתודות.

הגידול בהפסד הכולל לפני מס בענפי חבויות בשנת 2016 לעומת שנת 2015 נובע בעיקר מהגדלת ההתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מעדכון תקנות ההיוון בסך של כ- 48 מיליוני ש"ח לפני מס כנזכר בסעיף 4.3' לעיל, וכתוצאה מהשפעת ריבית חסרת סיכון בסך של כ- 4 מיליון ש"ח, כאמור בסעיף 4.3' לעיל, ומגידול בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מהתפתחות תביעות, עדכוני הנחות ואומדנים אקטואריים אחרים ושינויים בשיטת מדידת הרווח כתוצאה מיישום שיטת הנוהג המיטבי, בסך כולל של כ- 15 מיליוני ש"ח. מנגד חלה עליה בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 9 מיליוני ש"ח.

4.4.3 תוצאות תחום פעילות ביטוח בריאות

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות שהורווחו ברוטו	626,790	10.8%	565,611	2.1%	554,048
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	27,006	(21.6%)	34,460	(4.0%)	35,900
הכנסות מעמלות	8,307	6.8%	7,779	(29.1%)	10,973
תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	283,848	22.3%	232,177	(13.0%)	266,987
עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	205,618	13.2%	181,712	8.0%	168,242
הוצאות הנהלה וכלליות	34,911	(29.7%)	49,640	(1.3%)	50,307
רווח לפני מס	14,529	(50.0%)	29,054	419.9%	5,588
רווח כולל לפני מס	13,909	(29.9%)	19,848	55.4%	12,775

ההכנסות מפרמיה שהורווחה בשנת 2016 הסתכמו בכ- 627 מיליוני ש"ח לעומת כ- 566 מיליוני ש"ח בשנת 2015 גידול של כ- 11% בשנת 2016 למול שנת 2015, לעומת סך של כ- 554 מיליוני ש"ח בשנת 2014. העלייה בפרמיות נובעת בעיקר מגידול בהיקף תיק הלקוחות.

חלק מהענפים בתחום בריאות מאופיינים בעתודות ביטוח גבוהות ולפיכך מושפעים משינויים בשוק ההון ומשינויי אומדן, הנחות והערכות אקטואריות.

הרווח הכולל לפני מס בשנת 2016 הסתכם בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח, לעומת רווח כולל בסך של כ- 20 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל בסך של כ- 13 מיליוני ש"ח בשנת 2014. הירידה ברווח הכולל נובעת מירידה במרווח הפיננסי בסך של כ- 6 מיליוני ש"ח, מעליה בהוצאות עמלות, שיווק והנהלה בסל של כ- 9 מיליוני ש"ח כתוצאה מהגידול בהכנסות בפרמיה, ומגידול בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מבידוק נאותות העתודה שהושפעה משינוי בעקום ריבית חסרת סיכון בתוספת פרמיית אי נזילות (ראה סעיף 4.3 לעיל), בסך של כ- 3 מיליוני ש"ח. מנגד, חלה עליה ברווח החיתומי כולל עדכון אומדנים אקטואריים בסך של כ- 6 מיליון ש"ח ובנוסף, כתוצאה מהתחשבות עם מבטחי משנה בשנה קודמת בה קטנה עמלת הרווח בסך של כ- 6 מיליוני ש"ח.

4.4.4 תוצאות תחום פעילות שירותים ומוצרים פיננסיים

תוצאות תחום פעילות זה מתייחסות לחברה בת - מנורה מבטחים פיננסיים בע"מ (להלן: "מנורה פיננסיים"), אשר פועלת באמצעות חברות בנות, ואינן כוללות את תוצאות מנורה מבטחים מהנדסים (חברה בת של מנורה פיננסיים), שתוצאותיה מוצגות כחלק מפעילות הגמל, במסגרת תוצאות תחום פעילות ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח. תוצאות תחום פעילות זה נכללות במגזר שלא מיוחס למגזרי הפעילות בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה.

בחודש בדצמבר 2016 ובחודש פברואר 2017, נחתמו הסכמים למיזוג ומכירת חלק מפעילות מנורה פיננסיים. לפירוט ראו סעיף 1.2.1 לעיל.

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
הכנסות מדמי ניהול ומעמלות חיתום	66,414	(17.2%)	80,214	(8.7%)	87,888
רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו	2,194	307.8%	538		(3,212)
סה"כ הכנסות	68,608	(15.0%)	80,752	(4.6%)	84,676
סה"כ הוצאות	97,968	5.3%	92,994	13.1%	82,223
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	(29,360)	139.8%	(12,242)		2,453
הפסד נקי	(25,829)	179.7%	(9,235)	995.5%	(843)
הפסד כולל	(25,891)	182.1%	(9,177)	1479.5%	(581)

לתאריך הדוח הקבוצה מנהלת, כספי לקוחות המחזיקים ביחידות השתתפות בקרנות נאמנות, ובניהול תיקים, נכסים בהיקף של כ- 9,395 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 10,651 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר, 2015, ירידה של כ- 12%. הירידה בהיקף הנכסים לעומת שנה קודמת, נובעת בעיקר מפדיונות בקרנות הנאמנות.

ההפסד הכולל לאחר מס, לשנת 2016, הסתכם בסך של כ- 26 מיליוני ש"ח לעומת הפסד כולל לאחר מס בסך של כ- 9 מיליוני ש"ח בשנת 2015 והפסד כולל לאחר מס בסך של כמיליון ש"ח בשנת 2014. הגידול בהפסד בשנת 2016 לעומת שנת 2015 נובע מהפחתת ערך מוניטין בסך של כ- 30 מיליוני ש"ח בשנת 2016 לעומת הפחתה של כ- 17 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

4.5 תזרים מזומנים

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
תזרימי מזומנים, נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות):					
שוטפת	1,357,367	1041.1%	118,953	(84.3%)	755,498
השקעה	(529,825)	123.0%	(237,606)	(0.1%)	(237,900)
מימון	187,099	123.0%	83,892		(111,251)
הפרשי שער בגין יתרות מזומנים ושווי מזומנים	(4,096)	(60.0%)	(10,249)		674
גידול (קיטון) ביתרת המזומנים	1,010,545		(45,010)		407,021
יתרת מזומנים לתום תקופה	2,727,555	58.9%	1,717,010	(2.6%)	1,762,020

4.6 מקורות מימון

יתרת ההתחייבויות הפיננסיות ליום 31 בדצמבר 2016 הינה כ- 2,089 מיליוני ש"ח לעומת 1,655 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2015.

היקפן הממוצע של ההתחייבויות הפיננסיות בתקופת הדוח, הסתכם לסך של כ- 1,872 מיליוני ש"ח.

לחברה (בסולו) התחייבויות פיננסיות המסתכמות, נכון לתאריך הדוח, לסך של כ- 765 מיליוני ש"ח שמקורן בהנפקת שלוש סדרות אג"ח ואשר פירעונן פרוס על פי לוחות הסילוקין על פני 10 שנים. החברה רואה חשיבות לשמירה על נכסים פיננסיים זמינים בהיקף הנדרש לצורך פירעון תשלומי האג"ח וכן לצורך מתן מענה לצרכיה השוטפים ולפעילות החברות המוחזקות. לעניין זה יצוין, כי לחברה נכסים פיננסיים שוטפים, נכון לתאריך הדוח, בהיקף של כ- 601 מיליוני ש"ח וכן קווי אשראי בלתי מנוצלים בבנקים בסך של כ- 60 מיליוני ש"ח, העומדים לרשותה לצרכי פעילותה השוטפת.

במסגרת דירוג אגרות החוב שגייסה, הצהירה החברה על כוונתה לשמור על נכסים נזילים וקווי אשראי בשיעור של 100% מהחזרי החוב (קרן וריבית) שנה מראש, בהתאם ללוח הסילוקין של אגרות החוב.

בחודש יולי 2016, פרעה החברה קרן של אגרות חוב סדרה א' בסך כ- 71.5 מיליוני ש"ח ע.ג. (סך של כ- 85 מיליוני ש"ח). לפרטים בדבר תשלום זה ותשלומי קרן קודמים ראה דיווח החברה מיום 14 ביולי 2016 (אסמכתא: 2016-01-082159). כמו כן, שילמה החברה את הריבית הקבועה באגרות החוב בהתאם ללוח הסילוקין.

לפרטים בדבר דיבידנדים מחברות מוחזקות ראה סעיף 1.2.15 לעיל.

5. דיווח בדבר חשיפה לסיכוני שוק ודרכי ניהולם

5.1 כללי

הדיווח בדבר ניהול הסיכונים המובא להלן מתייחס להשקעות של החברה והחברות המאוחדות שלה למעט המבטחים בקבוצה (מנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פנסיה וגמל ושומרה), וזאת בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970.

לעניין ניהול הסיכונים במבטחים (תיאור גורמי הסיכון), בהתאם להוראות הממונה, ראה סעיף 8.15 לדוח תיאור עסקי התאגיד ובאור 38 לדוחות הכספיים.

5.2 אחראי על ניהול סיכוני שוק

החל משנת 2014, משמשת הגב' רותי כהן-יהודיוף כמנהלת הסיכונים של הקבוצה. גב' כהן-יהודיוף הינה בעלת תואר ראשון בכלכלה וסטטיסטיקה ובעלת תואר שני במנהל עסקים MBA, שניהם מהאוניברסיטה העברית, וכן הסמכה כ-FRM (Financial Risk Manager), מטעם ארגון GARP העולמי. גב' כהן-יהודיוף עובדת בקבוצה מזה כ- 7 שנים.

5.3 תיאור כללי של סיכוני השוק

סיכון השוק נובע מתנודתיות בשוויים ההוגן של מכשירים פיננסיים כתוצאה משינוי בשיעורי ריבית, שערי חליפין, מדדי מניות בארץ ובח"ל סיכוני נדל"ן וכדומה. החברה (וחברות הבנות שלה) חשופה לסיכוני שוק בתיק הנוסטרו וכן חשופה לשינויים בדמי ניהול אשר מושפעים משינוי בערכם של הנכסים אותם היא מנהלת באמצעות חברות הבנות שלה (הנכסים המנוהלים). במסגרת פעילותה העסקית, החברה רוכשת נכסים פיננסיים וריאליים כנגד הונה העצמי ואג"ח שגייסה מהציבור. בהתאם, החברה נחשפת לסיכוני השוק ואשראי בצד הנכסים כמו גם בצד ההתחייבויות.

הנכסים המנוהלים באמצעות החברה ובמסגרת פעילות חברות הבת (מנורה מבטחים קרנות נאמנות ומנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות) חשופים לתנודתיות של גורמי סיכון השוק ובאים לידי ביטוי במחירי השוק של נכסים אלה.

מנורה מבטחים חיתום וניהול משמשת כחתמת של הנפקות חדשות. כחלק מפעילותה, רוכשת החברה נכסים סחירים, לפיכך היא חשופה לשינויים במחירי הנכסים שרכשה. לתאריך הדוח החשיפה לסיכוני שוק של מנורה מבטחים חיתום אינה מהותית.

הנכסים המנוהלים במסגרת פעילות חברת הבת מנורה מבטחים נדל"ן, הכוללים, בין היתר, השקעות והלוואות לחברות המשקיעות בנכסי נדל"ן בחו"ל, חשופים לסיכוני שוק בעיקר כתוצאה משינויים בשערי חליפין, במחירי הנדל"ן ובשיעורי הריבית.

5.4 מדיניות החברה בניהול סיכוני השוק והפיקוח עליהם

עיקר פעילותה של הקבוצה, ומכאן הסיכונים העיקריים אליהם היא חשופה, כרוכים בפעילותה העיקרית שהינה פעילות המבטחים בקבוצה. לתיאור סיכונים אלה, דרכי ניהולם והפיקוח עליהם, ראה באור 38 לדוחות הכספיים. בהתייחס לפעילות שהינה נשוא פרק זה, עיקר מדיניות ניהול סיכוני שוק נקבעת על ידי האורגנים השונים המתאימים של חברות הבת המתכנסות תקופתית. הדירקטוריונים של חברות הבנות השונות מקבלים דיווחים ועדכונים תקופתיים, ומקיימים, מעת לעת, דיונים בהתייחס לחשיפות אלו.

מדיניות השקעות כספי הנוסטרו של החברה קובעת כי הכספים יושקעו בנכסים נזילים וסחירים ובמח"מ בינוני. עיקר ההשקעות תבוצענה בניירות ערך, בעיקר אג"ח ממשלתי ואג"ח קונצרני (בדרוג השקעה) וכן בפקדונות קצרים בבנקים מסחריים. מקצת ההשקעות תבוצענה בנכסי סיכון כדוגמת אג"ח קונצרני ברמת סיכון גבוהה ובמניות סחירות בארץ ובח"ל תוך קביעת מגבלת השקעה מקסימלית להשקעות אלו. החברה מחזיקה בנגזרים המיועדים לגידור החשיפה למט"ח כתוצאה מפעילותה של חברת הבת מנורה מבטחים נדל"ן בחו"ל. הנגזרים הם עסקאות אקדמה על שער הדולר ושער היורו.

מדיניות ההשקעות של כספי הנוסטרו של החברות הבנות נקבעת ומפוקחת על ידי הדירקטוריון של כל אחת מהחברות ובהתאם לאופי פעילותה.

מדיניות ניהול כספי הנוסטרו של חברת החיתום קובעת כי עודפי המזומנים יושקעו באג"ח ממשלתי ובאג"ח קונצרני בדירוג בקבוצת A ומעלה.

ניהול כספי הנוסטרו של החברה מתבצע באמצעות אגף השקעות של מנורה מבטחים ביטוח אשר מקיים הליכי בקרה לעמידה במדיניות ההשקעות החברה באמצעות מחלקת הבקרה (מידל אופיס).

5.5 מאזן בסיסי הצמדה

מיליוני ש"ח	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	פריטים לא פיננסיים ואחרים	חברות ביטוח	סה"כ
נכסים בלתי מוחשיים	-	-	-	112	932	1,044
נכסי מיסים נדחים	-	-	-	11	1	12
הוצאות רכישה נדחות	-	-	-	-	1,448	1,448
רכוש קבוע	-	-	-	318	825	1,143
השקעות בחברות כלולות	-	-	77	-	219	296
נדל"ן להשקעה תלויי תשואה	-	-	-	-	76	76
נדל"ן להשקעה אחר	-	-	-	132	149	281
נכסי ביטוח משנה	-	-	-	-	1,796	1,796
נכסי מיסים שוטפים	-	17	-	-	104	121
חייבים ויתרות חובה	9	1	30	1	238	279
פרמיות לגבייה	-	-	-	-	767	767
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	21,146	21,146
השקעות פיננסיות אחרות:						
נכסי חוב סחירים	117	177	-	-	4,349	4,643
נכסי חוב שאינם סחירים	13	4	91	-	10,946	11,054
מניות	39	-	3	-	231	273
אחרות	59	-	14	-	1,296	1,369
סה"כ השקעות פיננסיות	228	181	108	-	16,822	17,339
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים						
תלויי תשואה	-	-	-	-	1,832	1,832
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	194	-	13	-	688	895
סך הכל נכסים	431	200	228	573	47,043	48,475
סך הכל הון	-	-	-	645	2,743	3,388
התחייבויות						
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	-	-	-	-	18,108	18,108
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	-	-	-	-	22,860	22,860
התחייבויות מסים נדחים	-	-	-	27	153	180
התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו	20	-	-	-	126	146
התחייבויות בגין מסים שוטפים	-	2	-	-	7	9
זכאים ויתרות זכות	17	-	12	-	1,567	1,596
התחייבויות פיננסיות	230	578	244	-	1,136	2,188
סך הכל התחייבויות	267	580	256	27	43,957	45,087
סך הכל הון והתחייבויות	267	580	256	672	46,700	48,475
סך הכל חשיפה מאזנית	164	(380)	(28)	(99)	343	-
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים גגורים במונחי דלתא	190	-	(190)	-	-	-
סך הכל חשיפה	354	(380)	(218)	(99)	343	-

(*) בעיקר דולר ויורו.

עיקר החשיפה לסיכונים בסיס נובע מהתחייבויות צמודות מדד אשר הושקעו בחלקן בחברת בת במטבע הרלבנטי לפעילותה, לפי העניין (דולר ו/או יורו). החברה חשופה לעליית מדד המחירים לצרכן אשר עלולה לגרום לעלייה בהוצאות המימון שלה. לחברה קיימת גם חשיפת מט"ח בגין הרכוש הקבוע שבפריטים לא פיננסים ואחרים כך שכ- 66% מהחשיפה לשינויים בשער חליפין של השקל מול הדולר והיורו מגודרת באמצעות נגזרי מטבע (חוזי מטבע).

5.6 מבחני רגישות

בטבלאות שלהלן מוצגים נכסיה והתחייבויותיה הכספיים של החברה לפי שווים ההוגן (עמודה אמצעית). כמו כן, נמדדה השפעתם של שינויים בגורמי שוק שונים על שווים ההוגן של הנכסים והתחייבויות. מבחני הרגישות המוצגים כוללים גורמי סיכון שהשפעתם בתרחיש הקיצוני ביותר הינו מהותי. לעניין זה, נקבע רף המהותיות של השפעה בסכום העולה על 10 מיליוני ש"ח. מזומנים ושווי מזומנים, וכן נכסים והתחייבויות בריבית משתנה או בריבית קבועה ששוויה הופחת לא נכללו בטבלאות החשיפה לעקומי הריבית.

שווים ההוגן של הנכסים והתחייבויות החשופים לשינוי בעקומי הריבית מחושבים כערך הנוכחי של תזרימי המזומנים העתידיים, רבעוניים, מהוונים לפי עקום הריבית חסרת הסיכון המתאים בתוספת המרווח ההולם את דרוג נייר הערך הרלבנטי. שווים ההוגן של הנכסים החשופים לשינויים בשוק המניות מחושב לפי מחירם בשוק (Mark To Market) או לפי הערכה כלכלית חיצונית של שווים ההוגן. גורם השוק שנבחר לביצוע מבחן הרגישות הוא מדד ת"א 100, עבור חשיפה למניות בישראל ומדד מניות אירופה FTSE Eurotop 100 Index עבור חשיפה למניות בחו"ל.

5.6.1 מבחני רגישות לגורם סיכון ריבית

ליום 31 בדצמבר 2016

גורם סיכון-ריבית
ריאלית

עליית ריבית ריאלית של 2%	עלייה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	עלייה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	שווי הוגן	ירידה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	ירידה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	ירידת ריבית ריאלית של 2%	(באלפי ש"ח)
(12,385)	(112)	(56)	197,138	56	112	13,786	נכסי חוב סחירים
(15)	-	-	1,202	-	-	16	נכסי חוב לא סחירים
7,932	79	40	(273,680)	(40)	(79)	(8,410)	אג"ח סחיר שהונפק
18,194	126	63	(297,250)	(63)	(126)	(20,053)	אג"ח לא סחיר שהונפק
4,300	74	37	(43,450)	(37)	(74)	(4,949)	הלוואה ממנורה ביטוח
18,025	167	84	(416,041)	(84)	(167)	(19,609)	סה"כ

ליום 31 בדצמבר 2015

גורם סיכון-ריבית
ריאלית

עליית ריבית ריאלית של 2%	עלייה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	עלייה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	שווי הוגן	ירידה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	ירידה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	ירידת ריבית ריאלית של 2%	(באלפי ש"ח)
(5,995)	(56)	(28)	102,817	28	56	6,634	נכסי חוב סחירים
(236)	(2)	(1)	9,595	1	2	255	נכסי חוב לא סחירים
13,940	202	101	(369,599)	(101)	(202)	(14,971)	אג"ח סחיר שהונפק
22,691	246	123	(298,425)	(123)	(246)	(25,399)	אג"ח לא סחיר שהונפק
30,400	390	195	(555,612)	(195)	(390)	(33,481)	סה"כ

** בשנים האחרונות, לאור סביבת הריבית הנמוכה (סביב האפס) שינויים אבסולוטיים נמוכים, התבטאו בשינויים יחסיים גדולים. היות ולא נצפו שינויים אבסולוטיים יומיים העולים על 2% במהלך 10 השנים האחרונות, תרחיש קיצון נבחר ל- 2% אבסולוטי בהתאם לעמדה משפטית מס-22-105.

ליום 31 בדצמבר 2016

גורם סיכון-ריבית
שקלית

עליית ריבית ריאלית של 2%	עלייה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	עלייה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	שווי הוגן	ירידה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	ירידה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	ירידת ריבית ריאלית של 2%	(באלפי ש"ח)
(7,790)	(385)	(193)	134,139	193	388	8,623	נכסי חוב סחירים
(355)	(11)	(5)	11,335	5	11	382	נכסי חוב לא סחירים
24,791	2,169	1,089	(227,716)	(1,097)	(2,203)	(28,913)	אג"ח סחיר שהונפק
16,646	1,774	891	(82,242)	(899)	(1,805)	(19,908)	סה"כ

ליום 31 בדצמבר 2015

גורם סיכון-ריבית
שקלית

ירידה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	ירידה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	שווי הוגן	עלייה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	עלייה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	עליית ריבית ריאלית של 2%	(באלפי ש"ח)
3,405	92	46	96,712	(46)	(92)	(3,165)
348	16	8	7,081	(8)	(16)	(316)
(32)	-	-	(3,207)	-	-	31
3,721	108	54	100,586	(54)	(107)	(3,450)

6. היבטי ממשל תאגידי

6.1 דיווח על דירקטורים בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית

ראה סעיף 14 לפרק ה' - לדוח פרטים נוספים וסעיפים 1 ו-9 בשאלון ממשל תאגידי המצורף אליו.

6.2 גילוי בדבר שיעור דירקטורים בלתי תלויים בתאגיד

החברה לא אימצה בתקנונה הוראה בדבר שיעור הדירקטורים הבלתי תלויים כהגדרת המונח בחוק החברות. עם זאת, נכון למועד הדוח מכהנים בחברה 4 דירקטורים בלתי תלויים (לרבות דירקטורים חיצוניים). לפרטים אודות הדירקטורים הבלתי תלויים בחברה, ראה סעיף 14 לפרק ה' - דוח פרטים נוספים וסעיף 2 בשאלון ממשל תאגידי המצורף אליו.

6.3 מורשי חתימה עצמאיים

נכון למועד הדוח, אין בחברה מורשי חתימה עצמאיים, כהגדרתם בסעיף 37(ד) לחוק ניירות ערך, תשכ"ח-1967.

6.4 תרומות

החברות בקבוצה נוהגות, מעת לעת, לתרום למטרות חברתיות שונות, בהתאם לשיקול דעתן. בשנת 2016 הסתכם היקף התרומות של הקבוצה לסך של כ- 440 אלפי ש"ח. בחברה אין מדיניות מוסדרת לעניין זה.

6.5 גילוי בדבר מבקר פנימי בתאגיד

לפרטים בדבר מבקרי הפנים בקבוצה והתייחסות הדירקטוריון לעניין זה, ראה סעיף 9.2 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

6.6 גילוי בדבר שכר רואי החשבון המבקרים

לפרטים בדבר רואי החשבון המבקרים של הקבוצה והתייחסות הדירקטוריון לעניין זה, ראה סעיף 9.3 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

6.7 גילוי בדבר הליך אישור הדוחות הכספיים בחברה

ראה סעיפים 25 עד 27 לשאלון ממשל תאגידי, המצורף לפרק פרטים נוספים להלן.

6.8 שיקולי הדירקטוריון למתן תשלומים לנושאי משרה בכירה

לחברה מדיניות תגמול נושאי משרה, אשר אושרה על ידי האסיפה הכללית ביום 10 באוגוסט, 2016, וזאת בהמשך לאישור של ועדת התגמול ודירקטוריון החברה (להלן: "מדיניות התגמול"). יצוין, כי מדיניות התגמול האמורה אינה חלה על נושאי משרה בכירה בקבוצה שאינם נושאי משרה בחברה, באשר הינם מכהנים בחברות בנות שהינן גופים מוסדיים הכפופים לתכנית

תגמול מוסדרת בהתאם להוראות הממונה ואשר כוללת הוראות בדבר תגמול משתנה לנושאי משרה אלו, הדומות בעיקרן לעקרונות המרכזיים הנכללים במדיניות התגמול של החברה ואינן סוטות מהם באופן מהותי. לפרטים אודות מדיניות תגמול נושאי משרה של החברה, ראו דוח זימון אסיפה כללית מיום 6 ביולי 2016 (אסמכתא: 01-076591-2016) (להלן: "דוח זימון האסיפה הכללית"). ראה גם באור 39 לדוחות הכספיים. מדיניות התגמול העדכנית מתחשבת, בין היתר, במגבלות קוגנטיות הקבועות בחוק לתגמול נושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016 ("חוק התגמול"), כפי שיהיה מעת לעת. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים (להלן: "מנגנון הקטימה"). לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקרות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול.

ההתקשרות עם נושאי המשרה אשר מכהנים בקבוצה בטרם אושרה מדיניות התגמול של החברה כאמור, נעשתה על פי סיכום אישי בין נושא המשרה לבין החברה הרלבנטית בקבוצה כאשר אין במדיניות שאושרה בכדי לפגוע בהסכמים קיימים שבתוקף. ככלל, הסיכום כולל פירוט לגבי השכר, התנאים הסוציאליים, התשלומים הנלווים, תנאי פרישה והגבלות בדבר סודיות ואי תחרות בגמר ההעסקה של נושא המשרה, לפי המקרה והעניין. בהתאם למדיניות התגמול בגופים המוסדיים שבשליטת החברה, זכאים נושאי המשרה הכפופים לתכנית בגופים המוסדיים, בהתאם לתנאי התכנית, כפי שתהיה מעת לעת, לבונוס כפי שיאושר מדי שנה או מעת לעת, על ידי האורגנים המוסמכים בגופים המוסדיים בהם הם מכהנים (להלן: "תכנית התגמול").

דירקטוריון החברה בישיבתו מיום 27 במרס 2017, בחן את פרטי התגמולים שניתנו לנושאי משרה הבכירים בחברה (ה"ה ערן גריפל, ארי קלמן ויוני טל) ולנושאי משרה נוספים בקבוצה, המפורטים במסגרת הגילוי בסעיף 6 לדוח פרטים נוספים להלן בהתאם לתקנה 21 לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים) התש"ל-1970 ("תקנה 21") ("נושאי משרה בכירה") ובהינתן כי לא חל כל שינוי מהותי בתנאי הכהונה וההעסקה של נושאי המשרה הבכירה הנ"ל וכן בהינתן כי לא חל שינוי מהותי ביעדי החברה וביעדי נושאי המשרה הנגזרים מהם, כפי שבאו לידי ביטוי במדיניות התגמול, אישר כי למעט כאמור להלן לגבי מר ארי קלמן, תנאי התגמול של נושאי המשרה הבכירה המפורטים בתקנה 21 הינם בהתאם למדיניות התגמול בחברה או בחברות המוחזקות בהן הינם מכהנים, לפי העניין, ובפרט על רקע אימוץ "הוראת המעבר" כפי שנקבעה בחוזר הממונה שעניינו מדיניות תגמול בגופים מוסדיים מחודש אפריל 2014, כפי שתוקן מעת לעת, ומשכך הינם סבירים והוגנים בנסיבות העניין.

מר ארי קלמן

מר ארי קלמן מכהן כמנכ"ל החברה וכיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח ותאגידים נוספים בקבוצה. יצוין, כי תנאי העסקתו הנוכחיים של מר ארי קלמן נקבעו בהסכם משנת 2003, טרם מועד אימוץ מדיניות התגמול של החברה והם שונים בחלקם ממדיניות התגמול. לתנאי העסקתו של מר קלמן, לרבות לעניין השינויים ביחס למדיניות התגמול, ראה פירוט בתקנה 21 בדוח פרטים נוספים ובבאור 39 לדוחות הכספיים. הסכם ההעסקה עם המנכ"ל הינו בתוקף עד למועד הגיעו לגיל פרישה והוא יתחדש באופן אוטומטי מדי שנה, אלא אם כן יודיע אחד הצדדים על אי חידושו 6 (שישה) חודשים מראש.

יצוין, כי מנכ"ל החברה יהא זכאי לתנאי הכהונה כאמור, כפוף למגבלות הקבועות בחוק התגמול, וזאת כל עוד לא יובא עדכון תנאי ההסכם לאישור בהתאם ובכפוף להוראות חוק התגמול. בהמשך לאמור, נשלחה הודעה למנכ"ל החברה, כי לאור העובדה שהסכם ההעסקה הקיים עימו שבתוקף יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבועה בסעיף 2(א) לחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון ה"קטימה" כך שהתגמול המשתלם לו, החל ממועד כניסת חוק התגמול לתוקף, לא יעלה על התקרה האמורה. עוד יצוין, כי הקבוצה ביצעה בדיקה לגבי התחייבויותיה בגין הסכמי העסקה שלה עובר לכניסת חוק התגמול לתוקף, ובהתאם הפרישה, ככל שהדבר נדרש.

לאור העדר שינוי מהותי בתפקידו של מר ארי קלמן לעומת תפקידו ערב אישור מדיניות התגמול, וכן העדר שינוי מהותי ביעדי החברה וביעדי נושאי המשרה הנגזרים מהם, כפי שבאו לידי ביטוי במדיניות התגמול העדכנית אשר אושרה בחברה, קבע הדירקטוריון כי התגמול הכולל של מר קלמן כמפורט לעיל הינו סביר והוגן ביחס לתרומתו לקבוצה בתקופת הדוח, והכל תחת אותם נימוקים אשר פורטו בסעיף 3.6.1 בדוח זימון האסיפה הכללית הנ"ל, המובאים בזאת על דרך ההפניה.

7. הוראות גילוי בקשר עם הדיווח הפיננסי של התאגיד

7.1 דיווח בדבר אומדנים חשבונאיים קריטיים

לא חלו שינויים מהותיים באומדנים חשבונאיים קריטיים, לעומת התקופה המקבילה אשתקד. לפרטים נוספים ראה באור 22' לדוחות הכספיים.

8. גילוי ייעודי למחזיקי אגרות חוב

לפרטים בדבר תעודות התחייבות של התאגיד ראה באור 25 לדוחות הכספיים. לאחר תקופת המאזן לא חלו אירועים ושינויים משמעותיים ביחס לתעודות ההתחייבות.

8.1 הנאמן ושטר הנאמנות

סדרה א'

הנאמן לאגרות החוב (סדרה ג'), הינו משמרת חברה לשירותי נאמנות בע"מ (להלן: "משמרת"), אשר עיקר עיסוקו הינו ביצוע תפקידי נאמנות (להלן, בס"ק זה: "הנאמן"). האחראי מטעם הנאמן על אגרות החוב של החברה הינו ה"ה ר"ח רמי סבטי, סמנכ"ל.

להלן פרטי ההתקשרות עם הנאמן: רחוב מנחם בגין 46-48, תל אביב 6618001, טלפון: 03-6374354; פקס: 03-6374344; דוא"ל: Office@mtrust.co.il.

בחודש יוני 2016, הודיע נאמן אגרות החוב (סדרה א'), אורורה פידליטי חברה לנאמנות בע"מ (להלן: "אורורה") על התפטרותו מכהונתו, לאור החלטת הדירקטוריון של אורורה להפסיק את פעילותה בתחום הנאמנות לאגרות חוב. כמו כן, הודיע הנאמן כי ימשיך בכהונתו עד למינוי נאמן אחר, בכפוף לאישור האסיפה הכללית של מחזיקי אגרות החוב (סדרה א'), ובהתאם להוראות הדין. בהמשך להודעה האמורה, ביום 29 ביוני 2016¹ זומנה אסיפת מחזיקי אגרות חוב (סדרה א'), אשר על סדר יומה מינוי משמרת, כנאמן חליף. עם מינויה, יראו את משמרת כנאמן למחזיקי אגרות החוב לכל דבר ועניין, יהיו לה אותם כוחות, סמכויות וההרשאות האחרות והיא תוכל לפעול בכל המובנים כאילו נתמנתה כנאמן למחזיקי אגרות החוב (סדרה א') מלכתחילה, וזאת בהתאם להוראות שטר הנאמנות והחל מהמועד בו יתקיימו שני התנאים המצטברים הבאים: (1) תיכנס לתוקפה התפטרות אורורה כנאמן לאגרות החוב, בהתאם לאישור בית המשפט ובמועד שיקבע באישור כאמור, ו- (2) יאושר מינוי משמרת על ידי מחזיקי אגרות החוב באסיפה (להלן: "המועד הקובע להחלפת נאמן"). ביום 7 ביולי 2016, אישרה אסיפת מחזיקי אגרות החוב (סדרה א') את מינויה של משמרת כנאמן חליף לאורורה, כמפורט בדיווח מיום 7 ביולי 2016 (אסמכתא: 2016-10-079375). ביום 3 בינואר 2017, נכנס לתוקפו מינויה של משמרת כנאמן לסדרת אגרות חוב א' של החברה, כמפורט בדיווח מיום זה (אסמכתא: 2017-10-001440).

עיקרי שטר הנאמנות אשר נחתם בין החברה לבין הנאמן לסדרה א' בתאריך 15 ביולי 2007, מופיעים בתשקיף החברה. נוסחו המלא של שטר הנאמנות מצוי במשרדה הרשום של החברה וניתן לעינין בו, בתיאום מראש, בכל יום עסקים בשעות העבודה הרגילות.

למיטב ידיעת החברה, עד למועד דוח זה, היא עומדת בכל הוראות שטר הנאמנות, לא התקיימו התנאים המקימים עילה להעמדת אגרות חוב (סדרה א') לפירעון מידי החברה לא קיבלה הודעות כלשהן מהנאמן לסדרה א' בדבר אי עמידתה בתנאי שטר הנאמנות בקשר עם העמדת אגרות החוב (סדרה א') לפירעון מידי. כמו כן, לא התקבלו בקשות מהנאמן לסדרה א' לכינוס אסיפות מחזיקי אגרות חוב (סדרה א') או לביצוע פעולות שונות בקשר עם אגרות החוב (סדרה א').

¹ ראה דיווח מיום זה, אסמכתא: 2016-10-069778.

סדרה ב'

הנאמן לאגרות החוב (סדרה ב') הינו הרמטיק נאמנות (1975) בע"מ אשר הינה חברה מוגבלת במניות ומטרתה העיקרית הינה עיסוק בנאמנויות (להלן: "הנאמן לסדרה ב"). האחראים מטעם הנאמן לסדרה ב' על אגרות החוב (סדרה ב') של החברה הינם דן אבנון, מנכ"ל משותף ו/או מרב עופר, מנכ"ל משותף.

להלן פרטי ההתקשרות עם הנאמן: בית הרמטיק, רח' הירקון 113, תל אביב טל: 03-5544553
פקס: 03-5271451 דוא"ל: hermetic@hermetic.co.il

נוסחו המלא של שטר הנאמנות אשר נחתם בין החברה לבין הנאמן לסדרה ב' בתאריך 30 ביוני 2010, מצוי במשרדה הרשום של החברה וניתן לעיין בו, בתיאום מראש, בכל יום עסקים בשעות העבודה הרגילות.

למיטב ידיעת החברה, עד למועד דוח זה, היא עומדת בכל הוראות שטר הנאמנות, לא התקיימו התנאים המקימים עילה להעמדת אגרות חוב (סדרה ב') לפירעון מידי החברה לא קיבלה הודעות כלשהן מהנאמן לסדרה ב' בדבר אי עמידתה בתנאי שטר הנאמנות בקשר עם העמדת אגרות החוב (סדרה ב') לפירעון מידי. כמו כן, לא התקבלו בקשות מהנאמן לסדרה ב' לכינוס אסיפות מחזיקי אגרות חוב (סדרה ב') או לביצוע פעולות שונות בקשר עם אגרות החוב (סדרה ב').

סדרה ג')

הנאמן לאגרות החוב (סדרה ג') הינו משמרת, ופרטיו הינם כמפורט בתיאור סדרה א' לעיל. נוסחו המלא של שטר הנאמנות, אשר נחתם בין החברה לבין הנאמן לסדרה ג', ביום 26 בספטמבר, 2016, מצוי במשרדה הרשום של החברה וניתן לעיין בו, בתיאום מראש, בכל יום עסקים בשעות העבודה הרגילות.

למיטב ידיעת החברה, עד למועד דוח זה, היא עומדת בכל הוראות שטר הנאמנות, לא התקיימו התנאים המקימים עילה להעמדת כתבי ההתחייבות הנדחים (סדרה ג'), לפירעון מידי החברה לא קיבלה הודעות כלשהן מהנאמן בדבר אי עמידתה בתנאי שטר הנאמנות בקשר עם העמדת כתבי ההתחייבות הנדחים (סדרה ג'), לפירעון מידי. כמו כן, לא התקבלו בקשות מהנאמן לכינוס אסיפות מחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים (סדרה ג'), או לביצוע פעולות שונות בקשר עם כתבי ההתחייבות הנדחים (סדרה ג').

8.2 פרטים נוספים בהתאם לתוספת השמינית לתקנות דוחות תקופתיים ומידיים

שם הסדרה	סדרה א'	סדרה ב' (רצף מוסדיים)	אגרות החוב (סדרה ג')
מועד רישום למסחר/ הנפקה	יולי 2007 (נרשמה למסחר בחודש פברואר 2008), אוקטובר 2011	יולי וספטמבר 2010 (לא סחירה)	29 בספטמבר, 2016
סך שווי הנקוב במועד הנפקה (באלפי ש"ח)	550,000 אלפי ש"ח ע"נ ביולי 2007 (באוקטובר 2011 בוצעה הרחבת סדרה של כ- 83,333 אלפי ש"ח ע"נ)	170,000 אלפי ש"ח ע"נ ביולי 2010 (בספטמבר 2010 בוצעה הרחבה של כ- 80,000 אלפי ש"ח ע"נ)	230,225
שווי נקוב ליום 31.12.2016 (אלפי ש"ח)	214,584	250,000	230,225
שווי נקוב צמוד למדד ליום 31.12.2016 (אלפי ש"ח)	255,470	266,565	230,225
סכום שנצברה עד ליום 31.12.2016 (אלפי ש"ח)	5,123	6,080	1,730
שווי הוגן בדוחות ליום 31.12.2016 (אלפי ש"ח)	273,680	297,250	227,716
שווי בורסאי ליום 31.12.2016 (אלפי ש"ח)	273,680	-	227,716
סוג הריבית	קבועה - 4.28%	קבועה - 4.50%	קבועה - 2.94%
מועדי תשלום קרן	תשעה (9) תשלומים שנתיים שווים ביום 14 בחודש יולי של	חמישה (5) תשלומים שנתיים שווים ביום 30 בחודש יוני של	הקרן תיפרע בשבעה (7) תשלומים, כמפורט להלן: (א)

שם הסדרה	סדרה א'	סדרה ב' (רצף מוסדיים)	אגרות החוב (סדרה ג')
	כל אחת מהשנים 2011 עד 2019 (כולל)	כל אחת מהשנים 2018 עד 2022 (כולל)	ששה (6) תשלומים שווים של 14.25% כל אחד מקרן אגרות החוב ישולמו פעם בשנה, ביום 30 בספטמבר, החל מיום 30 בספטמבר 2020 ועד ליום 30 בספטמבר 2025 (כולל); (ב) תשלום נוסף בשיעור של 14.5% מקרן אגרות החוב ישולם ביום 30 בספטמבר 2026.
מועדי ריבית	תשלום ריבית חד שנתי ביום 14 בחודש יולי (עד וכולל 14 ביולי 2019)	תשלום ריבית חד שנתי ביום 30 בחודש יוני (עד וכולל 30 ביוני 2022)	תשלומים שנתיים ביום 30 בספטמבר של כל אחת מהשנים 2017 עד 2026 (כולל), למעט תשלום הריבית הראשון שישולם ביום 30 בספטמבר 2017 בגין התקופה המתחילה ביום המסחר הראשון שלמחרת המכרז ומסתיימת ביום האחרון שלפני מועד התשלום הראשון של הריבית (קרי 29 בספטמבר 2017) (להלן: "תקופת הריבית הראשונה") כשהיא מחושבת על פי מספר הימים בתקופה זו על בסיס 365 ימים בשנה. תשלום הריבית האחרון יבוצע ביום 30 בספטמבר 2026, במועד תשלום תורת קרן אגרות החוב (סדרה ג'). או עד למועד הפדיון המוקדם כמפורט להלן.
בסיס ההצמדה ותנאיה	צמוד לעליית מדד המחירים לצרכן הידוע במועד תשלום כלשהו לעומת המדד בגין מאי 2007	צמוד לעליית מדד המחירים לצרכן הידוע במועד תשלום כלשהו לעומת המדד בגין מאי 2010	לא צמוד
האם ההתחייבות ניתנת להמרה	לא	לא	לא
הסדרה מהותית לחברה	כן	כן	כן
פדיון מוקדם ביוזמת החברה	--		לחברה אפשרות לבצע פדיון מוקדם החל מ- 60 ימים ממועד רישומן של אגרות החוב (סדרה ג') למסחר, בהתאם לתנאים המפורטים בשטר הנאמנות.
עיקרי התנאים להעמדה לפירעון מיידי	פירעון של סכום כלשהוא 7 ימים לאחר מועד תשלום; צו הקפאת הליכים, צו פירוק אשר לא בוטל תוך 45 יום; עיקול/שעבוד/הוצל"פ על עיקר נכסי החברה, כאשר יש בו לדעת הנאמן סכנה ממשית לאפשרות פירעון ואינו מוסר תוך 45 יום; מינוי כונס כאשר יש בו לדעת הנאמן סכנה ממשית לאפשרות פירעון ואינו מוסר תוך 60 יום; הודעת החברה על הפסקת תשלומים או הפסקת פעילות; חיסול או הפסקת דיווח לנאמן; העמדה לפירעון מיידי של סדרה אחרת שהונפקה לציבור; הפרה מהותית של תנאי השטר כאשר יש בה לדעת הנאמן פגיעה מהותית במחזיקים או שקיים חשש מהותי לדעת הנאמן כי החברה תפסיק לשלם חובותיה או לקיים עסקיה.	פירעון של סכום כלשהוא 7 ימים לאחר מועד תשלום; צו הקפאת הליכים, צו פירוק אשר לא בוטל תוך 45 יום; עיקול/הוצל"פ על עיקר נכסי החברה, כאשר יש בו לדעת הנאמן סכנה ממשית לאפשרות פירעון ואינו מוסר תוך 45 יום; מינוי כונס כאשר יש בו לדעת הנאמן סכנה ממשית לאפשרות פירעון ואינו מוסר תוך 60 יום; הודעת החברה על הפסקת תשלומים או הפסקת פעילות; חיסול או הפסקת דיווח לנאמן; העמדה לפירעון מיידי של סדרה אחרת או הפסקת דיווחים לפי השטר; הערת עסק חי בדוחות; העמדה לפירעון מיידי של סדרה אחרת או העמדה לפירעון מיידי של הלוואה מעל 50 מיליון ש"ח בגין הפרת תנאי ההלוואה; מכירת כל או רוב נכסי או פעילות החברה; סכנה ממשית לפירעון או פגיעה מהותית במחזיקים לדעת הנאמן.	הון עצמי מינימלי - הונה העצמי של החברה על פי דוחותיה הכספיים סולו המבוקרים או הסקורים האחרונים שפורסמו, לא יפחת מסכום של 1.5 מיליארד ש"ח במשך שני רבעונים קלנדריים רצופים. לפרטים ראו סעיף 5.6.1 לשטר הנאמנות. יחס חוב פיננסי נטו לסך הנכסים - היחס בין החוב הפיננסי נטו של החברה לסך הנכסים של החברה לא יעלה על 50% במשך שני רבעונים קלנדריים רצופים. לפרטים ראו סעיף 5.6.2 לשטר הנאמנות.

שם הסדרה	סדרה א'	סדרה ב' (רצף מוסדיים)	אגרות החוב (סדרה ג')
האם התקיימו תנאים עילה להעמדת האג"ח לפירעון מידי	לא	לא	לא
הגבלות על יצירת שעבדים או בקשר לסמכות החברה להנפיק אגרות חוב נוספות	לא	החברה לא תהיה רשאית לשעבד את נכסיה (Negative Pledge) ללא הסכמת הנאמן מראש ובכתב, למעט שעבוד על נכס שיירכש על ידי החברה לטובת הגורם שיממן את רכישת אותו נכס.	קיימת התחייבות לאי יצירת שעבוד צף (שוטף) על כלל נכסי החברה. לפרטים ראו סעיף 5.5 לשטר הנאמנות. ²
שוונות			מגבלות על חלוקת דיבידנד: החברה מתחייבת כי אם הונה העצמי של החברה יפחת מ- 1.8 מיליארד ש"ח על פי דוחותיה הכספיים סולו, המבוקרים או הסקורים, לפי העניין, הידועים במועד קבלת ההחלטה או היחס בין החוב הפיננסי נטו של החברה לסך הנכסים של החברה יעלה על 45%, וכל עוד התקיים אחד מתנאים אלה, החברה תימנע מלבצע חלוקה (כהגדרתה בחוק החברות, התשנ"ט-1999) לבעלי מניותיה, וזאת עד שההון העצמי של החברה יעלה מעל הסכום הנ"ל או היחס בין החוב הפיננסי נטו לסך הנכסים כאמור ירד מהשיעור האמור, על פי דוחותיה הכספיים של החברה הידועים במועד קבלת ההחלטה. לפרטים ראו סעיף 5.4 לשטר הנאמנות.

8.3 דירוג אגרות החוב

לפרטים בדבר היסטוריית דירוג אגרות החוב ראה דיווח מידי של החברה מיום 26 בספטמבר 2016, אסמכתא: 2016-01-054846.

שם החברה המדרגת	סדרה א'	סדרה ב' (רצף מוסדיים)	אגרות החוב (סדרה ג')
שם החברה המדרגת	מידרוג	מידרוג	מידרוג
דירוג במועד ההנפקה	Aa2	Aa3	Aa3
דירוג נוכחי ³	Aa3 (אופק יציב)	Aa3 (אופק יציב)	Aa3 (אופק יציב)

9. יעדים ואסטרטגיה עסקית

המידע המובא להלן הינו מידע צופה פני עתיד, וככזה, המידע איננו ודאי לגבי העתיד, ועלול שלא להתממש, כולו או חלקו. המידע הצופה פני עתיד מבוסס על מידע הקיים בקבוצה בתאריך הדוח, וכולל הערכות של הקבוצה או כוונות שלה נכון לתאריך הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או משתמעות ממידע זה, בין היתר, בשל הוראות

² לשטר הנאמנות ראה דיווח מיום 27 בספטמבר 2016 (אסמכתא: 2016-01-055443).

³ ראה דיווח מידי של החברה מיום 26 בספטמבר 2016, אסמכתא: 2016-01-054846.

רגולטוריות, התנהגות השוק והמתחרים, צרכי והעדפות הלקוחות, וכן בשל שינויים שיחולו בגורמי הסיכון המפורטים בסעיף 8.15 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

9.1 אסטרטגיה - כללי

רווחיות הקבוצה תלויה בעיקרה בתשואות שוק ההון. הדבר מקבל ביטוי בעסקי ביטוח כללי וביטוח חיים תלוי תשואה (לעניין פוליסות שהופקו עד שנת 2003) וכן בפוליסות מבטיחות תשואה וקופות גמל מבטיחות תשואה. על מנת למתן את התלות האמורה, הקבוצה שוקדת על פיתוח עוגנים עסקיים נוספים שאינם תלויים, לפחות לא באופן מובהק וישיר, בתשואות שוק ההון. כך פעלה הקבוצה בשנת 2016 להשקעה בחברת אמפא קפיטל בע"מ ובחברת אי.אר.אן בע"מ העוסקות במתן אשראי לעסקים קטנים ובינוניים ובהבטחת פירעון צ'קים לעסקים, בהתאמה. בהמשך לאמור, הקבוצה תמשיך לשאוף, ככל הניתן, ובהתקיים הזדמנויות מתאימות, לפתח פעילויות נוספות ולעבות פעילויות קיימות שאינן תלויות במישרין ובאופן מובהק בתשואות שוק ההון.

9.1.1 אסטרטגיה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

9.1.1.1 ענף ביטוח חיים

האסטרטגיה של הקבוצה בביטוח חיים:

1. שיפור השירות וניהול מערכת יחסים הוגנת עם קהל לקוחות הקבוצה.
2. שמירה על רווחיות פעילות ביטוח חיים תוך התמקדות במכירת מוצרים בעלי שיעור רווח גבוה כגון פוליסות ריסק וכיסויים נוספים.
3. שימור לקוחות הקבוצה תוך צמצום היקף ביטולי פוליסות ופדיונות.
4. הרחבת נתח השוק של הקבוצה במוצרי הביטוח והחיסכון ארוך הטווח ומוצרי TOP FINANCE.
5. הרחבת נתח השוק של הקבוצה במוצרים המיועדים לאוכלוסיית "הגיל השלישי".
6. פיתוח מוצרים ופתרונות חדשים בתחום ביטוח החיים תוך מתן מענה מתקדם למגמות התחרות בשוק ולצרכי המבוטחים.
7. שימור מעמדה של הקבוצה במוצרי ביטוח נלווים למשכנתא.

הפעולות שהקבוצה נוקטת כדי להשיג מטרות אלה הינה:

1. שיפור השירות ומערך היחסים עם סוכני הקבוצה ולקוחותיה באמצעות בקרה ומדידה של תהליכי השירות, בחינה וייעול של תהליכי העבודה והטמעה אפקטיבית של מערכות מידע מתקדמות לניהול פוליסות ביטוח חיים.
2. מקסום הסינרגיה בין היחידות השונות בקבוצה למינוף מכירות חדשות בתחום, תוך שימוש ביתרונות הקבוצה בתחום הפנסיה ובניהול נכסים.
3. הרחבת מכירות ביטוח חיים על ידי גיוס סוכנים, פיתוח מוצרים חדשים, בפרט בתחום הריסק, TOP FINANCE והגיל השלישי.
4. הרחבת הפעילות בתחום הגיל השלישי באמצעות גיוס סוכנים ומערך תכנון פרישה.
5. ביצוע מהלכים לשימור הלקוחות תוך מתן מענה לטיפול בכספים בתום תקופת הביטוח והחיסכון.

9.1.1.2 ענף פנסיה וגמל

היעד האסטרטגי ארוך הטווח של הקבוצה הינו להישאר גורם מוביל בשוק החיסכון ארוך הטווח הבולט באיכות השירות והמומחיות שהוא מספק ללקוחותיו, כל זאת תוך חתירה לרווחיות גבוהה. במסגרת יעד אסטרטגי זה, הקבוצה פועלת להרחבת מעגל המבוטחים בקרנות הפנסיה ומעגל עמית

קופות הגמל וקרנות ההשתלמות, שימור תיקי הפנסיה, הגמל וההשתלמות הקיימים, כניסה לעסקים חדשים תוך שמירה על רווחיות נאותה, יצירת פעילות משותפת ופורה עם ערוצי ההפצה השונים ומינוף הסינרגיה עם החברות שבקבוצה.

המפה האסטרטגית של הקבוצה מבוססת על ארבעה רבדים עיקריים - רובד פיננסי, רובד הלקוחות, רובד התהליכים ורובד הלמידה והחדשנות:

הרובד הפיננסי מתייחס ליעדים של רווחיות, שווי תיק הפנסיה, שווי תיק הגמל וההשתלמות, נתח השוק בנכסים, נתח השוק בגבייה וחלקה של החברה בערוצי ההפצה.

רובד הלקוחות מתייחס לחמשת סוגי הלקוחות העיקריים של הקבוצה - המבוטחים, המעסיקים, ארגוני העובדים, הסוכנים והיועצים הפנסיוניים (ובכלל זה הבנקים). היעדים המתייחסים לרובד זה כוללים - רמת שירות, תשואות על הנכסים, מתן ערך מוסף על פני המתחרים, אמינות בניהול כספי הלקוחות, תיקשוב מתקדם וכד'. במסגרת זאת הגדילה הקבוצה מתחילת שנת 2017 את השקעתה בפרסום, וזאת כדי להעלות את המודעות, היתרונות והחשיבות של בחירה אקטיבית בקרן הפנסיה "מבטחים החדשה".

רובד התהליכים מתייחס להיבטים הבאים - טכנולוגיה, שירות, שיווק ומכירות, מוצרים ורגולציה. היעדים המתייחסים לרובד זה כוללים - תמהיל מוצרים העונה לצרכי הלקוח, בנייה והטמעה של תפיסה שיווקית כוללת, תהליכי מכירה חדשניים ודיגיטליים, פיתוח פלטפורמות מכירה ושיווק ישירות מול לקוח הקצה, שירות המותאם לערוצי ההפצה במטרה לשמר לקוחות ולהעלות את שביעות הרצון של הלקוח, שיפור השירות שניתן בכלים דיגיטליים, שירות פנים ארגוני תומך סינרגיה, מערכות תפעוליות תומכות יעול ואמינות.

רובד הלמידה והחדשנות מתייחס למומחיות, תרבות של מצוינות בשירות, בניית פתרונות וביצוע פעולות באמצעות כלים דיגיטליים, שיפור תהליכי בקרה, התייעלות ארגונית וכד'.

להשגת היעדים האמורים, תפעל הקבוצה, בין היתר, להרחבת מתן פתרונות כוללים לצורכי הלקוח ומימוש פוטנציאל הסינרגיה הקיים בקבוצה. במסגרת הרחבת מעגל המבוטחים/העמיתים במוצרי הקבוצה, תפעל הקבוצה למקסום פוטנציאל המבוטחים/העמיתים המצטרפים למוצרי הקבוצה ולמוצרים נוספים של הקבוצה. הקבוצה תבחן את התוצאות של הרחבת הפרסום באמצעי המדיה השונים, שתכליתו הדגשת חשיבות הבחירה האקטיבית במוצריה. הקבוצה תמשיך בעריכת בתי ספר לפנסיה למעסיקים וועדי עובדים, לשם הרחבת מעגל המצטרפים החדשים לקרנות הפנסיה וקרנות השתלמות באמצעות קיום קשר מתמשך עם לקוחות הקבוצה ועם המצטרפים החדשים הפוטנציאליים.

9.1.2 אסטרטגיה בביטוח כללי

בתחום הביטוח הכללי, המיקוד של הקבוצה יהיה שיפור הרווחיות, לצד התייעלות תפעולית. כמו כן, יינתן דגש בדבר שיפור פיזור תיק הביטוח בין הענפים השונים.

9.1.2.1 תחום פעילות ביטוח רכב חובה

בתחום זה מתכוונת הקבוצה להתמקד בחתכים רווחיים, תוך סינון וניפוי מקורות הפסד. המודל התעריפי של הקבוצה מכוון לצורך השגת מטרה זו. בנוסף, הקבוצה תמשיך בשמירה על השמרנות החיתומית הבאה לידי ביטוי בהימנעות מכניסה לפעילויות בעלות סיכון גבוה, כדוגמת ביטוחי אופנועים, מוניות, טרקטורונים, אוטובוסים בקווי הסעה וכדומה.

9.1.2.2 תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

נתח השוק של הקבוצה בתחום רכב רכוש גבוה מנתח השוק הכללי שלה, ואסטרטגיית הקבוצה לשנים הבאות היא לשמור על נתח זה, תוך הקפדה ושיפור התוצאות החיתומיות.

9.1.2.3 תחום ביטוח כללי אחר

א. תחום פעילות ביטוח רכוש

נתח השוק של הקבוצה בתחום הרכוש נמוך מנתח השוק הכללי שלה, ואסטרטגיית הקבוצה היא לגדול במתינות בנתח זה, תוך התמקדות במוצרי מדף ובעסקים בעלי רמת מורכבות גבוהה המגלמים פוטנציאל רווחיות גבוה.

ב. תחום פעילות ביטוח חבויות

ביטוח אחריות מקצועית, ימשיך להוות מוצר מרכזי בתיק ביטוח החבויות של הקבוצה, תוך מינוף התמחות הקבוצה בפלחי שוק ספציפיים בענף זה.

באשר לענפי החבויות האחרים תתרכז הקבוצה בשיפור התוצאות החיתומיות בשייר, בין אם על ידי ניפוי מבוטחים, העלאת תעריפים או שימוש בביטוח משנה.

9.1.3 אסטרטגיה בתחום ביטוח בריאות

היעד של הקבוצה בביטוח בריאות הוא הרחבת נתח השוק בביטוחי הבריאות הפרטיים.

הפעולות שהקבוצה נוקטת כדי להשיג יעד זה הינן:

1. הרפורמה בביטוחי בריאות שנכנסה לתוקף בפברואר 2016 וחוק ההסדרים שנכנס לתוקף ביולי 2016 יצרו אי בהירות בקרב הציבור והסוכנים והגבירו את הצורך בהסברת חשיבות ביטוחי הבריאות הפרטיים, על כן החברה דואגת לערוך הדרכות נרחבות ופרטניות לסוכנים בכל רחבי הארץ.
2. בכוונת הקבוצה לפעול ליצירת גידול בתחום הבריאות ללקוחות פרטיים ולהמשיך לפתח מוצרים תחרותיים בשוק שנותנים מענה נרחב לצרכי הלקוחות.
3. שיפור השירות ללקוחות ולסוכנים והעמקת הקשר עם הסוכנים.
4. שימור ושיפור המקצועיות והמומחיות של הסוכנים והעובדים באמצעות הדרכות מקצועיות במהלך כל השנה.
5. הרחבת מערך המכירות על ידי גיוס סוכנים חדשים וגיוון ערוצי המכירה.
6. יצירת סינרגיה עם אגפים אחרים בקבוצה על מנת למנף את מוצרי הבריאות.
7. פיתוח כלים טכנולוגיים לסוכנים.
8. שימור לקוחות הקבוצה תוך צמצום היקף ביטולי פוליסות.

9.1.4 תחום הפיננסיים

הקבוצה פועלת באמצעות מנורה מבטחים פיננסיים וחברות הבנות שלה, בעיקר במתן שירותי הפצת ניירות ערך והתחייבויות חיתומיות, תוך מגמה ליצירת ערך מוסף לקבוצה.

הפעולות שהקבוצה נוקטת כדי להשיג יעד זה הינן:

1. הרחבת פעילות חברת חיתום.
2. בחינה שוטפת של כניסה לפלטפורמות נוספות בתחום.

10. אירועים לאחר תאריך מאזן

10.1 החלפת נאמן- אגרות חוב (סדרה א')

לפרטים בדבר החלפת נאמן של אגרות חוב (סדרה א') עקב סיום פעילות הנאמן הקודם, אשר כנסה לתקפה בחודש ינואר 2017, ראה סעיף 8.1 לעיל.

10.2 דיבידנד מחברות בנות

בהמשך לאמור בסעיף 1.2.15 לעיל, בחודש מרס 2017, חילקו מנורה מבטחים פנסיה וגמל, ואמפא קפיטל לחברה דיבידנד, בסך של 15 מיליוני ש"ח ו- 0.9 מיליוני ש"ח, בהתאמה.

10.3 זימון אסיפה

ביום 27 במרס 2017, החליט דירקטוריון החברה לזמן אסיפה כללית מיוחדת אשר על סדר יומה מינוי הגב' אביטל שטיין לכהונה שנייה כדירקטורית חיצונית בחברה.

10.4 חלוקת דיבידנד

ביום 27 במרס 2017, החליט דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד בהיקף של 50 מיליון ש"ח.

הדירקטוריון מביע את הערכתו להנהלת החברה, מנהליה, סוכניה ועובדיה על עבודתם ותרומתם להישגי הקבוצה.

ארי קלמן,
מנהל כללי

ערן גריפל,
יו"ר הדירקטוריון

תל אביב, 27 במרס, 2017

פרק ג': דוחות כספיים

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים

ליום 31 בדצמבר, 2016

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים ליום 31 בדצמבר, 2016

תוכן העניינים

<u>עמוד</u>	
2	דוח רואה החשבון המבקר בדבר ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי
3	דוח רואה החשבון המבקר
4-5	דוחות מאוחדים על המצב הכספי
6	דוחות מאוחדים על רווח או הפסד
7	דוחות מאוחדים על הרווח הכולל
8-10	דוחות מאוחדים על השינויים בהון
11-14	דוחות מאוחדים על תזרימי המזומנים
15-249	באורים לדוחות הכספיים מאוחדים
250-252	נספח לדוחות הכספיים המאוחדים - מידע אודות השקעות פיננסיות אחרות

דוח רואה החשבון המבקר לבעלי המניות של מנורה מבטחים החזקות בע"מ

בדבר ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי

בהתאם לסעיף 99 (ג) בתקנות ניירות ערך
(דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל-1970

ביקרנו רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי של מנורה מבטחים החזקות בע"מ וחברות בנות (להלן - החברה) ליום 31 בדצמבר, 2016. רכיבי בקרה אלה נקבעו כמוסבר בפיסקה הבאה. הדירקטוריון והנהלה של החברה אחראים לקיום בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ולהערכתם את האפקטיביות של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי המצורפת לדוח התקופתי לתאריך הנ"ל. אחריותנו היא לחוות דעה על רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי של החברה בהתבסס על ביקורתנו.

רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי שבוקרו על ידינו נקבעו בהתאם לתקן ביקורת 104 של לשכת רואי חשבון בישראל "ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי", על תיקוניו (להלן - תקן ביקורת 104). רכיבים אלה הינם: (1) בקורות ברמת הארגון, לרבות בקורות על תהליך העריכה והסגירה של דיווח כספי ובקורות כלליות של מערכות מידע; (2) בקורות על תהליכים שהינם מהותיים מאוד לדיווח הכספי ולגילוי של חברה מאוחדת - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ ושל חברות מאוחדות מהותיות נוספות (להלן - רכיבי הבקרה המבוקרים).

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקן ביקורת 104. על-פי תקן זה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה לזהות את רכיבי הבקרה המבוקרים ולהשיג מידה סבירה של ביטחון אם רכיבי בקרה אלה קויימו באופן אפקטיבי מכל הבחינות המהותיות. ביקורתנו כללה השגת הבנה לגבי בקרה פנימית על דיווח כספי, זיהוי רכיבי הבקרה המבוקרים, הערכת הסיכון שקיימת חולשה מהותית ברכיבי הבקרה המבוקרים, וכן בחינה והערכת של אפקטיביות התכנון והתפעול של אותם רכיבי בקרה בהתבסס על הסיכון שהוערך. ביקורתנו, לגבי אותם רכיבי בקרה, כללה גם ביצוע נהלים אחרים כאלה שחשבנו כנחוצים בהתאם לנסיבות. ביקורתנו התייחסה רק לרכיבי הבקרה המבוקרים, להבדיל מבקרה פנימית על כלל התהליכים המהותיים בקשר עם הדיווח הכספי, ולפיכך חוות דעתנו מתייחסת לרכיבי הבקרה המבוקרים בלבד. כמו כן, ביקורתנו לא התייחסה להשפעות הדדיות בין רכיבי הבקרה המבוקרים לבין כאלה שאינם מבוקרים ולפיכך, חוות דעתנו אינה מביאה בחשבון השפעות אפשריות כאלה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו בהקשר המתואר לעיל.

בשל מגבלות מובנות, בקרה פנימית על דיווח כספי בכלל, ורכיבים מתוכה בפרט, עשויים שלא למנוע או לגלות הצגה מוטעית. כמו כן, הסקת מסקנות לגבי העתיד על בסיס הערכת אפקטיביות נוכחית כלשהי חשופה לסיכון שבקורות תהפוכנה לבלתי מתאימות בגלל שינויים בנסיבות או שמידת הקיום של המדיניות או הנהלים תשתנה לרעה.

לדעתנו, החברה קיימה באופן אפקטיבי, מכל הבחינות המהותיות, את רכיבי הבקרה המבוקרים ליום 31 בדצמבר, 2016. ביקרנו גם, בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, את הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לימים 31 בדצמבר, 2016 ו-2015 ולכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו-2014 והדוח שלנו, מיום 27 במרס, 2017, כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אותם דוחות כספיים מאוחדים בהתבסס על ביקורתנו ועל דוחות רואי חשבון אחרים וכן הפניית תשומת לב לאמור בבאור 40(א) לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

תל אביב,
27 במרס, 2017

דוח רואי החשבון המבקרים

לבעלי המניות של מנורה מבטחים החזקות בע"מ

ביקרנו את הדוחות המאוחדים על המצב הכספי המצורפים של מנורה מבטחים החזקות בע"מ והחברות הבנות שלה (להלן - החברה), לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015, ואת הדוחות המאוחדים על רווח או הפסד, הרווח הכולל, השינויים בהון ותזרימי המזומנים לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014. דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון והנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות מאוחדות אשר נכסיהן הכלולים באיחוד אינם מהותיים ביחס לכלל הנכסים המאוחדים לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015, והכנסותיהן הכלולות באיחוד לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014, אינן מהותיות לכלל ההכנסות המאוחדות. וכן, לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות המוצגות על בסיס שיטת השווי המאזני, אשר ההשקעה בהן לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015 הסתכמה לסך של 200,890 אלפי ש"ח ולסך של 186,388 אלפי ש"ח, בהתאמה, ואשר חלקה של החברה ברווחי (הפסדי) החברות הנ"ל הסתכם לסך של (2,628) אלפי ש"ח, 907 אלפי ש"ח ו- 17,306 אלפי ש"ח, לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014, בהתאמה. הדוחות הכספיים של אותן חברות בוקרו על ידי רואי חשבון אחרים שדוחותיהם הומצאו לנו וחוות דעתנו, ככל שהיא מתייחסת לסכומים שנכללו בגין אותן חברות מבוססת על דוחות רואי החשבון האחרים.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג-1973. על פי תקנים אלה נדרש מאתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שישומו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על-ידי הדירקטוריון והנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו ודוחות רואי החשבון האחרים מספקים בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו ועל הדוחות של רואי חשבון אחרים, הדוחות הכספיים המאוחדים הנ"ל משקפים באופן נאות מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי המאוחד לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015, ואת תוצאות הפעולות המאוחדות, השינויים בהון ותזרימי המזומנים המאוחדים לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014 בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על הביטוח בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.

כמו כן, לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל ערוכים בהתאם להוראות תקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, עד כמה שתקנות אלו חלות על תאגיד המאחד חברות ביטוח.

מבלי לסייג את חוות דעתנו הנ"ל, הננו מפנים את תשומת הלב לאמור בבאור 40(א) לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

ביקרנו גם, בהתאם לתקן ביקורת 104 של לשכת רואי חשבון בישראל "ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי", רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי של החברה ליום 31 בדצמבר, 2016, והדוח שלנו מיום 27 במרס, 2017 כלל חוות דעת בלתי מסוייגת על קיומם של אותם רכיבים באופן אפקטיבי.

נכסים

ליום 31 בדצמבר		באור	
2015	2016		
אלפי ש"ח			
1,075,294	1,043,546	5	נכסים בלתי מוחשיים
1,173	12,185	22	נכסי מסים נדחים
1,378,850	1,448,492	6	הוצאות רכישה נדחות
606,525	1,142,520	7	רכוש קבוע
275,941	295,916	8	השקעות בחברות כלולות
74,937	76,211	9	נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
235,419	280,572	9	נדל"ן להשקעה אחר
1,685,084	1,796,354	16,17	נכסי ביטוח משנה
130,376	120,890	22	נכסי מסים שוטפים
193,740	278,554	10	חייבים ויתרות חובה
744,212	767,181	11	פרמיות לגבייה
20,219,832	21,145,651	12	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
		13	השקעות פיננסיות אחרות:
4,522,758	4,643,223		נכסי חוב סחירים
10,717,056	11,053,578		נכסי חוב שאינם סחירים
247,116	273,436		מניות
1,250,763	1,369,036		אחרות
16,737,693	17,339,273		סך כל השקעות פיננסיות אחרות
1,245,185	1,832,444	'א14	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
471,825	895,111	'ב14	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
132,888	-	9	נדל"ן להשקעה מיועד למכירה
45,208,974	48,474,900		סך כל הנכסים
21,670,828	23,229,398	12	סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

הון והתחייבויות

ליום 31 בדצמבר		באור	
2015	2016		
אלפי ש"ח			
		15	<u>הון</u>
99,429	99,429		הון מניות
332,985	332,985		פרמיה על מניות
172,911	326,966		קרנות הון
2,574,830	2,617,601		יתרת עודפים
3,180,155	3,376,981		סך כל ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה
8,109	10,948		זכויות שאינן מקנות שליטה
3,188,264	3,387,929		סך כל ההון
			<u>התחייבויות</u>
16,906,237	18,108,011	16,18-21	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
21,353,645	22,860,214	17,19-21	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
219,706	180,307	22	התחייבויות בגין מסים נדחים
132,617	145,689	23	התחייבות בשל הטבות לעובדים
8,098	9,290	22	התחייבויות בגין מסים שוטפים
1,698,226	1,595,537	24	זכאים ויתרות זכות
1,702,181	2,187,923	25	התחייבויות פיננסיות
42,020,710	45,086,971		סך כל ההתחייבויות
45,208,974	48,474,900		סך כל ההון וההתחייבויות

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

27 במרס, 2017			
שי קומפל	ארי קלמן	ערן גריפל	תאריך אישור הדוחות הכספיים
מנהל כספים	מנהל כללי	יו"ר הדירקטוריון	

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר				באור	
2014	2015	2016	אלפי ש"ח [למעט נתוני רווח נקי למניה]		
5,596,269	5,991,376	6,844,204			פרמיות שהורווחו ברוטו
816,262	771,735	793,516			פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
4,780,007	5,219,641	6,050,688		26	פרמיות שהורווחו בשייר
1,875,371	1,220,869	1,470,639		27	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
831,298	837,200	863,144		28	הכנסות מדמי ניהול
166,529	143,165	155,862		29	הכנסות מעמלות
2,177	14,373	30,834		30	הכנסות אחרות
7,655,382	7,435,248	8,571,167			סך כל ההכנסות
6,097,288	5,505,842	6,826,825			תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(833,717)	(542,879)	(558,095)			חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
5,263,571	4,962,963	6,268,730		31	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
1,252,547	1,309,617	1,362,668		32	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
705,012	724,329	724,559		33	הוצאות הנהלה וכלליות
22,936	38,933	63,402		35	הוצאות אחרות
82,525	65,578	80,121		36	הוצאות מימון
7,326,591	7,101,420	8,499,480			סך כל ההוצאות
29,611	3,830	1,715		8	חלק ברווחי חברות כלולות
358,402	337,658	73,402			רווח לפני מסים על ההכנסה
144,745	120,573	26,454		22	מסים על ההכנסה
213,657	217,085	46,948			רווח נקי
					מיוחס ל:
211,572	214,537	43,580			בעלי המניות של החברה
2,085	2,548	3,368			זכויות שאינן מקנות שליטה
213,657	217,085	46,948			רווח נקי
3.34	3.39	0.69		37	רווח נקי למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה (בש"ח)

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
213,657	217,085	46,948	רווח נקי
			רווח (הפסד) כולל אחר:
			<u>פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד</u>
21,894	(2,826)	(5,970)	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
148,396	(17,106)	104,532	שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון
(117,214)	(117,945)	(57,504)	רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד
10,363	18,340	10,088	הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
(16,188)	(3,980)	5,321	חלק ברווח (הפסד) כולל אחר, נטו של חברות כלולות
47,251	(123,517)	56,467	סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד
15,666	(45,119)	14,318	מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה
7,837	(971)	(3,082)	מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לפריטים אחרים של רווח כולל אחר
23,748	(77,427)	45,231	סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, נטו, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד
			<u>פריטי רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד</u>
-	-	141,042	הערכה מחדש בגין רכוש קבוע
-	1,495	-	הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה לנדל"ן להשקעה
9,039	6,937	(579)	רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת
9,039	8,432	140,463	סה"כ פריטי רווח כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, לא יועברו לרווח והפסד
3,273	3,043	32,618	מסים על ההכנסה
5,766	5,389	107,845	פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד
29,514	(72,038)	153,076	רווח (הפסד) כולל אחר, נטו
243,171	145,047	200,024	סך-הכל רווח כולל
			מיוחס ל:
241,086	142,499	196,826	בעלי המניות של החברה
2,085	2,548	3,198	זכויות שאינן מקנות שליטה
243,171	145,047	200,024	

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה										
הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ אלפי ש"ח	קרן הון מהערכה מחדש	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות שאינן מקנות שליטה	סה"כ הון
99,429	332,985	40,161	132,502	(14,544)	8,135	6,657	2,574,830	3,180,155	8,109	3,188,264
-	-	-	-	-	-	-	43,580	43,580	3,368	46,948
-	-	-	-	(5,800)	-	-	-	(5,800)	(170)	(5,970)
-	-	-	104,532	-	-	-	-	104,532	-	104,532
-	-	-	(57,504)	-	-	-	-	(57,504)	-	(57,504)
-	-	-	10,088	-	-	-	-	10,088	-	10,088
-	-	-	-	-	141,042	-	-	141,042	-	141,042
-	-	-	-	-	-	-	(579)	(579)	-	(579)
-	-	-	-	5,321	-	-	-	5,321	-	5,321
-	-	-	(14,318)	3,082	(32,388)	-	(230)	(43,854)	-	(43,854)
-	-	-	42,798	2,603	108,654	-	(809)	153,246	(170)	153,076
-	-	-	42,798	2,603	108,654	-	42,771	196,826	3,198	200,024
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,733	2,733
-	-	-	-	-	-	-	-	-	(3,092)	(3,092)
99,429	332,985	40,161	175,300	(11,941)	116,789	6,657	2,617,601	3,376,981	10,948	3,387,929

יתרה ליום 1 בינואר, 2016

רווח נקי

התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ

שינוי נטו בשווי ההון של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנקף לקרנות הון

רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד

הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד

הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה לנדל"ן להשקעה

הפסד ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת

חלק ברווח כולל אחר, נטו של חברות כלולות

הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לרכיבים של רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ הרווח הכולל

זכויות שאינן מקנות שליטה בחברות שאוחדו לראשונה

דיבידנד שחולק

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה										
הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	קרן הון מהערכה מחדש	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות שאינן מקנות שליטה	סה"כ הון
אלפי ש"ח										
99,429	332,985	40,161	204,094	(5,406)	7,036	3,354	2,384,306	3,065,959	8,785	3,074,744
-	-	-	-	-	-	-	214,537	214,537	2,548	217,085
-	-	-	-	(2,826)	-	-	-	(2,826)	-	(2,826)
-	-	-	(17,106)	-	-	-	-	(17,106)	-	(17,106)
-	-	-	(117,945)	-	-	-	-	(117,945)	-	(117,945)
-	-	-	18,340	-	-	-	-	18,340	-	18,340
-	-	-	-	-	1,495	-	-	1,495	-	1,495
-	-	-	-	-	-	-	6,937	6,937	-	6,937
-	-	-	-	(7,907)	-	3,927	-	(3,980)	-	(3,980)
-	-	-	45,119	1,595	(396)	(624)	(2,647)	43,047	-	43,047
-	-	-	(71,592)	(9,138)	1,099	3,303	4,290	(72,038)	-	(72,038)
-	-	-	(71,592)	(9,138)	1,099	3,303	218,827	142,499	2,548	145,047
-	-	-	-	-	-	-	(28,303)	(28,303)	-	(28,303)
-	-	-	-	-	-	-	-	-	(3,224)	(3,224)
99,429	332,985	40,161	132,502	(14,544)	8,135	6,657	2,574,830	3,180,155	8,109	3,188,264

יתרה ליום 1 בינואר, 2015

רווח נקי

התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ

שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקק לקרנות הון

רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד

הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד

הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה לנדל"ן להשקעה

רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת

חלק ברווח (הפסד) כולל אחר, נטו של חברות כלולות

הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לפריטים של רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ הרווח (ההפסד) הכולל

השפעה מצטברת, נטו ליום 31 בדצמבר, 2015 של שינויים בהערכת נכסים והתחייבויות בביטוח כללי

דיבידנד שחולק

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה										
הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת משלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	קרן הון מהערכה מחדש	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות שאינן מקנות שליטה	סה"כ הון
אלפי ש"ח										
99,429	332,985	40,161	178,215	(5,961)	7,036	6,040	2,266,968	2,924,873	9,755	2,934,628
-	-	-	-	-	-	-	211,572	211,572	2,085	213,657
-	-	-	-	21,894	-	-	-	21,894	-	21,894
-	-	-	148,396	-	-	-	-	148,396	-	148,396
-	-	-	(117,214)	-	-	-	-	(117,214)	-	(117,214)
-	-	-	10,363	-	-	-	-	10,363	-	10,363
-	-	-	-	-	-	-	9,039	9,039	-	9,039
-	-	-	-	(12,995)	-	(3,193)	-	(16,188)	-	(16,188)
-	-	-	(15,666)	(8,344)	-	507	(3,273)	(26,776)	-	(26,776)
-	-	-	25,879	555	-	(2,686)	5,766	29,514	-	29,514
-	-	-	25,879	555	-	(2,686)	217,338	241,086	2,085	243,171
-	-	-	-	-	-	-	(100,000)	(100,000)	(3,055)	(103,055)
99,429	332,985	40,161	204,094	(5,406)	7,036	3,354	2,384,306	3,065,959	8,785	3,074,744

יתרה ליום 1 בינואר, 2014

רווח נקי

התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ

שינוי נטו בשווי ההגון של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון

רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד

הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד

רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת

חלק בהפסד כולל אחר, נטו של חברות כלולות

הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לפריטים של רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ הרווח (ההפסד) הכולל

דיבידנד שחולק

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2014

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			נספח	
2014	2015	2016		
אלפי ש"ח				
755,498	118,953	1,357,367	(א)	תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת
				תזרימי מזומנים מפעילות השקעה
(9,131)	4,688	(34,904)		החזר השקעות מחברות כלולות (השקעות בחברות כלולות)
	-	(33,949)	(ד)	מזומנים שנגרעו בשל רכישת חברות מאוחדות שאוחדו לראשונה - ראה באור 4
(107,961)	(120,913)	(125,556)		השקעה ברכוש קבוע
(130,613)	(133,391)	(134,800)		השקעה בנכסים בלתי מוחשיים
-	671	-		צירוף עסקים - רכישת חברה לניהול קופות גמל
(2,874)	(17,997)	(211,761)		רכישות השקעות פיננסיות על ידי חברות הקבוצה שאינן חברות ביטוח, נטו
4,551	13,362	(3,153)		החזר (מתן) הלוואות שניתנו לחברות כלולות
4,439	13,948	8,906		דיבידנד שהתקבל מחברות כלולות
3,689	2,026	5,392		תמורה מממוש רכוש קבוע
(237,900)	(237,606)	(529,825)		מזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה
				תזרימי מזומנים מפעילות מימון
202,172	298,642	327,288		קבלת התחייבויות פיננסיות (בניכוי הוצאות הנפקה)
(210,368)	(211,526)	(137,097)		פירעון התחייבויות פיננסיות
(100,000)	-	-		דיבידנד ששולם לבעלי מניות החברה
(3,055)	(3,224)	(3,092)		דיבידנד ששולם לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
(111,251)	83,892	187,099		מזומנים נטו שנבעו מפעילות (שימשו לפעילות) מימון
674	(10,249)	(4,096)		הפרשי שער בגין יתרות מזומנים ושווי מזומנים
407,021	(45,010)	1,010,545		עליה (ירידה) במזומנים ושווי מזומנים
1,354,999	1,762,020	1,717,010	(ב)	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה
1,762,020	1,717,010	2,727,555	(ג)	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת	
2014	2015	2016		
אלפי ש"ח				
213,657	217,085	46,948	רווח נקי	
			התאמות לסעיפי רווח והפסד:	
(29,611)	(3,830)	(1,715)	חלק החברה ברווחי חברות כלולות	
(1,090,589)	(511,366)	(808,793)	רווחים נטו מהשקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	
			הפסדים (רווחים) נטו מהשקעות פיננסיות אחרות:	
(217,458)	(103,534)	(75,142)	נכסי חוב סחירים	
(540,155)	(412,530)	(453,997)	נכסי חוב שאינם סחירים	
(17,655)	(36,147)	(25,501)	מניות	
77,149	(48,029)	19,870	אחרות	
(698,119)	(600,240)	(534,770)		
72,155	53,998	68,997	הוצאות מימון בגין התחייבויות פיננסיות	
(177)	(363)	(499)	רווח ממימוש רכוש קבוע	
-	-	928	ירידת ערך רכוש קבוע	
966	79	250	ירידה בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	
(39,397)	(84,351)	(45,286)	עליה בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה אחר	
-	-	(1,436)	רווח מצירוף עסקים - ראה באור 4	
-	(4,554)	-	רווח מצירוף עסקים - רכישת חברה לניהול קופות גמל	
-	16,940	29,751	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים	
			פחת והפחתות:	
39,917	39,811	49,222	רכוש קבוע	
165,965	165,265	145,976	נכסים בלתי מוחשיים	

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
			(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת (המשך)
2,880,535	2,292,503	1,506,569	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
883,845	343,729	1,201,774	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
(3,696)	(87)	-	עסקאות תשלום מבוסס מניות
(178,595)	23,445	(111,270)	שינוי בנכסי ביטוח משנה
(78,811)	(108,034)	(69,642)	שינוי בהוצאות רכישה נדחות
144,745	120,573	26,454	מסים על ההכנסה
			שינויים בסעיפים מאזניים אחרים:
			השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:
(2,156)	(2,864)	(1,524)	רכישות והשבחות נדל"ן להשקעה
(1,816,491)	(2,549,180)	(700,532)	רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
			השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה אחר:
(3,915)	(1,448)	(3,750)	רכישות והשבחות נדל"ן להשקעה
-	897	136,330	תמורה מממוש נדל"ן להשקעה
(626,920)	(495,386)	(371,891)	רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
(65,308)	(58,060)	(22,969)	פרמיות לגבייה
(88,469)	12,395	(60,639)	חייבים ויתרות חובה
76,858	153,600	(120,172)	זכאים ויתרות זכות
5,713	(1,458)	12,493	התחייבויות בשל הטבות לעובדים
(451,555)	(1,197,986)	323,856	סך ההתאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת
			מזומנים ששולמו והתקבלו במהלך השנה עבור:
(81,589)	(71,328)	(76,926)	ריבית ששולמה
1,004,129	1,057,172	991,807	ריבית שהתקבלה
(209,585)	(129,486)	(189,760)	מסים ששולמו
82,500	37,015	90,218	מסים שהתקבלו
197,941	206,481	171,224	דיבידנד שהתקבל
993,396	1,099,854	986,563	
755,498	118,953	1,357,367	סך הכל תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2014	2015	2016
אלפי ש"ח		

			(ב) <u>מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה</u>
753,834	1,288,445	1,245,185	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
601,165	473,575	471,825	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
<u>1,354,999</u>	<u>1,762,020</u>	<u>1,717,010</u>	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה
			(ג) <u>מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה</u>
1,288,445	1,245,185	1,832,444	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
473,575	471,825	895,111	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
<u>1,762,020</u>	<u>1,717,010</u>	<u>2,727,555</u>	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה
			(ד) <u>מזומנים שנגרעו בשל רכישתן של חברות מאוחדות שאוחדו לראשונה</u> (ראה באור 4)
-	-	23,015	חייבים ויתרות חובה
-	-	6,256	נכסי מסים שוטפים, נטו
-	-	9,180	השקעות בחברות כלולות
-	-	341,268	רכוש קבוע
-	-	10,598	נכסי מסים נדחים, נטו
-	-	(12,011)	זכאים ויתרות זכות
-	-	(321,965)	התחייבויות פיננסיות
-	-	56,341	נכסים מזוהים, נטו
			<u>פעולות בצירוף עסקים שאינן במזומן</u>
-	-	2,432	מוניטין שלילי הנובע מהרכישה
-	-	34	זכאים בגין רכישת מניות
-	-	2,733	זכויות שאינן מקנות שליטה
-	-	17,193	עלות השקעה קיימת במועד הרכישה
-	-	22,392	
-	-	33,949	
			(ה) <u>פעילות שלא במזומן</u>
-	-	9,179	רכישת נכס לא מוחשי כנגד זכאים ויתרות זכות

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

פירוט לבאורים:

באור	שם הבאור	עמוד
1	כללי	16
2	עיקרי המדיניות החשבונאית	17
3	מגזרי פעילות	47
4	צירוף עסקים	59
5	נכסים בלתי מוחשיים	60
6	הוצאות רכישה נדחות	63
7	רכוש קבוע	64
8	השקעות בחברות מוחזקות	67
9	נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	74
10	חייבים ויתרות חובה	76
11	פרמיות לגבייה	77
12	השקעות פיננסיות בגין חוזים תלויי תשואה	78
13	השקעות פיננסיות אחרות	81
14	מזומנים ושווי מזומנים	89
15	הון ודרישות הון	90
16	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	98
17	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	99
18	התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי	100
19	נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	110
20	נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות	117
21	תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וחוזי ביטוח בריאות	120
22	מסים על ההכנסה	121
23	נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים	128
24	זכאים ויתרות זכות	132
25	התחייבויות פיננסיות	133
26	פרמיות שהורווחו בשייר	140
27	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	141
28	הכנסות מדמי ניהול	143
29	הכנסות מעמלות	144
30	הכנסות אחרות	144
31	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	145
32	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	145
33	הוצאות הנהלה וכלליות	146
34	תשלום מבוסס מניות	146
35	הוצאות אחרות	148
36	הוצאות מימון	148
37	רווח למניה	148
38	ניהול סיכונים	149
39	יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים	203
40	התחייבויות תלויות והתקשרויות	215
41	אירועים בתקופת הדיווח	249
42	אירוע לאחר תקופת הדיווח	249

באור 1: - כללי

א. תיאור כללי של הקבוצה ופעילותה

מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן - החברה) הינה חברה ציבורית אשר מניותיה רשומות למסחר בבורסה לניירות ערך בתל-אביב יפו. בעלי מניותיה העיקריים של החברה הינם נידן אסטבלישמנט ופלמס אסטבלישמנט (תאגידים זרים) המוחזקים בנאמנות עבור ה"ה טלי גריפל וניבה גורביץ, והמחזיקים (ביחד) בכ- 61.86% ממניות החברה. החברה פועלת באמצעות חברות בשליטתה בכל ענפי הביטוח העיקריים ובכללם ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (ביטוח חיים, פנסיה וגמל), ביטוח בריאות וביטוח כללי. בנוסף עוסקת החברה באמצעות חברות בשליטתה בפעילות בתחום שוק ההון והפיננסים ובכלל זה בניהול קרנות נאמנות, ניהול תיקי השקעות וחיתום. לחברה גם השקעות בנדל"ן וייזום פרויקטים בחו"ל באמצעות חברה בשליטתה המלאה (ראה בנוסף באור 4 בדבר צירוף עסקים) וכן עוסקת החברה במימון ואשראי לעסקים באמצעות חברה כלולה.

ביום 27 בדצמבר, 2016, חתמה החברה על הסכמים עם קבוצת אלטשולר שחם בע"מ, שלפיהם תמוזג מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ - חברה נכדה של החברה, לתוך אלטשולר שחם ניהול קרנות נאמנות בע"מ (לפרטים נוספים ראה באור 41 ב' להלן), וכן מנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות בע"מ - חברה נכדה של החברה, תמכור את פעילות ניהול התיקים שלה לאלטשולר שחם ניהול תיקי השקעות בע"מ.

לאחר תאריך הדיווח, ביום 12 בינואר, 2017, השלימה החברה עסקה לרכישת 40% מהון המניות של אי.אר.אן ישראל בע"מ, חברה שעיקר עיסוקה מתן התחייבויות לפרעון אמצעי תשלום. לפרטים נוספים ראה באור 41 א' להלן.

החברה הינה תושבת ישראל, אשר נתאגדה בישראל וכתובתה הרשמית הינה אלנבי 115, תל-אביב יפו.

ב. הגדרות

דוחות כספיים אלה -

החברה	- מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
חברות מאוחדות	- חברות או שותפויות שדוחותיהן מאוחדים, במישרין או בעקיפין, עם דוחות החברה.
חברות כלולות	- חברות ושותפויות אשר לחברה יש השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית שלהן, אך לא שליטה, ואשר השקעת החברה בהן כלולה בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה על בסיס השווי המאזני.
חברות מוחזקות	- חברות מאוחדות וחברות כלולות.
הקבוצה	- החברה והחברות המוחזקות שלה.
צדדים קשורים	- כהגדרתם ב- IAS 24.

באור 1: - כללי (המשך)

ב. הגדרות (המשך)

בעלי עניין ובעל שליטה

- כהגדרתם בתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010.

המפקח או הממונה - הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון.

חוק הפיקוח - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.

תקנות ההון - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998, על תיקונן.

כללי השקעה - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012 וחוזר "כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים" שפורסם על ידי הממונה.

תקנות פרטי דין וחשבון - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998, על תיקונן.

חוזי ביטוח - חוזים לפיהם צד אחד (המבטח) לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר (בעל הפוליסה), על ידי הסכמה לפצות או לשפות את בעל הפוליסה אם אירוע עתידי לא ודאי מוגדר (מקרה הביטוח) ישפיע באופן שלילי על בעל הפוליסה.

חוזי השקעה - פוליסות שאינן מהוות חוזי ביטוח, לרבות הפקדות לקופות גמל מבטיחות תשואה.

חוזים תלויי תשואה - חוזי ביטוח וחוזי השקעה במגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח ובמגזר בריאות, בהם ההתחייבויות צמודות לתשואת תיק ההשקעות (פוליסות משתתפות ברווחי השקעה).

נכסים עבור חוזים תלויי תשואה - סך כל הנכסים העומדים כנגד התחייבויות הנובעות מחוזים תלויי תשואה.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח - עתודות ביטוח ותביעות תלויות במגזרי הפעילות ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, ביטוח בריאות וביטוח כללי.

נכסי ביטוח משנה - חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.

פרמיות - פרמיות לרבות דמים.

פרמיות שהורווחו - פרמיות המתייחסות לתקופת הדוח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית

א. בסיס הצגת הדוחות הכספיים המאוחדים

1. בסיס המדידה

הדוחות הכספיים המאוחדים ערוכים על בסיס העלות, למעט נדל"ן להשקעה, נדל"ן להשקעה מיועד למכירה, נדל"ן בשימוש עצמי, נכסים פיננסיים זמינים למכירה, נכסים והתחייבויות פיננסיות הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, התחייבויות ביטוחיות ונכסי ביטוח משנה, נכסי מיסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים, השקעות בחברות כלולות ונכסים והתחייבויות בגין הטבות לעובדים.

2. מתכונת העריכה של הדוחות הכספיים

דוחות כספיים אלו נערכו בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן - תקני IFRS). כמו כן, הדוחות הכספיים נערכו בהתאם לדרישות הגילוי כפי שנקבעו בחוק הפיקוח, התקנות שהותקנו על פיו והוראות הממונה, וכן בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, עד כמה שתקנות אלו חלות על תאגיד המאחד חברות ביטוח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

א. בסיס הצגת הדוחות הכספיים המאוחדים (המשך)

3. תקופת המחזור התפעולי

תקופת המחזור התפעולי של הקבוצה עולה בעיקרה על שנה, במיוחד בהתייחס לעסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, לעסקי סיעוד ומחלות ואשפוז ולעסקי ביטוח כללי בעלי זנב ארוך.

4. מדיניות חשבונאית עקבית ויישום לראשונה של תקני IFRS

המדיניות החשבונאית יושמה בדוחות הכספיים באופן עקבי בכל התקופות המוצגות, למעט אם נכתב אחרת.

לעניין השפעת היישום לראשונה של מדידת נדל"ן בשימוש עצמי לפי שווי הוגן, ראה סעיף ט'4) להלן.

לעניין השפעת היישום לראשונה של הנוהג המיטבי בביטוח כללי ושינוי שיטת רישום עמלות נדחות משנה ועתודה משנה ראה סעיף ז'2(ד)4) להלן.

5. מבנה הדיווח הנוכחי

הדוחות על המצב הכספי, הכוללים בעיקר את הנכסים וההתחייבויות של הגופים המוסדיים המאוחדים, הוצגו לפי סדר נזילות ללא הבחנה בין שוטף ללא שוטף. הצגה זו, המספקת מידע מהימן ורלוונטי יותר, תואמת את הנחיות תקן IAS 1 והנחיות הממונה.

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים

השיקולים

בתהליך יישום עיקרי המדיניות החשבונאית של הקבוצה, שקלה ההנהלה את הנושאים הבאים, שלהם ההשפעה המהותית ביותר על הסכומים שהוכרו בדוחות הכספיים המאוחדים:

1. סיווג חוזי ביטוח וחוזי השקעה

חוזי ביטוח הינם חוזים בהם המבטח לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר. ההנהלה שוקלת לגבי כל חוזה עם מבטח או עם קבוצת מבטחים בעלי זיקה משותפת, האם הוא כרוך בלקיחת סיכון ביטוחי משמעותי על מנת לסווגו כחוזה ביטוח, או לחילופין כחוזה השקעה.

2. סיווג ויעוד ההשקעות הפיננסיות

הנהלת הקבוצה הפעילה שיקול דעת בבואה לסווג ולייעד את ההשקעות הפיננסיות לקבוצות הבאות:

- נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
- השקעות המוחזקות לפדיון.
- הלוואות וחייבים.
- נכסים פיננסיים זמינים למכירה.

3. שליטה אפקטיבית

החברה מעריכה אם קיימת לה שליטה בחברה שבה היא מחזיקה פחות ממרבית זכויות ההצבעה, בין היתר, על פי החלק שהיא מחזיקה בזכויות ההצבעה ביחס לחלק שמחזיקים בעלי זכויות ההצבעה אחרים, הסכמי הצבעה בין חברות הקבוצה ואופן פיזור של ההחזקות האחרות וכן דפוסי ההצבעה באסיפות בעלי המניות הקודמות. בנוסף, החברה בוחנת האם קיימת לה השפעה מהותית בחברות שבהן היא מחזיקה בשיעור נמוך מ-20%.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות

בעת הכנת הדוחות הכספיים, נדרשת הנהלת הקבוצה להפעיל שיקול דעת ולהסתייע באומדנים, הערכות והנחות המשפיעים על יישום המדיניות החשבונאית ועל הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות, הכנסות והוצאות. האומדנים וההנחות שבבסיסם נסקרים באופן שוטף. השינויים באומדנים החשבונאיים נזקפים בתקופה בה נעשה השינוי באומדן.

בעת גיבושם של אומדנים חשבונאיים ואקטואריים, המשמשים בהכנת הדוחות הכספיים של הקבוצה, נדרשת הנהלת הקבוצה להניח הנחות באשר לנסיבות ואירועים הכרוכים באי וודאות משמעותית. בשיקול דעתה בקביעת האומדנים, מתבססת הנהלת הקבוצה על ניסיון העבר, עובדות שונות, גורמים חיצוניים ועל הנחות סבירות לרבות ציפיות לעתיד, ככל שניתנות להערכה, בהתאם לנסיבות המתאימות לכל אומדן. יובהר שההנחות בפועל עלולות להיות שונות מאומדנים אלה, בין היתר, עקב שינויים רגולטוריים שפורסמו או צפויים להתפרסם בתחומי הביטוח, הפנסיה והגמל ואשר קיימת אי וודאות באשר לאופן התממשותם והשלכותיהם.

להלן ההנחות העיקריות שנעשו בדוחות הכספיים המאוחדים בקשר לאי הודאות לתאריך הדיווח ואומדנים קריטיים שחושבו על ידי הקבוצה, ואשר שינוי מהותי באומדנים ובהנחות עשוי לשנות את ערכם של נכסים והתחייבויות בדוחות הכספיים המאוחדים בשנה העוקבת:

1. ירידת ערך נכסים לא פיננסיים לרבות מוניטין

הקבוצה בוחנת בכל מועד דיווח אם אירעו אירועים או חלו שינויים בנסיבות המצביעים על כך שחלה ירידת ערך באחד או יותר מהנכסים הלא פיננסיים. בהתקיים סימנים לירידת ערך, נערכת בחינה באם הסכום בר ההשבה גבוה מערכו בספרים של הנכס, ובמידת הצורך נרשמת הפרשה לירידת ערך עד גובה הסכום שהינו בר השבה. היוון תזרימי המזומנים מחושב לפי שיעור היוון המשקף את הערכות השוק לגבי ערך הזמן של הכסף והסיכונים הספציפיים המתקיימים לנכס. קביעת האומדנים של תזרימי המזומנים מתבססת על ניסיון העבר של נכס זה או נכסים דומים, ועל פי מיטב הערכת הקבוצה לגבי התנאים הכלכליים שישירו במהלך יתרת אורך חייו השימושיים של הנכס. כמו כן, הקבוצה בוחנת ירידת ערך של מוניטין לפחות אחת לשנה. הבחינה מחייבת את ההנהלה לבצע אומדן של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים לנבוע משימוש מתמשך ביחידה מניבת המזומנים שאליה הוקצה המוניטין. כמו כן נדרשת ההנהלה לאמוד שיעור ניכיון מתאים לתזרימי מזומנים אלה.

2. קביעת שווי הוגן של מכשירים פיננסיים לא סחירים

השווי ההוגן של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופיקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים, כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוטי מחירים ושרי ריבית לגופים מוסדיים. השווי ההוגן של קרנות השקעה נקבע על פי ערך נכסי נקי (N.A.V.) בהתבסס על הדוחות הכספיים של הקרנות ומדיווחים המתקבלים מהקרנות. השווי ההוגן של מניות לא סחירות נקבע על פי הערכת שווי של מומחה. השווי ההוגן של אופציות נקבע לפי מודל B&S והשווי ההוגן של מכשירים מורכבים נקבע על פי ציטוט.

3. ירידת ערך של השקעות פיננסיות

כאשר קיימת ראייה אובייקטיבית שקיים הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, או בגין נכסים פיננסיים ששוויו כזמינים למכירה, סכום ההפסד נזקף לדוח רווח והפסד. ראה סעיף יג.1. להלן. בכל תאריך דיווח הקבוצה בוחנת האם קיימת ראייה אובייקטיבית כאמור.

4. נדל"ן להשקעה ונדל"ן בשימוש עצמי

נדל"ן להשקעה ונדל"ן בשימוש עצמי מוצגים לפי שווים ההוגן לתאריך הדיווח כאשר שינויים בשווי ההוגן נזקפים לרווח והפסד ולרווח כולל אחר, בהתאמה. השווי ההוגן נקבע על-ידי מעריכי שווי חיצוניים בלתי תלויים בהתאם להערכות שווי כלכליות הכוללות שימוש בטכניקות הערכה והנחות לגבי אומדנים של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים מהנכס ואומדן שיעור היוון מתאים לתזרימי מזומנים אלה. אם ניתן, נקבע השווי ההוגן בהתאם לעסקאות שנעשו לאחרונה בנדל"ן בעל אופי ומיקום דומים לזה המוערך.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות (המשך)

4. נדל"ן להשקעה ונדל"ן בשימוש עצמי (המשך)

במדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה ונדל"ן לשימוש עצמי נדרשים מעריכי השווי והנהלת הקבוצה להשתמש בהנחות מסוימות לגבי שיעורי התשואה הנדרשים לגבי נכסי הקבוצה, מחירי ההשכרה העתידיים, שיעורי התפוסה, חידושי חוזים, שינויי ייעוד, הסתברות להשכרת שטחים פנויים, הוצאות תפעול הנכסים, איתנותם הפיננסית של השוכרים והשלכות הנובעות מהשקעות שתידרשנה לפיתוח עתידי, על מנת להעריך את תזרימי המזומנים העתידיים מהנדל"ן. שינוי בהנחות המשמשות במדידת הנדל"ן להשקעה ונדל"ן לשימוש עצמי, עשוי לגרום לשינוי בשווי ההוגן.

5. קביעת ברות ההשבה של הוצאות רכישה נדחות

ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות נבדקת אחת לשנה תוך שימוש בהנחות כפי שמפורטות בסעיפים 1.1.2 (ה) ס"ק 2 ו-3 להלן. אם תחת הנחות אלו לא תתקיים ברות ההשבה, יתכן שיהיה צורך בהאצת ההפחתה או אף במחיקת הוצאות הרכישה הנדחות.

6. התחייבויות בגין חוזי ביטוח

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח מבוססות על שיטות הערכה אקטואריות ועל הנחות המפורטות בבאור 38(6)(א') להלן לגבי ביטוח חיים וביטוח בריאות ובבאור 38(6)(ב') להלן לגבי ביטוח כללי.

ההערכות האקטואריות וההנחות השונות נגזרות בעיקר מניסיון העבר ומבוססות על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את מה שיקרה בעתיד. השתנות בגורמי הסיכון, בשכיחות האירועים או בחומרתם, וכן שינוי המצב המשפטי עשויים להשפיע באופן מהותי על גובה ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח.

7. תביעות משפטיות

כנגד הקבוצה תלויות ועומדות תביעות משפטיות, תובענות ייצוגיות וכן בקשות לאישור תובענות כייצוגיות. בהערכות סיכויי התביעות המשפטיות שהוגשו נגד הקבוצה, הסתמכה הקבוצה על חוות דעת יועציה המשפטיים. הערכות אלה של היועצים המשפטיים מתבססות על מיטב שיפוט המקצועי, בהתחשב בשלב בו מצויים ההליכים, וכן על הניסיון המשפטי שנצבר בנושאים השונים. מאחר שתוצאות התביעות תקבענה בבתי המשפט, עלולות התוצאות להיות שונות מהערכות אלה. ראה מידע נוסף בסעיף י"ט ובבאור 40(א) להלן.

בנוסף לתביעות האמורות, חשופה הקבוצה לטענות /תביעות משפטיות שטרם נטענו / הוגשו, וזאת, בין היתר, בהתקיים ספק בפרשנות הסכם ו/או הוראת דין ו/או אופן יישומם. חשיפה זו מובאת לידיעת הקבוצה במספר דרכים, בין היתר, באמצעות פניות לקוחות לגורמים בקבוצה ובמיוחד לממונה על פניות הציבור בקבוצה, באמצעות תלונות של לקוחות ליחידה לפניות הציבור במשרד הממונה, ובאמצעות תביעות שאינן ייצוגיות המוגשות לבתי המשפט. נושאים אלו מובאים לידיעת הנהלת הקבוצה, אם וככל שהגורמים המטפלים מזהים כי הטענות עשויות להיות בעלות השלכות רחבות. בהערכת הסיכון הנובע מטענות / תביעות שטרם הוגשו, מסתמכת הקבוצה על הערכות פנימיות של הגורמים המטפלים וההנהלה, המשקללות את הערכת הסיכוי להגשת תביעה ואת הסיכוי להצלחת התביעה, אם וככל שתוגש. ההערכה מבוססת על הניסיון שנצבר ביחס להגשת תביעות ועל ניתוח הטענות לגופן. מטבע הדברים, לאור השלב הראשוני בו מצוי בירור הטענה המשפטית, עשויה התוצאה בפועל להיות שונה מההערכה שנעשתה בשלב בו טרם הוגשה התביעה.

8. הטבות לעובדים לאחר סיום העסקה

התחייבות בגין תוכניות הטבה מוגדרות לאחר סיום העסקה נקבעת תוך שימוש בטכניקות הערכה אקטואריות. חישוב ההתחייבות כרוך בקביעת הנחות בין השאר לגבי שיעורי היוון, שיעורי תשואה צפויים על נכסים, שיעור עליית השכר ושיעורי תחלופת עובדים. יתרת ההתחייבויות עשויה להיות מושפעת בצורה משמעותית אם יחולו שינויים באומדנים אלו.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות (המשך)

9. נכסי מסים נדחים

נכסי מסים נדחים מוכרים בגין הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים, שטרם נוצלו, במידה וצפוי שתהיה הכנסה חייבת עתידית שכנגדה ניתן יהיה לנצלם. נדרש אומדן של ההנהלה על מנת לקבוע האם ניתן להכיר בנכס מסים נדחים ואת סכום נכס המסים הנדחים שניתן להכיר בו וזאת בהתבסס על קיום, עיתוי וסכום ההכנסה החייבת במס הצפויה.

ג. מטבע הפעילות ומטבע חוץ

1. מטבע הפעילות ומטבע ההצגה

מטבע ההצגה של הדוחות הכספיים ומטבע הפעילות של החברה הינם ש"ח.

מטבע פעילות הוא המטבע המשקף באופן הטוב ביותר את הסביבה הכלכלית שבה פועלת החברה ואת עסקאותיה. מטבע הפעילות, נקבע בנפרד עבור כל חברה בקבוצה, לרבות חברות כלולות, ולפי מטבע זה נמדדים מצבה הכספי ותוצאות פעולותיה.

כאשר מטבע הפעילות של חברה בקבוצה שונה ממטבע הפעילות של החברה, חברה זו מהווה פעילות חוץ אשר נתוני דוחותיה הכספיים מתורגמים לצורך הכללתם בדוחות הכספיים המאוחדים כדלקמן:

(א) נכסים והתחייבויות בכל תאריך דיווח (כולל מספרי השוואה) מתורגמים לפי שער סגירה בכל תאריך דיווח.

(ב) פריטי דוח רווח או הפסד מתורגמים לפי שערי חליפין ממוצעים בכל התקופות המוצגות.

(ג) כל הפרשי התרגום שנוצרו נזקפים כרווח (הפסד) כולל אחר לקרן הון "התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ".

הלוואות בינחברתיות בקבוצה, אשר אין כוונה לסלקן והן אינן צפויות להיפרע בעתיד הנראה לעין, מהוות במהותן חלק מההשקעה בפעילות חוץ, מטופלות כחלק מההשקעה, ולפיכך הפרשי שער הנובעים מהלוואות אלו (בניכוי השפעת המס) נזקפים לרווח (הפסד) כולל אחר.

2. עסקאות, נכסים והתחייבויות במטבע חוץ

עסקאות הנקובות במטבע חוץ (מטבע השונה ממטבע הפעילות) נרשמות עם ההכרה לראשונה בהן לפי שער החליפין במועד העסקה. לאחר ההכרה לראשונה, נכסים והתחייבויות כספיים הנקובים במטבע חוץ מתורגמים בכל תאריך דיווח למטבע הפעילות לפי שער החליפין במועד זה. הפרשי שער נזקפים לדוח רווח והפסד, למעט הפרשי שער בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה שאינם מכשירי חוב, הנזקפים לקרן הון עד למועד המימוש.

3. פריטים כספיים צמודי מדד

נכסים והתחייבויות כספיים הצמודים על פי תנאיהם לשינויים במדד מותאמים לפי המדד הרלוונטי, בכל תאריך דיווח, בהתאם לתנאי ההסכם. הפרשי הצמדה הנובעים מההתאמה כאמור נזקפים לדוח רווח והפסד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. דוחות כספיים מאוחדים

הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את הדוחות של חברות שלחברה יש שליטה בהן (חברות בנות). שליטה מתקיימת כאשר לחברה יש כח השפעה על הישות המושקעת, חשיפה או זכויות לתשואות משתנות כתוצאה ממעורבותה בישות המושקעת וכן היכולת להשתמש בכח שלה כדי להשפיע על סכום התשואות שינבע מהישות המושקעת. בבחינת שליטה מובאת בחשבון השפעת זכויות הצבעה פוטנציאליות רק אם הן ממשיות. איחוד הדוחות הכספיים מתבצע החל ממועד השגת השליטה, ועד למועד בו הופסקה השליטה.

בבחינת השליטה נלקחו גם בחשבון הסיכונים שנושאת הקבוצה בהבטחת התשואה של זכויות עמיתים בקופות גמל.

הדוחות הכספיים של החברה והחברות הבנות ערוכים לתאריכים ולתקופות זהים. המדיניות החשבונאית בדוחות הכספיים של החברות הבנות יושמה באופן אחיד ועקבי עם זו שיושמה בדוחות הכספיים של החברה. יתרות ועסקאות הדדיות מהותיות ורווחים והפסדים הנובעים מעסקאות בין חברות הקבוצה בוטלו במלואם בדוחות הכספיים המאוחדים.

זכויות שאינן מקנות שליטה בגין חברות בנות מייצגות את ההון בחברות הבנות שאינן ניתנות לייחוס, במישרין או בעקיפין, לחברה האם. הזכויות שאינן מקנות שליטה מוצגות בנפרד במסגרת ההון של החברה. רווח או הפסד וכל רכיב של רווח כולל אחר מיוחסים לחברה ולזכויות שאינן מקנות שליטה.

ה. צירופי עסקים ומוניטין

צירופי עסקים מטופלים בשיטת הרכישה. עלות הרכישה נמדדת על פי השווי ההוגן של התמורה שהועברה במועד הרכישה בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה בנרכשת. בכל צירוף עסקים, החברה בוחרת האם למדוד את הזכויות שאינן מקנות שליטה בנרכשת בהתאם לשווי ההוגן במועד הרכישה או לפי חלקן היחסי בשווי ההוגן של הנכסים המזוהים נטו של הנרכשת.

עלויות רכישה ישירות נזקפות בעת התהוותן לדוח רווח והפסד.

בצירוף עסקים המושג בשלבים, זכויות הונות בנרכשת שהוחזקו על ידי הרוכשת קודם להשגת השליטה נמדדות בשווי הוגן למועד הרכישה תוך הכרה בדוח רווח או הפסד משערך ההשקעה הקודמת במועד העלייה לשליטה.

מוניטין נמדד לראשונה לפי העלות, שהינה ההפרש בין תמורת הרכישה והזכויות שאינן מקנות שליטה לבין הסכום נטו של הנכסים המזוהים שנרכשו ושל ההתחייבויות שניטלו. אם סכום המוניטין שהתקבל הינו שלילי, הרוכש יכיר ברווח שנוצר במועד הרכישה.

ו. השקעות בחברות כלולות

חברות כלולות הינן חברות שלקבוצה יש השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית שלהן, אך לא הושגה בהן שליטה.

השקעות הקבוצה בחברות כלולות מטופלות לפי שיטת השווי המאזני.

לפי שיטת השווי המאזני, ההשקעות בחברות כלולות מוצגות לפי עלות בתוספת שינויים שלאחר הרכישה בחלק הקבוצה בנכסים נטו, לרבות רווח כולל אחר של החברות הכלולות. רווחים והפסדים הנובעים מעסקאות בין הקבוצה לבין החברות הכלולות מבוטלים בהתאם לשיעור ההחזקה.

מוניטין בגין רכישת חברה כלולה מוצג כחלק מההשקעה בחברה הכלולה, נמדד לפי העלות ואינו מופחת באופן שיטתי. מוניטין נבחן לצורך בחינת ירידת ערך כחלק מההשקעה בחברה הכלולה בכללותה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

1. השקעות בחברות כלולות (המשך)

הפרשים מקוריים אחרים שזוהו בעת רכישת ההשקעה בחברה הכלולה, מופחתים בהתאם לאורך החיים הכלכלי של אותם נכסים.

כאשר קיימת לחברה אופצית רכישה של חלק נוסף בחברה הכלולה, האופציה מוצגת כחלק מההשקעה בחברה הכלולה ובהתאם לשוויה ההוגן בהתבסס על הערכת שווי של מומחה חיצוני בלתי תלוי.

השקעות בשותפויות אשר לקבוצה יש השפעה מהותית בהן, ובוצעו בתיקי ההשקעות של חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה, טופלו כהשקעות פיננסיות ונמדדו לפי שוויין ההוגן (ראה גם סעיף 4.4א) להלן).

הדוחות הכספיים של החברה והחברות הכלולות ערוכים לתאריכים ולתקופות זהים. המדיניות החשבונאית בדוחות הכספיים של החברות הכלולות יושמה באופן אחיד ועקבי עם זו שיושמה בדוחות הכספיים של הקבוצה.

במקרה של רכישת חברה כלולה המושגת בשלבים, כאשר ההשקעה הקודמת בחברה הנרכשת טופלה בהתאם להוראות IAS 39, הקבוצה מיישמת את עקרונות IFRS 3 לגבי צירוף עסקים המושג בשלבים. כפועל יוצא, זכויות הונות בנרכשת שהוחזקו על ידי הקבוצה קודם להשגת ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת נמדדות בשווי הוגן למועד הרכישה ונכללות בתמורת הרכישה תוך הכרה ברווח או הפסד בהתאם למדידה בשווי ההוגן כאמור.

בחברות כלולות בהן נגרמו הפסדים בסכומים העולים על ההון שלהן, הכירה החברה בחלקה בהפסדי החברות הכלולות עד גובה השקעתה בהן.

2. חוזי ביטוח וחוזי השקעה

IFRS 4 הדן בחוזי ביטוח מאפשר למבטח להמשיך במדיניות החשבונאית בה נקט לפני מועד המעבר לתקינה הבינלאומית לגבי חוזי ביטוח שהוא מנפיק (לרבות עלויות רכישה קשורות ונכסים בלתי מוחשיים קשורים) וכן חוזי ביטוח משנה שהוא רוכש. להלן תמצית המדיניות החשבונאית בקשר לחוזי ביטוח:

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

(א) הכרה בהכנסות - ראה סעיף כ. להלן.

(ב) התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים מחושבות בהתאם להוראות הממונה (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על-ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח על ביטוח חיים (גב' רגינה חייקין (F.I.L.A.A) חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים נקבע על-פי התנאים של החוזים הרלוונטיים.

(ג) התחייבויות בגין עסקי ביטוח חיים הצמודות למדד וההשקעות צמודות למדד המשמשות כיסוי להתחייבויות אלה, נכללו בדוחות הכספיים לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תאריך הדיווח, לרבות התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים בקשר לפוליסות שלפי תנאיהן ההצמדה הינה חצי שנתית.

(ד) הנחיות הממונה בדבר התחייבויות לתשלום קצבה:

בחוזרים שפרסם הממונה בדבר חישוב התחייבויות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים, נקבעו הוראות לחישוב ההפרשות וזאת עקב קצב העלייה בתוחלת החיים המצריכה מעקב אחר הלימות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, המאפשרות קבלת קצבה והשלמתן באופן ראוי. ראה גם באור 38(6)א'(4) להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

1. ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

(ה) הוצאות רכישה נדחות:

(1) הוצאות הרכישה הנדחות בגין פוליסות ביטוח חיים (להלן - ה-DAC) כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות הקשורות לרכישת פוליסות חדשות. הוצאות רכישה נדחות בגין פוליסות ביטוח חיים המוגדרות כחוזי השקעה, כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה. ה-DAC מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-15 שנה. ה-DAC המתייחס לפוליסות שבוטלו או סולקו נמחק במועד הביטול או הסילוק.

הוצאות רכישה נדחות בגין חוזי השקעה בגין עסקי הפנסיה והגמל, כוללות עמלות למשווקים עובדי מבטחים פנסיה וגמל, עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה בקשר עם יצירת זכויות חוזיות חדשות. ה-DAC בגין עסקי הפנסיה והגמל מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני התקופה המשוערת לקבלת הכנסות מדמי ניהול. ה-DAC בגין עסקי הפנסיה והגמל מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני התקופה המשוערת לקבלת ההכנסות מדמי הניהול תוך התחשבות בביטולים, לפי העניין.

(2) בהתאם להוראות הממונה, האקטוארית הממונה במנורה ביטוח בודקת מידי תקופת דיווח את ברות השבת ה-DAC בביטוח חיים. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בניכוי ה-DAC מספיקה, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה-DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, דמי ניהול צפויים, תמורות ותחלואה, הנקבעות על-ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח מדי שנה על-פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים.

(3) לעניין ברות השבת ה-DAC בגין עסקי פנסיה וגמל, נערכת בדיקה על ידי האקטואר הממונה במנורה מבטחים פנסיה וגמל על מנת לוודא שחוזי ניהול הנכסים צפויים ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה-DAC ואת הוצאות התפעול והעמלות בגין אותם חוזים.

(ו) בדיקת נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (Liability Adequacy Test):

האקטוארית הממונה בודקת מדי שנה כי סך סכום העתודה בניכוי הוצאות רכישה נדחות מספיק לכסות את התזרים העתידי הצפוי בגין תביעות, עמלות והוצאות בניכוי פרמיות והכנסות מהשקעות. התזרים נבדק בהתחשב בביטולים צפויים ובחוזי ביטוח משנה ומהוון בריבית ריאלית, תחת הנחות סבירות. הבדיקה נעשית בנפרד עבור פוליסות פרט ובנפרד עבור פוליסות קולקטיביות. בבדיקת פוליסות פרט, הבדיקה נעשית ברמת המוצר או ביחס לפוליסות (לרבות הכיסויים שלהן) שהונפקו בתקופות שונות לפי סוגי השתתפות וכן בנפרד לפוליסות ריסק יסודיות ובמקרה של פוליסות קולקטיביות, הבדיקה מתבצעת ברמת הקולקטיב הבודד.

ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, שיעורי ריבית ריאלית, פרמיות אי נזילות, תמורות, שיעורי מימוש גמלה ותחלואה, ובהתחשב בעודף השווי ההוגן של הנכסים מעל ערכם בספרים. ההנחות נקבעות על ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח מדי שנה על פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות הבדיקה נעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של ניסיון זה.

לעניין שינויים שחלו בבדיקה זו בשנת 2015 בעקבות פרסום חוזר בנושא, ראה באור 38(א')4 להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

1. ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

(ז) תביעות תלויות:

תביעות תלויות מחושבות באופן פרטני בהתאם להערכת מומחי מנורה ביטוח על בסיס ההודעות בגין אירועי הביטוח וסכומי הביטוח ולאור גורמי התפתחות צפויים על פי ניסיון העבר שנקבעו על ידי האקטוארית הממונה. חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות מחושב על פי ההסכמים שנחתמו עימם. ההוצאות העקיפות ליישוב תביעות אלו חושבו על ידי האקטוארית הממונה.

הפרשות לתשלומי גמלאות, ההפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח אובדן כושר עבודה, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך לא דווחו (IBNR), חושבו על-ידי האקטוארית הממונה ונכללו במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

(ח) חוזי השקעה:

תקבולים בגין חוזי השקעה לא נכללים בסעיף פרמיות שהורווחו אלא נזקפים ישירות להתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה. פדיונות ותום תקופה בגין חוזים אלה לא נזקפים לדוח רווח והפסד אלא נגרעים ישירות מהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

בדוח רווח והפסד נזקפים בשל חוזים אלה ההכנסות מהשקעות, דמי הניהול הנגבים מהמבוטחים, תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשל חלקם של המבוטחים בהכנסות מהשקעות, עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות.

(ט) הפרשה בגין השתתפות ברווחים של המבוטחים בביטוח קבוצתי:

ההפרשה נכללה בסעיף "זכאים ויתרות זכות". כמו כן, השינוי בהפרשה נזקף לסעיף פרמיות שהורווחו בדוח רווח והפסד.

2. ביטוח כללי

(א) הכרה בהכנסה - ראה סעיף כ. להלן.

(ב) סעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו ושייר כולל, בין היתר, סילוק ועלויות טיפול ישירות בגין תביעות ששולמו, הוצאות עקיפות ליישוב תביעות תלויות שאירעו בשנת הדוח וכן עדכון ההפרשה לתביעות התלויות (הכוללת הפרשה לעלויות ישירות ועקיפות בטיפול בתביעות) שנרשמה בשנים קודמות.

(ג) התחייבויות בגין חוזי ביטוח והוצאות רכישה נדחות:

עתודות הביטוח והתביעות התלויות הכלולות בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, וחלקם של מבטחי משנה בעתודה ובתביעות התלויות, הכלול בסעיף נכסי ביטוח משנה, חושבו בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (חישוב עתודות בביטוח כללי), התשע"ג-2013, (להלן - תקנות חישוב העתודות), הנחיות הממונה ושיטות אקטואריות מקובלות לחישוב תביעות תלויות, המיושמות בהתאם לשיקול דעתם של האקטוארים הממונים בחברות ביטוח מאוחדות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן:

(1) הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה (Unearned Premium Reserve) משקפת את דמי הביטוח המתייחסים לתקופת ביטוח שלאחר תאריך הדיווח.

(2) הפרשה לפרמיה בחסר (Premium Deficiency) נרשמת במידה והפרמיה שטרם הורווחה (בניכוי הוצאות הרכישה הנדחות) אינה מכסה את העלויות הצפויות בגין חוזי הביטוח.

(3) תביעות תלויות המחושבות לפי השיטות כמפורט להלן:

3.1 תביעות תלויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נכללו לפי הערכה אקטוארית, למעט לגבי ענפים כאמור בסעיף 3.2 להלן. הוצאות עקיפות ליישוב תביעות נכללות לפי הערכה אקטוארית. התחשיב האקטוארי עבור מנורה ביטוח בוצע על-ידי האקטוארית הממונה על ביטוח כללי הגב' נעמה חשמונאי (F.I.L.A.A.), ובגין ההתחייבויות הביטוחיות (למעט ענף רכב חובה) של שומרה ביטוח, על-ידי מר ניר הרמתי שהינו נושא משרה בשומרה ביטוח. התחשיב האקטוארי בענף רכב חובה בשומרה ביטוח מבוצע על ידי הגב' נעמה חשמונאי.

3.2 בענפי ביטוח המהווים 2.6% מהתביעות התלויות בשייר, שבהן קבע האקטואר כי לא ניתן ליישם מודל אקטוארי עקב העדר מובהקות סטטיסטית, נכללו התביעות התלויות הידועות בהתבסס על הערכה פרטנית לכל תביעה לפי חוות דעת שנתקבלה מעורכי דין, מומחי חברות הביטוח המאוחדות ומומחים חיצוניים שמטפלים בתביעות. ההערכות כוללות הפרשה מתאימה לסילוק והוצאות הטיפול אשר טרם שולמו לתאריך הדוחות הכספיים וכן בתוספת IBNER, ככל שנדרש. במסגרת יישום הנוהג המיטבי (ראה גם סעיף ד'4 להלן), החל מיום 31 בדצמבר, 2015 מוסיפה מנורה ביטוח הפרשה נוספת המחושבת בשיטת עודף הכנסות על הוצאות. להערכת מנורה ביטוח, שיטה זו מייצגת את מידת הזהירות הנדרשת בהתאם לנוהג המיטבי.

3.3 עודף הכנסות על הוצאות:

לגבי עסקים עם זנב תביעות ארוך (ענפים בהם הזמן הנדרש למתן הודעה על קרות הנזק ו/או לקביעת הנזק והפיצוי בגינו, ארוך ועשוי להמשך מספר שנים), כגון ענפי רכב חובה, חבויות, כלי טייס וכלי שיט וערבויות חוק מכר, חושב, עד ליום 31 בדצמבר, 2015, עודף הכנסות על הוצאות על בסיס תלת שנתי מצטבר (להלן - העודף או הצבירה).

העודף חושב, בהתאם לתקנות חישוב עתודות ולהנחיית הממונה, על בסיס ההכנסות מפרמיות בניכוי הוצאות רכישה (עד מגבלה שנקבעה על ידי הפיקוח כשיעור מהפרמיה) ותביעות, בתוספת הכנסות מהשקעות המחושבות לפי שיעור תשואה ריאלית של 3% לשנה (ללא תלות בתשואה שהושגה בפועל על ההשקעות), בניכוי חלקם של מבטחי המשנה, לפי ענפי הביטוח ושנת החיתום. העודף המצטבר עד למועד שחרורו משנת תחילת הביטוח בניכוי הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ובניכוי התביעות התלויות כפי שחושבו כמפורט לעיל, נכלל עד ליום 31 בדצמבר, 2015, בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה. הגירעון, אם קיים, נזקף כהוצאה בדוח רווח והפסד. לעניין ביטול העודף ראה סעיף 4 להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

(ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן:
(המשך)

(3) תביעות תלויות המחשבות לפי השיטות כמפורט להלן: (המשך)

3.4 שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות. בענפים שאינם סטטיסטיים נלקחים השיבובים בחשבון בעת הערכת הסיכון בתיקי התביעה על בסיס פרטני.

3.5 להערכת חברות הביטוח המאוחדות, התביעות התלויות הינן נאותות, וזאת בהתחשב בכך שהתביעות התלויות מחושבות בעיקרן על בסיס אקטוארי וכוללות הפרשות מתאימות ככל שנדרש ל- IBNR.

(4) שינויים בחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי החל מיום 31 בדצמבר, 2015:

בחודש ינואר 2013 פורסמו תקנות חישוב העתודות וחוזר, שעודכן בחודש ינואר 2015. בנוסף פורסמה בחודש ינואר 2015 עמדת הממונה, לעניין נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך הדוחות הכספיים (להלן ביחד - "התיקון").

התיקון ביטל את תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה - 1984, כאשר במקומן תבואנה תקנות חישוב העתודות. השינוי המרכזי שיחול עם כניסת התיקון לתוקף הינו ביטול הצבירה בענפי רכב חובה וחבויות ויישום עמדת הממונה לעניין הנוהג המיטבי המפורטת בבאור 38(6)ב' (2) להלן. בענפים בהם האקטואר אינו מחשב הפרשה בהתאם לנוהג המיטבי, חברות הביטוח המאוחדות החליטו להמשיך וליישם את שיטת הצבירה, המהווה אומדן מקורב לזהירות הראויה הנדרשת בהתאם לשיטת הנוהג המיטבי.

התיקון נכנס לתוקף החל מהדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2015.

כצעד משלים לתיקון עודכנו, בחודש אוקטובר 2015, הוראות המדידה הכלולות בחוזר המאוחד, לגבי חלקם של מבטחי משנה בהוצאות רכישה נדחות ובפרמיה שטרם הורווחה בענפי ביטוח כללי וזאת החל מהדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2015.

התיקון טופל כשינוי מדיניות חשבונאית, אשר יישומו למפרע אינו פרקטי ולפיכך השפעת השינוי נזקפה כהתאמה לעודפים ליום 31 בדצמבר, 2015 ללא יישום למפרע.

השפעת התיקון האמור על הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה ליום 31 בדצמבר, 2015 היתה קיטון ביתרת העודפים בסך של כ- 28,303 אלפי ש"ח.

(ה) הוצאות רכישה נדחות בביטוח כללי כוללות עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות המיוחסות לרכישת פוליסות, המתייחסות לפרמיות שטרם הורווחו. הוצאות הרכישה מחושבות לפי שיעורי ההוצאות בפועל או לפי שיעורים תקינים, שנקבעו בתקנות הפיקוח, כאחוז מהפרמיה שטרם הורווחה, לכל ענף בנפרד, לפי הנמוך שבהם.

(ו) עסקים המתקבלים מהתאגיד המנהל של המאגר לביטוח רכב חובה ("הפול") בע"מ (להלן - הפול), מחברות ביטוח אחרות (לרבות ביטוח משותף), נכללים לפי דיווחים המתקבלים עד לתאריך הדיווח בתוספת הפרשות לפי העניין, והכול בהתאם לשיעור השתתפות חברות הביטוח המאוחדות בהם.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

3. ביטוח בריאות

(א) הכרה בהכנסה - ראה סעיף כ. להלן.

(ב) התחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות:

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות מחושבות בהתאם להוראות הממונה (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות וחלקם של מבטחי משנה בהן נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח (קטרינה רזניק F.I.L.A.A שהינה נושאת משרה במנורה ביטוח), למעט בענפי מחלות קשות וביטוח סיעודי, בהם מתבצעת הערכה האקטוארית על ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח על ביטוח חיים.

ההתחייבויות כוללות במידת הצורך, הפרשה בגין הפסד צפוי בברוטו ובשייר (פרמיה בחסר), המחושבת על בסיס הערכה אקטוארית על בסיס אומדן תזרים מזומנים בגין הכיסוי.

(ג) הוצאות רכישה נדחות:

הוצאות רכישה נדחות בביטוח בריאות כוללות עמלות לסוכנים ולמפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות, בקשר לרכישת פוליסות חדשות. ה-DAC בביטוח בריאות (מחלות ואשפוז) מחושב על פוליסות שנמכרו החל משנת 2005 ומופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ- 6 שנים ובביטוחי בריאות ארוכי טווח (סיעוד ומחלות קשות) לא יותר מ- 15 שנים. בפוליסות שבוטלו ה-DAC נמחק במועד הביטול.

מידי שנה בודקת האקטואריות הממונות את ברות ההשבה של ה-DAC. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שההתחייבויות בגין חוזי הביטוח בניכוי ה-DAC בגין הפוליסות שנמכרו מספיקות, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה-DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תמותה ותחלואה, הנקבעות על ידי האקטוארים הממונים מידי שנה על פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים.

(ד) בדיקת נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות (Liability Adequacy Test):

האקטוארית הממונה בודקת מדי שנה כי סך סכום העתודה בניכוי הוצאות רכישה נדחות מספיק לכסות את התזרים העתידי הצפוי בגין תביעות, עמלות והוצאות בניכוי פרמיות. התזרים נבדק לאחר ניכוי ביטולים צפויים ומהוון בריבית ריאלית, תחת הנחות סבירות. הבדיקה נעשית ברמת המוצר בהתאם להנחיות הממונה.

ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תמותה ותחלואה והן נקבעות על ידי האקטוארים הממונים במנורה ביטוח מדי שנה על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות הבדיקה נעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של ניסיון זה. לפרטים נוספים ראה באור 38(6)א(4) להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

3. ביטוח בריאות (המשך)

ה) תביעות תלויות
ההפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח סיעודי, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן ההפרשות לתביעות שאירעו אך לא דווחו (IBNR), נכללו במסגרת ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

ו) הפרשה בגין השתתפות ברווחים של מבטחים בביטוח קבוצתי
ההפרשה נכללה בסעיף "זכאים ויתרות זכות". כמו כן, השינוי בהפרשה קוזז מסעיף "פרמיה שהורווחה".

ז) ההתחייבויות הביטוחיות כוללות, במידת הצורך, הפרשה בגין הפסד צפוי, המחושבת על בסיס הערכה אקטוארית על בסיס אומדן תזרים מזומנים בגין החוזה.

ח. מכשירים פיננסיים

מכשיר פיננסי מוכר כנכס או התחייבות במועד קבלת התנאים החוזיים על ידי החברה (מועד העסקה).

1. מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים

מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים כוללים נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות. נכסים פיננסיים כוללים השקעות פיננסיות (נכסי חוב סחירים, נכסי חוב בלתי סחירים, מניות ואחרות) וכן נכסים פיננסיים אחרים כגון: פרמיות לגביה, חייבים אחרים, מזומנים ושווי מזומנים. כמו כן, מכשירים פיננסיים כוללים התחייבויות פיננסיות, כגון הלוואות ואשראי שנתקבלו ואשראי ספקים וזכאים אחרים.

ההכרה הראשונית במכשירים פיננסיים שאינם נגזרים הינה לפי שווי הוגן ולגבי מכשירים שאינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד בתוספת כל עלויות העסקה הישירות הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה הראשונית, מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים נמדדים כמפורט בהמשך. מכשיר פיננסי מוכר כנכס או כהתחייבות במועד קבלת התנאים החוזיים על ידי החברה (מועד העסקה).

מזומנים ושווי מזומנים

מזומנים כוללים יתרות מזומנים הניתנים לשימוש מיידי. שווי מזומנים כוללים השקעות לזמן קצר, ברמת נזילות גבוהה אשר ניתנים להמרה בנקל לסכומים ידועים של מזומנים ואשר חשופים לסיכון בלתי משמעותי של שינויים בשווי ואינם מוגבלים בשעבוד.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה

נכסים פיננסיים זמינים למכירה הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים, אשר יועדו כזמינים למכירה או שאינם מסווגים לאחת משתי הקבוצות: נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד או הלוואות וחייבים. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים פיננסיים זמינים למכירה נמדדים לפי השווי הוגן. רווחים או הפסדים כתוצאה מהתאמות שווי הוגן, למעט בגין ריבית והפרשי שער המתייחסים למכשירי חוב ודיבידנד ממכשיר הוגן, אשר נזקפים לרווח והפסד לסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון, נזקפים כרווח (הפסד) כולל אחר לקרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה. במועד גריעת ההשקעה או במקרה של ירידת ערך, הרווח או ההפסד כולל אחר שהוכר בעבר, נזקף לדוח רווח והפסד.

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

מכשיר פיננסי מסווג כנמדד לפי שווי הוגן דרך רווח והפסד, אם הוא מוחזק למסחר או אם יועד ככזה בעת ההכרה הראשונית בו.

הלוואות וחייבים

הלוואות וחייבים הינן השקעות המוחזרות בתשלומים קבועים או הניתנים לקביעה, שאינן נסחרות בשוק פעיל. לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות מוצגות על פי תנאיהן לפי העלות בתוספת עלויות עסקה ישירות, תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית, ובניכוי הפרשה לירידת ערך. חייבים לזמן קצר מוצגים לפי תנאיהם בערכם הנומינלי.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ח. מכשירים פיננסיים (המשך)

2. מכשירים פיננסיים נגזרים

נגזרים פיננסיים מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן, עלויות עסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. לאחר ההכרה הראשונית, נמדדים הנגזרים לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

3. נכסים והתחייבויות צמודי מדד שאינם נמדדים לפי שווי הוגן

ערכם של נכסים והתחייבויות פיננסיות צמודי מדד, שאינם נמדדים לפי שווי הוגן, משוערך בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית המדד בפועל.

4. ייעוד הנכסים הפיננסיים

הקבוצה קיבלה החלטות לייעוד הנכסים כדלקמן:

(א) נכסים של חברת ביטוח מאוחדת הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות תלויות תשואה

מרבית נכסים אלו, הכוללים מכשירים פיננסיים סחירים ומכשירים פיננסיים לא סחירים, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת מהנימוקים הבאים: מדובר בתיקים מנוהלים, נפרדים ומזוהים, אשר הצגתם לפי שווי הוגן תמנע עיוות חשבונאי של הצגת נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות לפי בסיסי מדידה שונים (MISMATCH), כמו כן הניהול מתבצע לפי שווי הוגן וביצועי התיק נמדדים לפי שווי הוגן בהתאם לאסטרטגיית ניהול סיכונים מתועדת, והמידע לגבי המכשירים הפיננסיים מדווח להנהלה (וועדת ההשקעות הרלוונטית) באופן פנימי על בסיס שווי הוגן.

חלק ממכשירי החוב הלא סחירים, הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות תלויות תשואה, סווגו כהלוואות וחייבים ונמדדים תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית, כמתאפשר על פי הוראות הממונה.

(ב) נכסים של חברות ביטוח מאוחדות שאינם נכללים בתיקי השקעות כנגד פוליסות תלויות תשואה (נוסטרו)

(1) נכסים שאינם סחירים, שאינם כוללים נגזרים משובצים או שאינם מהווים נגזרים

נכסי חוב שאינם סחירים הכוללים אגרות חוב מיועדות (אג"ח ח"צ), אגרות חוב בלתי סחירות אחרות, תעודות מסחריות, פקדונות בבנקים והלוואות, סווגו כהלוואות וחייבים. מניות שאינן סחירות סווגו כנכסים פיננסיים זמינים למכירה.

(2) נכסים סחירים שאינם כוללים נגזרים משובצים או שאינם מהווים נגזרים

נכסי חוב ומניות סחירים סווגו לקבוצת נכסים פיננסיים זמינים למכירה, למעט מלוות קצרי מועד ממשלתיות אשר יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד.

(3) נגזרים ומכשירים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם

נכסים אלו, סחירים ושאינם סחירים, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד.

(4) נכסים פיננסיים שהועברו אל חברת ביטוח מאוחדת מחברה מאוחדת שאינה חברת ביטוח

נכסים פיננסיים כאמור בסעיפים 1 ו-2 לעיל, אשר הועברו אל חברת ביטוח מאוחדת מחברה מאוחדת שאינה חברת ביטוח, מסווגים בחברת הביטוח המאוחדת בקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת בהתאם לסיווגם המקורי בחברה המעבירה כאמור בסעיף ג' להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ח. מכשירים פיננסיים (המשך)

4. ייעוד הנכסים הפיננסיים (המשך)

הקבוצה קיבלה החלטות לייעוד הנכסים כדלקמן: (המשך)

ג) מכשירים פיננסיים המוחזקים על ידי החברה וחברות בקבוצה שאינן חברות ביטוח

כל הנכסים הפיננסיים הסחירים של החברה והחברות הבנות שאינן חברות ביטוח, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, למעט ניירות ערך שהועברו מחברת ביטוח מאוחדת לחברה ומסווגים בדוח המאוחד כמכשירים פיננסיים זמינים למכירה, בהתאם לסיווגם המקורי בחברה המעבירה.

5. התחייבויות פיננסיות

א. התחייבויות פיננסיות בעלות מופחתת

כתבי התחייבות, אגרות חוב ואשראי נושאי ריבית מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן בניכוי עלויות עסקה מיוחדות ישירות (לדוגמה, עלויות גיוס הלוואה). לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות ואשראי נושאי ריבית מוצגים לפי עלות מופחתת תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית הלוקחת בחשבון גם את עלויות העסקה המיוחדות ישירות.

ב. התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד

התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד מתייחסות לנגזרים המיועדים עם ההכרה הראשונית בהם, להיות מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.

ג. התחייבויות בגין ערבויות פיננסיות

ההתחייבויות בגין ערבויות פיננסיות מוכרות לראשונה לפי השווי ההוגן תוך התחשבות גם בעלויות עסקה ישירות המיוחדות למתן הערבות. לאחר ההכרה הראשונית, ההתחייבות נמדדת לפי הסכום הגבוה מבין הסכום שהוכר לראשונה (בניכוי הפחתה מתאימה על פני תקופת הערבות) והאומדן לסכום שנדרש להכיר בו לתאריך הדיווח על פי IAS 37 בהתאם להסכם הערבות.

6. קיזוז מכשירים פיננסיים

נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות מקוזזים והסכום נטו מוצג בדוח על המצב הכספי, אם קיימת זכות שניתנת לאכיפה משפטית לקזז את הסכומים שהוכרו, וכן קיימת כוונה לסלק את הנכס ואת ההתחייבות על בסיס נטו, או לממש את הנכס ולסלק את ההתחייבות במקביל. הזכות לקזז חייבת להיות ניתנת לאכיפה משפטית לא רק במהלך העסקים הרגיל של הצדדים לחוזה, אלא גם במקרה של פשיטת רגל או חדלות פרעון של אחד הצדדים. על מנת שהזכות לקזז תהיה קיימת באופן מיידי, אסור שהיא תהיה תלויה באירוע עתידי או שיהיו פרקי זמן שבהם היא לא תחול, או שיהיו אירועים שיגרמו לפקיעתה.

7. גריעת מכשירים פיננסיים

נכסים פיננסיים

נכס פיננסי נגרע כאשר פקעו הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי מזומנים מהנכס הפיננסי, או כאשר הקבוצה מעבירה את הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי המזומנים מהנכס הפיננסי או נוטלת על עצמה מחויבות לשלם את תזרימי המזומנים שהתקבלו במלואם לצד שלישי, ללא עיכוב משמעותי, ובנוסף העבירה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס או לא העבירה ולא הותירה בידיה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס אך העבירה את השליטה על הנכס.

התחייבויות פיננסיות

התחייבות פיננסית נגרעת כאשר היא מסולקת, דהיינו ההתחייבות נפרעה, בוטלה או פקעה. התחייבות פיננסית מסולקת כאשר הקבוצה פורעת את ההתחייבות על ידי תשלום במזומן, בנכסים פיננסיים אחרים, בסחורות או שירותים, או משוחררת משפטית מההתחייבות.

8. לעניין ירידת ערך נכסים פיננסיים, ראה סעיף יג.1 להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ט. רכוש קבוע

1. הכרה ומדידה

פריטי רכוש קבוע נמדדים לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות, בניכוי פחת שנצבר והפסדים מירידת ערך, למעט נדל"ן בשימוש עצמי כאמור בסעיף 4 להלן.

עלות תוכנה שנרכשה, המהווה חלק בלתי נפרד מתפעול הציוד המתייחס, מהוונת כחלק מעלות ציוד זה.

עלות נכס בהקמה כוללת את עלות החומרים, עלויות אשראי וכן כל עלות נוספת שניתן לייחס במישרין להבאת הנכס למיקום ולמצב כך שיוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה.

2. עלויות עוקבות

עלות החלפת חלק מפריט רכוש קבוע מוכרת כחלק מהערך בספרים של אותו פריט אם צפוי כי התועלת הכלכלית העתידית הגלומה בפריט תזרום אל הקבוצה וכי עלותו ניתנת למדידה באופן מהימן. הערך בספרים של החלק שהוחלף נגרע. עלויות תחזוקה שוטפות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

3. פחת

פחת נזקף לדוח רווח והפסד לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של כל חלק מפריטי הרכוש הקבוע.

שיעורי הפחת בהם נעשה שימוש בתקופה השוטפת ובתקופות ההשוואתיות הינו כדלקמן:

בניינים (למעט מרכיב הקרקע) -	4%
שיפורים במושכר -	לאורך תקופת השכירות החזויה
כלי רכב -	15%
מחשבים וציוד היקפי -	25%-33%
ציוד וריהוט משרדי -	6%-15%
שדות סולאריים -	3.33%-6.67%

אורך החיים השימושיים, שיטת הפחת וערך השייר נבחנים לפחות פעם בשנה והשינויים מטופלים כשינוי אומדן חשבונאי באופן של מכאן ולהבא מהמועד שבו בוצע השינוי. הפחתת נכסים מופסקת כמוקדם מבין המועד בו הנכס מסווג כמוחזק למכירה לבין המועד שבו הנכס נגרע.

נכס נגרע מהדוחות הכספיים במועד המכירה או כאשר לא צפויות עוד הטבות כלכליות מהשימוש בנכס. רווח או הפסד מגרעת הנכס (המחושב כהפרש בין התמורה נטו מהגרעה והעלות המופחתת בדוחות הכספיים) נכלל בדוח רווח והפסד בתקופה בה נגרע הנכס.

4. הערכה מחדש נדל"ן בשימוש עצמי

החל משנת הדוח, אימצה הקבוצה את מודל ההערכה מחדש למדידת נדל"ן בשימוש עצמי. בהתאם למודל זה, נמדד הנדל"ן בשווי ההוגן והשפעת השיעור כאמור, בניכוי השפעת המס, נזקפה לקרן הון מהערכה מחדש. יתרת קרן ההערכה מחדש שנוצרה בשנת הדוח הסתכמה לסך של כ- 141,042 אלפי ש"ח לפני מס (סך של כ- 108,654 אלפי ש"ח לאחר מס).

הערכות השווי בוצעו על ידי מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי שהינו בעל כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. השווי ההוגן נקבע בהתאם למספר מתודולוגיות שיערוך, לרבות גישת העלות, גישת ההשוואה והיוון דמי שכירות ראויים מנכסים דומים.

נכס שהוערך מחדש מופחת על בסיס הסכום המשווער. הערכות מחדש מבוצעות באופן סדיר על מנת לוודא שהיתרה בדוחות הכספיים אינה שונה באופן מהותי מהערך שהיה נקבע לפי השווי ההוגן בתאריך הדיווח. ירידת ערך של נכס שהוערך מחדש נזקפת ישירות לרווח כולל אחר, עד לסכום שבו קיימת יתרת זכות בקרן ההערכה מחדש בגין אותו נכס. ירידת ערך מעבר לכך תיזקף לרווח והפסד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ט. רכוש קבוע (המשך)

4. הערכה מחדש נדל"ן בשימוש עצמי (המשך)

עלייה בערכו של נכס כתוצאה מהערכה מחדש, מוכרת ברווח או הפסד עד לסכום שבו היא מבטלת ירידה כתוצאה מהערכה מחדש של אותו נכס, שהוכרה קודם לכן ברווח או הפסד. כל עלייה נוספת לאחר מכן נזקפת לקרן הערכה מחדש.

קרן הערכה מחדש מועברת ישירות לעודפים כאשר הנכס נגרע.

5. שינוי ייעוד

העברת נכס מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מתבצעת כאשר יש שינוי בייעוד, כגון הפסקת שימוש בנכס על-ידי הבעלים או הסכם שכירות תפעולית עם צד שלישי. ההפרש בין השווי ההוגן לעלות של נכס שהועבר מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מטופל כהערכה מחדש בהתאם ל-16 IAS ונזקף לקרן הערכה מחדש.

העברת נכס מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע מתבצעת כאשר יש שינוי בייעוד, כגון התחלת שימוש בנכס על-ידי הבעלים. העלות של הנכס המועבר מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע הינה השווי ההוגן במועד המעבר.

י. נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה הינו נדל"ן (קרקע, מבנה או שניהם) המוחזק על ידי הבעלים לצורך הפקת דמי שכירות או לשם עליית ערך, או שתיהן.

נדל"ן להשקעה נמדד לראשונה לפי עלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. בתקופות עוקבות הנדל"ן להשקעה נמדד לפי שווי הוגן, אשר משקף את תנאי השוק במועד הדיווח, בניכוי היטלים עתידיים. רווחים או הפסדים הנובעים משינויים בשווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה, נזקפים לרווח או הפסד במועד התהוותם. נדל"ן להשקעה אינו מופחת באופן שיטתי.

לצורך קביעת השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה מתבססת הקבוצה על הערכת שווי שמבוצעת על ידי מעריכים חיצוניים בלתי תלויים שהינם מומחים בהערכות שווי של נדל"ן והינם בעלי הידע והניסיון הנדרשים. ראה באור 9 ב' להלן.

יא. חכירות

המבחנים לסיווג חכירה כמימונית או כתפעולית מבוססים על מהות ההסכמים והם נבחנים במועד ההתקשרות על-פי הכללים להלן שנקבעו בתקן IAS 17.

הקבוצה כחוכר

1. חכירה מימונית

בחכירה מימונית, הועברו לקבוצה באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הקשורים לשימוש בנכס החכור. הנכס החכור נמדד בתחילת תקופת החכירה לפי הנמוך מבין השווי ההוגן של הנכס החכור או הערך הנוכחי של תשלומי החכירה המינימליים ולאחר מכן מופחת לאורך תקופת החיים השימושיים שלו או תקופת החכירה, הקצרה מבין השתיים.

2. חכירה תפעולית

הסכמי חכירה, בהם לא מועברים באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הגלומים בשימוש בנכס החכור, מסווגים כחכירה תפעולית. תשלומי החכירה מוכרים כהוצאה בדוח רווח והפסד באופן שוטף על פני תקופת החכירה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. חכירות (המשך)

הקבוצה כמחכיר

חכירה תפעולית

נכסים אשר לא מועברים באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הקשורים לבעלות על הנכס, מסווגים כחכירה תפעולית. עלויות ראשוניות ישירות שהתהוו בגין הסכם החכירה, מתווספות לעלות הנכס המוכר ומוכרות כהוצאה לאורך תקופת החכירה לפי אותו בסיס. תקבולי החכירה מוכרים כהכנסה ברווח או הפסד בקו ישר על פני תקופת החכירה. תקבולי חכירה מותנים נזקפים לדוח רווח והפסד כהכנסה במועד שבו לחברה זכאות לקבלם.

יב. נכסים בלתי מוחשיים

נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בנפרד נמדדים עם ההכרה הראשונית לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בצירופי עסקים נכללים לפי השווי ההוגן במועד הרכישה. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים בלתי מוחשיים מוצגים על פי עלותם בניכוי הפחתה מצטברת ובניכוי הפסדים מירידות ערך שנצברו.

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים בלתי מוגדר אינם מופחתים באופן שיטתי וכפופים לבחינת ירידת ערך מדי שנה וכן בכל עת שקיים סימן המצביע כי ייתכן שחלה ירידת ערך (ראה גם סעיף יג.4. להלן). אורך החיים השימושיים של נכסים אלה נבחן מדי שנה כדי לקבוע אם הערכת אורך החיים כבלתי מוגדר עדיין תקפה. אם האירועים והנסיבות אינם תומכים עוד בהערכה כאמור, השינוי באורך החיים השימושיים מבלתי מוגדר למוגדר מטופל כשינוי באומדן חשבונאי, ובאותו מועד נבחנת גם ירידת ערך ומופחת הנכס באופן שיטתי על פני תקופת אורך החיים השימושים שלו.

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים מוגדר מופחתים על פני אורך החיים השימושיים שלהם על בסיס שיטת הקו הישר ונבחנת לגביהם ירידת ערך כאשר קיימים סימנים המצביעים על כך שקיימת לגביהם ירידת ערך. תקופת ההפחתה ושיטת ההפחתה של נכס בלתי מוחשי עם אורך חיים שימושיים מוגדר נבחנות לפחות בכל סוף שנה.

1. עלויות פיתוח תוכנה

הוצאות פיתוח תוכנה מהוונות אך ורק אם ניתן למדוד באופן מהימן את עלויות הפיתוח; התוכנה ישימה מבחינה טכנית ומסחרית; צפויה הטבה כלכלית עתידית מהפיתוח, ולקבוצה כוונה ומקורות מספיקים להשלים את הפיתוח ולהשתמש בתוכנה. הוצאה שהוונה כוללת שכר עבודה ישיר שניתן לייחסו ישירות להכנת הנכס ולשימוש המיועד. הוצאות פיתוח אחרות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

2. תוכנות

נכסי הקבוצה כוללים מערכות מחשב המורכבות מחומרה ותוכנות. תוכנות המהוות חלק אינטגרלי מחומרה, אשר אינה יכולה לפעול ללא התוכנות המותקנות עליה, מסווגות כרכוש קבוע. לעומת זאת, רישיונות לתוכנות העומדות בפני עצמן ומוסיפות פונקציונליות נוספת לחומרה, מסווגים כנכסים בלתי מוחשיים.

3. עלויות עוקבות

עלויות עוקבות מוכרות כנכס בלתי מוחשי אך ורק כאשר הן מגדילות את ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בנכס בגינו הן הוצאו. כל העלויות האחרות, לרבות עלויות הקשורות למוניטין או מותגים שפותחו באופן עצמי, נזקפות לדוח רווח והפסד עם התהוותן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יב. נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

4. הפחתה

הפחתה נזקפת לדוח רווח והפסד על פני אומדן אורך החיים השימושי של הנכסים הבלתי מוחשיים, פרט למוניטין, מהמועד שבו הנכסים זמינים לשימוש.

אומדן אורך החיים השימושי לתקופה הנוכחית ולתקופות השוואתיות הינו כדלקמן:

(א) עודף עלות המימוש לתיק ביטוח נרכש מופחת על פני 5 שנים, עודף עלות המימוש לקשרי סוכנים והסכמי התקשרות של סוכנות ביטוח מאוחדת מופחת על פני 10-20 שנים ועודף עלות המימוש לשם מסחרי מופחת על פני 6 שנים.

(ב) עודף עלות שנוצר ברכישה של מבטחים פנסיה והמימוש לתיק לקוחות מופחת על פני 20 שנים.

(ג) עודפי עלות שנוצרו ברכישת זכויות ניהול קופות גמל והמימושים לתיקי לקוחות מופחתים על פני תקופה של 5 עד 12 שנים (ראה באור 5 להלן).

(ד) תוכנות - מופחתות בקו ישר על פני 4-8 שנים.

האומדנים בדבר שיטת הפחת ואורך החיים השימושי נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנת דיווח.

יג. ירידת ערך והפרשות לחובות מסופקים

הקבוצה בוחנת בכל תאריך דיווח אם קיימת ירידת ערך כמפורט להלן:

1. השקעות פיננסיות

א. נכסים פיננסיים המוצגים בעלות מופחתת

ראיה אובייקטיבית לירידת ערך קיימת כאשר אירוע אחד או יותר השפיעו באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים מהנכס לאחר מועד ההכרה.

הקבוצה בוחנת ראיות לירידת ערך לגבי נכסי חוב המסווגים להלוואות וחייבים ברמת הנכס הבודד.

במידה וקיימת ראיה אובייקטיבית כי צפוי הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, סכום ההפסד הנזקף לדוח רווח והפסד נמדד כהפרש בין יתרת הנכס בספרים והערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים, המהוונים בהתאם לשיעור הריבית האפקטיבית המקורית של הנכס הפיננסי.

בתקופות עוקבות הפסד מירידת ערך מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את השבת ערכו של הנכס לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד. ביטול כאמור נזקף לרווח והפסד עד לגובה ההפסד שהוכר.

ב. נכסים פיננסיים זמינים למכירה

הראיה לירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירים הוניים, כוללת ירידה משמעותית או מתמשכת בשווי ההוגן של הנכס מתחת לעלותו וכן בחינת שינויים בסביבה הטכנולוגית, הכלכלית או המשפטית או בסביבת השוק בה פועלת החברה שהנפיקה את המכשיר. הבחינה של ירידה משמעותית או מתמשכת, תלויה בנסיבות בכל תאריך דיווח, כאשר, במסגרת הבחינה, מובאות בחשבון התנודתיות ההיסטורית בשווי ההוגן וכן קיומה של ירידה בשווי ההוגן בשיעור כולל של 20% ומעלה או ירידת ערך הנמשכת לאורך תקופה העולה על שנה. כאשר קיימת ראיה לירידת ערך, ההפסד המצטבר שנזקף לרווח כולל אחר, מסווג מחדש לרווח והפסד. בתקופות עוקבות, ביטול הפסד מירידת ערך אינו נזקף לרווח והפסד אלא נזקף לרווח כולל אחר.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יג. ירידת ערך והפרשות לחובות מסופקים (המשך)

1. השקעות פיננסיות (המשך)

ב. נכסים פיננסיים זמינים למכירה (המשך)

ראיות לירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירי חוב, כוללות אירוע אחד או יותר שהשפיעו באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים מהנכס לאחר מועד ההשקעה. כאשר קיימת ראייה לירידת ערך, ההפסד המצטבר שנזקף לרווח כולל אחר, הנמדד כהפרש בין עלות הרכישה (בניכוי תשלומי קרן, הפחתות לפי שיטת הריבית האפקטיבית והפסדים קודמים מירידת ערך) לבין השווי ההוגן, מוכר כהפסד מירידת ערך בדוח רווח והפסד. בתקופות עוקבות הפסד מירידת ערך שיוחס למכשיר חוב מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את העלייה בשווי ההוגן לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד מירידת הערך. ביטול כאמור נזקף לרווח והפסד עד לגובה ההפסד שהוכר.

2. ביטוח משנה

א. ההתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי חברות הביטוח המאוחדות אינן משחררות אותן מהתחייבויותיהן כלפי המבוטחים על פי פוליסות הביטוח.

מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על פי החוזים עימו, עלול לגרום לחברות הביטוח המאוחדות הפסדים.

ב. חברות הביטוח המאוחדות מבצעות הפרשה לחובות מסופקים בגין חובות מבטחי משנה שגבייתם מוטלת בספק על בסיס הערכות סיכון פרטניות ועל בסיס עומק החוב. בנוסף, בקביעת חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות הביטוחיות מתחשבות חברות הביטוח המאוחדות, בין היתר, בהערכת אפשרות הגביה ממבטחי המשנה. כאשר חלקם של מבטחי המשנה כאמור מחושב על בסיס אקטוארי, חלקם של אותם מבטחי משנה שבקשיים מחושב בהתאם להמלצת האקטואר, המביאה בחשבון את כלל גורמי הסיכון. כמו כן, מתחשבות חברות הביטוח המאוחדות בעת עריכת ההפרשות, בין היתר, בנכונות הצדדים להגיע להסכמי CUT OFF (סיום התקשרויות בדרך של פירעון סופי של החובות) במטרה לצמצם את החשיפה.

3. פרמיה לגבייה

הפרשה לחובות מסופקים בגין פרמיות לגבייה מחושבת בהתאם לגיל החוב ובנוסף נקבעת באופן ספציפי בגין חובות שלדעת ההנהלה גבייתם מוטלת בספק.

4. נכסים שאינם פיננסיים

הקבוצה בוחנת אפשרות לירידת ערך של נכסים שאינם פיננסיים (למעט הוצאות רכישה נדחות, נדל"ן להשקעה ונכסי מס נדחים), כאשר ישנם סימנים כתוצאה מאירועים או שינויים בנסיבות המצביעים על כך שיתרת הנכסים בספרים אינה בר-השבה. במקרים בהם יתרת הנכסים הלא פיננסיים בספרים עולה על הסכום בר-ההשבה שלהם, מופחתים הנכסים לשווי בר-ההשבה שלהם. השווי בר-ההשבה הוא הגבוה מבין מחיר המכירה, נטו ושווי שימוש.

בהערכת שווי השימוש מהוונים תזרימי המזומנים הצפויים לפי שיעור ניכיון לפני מס המשקף את הסיכונים הספציפיים לכל נכס. בגין נכס שאינו מייצר תזרימי מזומנים עצמאיים נקבע סכום בר-השבה עבור היחידה מניבת המזומנים שאלה שייך הנכס. הפסדים מירידת ערך נזקפים לדוח רווח והפסד לסעיף הוצאות הנהלה וכלליות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יג. ירידת ערך והפרשות לחובות מסופקים (המשך)

4. נכסים שאינם פיננסיים (המשך)

הקריטריונים הייחודיים להלן מיושמים בבחינת ירידת ערך של הנכסים הספציפיים הבאים:

(א) מוניטין

לצורך בחינת ירידת ערך, מוניטין שנרכש בצירוף עסקים מוקצה במועד הרכישה לכל אחת מהיחידות מניבות המזומנים של הקבוצה, שצפויות להפיק תועלת מצירוף העסקים.

הקבוצה בוחנת את המוניטין לצורך ירידת ערך, בתום כל שנה, או לעיתים קרובות יותר אם אירועים או שינויים בנסיבות מצביעים על כך שקיימת ירידת ערך.

ירידת ערך נקבעת בגין מוניטין על ידי בחינת סכום בר-ההשבה של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) שאלה מתייחס המוניטין. כאשר סכום בר-ההשבה של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) נמוך מהיתרה בספרים של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) שאלה הוקצה המוניטין, מוכר הפסד מירידת ערך המיוחס ראשית למוניטין. הפסדים מירידת ערך מוניטין אינם מבוטלים בתקופות עוקבות.

(ב) חברות כלולות

הקבוצה קובעת, לאחר יישום שיטת השווי המאזני, אם יש צורך להכיר בהפסד נוסף בגין ירידת ערך של ההשקעה בחברות כלולות. הקבוצה קובעת בכל תאריך דיווח אם קיימת ראיה אובייקטיבית לירידת ערך של ההשקעה בחברה כלולה. במידה ויש צורך בכך, מוכר הפסד מירידת ערך, בסכום הפרש בין סכום בר ההשבה של ההשקעה בחברה הכלולה לבין ערכה בדוחות הכספיים. סכום בר ההשבה הינו הגבוה מבין שווי הוגן ושווי שימוש המחושב בהתבסס על הערכת שווי של תזרימי המזומנים נטו שמפיקה החברה הכלולה. ההפסד מירידת ערך נזקף לדוח רווח והפסד בסעיף חלק ברווחי חברות כלולות, נטו.

לדעת הקבוצה, לבחינה קבוצתית של ירידת ערך לגבי הנכסים שפורטו לעיל, לא צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים, היות והבחינה ברמת הנכס הבודד מזהה את הרוב המוחלט של ההפסדים שהתהוו.

יד. מדידת שווי הוגן

שווי הוגן הוא המחיר שהיה מתקבל במכירת נכס או המחיר שהיה משולם להעברת התחייבות בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה.

מדידת שווי הוגן מבוססת על ההנחה כי העסקה מתרחשת בשוק העיקרי של הנכס או ההתחייבות, או בהעדר שוק עיקרי, בשוק הכדאי ביותר.

השווי ההוגן של נכס או התחייבות נמדד תוך שימוש בהנחות שמשתתפים בשוק ישתמשו בעת תמחור הנכס או ההתחייבות, בהנחה שמשתתפים בשוק פועלים לטובת האינטרסים הכלכליים שלהם.

מדידת שווי הוגן לנכס לא פיננסי מביאה בחשבון את היכולת של משתתף בשוק להפיק הטבות כלכליות באמצעות הנכס בשימוש המיטבי שלו או על ידי מכירתו למשתתף אחר בשוק שישתמש בנכס בשימוש המיטבי שלו.

הקבוצה משתמשת בטכניקות הערכה שמתאימות לנסיבות ושקיימים עבורן מספיק נתונים שניתנים להשגה כדי למדוד שווי הוגן, תוך מיקסום השימוש בנתונים רלוונטיים הניתנים לצפייה ומיזעור השימוש בנתונים שאינם ניתנים לצפייה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

י. מדידת שווי הוגן (המשך)

השווי ההוגן של מכשירים פיננסיים הנסחרים בשוק פעיל נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך הדיווח. בגין מכשירים פיננסיים שלהם אין שוק פעיל, השווי ההוגן נקבע באמצעות שימוש בשיטות הערכה. שיטות אלו כוללות התבססות על עסקאות שבוצעו לאחרונה בתנאי שוק, התייחסות לשווי השוק הנוכחי של מכשיר אחר דומה במהותו, היוון תזרימי מזומנים או שיטות הערכה אחרות. השווי של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים, ראה באור 13 ז'.

כל הנכסים וההתחייבויות הנמדדים בשווי הוגן או שניתן גילוי לשווי ההוגן שלהם, מחולקים לקטגוריות בתוך מדרג השווי ההוגן, בהתבסס על רמת הנתונים הנמוכה ביותר, המשמעותית למדידת השווי ההוגן בכללותה:

- רמה 1- מחירים מצוטטים (ללא התאמות) בשוק פעיל של נכסים והתחייבויות זהים.
- רמה 2- נתונים שאינם מחירים מצוטטים שנכללו ברמה 1, אשר ניתנים לצפייה במישרין או בעקיפין.
- רמה 3- נתונים שאינם מבוססים על מידע שוק ניתן לצפייה (טכניקות הערכה ללא שימוש בנתוני שוק ניתנים לצפייה).

טו. נכס המיועד למכירה

נכס מסווג כמיועד למכירה, כאשר יישבו ייעשה בעיקר באמצעות עסקת מכירה ולא באמצעות שימוש מתמשך. האמור מתקיים כאשר הנכס זמין למכירה מיידית במצבו הנוכחי, קיימת מחויבות של החברה למכירה, קיימת תוכנית לאיתור קונה והמימוש צפוי ברמת ודאות גבוהה ביותר להסתיים בתוך שנה ממועד הסיווג. נכס זה מוצג כנכס שוטף בנפרד בדוח על המצב הכספי לפי שווי ההוגן בניכוי עלויות למכירה.

טז. הון מניות

עלויות המתייחסות ישירות להנפקת מניות מוצגות כהפחתה מההון.

יז. התחייבויות בשל הטבות לעובדים

1. הטבות לזמן קצר

הטבות לעובדים לזמן קצר הינן הטבות אשר צפויות להיות מסולקות במלואן תוך שנה מתום תקופת הדיווח השנתית, בה העובדים סיפקו את השירות המתייחס והן כוללות משכורות, ימי חופשה, הבראה והפקדות מעסיק לביטוח לאומי ומוכרות כהוצאות עם מתן השירותים. התחייבות בגין בונוס במזומן או תוכנית להשתתפות ברווחים, מוכרת כאשר לקבוצה קיימת מחויבות משפטית או משתמעת לשלם את הסכום האמור בגין שירות שניתן על ידי העובד וניתן לאמוד באופן מהימן את הסכום.

2. הטבות לאחר סיום העסקה

בקבוצה קיימות מספר תוכניות הטבה לאחר העסקה. התוכניות ממומנות בדרך כלל על ידי הפקדות בחברות ביטוח ובקרנות פנסיה (להלן - נכסי תוכנית).

תוכניות להפקדה מוגדרת

בהתאם לסעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, משלמת הקבוצה באופן קבוע תשלומים מבלי שתהיה לה מחויבות משפטית או משתמעת לשלם תשלומים נוספים, גם אם בקרן לא הצטברו סכומים מספיקים כדי לשלם את כל ההטבות לעובד המתייחסות לשירות העובד בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הפקדות הקבוצה בתוכניות הפקדה מוגדרת, נזקפות כהוצאה לרווח והפסד במקביל לקבלת שירותי העבודה מהעובד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יז. התחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

2. הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

תוכניות להפקדה מוגדרת (המשך)

בנוסף, לקבוצה תוכנית להטבה מוגדרת בגין תשלום פיצויים בהתאם לחוק פיצויי פיטורין, אשר לפיו זכאים עובדים לקבל פיצויים עם פיטוריהם או פרישתם. ההתחייבות בשל סיום העסקה נמדדת לפי שיטת שווי אקטוארי של יחידת הזכאות החזויה. החישוב האקטוארי מביא בחשבון עלויות שכר עתידיות ושיעור עזיבת עובדים, וזאת על בסיס הערכה של עיתוי התשלום. הסכומים מוצגים על בסיס היוון תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים, לפי שיעורי הריבית בהתאם לתשואה במועד הדיווח של אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה, אשר מועד פרעון דומה לתקופת ההתחייבות המתייחסת לפיצויי הפרישה. לגבי השפעת השינוי אשתקד כתוצאה משימוש בשיעור ריבית של אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה, ראה באור 23 ס' 2.2). להלן.

הקבוצה מפקידה כספים בגין התחייבויותיה לתשלום פיצויים לחלק מעובדיה באופן שוטף בקרנות פנסיה וחברות ביטוח (להלן - נכסי התוכנית). נכסי התוכנית הינם נכסים המוחזקים על ידי קרן הטבות עובד לזמן ארוך או בפוליסות ביטוח כשירות. נכסי התוכנית אינם זמינים לשימוש נושי הקבוצה ולא ניתן לשלםם ישירות לקבוצה.

מרכיב הפיצויים בפוליסות שהופקו על ידי חברת ביטוח מאוחדת אינו מהווה נכסי תוכנית בדוחות הכספיים ומקוזז מההתחייבויות בגין חוזי הביטוח.

ההתחייבות בשל הטבות לעובדים המוצגת בדוח על המצב הכספי מייצגת את הערך הנוכחי של התחייבות הטבות המוגדרת בניכוי השווי ההוגן של נכסי התוכנית.

מדידות מחדש של ההתחייבות נטו נזקפות לרווח כולל אחר בתקופה בה הם נוצרו.

3. הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך

ההתחייבות נטו של הקבוצה בגין הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך, שאינן מתייחסות לתכניות הטבה לאחר העסקה, היא בגין סכום ההטבה העתידית המגיעה לעובדים בגין שירותים שהוענקו בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. סכום הטבות אלו מהווה לערכו הנוכחי. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה, אשר מועד פרעון דומה לתנאי המחויבויות של הקבוצה.

יח. עסקאות תשלומים מבוססי מניות

עסקאות המסולקות במזומן

עלות עסקה המסולקת במזומן נמדדת לפי השווי ההוגן במועד ההענקה באמצעות שימוש במודל תמחור מקובל, ראה פרטים נוספים בבאור 34 להלן. השווי ההוגן מוכר כהוצאה על פני תקופת ההבשלה ובמקביל מוכרת התחייבות. ההתחייבות נמדדת מחדש בכל תקופת דיווח לפי השווי ההוגן עד לסילוקה, כאשר שינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יט. הפרשות

הפרשה בהתאם ל- IAS 37 מוכרת כאשר לקבוצה יש מחוייבות נוכחית, משפטית או משתמעת, כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, הניתנת לאמידה בצורה מהימנה, וכאשר צפוי כי יידרש שימוש במשאבים כלכליים על מנת לסלק את המחויבות.

הפרשה בגין תביעות משפטיות מוכרת כאשר לקבוצה מחוייבות קיימת (משפטית או משתמעת) כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, ויותר סביר מאשר לא כי הקבוצה תידרש למשאביה הכלכליים לסילוק המחוייבות וניתן לאמוד את המחוייבות באופן מהימן.

היטלים המוטלים על החברה על ידי מוסדות ממשלה באמצעות חקיקה, מטופלים בהתאם לפרשנות IFRIC 21, לפיה ההתחייבות לתשלום ההיטל תוכר רק בעת קרות האירוע היוצר את המחוייבות לתשלום.

כ. הכרה בהכנסה

1. פרמיות:

(א) פרמיות בביטוח חיים ובביטוח בריאות, לרבות פרמיות חסכון ולמעט תקבולים בגין חוזי השקעה נרשמות כהכנסות בהגיע מועד גבייתן.

ביטולים נרשמים במועד קבלת ההודעה מבעל הפוליסה, או באופן יזום עקב פיגורים בתשלום, בכפוף להוראות כל דין. השתתפות המבוטחים ברווחים בפוליסות מנוכה מהפרמיות.

(ב) פרמיות בביטוח כללי נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים. הפרמיות מתייחסות בעיקרן לתקופת ביטוח של שנה. ההכנסות מפרמיה ברוטו ושינויים בפרמיה שטרם הורווחה בגינה, נרשמים בסעיף פרמיות שהורווחו ברוטו.

פרמיות בענף רכב חובה נזקפות לרווח והפסד בעת פירעון הפרמיה אך לא לפני תחילת תקופת הביטוח הואיל והכיסוי הביטוחי מותנה בתשלום הפרמיה.

פרמיות בענף דירות המבוטחות כבטוחה למשכנתא נרשמות כהכנסה בהגיע מועד גבייתן (מדי חודש).

פרמיות מפוליסות שתחילת הביטוח שלהן לאחר תאריך הדיווח נזקפות לרווח והפסד כהכנסות מראש.

ההכנסות שנכללו בדוחות הכספיים המאוחדים הינן לאחר ביטולים שנתקבלו מבעלי פוליסות, ובניכוי ביטולים והפרשות עקב אי פירעון דמי הביטוח, בכפוף להוראות כל דין ובניכוי השתתפות המבוטחים ברווחים, על בסיס ההסכמים שבתוקף.

2. דמי ניהול:

(א) דמי ניהול בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:

דמי הניהול מחושבים בהתאם להנחיות הממונה על בסיס התשואה וצבירת החיסכון של המבוטחים בתיק תלוי התשואה.

דמי הניהול כוללים את המרכיבים דלקמן:

פוליסות שנמכרות החל מ-1 בינואר, 2004 - דמי ניהול קבועים בלבד.
בגין פוליסות שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר, 2003 - דמי ניהול קבועים ומשתנים.

דמי הניהול הקבועים מחושבים בשיעורים קבועים מצבירת החיסכון ונרשמים על בסיס צבירה.

דמי הניהול המשתנים מחושבים כשיעור מהרווח הריאלי השנתי (מה-1 בינואר ועד ה-31 בדצמבר) בניכוי דמי הניהול הקבועים. ניתן לגבות רק דמי ניהול משתנים חיוביים ובניכוי סכומים שליליים שנצברו בשנים קודמות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כ. הכרה בהכנסה (המשך)

2. דמי ניהול: (המשך)

(א) דמי ניהול בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה: (המשך)

במהלך השנה נרשמים דמי הניהול המשתנים על בסיס צבירה בהתאם לתשואה החודשית הריאלית, ככל שהיא חיובית. בחודשים בהם התשואה הריאלית שלילית מוקטנים דמי הניהול המשתנים עד לגובה סך דמי הניהול המשתנים שנגבו במצטבר מתחילת השנה. תשואה שלילית שלא בוצע בגינה הקטנה של דמי ניהול במהלך השנה השוטפת, תנוכה לצורך חישוב דמי הניהול המשתנים מתשואה חיובית בשנה העוקבת.

דמי ניהול בגין חוזי השקעה כוללים גם דמי ניהול בגין הגביה השוטפת.

(ב) דמי ניהול מקרנות פנסיה, קופות גמל, קרנות נאמנות וניהול תיקים:

הכנסות מניהול קרנות פנסיה וקופות גמל נזקפות על בסיס יתרות הנכסים המנוהלים ועל בסיס התקבולים מהעמיתים, בהתאם להנחיות הממונה. הכנסות מניהול קרנות נאמנות נזקפות על בסיס צבירה בגין השווי הנקי השנתי הממוצע של נכסי הקרנות. הכנסות מניהול תיקי השקעות נזקפות על בסיס צבירה בגין יתרות הנכסים המנוהלים.

3. עמלות:

הכנסות מעמלות בסוכנויות ביטוח מאוחדות נזקפות בעת התהוותן.

הכנסות מעמלות ממבטחי משנה נזקפות במועד הזכאות לקבלתן, בהתאם להסכמים עם מבטחי המשנה.

הכנסות מעמלות חיתום וניהול, הכפופות לביצוע בפועל של הנפקה, נזקפות לדוח רווח והפסד רק לאחר הנפקת ניירות הערך או במועד שהתגבשו התחייבויות המנפיקים והקונים, לפי המוקדם ובמקביל נזקפות ההוצאות הכרוכות בביצוען.

4. הכנסות מהפקת חשמל:

הכנסות מהפקת חשמל בחברות מאוחדות מוכרות בעת ייצור החשמל.

כא. רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו, הכנסות מימון והוצאות מימון

רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון כוללים הכנסות ריבית והפרשי הצמדה בגין נכסי חוב ויתרות חובה אחרות, הכנסות מדיבידנד, רווחים (הפסדים) נטו ממכירת נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה והפסדים שהועברו לרווח והפסד בגין ירידות ערך קבועות, שינויים בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, שינויים בשווי ההוגן של נגזרים המוצגים כהתחייבויות פיננסיות, הפסדים מירידות ערך קבועות בנכסי חוב שאינם סחירים, רווחים (הפסדים) ממטבע חוץ בגין נכסי חוב ושינויים בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה והכנסות מדמי שכירות של נדל"ן להשקעה.

רווחים (הפסדים) ממימוש השקעות מחושבים כהפרש בין תמורת המימוש נטו ובין העלות המקורית או העלות המופחתת ומוכרים בעת קרות אירוע המכירה.

רווחים והפסדים מהפרשי שער ושינויים בשווי ההוגן של ההשקעות הפיננסיות מדווחים בנטו.

הכנסות ריבית מוכרות עם צבירתן, באמצעות שיטת הריבית האפקטיבית. הכנסות מדיבידנדים מוכרות במועד בו מוקנית לחברה הזכות לקבלת תשלום.

הכנסות מדמי שכירות מוכרות לפי שיטת הקו הישר על פני תקופת השכירות.

הוצאות מימון כוללות הוצאות ריבית והפרשי הצמדה בגין התחייבויות פיננסיות וריבית והפרשי שער על פקדונות ויתרות מבטחי משנה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כב. עלויות אשראי

הקבוצה מהוונת עלויות אשראי הקשורות ברכישה, הקמה או ייצור נכסים כשירים. נכס כשיר הינו נכס אשר נדרשת תקופת זמן משמעותית להכנתו לשימוש המיועד או מכירתו והוא כולל רכוש קבוע ותוכנות מחשב. היוון עלויות האשראי מתחיל במועד שבו הוצאו עלויות בגין הנכס עצמו, התחילו הפעולות להכנת הנכס ונצברו עלויות אשראי, ומסתיים כאשר הושלמו מהותית כל הפעולות להכנת הנכס הכשיר לשימוש המיועד או למכירתו.

כג. הוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות הנהלה וכלליות מסווגות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות, הנכללות בסעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, להוצאות הקשורות ברכישה, הנכללות בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות וליתרת הוצאות הנהלה וכלליות אחרות הנכללות בסעיף זה. הסיווג נערך בהתאם למודלים פנימיים של הקבוצה, המבוססים על הוצאות ישירות שנזקפו והוצאות עקיפות שהועמסו.

מידי תקופת דיווח, הקבוצה בוחנת את המודלים על מנת לייחס בצורה המיטבית את ההוצאות בין מגזרי הפעילות השונים ובין ההוצאות המסווגות להוצאות עקיפות לייחוס תביעות, הוצאות הקשורות ברכישה והוצאות הנהלה וכלליות.

כד. מסים על ההכנסה

הוצאות מסים על הכנסה כוללות מסים שוטפים ונדחים. הוצאות מסים על הכנסה נזקפות לדוח רווח והפסד, למעט אם הן מתייחסות לפריטים הנזקפים לרווח כולל אחר או להון.

1. מסים שוטפים

חבות בגין מסים שוטפים נקבעת תוך שימוש בשיעורי המס וחוקי המס שחוקקו או אשר חקיקתם הושלמה למעשה, עד לתאריך הדיווח, וכן התאמות הנדרשות בקשר לחבות המס לתשלום בגין שנים קודמות.

2. מסים נדחים

מסים נדחים מחושבים בגין הפרשים זמניים בין הסכומים הנכללים בדוחות הכספיים לבין הסכומים המובאים בחשבון לצרכי מס.

יתרות המסים הנדחים מחושבות לפי שיעור המס הצפוי לחול כאשר הנכס ימומש או ההתחייבות תסולק, בהתבסס על חוקי המס שחוקקו או אשר חקיקתם הושלמה למעשה עד לתאריך הדיווח.

בכל תאריך דיווח, נבחנים נכסי מסים נדחים ובמידה שלא צפוי ניצולם הם מופחתים. הפרשים זמניים בגינם לא הוכרו נכסי מסים נדחים נבחנים בכל תאריך דיווח ובמידה שניצולם צפוי, מוכר נכס מס נדחה.

בחישוב המסים הנדחים לא מובאים בחשבון המסים שהיו חלים במקרה של מימוש ההשקעות בחברות מוחזקות, כל עוד מכירת ההשקעות בחברות מוחזקות אינה צפויה בעתיד הנראה לעין.

מסים נדחים מחושבים במקרים בהם חלוקת דיבידנד לחברות ביטוח מאוחדות על ידי חברות מוחזקות כרוכה בחבות מס נוספת, למעט במקרים בהם מדיניות החברה הינה שלא ליזום חלוקת דיבידנד בחברות מאוחדות טרם מימושן.

מסים נדחים מקוזזים אם קיימת זכות חוקית לקיזוז נכס מס שוטף כנגד התחייבות מס שוטפת והמסים הנדחים מתייחסים לאותה יישות החייבת במס.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כה. רווח (הפסד) למניה

רווח (הפסד) למניה מחושב על ידי חלוקת הרווח (ההפסד) המיוחס לבעלי המניות של החברה במספר המניות הרגילות המשוקלל הקיים בפועל במהלך התקופה. חלקה של החברה ברווחי חברות מוחזקות מחושב לפי חלקה ברווח למניה של אותן חברות מוחזקות מוכפל במספר המניות המוחזקות על ידי החברה.

כו. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם

1. IFRS 15 - הכרה בהכנסה מחוזים עם לקוחות

IFRS 15 (להלן - התקן) פורסם על ידי ה-IASB במאי, 2014.

התקן מחליף את IAS 18 הכנסות, IAS 11 חוזי הקמה ואת IFRIC 13 תכניות נאמנות לקוחות, IFRIC 15 הסכמים להקמת מבנים, IFRIC 18 העברות של נכסים מלקוחות ו-31 SIC הכנסות - עסקאות חליפין הכוללות שירותי פרסום.

התקן מציג מודל בן חמישה שלבים שיחול על הכנסות הנובעות מחוזים עם לקוחות:

- שלב 1 - זיהוי החוזה עם הלקוח, לרבות התייחסות לקיבוצ חוזים וטיפול בשינויים (modifications) בחוזים.
- שלב 2 - זיהוי מספר מחויבויות ביצוע נפרדות (distinct) בחוזה.
- שלב 3 - קביעת מחיר העסקה, לרבות התייחסות לתמורה משתנה, רכיב מימון משמעותי, תמורות שאינן במזומן ותמורה שתשולם ללקוח.
- שלב 4 - הקצאת מחיר העסקה לכל מחויבות ביצוע נפרדת על בסיס מחיר המכירה היחסי הנפרד תוך שימוש במחירים נצפים אם הם זמינים, או באומדנים והערכות.
- שלב 5 - הכרה בהכנסה בעת עמידה במחויבות ביצוע, תוך הבחנה בין קיום מחויבות במועד מסוים לבין קיום מחויבות לאורך זמן.

התקן ייושם למפרע החל מהדוחות הכספיים לתקופות שנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2018. אימוץ מוקדם אפשרי. התקן מאפשר לבחור ביישום למפרע חלקי עם הקלות מסוימות, שלפיו התקן ייושם על חוזים קיימים החל מתקופת היישום הראשונה ואילך, ולא תידרש הצגה מחדש של מספרי ההשוואה.

הקבוצה בוחנת את ההשפעות האפשריות של יישום התקן, אך אין ביכולתה, בשלב זה, לאמוד את השפעתו על הדוחות הכספיים.

2. IFRS 9 - מכשירים פיננסיים

בחודש יולי 2014 ה-IASB פירסם את הנוסח המלא והסופי של IFRS 9 - מכשירים פיננסיים, המחליף את IAS 39 - מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה. IFRS 9 (להלן - התקן) מתמקד בעיקר בסיווג ובמדידה של נכסים פיננסיים והוא חל על כל הנכסים הפיננסיים שבתחולת IAS 39.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כ. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

2. IFRS 9 - מכשירים פיננסיים (המשך)

התקן קובע כי בעת ההכרה לראשונה כל הנכסים הפיננסיים יימדדו בשווי הוגן. בתקופות עוקבות יש למדוד מכשירי חוב בעלות מופחתת רק אם מתקיימים שני התנאים המצטברים הבאים:

- הנכס מוחזק במסגרת מודל עסקי שמטרתו היא להחזיק בנכסים על מנת לגבות את תזרימי המזומנים החוזיים הנובעים מהם.

- על פי התנאים החוזיים של הנכס הפיננסי, החברה זכאית, במועדים מסויימים, לקבל תזרימי מזומנים המהווים אך ורק תשלומי קרן ותשלומי ריבית על יתרת קרן.

כמו כן, התקן כולל מודל חדש למדידת ירידת ערך של נכסים פיננסיים.

המדידה העוקבת של כל יתר מכשירי החוב והנכסים הפיננסיים האחרים תהיה על פי שווי הוגן. התקן קובע הבחנה בין מכשירי חוב אשר ימדדו בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ומכשירי חוב שימדדו בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר.

נכסים פיננסיים שהינם מכשירים הוניים יימדדו בתקופות עוקבות בשווי הוגן, וההפרשים ייזקפו לרווח והפסד או לרווח (הפסד) כולל אחר, על פי בחירת החברה לגבי כל מכשיר ומכשיר. אם מדובר במכשירים הוניים המוחזקים למטרות מסחר, חובה למדוד אותם בשווי הוגן דרך רווח או הפסד.

לעניין גריעה ובנושא התחייבויות פיננסיות קובע התקן את אותן הוראות שנדרשות לפי הוראות IAS 39 לגבי גריעה ולגבי התחייבויות פיננסיות שלא נבחרה לגביהן חלופת השווי ההוגן.

לפי התקן, סכום השינוי בשווי ההוגן של ההתחייבות - שמיחוס לשינויים בסיכון האשראי - ייזקף לרווח כולל אחר. כל יתר השינויים בשווי ההוגן ייזקפו לרווח או הפסד.

התקן כולל דרישות חדשות בנוגע לחשבונאות גידור.

התקן ייושם החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2018. אימוץ מוקדם אפשרי.

בחודש ספטמבר 2016 פורסם תיקון לתקן IFRS 4 אשר מתיר לישות שמנפיקה חוזי ביטוח לאמץ את IFRS 9 עם התאמות (להלן: "The overlay approach") או לדחות את אימוץ IFRS 9 ליום 1 בינואר 2021 (להלן: "גישת הדחיה").

לצורך יישום גישת הדחיה על הישות לעמוד בקריטריונים הבאים:

1. הישות לא יישמה קודם לכן גרסה כלשהי של IFRS 9.
2. פעילויות הישות הן באופן ניכר פעילויות הקשורות לביטוח.

בהתאם לתקן, פעילויות הישות הן באופן ניכר פעילויות הקשורות לביטוח כאשר:

(א) הערך בספרים של התחייבויותיה הנובע מחוזי ביטוח, כולל רכיבי פיקדון או נגזרים משובצים אשר הופרדו מחוזי הביטוח, הוא משמעותי ביחס לסך הערך בספרים של כלל התחייבויות; וכן

(ב) שיעור הערך בספרים של ההתחייבויות הקשורות לביטוח ביחס לסך הערך בספרים של כלל ההתחייבויות הינו:

- גדול מ-90%. או;
- בין 80% ל-90% כולל, וכן למבטח אין פעילות משמעותית שאיננה קשורה לביטוח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כז. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

2. IFRS 9 - מכשירים פיננסיים (המשך)

מבטח אשר בוחר ליישם את גישת הדחייה נדרש לתת גילוי אשר יאפשר למשתמשים בדוחות הכספיים:

1. להבין כיצד הישות עומדת בקריטריונים לצורך יישום גישת הדחייה;
2. לערוך השוואה בין מבטחים אשר מיישמים את גישת הדחייה לבין ישויות שמיישמות את IFRS 9.

להערכת הקבוצה היא עומדת בקריטריונים לעיל ובכוונתה לדחות את יישום IFRS 9 ליום 1 בינואר 2021.

3. תיקונים ל-7 IAS דוח על תזרימי מזומנים, בדבר גילויים נוספים לגבי התחייבויות פיננסיות

בינואר 2016 פרסם ה-IASB תיקונים ל-7 IAS דוח על תזרימי מזומנים (להלן - התיקונים) אשר דורשים מתן גילויים נוספים לגבי התחייבויות פיננסיות. התיקונים דורשים להציג את התנועה בין יתרת הפתיחה ליתרת הסגירה של התחייבויות פיננסיות, לרבות השינויים הנובעים מתזרימי מזומנים מפעילות מימון, מרכישת או איבוד שליטה במוחזקות, משינויים בשערי חליפין ומשינויים בשווי הוגן. התיקונים ייושמו החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2017 או לאחריו. לא נדרש לכלול גילויים כאמור בהתייחס למספרי השוואה לתקופות הקודמות למועד התחילה של התיקונים. אימוץ מוקדם אפשרי.

החברה תכלול את הגילויים הנדרשים בדוחותיה הכספיים הרלוונטיים.

4. IFRS 16 - חכירות

בינואר 2016 פרסם ה-IASB את תקן דיווח כספי בינלאומי מספר 16 בדבר חכירות (להלן - התקן החדש). בהתאם לתקן החדש, חכירה מוגדרת כחווה, או חלק מחווה, אשר מעביר בתמורה לתשלום את זכות השימוש בנכס לתקופת זמן מוגדרת.

להלן עיקרי התקן החדש:

- התקן החדש דורש מחוכרים להכיר בכל החכירות בנכס מול התחייבות בדוח על המצב הכספי (פרט למקרים מסוימים) באופן דומה לטיפול החשבונאי בחכירה מימונית בהתאם לתקן הקיים-17 IAS חכירות.
- חוכרים יכירו בהתחייבות בגין תשלומי החכירה ומנגד יכירו בנכס זכות-שימוש. כמו כן, החוכרים יכירו בהוצאות ריבית ובהוצאות פחת בנפרד.
- תשלומי חכירה משתנים שאינם תלויים במדד או בריבית אשר מבוססים על ביצוע או שימוש (לדוגמה, אחוז מהפדיון) יוכרו כהוצאה מצד החוכרים או כהכנסה מצד המחכירים במועד היווצרותם.
- במקרה של שינוי בתשלומי חכירה משתנים הצמודים למדד, על החוכר להעריך מחדש את ההתחייבות בגין החכירה כאשר השפעת השינוי תיזקף לנכס זכות-השימוש.
- התקן החדש כולל שני חריגים שבהם החוכרים רשאים לטפל בחכירות בהתאם לטיפול החשבונאי הקיים בהתייחס לחכירות תפעוליות וזאת במקרה של חכירות נכסים בעלי ערך כספי נמוך או במקרה של חכירות לתקופה של עד שנה.
- הטיפול החשבונאי מצד המחכיר נותר ללא שינוי מהותי לעומת התקן הקיים, קרי, סיווג כחכירה מימונית או כחכירה תפעולית.

התקן החדש ייושם החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2019. אימוץ מוקדם אפשרי, כל עוד IFRS 15 הכרה בהכנסה מחוזים עם לקוחות, מיושם במקביל.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כז. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

4. IFRS 16 - חכירות (המשך)

התקן החדש מאפשר לחוכרים לבחור בגישת יישום למפרע מלאה או בגישת יישום למפרע חלקי עם הקלות מסוימות בגין החכירות שיהיו קיימות במועד המעבר, אשר לפיה לא תידרש הצגה מחדש של מספרי ההשוואה.

הקבוצה בוחנת את ההשפעה האפשרית של התקן, אך אין ביכולתה, בשלב זה, להעריך את ההשפעה הכמותית על הדוחות הכספיים.

5. תיקונים ל- IAS 40 נדל"ן להשקעה - העברות של נדל"ן להשקעה

בחודש דצמבר 2016 פרסם ה- IASB תיקונים ל- IAS 40 נדל"ן להשקעה (להלן - התיקונים). התיקונים מבהירים ומספקים הנחיות יישום להוראות IAS 40 לגבי העברות של נדל"ן להשקעה או לנדל"ן להשקעה. עיקרי התיקונים הינם הקביעה כי רשימת האירועים המפורטת בתקן לגבי העברות נדל"ן להשקעה מהוות דוגמאות לראיות לשינוי בשימוש הנדל"ן ואינן מהוות רשימה סגורה. כמו כן, התיקונים מבהירים כי שינוי בכוונת ההנהלה, כשלעצמה, לא מספקת ראיה לשינוי בשימוש.

התיקונים ייושמו למפרע החל מהדוחות הכספיים לתקופות שנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2018. אימוץ מוקדם אפשרי. התיקונים מאפשרים לבחור ביישום למפרע חלקי, שלפיו התיקונים ייושמו לגבי העברות שהתרחשו החל מתקופת היישום לראשונה ואילך, ולא תידרש הצגה מחדש של מספרי ההשוואה. במקרה זה, תיאומים לערך בספרים של נכסים למועד היישום לראשונה של התיקונים יזקפו ישירות להון.

כז. להלן שיעורי השינוי של המדד ושער החליפין של הדולר:

שער חליפין יציג של הדולר	מדד		
	מדד ידוע	מדד בגין	
%	%	%	
(1.5)	(0.3)	(0.2)	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016
0.3	(0.9)	(1.0)	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015
12.0	(0.1)	(0.2)	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014

באור 3: - מגזרי פעילות

מגזרי הפעילות נקבעו בהתבסס על המידע הנבחן על ידי מקבל ההחלטות התפעוליות הראשי (CODM) לצורכי קבלת החלטות לגבי הקצאת משאבים והערכת ביצועים. בהתאם לזאת, למטרות ניהול, הקבוצה פועלת במגזרי הפעילות הבאים:

1. מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח כולל את ענפי ביטוח חיים, פנסיה וגמל והוא מתמקד בעיקר בחיסכון לטווח ארוך (במסגרת פוליסות ביטוח לסוגיהן, קרנות פנסיה וקופות גמל לרבות קרנות השתלמות) וכן בכיסויים ביטוחיים של סיכונים שונים כגון: מוות, נכות, אובדן כושר עבודה ועוד.

בהתאם להוראות הממונה, מפורט מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח לביטוח חיים, פנסיה וגמל.

2. מגזר ביטוח בריאות

מגזר ביטוח בריאות כולל ביטוח סיעודי, ביטוח הוצאות רפואיות, מחלות קשות, ניתוחים והשתלות, ביטוח שיניים, עובדים זרים ועוד.

3. מגזר ביטוח כללי

מגזר הביטוח הכללי כולל את ענפי החבויות והרכוש. בהתאם להוראות הממונה מפורט מגזר הביטוח הכללי לפי ענפי רכב חובה, רכב רכוש, ענפי רכוש ואחרים וענפי חבויות אחרים.

• ענף רכב חובה

ענף רכב חובה מתמקד בכיסוי אשר רכישתו על ידי בעל הרכב או הנוהג בו היא חובה על פי דין ואשר מעניק כיסוי לנזק גוף (לנהג הרכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל) כתוצאה משימוש ברכב מנועי.

• ענף רכב רכוש

ענף רכב רכוש מתמקד בכיסוי נזקי רכוש לרכב המבוטח ונזקי רכוש שהרכב המבוטח יגרום לצד שלישי.

• ענפי רכוש ואחרים

יתר ענפי הרכוש שאינם רכב וחבויות וכן ענפי ביטוח אחרים.

• ענפי חבויות אחרים

ענפי החבויות מיועדים לכיסוי של חבויות המבוטח בגין נזק שייגרם לצד שלישי. ענפים אלו כוללים: אחריות כלפי צד ג', אחריות מעבידים, אחריות מקצועית ואחריות המוצר וכן ענפים אחרים כגון כלי שייט, כלי טייס וערבות חוק המכר.

4. הפעילות אשר אינה מיוחסת למגזרי פעילות כוללת פעילות ייזום פרויקטים והשקעות בנדל"ן, שירותים ומוצרים פיננסיים (ניהול קרנות נאמנות, ניהול תיקי השקעות ומתן התחייבויות חיתומיות), פעילות של תיווך ביטוחי, הכנסות מהשקעות והוצאות מימון שלא יוחסו למגזרי הפעילות האחרים.

המדיניות החשבונאית של מגזרי הפעילות כאמור לעיל זהה לזו המוצגת בבאור 2. ביצועי המגזרים מוערכים בהתבסס על רווח (הפסד) כמוצג בדוחות הכספיים. תוצאות המגזרים, המדווחות למקבל ההחלטות התפעוליות הראשי, כוללות פריטים המיוחסים ישירות למגזר ופריטים אשר ניתן לייחסם באופן סביר.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	לא מיוחס למגזרי פעילות	התאמות וקיזוזים	סה"כ
אלפי ש"ח					
2,884,237	626,790	3,333,177	-	-	6,844,204
118,041	121,391	554,084	-	-	793,516
2,766,196	505,399	2,779,093	-	-	6,050,688
1,238,314	27,006	111,597	114,991	(21,269)	1,470,639
807,084	-	-	57,283	(1,223)	863,144
23,571	8,307	97,673	68,482	(42,171)	155,862
313	-	-	30,631	(110)	30,834
4,835,478	540,712	2,988,363	271,387	(64,773)	8,571,167
3,661,928	358,765	2,806,132	-	-	6,826,825
(99,990)	(74,917)	(383,188)	-	-	(558,095)
3,561,938	283,848	2,422,944	-	-	6,268,730
482,742	205,618	659,213	57,480	(42,385)	1,362,668
501,306	34,911	122,213	87,769	(21,640)	724,559
18,904	-	-	44,498	-	63,402
4,671	1,040	2,971	72,187	(748)	80,121
4,569,561	525,417	3,207,341	261,934	(64,773)	8,499,480
(8,789)	(766)	8,676	2,594	-	1,715
257,128	14,529	(210,302)	12,047	-	73,402
(8,171)	(620)	29,562	176,159	-	196,930
248,957	13,909	(180,740)	188,206	-	270,332

פרמיות שהורווחו ברוטו
 פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
 פרמיות שהורווחו בשייר
 רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
 הכנסות מדמי ניהול
 הכנסות מעמלות
 הכנסות אחרות
 סך כל ההכנסות
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
 ברוטו
 חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות
 בגין חוזי ביטוח
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
 בשייר
 עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
 הוצאות הנהלה וכלליות
 הוצאות אחרות
 הוצאות מימון
 סך כל ההוצאות
 חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
 רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
 רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
 סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015					
סה"כ	התאמות וקיצוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות	ביטוח כללי	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
אלפי ש"ח					
5,991,376	-	-	3,107,839	565,611	2,317,926
771,735	-	-	534,172	116,417	121,146
5,219,641	-	-	2,573,667	449,194	2,196,780
1,220,869	(21,106)	157,673	114,751	34,460	935,091
837,200	(1,451)	73,443	-	-	765,208
143,165	(39,826)	64,797	95,837	7,779	14,578
14,373	(221)	9,340	-	-	5,254
7,435,248	(62,604)	305,253	2,784,255	491,433	3,916,911
5,505,842	-	-	2,302,542	296,880	2,906,420
(542,879)	-	-	(368,336)	(64,703)	(109,840)
4,962,963	-	-	1,934,206	232,177	2,796,580
1,309,617	(40,063)	64,251	627,295	181,712	476,422
724,329	(21,920)	81,919	129,203	49,640	485,487
38,933	-	19,265	-	-	19,668
65,578	(621)	55,530	2,085	846	7,738
7,101,420	(62,604)	220,965	2,692,789	464,375	3,785,895
3,830	-	(9,669)	2,464	1,996	9,039
337,658	-	74,619	93,930	29,054	140,055
(115,085)	-	(34,168)	(28,645)	(9,206)	(43,066)
222,573	-	40,451	65,285	19,848	96,989

פרמיות שהורווחו ברוטו
 פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
 פרמיות שהורווחו בשייר
 רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
 הכנסות מדמי ניהול
 הכנסות מעמלות
 הכנסות אחרות
 סך כל ההכנסות
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
 חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
 עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
 הוצאות הנהלה וכלליות
 הוצאות אחרות
 הוצאות מימון
 סך כל ההוצאות
 חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
 רווח לפני מסים על ההכנסה
 הפסד כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
 סך כל הרווח הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות	ביטוח כללי	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
אלפי ש"ח					
5,596,269	-	-	2,956,138	554,048	2,086,083
816,262	-	-	585,124	113,045	118,093
4,780,007	-	-	2,371,014	441,003	1,967,990
1,875,371	(21,233)	82,235	172,527	35,900	1,605,942
831,298	-	76,719	-	-	754,579
166,529	(36,307)	61,130	102,760	10,973	27,973
2,177	(339)	1,849	-	-	667
7,655,382	(57,879)	221,933	2,646,301	487,876	4,357,151
6,097,288	-	-	2,265,845	512,973	3,318,470
(833,717)	-	-	(517,217)	(245,986)	(70,514)
5,263,571	-	-	1,748,628	266,987	3,247,956
1,252,547	(36,566)	66,705	604,425	168,242	449,741
705,012	(20,720)	88,003	119,484	50,307	467,938
22,936	-	2,430	-	-	20,506
82,525	(593)	73,198	4,011	862	5,047
7,326,591	(57,879)	230,336	2,476,548	486,398	4,191,188
29,611	-	(5,259)	12,098	4,110	18,662
358,402	-	(13,662)	181,851	5,588	184,625
56,290	-	32,338	(16,028)	7,187	32,793
414,692	-	18,676	165,823	12,775	217,418

פרמיות שהורווחו ברוטו
פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
פרמיות שהורווחו בשייר
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
הכנסות מדמי ניהול
הכנסות מעמלות
הכנסות אחרות
סך כל ההכנסות
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
ברוטו
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות
בגין חוזי ביטוח
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
בשייר
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
הוצאות הנהלה וכלליות
הוצאות אחרות
הוצאות מימון
סך כל ההוצאות
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
סך כל הרווח הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2016					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות	ביטוח כללי	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
אלפי ש"ח					
1,043,546	-	163,562	98,564	38,721	742,699
1,448,492	-	-	277,586	291,728	879,178
295,916	-	93,306	49,437	25,687	127,486
76,211	-	-	-	-	76,211
280,572	-	144,221	-	-	136,351
21,145,651	-	-	-	54,366	21,091,285
4,643,223	-	680,191	2,907,902	159,808	895,322
11,053,578	-	351,842	1,390,497	520,467	8,790,772
273,436	-	237,566	34,958	36	876
1,369,036	-	714,595	261,517	54,090	338,834
17,339,273	-	1,984,194	4,594,874	734,401	10,025,804
1,832,444	-	-	-	4,773	1,827,671
895,111	-	284,074	420,504	24,862	165,671
1,796,354	-	-	1,131,891	459,662	204,801
767,181	-	-	616,917	30,913	119,351
1,554,149	(367,235)	1,034,283	301,612	65,204	520,285
48,474,900	(367,235)	3,703,640	7,491,385	1,730,317	35,916,793
23,229,398	-	-	-	60,985	23,168,413
18,108,011	-	-	6,646,666	1,073,170	10,388,175
22,860,214	-	-	-	60,677	22,799,537
2,187,923	-	2,091,931	1,576	-	94,416
1,930,823	(367,235)	472,811	677,773	369,853	777,621
45,086,971	(367,235)	2,564,742	7,326,015	1,503,700	34,059,749

נכסים

נכסים בלתי מוחשיים
הוצאות רכישה נדחות
השקעות בחברות כלולות
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
נדל"ן להשקעה אחר
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות:
נכסי חוב סחירים
נכסי חוב שאינם סחירים
מניות
אחרות
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
מזומנים ושווי מזומנים אחרים
נכסי ביטוח משנה
פרמיות לגבייה
נכסים אחרים
סך כל הנכסים
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

התחייבויות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי
השקעה שאינם תלויי תשואה
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
התחייבויות פיננסיות
התחייבויות אחרות
סך כל ההתחייבויות

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2015					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות	ביטוח כללי	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
אלפי ש"ח					
1,075,294	-	187,002	99,025	51,220	738,047
1,378,850	-	-	277,602	258,460	842,788
275,941	-	32,680	59,533	44,471	139,257
74,937	-	-	-	-	74,937
235,419	-	113,263	-	-	122,156
20,219,832	-	-	-	57,380	20,162,452
4,522,758	-	850,097	2,691,650	208,838	772,173
10,717,056	-	332,139	1,401,125	429,680	8,554,112
247,116	-	245,818	112	137	1,049
1,250,763	-	643,439	234,589	73,392	299,343
16,737,693	-	2,071,493	4,327,476	712,048	9,626,676
1,245,185	-	-	-	3,930	1,241,255
471,825	-	104,729	200,248	16,424	150,424
1,685,084	-	-	1,024,008	483,865	177,211
744,212	-	-	620,724	25,594	97,894
132,888	-	132,888	-	-	-
931,814	(128,187)	397,634	267,657	53,304	341,406
45,208,974	(128,187)	3,039,689	6,876,273	1,706,695	33,714,504
21,670,828	-	-	-	62,976	21,607,852
16,906,237	-	-	5,912,912	1,022,614	9,970,711
21,353,645	-	-	-	62,164	21,291,481
1,702,181	-	1,660,933	1,291	-	39,957
2,058,647	(128,187)	507,156	720,222	140,833	818,623
42,020,710	(128,187)	2,168,089	6,634,425	1,225,611	32,120,772

נכסים

נכסים בלתי מוחשיים
הוצאות רכישה נדחות
השקעות בחברות כלולות
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
נדל"ן להשקעה אחר
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות:
נכסי חוב סחירים
נכסי חוב שאינם סחירים
מניות
אחרות
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
מזומנים ושווי מזומנים אחרים
נכסי ביטוח משנה
פרמיות לגבייה
נדל"ן להשקעה מיועד למכירה
נכסים אחרים
סך כל הנכסים
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

התחייבויות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
התחייבויות פיננסיות
התחייבויות אחרות
סך כל ההתחייבויות

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016					
רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים (*)	ענפי חבויות אחרים (**)	סה"כ	
אלפי ש"ח					
835,899	1,612,729	613,996	323,974	3,386,598	פרמיות ברוטו
26,877	61,432	369,544	93,817	551,670	פרמיות ביטוח משנה
809,022	1,551,297	244,452	230,157	2,834,928	פרמיות בשייר
(6,999)	(56,165)	4,034	3,295	(55,835)	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
802,023	1,495,132	248,486	233,452	2,779,093	פרמיות שהורווחו בשייר
48,177	27,993	11,254	24,173	111,597	רווחים מהשקעות, נטו
358	4,457	85,053	7,805	97,673	והכנסות מימון
850,558	1,527,582	344,793	265,430	2,988,363	הכנסות מעמלות סך כל ההכנסות
937,285	1,222,607	288,719	357,521	2,806,132	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(49,154)	(57,669)	(184,326)	(92,039)	(383,188)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
888,131	1,164,938	104,393	265,482	2,422,944	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
80,023	347,119	163,359	68,712	659,213	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
32,390	47,702	28,037	14,084	122,213	הוצאות הנהלה וכלליות
977	639	835	520	2,971	הוצאות מימון
1,001,521	1,560,398	296,624	348,798	3,207,341	סך כל ההוצאות
4,594	1,461	368	2,253	8,676	חלק ברווחי חברות כלולות
(146,369)	(31,355)	48,537	(81,115)	(210,302)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
18,815	5,936	1,252	3,559	29,562	רווח כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
(127,554)	(25,419)	49,789	(77,556)	(180,740)	סך הכל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה
3,333,118	1,153,394	597,291	1,562,863	6,646,666	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר, 2016
3,172,402	1,106,635	179,049	1,056,689	5,514,775	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר, 2016

(*) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 80% מסך הפרמיות בענפים אלו.

(**) ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 83% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015					
רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים (*)	ענפי חבויות ואחרים (**)	סה"כ	
אלפי ש"ח					
809,964	1,433,232	619,425	338,662	3,201,283	פרמיות ברוטו
24,186	58,835	371,310	105,626	559,957	פרמיות ביטוח משנה
785,778	1,374,397	248,115	233,036	2,641,326	פרמיות בשייר
1,227	(66,732)	2,941	(5,095)	(67,659)	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
787,005	1,307,665	251,056	227,941	2,573,667	פרמיות שהורווחו בשייר
55,919	23,562	10,089	25,181	114,751	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
-	4,375	83,386	8,076	95,837	הכנסות מעמלות
842,924	1,335,602	344,531	261,198	2,784,255	סך כל ההכנסות
596,161	1,083,622	378,408	244,351	2,302,542	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(14,642)	(49,164)	(251,414)	(53,116)	(368,336)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
581,519	1,034,458	126,994	191,235	1,934,206	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
78,290	317,654	160,722	70,629	627,295	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
33,972	52,303	28,136	14,792	129,203	הוצאות הנהלה וכלליות
292	238	1,146	409	2,085	הוצאות מימון
694,073	1,404,653	316,998	277,065	2,692,789	סך כל ההוצאות
1,438	320	88	618	2,464	חלק ברווחי חברות כלולות רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
150,289	(68,731)	27,621	(15,249)	93,930	הפסד כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
(20,062)	(3,606)	(113)	(4,864)	(28,645)	סך הכל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה
130,227	(72,337)	27,508	(20,113)	65,285	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר, 2015
2,950,554	1,019,922	591,164	1,351,272	5,912,912	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר, 2015
2,818,750	980,056	180,256	909,842	4,888,904	

(*) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 78% מסך הפרמיות בענפים אלו.

(**) ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 82% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014					
רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים (*)	ענפי חבויות ואחרים (**)	סה"כ	
אלפי ש"ח					
820,341	1,288,673	633,870	334,845	3,077,729	פרמיות ברוטו
24,152	36,241	371,086	104,898	536,377	פרמיות ביטוח משנה
796,189	1,252,432	262,784	229,947	2,541,352	פרמיות בשייר
(14,790)	(120,123)	(13,149)	(22,276)	(170,338)	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
781,399	1,132,309	249,635	207,671	2,371,014	פרמיות שהורווחו בשייר
92,852	30,402	13,348	35,925	172,527	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
-	17,418	79,895	5,447	102,760	הכנסות מעמלות
874,251	1,180,129	342,878	249,043	2,646,301	סך כל ההכנסות
641,076	876,284	454,327	294,158	2,265,845	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(2,228)	(83,990)	(343,907)	(87,092)	(517,217)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
638,848	792,294	110,420	207,066	1,748,628	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
75,713	294,472	167,362	66,878	604,425	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
32,490	47,018	26,721	13,255	119,484	הוצאות הנהלה וכלליות
1,011	962	1,426	612	4,011	הוצאות מימון
748,062	1,134,746	305,929	287,811	2,476,548	סך כל ההוצאות
7,338	1,472	456	2,832	12,098	חלק ברווחי חברות כלולות
133,527	46,855	37,405	(35,936)	181,851	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
(10,272)	(986)	89	(4,859)	(16,028)	רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
123,255	45,869	37,494	(40,795)	165,823	סך הכל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה
2,966,999	789,289	534,368	1,278,830	5,569,486	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר, 2014
2,818,880	756,221	144,950	800,815	4,520,866	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר, 2014

(*) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 78% מסך הפרמיות בענפים אלו.

(**) ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 85% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016				
גמל	פנסיה	ביטוח חיים	סה"כ	
אלפי ש"ח				
-	-	2,884,237	2,884,237	פרמיות שהורווחו ברוטו
-	-	118,041	118,041	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
-	-	2,766,196	2,766,196	פרמיות שהורווחו בשייר
224,226	1,283	1,012,805	1,238,314	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
106,150	466,085	234,849	807,084	הכנסות מדמי ניהול
-	-	23,571	23,571	הכנסות מעמלות
-	292	21	313	הכנסות אחרות
330,376	467,660	4,037,442	4,835,478	סך כל ההכנסות
203,071	-	3,458,857	3,661,928	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
-	-	(99,990)	(99,990)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
203,071	-	3,358,867	3,561,938	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
25,867	117,402	339,473	482,742	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
63,122	213,227	224,957	501,306	הוצאות הנהלה וכלליות
9,096	9,808	-	18,904	הוצאות אחרות
311	232	4,128	4,671	הוצאות מימון
301,467	340,669	3,927,425	4,569,561	סך כל ההוצאות
-	-	(8,789)	(8,789)	חלק בהפסדי חברות כלולות
28,909	126,991	101,228	257,128	רווח לפני מסים על ההכנסה
80	121	(8,372)	(8,171)	רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
28,989	127,112	92,856	248,957	סך כל הרווח הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015				
גמל	פנסיה	ביטוח חיים	סה"כ	
אלפי ש"ח				
-	-	2,317,926	2,317,926	פרמיות שהורווחו ברוטו
-	-	121,146	121,146	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
-	-	2,196,780	2,196,780	פרמיות שהורווחו בשייר
194,544	(123)	740,670	935,091	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
98,529	447,108	219,571	765,208	הכנסות מדמי ניהול
-	-	14,578	14,578	הכנסות מעמלות
4,561	666	27	5,254	הכנסות אחרות
297,634	447,651	3,171,626	3,916,911	סך כל ההכנסות
173,431	-	2,732,989	2,906,420	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
-	-	(109,840)	(109,840)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
173,431	-	2,623,149	2,796,580	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
27,780	123,291	325,351	476,422	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
57,378	197,654	230,455	485,487	הוצאות הנהלה וכלליות
9,868	9,800	-	19,668	הוצאות אחרות
158	407	7,173	7,738	הוצאות מימון
268,615	331,152	3,186,128	3,785,895	סך כל ההוצאות
-	-	9,039	9,039	חלק ברווחי חברות כלולות
29,019	116,499	(5,463)	140,055	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
(40)	(25)	(43,001)	(43,066)	הפסד כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
28,979	116,474	(48,464)	96,989	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014				
גמל	פנסיה	ביטוח חיים	סה"כ	
אלפי ש"ח				
-	-	2,086,083	2,086,083	פרמיות שהורווחו ברוטו
-	-	118,093	118,093	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
-	-	1,967,990	1,967,990	פרמיות שהורווחו בשייר
226,299	1,467	1,378,176	1,605,942	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
91,331	417,970	245,278	754,579	הכנסות מדמי ניהול
-	-	27,973	27,973	הכנסות מעמלות
-	658	9	667	הכנסות אחרות
317,630	420,095	3,619,426	4,357,151	סך כל ההכנסות
211,954	-	3,106,516	3,318,470	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
-	-	(70,514)	(70,514)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
211,954	-	3,036,002	3,247,956	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
18,299	113,703	317,739	449,741	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
51,954	188,282	227,702	467,938	הוצאות הנהלה וכלליות
10,706	9,800	-	20,506	הוצאות אחרות
1,562	587	2,898	5,047	הוצאות מימון
294,475	312,372	3,584,341	4,191,188	סך כל ההוצאות
-	-	18,662	18,662	חלק ברווחי חברות כלולות
23,155	107,723	53,747	184,625	רווח לפני מסים על ההכנסה
18	12	32,763	32,793	רווח כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
23,173	107,735	86,510	217,418	סך כל הרווח הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 4: - צירופי עסקים

בחדש יולי 2016 חתמה מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, חברה בת של החברה (להלן: "מנורה נדל"ן"), על הסכמים להגדלת החזקותיה מכ- 42% לכ- 87% בפעילות סולארית באירופה (להלן: "סולנגיה"), על דרך של רכישת החזקותיהם של שותפים, אשר הינם צדדים שלישיים בלתי קשורים לקבוצה ו/או לבעלי השליטה בחברה, המחזיקים ביחד בכ- 45% בסולנגיה (להלן: המוכרים) וכן לרכישת מלוא הלוואות הבעלים של המוכרים.

השווי ההוגן של הנכסים המזוהים וההתחייבויות המזוהות של סולנגיה במועד הרכישה:

שווי הוגן אלפי ש"ח	
11,280	מזומנים ושווי מזומנים
23,015	חייבים ויתרות חובה
9,165	נכסי מסים שוטפים
9,180	השקעות בחברות כלולות
341,268	רכוש קבוע
12,337	נכסי מסים נדחים
<u>406,245</u>	
12,011	זכאים ויתרות זכות
2,909	התחייבויות בגין מסים שוטפים
1,739	התחייבויות מסים נדחים
321,965	התחייבויות פיננסיות
<u>338,624</u>	
67,621	נכסים מזוהים נטו
(2,432)	מוניטין שלילי הנובע מהרכישה
(34)	זכאים בגין רכישת מניות
(2,733)	זכויות שאינן מקנות שליטה *
(17,193)	עלות השקעה קיימת במועד הרכישה
<u>45,229</u>	סך עלות הרכישה
	מזומנים אשר שימשו לרכישה:
45,229	מזומנים ששולמו תמורת הרכישה
11,280	מזומנים ושווי מזומנים בסולנגיה למועד הרכישה
<u>33,949</u>	

(*) מנורה נדל"ן מדדה את הזכויות שאינן מקנות שליטה בסולנגיה לפי חלקן היחסי בשווי ההוגן של הנכסים המזוהים נטו של סולנגיה.

השווי ההוגן של הנכסים וההתחייבויות של סולנגיה, נקבע על ידי מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי. בהתאם להערכת השווי, יוחסו עודפי עלות לנכסים וההתחייבויות השונים שנרכשו ונקבע אורך החיים להפחתה של עודפי העלות כמפורט להלן:

שיטת הפחתה	תקופת הפחתה	שדות סולאריים (רכוש קבוע) בניכוי מס נדחה הלוואות מתאגידים בנקאיים
קו ישר	2016-2031	בניכוי מס נדחה
ריבית אפקטיבית	2016-2030	התחייבויות בגין חכירה מימונית בניכוי מס נדחה
ריבית אפקטיבית	2016-2031	השקעה בחברה כלולה
	במועד מימוש ההשקעה	

כתוצאה מצירוף העסקים כאמור, רשמה הקבוצה רווח בסך של כ- 1,436 אלפי ש"ח.

באור 5: - נכסים בלתי מוחשיים

א. ההרכב והתנועה:

מוניטין	התקשרות	תיקי ביטוח והסכמי	תיקי לקוחות וקשרי סוכנים	מותגים ושמות מסחריים אלפי ש"ח	תוכנות מחשב	אחר	סה"כ
<u>עלות</u>							
656,298	21,121	391,982	11,849	1,022,394	1,728	2,105,372	יתרה ליום 1 בינואר, 2015
-	-	5,921	-	132,655	736	139,312	תוספות (*)
656,298	21,121	397,903	11,849	1,155,049	2,464	2,244,684	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015
-	11,647	-	-	132,332	-	143,979	תוספות (*)
656,298	32,768	397,903	11,849	1,287,381	2,464	2,388,663	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016
<u>הפחתה שנצברה והפסדים מירידת ערך</u>							
64,526	19,890	226,784	11,849	663,778	358	987,185	יתרה ליום 1 בינואר, 2015
16,940	186	21,770	-	143,273	36	182,205	הפחתה שהוכרה במהלך השנה
81,466	20,076	248,554	11,849	807,051	394	1,169,390	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015
29,751	371	21,005	-	123,834	766	175,727	הפחתה שהוכרה במהלך השנה
111,217	20,447	269,559	11,849	930,885	1,160	1,345,117	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016
<u>ערך בספרים, נטו</u>							
545,081	12,321	128,344	-	356,496	1,304	1,043,546	ליום 31 בדצמבר, 2016
574,832	1,045	149,349	-	347,998	2,070	1,075,294	ליום 31 בדצמבר, 2015

(*) תוספות בגין תוכנות מחשב כוללות תוספות בגין פיתוח עצמי: בשנת 2016 בסך 126,780 אלפי ש"ח ובשנת 2015 בסך 115,735 אלפי ש"ח.

השקעות בתוכנות מחשב

הקבוצה משקיעה סכומים ניכרים במערכות המידע המשמשות אותה לצורך התפעול והניהול השוטפים של עסקיה. דרישות רגולציה ושיפורים עסקיים מחייבים את הקבוצה לשדרג את מערכות המחשב ולהתאימן לניהול השוטף של עסקיה.

לקבוצה מערכת מידע מרכזית לניהול ותפעול של חלק ממוצרי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח וביטוחי בריאות. הקבוצה ממשיכה בפיתוח המערכת והשקיעה סך של כ- 22 מיליוני ש"ח בשנת 2016 לעומת סך של כ- 25 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

לפרטים בדבר ההסכם לפיתוח המערכת כאמור, ראה באור 1.ג.40.

באור 5: - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ב. ירידת ערך מוניטין

לצורך בחינת ירידת ערך של מוניטין הוקצה המוניטין ליחידות מניבות מזומנים הבאות:

1. תחום פנסיה נכלל במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח.
2. ביטוח כללי.
3. קרנות הנאמנות אינו מיוחס למגזר פעילות.
4. גמל נכלל במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח.

להלן היתרה בדוחות הכספיים של המוניטין:

31 בדצמבר			
2015	2016		
אלפי ש"ח			
			יחידה מניבת מזומנים:
384,929	384,929	(1)	תחום הפנסיה
29,130	29,130	(2)	מגזר ביטוח כללי
126,861	97,110	(3)	פעילות קרנות נאמנות
24,241	24,241	(4)	ניהול קופות גמל
565,161	535,410		סה"כ מוניטין שהוכר בצירופי עסקים
9,671	9,671	(5)	אחר
574,832	545,081		

לצורך בחינת ירידת ערך של המוניטין יש לבחון את ערך היחידה מניבת המזומנים הקטנה ביותר בתוך המגזר, שאליה יוחס המוניטין בהשוואה לסכום בר ההשבה שלה. אם הסכום בר ההשבה של היחידה עולה על הערך בדוחות הכספיים של היחידה, היחידה והמוניטין שהוקצה לה יחשבו כבלתי פגומים בערכם. אם הערך בדוחות הכספיים של היחידה עולה על הסכום בר ההשבה שלה, החברה מכירה בהפסד מירידת ערך.

(1) הסכום בר ההשבה של תחום הפנסיה המהווה חלק ממגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח נקבע על בסיס עקרונות חישוב הערך הגלום (Embedded Value). בהתבסס על חישוב זה לתאריך הדוח, להערכת הקבוצה אין צורך להפחית את ערך המוניטין בגין מבטחים פנסיה וגמל.

(2) הסכום בר ההשבה של שומרה ביטוח כיחידה מניבה מזומנים המהווה חלק מעסקי ביטוח כללי, נקבע על בסיס שווי השימוש המחושב לפי אומדן תזרימי המזומנים העתידיים למשך 10 שנים.

ההנחות העיקריות ששימשו בחישוב שווי השימוש הינן זהות להנחות אשתקד, וזאת כמפורט להלן:

- שיעור ריבית ההיוון - 10%.
- שיעור התשואה הריאלית על ההשקעות - 2% (הנחת אינפלציה שנתית של 1%, זהה לאשתקד).
- שיעור גידול בהכנסות - 0%.
- שיעור הוצאות הנהלה וכלליות מדמי ביטוח - 10%.
- שיעור תביעות - 75%.

לתאריך הדוח, מאחר ואומדן תזרימי המזומנים הצפוי גבוה מהותית מערך הנכס בדוחות הכספיים ולאור ההנחות השמרניות שנלקחו כאמור, להערכת החברה כל שינוי סביר בהנחות המפתח ששימשו בחישוב שווי השימוש לא יגרמו לערך בדוחות הכספיים להיות נמוך מסכום בר ההשבה.

באור 5: - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ב. ירידת ערך מוניטין (המשך)

(3) לאור הרעה מתמשכת בפעילות קרנות נאמנות שהתבטאה בירידה מהותית בהיקף הנכסים המנוהל על ידי מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ (להלן - "מנורה קרנות נאמנות"), חברה נכדה של החברה, החל משנת 2015 ונמשכה בשנת הדוח פנתה מנורה קרנות נאמנות למעריך שווי חיצוני בלתי תלוי לצורך בחינת סכום בר ההשבה של המוניטין שנוצר בעת רכישת פעילות קרנות הנאמנות.

בהתאם לממצאי הבחינה של מעריך השווי, הסכום בר ההשבה המיוחס למוניטין של פעילות קרנות הנאמנות נמוך מערכה בדוחות הכספיים של פעילות זו ליום 31 בדצמבר, 2016 ולפיכך נרשמה הפחתה בגין ירידת ערך המוניטין בשנת הדוח בסך של כ- 30 מיליון ש"ח (בשנת 2015 בוצעה הפחתה בסך של כ- 17 מיליון ש"ח).

סכום בר ההשבה של המוניטין נקבע על בסיס שווי שימוש, המחושב לפי אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים מהנכס, אשר נקבע בהתאם לתקציב לחמש השנים הקרובות, שאושר על ידי הנהלת מנורה קרנות נאמנות. ערך בר ההשבה נקבע בהתבסס על מודל WACC ועל בסיס פרמטרים נוספים כגון פרמיית השוק ושיעור ההון. שיעור ההיוון לאחר מס לפיו הונו תזרימי המזומנים בשנת 2016 עמד על 12% נומינלי (בשנת 2015 10.7% ריאלי). תחזיות תזרימי המזומנים לתקופה העולה על חמש שנים נאמדו תוך שימוש בשיעור צמיחה שנתי קבוע בשיעור של 2.5% לשנת 2016 (בדומה לשנת 2015) שמהווה את שיעור הצמיחה הממוצע לטווח ארוך.

(4) הסכום בר ההשבה של פעילות קופות הגמל כיחידה מניבה מזומנים המהווה חלק ממגזר חסכון ארוך טווח, נקבע על בסיס שווי השימוש המחושב לפי אומדן תזרימי המזומנים העתידיים. ליום 31 בדצמבר, 2016, בוצעו הערכות שווי על ידי מערכי שווי חיצוניים, ועל פיהן עלה הסכום בר ההשבה על הערך בספרים בפער מהותי.

ההנחות העיקריות ששימשו בבחינת שווי השימוש הינן:

במבטחים פנסיה וגמל -

שיעור ריבית ההיוון לאחר מס - 9.1% (אשתקד - 11.3%).

שיעור הצמיחה הצפוי - 2% (אשתקד - 1%).

במנורה מהנדסים -

שיעור ריבית ההיוון לאחר מס - 12% (אשתקד - 12%).

שיעור הצמיחה הצפוי - 5% (אשתקד - 5%).

מאחר ואומדן תזרימי המזומנים הצפוי גבוה מהותית מערך הנכס בדוחות הכספיים, אין צורך בביצוע הפחתה של המוניטין.

(5) הסכום בר ההשבה של מוניטין אחר, אשר נוצר בעת עלייה בשיעור ההחזקה של החברה במנורה ביטוח, מיוחס ליחידות מניבות המזומנים של מנורה ביטוח, הכוללות את מגזר ביטוח כללי ותחום ביטוח החיים.

באור 6: - הוצאות רכישה נדחות

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	
635,892	646,966
206,896	232,212
842,788	879,178
258,460	291,728
277,602	277,586
1,378,850	1,448,492

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:

ביטוח חיים

פנסיה וגמל

ביטוח בריאות

ביטוח כללי

ב. התנועה בהוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים וחסכון ארוך טווח ובביטוח בריאות:

סה"כ	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח			
		סה"כ אלפי ש"ח	פנסיה וגמל	ביטוח חיים	
1,009,499	223,633	785,866	179,489	606,377	יתרה ליום 1 בינואר, 2015
					תוספות:
188,539	61,112	127,427	28,967	98,460	עמלות רכישה
152,923	49,147	103,776	22,602	81,174	הוצאות רכישה אחרות
341,462	110,259	231,203	51,569	179,634	סה"כ תוספות
					הפחתות:
(121,627)	(42,158)	(79,469)	(16,120)	(63,349)	הפחתה שוטפת
(128,086)	(33,274)	(94,812)	(8,042)	(86,770)	הפחתה בגין ביטולים
(249,713)	(75,432)	(174,281)	(24,162)	(150,119)	
1,101,248	258,460	842,788	206,896	635,892	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015
					תוספות:
170,624	63,618	107,006	21,434	85,572	עמלות רכישה
161,918	52,720	109,198	30,927	78,271	הוצאות רכישה אחרות
332,542	116,338	216,204	52,361	163,843	סה"כ תוספות
					הפחתות:
(131,255)	(50,810)	(80,445)	(19,113)	(61,332)	הפחתה שוטפת
(131,629)	(32,260)	(99,369)	(7,932)	(91,437)	הפחתה בגין ביטולים
(262,884)	(83,070)	(179,814)	(27,045)	(152,769)	
1,170,906	291,728	879,178	232,212	646,966	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016

באור 7: - רכוש קבוע

א. הרכב ותנועה:

שנת 2016

קרקע (* ובניני משרדים	שדות סולאריים	מחשבים וציוד היקפי	כלי רכב	ציוד וריהוט משרדי	שיפורים במושכר	סה"כ
אלפי ש"ח						

<u>עלות</u>						
588,411	-	288,613	42,283	64,668	24,803	1,008,778
יתרה ליום 1 בינואר, 2016						
105,113	-	12,936	3,552	1,543	2,412	125,556
תוספות במשך השנה						
2,021	-	-	-	-	-	2,021
העברה מנדל"ן להשקעה						
-	341,268	-	-	-	-	341,268
חברות שאוחדו לראשונה						
-	(23,601)	-	-	-	-	(23,601)
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ						
72,600	-	-	-	-	-	72,600
הערכה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר						
(193)	-	(662)	(16,624)	(1,384)	(13)	(18,876)
גריעות במשך השנה						
767,952	317,668	300,887	29,211	64,827	27,202	1,507,747
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016						
<u>פחת שנצבר</u>						
73,380	-	251,331	18,821	44,878	13,843	402,253
יתרה ליום 1 בינואר, 2016						
9,131	7,882	20,010	5,698	3,787	2,714	49,222
תוספות במשך השנה						
-	(4,752)	-	-	-	-	(4,752)
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ						
(68,442)	-	-	-	-	-	(68,442)
הערכה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר						
928	-	-	-	-	-	928
הערכה מחדש שהוכרה ברווח והפסד						
(81)	-	(642)	(12,204)	(1,048)	(8)	(13,983)
גריעות במשך השנה						
14,916	3,130	270,699	12,315	47,617	16,549	365,227
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016						
753,036	314,537	30,188	16,896	17,210	10,653	1,142,520
יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2016						

(*) הקרקע ובנייני המשרדים נמצאים בבעלות מלאה של הקבוצה.

באור 7: - רכוש קבוע (המשך)

א. הרכב ותנועה: (המשך)

שנת 2015

קרקע (*) ובניני משרדים	מחשבים וציוד היקפי	כלי רכב	ציוד וריהוט משרדי	שיפורים במושכר	סה"כ
אלפי ש"ח					

עלות

491,964	277,956	43,421	62,046	22,399	897,786
102,664	10,893	2,735	2,678	2,932	121,902
969	-	-	-	-	969
(7,186)	-	-	-	-	(7,186)
-	(236)	(3,873)	(56)	(528)	(4,693)
588,411	288,613	42,283	64,668	24,803	1,008,778

יתרה ליום 1 בינואר, 2015
תוספות במשך השנה
העברה מנדל"ן להשקעה
העברה לנדל"ן להשקעה
גרועות במשך השנה
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015

פחת שנצבר

72,060	229,723	15,080	41,310	12,010	370,183
6,031	21,839	6,405	3,589	1,947	39,811
(4,711)	-	-	-	-	(4,711)
-	(231)	(2,664)	(21)	(114)	(3,030)
73,380	251,331	18,821	44,878	13,843	402,253

יתרה ליום 1 בינואר, 2015
תוספות במשך השנה
העברה לנדל"ן להשקעה
גרועות במשך השנה
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015יתרת עלות מופחתת ליום
31 בדצמבר, 2015

515,031	37,282	23,462	19,790	10,960	606,525

(*) הקרקע ובנייני המשרדים נמצאים בבעלות מלאה של הקבוצה.

ב. משרדי הקבוצה מרוכזים בעיקר במתחם אחד ברחוב אלנבי בתל אביב בשני מבנים צמודים ששטחם המצטבר הינו כ- 14,000 מ"ר. בנוסף לקבוצה בנייני משרדים בפתח תקווה המשמשים את הקבוצה. כמו כן, שוכרת הקבוצה שטחים נוספים לשימושה העצמי.

ג. מבנה משרדים בהקמה

בחודש אוגוסט 2011 חתמה מנורה ביטוח על הסכם לרכישת נכס מקרקעין ברמת גן, הכולל זכויות בנייה בהיקף של כ- 35 אלף מ"ר. בכוונת מנורה ביטוח להקים מבנה משרדים לשימוש עצמי ולשימוש תאגידי נוספים בקבוצה. עד לתאריך הדיווח השקיעה מנורה ביטוח בפרוייקט סך של כ- 483 מיליוני ש"ח. להערכת מנורה ביטוח, העלויות הצפויות לצורך השלמת הפרוייקט נאמדו בסך של כ- 157 מיליוני ש"ח נוספים.

ד. היוון עלויות אשראי

מנורה ביטוח היוונה עלויות אשראי למבנה המשרדים בהקמה בסך של 990 אלפי ש"ח בשנת 2015 ו- 922 אלפי ש"ח בשנת 2014. החל משנת הדיווח, ובעקבות המעבר למודל הערכה מחדש, מנורה ביטוח אינה מהוונת עלויות אשראי.

באור 7: - רכוש קבוע (המשך)

ה. הערכה מחדש של קרקע ובנייני משרדים

הקבוצה התקשרה עם מעריך שווי מוסמך ובלתי תלוי, על מנת לקבוע את השווי ההוגן של הקרקע ובנייני המשרד אשר בבעלותה. השווי ההוגן נקבע בחודש דצמבר 2016 ובהתייחס לראיות מבוססות שוק.

עקב השימוש במודל ההערכה מחדש, נוצרה קרן הערכה מחדש ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה כ- 141,042 אלפי ש"ח (לפני השפעת המס).

אם הקרקע והמבנים היו נמדדים תוך שימוש במודל העלות, ערכיהם בדוחות הכספיים המאוחדים היו כדלקמן:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
-	695,347	עלות
-	79,166	פחת שנצבר
-	616,181	עלות מופחתת

השווי ההוגן של הקרקע והמבנים נקבע בשיטת ההשוואה לנכסים דומים בשוק. ההערכה שבוצעה על ידי המעריך מבוססת על מחירי שוק פעיל, המותאמים בגין שוני במהות, במיקום או בתנאים של הנכס הספציפי.

למועד ביצוע הערכת השווי, השווי ההוגן של הקרקע ובנייני המשרדים נקבע על ידי מומחה מוסמך חיצוני, ונחשב לרמה 3 במידרג השווי ההוגן.

ו. התאמות בגין מדידת השווי ההוגן של קרקע ובנייני משרדים

סך הכל	מבני משרדים	מבנה משרדים בהקמה	
אלפי ש"ח			
515,031	135,608	379,423	יתרה ליום 1 בינואר, 2016
141,042	78,991	62,051	מדידה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר
(928)	(928)	-	מדידה מחדש שהוכרה ברווח והפסד
105,113	1,973	103,140	רכישות ותוספות לנכסים קיימים
2,021	2,021	-	העברה מנדל"ן להשקעה
(112)	(112)	-	גריעות
(9,131)	(9,131)	-	פחת
753,036	208,422	544,614	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016

באור 8: - השקעות בחברות מוחזקות

חברות כלולות

א. הרכב ההשקעה בחברות כלולות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
56,638	123,178	מניות
-	3,902	אופציות רכש מחברה כלולה ומבעלי מניות בה
110,772	85,838	הלוואות לזמן ארוך
100,363	82,832	חלק החברה ברווחים שנצברו ממועד הרכישה, נטו
8,168	166	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
275,941	295,916	
-	24,131	מוניטין הכלול בהשקעה

הקבוצה העמידה בנוסף הלוואות לחברות הכלולות המסתכמות לתאריך הדיווח בסך של 155,500 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 בסך של 210,437 אלפי ש"ח), המוצגות בסעיף השקעות פיננסיות אחרות כנכסי חוב שאינם סחירים. לפרטים נוספים ראה באור 39 א' להלן.

ב. תמצית נתונים כספיים מהדוחות הכספיים של חברות כלולות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני, בהתאמה לשיעורי הבעלות המוחזקים בידי הקבוצה:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
660,177	806,628	חלק הקבוצה בנכסים נטו של חברות כלולות בהתאם לשיעור ההחזקה בהן:
(384,236)	(541,164)	נכסים
275,941	265,464	התחייבויות
	27,739	נכסים, נטו
	762	מוניטין ויתרת עודפי עלות מיוחסים
	1,951	עלויות רכישה נלוות
	295,916	אופציית רכש מבעלי מניות בחברה כלולה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
131,530	95,521	138,202	חלק הקבוצה בתוצאות הפעולות של החברות הכלולות בהתאם לשיעור ההחזקה בהן:
29,611	3,830	1,715	הכנסות
(16,188)	(3,980)	5,321	רווח
13,423	9,573	7,036	רווח (הפסד) כולל אחר
			רווח כולל

באור 8: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים

חברות כלולות של מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ (להלן - מנורה נדל"ן):בהון המונפק, ברווחים ובזכויות הצבעה

ליום 31 בדצמבר

2015	2016		
באחוזים		הערה	
50.0	50.0	(1)	Belltrend Menora Enterprises LTD
60.0	60.0	(2)	Yatelsis Development LTD
60.0	60.0	(3)	Yatelsis River Development LTD
50.0	50.0	(4)	Mxr Development LTD
42.0	-	(5)	Solangia LTD
42.0	-	(5)	Bruseco Holding LTD
42.0	-	(5)	Pellaviway Holdings LTD
-	35.0	(6)	Easy Solar SA
-	35.0	(6)	RNA Power SA
-	35.0	(6)	D.H.E. SA

לבעלי המניות האחרים ב- Yatelsis River ו- Yatelsis Development, זכויות הכרעה בהחלטות מהותיות לפעילות החברות כגון: זכויות וטו על כניסה לפרוייקטים חדשים, מינוי מנהלים וקביעת תנאי עבודתם, אישור התקציב השוטף וכיוצ"ב. לאור הנסיבות שתוארו לעיל, נמנע ממנורה נדל"ן יישום השליטה בפועל ב- Yatelsis River ו- Yatelsis Development, ובשל כך הוצגו ההשקעות בחברות הנ"ל בדוחותיה הכספיים של מנורה נדל"ן על פי שיטת השווי המאזני.

(1) Belltrend Menora Enterprises LTD (להלן - בלטרנד) התאגדה בקפריסין בשנת 2005. בבעלות בלטרנד, בשיתוף עם משקיעים נוספים, נדל"ן מניב בעיר קלן בגרמניה.

בחודש מרס, 2015, חתמו חברות בנות של בלטרנד על הסכם למכירת הנכס בקלן. בחודש אפריל, 2015, התקיימו התנאים המתלים בהסכם והעסקה הושלמה. מחיר המכירה שנקבע לנכס עמד על 110.6 מיליון יורו בניכוי יתרת ההלוואה לבנק בסך של 86.9 מיליון יורו. בנוסף, הרוכש לקח על עצמו התחייבות בגין עסקת SWAP בסך 6 מיליון יורו. במסגרת ההסכם נקבע מנגנון התאמת מחיר שבו, בין היתר, התחייבו חברות הבנות ליתרת מזומנים בסך של 3.2 מיליון יורו והתאמה לנכסים ולהתחייבויות שוטפות מעבר ליתרת המזומנים שהובטחה למועד סגירת העסקה. סך התמורה שהתקבלה מהמכירה הינה 22.8 מיליון יורו, מתוכה חלקה של בלטרנד בתמורה נטו, לאחר דמי ניהול והוצאות מכירה, הינו 6.7 מיליון יורו. סך של כ- 4 מיליון יורו מהתמורה נטו הועבר למנורה נדל"ן. שווי העסקה שיקף את השווי הנקי של הנכס בספרי בלטרנד וכפועל יוצא לא נוצרה השפעה מהותית על הרווח הכולל של מנורה נדל"ן.

(2) Yatelsis Development LTD (להלן - יטלסיס דיבולופמנט) התאגדה בקפריסין בשנת 2007. בחודש אוקטובר 2007 רכשה יטלסיס ביחד עם משקיעים נוספים מקרקעין בעיר סנט פטרסבורג ברוסיה בשטח של כ-35,500 מ"ר לשימוש תעשייה, מחסנים ומשרדים.

בחודש פברואר 2016 חתמו ברוסיה חברות בנות של יטלסיס דיבולופמנט ו- MXR על הסכמי קומבינציה עם קבלן מקומי שקבעו, בין היתר, תמורה של 25% מהיקף הבניה בתמורה לקרקע. החברות הבנות התחייבו להשקיע עוד כ- 5.6 מיליון דולר בכדי להשיג את האישורים הנדרשים לצורך תחילת הבניה תוך 24 חודשים ממועד החתימה על ההסכם. בחודש אפריל 2016 העבירה מנורה נדל"ן סך של כ- 2.5 מיליון דולר בגין חלקה בהשקעה, ובמקביל החלו חברות הבנות ברוסיה בפעילות להשגת האישורים הנדרשים לצורך תחילת הבניה.

באור 8: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

חברות כלולות של מנורה נדל"ן: (המשך)

(3) בחודש יוני 2008 רכשה Yatelsis River Development LTD (להלן - יטלסיס נהר), מניות בחברה רוסית שבבעלותה קרקע בהיקף של כ- 43 דונם במרכז סנט פטרסבורג ברוסיה, וזאת בחלקים שווים עם חברה המאוגדת ונסחרת בפולין (להלן - השותף), מתוך כוונה ליזום פרויקט לפיתוח של הקרקע הנרכשת ולהקים מבני משרדים. בשנת 2015 רשמה מנורה נדל"ן הפסד בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח, הנובע מירידה בשווי הקרקע.

ביום 21 בספטמבר, 2016 חתמה יטלסיס נהר (להלן - הרוכשת) הסכם לרכישת המניות והזכויות של השותפה GTC (להלן - המוכרת), המחזיקה במשותף, יחד עם חברות בנות של יטלסיס נהר, 50% מהפרוייקט. במסגרת ההסכם נקבע כי התמורה עבור המניות והזכויות תעמוד על כ- 3.85 מיליוני יורו, מתוכה סך של 0.6 מיליוני יורו ישולמו באופן מיידי וללא זכות החזר לרוכשת והיתרה תחולק באופן שווה בתשלומים רבעוניים שיפרסו על פני תקופה של שנתיים, עם זכות להקדמת התשלומים לרוכשת. במשך התקופה של השנתיים כאמור, יועברו מניותיה וזכויותיה של המוכרת לידי נאמן על שמה, אשר יעבירן לידי הרוכשת מייד עם העברת התשלום האחרון. כמו כן, סיכמו הצדדים שלא ייעשו שינויים מהותיים בנייהול הנכס, כל עוד לא הושלמה העסקה וכי נציג המוכרת ימשיך כהונתו כדירקטור בחברה המשותפת. ביום 13 באוקטובר 2016, הועברו לידי המוכרת 0.6 מיליוני יורו ובכך נכנס ההסכם לתוקף.

(4) MXR Development Ltd (להלן - MXR) התאגדה בקפריסין בשנת 2007. MXR מספקת שירותי ניהול, באמצעות חברת בת רוסית, לנכסים שנרכשו על ידי יטלסיס דיבלופמנט ויטלסיס נהר כאמור בסעיפים 2,3 לעיל ובנוסף עוסקת בפעילות ייזום. בחודש מרס 2015, אישר בית המשפט הצעה שהגישה MXR לרכישת 16% מתוך 20%, אשר הוחזקו על ידי שותפה במקרקעין שרכשה יטלסיס דיבלופמנט כאמור בסעיף 2 לעיל, וזאת במסגרת הליך פירוק של השותפה. בהתאם להצעה תשלם MXR תמורת הזכויות הנרכשות, סך של 4 מיליוני ש"ח, מתוכם 1.6 מיליון ש"ח באופן מיידי והיתרה בשלושה תשלומים שנתיים. בנוסף, יהיו זכאים מוכרי הזכויות לקבל 6 מיליוני ש"ח נוספים מתוך התזרים השוטף של המקרקעין. לאור האמור לעיל, החל משנת 2015 רושמת MXR בדוחותיה הכספיים את חלקה באקוויטי ובתוצאות השותפות המחזיקה את המקרקעין.

(5) בחודש מאי 2010, חתמה מנורה נדל"ן על הסכם לרכישת 42% ממניות Solangia Ltd, Bruseco Holding LTD ו-Pellaviway Holdings LTD (להלן - קבוצת סולנגיה), חברות קפריסאיות העוסקות בהקמת מיזמים סולאריים באירופה. בהתאם להסכם ההשקעה, הועמדה לטובת הרחבת פעילות סולנגיה, המרכזת את עיקר הפעילות, מסגרת הלוואות בעלים ראשונית בהיקף של כ- 20 מיליון יורו, מהם 11 מיליון יורו אשר הועמדו על ידי מנורה נדל"ן. בחודש יולי 2016 רכשה מנורה נדל"ן 45% נוספים בקבוצת סולנגיה, ראה באור 4 לעיל.

(6) חברות הפועלות ביוון ומחזיקות בשדות סולאריים. למנורה נדל"ן השפעה מהותית בחברות אלו בעקבות הגדלת שיעור החזקתה בקבוצת סולנגיה כאמור בסעיף 5) לעיל ובבאור 4 לעיל.

באור 8: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

חברות כלולות של מנורה ביטוח:

בהון המונפק וברווחים			
ליום 31 בדצמבר			
2015	2016		
באחוזים		הערה	
28.1	28.1	(1)	Surrey Street, LP
39.0	-	(2)	Landmark at Maple Glen, LP
38.3	38.3	(3)	Gaia Journal Square Holdings, LLC
30.1	30.1	(4)	Boulder Texas Holdings, LLC
23.2	23.2	(5)	Baltimore Portfolio Finance, LP
37.3	37.3	(6)	MM Peachtree Holdings, LP
20.1	20.1	(7)	120 Wall Holdings, LLC
38.0	38.0	(8)	RI Menora German Holdings, S.a.r.l.
29.0	-	(9)	Wichford VGB Holding, S.a.r.l
22.5	22.5	(10)	Landmark at Autumn Vista, LLC
20.0	20.0	(11)	Gaia 200 Plaza Drive, LLC
17.2	17.2	(12)	(* Gaia Houston Portfolio, LLC
21.6	21.6	(13)	MM Fenwick, LLC
18.5	18.5	(14)	(* MMZ Properties B.V.
22.5	22.5	(15)	Michelson Real Estate Fund IV, LLC
21.9	21.9	(16)	(* MMZ Properties Alaska Haarlem B.V.

(* זכויות ההצבעה של מנורה ביטוח כוללות גם את זכויות ההצבעה של שומרה, אשר הוקנו למנורה ביטוח.

שיעורי ההחזקה המפורטים בטבלה שלעיל מתייחסים להחזקות מנורה ביטוח הן באמצעות תיק ההשקעה של הנוסטרו והן באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה. ההשקעות אשר בוצעו באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה טופלו כהשקעות פיננסיות ונמדדו בהתאם לשוויין ההוגן.

(1) בחודש דצמבר 2009 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, המנוהלת על ידי חברת הבת מבטחים פנסיה וגמל, באמצעות חברות ייעודיות בחו"ל, 48% מזכויות בשותפות שבבעלותה בניין משרדים באנגליה, המושכר לתקופה של 20 שנה ל- Aviva Central Services UK Ltd. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.95%.

(2) בחודש מאי 2011 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 48.9% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה מתחם מגורים בפלורידה, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 19%. בחודש ינואר 2016 נמכר מתחום המגורים תמורת 29.3 מיליוני דולר.

(3) בחודש אוגוסט 2011 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 48.2% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה בניין משרדים בניו ג'רזי, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 18.3%.

באור 8: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

חברות כלולות של מנורה ביטוח: (המשך)

- 4) בחודש ספטמבר 2011 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 40% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה מתחם מגורים בטקסס, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 10.1%.
- 5) בחודש יולי 2011 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 33.1% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שישה מתחמי מגורים במרילנד, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 10%.
- 6) בחודש ינואר 2012 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 47.2% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה חוות שרתים באטלנטה, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 14.5%.
- 7) בחודש ספטמבר 2012 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 30% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה בניין משרדים בניו יורק, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7%.
- 8) בחודש יוני 2012 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 48% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שלושה מרכזים מסחריים בגרמניה. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 12.5%.
- 9) בחודש אוקטובר 2012 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 49% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה ארבעה מבני משרדים בערים מרכזיות בגרמניה. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 9.6%. בחודש דצמבר 2016 נמכרו מבני המשרדים תמורת 105 מיליוני יורו.
- 10) בחודש פברואר 2013 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 42.5% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שני מתחמי מגורים בפלורידה, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.5%.
- 11) בחודש יוני 2013 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 40% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה בניין משרדים בניו ג'רזי, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 6.67%.
- 12) בחודש דצמבר 2013 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה ושומרה ביטוח, 40% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה תשעה מתחמי מגורים בטקסס, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 6.9%. בחודשים פברואר ומרס 2016 נמכרו שני מתחמי מגורים תמורת סך של 56 מיליוני דולר.
- 13) בחודש מרס 2014 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 41.6% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה מתחם מגורים בקנטקי, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.19%.
- 14) בחודש מאי 2014 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה ושומרה ביטוח, 85% מזכויות בחברה אשר בבעלותה מבנה משרדים בהולנד. שיעור החזקת מנורה ביטוח בחברה זו באמצעות תיק הנוסטרו הינו 4.5%.
- 15) בחודש מאי 2014 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 42.5% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שני מתחמי מגורים בטקסס, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.5%.
- 16) בחודשים אוקטובר ונובמבר 2014 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה ושומרה ביטוח, כ- 99.3% מזכויות בחברה אשר בבעלותה שני בנייני משרדים בהולנד. שיעור החזקת מנורה ביטוח בחברה זו באמצעות תיק הנוסטרו הינו כ- 5.6%.

באור 8: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

השקעות של שומרה ביטוח:

בהון המונפק וברווחים		הערה	
ליום 31 בדצמבר			
2015	2016		
באחוזים			
2.8	2.8	(12) לעיל	Gaia Houston Portfolio, LLC
2.5	2.5	(14) לעיל	MMZ Properties B.V.
2.9	2.9	(16) לעיל	MMZ Properties Alaska Haarlem B.V.

חברה כלולה של החברה:

בהון המונפק וברווחים		אמפא קפיטל בע"מ
ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
באחוזים		
-	30	

בחודש ינואר 2016, נחתם הסכם בין החברה לבין אמפא קפיטל בע"מ (להלן: "אמפא קפיטל") וחברת אם שלה חברת השקעות לפיתוח התעשייה לישראל בע"מ (להלן: "המוכרת") בדבר רכישה והקצאה של 30% ממניות אמפא קפיטל מהמוכרת וזאת בתמורה לסכום של כ- 63.5 מיליוני ש"ח, וכן אופציות לרכישה והקצאה של 10% נוספים של מניות אמפא קפיטל בתנאים כמפורט בהסכם (להלן: "ההסכם"). אופציות הרכש יעמדו בתוקפן למשך תקופה של 180 ימים שתחילתה לאחר חלוף 3 שנים ממועד ההשלמה, בכפוף לזכותה של החברה להקדים את מימוש אופציות הרכש במקרים מסוימים כקבוע בהסכם. תוספת המימוש בגין האופציה נקבעה בהתאם למכפלת הרווח הנקי של אמפא קפיטל בשנת 2018. בחודש פברואר 2016, ועם קבלת אישור הממונה על הגבלים עסקיים כנדרש, הושלמה העסקה האמורה. למועד הרכישה בוצעה הערכת שווי על ידי מעריך שווי בלתי תלוי. בהתאם להערכה זו, יוחס שווי של כ- 2 מיליון ש"ח לאופציות האמורות והיתרה יוחסה לעלות ההשקעה במניות אמפא קפיטל. במסגרת הערכת השווי, יוחס סך של כ- 6.4 מיליוני ש"ח לתיקי לקוחות (אשר יופחתו על פני 6-8 שנים), סך של 3.2 מיליון ש"ח לשווי ההוגן של ההלוואות שניתנו מעבר לרשום בספרי אמפא קפיטל (אשר יופחתו על פני 5 שנים) וסך של 0.8 מיליוני ש"ח לשווי הוגן של התחייבויות פיננסיות מעבר לרשום בספרי אמפא קפיטל (אשר יופחתו על פני 5 שנים). יתרת ההשקעה מהווה מוניטין אשר אינו מופחת.

ד. סכום הדיבידנד שהתקבל מחברות כלולות בשנת הדוח עמד על סך 8,906 אלפי ש"ח (אשתקד 13,948 אלפי ש"ח).

באור 8: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות מאוחדות

ה. פרטים בדבר חברות מאוחדות של החברה

ליום 31 בדצמבר, 2016

היקף השקעה			מדינת התאגדות	מניות המקנות זכויות לרווחים	מניות המקנות זכויות הצבעה
בשטרי הון	בהלוואות	בהון			
באלפי ש"ח				שיעור ההחזקה	
267,459	-	1,578,178	ישראל	100.00%	100.00%
-	-	775,756	ישראל	100.00%	100.00%
36,773	-	388,454	ישראל	100.00%	100.00%
10,818	157,387	(33,381)	ישראל	100.00%	100.00%
-	225,388	(47,516)	ישראל	100.00%	100.00%
-	-	11,457	ישראל	100.00%	100.00%
-	1,544	(515)	ישראל	100.00%	100.00%

חברות המאוחדות על-ידי החברה
 מנורה מבטחים ביטוח בע"מ
 מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ - חברה מנהלת
 שומרה חברה לביטוח בע"מ
 מנורה מבטחים פיננסים בע"מ
 מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ
 נחלת מנורה חברה לשיכון ופיתוח (1950) בע"מ
 מנורה מבטחים משלמת בע"מ

ליום 31 בדצמבר, 2015

היקף השקעה			מדינת התאגדות	מניות המקנות זכויות לרווחים	מניות המקנות זכויות הצבעה
בשטרי הון	בהלוואות	בהון			
באלפי ש"ח				שיעור ההחזקה	
268,518	-	1,484,293	ישראל	100.00%	100.00%
-	-	817,143	ישראל	100.00%	100.00%
36,514	-	402,629	ישראל	100.00%	100.00%
10,817	157,368	(6,549)	ישראל	100.00%	100.00%
-	218,689	(56,012)	ישראל	100.00%	100.00%
-	-	103,150	ישראל	100.00%	100.00%
-	1,505	(855)	ישראל	100.00%	100.00%
-	-	1,373	ישראל	100.00%	100.00%

חברות המאוחדות על-ידי החברה
 מנורה מבטחים ביטוח בע"מ
 מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ - חברה מנהלת
 שומרה חברה לביטוח בע"מ
 מנורה מבטחים פיננסים בע"מ
 מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ
 נחלת מנורה חברה לשיכון ופיתוח (1950) בע"מ
 מנורה מבטחים משלמת בע"מ
 מנורה מבטחים אנרגיה בע"מ

ו. סכום הדיבידנד שהתקבל בשנת הדוח מחברות מאוחדות עמד על סך 235,000 אלפי ש"ח (אשתקד - 70,000 אלפי ש"ח), לפרטים נוספים ראה באור 15' ס"ק 7-8.

באור 9 - נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה

א. תנועה:

אחר		עבור חוזים תלויי תשואה		
2015 (*)	2016	2015	2016	
אלפי ש"ח				
280,404	368,307	72,152	74,937	יתרה ליום 1 בינואר
				<u>תוספות במשך השנה</u>
1,448	3,750	2,864	1,524	רכישות ותוספות לנכסים קיימים
3,970	-	-	-	העברה מרכוש קבוע
5,418	3,750	2,864	1,524	
				<u>גריעות במהלך השנה</u>
897	134,750	-	-	מימושים
969	2,021	-	-	העברה לרכוש קבוע
1,866	136,771	-	-	סה"כ גריעות
84,351	45,286	(79)	(250)	<u>התאמת שווי הוגן</u>
368,307	280,572	74,937	76,211	יתרה ליום 31 בדצמבר

(*) מתוכו סך של 132,888 אלפי ש"ח סווג כנדל"ן להשקעה מיועד למכירה, ראה סעיף ג. להלן.

ב. מידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה נמדד על בסיס השווי ההוגן כפי שנקבע בהערכת שווי שבוצעה על ידי מערכי שווי חיצוניים בלתי תלויים שהינם בעלי כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. השווי ההוגן נקבע בהתבסס על עסקאות שנערכו לאחרונה בשוק ביחס לנדל"ן דומה ובמיקום דומה לזה של הנדל"ן שבבעלות הקבוצה, וכן בהתבסס על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים מהנכס. באמידת תזרימי המזומנים הובא בחשבון הסיכון המובנה שלהם, והם מהווים בשיעור תשואה המשקף את הסיכונים הגלומים בתזרימי המזומנים, אשר נקבע בהתחשב בתשואה המקובלת בשוק המקרקעין, תוך התאמה למאפיינים הספציפיים של הנכס ורמת הסיכון של ההכנסות הצפויות ממנו.

(1) להלן פירוט ההנחות, הגורמים והשיקולים ששימשו בהערכות השווי

(א) בנכסים שהוערכו על פי גישת ההשוואה

מיקום הנכס, גילו ומצבו הפיזי, שטחו, רמת הפיתוח באזור בו הוא ממוקם, ייעודו, מחירי שוק הנדל"ן ורמת הדרישה באותו אזור לנכסים מסוג דומה, מצב הזכויות והמצב התכנוני של הנכס, הרקע המשפטי, המצב הכלכלי בארץ ובעולם, ובנכסים מסחריים גם שיטת יחס ברוטו נטו מקובל.

(ב) בנכסים שהוערכו על פי גישת ההכנסה

על בסיס ממוצעים משוקללים	
ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
100	102
7.85	7.64
6.54	3.53

דמי שכירות חודשיים ממוצעים למ"ר בש"ח

תשואה על הנכס ב- %

שטחים פנויים להשכרה ב- %

באור 9: - נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. מדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה (המשך)

(2) להלן מדרג השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה:

31 בדצמבר, 2016		
סה"כ	רמה 2	רמה 3
	אלפי ש"ח	
356,783	356,783	-

31 בדצמבר, 2015		
סה"כ	רמה 2	רמה 3
	אלפי ש"ח	
443,244	443,244	-

(3) התאמה בגין מדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה (רמה 3 במדרג השווי ההוגן)

סך הכל	מבני משרדים	מרכזי קניות	קרקע פנויה
אלפי ש"ח			
352,556	81,421	108,174	162,961
84,272	14,752	(119)	69,639
3,970	3,970	-	-
(969)	(969)	-	-
4,312	17	4,295	-
(897)	(897)	-	-
443,244	98,294	112,350	232,600
45,036	14,608	(375)	30,803
5,274	22	2,285	2,967
(2,021)	(2,021)	-	-
(134,750)	-	-	(134,750)
356,783	110,903	114,260	131,620

יתרה ליום 1 בינואר, 2015
מדידה מחדש שהוכרה ברווח או הפסד

העברה מרכוש קבוע

העברה לרכוש קבוע

רכישות ותוספות לנכסים קיימים

גריעות

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015
מדידה מחדש שהוכרה ברווח או הפסד

רכישות ותוספות לנכסים קיימים

העברה לרכוש קבוע

גריעות

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016

ג. ביום 5 באפריל, 2016, חתמה חברה מאוחדת נחלת מנורה חברה לשכון ופתוח (1950) בע"מ (להלן - נחלת מנורה) על הסכם למכירת מלוא זכויותיה בחלק מנכס הנדל"ן אשר בבעלותה, וזאת בתמורה לסך של כ- 185 מיליוני ש"ח בתוספת מע"מ. בחודש ספטמבר 2016, עם קבלת מלוא התמורה, העבירה נחלת מנורה את החזקה בנכס לרוכשים. הרווח שרשמה נחלת מנורה מהעסקה בתקופת הדוח אינו מהותי, זאת מאחר והנכס הוצג בדוחות הכספיים בהתאם לשווי ההוגן.

ד. באשר להתקשרויות המתייחסות לחכירה של נדל"ן להשקעה, ראה באור 40 ד'.

באור 10: - חייבים ויתרות חובה

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
22,535	79,540	הכנסות לקבל
-	24,036	מוסדות ורשויות ממשלתיות
34,853	52,937	חייבים בגין עסקאות פיננסיות
42,513	45,145	הוצאות מראש
1,107	384	מקדמות לספקים
69,255	32,280	חברות ביטוח ותווכני ביטוח
21,999	19,122	סוכני ביטוח
4,899	4,154	פקדון בנאמנות בחברת ניהול התיקים
-	14,495	חברות קשורות
1,811	8,490	קרנות פנסיה
14,361	17,558	אחרים
(19,593)	(19,587)	הפרשה לחובות מסופקים
193,740	278,554	סה"כ חייבים ויתרות חובה

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים:

2015	2016	
אלפי ש"ח		
19,369	19,593	יתרה ליום 1 בינואר
224	(6)	שינוי בהפרשה - נזקף לרווח או הפסד
19,593	19,587	יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 11: - פרמיות לגבייה

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
755,603	779,669	פרמיות לגבייה (*)
(11,391)	(12,488)	הפרשה לחובות מסופקים
744,212	767,181	סה"כ פרמיות לגבייה
270,336	262,617	(*) כולל המחאות לגבייה והוראות קבע

לגילוי בדבר תנאי ההצמדה של הפרמיה לגבייה, ראה באור 38(2)ה'.

ב. גיול:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
612,353	612,883	פרמיות לגבייה שערך לא נפגם
		ללא פיגור
		בפיגור (*):
59,278	54,285	מתחת ל- 90 ימים
41,357	44,152	בין 90 ל- 180 ימים
14,754	41,494	מעל 180 ימים
727,742	752,814	סה"כ פרמיות לגבייה שערך לא נפגם
16,470	14,367	פרמיות לגבייה שערך נפגם
744,212	767,181	סה"כ פרמיות לגבייה

(*) כולל סכום של 27,896 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 33,307 אלפי ש"ח) חובות בפיגור במגזר ביטוח חיים. חובות אלה מגובים בעיקרם בערך הפידיון של הפוליסה.

ג. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים בגין הפרמיות לגבייה:

2015	2016	
אלפי ש"ח		
10,411	11,391	יתרה ליום 1 בינואר
980	1,097	שינוי בהפרשה - נזקף לרווח או הפסד
11,391	12,488	יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 12: - השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואהא. להלן פירוט הנכסים:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
74,937	76,211	נדל"ן להשקעה
		השקעות פיננסיות:
		נכסי חוב סחירים
7,202,014	7,111,694	נכסי חוב שאינם סחירים (*)
4,191,450	4,245,325	מניות
4,354,121	4,615,253	השקעות פיננסיות אחרות (**)
4,472,247	5,173,379	סך הכל השקעות פיננסיות
20,219,832	21,145,651	מזומנים ושווי מזומנים
1,245,185	1,832,444	אחר
130,874	175,092	סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
21,670,828	23,229,398	
		(*) כולל נכסי חוב שאינם סחירים שנמדדו לפי עלות מופחתת (ראה
463,381	470,246	באור 2.ח.4.א))
521,277	534,537	השווי ההוגן של נכסי החוב כאמור

מידע נוסף בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה ראה באור 38(7) בדבר ניהול סיכונים.

(**) השקעות פיננסיות אחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסיים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.

באור 12: - השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות

ליום 31 בדצמבר, 2016			
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1
אלפי ש"ח			
7,111,694	-	1,013,097	6,098,597
3,775,079	23,651	3,751,428	-
4,615,253	29,526	15,753	4,569,974
5,173,379	1,273,287	1,618,668	2,281,424
20,675,405	1,326,464	6,398,946	12,949,995
534,537	-	534,537	-

השקעות פיננסיות:

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים

מניות

השקעות פיננסיות אחרות

סה"כ

נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי
לשוויים ההוגן

ליום 31 בדצמבר, 2015			
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1
אלפי ש"ח			
7,202,014	75	1,187,527	6,014,412
3,728,069	2,352	3,725,717	-
4,354,121	27,347	6,578	4,320,196
4,472,247	1,203,884	1,350,725	1,917,638
19,756,451	1,233,658	6,270,547	12,252,246
521,277	-	521,277	-

השקעות פיננסיות:

נכסי חוב סחירים

נכסי חוב שאינם סחירים

מניות

השקעות פיננסיות אחרות

סה"כ

נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי
לשוויים ההוגן

באור 12: - השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ג. התנועה בנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן והמסווגים לרמה 3

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח					
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד					
אלפי ש"ח					
השקעות פיננסיות		נכסי חוב			
סה"כ	אחרות	מניות	סחירים	נכסי חוב סחירים	
1,233,658	1,203,884	27,347	2,352	75	יתרה ליום 1 בינואר, 2016
(6,107)	1,882	739	(8,653)	(75)	סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו ברווח והפסד
220,430	197,739	22,691	-	-	רכישות
(119,419)	(96,125)	(21,251)	(2,043)	-	מכירות
(6,370)	(6,370)	-	-	-	פדיונות
35,551	3,556	-	31,995	-	העברות אל רמה 3
(31,279)	(31,279)	-	-	-	העברות מתוך רמה 3
1,326,464	1,273,287	29,526	23,651	-	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016
					סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2016
16,072	25,700	1,301	(10,854)	(75)	

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח				
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד				
אלפי ש"ח				
	השקעות	נכסי חוב		
	פיננסיות	שאינם	נכסי חוב	
סה"כ	אחרות	סחירים	סחירים	
1,131,371	1,078,686	14,014	-	יתרה ליום 1 בינואר, 2015
3,418	3,473	4,334	(633)	סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו ברווח והפסד
217,664	217,664	-	-	רכישות
(103,507)	(95,939)	-	-	מכירות
(9,139)	-	(9,139)	-	פדיונות
1,097	-	389	708	העברות אל רמה 3
(7,246)	-	(7,246)	-	העברות מתוך רמה 3
1,233,658	1,203,884	2,352	75	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015
(2,144)	4,296	113	(633)	סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2015

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות

א. ההרכב

ליום 31 בדצמבר, 2016					
סה"כ	הלוואות וחייבים	זמינים למכירה	נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	פירוט בסעיף	
אלפי ש"ח					
4,643,223	-	4,148,574	494,649	ב	נכסי חוב סחירים
11,053,578	11,053,578	-	-	ג	נכסי חוב שאינם סחירים
273,436	-	214,620	58,816	ה	מניות
1,369,036	-	1,048,086	320,950	ו	אחרות
<u>17,339,273</u>	<u>11,053,578</u>	<u>5,411,280</u>	<u>874,415</u>		סה"כ
ליום 31 בדצמבר, 2015					
סה"כ	הלוואות וחייבים	זמינים למכירה	נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	פירוט בסעיף	
אלפי ש"ח					
4,522,758	-	4,101,204	421,554	ב	נכסי חוב סחירים
10,717,056	10,717,056	-	-	ג	נכסי חוב שאינם סחירים
247,116	-	194,126	52,990	ה	מניות
1,250,763	-	946,829	303,934	ו	אחרות
<u>16,737,693</u>	<u>10,717,056</u>	<u>5,242,159</u>	<u>778,478</u>		סה"כ

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)ב. נכסי חוב סחירים

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	

אגרות חוב ממשלתיות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:

שיועדו בעת ההכרה לראשונה

זמינות למכירה

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים:שאינם ניתנים להמרה

נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:

שיועדו בעת ההכרה לראשונה

זמינים למכירה

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

הניתנים להמרה

נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:

שיועדו בעת ההכרה לראשונה

סך הכל נכסי חוב סחירים

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח

והפסד (במצטבר)

246,047	276,546
2,595,890	2,531,239
2,841,937	2,807,785
172,878	209,691
1,505,314	1,617,335
1,678,192	1,827,026
2,629	8,412
4,522,758	4,643,223
25,650	7,572

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ג. נכסי חוב שאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר, 2016	
ערך בספרים	שווי הוגן (*)
אלפי ש"ח	

אגרות חוב ממשלתיות

מוצגות כהלוואות וחייבים:
אג"ח ח"ץ ופקדונות חשכ"ל (**)

8,628,465	6,753,281

נכסי חוב אחרים:שאינם ניתנים להמרה

מוצגים כהלוואות וחייבים, למעט פקדונות בבנקים
פקדונות בבנקים

3,263,942	3,097,097

1,366,332	1,203,200

4,630,274	4,300,297

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

13,258,739	11,053,578

סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים

	110,359

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ליום 31 בדצמבר, 2015	
ערך בספרים	שווי הוגן (*)
אלפי ש"ח	

אגרות חוב ממשלתיות

מוצגות כהלוואות וחייבים:
אג"ח ח"ץ ופקדונות חשכ"ל (**)

8,498,403	6,612,840

נכסי חוב אחרים:שאינם ניתנים להמרה

מוצגים כהלוואות וחייבים, למעט פקדונות בבנקים
פקדונות בבנקים

3,066,529	2,860,395

1,426,019	1,243,821

4,492,548	4,104,216

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

12,990,951	10,717,056

סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים

	107,424

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

(*) לעניין שיעורי הריבית ששימשו לקביעת השווי ההוגן, ראה סעיף ז' להלן.

(**) חושב על פי מועד הפרעון החוזי (הצפוי).

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ד. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אחוזים	

נכסי חוב סחירים

בסיס הצמדה:

1.36 0.89

צמוד מדד

1.26 1.52

שקלי

5.76 4.61

צמוד מט"ח

נכסי חוב שאינם סחירים

בסיס הצמדה:

4.83 4.50

צמוד מדד

1.89 1.57

שקלי

5.81 5.96

צמוד מט"ח

ה. מניות

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	

סחירותנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו
בעת ההכרה לראשונה

50,787 55,647

זמינות למכירה

192,387 200,735

סך הכל מניות סחירות

243,174 256,382

שאינן סחירותנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו
בעת ההכרה לראשונה

2,203 3,169

זמינות למכירה

1,739 13,885

סך הכל מניות שאינן סחירות

3,942 17,054

סך הכל מניות

247,116 273,436

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח
והפסד (במצטבר)

39,326 47,046

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ו. אחרות

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	

		סחירות
86,927	132,792	נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
750,003	816,085	זמינות למכירה
701	288	מכשירים נגזרים (*)
837,631	949,165	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות סחירות
		שאינן סחירות
214,105	170,429	נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
196,826	232,001	זמינות למכירה
2,201	17,441	מכשירים נגזרים (*)
413,132	419,871	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות שאינן סחירות
1,250,763	1,369,036	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
34,711	41,746	ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

השקעות פיננסיות המסווגות לאחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסיים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.

לעניין התחייבויות להשקעה בקרנות השקעה, ראה באור 40 ג' (2) להלן.

(*) להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות הפיננסיות שנעשו לתאריך הדוח הכספי:

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	
85	1
(121,004)	(552,178)
(199,763)	(104,174)
-	57,152
-	(119,495)

מניות
מטבע חוץ
ריבית
מדדי מניות
מדד

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ז. השיטות וההנחות ששימשו בקביעת השווי ההוגן

(1) נכסי חוב שאינם סחירים

השווי ההוגן של השקעות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסיים מוסדרים, נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך הדיווח. בגין השקעות שלהן אין שוק פעיל, השווי נקבע כדלהלן:

השווי ההוגן של נכסי חוב שאינם סחירים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד וכן של נכסי חוב פיננסיים שאינם סחירים, אשר מידע לגבי השווי ההוגן שלהם ניתן לצרכי באור בלבד, נקבעים באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם. שיעורי ההיוון מתבססים בעיקרם על התשואות של אגרות חוב ממשלתיות והמרווחים של אגרות חוב קונצרניות, כפי שנמדדו בבורסה לני"ע בתל אביב.

ציטוטי המחירים ושיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי חברה שזכתה במכרז, שפורסם על ידי משרד האוצר, להקמה ולתפעול של מאגר ציטוטי מחירים ושיעורי ריבית לגופים מוסדיים.

להלן שיעורי הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים:

ליום 31 בדצמבר		עבור נכסי חוב שאינם סחירים בארץ לפי דירוג (*):	
2015	2016		
באחוזים			
0.6	0.6		AA ומעלה
3.5	2.3		BBB עד A
11.4	17.3	נמוך מ- BBB	
5.1	5.6	לא מדורג	

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות", "מדרוג" ודירוג פנימי. נתוני חברת מדרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(2) מניות לא סחירות

השווי ההוגן של ההשקעה במניות לא סחירות הוערך על ידי מעריך שווי חיצוני באמצעות מודל DCF.

(3) נגזרים

השווי ההוגן של חוזי אקדמה נאמד על בסיס היוון ההפרש בין מחיר ה-FORWARD הנקוב בחוזה לבין מחיר ה-FORWARD הנוכחי, תוך שימוש בשיעורי ריבית מתאימים. השווי ההוגן של כתבי אופציות נקבע בהתאם למודל בלק ושוולס או על פי הערכת שווי. השווי ההוגן של חוזים להחלפות ריבית ומטבע נאמד על בסיס מודל כלכלי המבוסס על היוון אומדן תזרימי המזומנים העתידיים תוך שימוש בשיעורי ריבית אשר נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוטים של שיעורי ריבית. השווי ההוגן של מכשירים מורכבים נקבע על פי ציטוט.

(4) קרנות השקעה

השווי ההוגן של קרנות ההשקעה נקבע על פי ערך נכסי נקי (N.A.V.) בהתבסס על הדוחות הכספיים של הקרנות ומדיווחים המתקבלים מהקרנות.

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ח. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות

היתרה בדוחות הכספיים של מזומנים, פרמיות לגביה, לקוחות, חייבים ויתרות חובה ונכסי מיסים שוטפים, תואמת או קרובה לשווי ההוגן שלהם.

ליום 31 בדצמבר, 2016				
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
אלפי ש"ח				
4,643,223	-	411,973	4,231,250	נכסי חוב סחירים
273,436	17,054	-	256,382	מניות
1,369,036	257,942	569,435	541,659	אחרות
6,285,695	274,996	981,408	5,029,291	סה"כ
13,258,738	30,743	13,227,995	-	נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי לשוויים ההוגן (סעיף ג' לעיל)

ליום 31 בדצמבר, 2015				
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
אלפי ש"ח				
4,522,758	53	436,259	4,086,446	נכסי חוב סחירים
247,116	3,942	-	243,174	מניות
1,250,763	231,218	575,051	444,494	אחרות
6,020,637	235,213	1,011,310	4,774,114	סה"כ
12,990,951	31,125	12,959,826	-	נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי לשוויים ההוגן (סעיף ג' לעיל)

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ח. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות (המשך)

התנועה בנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן והמסווגים לרמה 3

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח			
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח			
והפסד ונכסים פיננסיים זמינים למכירה			
נכסי חוב	מניות	אחרות	סה"כ
סחירים	אלפי ש"ח		
53	3,942	231,217	235,212
(53)	750	(2,515)	(1,818)
-	1,016	6,584	7,600
-	11,346	49,169	60,515
-	-	(25,729)	(25,729)
-	-	(2,560)	(2,560)
-	-	1,776	1,776
-	17,054	257,942	274,996
(53)	750	3,203	3,900

יתרה ליום 1 בינואר, 2016

סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו:

ברווח והפסד

ברווח כולל אחר

רכישות

מכירות

פדיונות

העברות אל רמה 3

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016

סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2016

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח			
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח			
והפסד ונכסים פיננסיים זמינים למכירה			
נכסי חוב	מניות	אחרות	סה"כ
סחירים	אלפי ש"ח		
-	8,948	194,584	203,532
(1,099)	(182)	3,488	2,207
-	(1,614)	(7,304)	(8,918)
-	-	60,481	60,481
-	(3,210)	(20,031)	(23,241)
2,351	-	-	2,351
(1,199)	-	-	(1,199)
53	3,942	231,218	235,213
(451)	(1,634)	8,613	6,528

יתרה ליום 1 בינואר, 2015

סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו:

ברווח והפסד

ברווח כולל אחר

רכישות

מכירות

העברות אל רמה 3

העברות מתוך רמה 3

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015

סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2015

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ט. גיול השקעות בנכסי חוב פיננסיים לא סחירים:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
		נכסי חוב שערכם לא נפגם:
6,612,840	6,753,281	אגרות חוב ממשלתיות
4,066,610	4,264,924	ללא פיגור
		בפיגור (*):
2,658	1,082	מתחת ל- 90 ימים
718	686	בין 90 ל- 180 ימים
3,105	2,862	מעל 180 ימים
10,685,931	11,022,835	סך הכל נכסי חוב שערכם לא נפגם
	-	נכסי חוב שערכם נפגם:
138,549	141,102	נכסים שערכם נפגם, ברוטו
(107,424)	(110,359)	הפרשה להפסד
31,125	30,743	סך הכל נכסי חוב שערכם נפגם, נטו
10,717,056	11,053,578	סך הכל נכסי חוב לא סחירים

(*) בעיקר הלוואות על פוליסות שכנגדן קיימים ערכי פדיון מלאים ו/או הלוואות משכנתא.

יצויין כי הסכומים שלעיל אינם מהווים את הסכום בפיגור בפועל אלא את יתרת החוב המעורבת בפיגור.

באור 14: - מזומנים ושווי מזומנים

א. עבור חוזים תלויי תשואה:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
906,017	1,463,196	מזומנים ופקדונות למשיכה מיידי
339,168	369,248	פקדונות לזמן קצר
1,245,185	1,832,444	מזומנים ושווי מזומנים

לתאריך הדיווח, המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ריבית בשיעור של 0.01% (אשתקד - בין 0.01% ל- 0.04%).

פקדונות לזמן קצר המופקדים בתאגידים הבנקאיים הינם לתקופות של עד שלושה חודשים. הפקדונות נושאים ריבית בשיעור ממוצע של 0.18% (אשתקד - 0.08%).

באור 14: - מזומנים ושווי מזומנים (המשך)

ב. אחרים:

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	
337,361	768,337
37,022	46,032
1,009	13,200
375,392	827,569
96,433	67,542
471,825	895,111

מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית:

בש"ח

בדולר

במט"ח אחר

פקדונות לזמן קצר - בש"ח

מזומנים ושווי מזומנים

לתאריך הדיווח, המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ריבית בשיעור של 0.01% (אשתקד - בין 0.01% ל- 0.04%).

פקדונות לזמן קצר המופקדים בתאגידים הבנקאיים הינם לתקופות של עד שלושה חודשים. הפקדונות נושאים ריבית בשיעור ממוצע של 0.04% (אשתקד - 0.08%).

לגילוי בדבר תנאי ההצמדה של מזומנים ושווי מזומנים, ראה באור 38(2)ה'.

באור 15: - הון ודרישות הון

א. הרכב הון המניות

ליום 31 בדצמבר, 2015		ליום 31 בדצמבר, 2016	
מונפק	רשום	מונפק	רשום
ונפרע		ונפרע	
מספר מניות (באלפים)			
63,272	440,000	63,272	440,000

מניות רגילות בנות

1 ש"ח ע.ג. כ"א

ביום 4 באוגוסט, 2015, אישרה האסיפה הכללית של בעלי מניות החברה את הגדלת ההון הרשום מ- 88 מיליוני מניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת ל- 440 מיליוני מניות רגילות בנות 1 ש"ח ערך נקוב כל אחת.

ב. זכויות הנלוות למניות

1. זכויות הצבעה באסיפה הכללית, זכות לדיבידנד, זכויות בפירוק החברה וזכות למינוי הדירקטורים בחברה.

2. סחירות בבורסה לניירות ערך בתל-אביב.

ג. דיבידנד

ביום 17 בדצמבר, 2014, חילקה החברה דיבידנד בסך של 100 מיליוני ש"ח, המהווה כ- 1.58 ש"ח לכל 1 ש"ח ערך נקוב מההון המונפק והנפרע של החברה.

לעניין דיבידנד שהוכרז לאחר תאריך הדיווח, ראה באור 42 להלן.

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

ד. קרנות הון אחרות

ההרכב - מיוחס לבעלי מניות החברה:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
5,961	5,961	הטבת מס בגין הענקת מניות למנכ"ל החברה
696	696	עסקה עם בעל שליטה
6,657	6,657	

קרן הון מהערכה מחדש מקרקעין - קרן הערכה מחדש משמשת לרישום התאמות בשווי ההון (בניכוי השפעת המס) של רכוש קבוע וירידות ערך עד למידה שהן מתייחסות לעליית ערך שנרשמה בגין אותו נכס בקרנות הון.

קרן הון בגין עסקה עם בעל שליטה - קרן ההון מתייחסת לעסקה שבוצעה בין חברות מאוחדות של החברה. ההפרש בין השווי ההוגן לבין התמורה שנקבעה בעסקה נזקף לקרן ההון.

ה. זכויות שאינן מקנות שליטה

הרכב זכויות שאינן מקנות שליטה בדוחות המאוחדים על המצב הכספי:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
8,109	10,948	החלק בשווי המאזני - כולל החלק ביתרות עודפי עלות מיוחסים

ו. ניהול ודרישות הון

1. מדיניות ההנהלה היא להחזיק בסיס הון איתן במטרה לשמר את יכולת הקבוצה להמשיך את פעילותה על מנת שתוכל להניב תשואה לבעלי מניותיה, וכן על מנת לתמוך בפעילות עסקית עתידית. מנורה ביטוח ושומרה ביטוח כפופות לדרישות הון הנקבעות על-ידי הממונה.

כחלק מתהליך יישומה של הדירקטיבה Solvency II, נדרשות חברות הביטוח המאוחדות לבצע תהליך הערכה עצמית של הסיכונים להם הן חשופות ולקבוע הון אשר לדעתן יהווה כרית ביטחון לסיכונים אלו. מנורה ביטוח הגדירה כהון עצמי נדרש (הון יעד) את דרישת ההון כפי שנדרשה על ידי הדירקטיבה, ובלבד שלא יפחת מתקנות ההון. שומרה ביטוח הגדירה כהון עצמי נדרש (הון יעד) כ- 105% מדרישות ההון כפי שהוגדרו על ידי הממונה בתקנות ההון. מובהר כי אין מדובר בהון מחייב, אלא בהון יעד שחברות הביטוח המאוחדות תשאפנה לשמור עליו, וכי אין ודאות כי חברות הביטוח המאוחדות תעמודנה בהון יעד זה בכל נקודת זמן.

מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ (להלן - מבטחים פנסיה וגמל) ומנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ (להלן - מנורה מהנדסים) מחויבות לעמוד בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הון עצמי מזערי הנדרש מחברה מנהלת של קופת גמל או קרן פנסיה), התשע"ב-2012 ותקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל) (תיקון מס' 2), התשע"ב-2012.

מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ מחויבת לעמוד בתקנות השקעות משותפות בנאמנות (הון עצמי וביטוח של מנהל קרן ונאמן ותנאי כשירות של דירקטורים וחברי ועדת השקעות), התשנ"ו-1995.

מנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות בע"מ מחויבת לעמוד בתקנות הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות (הון עצמי וביטוח), (תיקון), התש"ס-2000.

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

1. ניהול ודרישות הון (המשך)

2. להלן נתונים בדבר ההון הנדרש והקיים של מנורה ביטוח ושומרה ביטוח בהתאם לתקנות ההון והנחיות הממונה:

מנורה ביטוח	
ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	

2,258,362	2,392,359	הסכום הנדרש על פי תקנות והנחיות המפקח (א)
		הסכום הקיים המחושב על פי תקנות ההון:
1,474,622	1,568,509	הון ראשוני בסיסי
268,518	267,459	הון ראשוני מורכב (ב)
1,743,140	1,835,968	סך הכל הון ראשוני
406,035	505,212	הון משני מורכב (ב)
215,587	172,120	הון משני נחות (ב) (ג)
621,622	677,332	סך הכל הון משני
297,774	298,037	הון שלישוני מורכב (ב)
2,662,536	2,811,337	סך ההון הקיים המחושב על פי תקנות ההון
404,174	418,978	עודף לתאריך הדוח (*)
		(א) הסכום הנדרש כולל דרישות הון בגין:
342,795	388,317	פעילות בביטוח כללי
8,827	8,905	פעילות בביטוח סיעודי
141,358	141,358	סיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים
883,389	929,622	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים ובביטוח מפני מחלות אישפוז
3,670	8,696	דרישות בגין תוכניות מבטיחות תשואה
51,702	30,792	נכסים בלתי מוכרים כהגדרתם בתקנות ההון
463,892	514,736	נכסי השקעה ונכסים אחרים
140,383	134,426	סיכונים קטסטרופה בביטוח כללי
160,467	176,592	סיכונים תפעוליים
61,879	58,915	ערבויות
2,258,362	2,392,359	הסכום הנדרש על פי תקנות והנחיות המפקח

(*) ראה סעיף 4 להלן לגבי מכתב הממונה בקשר עם חלוקת דיבידנד.

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

1. ניהול ודרישות הון (המשך)

2. להלן נתונים בדבר ההון הנדרש והקיים של מנורה ביטוח ושומרה ביטוח בהתאם לתקנות ההון והנחיות הממונה: (המשך)

שומרה ביטוח		
ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
303,031	345,924	הסכום הנדרש על פי תקנות והנחיות המפקח (2א)
		הסכום הקיים המחושב על פי תקנות ההון:
373,145	359,083	הון ראשוני בסיסי
36,514	36,773	הון משני נחות (ג)
409,659	395,856	סך הכל הסכום הקיים המחושב על פי תקנות ההון
106,628	49,932	עודף לתאריך הדוח (*)
32,050	36,361	סכום ההשקעות שיש חובה להעמידן כנגד עודפי הון בהתאם להוראות המפקח, ולפיכך מהווה עודפים מרותקים
		הסכום הנדרש כולל דרישות הון בגין: (2א)
171,346	192,197	פעילות בביטוח כללי
2,069	1,421	נכסים בלתי מוכרים כהגדרתם בתקנות ההון
76,085	95,126	נכסי השקעה ונכסים אחרים
20,255	19,274	סיכוני קטסטרופה בביטוח כללי
33,276	37,906	סיכונים תפעוליים
303,031	345,924	הסכום הנדרש על פי תקנות והנחיות המפקח

(*) ראה סעיף 4 להלן לגבי מכתב הממונה בקשר עם חלוקת דיבידנד.

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

1. ניהול ודרישות הון (המשך)

2. להלן נתונים בדבר ההון הנדרש והקיים של מנורה ביטוח ושומרה ביטוח בהתאם לתקנות ההון והנחיות הממונה: (המשך)

(ב) לפרטים נוספים ראה באור 1.ב.25 (1) להלן.

(ג) כולל שטרי הון בשומרה ביטוח שהונפקו לחברה וכתבי התחייבות נדחים במנורה ביטוח, אשר הונפקו עד ליום 31 בדצמבר, 2009 ומהווים הון משני נחות.

3. Solvency II

בחודש פברואר 2017, פורסמו והועברו לועדת הכספים של הכנסת, הוראות ליישום משטר כושר פירעון מבוסס Solvency II (להלן - "ההוראות המעודכנות"). ההוראות המעודכנות נועדו לכונן משטר כושר פירעון חדש לחברות ביטוח בישראל. זאת, בהתבסס על הוראות דירקטיבה EC/2009/138, המכונה "Solvency II" (להלן - "הדירקטיבה"), שאומצה על ידי האיחוד האירופי ומיושמת החל מינואר 2016 בכל המדינות החברות בו.

הדירקטיבה כוללת בחינה מקיפה של סיכונים להם חשופות חברות ביטוח וסטנדרטים לניהולם ומדידתם, ומבוססת על שלושה נדבכים: נדבך ראשון כמותי שעניינו יחס כושר פירעון מבוסס סיכון, נדבך שני איכותי, הנוגע לתהליכי בקרה פנימיים, לניהול סיכונים, לממשל תאגידי ולתהליך הערכה עצמי של סיכונים וכושר פירעון (ORSA) ונדבך שלישי הנוגע לקידום משמעת שוק, גילוי ודיווח.

בדעת הממונה לפרסם הנחיות לעניין ניהול הון וקביעת יעד הון פנימי, לעניין סקר פערים שעל חברות הביטוח יהיה לבצע ביחס למערך ניהול הסיכונים, הבקורות והממשל התאגידי ונייר התייעצות לקידום תהליך להערכה עצמית של סיכונים וכושר פירעון.

ההוראות המעודכנות מבוססות על הנדבך הכמותי לפי הדירקטיבה והוראותיה הנלוות, תוך התאמה לשוק בישראל. הנדבך הכמותי ייושם בישראל החל מיום 30 ביוני, 2017. יחד עם זאת, חברות ביטוח תידרשנה לעמוד, בשלב זה, גם במשטר הקיים לפי תקנות ההון. משטר ההון הקודם יבוטל לגבי חברות שיבצעו תהליך ביקורת על ידי רואה חשבון מבקר על הדיווח לפי המשטר החדש ליום 31 בדצמבר, 2016.

בהתאם לדירקטיבה קיימות שתי רמות של דרישות הון:

- ההון הנדרש לשמירה על כושר הפרעון של חברת ביטוח (להלן - SCR). ה-SCR רגיש לסיכונים ומבוסס על חישוב צופה פני עתיד על בסיס ההנחיות ליישום משטר כושר הפירעון החדש. דרישה זו נועדה להבטיח התערבות מדויקת ועתית של רשויות הפיקוח.
- רמה מינימלית של הון (להלן - MCR או "סף הון").

ההוראות המעודכנות כוללות הוראות דיווח לממונה במקרים בהם החברה אינה עומדת או חוששת שלא תעמוד ברמות ההון האמורות וכן הוראות להגשת תוכנית להבטחת עמידתה ברמות ההון האמורות.

בהתאם להוראות המעודכנות, סף ההון יהיה שווה לסכום הגבוה מבין ההון הראשוני הנדרש מחברת הביטוח לפי תקנות ההון לבין הסכום המחושב כשיעור מה-SCR (נמוך מ- 45% מה-SCR ולא פחות מהגבוה בין 25% מה-SCR או סכום הנגזר מגובה עתודות הביטוח והפרמיות כהגדרתן בהנחיות המעודכנות).

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

ו. ניהול ודרישות הון (המשך)

3. Solvency II (המשך)

ההוראות המעודכנות כוללות, בין היתר, הוראות מעבר ליישום Solvency II, המבוססות על הדירקטיבה שעיקרן:

(א) עמידה בדרישות ההון (SCR):

ההון הנדרש לכושר פירעון של חברת ביטוח בתקופה שתחילתה ביום 30 ביוני, 2017 וסיומה ביום 31 בדצמבר, 2021 (להלן - "תקופת הפריסה") לא יפחת מהשיעורים הבאים שיחושבו על נתוני:

שיעור מה-SCR

60%	30 ביוני, 2017
65%	31 בדצמבר, 2017
70%	31 בדצמבר, 2018
80%	31 בדצמבר, 2019 ו- 30 ביוני, 2020
90%	31 בדצמבר, 2020 ו- 30 ביוני, 2021
100%	31 בדצמבר, 2021

(ב) דרישת הון מוקטנת על סוגים מסוימים של השקעות המוחזקות ע"י המבטח בכל מועד דיווח. כאשר דרישה זו תלך ותגדל באופן הדרגתי במשך 7 שנים עד שדרישת ההון בגין השקעות אלו תגיע לשיעורה המלא.

כחלק מההיערכות ליישום המודל, בוצעו, עפ"י הנחיית האוצר, מספר תרגילים (IQIS - סימולציות של השפעת הדירקטיבה על הונו של המבטח בהיתן תמהיל העסקים והמאזן הקיימים שלו) שמטרתם לכייל את המודל. התרגיל האחרון שבוצע התייחס ליום 31 בדצמבר 2015 (להלן IQIS5) והיה מבוסס על תקנות סופיות והנחיות טכניות ליישום שפרסמה הנציבות האירופית וכן על חוזר הנחיה לביצוע שפרסם הממונה בחודש אפריל 2016.

על פי תרגיל IQIS5 שביצעו חברות הביטוח המאוחדות, המבוסס על תמהיל ההשקעות וההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2015, וללא התחשבות בהוראות המעבר כאמור, למנורה ביטוח ולשומרה ביטוח עודף הון מעל ההון הנדרש.

תוצאת תרגיל IQIS 5 האמורה לעיל מבוססת על הנחיות IQIS 5 ואיננה מעודכנת להוראות המעודכנות, השונות בנושאים מסוימים מההנחיות ליישום IQIS 5. החוזר הסופי, לאחר אישורו על ידי ועדת הכספים, עשוי לכלול שינויים נוספים בחלק מסעיפיו לעומת ההנחיות ששימשו בחישוב IQIS 5.

בכפוף לאמור לעיל, תוצאת תרגיל IQIS5 מהווה אינדיקציה מסוימת להשפעת משטר כושר פרעון מבוסס סולבנסי II ומשקפת בעיקר, דרישות ההון גבוהות יותר ביחס לדרישות ההון הקיימות בגין סיכונים פיננסיים (הן בתיק הנוסטרו והן בתיק המשתתף) וביטוחיים (בין היתר אריכות חיים, ביטולים ותחלואה).

האמור לעיל אינו כולל את השפעת פעילות חברות הביטוח המאוחדות במהלך שנת 2016 ותוצאותיה על תמהיל ההשקעות וההתחייבויות הביטוחיות וכן השפעות אקסוגניות כגון שינוי של עקום הריבית חסרת הסיכון ושינויים רגולטוריים המשפיעים על הסביבה העסקית.

יודגש כי למודל, במתכונתו הנוכחית, רגישות גבוהה מאוד לשינויים במשתני שוק ואחרים ולפיכך מצב ההון המשתקף ממנו עשוי להיות תנודתי מאוד.

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

1. ניהול ודרישות הון (המשך)

3. Solvency II (המשך)

כאמור על פי הנחיית הפיקוח, בוצעו מספר תרגילים המהווים סימולציות של השפעת הדירקטיבה על הונו של המבטח שמטרתם לכייל את המודל ולהתאימו. אי לכך, ייתכן שהתוצאות בפועל יהיו שונות מתוצאות התרגילים. יחד עם זאת, וכמפורט לעיל, חברות הביטוח המאוחדות נערכות לעמידה במשטר ההון החדש בהתאם לאינדיקציות המתקבלות מתוצאות התרגילים.

4. דיבידנד

בחודש אוגוסט 2016 פרסם הממונה מכתב בדבר חלוקה דיבידנד על ידי חברת ביטוח (להלן - "המכתב") הבא במקום מכתב קודם מחודש דצמבר 2011. בהתאם למכתב, חברת ביטוח לא רשאית לחלק דיבידנד אלא אם לאחר ביצוע החלוקה יש לחברה יחס הון עצמי מוכר להון עצמי נדרש ("יחס כושר פרעון") בשיעור של 115% לפחות לפי תקנות ההון הקיימות ויחס כושר פירעון בשיעורים הנקובים להלן לפי תרגיל הערכה הכמותי המעודכן ליישום משטר כושר פרעון חדש (IQIS5), או לפי הנחיות ליישום הנדבך הראשון במשטר כושר הפרעון החדש, כשהוא מחושב ללא הוראות המעבר.

יחס כושר הפרעון הנדרש, לאחר ביצוע החלוקה, יהיה לפחות בשיעורים הבאים:

- עד וכולל הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2017 - 115%.
- עד וכולל הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2018 - 120%.
- החל מהדוחות הכספיים ליום 31 במרס, 2019 - 130%.

על חברת הביטוח למסור לממונה בתוך עשרה ימי עסקים ממועד החלוקה תחזית רווח שנתית של החברה לשנתיים העוקבות למועד חלוקת הדיבידנד; תכנית שרות חוב מעודכנת של החברה שאושרה על ידי דירקטוריון החברה, וכן תכנית שרות חוב מעודכנת של חברת האחזקות המחזיקה בחברה שאושרה על ידי דירקטוריון חברת האחזקות; תכנית ניהול הון שאושרה על ידי דירקטוריון החברה; פרוטוקול הדיון בדירקטוריון החברה בו אושרה חלוקת הדיבידנד, בצירוף חומר הרקע לדיון.

בחודש פברואר 2017 כחלק מההוראות המעודכנות ציינה הממונה כי בכוונתה להקל על המגבלות שנקבעו במכתב וכי לאחר ביקורת רואה החשבון, חברה תהיה רשאית לחלק דיבידנד אם עמדה ב- 100% מדרישות הדירקטיבה ובתוספת מרווח שמרנות שיקבע הדירקטוריון.

5. להלן נתונים בדבר ההון הנדרש והקיים של מבטחים פנסיה וגמל, בהתאם לתקנות ההון של חברות מנהלות והנחיות הממונה:

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
149,299	158,949	הסכום הנדרש על פי תקנות ההון של חברות מנהלות הון עצמי קיים עודף
346,482	314,895	
197,183	155,946	
	(15,000)	
	140,946	פעולה הוגנית לאחר תאריך הדיווח-דיבידנד שהוכרז (*) עודף בהתחשב באירוע לאחר תאריך הדיווח
		הסכום הנדרש כולל דרישות הון בגין:
54,758	61,760	היקף נכסים מנוהלים
95,246	97,906	הוצאות שנתיות
(705)	(717)	הקלות בהתאם לחוזר הממונה
149,299	158,949	

(*) לאחר תאריך הדיווח, ביום 23 במרס, 2017, הכריז דירקטוריון מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ על חלוקת דיבידנד לחברה בסך של 15 מיליוני ש"ח. הדיבידנד שולם ביום 26 במרס, 2017.

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

ו. ניהול ודרישות הון (המשך)

5. (המשך)

בתקופת הדיווח, עומדת מנורה מבטחים פנסיה וגמל בדרישת הנכסים הנזילים כמפורט בתקנות.

6. דרישת ההון במנורה מהנדסים עומדת על סך של 10 מיליוני ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2016, ההון העצמי של מנורה מהנדסים מסתכם בכ- 12 מיליוני ש"ח ועודף ההון מסתכם בכ- 2 מיליון ש"ח. לאחר תאריך הדיווח, ביום 21 במרס, 2017 חילקה מנורה מהנדסים דיבידנד לבעלי המניות בסך של כמיליון ש"ח.

7. בשנת הדוח, חילקה מנורה מבטחים פנסיה וגמל דיבידנדים בחברה בסך כולל של 135 מיליוני ש"ח.

8. ביום 10 בנובמבר, 2016 חילקה נחלת מנורה חברה לשיכון ופתוח (1950) בע"מ דיבידנד לחברה בסך של 100 מיליוני ש"ח.

באור 16: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

31 בדצמבר						
2015	2016	2015	2016	2015	2016	
שייר		ביטוח משנה		ברוטו		
		אלפי ש"ח				
5,151,504	5,527,623	134,313	156,162	5,285,817	5,683,785	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:
4,694,556	4,712,577	-	-	4,694,556	4,712,577	חוזי ביטוח
9,846,060	10,240,200	134,313	156,162	9,980,373	10,396,362	חוזי השקעה
						בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה
(9,662)	(8,187)	-	-	(9,662)	(8,187)	סך הכל ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
9,836,398	10,232,013	134,313	156,162	9,970,711	10,388,175	חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח בריאות
580,475	634,639	442,139	438,531	1,022,614	1,073,170	חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי
4,888,904	5,514,775	1,024,008	1,131,891	5,912,912	6,646,666	סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
15,305,777	16,381,427	1,600,460	1,726,584	16,906,237	18,108,011	

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

31 בדצמבר						
2015	2016	2015	2016	2015	2016	
שייר		ביטוח משנה		ברוטו		
		באלפי ש"ח				
						ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:
16,875,325	18,395,380	42,898	48,639	16,918,223	18,444,019	חוזי ביטוח
4,443,762	4,425,741	-	-	4,443,762	4,425,741	חוזי השקעה
21,319,087	22,821,121	42,898	48,639	21,361,985	22,869,760	
						בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה
(70,504)	(70,223)	-	-	(70,504)	(70,223)	
						סך הכל ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
21,248,583	22,750,898	42,898	48,639	21,291,481	22,799,537	
						חוזי ביטוח הכלולים במגזר בריאות
20,438	39,546	41,726	21,131	62,164	60,677	
						סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
21,269,021	22,790,444	84,624	69,770	21,353,645	22,860,214	

בחוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים או צמודים לתשואה שמניבות השקעות מסוימות של מנורה ביטוח בניכוי דמי ניהול. חוזים אלה כוללים, בין היתר, תוכניות ביטוח המזכות/מחייבות את המבוטח בבנוס/מאלוס לפי תוצאות ההשקעות של תיק הפוליסות תלויות התשואה של מנורה ביטוח. בחוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המבוטח אינם תלויים ברווח או ההפסד מההשקעות שביצעה מנורה ביטוח.

ההבחנה בין חוזים תלויי תשואה לבין חוזים שאינם תלויי תשואה נעשית ברמת הכיסוי הבודד, כך שישנן פוליסות ביטוח עם מספר כיסויים אשר חלקם תלויי תשואה וחלקם אינם תלויי תשואה.

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי:

א'1. ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי סוגים:

31 בדצמבר					
2015	2016	2015	2016	2015	2016
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
		אלפי ש"ח			
350,880	357,879	-	997	350,880	358,876
-	28,310	-	843	-	29,153
2,467,871	2,786,215	131,803	158,876	2,599,674	2,945,091
2,818,751	3,172,404	131,803	160,716	2,950,554	3,333,120
113,189	109,899	77,422	74,680	190,611	184,579
19,118	25,862	(393)	3,114	18,725	28,976
777,534	920,926	364,402	428,380	1,141,936	1,349,306
909,841	1,056,687	441,431	506,174	1,351,272	1,562,861
3,728,592	4,229,091	573,234	666,890	4,301,826	4,895,981
717,391	769,516	172,003	171,335	889,394	940,851
55,935	29,535	1,433	(2,035)	57,368	27,500
386,986	486,633	277,338	295,701	664,324	782,334
1,160,312	1,285,684	450,774	465,001	1,611,086	1,750,685
4,888,904	5,514,775	1,024,008	1,131,891	5,912,912	6,646,666
35,092	34,231	-	199	35,092	34,430
30,488	26,957	5,671	5,706	36,159	32,663
171,078	176,351	35,273	34,142	206,351	210,493
236,658	237,539	40,944	40,047	277,602	277,586
2,783,659	3,138,173	131,803	160,517	2,915,462	3,298,690
879,353	1,029,730	435,760	500,468	1,315,113	1,530,198
989,234	1,109,333	415,501	430,859	1,404,735	1,540,192
4,652,246	5,277,236	983,064	1,091,844	5,635,310	6,369,080

ענף רכב חובה

הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה

הפרשה לפרמיה בחסר

תביעות תלויות

סך ענף רכב חובה (ראה ג'3 ו- ג'4 להלן)

ענפי חבויות

הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה

הפרשה לפרמיה בחסר

תביעות תלויות

סך ענפי חבויות

סך ענפי רכב חובה וחבויות (ראה ג'1 ו- ג'2 להלן)

ענפי רכוש ואחרים

הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה

הפרשה לפרמיה בחסר

תביעות תלויות

סך ענפי רכוש ואחרים (ראה ב' להלן)

סה"כ התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

הוצאות רכישה נדחות:

ענפי רכב חובה

ענפי חבויות

ענפי רכוש ואחרים

סך-הכל הוצאות רכישה נדחות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי

בניכוי הוצאות רכישה נדחות:

ענפי רכב חובה

ענפי חבויות

ענפי רכוש ואחרים

באור 18: - התחייבויות בגין ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

א'2. התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי שיטות חישוב:

31 בדצמבר						
2015	2016	2015	2016	2015	2016	
שייר		ביטוח משנה		ברוטו		
אלפי ש"ח						
3,015	-	26,565	-	29,580	-	הערכות אקטואריות:
-	3,224	-	31,427	-	34,651	דר' אברהם לוונגליק
3,424,861	3,961,379	552,080	607,311	3,976,941	4,568,690	גב' קטי רזניק
188,267	202,176	38,599	40,458	226,866	242,634	גב' נעמה חשמונאי
3,616,143	4,166,779	617,244	679,196	4,233,387	4,845,975	מר ניר הרמתי
						סה"כ הערכות אקטואריות
						הפרשות על בסיס הערכות אחרות:
58,108	57,572	64,688	111,085	122,796	168,657	הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות
1,181,460	1,237,294	249,425	247,012	1,430,885	1,484,306	התלויות הידועות
33,193	53,130	92,651	94,598	125,844	147,728	הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה
1,272,761	1,347,996	406,764	452,695	1,679,525	1,800,691	הערכות אחרות
4,888,904	5,514,775	1,024,008	1,131,891	5,912,912	6,646,666	סה"כ ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות:

1. ענפי רכב חובה וחבויות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2015	2016	2015	2016	2015	2016
שייר		ביטוח משנה אלפי ש"ח		ברוטו	
3,563,582	3,663,012	615,522	567,563	4,179,104	4,230,575
837,298	1,028,509	64,021	95,082	901,319	1,123,591
(32,071)	(656)	(5,560)	(1,822)	(37,631)	(2,478)
5,372	133,876	26,322	45,948	31,694	179,824
810,599	1,161,729	84,783	139,208	895,382	1,300,937
7,845	8,558	938	801	8,783	9,359
598,472	648,280	85,324	44,985	683,796	693,265
606,317	656,838	86,262	45,786	692,579	702,624
97,837	-	40,549	-	138,386	-
(119,409)	-	(67,214)	-	(186,623)	-
(16,439)	-	20,436	-	3,997	-
(38,011)	-	(6,229)	-	(44,240)	-
(66,841)	-	(40,251)	-	(107,092)	-
3,663,012	4,167,903	567,563	660,985	4,230,575	4,828,888

יתרה לתחילת השנה

עלות התביעות המצטברת

בגין שנת חיתום שוטפת

שינוי ביתרות לתחילת שנה

כתוצאה מהצמדה למדד ורווח השקעתי לפי

הנחת ההיוון הגלומה בהתחייבויות

שינוי באומדן עלות התביעות

המצטברת בגין שנות חיתום

קודמות

סך השינוי בעלות התביעות

המצטברת

תשלומים לשוב תביעות

במהלך השנה:

בגין שנת חיתום שוטפת

בגין שנות חיתום קודמות

סך תשלומים לתקופה

צבירה בגין שנת חיתום שוטפת

צבירה שנזקפה לרווח בגין

שנת החיתום ששוחזרה

יתרת השינוי בצבירה

סך שינוי בצבירה לשנה

השפעת השינויים בעתודות ביטוח בביטוח

כללי (ראה באור 2'2(4))

יתרה לסוף השנה

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות, הפרשה לפרמיה בחסר, צבירה (ביתרות הפתיחה בלבד), פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.

2. עלות התביעות המצטברת (Ultimate) הינה: יתרת תביעות תלויות (ללא צבירה), הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות בתוספת סך תשלומי התביעות כולל הוצאות ישירות ועקיפות לשוב תביעות.

3. התשלומים כוללים הוצאות עקיפות לשוב תביעות (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות החיתום.

4. השינוי באומדן עלות התביעות בגין שנות חיתום קודמות, כולל את השפעת תקנות ההיוון (ראה ביאור 6.38 ב'5.א).

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזרי ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך):

2. ענפי רכוש ואחרים

31 בדצמבר					
2015	2016	2015	2016	2015	2016
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
		אלפי ש"ח			
746,582	989,234	382,483	415,501	1,129,065	1,404,735
יתרה לתחילת השנה					
1,102,243	1,271,799	252,240	249,679	1,354,483	1,521,478
עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח					
41,421	9,595	54,136	(4,218)	95,557	5,377
שינוי בעלות התביעות המצטברות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח					
1,143,664	1,281,394	306,376	245,461	1,450,040	1,526,855
תשלומים לשוב תביעות במהלך השנה:					
826,145	884,224	127,684	106,561	953,829	990,785
בגין אירועים של שנת הדוח					
252,311	311,860	198,248	120,539	450,559	432,399
בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח					
1,078,456	1,196,084	325,932	227,100	1,404,388	1,423,184
סך תשלומים					
שינוי בהפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, נטו מהוצאות רכישה נדחות					
53,829	46,848	12,700	465	66,529	47,313
שינוי בהפרשה לפרמיה בחסר					
17,787	(12,059)	(5,796)	(3,468)	11,991	(15,527)
השפעת השינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2'2(ד4))					
105,828	-	45,670	-	151,498	-
989,234	1,109,333	415,501	430,859	1,404,735	1,540,192
יתרה לסוף השנה					

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות בתוספת הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח כוללת את יתרת תביעות תלויות לסוף שנת הדוח בתוספת סך תשלומי התביעות בתקופת הדוח לרבות הוצאות ישירות ועקיפות לשוב תביעות.
3. תשלומים לשוב תביעות במהלך השנה כוללים תשלומים בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח ובתוספת השינוי ביתרת תביעות תלויות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח.
4. התשלומים ליישוב תביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישובן (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות הנזק.

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'1. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות ליום 31 בדצמבר, 2016

שנת חיתום	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	סה"כ
אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2016 (*)											
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה	17,299	21,203	15,175	10,211	9,750	9,298	9,606	10,463	8,751	9,359	
לאחר שנתיים	195,094	104,159	79,865	62,636	62,100	63,993	72,750	68,823	67,196		
לאחר שלוש שנים	292,587	203,949	178,015	157,296	145,086	154,992	185,000	186,967			
לאחר ארבע שנים	384,387	286,512	257,995	251,835	241,957	260,081	316,475				
לאחר חמש שנים	471,732	357,430	338,433	323,339	316,720	349,996					
לאחר שש שנים	553,165	425,072	405,943	391,501	393,934						
לאחר שבע שנים	628,524	470,237	479,593	470,332							
לאחר שמונה שנים	663,185	543,361	534,336								
לאחר תשע שנים	690,625	578,396									
לאחר עשר שנים	705,703										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה: (**)											
לאחר שנה ראשונה	738,674	715,248	709,749	669,389	677,221	734,371	806,473	883,177	955,776	1,112,454	
לאחר שנתיים	819,430	812,027	825,496	774,402	798,407	865,642	940,778	977,053	1,043,356		
לאחר שלוש שנים	858,599	829,508	840,193	796,223	818,834	886,343	933,076	1,007,765			
לאחר ארבע שנים	802,942	660,575	650,072	611,635	681,852	730,219	896,377				
לאחר חמש שנים	806,210	665,317	618,259	633,114	720,620	759,167					
לאחר שש שנים	783,084	647,606	638,681	626,750	737,708						
לאחר שבע שנים	775,040	652,540	627,254	674,007							
לאחר שמונה שנים	780,549	668,889	637,325								
לאחר תשע שנים	776,408	673,953									
לאחר עשר שנים	776,281										
עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה (***)	26,661	(13,378)	12,747	(62,372)	(55,856)	(28,948)	36,699	(30,712)	(87,580)	(202,739)	
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	3.32%	(2.03%)	1.96%	(10.20%)	(8.19%)	(3.96%)	3.93%	(3.14%)	(9.16%)	(2.89%)	
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2016 לפני השפעת השינויים בעתודות	776,281	673,953	637,325	674,007	737,708	759,167	896,377	1,007,765	1,043,356	1,112,454	8,318,393
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2016	705,703	578,396	534,336	470,332	393,934	349,996	316,475	186,967	67,196	9,359	3,612,694
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	70,578	95,557	102,989	203,675	343,774	409,171	579,902	820,798	976,160	1,103,095	4,705,699
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2006											123,189
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2016											4,828,888

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

(**) אומדן התביעות המצטברות כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

(***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות, נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2'2/4) ומהשפעת

תקנות ההיוון (ראה באור 6.38) ב'5.א (להלן).

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'2. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות ליום 31 בדצמבר, 2016:

שנת חיתום	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	סה"כ
אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2016 (*)											
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה	16,639	18,478	13,548	6,389	6,842	8,024	8,401	9,703	7,816	8,558	
לאחר שנתיים	115,187	98,036	75,148	47,553	55,019	59,715	67,682	66,416	64,709		
לאחר שלוש שנים	211,304	193,827	165,004	124,340	135,134	147,280	176,799	184,361			
לאחר ארבע שנים	301,727	275,803	240,545	188,945	223,539	250,046	302,271				
לאחר חמש שנים	385,472	346,017	315,073	242,403	292,029	333,622					
לאחר שש שנים	459,253	411,027	375,089	297,360	364,210						
לאחר שבע שנים	529,871	456,313	443,669	360,102							
לאחר שמונה שנים	564,366	513,150	491,971								
לאחר תשע שנים	589,416	545,071									
לאחר עשר שנים	609,069										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה: (**)											
לאחר שנה ראשונה	649,248	635,278	606,423	475,022	579,329	618,440	686,657	777,481	865,396	1,017,710	
לאחר שנתיים	694,076	712,896	711,547	569,869	686,397	733,096	804,758	884,119	945,846		
לאחר שלוש שנים	718,193	729,993	726,154	586,893	707,843	752,728	802,824	903,816			
לאחר ארבע שנים	667,095	623,716	581,844	475,891	613,297	653,992	804,739				
לאחר חמש שנים	674,098	620,814	557,583	489,211	621,368	667,665					
לאחר שש שנים	662,379	606,245	577,810	480,098	626,287						
לאחר שבע שנים	657,907	609,923	572,069	496,192							
לאחר שמונה שנים	663,779	622,239	579,542								
לאחר תשע שנים	662,904	627,297									
לאחר עשר שנים	662,540										
עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה (***)	4,555	(3,581)	2,302	(20,301)	(12,990)	(13,673)	(1,915)	(19,697)	(80,450)	(145,750)	
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	0.68%	(0.57%)	0.40%	(4.27%)	(2.12%)	(2.09%)	(0.24%)	(2.23%)	(9.30%)	(2.36%)	
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2016 לפני השפעת השינויים בעתודות	662,540	627,297	579,542	496,192	626,287	667,665	804,739	903,816	945,846	1,017,710	7,331,634
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2016	609,069	545,071	491,971	360,102	364,210	333,622	302,271	184,361	64,709	8,558	3,263,944
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	53,471	82,226	87,571	136,090	262,077	334,043	502,468	719,455	881,137	1,009,152	4,067,690
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2006											100,213
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2016											4,167,903

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

(**) אומדן התביעות המצטברות כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

(***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות, נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2'1.2 ד4) ומהשפעת תקנות

ההיוון (ראה באור 6.38 ב'5.א להלן).

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'3. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענפי ביטוח רכב חובה ליום 31 בדצמבר, 2016:

שנת חיתום	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	סה"כ
אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2016 (*)											
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה	14,233	13,829	11,676	4,976	4,311	4,794	5,670	6,955	4,883	5,027	
לאחר שנתיים	91,405	83,561	66,116	48,568	44,387	48,640	57,440	55,404	51,671		
לאחר שלוש שנים	176,597	162,843	147,044	131,749	111,438	126,251	154,691	155,317			
לאחר ארבע שנים	250,841	229,133	209,823	212,091	186,283	214,658	267,483				
לאחר חמש שנים	316,287	280,258	269,190	265,018	242,303	285,454					
לאחר שש שנים	378,301	329,044	313,933	315,759	301,262						
לאחר שבע שנים	437,754	362,938	371,367	381,088							
לאחר שמונה שנים	456,801	410,987	417,240								
לאחר תשע שנים	476,739	434,946									
לאחר עשר שנים	487,503										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה (**)	495,155	484,306	502,913	467,469	478,615	510,411	558,230	583,585	683,596	821,048	
לאחר שנתיים	567,351	573,631	617,467	567,536	597,061	634,012	693,163	683,481	755,033		
לאחר שלוש שנים	582,124	584,702	629,979	585,087	609,870	648,892	676,600	709,326			
לאחר ארבע שנים	553,592	500,845	519,372	492,928	511,990	532,316	682,553				
לאחר חמש שנים	547,646	478,072	485,037	495,002	506,103	555,854					
לאחר שש שנים	522,517	460,747	492,635	485,168	502,922						
לאחר שבע שנים	523,041	461,829	481,657	496,313							
לאחר שמונה שנים	523,591	473,897	480,600								
לאחר תשע שנים	529,293	471,399									
לאחר עשר שנים	526,486										
עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה (***)	27,106	29,446	38,772	(3,385)	9,068	(23,538)	(5,953)	(25,845)	(71,437)	(25,766)	
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	4.90%	5.88%	7.47%	(0.69%)	1.77%	4.42%	(0.88%)	(3.78%)	(10.45%)	(0.50%)	
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2016 לפני השפעת השינויים בעתודות	526,486	471,399	480,600	496,313	502,922	555,854	682,553	709,326	755,033	821,048	6,001,534
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2016	487,503	434,946	417,240	381,088	301,262	285,454	267,483	155,317	51,671	5,027	2,786,991
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	38,983	36,453	63,360	115,225	201,660	270,400	415,070	554,009	703,362	816,021	3,214,543
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2006											84,147
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2016											3,298,690

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
 (***) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.
 (**) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות, נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2'2(ד4)) ומהשפעת תקנות ההיוון (ראה באור 6.38)ב'5.א להלן).

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'4. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענפי ביטוח רכב חובה ליום 31 בדצמבר, 2016:

שנת חיתום	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	סה"כ
אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2016 (*)											
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:	14,233	13,829	11,676	4,216	4,311	4,794	5,670	6,955	4,883	5,027	
לאחר שנה ראשונה	91,405	83,561	66,116	40,432	44,387	48,640	57,440	55,404	51,671		
לאחר שנתיים	176,597	162,843	145,253	108,580	111,438	126,251	154,691	155,317			
לאחר שלוש שנים	250,746	229,133	208,013	163,186	186,283	214,072	266,124				
לאחר ארבע שנים	313,224	280,258	266,801	206,443	242,303	284,864					
לאחר חמש שנים	367,965	326,677	311,543	249,150	301,262						
לאחר שש שנים	424,029	360,531	364,651	301,799							
לאחר שבע שנים	442,989	405,709	408,309								
לאחר שמונה שנים	462,362										
לאחר תשע שנים	473,025										
לאחר עשר שנים											
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:	484,158	472,151	489,257	371,804	463,523	495,873	544,541	569,664	673,398	805,045	
לאחר שנה ראשונה (**)	544,547	550,166	592,804	464,490	569,775	611,619	669,543	667,590	733,460		
לאחר שנתיים	556,075	561,759	605,826	475,270	583,095	626,462	656,265	686,727			
לאחר שלוש שנים	519,084	487,787	495,914	396,977	504,519	518,189	661,467				
לאחר ארבע שנים	516,948	467,029	464,632	399,564	497,719	531,121					
לאחר חמש שנים	501,745	451,411	475,284	387,640	493,617						
לאחר שש שנים	502,444	453,464	465,518	397,951							
לאחר שבע שנים	502,977	465,970	465,901								
לאחר שמונה שנים	509,299										
לאחר תשע שנים	505,982										
לאחר עשר שנים											
עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה	13,102	24,035	30,013	(974)	10,902	(12,932)	(5,202)	(19,137)	(60,062)	(20,255)	
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה	2.52%	4.93%	6.05%	(0.25%)	2.16%	2.50%	(0.79%)	(2.87%)	(8.92%)	(0.41%)	
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2016 לפני השפעת השינויים בעתודות	505,982	463,752	465,901	397,951	493,617	531,121	661,467	686,727	733,460	805,045	5,745,023
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2016	473,025	427,535	408,309	301,799	301,262	284,864	266,124	155,317	51,671	5,027	2,674,933
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	32,957	36,217	57,592	96,152	192,355	246,257	395,343	531,410	681,789	800,018	3,070,090
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2006											68,083
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2016											3,138,173

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

(**) אומדן התביעות המצטברות כולל את העתודה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

(***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות, נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2'ז.2 ד(4)) ומהשפעת תקנות ההיוון (ראה באור 6.38 ב'5.א להלן).

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'5. נתונים מצטברים בדבר שנות חיתום בענף ביטוח רכב חובה:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016:

שנת חיתום						
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
אלפי ש"ח						
603,069	637,887	693,746	775,159	818,393	809,441	844,821
99,655	120,663	116,880	26,332	20,876	(21,177)	(71,486)
-	-	-	22,320	28,984	46,648	-
82,061	99,908	82,096	57,125	36,379	19,319	7,421

פרמיות ברוטו
רווח (הפסד) כולל
בשייר בגין שנת
החיתום מצטבר (*)
(*) כולל יתרות עודף
הכנסות על הוצאות
בשייר שנזקפו בשנת
2015 ישירות לעודפים
בסך
השפעת ההכנסות
מהשקעות על הרווח
הכולל המצטבר בשייר
בגין שנת החיתום

ג'6. נתונים מצטברים בדבר שנות חיתום בענף ביטוח חבויות אחרות:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016:

שנת חיתום						
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
אלפי ש"ח						
238,730	236,913	274,098	300,858	331,603	341,252	318,725
7,064	(22,335)	(24,780)	(22,775)	(41,373)	(27,649)	(50,468)
-	-	-	(1,608)	(25,390)	22,147	-
24,480	25,018	21,283	16,597	15,599	8,045	2,748

פרמיות ברוטו
רווח (הפסד) כולל
בשייר בגין שנת
החיתום מצטבר (*)
(*) כולל יתרות עודף
הכנסות על הוצאות
בשייר שנזקפו בשנת
2015 ישירות לעודפים
בסך
השפעת ההכנסות
מהשקעות על הרווח
הכולל המצטבר בשייר
בגין שנת החיתום

(*) הרווח (הפסד) המצטבר בגין שנות החיתום כולל את הרווח (ההפסד) בגין פעילות שלא נכללה בחישוב העתודות.

(**) לעניין ביטול עודף הכנסות על הוצאות, ראה באור 2'ז.2(ד)4.

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'7. הרכב רווח כולל בשייר בענף ביטוח רכב חובה:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
-	-	(69,875)	הפסד בגין שנת חיתום שוטפת
(7,231)	(5,776)	-	הפסד כולל בגין השנים הפתוחות
2011	2012	-	שנת חיתום שהשתחררה בשנת הדיווח
93,555	108,416	-	רווח כולל בגין שנת החיתום שהשתחררה בשנת הדיווח
21,758	41,160	(57,679)	התאמות בגין שנות חיתום קודמות
15,173	(13,573)	-	פעילות שלא נכללת בחישוב העתודות
123,255	130,227	(127,554)	סה"כ רווח (הפסד) כולל שדווח

(*) נובע בעיקר כתוצאה מעדכון תקנות ההיוון (ראה באור 6.38) ב'5.א להלן).

ג'8. הרכב רווח (הפסד) כולל בשייר בענף ביטוח חבויות אחרות:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
-	-	(50,142)	הפסד בגין שנת חיתום שוטפת
(30,878)	(18,783)	-	הפסד כולל בגין השנים הפתוחות
2011	2012	-	שנת חיתום שהשתחררה בשנת הדיווח
16,586	8,487	-	רווח כולל בגין שנת החיתום שהשתחררה בשנת הדיווח
(19,726)	2,580	(27,414)	התאמות בגין שנות חיתום קודמות
(6,777)	(12,397)	-	פעילות שלא נכללת בחישוב העתודות
(40,795)	(20,113)	(77,556)	סה"כ הפסד כולל שדווח

(*) נובע בעיקר כתוצאה מעדכון תקנות ההיוון (ראה באור 6.38) ב'5.א להלן).

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2016							
פוליסות הכוללות מרכיב חסכון		פוליסות		התחייבויות			
(לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה		ללא מרכיב חסכון		לעמיתי מסלולי			
		סיכון הנמכר		קופות גמל מבטיחות			
		כפוליסה בודדת					
				משנת 2004			
				תלוי		עד שנת	
				שאינו תלוי		עד שנת	
				תשואה		1990 *)	
				תשואה		2003	
				סה"כ			
באלפי ש"ח							
(א) לפי חשיפה ביטוחית:							
התחייבויות בגין חוזי ביטוח:							
קצבה ללא מקדמים מובטחים							
קצבה עם מקדמים מובטחים:							
עד חודש מאי 2001							
מחודש יוני 2001							
קצבה בתשלום							
הוני (ללא אופציה לקצבה)							
עתודה משלימה לגמלאות (**)							
מרכיבי סיכון אחרים							
סה"כ בגין חוזי ביטוח							
התחייבויות בגין חוזי השקעה:							
בביטוח חיים							
לעמיתי מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה							
סה"כ בגין חוזי השקעה							
סה"כ							
(ב) לפי חשיפה פיננסית:							
שאינו תלוי תשואה							
תלוי תשואה							
סה"כ							

(א) לפי חשיפה ביטוחית:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח:

קצבה ללא מקדמים מובטחים

קצבה עם מקדמים מובטחים:

עד חודש מאי 2001

מחודש יוני 2001

קצבה בתשלום

הוני (ללא אופציה לקצבה)

עתודה משלימה לגמלאות (**)

מרכיבי סיכון אחרים

סה"כ בגין חוזי ביטוח

התחייבויות בגין חוזי השקעה:

בביטוח חיים

לעמית מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה

סה"כ בגין חוזי השקעה

סה"כ

(ב) לפי חשיפה פיננסית:

שאינו תלוי תשואה

תלוי תשואה

סה"כ

(*) המוצרים אשר הונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) שהם בעיקרם מבטיחי תשואה וקופות הגמל מבטיחות התשואה מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות ובפקדונות החשב הכללי.

(**) בנוסף לעתודה המשלימה לגמלאות, הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, קיימת הפרשה בסך של 140,885 אלפי ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה באור 38(א)(1)(ד).

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות (המשך)

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2015							
פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				פוליסות			
ללא מרכיב חסכון				התחייבויות לעמיתי מסלולי קופות גמל מבטיחות			
סיכון הנמכר כפוליסה בודדת				סה"כ			
משנת 2004				סה"כ			
עד שנת 1990 *)	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	תשואה	סה"כ
באלפי ש"ח							
-	-	-	-	-	-	-	715,781
1,698,966	5,278,874	-	-	-	-	-	6,977,840
-	1,188,765	-	4,023,805	-	-	-	5,212,570
287,618	291,632	182,233	120,754	-	-	-	882,237
1,909,421	3,827,472	-	838,651	-	-	-	6,575,544
259,261	336,531	-	-	-	-	-	595,792
65,518	389,494	-	352,855	389,272	47,135	-	1,244,274
4,220,784	11,312,768	182,233	6,051,846	389,272	47,135	-	22,204,038
3,916	2,355	1,270	4,441,407	-	-	-	4,448,948
-	-	-	-	-	-	4,689,371	4,689,371
3,916	2,355	1,270	4,441,407	-	-	4,689,371	9,138,319
4,224,700	11,315,123	183,503	10,493,253	389,272	47,135	4,689,371	31,342,357
4,142,681	205,744	183,503	354,206	357,732	47,135	4,689,371	9,980,372
82,019	11,109,379	-	10,139,047	31,540	-	-	21,361,985
4,224,700	11,315,123	183,503	10,493,253	389,272	47,135	4,689,371	31,342,357

(א) לפי חשיפה ביטוחית:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח:

קצבה ללא מקדמים מובטחים

קצבה עם מקדמים מובטחים:

עד חודש מאי 2001

מחודש יוני 2001

קצבה בתשלום

הוני (ללא אופציה לקצבה)

עתודה משלימה לגמלאות (**)

מרכיבי סיכון אחרים

סה"כ בגין חוזי ביטוח

התחייבויות בגין חוזי השקעה:

בביטוח חיים

לעמיתי מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה

סה"כ בגין חוזי השקעה

סה"כ

(ב) לפי חשיפה פיננסית:

שאינו תלוי תשואה

תלוי תשואה

סה"כ

(*) המוצרים אשר הונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) שהם בעיקרם מבטיחי תשואה וקופות הגמל מבטיחות התשואה מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות ובפקדונות החשב הכללי.

(**) בנוסף לעתודה המשלימה לגמלאות, הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, קיימת הפרשה בסך של 127,911 אלפי ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה באור 38(א)(1)(ד).

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות

112

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

נתונים לשנה שהסתיימה		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות		נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה		פוליסות ללא מרכיב חסכון		נתונים 31 בדצמבר, 2015	
עד שנת		עד שנת		מסגרת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		קופות גמל	
1990 (1)		2003		תשואה		תשואה		מבטיחות	
אלפי ש"ח		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח	
28,764	36,014	-	-	-	-	-	-	64,778	-
29,305	356,715	-	-	1,228,671	-	-	-	1,614,691	-
18,634	162,380	-	-	52,602	-	376,587	28,254	638,457	-
76,703	555,109	-	-	1,281,273	-	376,587	28,254	2,317,926	-
53,740	119,934	10,671	99,033	-	-	-	-	304,478	21,100
196,500	862,195	2,922	1,355,685	235,198	22,396	-	-	2,674,896	-
23	6	20	58,046	-	-	-	-	231,525	173,430
85,200	(21,596)	9,289	(45,050)	(38,545)	5,439	-	-	(5,263)	-
-	(200)	-	-	-	-	-	-	(200)	-
85,200	(21,796)	9,289	(45,050)	(38,545)	5,439	-	-	(5,463)	-
(28,364)	(2,770)	(3,334)	(5,357)	(2,571)	(605)	-	-	(43,001)	-
56,836	(24,566)	5,955	(50,407)	(41,116)	4,834	-	-	(48,464)	-
145,453	-	-	-	-	-	-	-	96,989	-
8	237	(1)	1,818,753	-	-	-	-	1,818,997	-
69	577	-	107,616	60,420	-	-	-	168,682	-
238	8,325	-	417,265	-	-	-	-	425,828	-
-	-	-	88,345	-	-	-	-	88,345	-
-	-	-	1,602,461	-	-	-	-	1,602,461	-
-	-	-	180,124	-	-	-	-	180,124	-
1,944	28,974	-	49,030	-	-	-	-	79,948	-

פרמיות ברוטו:
מסורתי/מעורב
מרכיב החיסכון
אחר
סה"כ
מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים
קיצוצים והתאמות
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים לאחר קיצוצים והתאמות
הפסד כולל אחר מעסקי ביטוח חיים
סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים
רווח כולל מפנסיה וגמל
סה"כ רווח כולל מביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו
ישירות לעתודות ביטוח
פרמיה משוננת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (2)
פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח
פרמיה משוננת בגין חוזי השקעה - עסק חדש
פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה
העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)
העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה							נתונים לשנה שהסתיימה
פוליסות ללא מרכיב חסכון				נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה			ביום 31 בדצמבר, 2014
קופות גמל מבטיחות	סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	מספר		משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת 1990 (1)
		תלוי	שאינו תלוי	תלוי	שאינו תלוי		
סה"כ	תשואה	קבוצתי	פרט	תשואה	תשואה		
אלפי ש"ח							
							פרמיות ברוטו:
75,174		-	-	-	-	40,998	34,176
1,373,103		-	-	989,889	2,947	352,959	27,308
637,806		22,621	361,026	59,011	-	178,519	16,629
2,086,083		22,621	361,026	1,048,900	2,947	572,476	78,113
373,133	13,840	-	-	80,967	16,981	164,312	97,033
2,977,697		9,247	132,087	1,267,998	5,634	1,291,081	271,650
340,773	211,954	-	-	128,432	46	246	95
54,042		12,727	40,619	(54,175)	11,179	8,538	35,154
(295)		-	-	-	-	(295)	-
53,747		12,727	40,619	(54,175)	11,179	8,243	35,154
32,763		428	1,801	4,145	2,643	2,059	21,687
86,510		13,155	42,420	(50,030)	13,822	10,302	56,841
130,908							
217,418							
1,629,957		-	-	1,629,209	566	126	56
176,247		-	51,157	124,241	-	815	34
223,476		-	-	217,833	2,947	2,509	187
89,611		-	-	89,611	-	-	-
1,492,648		-	-	1,492,082	566	-	-
172,395		-	-	172,395	-	-	-
88,110		-	-	59,041	-	27,660	1,409
מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)							
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו							
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה							
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים							
קיצוצים והתאמות							
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים לאחר קיצוצים והתאמות							
רווח כולל אחר מעסקי ביטוח חיים							
סך כל רווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים							
רווח כולל מפנסיה וגמל							
סה"כ רווח כולל מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח							
תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח							
פרמיה משוננתת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (2)							
פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח							
פרמיה משוננתת בגין חוזי השקעה - עסק חדש							
פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה							
העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)							
העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)							

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

הערות:

- (1) המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
- (2) הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשונתת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
- (3) המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של מנורה ביטוח הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל (לרבות רווח כולל אחר) לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.
- (4) השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים (ההפסדים) מהשקעות בגין חוזי השקעה.

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ג. מידע אודות תשואה ודמי ניהול בגין התחייבויות תלויות תשואה

דמי ניהול לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			תשואה שנתית ממוצעת נומינלית 5 שנים		תשואה שנתית נומינלית ברוטו				
			אחרי דמי ניהול	לפני דמי ניהול	2012	2013	2014	2015	2016
2014	2015	2016	דמי ניהול	דמי ניהול	באחוזים				
באלפי ש"ח									
159,095	115,528	119,826	6.12	7.46	12.39	11.80	6.91	2.90	3.66
58,387	72,856	81,769	6.22	7.46	12.39	11.80	6.91	2.90	3.66
27,797	30,583	32,475							
245,279	218,967	234,070							

קרן י'

מסלול כללי בפוליסות
החל משנת 2004

אחר

סך הכל

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

ד. מידע אודות העברות כספים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
108,160	66,665	98,219	העברות לחברה מגופים אחרים:
4,760	12,454	47,163	העברות מחברות ביטוח אחרות
59,475	101,005	251,539	העברות מקרנות פנסיה
172,395	180,124	396,921	העברות מקופות גמל
			סך הכל העברות לחברה
38,052	19,081	37,254	העברות מהחברה לגופים אחרים:
19,976	22,003	27,299	העברות לחברות ביטוח אחרות
30,082	38,864	65,335	העברות לקרנות פנסיה
88,110	79,948	129,888	העברות לקופות גמל
84,285	100,176	267,033	סך הכל העברות מהחברה
			העברות נטו

ההעברות מתייחסות לביטוח חיים ואינן מתייחסות לנכסי קופות גמל וקרנות פנסיה אשר אינם מאוחדים בדוחות הכספיים המאוחדים.

באור 20: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות

א. פירוט ההתחייבויות ברוטו בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה פיננסית

הנתונים הכלולים בכל אחד מהטורים בטבלאות שלהלן הינם בגין הפוליסה העיקרית והכיסויים הנוספים המצורפים אליה.

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2016				
סיעודי		אחר (*)		סה"כ
פרט	קבוצתי	זמן ארוך	זמן קצר	
אלפי ש"ח				
60,677	-	-	-	60,677
647,121	2,095	402,893	21,061	1,073,170
707,798	2,095	402,893	21,061	1,133,847

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2015				
סיעודי		אחר (*)		סה"כ
פרט	קבוצתי	זמן ארוך	זמן קצר	
אלפי ש"ח				
62,164	-	-	-	62,164
650,277	1,690	352,895	17,752	1,022,614
712,441	1,690	352,895	17,752	1,084,778

(*) הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח בריאות אחר לזמן ארוך הינו הוצאות רפואיות (אשתקד - זהה) ולזמן קצר הינו דמי מחלה (אשתקד - זהה).

באור 20: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות (המשך)

ב. פירוט ההתחייבויות ברוטו בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה ביטוחית

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2016				
סה"כ	אחר (*)		סיעודי	
	זמן קצר	זמן ארוך אלפי ש"ח	קבוצתי	פרט
75,103	-	-	1,204	73,899
1,058,744	21,061	402,893	891	633,899
1,133,847	21,061	402,893	2,095	707,798

קצבה בתשלום

מרכיבי סיכון אחרים

סה"כ

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2015					
סה"כ	אחר (*)		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך אלפי ש"ח	קבוצתי	פרט	
63,589	-	-	826	62,763	קצבה בתשלום
1,021,189	17,752	352,895	864	649,678	מרכיבי סיכון אחרים
1,084,778	17,752	352,895	1,690	712,441	סה"כ

(*) הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח בריאות אחר לזמן ארוך הינו הוצאות רפואיות (אשתקד - זהה) ולזמן קצר הינו דמי מחלה (אשתקד - זהה).

ג. פירוט התוצאות לפי פוליסות

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016					
סה"כ	אחר		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך	קבוצתי	פרט	
		אלפי ש"ח			
629,520	(* 62,222)	(* 492,143)	976	74,179	פרמיות ברוטו
					תשלומים ושינוי
358,765	48,127	287,211	940	22,487	בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
14,529	(1,860)	19,876	44	(3,531)	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות
					רווח (הפסד) כולל
(620)	69	(441)	(5)	(243)	אחר מעסקי ביטוח בריאות
13,909	(1,791)	19,435	39	(3,774)	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות
75,542	-	72,396	-	3,146	פרמיה משוננת - עסק חדש

(*) מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 433,564 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 58,579 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט. הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח בריאות אחר לז"א הינו הוצאות רפואיות ולז"ק הינו עובדים זרים.

באור 20: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות (המשך)

ג. פירוט התוצאות לפי פוליסות (המשך)

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015					
סה"כ	אחר		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך	קבוצתי	פרט	
		אלפי ש"ח			
556,806	(* 63,563)	(* 419,635)	1,009	72,599	פרמיות ברוטו
296,880	45,702	288,824	981	(38,627)	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
29,054	1,265	17,767	(27)	10,049	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות
(9,206)	(24)	(1,969)	(12)	(7,201)	הפסד כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות
19,848	1,241	15,798	(39)	2,848	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות
72,458	-	68,654	-	3,804	פרמיה משוננת - עסק חדש

(*) מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 380,866 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 38,769 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

(*) מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 380,866 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 38,769 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014					
סה"כ	אחר		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך	קבוצתי	פרט	
		אלפי ש"ח			
531,973	(* 73,828)	(* 386,451)	960	70,734	פרמיות ברוטו
512,973	73,837	218,629	(598)	221,105	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
5,588	(535)	3,108	1,475	1,540	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות
7,187	(91)	2,313	9	4,956	רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות
12,775	(626)	5,421	1,484	6,496	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות
73,240	-	68,293	-	4,947	פרמיה משוננת - עסק חדש

(*) מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 341,532 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 44,919 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

(*) מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 341,532 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 44,919 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

באור 21: - תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וחוזי ביטוח בריאות

נכסי ביטוח	ביטוח	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (*)			
		סה"כ	חוזי השקעה	חוזי ביטוח	
משנה בביטוח	בריאות	אלפי ש"ח			
514,654	1,084,699	28,915,744	8,100,443	20,815,301	יתרה ליום 1 בינואר, 2015
844	7,800	518,458	190,170	328,288	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה (1)
(978)	39,807	3,939,450	1,872,799	2,066,651	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות (2)
-	-	(218,967)	(40,752)	(178,215)	קיטון בגין דמי ניהול מצבירה
-	-	(1,997,470)	(980,293)	(1,017,177)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
(87,705)	(101,898)	178,135	-	178,135	שינויים בגין שינוי בהנחות (4)
-	-	-	(4,048)	4,048	סיווג מחדש של מגזרי פעילות
57,050	54,370	(73,158)	-	(73,158)	שינויים אחרים (3)
483,865	1,084,778	31,262,192	9,138,319	22,123,873	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015
1,023	11,211	849,828	289,964	559,864	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה (1)
(236)	42,135	3,775,312	1,169,338	2,605,974	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות (2)
-	-	(234,070)	(42,127)	(191,943)	קיטון בגין דמי ניהול מצבירה
-	-	(2,478,077)	(1,423,156)	(1,054,921)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
(17,584)	19,172	62,805	-	62,805	שינויים בגין שינוי בהנחות (4)
-	-	-	5,980	(5,980)	סיווג מחדש של תוכניות השקעה
(7,406)	(23,449)	(50,278)	-	(50,278)	שינויים אחרים (3)
459,662	1,133,847	33,187,712	9,138,318	24,049,394	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016

ליום 31 בדצמבר		(*) הרכב (ברוטו):	
2015	2016		
אלפי ש"ח			
9,970,711	10,388,175		חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
21,291,481	22,799,537		חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
31,262,192	33,187,712		

1. ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות - סעיף זה כולל ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעות בגין היתרה לתחילת השנה, בתוספת ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעות בגין הפרמיות לחסכון בלבד שנרשמו בתקופת הדוח.
2. גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות - פרמיה זו איננה כוללת את כל הפרמיה שנרשמה כהכנסה. הפרמיה כוללת את הפרמיה לחסכון וחלק מהפרמיה במוצרים בעלי פרמיה קבועה, בניכוי דמי ניהול הנגבים בשיעור מהפרמיה.
3. שינויים אחרים - הסעיף כולל שינויים בעתודה בגין תביעות תלויות, רזרבה לתביעות עתידיות, IBNR, קצבאות בתשלום וכדומה (על פי ההנחות שהיו בשימוש בסוף השנה הקודמת). בנוסף הסעיף כולל גם את השפעת הריבית, הפרשי הצמדה ורווחי ההשקעה שלא נכללו בסעיף "ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות", כגון: ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה על תשלומי תביעות ועל פרמיות שאינן חסכון.
4. לעניין ההנחות העיקריות המשמשות בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות, ראה באור 38(6)א' (2) להלן.

התנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה אינה כוללת התייחסות לפוליסות שהונפקו ובוטלו בשנת הדוח.

באור 22: - מסים על ההכנסה

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה

1. כללי

על הכנסות החברה וכל יתר החברות בקבוצה חל מס חברות בהתאם לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן - הפקודה). בנוסף, על הכנסות החברות בקבוצה, המסווגות כ- "מוסדות כספיים" כהגדרתם בחוק מע"מ התשל"ו-1975, חלים מס רווח ומס שכר. יצויין כי פעילותן של חברות המסווגות כמוסדות כספיים בענפי הביטוח, הפנסיה, הגמל והפיננסים, מהווה את עיקר פעילות הקבוצה.

2. חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985

על החברה והחברות המוחזקות שאינן חברות מוחזקות בחו"ל חל, עד לתום שנת 2007, חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985 (להלן - החוק). על-פי החוק, נמדדו התוצאות לצורכי מס כשהן מותאמות לשינויים במדד.

בחודש פברואר 2008 התקבל בכנסת תיקון לחוק שקבע כי תחולתו של חוק התיאומים תסתיים בשנת המס 2007, ומשנת המס 2008 לא יחולו עוד הוראות החוק, למעט הוראות המעבר שמטרתן למנוע עיוותים בחישובי המס. החל משנת 2008, נמדדות התוצאות לצורכי מס בערכים נומינליים למעט תיאומים מסוימים בגין שינויים במדד בתקופה שעד ליום 31 בדצמבר, 2007. התיקון לחוק כולל בין היתר את ביטול תיאום התוספת והניכוי בשל אינפלציה והניכוי הנוסף בשל פחת לנכסים בני פחת שנרכשו לאחר שנת המס 2007.

3. הסדרי מס ייחודיים לענף הביטוח

(א) הסכם עם שלטונות המס

בין התאחדות חברות הביטוח בישראל לבין שלטונות המס קיים הסכם (להלן - הסכם המס) המתחדש ומתעדכן מדי שנה, המסדיר סוגיות מס ייחודיות לענף. ההפרשה למס בדוחות הכספיים לשנת 2014 נערכה על בסיס ההסכם לשנת 2012. ההפרשה בדוחות הכספיים לשנים 2015 ו-2016 מבוססת על הסכם שנחתם בחודש פברואר 2016, בהתייחס לשנות המס 2013 עד 2020. ההסכמים האמורים מתייחסים בין היתר לנושאים הבאים:

- הוצאות רכישה נדחות (DAC) - הוצאות ישירות של חברות ביטוח לרכישת חוזי ביטוח חיים בגין שנות חיתום עד וכולל 2014, תותרנה בניכוי לצורכי מס בחלקים שווים בפריסה על פני ארבע שנים ובגין שנות חיתום 2015 עד 2020 על פני עשר שנים. הוצאות כאמור המתייחסות לחוזי ביטוח חיים שבוטלו, תותרנה בניכוי בשנת הביטול.

הוצאות רכישה של חוזי פנסיה וגמל (כהגדרתן בהסכם) בגין שנות חיתום 2015 עד וכולל 2020, תותרנה בניכוי לצורכי מס בחלקים שווים בפריסה על פני עשר שנים או על פי קצב ההפחתה בדוחות הכספיים, לפי בחירת החברה. לא תותר הקדמת הוצאה בגין חוזי פנסיה וגמל שבוטלו.

הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואשפוז מופחתות לצרכי מס על פני תקופה של שש שנים, בדומה לשיעור ההפחתה בדוחות הכספיים.

- ייחוס הוצאות להכנסות מועדפות - להכנסות החייבות בשיעורי מס מופחתים ולהכנסות הפטורות ממס המתקבלות בחברות הביטוח ("הכנסות מועדפות") יתבצע ייחוס הוצאות שמשמעותו הפיכת חלק מההכנסות המועדפות להכנסות חייבות במס מלא, בהתאם לשיעור הייחוס. שיעור הייחוס שנקבע בהסכם תלוי במקור הכספים המניבים את ההכנסות המועדפות.

- אופן מיסוי הכנסות מנכסים המוחזקים כהשקעות חופפות להתחייבויות תלויות תשואה.

- הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות - יבוצע תיאום חלקי של ההפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בתחום ביטוח כללי ובריאות, בגין שנת חיתום 2012. הסכום יוכר לצורכי מס בשנים 2013 ו-2014. בנוסף, החל משנת 2013 עד שנת 2020, יתואם חלק מהגידול בהפרשה והסכום שיתואם יוכר לצורכי מס במשך שלוש שנות המס העוקבות.

באור 22: - מסים על ההכנסה (המשך)

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה (המשך)

3. הסדרי מס ייחודיים לענף הביטוח (המשך)

(ב) המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים

בחוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2007), התשס"ז-2007 מיום 11 בינואר, 2007, נקבעו כללים לגבי המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים שנכללה בדוחות הכספיים עד ליום 31 בדצמבר, 2006. על פי הכללים, חלק העתודה המחושב בגובה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון, בשייר עצמי, הקיים בביטוח חיים ואשר בגינו הוגדרה דרישת הון, יהיה פטור ממס. בהסכם המיסוי הענפי צוין כי בבסיס הפטור עומדת דרישת ההון, שבאה לידי ביטוי כאמור לעיל, ובמידה ותבטל או תקטן דרישת ההון ידונו הצדדים בהשלכות המס הנובעות מכך, ככל שישנן.

ליום 31 בדצמבר, 2006 יתרת העתודה הקיימת במנורה ביטוח היוותה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון בשייר העצמי.

ב. שיעורי המס החלים על ההכנסות של חברות הקבוצה

1. המס הסטטוטורי החל על מוסדות כספיים, המהווים את עיקר פעילות הקבוצה, מורכב ממס חברות וממס רווח.

2. בחודש נובמבר 2015 פורסם צו מס ערך מוסף (שיעור המס על מלכ"רים ומוסדות כספיים) (תיקון), התשע"ו - 2015, אשר קבע כי שיעור מס השכר החל על מוסדות כספיים יעמוד על 17% מהשכר ששולם בעד עבודה בחודש אוקטובר 2015 ואילך ומס הרווח יעמוד על 17% מהרווח שהופק. ההוראה לגבי מס הרווח בשנת המס 2015 תחול לגבי החלק היחסי מהרווח בשנה זו.

3. בחודש ינואר 2016 אושר החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 216) (הפחתת שיעור מס חברות), התשע"ו-2016, אשר קבע, בין היתר, הפחתת שיעור מס החברות מ-26.5% ל-25%, וזאת בתחולה מיום 1 בינואר, 2016. בהתאם לתיקון האמור, שיעור המס הכולל שיחול על מוסדות כספיים החל משנת 2016 יעמוד על 35.90%.

השפעת התיקון האמור הינה קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים וגידול ברווח כולל אחר בסך של כ- 6,318 אלפי ש"ח. מתוך הסכום האמור, סך של כ- 4,624 אלפי ש"ח נזקף לסעיף מסים על ההכנסה בדוח רווח והפסד וסך של כ- 1,694 אלפי ש"ח נזקף לרווח כולל אחר.

4. בחודש דצמבר 2016, אושר חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2017 ו-2018), התשע"ז-2016, אשר יכנס לתוקפו ביום 1 בינואר 2017. במסגרת זאת, אושרה, בין היתר, הורדת שיעור מס חברות מ-25% ל-24% החל מחודש ינואר 2017 ול-23% מחודש ינואר 2018 ואילך. בהתאם לתיקון האמור שיעור המס הכולל שיחול על מוסדות כספיים בשנת 2017 יעמוד על 35.04% והחל מינואר 2018 על 34.19%.

השפעת התיקון האמור, כפי שנרשמה בדוחות החברה, הינה קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים וגידול ברווח כולל אחר בסך של כ- 5,828 אלפי ש"ח. מתוך הסכום האמור, סך של כ- 674 אלפי ש"ח נזקף לסעיף מסים על ההכנסה בדוח רווח והפסד וסך של כ- 5,154 אלפי ש"ח נזקף לרווח כולל אחר.

באור 22: - מסים על ההכנסה (המשך)

ב. שיעורי המס החלים על ההכנסות של חברות הקבוצה (המשך)

5. להלן שיעורי המס הסטטוטוריים החלים על מוסדות כספיים בעקבות השינויים האמורים:

שנה	שיעור מס חברות	שיעור מס רווח	שיעור מס כולל במוסדות כספיים
		%	
2014	26.5	18.00	37.71
2015	26.5	17.75 (*)	37.58 (**)
2016	25.0	17.00	35.90
2017	24.0	17.00	35.04
2018	23.0	17.00	34.19

(*) שיעור מס משוקלל.

(**) לעומת שיעור מס של 37.71% ערב פרסום התיקון.

ג. שומות מס

1) שומות מס סופיות

לחברה, למנורה ביטוח, לשומרה ביטוח ולמנורה קרנות נאמנות הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2011. למבטחים פנסיה וגמל הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2007 והשומות לשנות המס 2008-2013 נחשבות כסופיות. למנורה פיננסים הוצאו שומות סופיות עד וכולל שנת המס 2013. לסיני סוכנות לביטוח הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2013. לשומרה נדל"ן הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2010 והשומות לשנות המס 2011-2012 נחשבות כסופיות. למנורה נדל"ן שומות הנחשבות לסופיות עד וכולל שנת המס 2011. השומות של חברות מאוחדות אחרות לשנות המס עד וכולל שנת המס 2012 נחשבות כסופיות.

2) שומות מס במחלוקת

למנורה ביטוח הוצאה שומת מס לפי מיטב השפיטה בגין שנת המס 2012. מנורה ביטוח חולקת על טענות שלטונות המס והגישה השגה על שומה זו. להערכת מנורה ביטוח לא נדרשת הפרשה נוספת מעבר לזו שנכללה בדוחות הכספיים.

ד. הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים אחרים

לחברות מאוחדות הפסדים עסקיים לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2016 לסך של כ- 506,751 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 349,744 אלפי ש"ח). בגין יתרות אלה ובגין הפרשים זמניים אחרים הניתנים לניכוי נרשמו בדוחות הכספיים נכסי מסים נדחים כמפורט בסעיף ט' להלן.

לא הוכר נכס מס נדחה בגין הפסדים עסקיים להעברה בסך של כ- 53,300 אלפי ש"ח ובגין הפסדי הון בסך 23,330 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 - הפסדים עסקיים בסך 48,362 אלפי ש"ח והפסד הון בסך 5,196 אלפי ש"ח), בהיעדר צפי לניצולם בעתיד הנראה לעין.

באור 22: - מסים על ההכנסה (המשך)

ה. החלטות מיסוי

1. בחודש נובמבר 2011 נחתמה החלטת מיסוי, אשר על פיה, אישרו שלטונות המס כי העברת מלוא מניות מבטחים פנסיה ממנורה ביטוח לחברה לא תתחייב במס, וזאת בהתאם להוראות סעיף 104 לפקודת מס הכנסה. כמו כן נקבע כי לצורך חישוב רווח ההון בעת מכירת מניות מבטחים פנסיה ומניות מנורה ביטוח על ידי החברה, יוקצה המחיר המקורי של מנורה ביטוח כפי שהיה בידי החברה ערב שינוי המבנה, על פי יחס שווי השוק של מבטחים פנסיה ומנורה ביטוח במועד שינוי המבנה.
2. בחודש פברואר 2012 נחתמה החלטת מיסוי, אשר על פיה אושר המיזוג לצרכי מס של החברה לפיתוח התעשייה בישראל בע"מ (לשעבר - הבנק לפיתוח התעשייה בע"מ) (להלן - הבנק) לתוך מנורה ביטוח החל מיום 1 באפריל, 2011. כמו כן, הותרו למנורה ביטוח הפסדים צבורים לצרכי מס של הבנק בסך כ- 344 מיליוני ש"ח וזאת בהתאם לסעיף 103 לפקודת מס הכנסה.
3. בחודש אוקטובר 2013 נחתמה החלטת מיסוי, אשר על פיה, אישרו שלטונות המס כי העברת מלוא מניות מבטחים גמל ממנורה פיננסים למבטחים פנסיה לא תתחייב במס, וזאת בהתאם להוראות סעיף 104ב(ו) לפקודת מס הכנסה ותקנות מס הכנסה (תנאים להעברת נכס בפטור ממס בין חברות אחיות) התשנ"ד-1994. בנוסף אישרו שלטונות המס כי מיזוג מבטחים גמל למבטחים פנסיה עומד בהוראות סעיף 103 לפקודת מס הכנסה ובתנאי תקנות המיזוג. כמו כן נקבע כי מועד המיזוג לצרכי מס הינו 31 בדצמבר, 2012.

ו. מסים על ההכנסה הכלולים בדוחות רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
104,516	100,955	100,897	מסים שוטפים
40,514	22,946	(68,940)	מסים נדחים המתייחסים ליצירה והיפוך של הפרשים זמניים, ראה גם סעיף ט' להלן
(285)	(1,238)	(205)	הטבת מס בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים)
-	(2,090)	(5,298)	התאמת יתרות המסים הנדחים בעקבות שינוי בשיעורי המס
144,745	120,573	26,454	

באור 22: - מסים על ההכנסה (המשך)

ז. מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לסעיפי רווח (הפסד) כולל אחר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2014	2015	2016
אלפי ש"ח		
15,666	(43,432)	18,141
3,273	2,690	230
8,344	(1,524)	(2,929)
-	-	35,261
-	396	-
(507)	624	-
-	(1,801)	(6,848)
26,776	(43,047)	43,854

נכסים פיננסיים זמינים למכירה
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של
פעילות חוץ
הערכה מחדש רכוש קבוע
הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה
לנדל"ן להשקעה
רווח (הפסד) הנובע מחברה כלולה
התאמת יתרות המסים הנדחים בעקבות שינוי
בשיעורי המס

ח. הטבת מס המתייחסת לסעיפי הון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2014	2015	2016
אלפי ש"ח		
-	14,119	-

השפעה מצטברת ליום 31 בדצמבר, 2015 של
שינויים בהערכת נכסים והתחייבויות בביטוח כללי
(ראה באור 2'ז.2 ד(4))

באור 22: - מסים על ההכנסה (המשך)

ט. מסים נדחים

ההרכב:

הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	הפסדים לצרכי מס	רכוש קבוע ונדל"ן להשקעה	מכשירים פיננסיים	הפרשות לחובות מסופקים	הטבות לעובדים	אחרים	סה"כ
אלפי ש"ח							
(160,196)	79,703	(70,852)	(86,133)	35,293	34,052	(82,151)	(250,284)
(259)	3,637	(23,745)	2,203	1,665	1,581	(8,028)	(22,946)
-	9,560	(396)	43,431	-	(2,690)	901	50,806
2,253	-	332	1,153	(455)	(418)	1,026	3,891
(158,202)	92,900	(94,661)	(39,346)	36,503	32,525	(88,252)	(218,533)
-	6,027	(989)	-	-	-	5,560	10,598
-	(307)	58	-	-	-	(320)	(569)
7,399	36,904	14,182	(6,242)	1,215	6,476	9,007	68,941
-	-	(35,261)	(18,141)	-	(230)	2,929	(50,703)
-	9,997	-	-	-	-	-	9,997
12,204	(14,501)	12,881	3,715	(3,132)	(2,718)	3,698	12,147
(138,599)	131,020	(103,790)	(60,014)	34,586	36,053	(67,378)	(168,122)

יתרת נכס (התחייבות) מס
נדחה ליום 1 בינואר, 2015

שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד

שינויים אשר נזקפו לרווח הכולל ולהון

השפעת השינוי בשיעורי המס

יתרת נכס (התחייבות) מס
נדחה ליום 31 בדצמבר, 2015

חברות שאוחדו לראשונה

התאמות הנובעות מתרגום דוחות
כספיים של פעילויות חוץ

שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד

שינויים אשר נזקפו לרווח הכולל ולהון

שינוי מול נכסי מסים שוטפים

השפעת השינוי בשיעורי המס

יתרת נכס (התחייבות) מס
נדחה ליום 31 בדצמבר, 2016

באור 22: - מסים על ההכנסה (המשך)

ט. מסים נדחים (המשך)

המסים הנדחים מוצגים בדוחות המאוחדים על המצב הכספי כדלקמן:

31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	
1,173	12,185
(219,706)	(180,307)
(218,533)	(168,122)

נכסי מסים נדחים
התחייבויות בגין מסים נדחים

י. מס תאורטי

להלן מובאת התאמה בין סכום המס, שהיה חל אילו כל ההכנסות וההוצאות, הרווחים וההפסדים בדוח רווח והפסד היו מתחייבים במס לפי שיעור המס הסטטוטורי, לבין סכום מסים על ההכנסה שנזקף בדוח רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ליום		
31 בדצמבר		
2014	2015	2016
אלפי ש"ח		
358,402	337,658	73,402
37.71%	37.58%	35.90%
130,668	116,386	17,231
5,606	5,396	5,292
(3,331)	(5,586)	(18,357)
2,411	2,226	(568)
1,573	1,394	4,549
3,663	2,517	284
2,958	2,149	65
(50)	(138)	(766)
-	(2,090)	(5,298)
-	(533)	2,352
-	-	18,856
(285)	(1,238)	(205)
1,532	90	3,019
144,745	120,573	26,454
40.39%	35.71%	36.04%

רווח לפני מסים על ההכנסה
שיעור המס הסטטוטורי הכולל החל על מוסדות כספיים
(ראה סעיף ב' לעיל)
מס מחושב לפי שיעור המס הסטטוטורי הכולל
הפחתה בגין אי החלת מס רווח על חברות בקבוצה שאינן מוסד כספי
עלייה (ירידה) במסים על ההכנסה הנובעת מהגורמים הבאים:
הוצאות שאינן מותרות בניכוי לצורכי מס
הכנסות חייבות בשיעורי מס מיוחדים
חלק הקבוצה בהפסדי (ברווחי) חברות כלולות
הפרשים בבסיס המדידה
הפרשים זמניים בגינם לא נזקפו מסים נדחים
גידול בהפסדים לצורכי מס בגינם לא נזקפו מסים נדחים
ניצול הפסדים לצורכי מס משנים קודמות, בגינם לא נזקפו מסים נדחים בעבר
עדכון מסים נדחים בגין שינויי חקיקה
עדכונים שוטפים של יתרות מסים נדחים בגין שינויים בשיעורי המס
אי החלת מס רווח על הפסדים
מסים בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים)
אחרים
מסים על ההכנסה
שיעור מס אפקטיבי ממוצע

באור 23: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים

הטבות לעובדים כוללות הטבות לטווח קצר, הטבות לאחר סיום העסקה, הטבות אחרות לטווח ארוך והטבות בגין פיטורין.

הטבות לאחר סיום העסקה

דיני העבודה וחוק פיצויי פיטורין בישראל מחייבים את הקבוצה לשלם פיצויים לעובד בעת פיטורין או פרישה או לבצע הפקדות שוטפות בתוכנית הפקדה מוגדרת, לפי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין כמתואר להלן. התחייבויות הקבוצה בשל כך מטופלות כהטבות לאחר סיום העסקה. חישוב התחייבות הקבוצה בשל הטבות לעובדים מתבצע על-פי הסכם העסקה בתוקף ומבוסס על משכורת העובד ותקופת העסקתו אשר יוצרים את הזכות לקבלת הפיצויים.

ההטבות לעובדים לאחר סיום העסקה, ממומנות, בדרך כלל, על-ידי הפקדות המסווגות כתוכנית להטבה מוגדרת או כתוכנית הפקדה מוגדרת כמפורט להלן:

1. תוכניות להפקדה מוגדרת

לגבי חלק מתשלומי הפיצויים, חלים תנאי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, התשכ"ג-1963, על-פי הפקדותיה השוטפות של הקבוצה בקרנות פנסיה ו/או בפוליסות בחברות ביטוח, פוטרת אותה מכל התחייבות נוספת לעובדים, בגינם הופקדו הסכומים כאמור לעיל. הפקדות אלו וכן הפקדות בגין תגמולים מהוות תוכניות הפקדה מוגדרת.

לשנה שהסתיימה ביום
31 בדצמבר

2014	2015	2016
אלפי ש"ח		
36,229	40,396	47,643

הוצאות בגין תוכניות להפקדה מוגדרת

2. תוכניות להטבה מוגדרת

החלק של תשלומי הפיצויים שאינו מכוסה על-ידי הפקדות בתוכניות להפקדה מוגדרת, כאמור לעיל, מטופל על-ידי הקבוצה כתוכנית להטבה מוגדרת לפיה מוכרת התחייבות בגין הטבות עובדים ובגינה מפקידה הקבוצה סכומים בקופות מרכזיות לפיצויים ובפוליסות ביטוח מתאימות.

באור 23: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

2. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

(א) שינויים בהתחייבות להטבה מוגדרת ובשווי הוגן של נכסי תוכנית

שנת 2016

הוצאות שנזקפו לרווח או הפסד							רווח (הפסד) בגין מדידה מחדש ברווח כולל אחר				
							תשואה				
							על נכסי				
							תוכנית				
							למעט				
							רווח				
							רווח				
							סה"כ				
							(הפסד)				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							סה"כ				
							הוצאות				
							שירות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפקדות				
							יתרה				
							שירות				
							עלות				
							הוצאות				
							עבר				
							שנזקפו				
							לרווח או				
							תשלומים				
							בהוצאות				
							שינויים				
							בגין				
							אקטוארי				
							הפסד				
							רווח				
							סה"כ				
							השפעה				
							הפק				

באור 23: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

2. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

(א) שינויים בהתחייבות להטבה מוגדרת ובשווי הוגן של נכסי תוכנית (המשך)

שנת 2015

רווח (הפסד) בגין מדידה מחדש ברווח כולל אחר							הוצאות שנזקפו לרווח או הפסד				
תשואה על נכסי תוכנית											
למעט							סה"כ	עלות			
סכומים							הוצאות	שירות			יתרה
שהוכרו							שנזקפו	עבר	הוצאות	עלות	ליום 1
בהוצאות							לרווח או	והשפעת	ריבית	שירות	בינואר
ריבית נטו							הפסד	סילוקים	נטו	שוטף	2015
אלפי ש"ח											
186,304	-	9,019	5,540	3,479	-	(15,032)	18,717	423	6,648	11,646	191,638
53,687	6,545	(2,082)	(526)	(323)	(1,233)	(3,674)	2,082	502	1,688	(108)	50,816
132,617	(6,545)	6,937	5,014	3,156	(1,233)	(11,358)	16,635	(79)	4,960	11,754	140,822

באור 23: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

2. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

(ב) ההנחות העיקריות בגין תוכנית להטבה מוגדרת

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
%	
3.9	3.7
3.9	3.5

שיעור ההיוון (*)

שיעור עליית שכר צפויה

(*) שיעור ההיוון מבוסס על אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה.

(ג) סכומים, עיתוי ואי וודאיות של תזרימי מזומנים עתידיים

להלן שינויים אפשריים הנחשבים לסבירים לסוף תקופת הדיווח, לכל הנחה אקטוארית בהנחה שיתר ההנחות האקטואריות נותרו ללא שינוי:

השינוי במחויבות להטבה מוגדרת	
ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	

מבחן רגישות לשינוי בשיעור עליית שכר צפויה מעבר להנחות האקטואריות

השינוי כתוצאה מ:

12,811	11,648
(9,550)	(8,738)

עליית שכר בשיעור של 1%

ירידת שכר בשיעור של 1%

מבחן רגישות לשינוי שיעור ההיוון של התחייבות ונכסי התכנית מעבר להנחות האקטואריות

השינוי כתוצאה מ:

(9,977)	(9,650)
13,415	12,651

עליית שיעור ההיוון של 1%

ירידת שיעור ההיוון של 1%

באור 24: - זכאים ויתרות זכות

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
אלפי ש"ח		
132,658	128,951	עובדים והתחייבויות אחרות בשל שכר ומשכורת
83,157	88,753	הוצאות לשלם
138,207	133,259	ספקים ונותני שירותים
23,433	17,436	מוסדות ורשויות ממשלתיות
43,185	42,433	הוצאות רכישה נדחות בגין ביטוח משנה
		חברות ביטוח ותווכני ביטוח:
360,832	359,755	פקדונות של מבטחי משנה
119,524	123,033	חשבונות אחרים
480,356	482,788	סך כל חברות ביטוח ותווכני ביטוח
269,143	264,793	סוכני ביטוח
235,432	231,863	מבוטחים ועמיתים
12,459	12,482	הפרשה להשתתפות מבוטחים ברווחים
228,328	76,325	פרמיה מראש (ראה באור 4.ג.40. להלן)
19,793	45,581	קרנות פנסיה
9,625	16,599	התחייבויות בשל הסכמי רכישה
6,668	35,129	זכאים בגין עיסקאות פיננסיות
15,782	19,146	אחרים
1,698,226	1,595,537	סך הכל זכאים ויתרות זכות

ראה פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה במסגרת באור 38(2)(ה').

באור 25: - התחייבויות פיננסיות

באור זה מספק מידע בדבר התנאים החוזיים של התחייבויות פיננסיות. מידע נוסף בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכונים ריבית, מטבע חוץ ונזילות, ניתן בבאור 38 בדבר ניהול סיכונים.

א. פרוט התחייבויות פיננסיות

31 בדצמבר			
2015	2016	2015	2016
שווי הוגן (**)		ערך בספרים	
אלפי ש"ח			

1. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת:

3,208	130,578	3,125	130,287	הלוואות מתאגידים בנקאיים
668,024	798,646	624,099	764,655	אגרות חוב
1,125,040	1,164,866	1,023,401	1,078,400	כתבי התחייבות נדחים (*)
9,172	6,293	3,913	2,698	פיקדון צובר ריבית
-	109,250	-	109,318	התחייבויות בגין חכירה מימונית
-	3,614	-	3,614	הלוואות מזכויות שאינן מקנות שליטה
1,805,444	2,213,247	1,654,538	2,088,972	

2. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:

47,643	24,066	47,643	24,066	נגזרים
-	74,885	-	74,885	מכירה בחסר
47,643	98,951	47,643	98,951	
1,853,087	2,312,198	1,702,181	2,187,923	סך התחייבויות פיננסיות
1,027,790	1,068,488	919,396	975,369	(*) מזה כתבי התחייבות נדחים המהווים הון משני והון שלישוני במנורה ביטוח

(**) השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות הנסחרות בבורסה בתל-אביב מבוסס על מחירן בבורסה לתאריך הדיווח. השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות שאינן נסחרות נקבע במודל DCF, תוך שימוש בשיעור ההיוון המשקף את שיעור הריבית של המנפיק לתום תקופת הדיווח.

באור 25: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת

(1) פרטים נוספים

סוג התחייבות	מועד הנפקה	הלוואה מקורי	גורם מנפיק	החברה המדרגת	תנאי הצמדה	סחירות	הון לפי הפיקוח	ריבית שנתית קבועה	ערך בספרים		שווי הוגן	תדירות תשלום		מועדי תשלום	מועדי תשלום לפידיון	זכות מוקדם	הערות		
									2016	2015		קרן וריבית	תשלום						
																		31 בדצמבר	ש"ח
ב- %									אלפי ש"ח										
כתבי התחייבות נדחים	מאי 2007, מאי 2008	400,000	מנורה גיוס הון	מדרוג Aa2	צמודי מדד	סחירים	משני נחות	4.05	263,739	308,371	289,135	340,378	שנתית	2012-2022	-	(א), (ב)			
כתבי התחייבות נדחים	אוקטובר 2011	200,000	מנורה גיוס הון	מדרוג Aa3	צמודי מדד	לא סחירים	מורכב	4.65	205,577	206,165	240,720	246,360	שנתית	2012-2024	(ג)	(ב), (ד)			
כתבי התחייבות נדחים	אפריל 2014	203,000	מנורה גיוס הון	מדרוג A1	צמודי מדד	לא סחירים	מורכב	3.30	204,445	204,424	227,563	221,412	ריבית-חצי שנתית	2014-2030	(ה)	(ו), (ב)			
כתבי התחייבות נדחים	יוני, דצמבר 2015	300,000	מנורה גיוס הון	מדרוג Aa3	שקליים	סחירים	שלישוני מורכב	4.10	304,599	304,441	314,880	316,890	ריבית-חצי שנתית	2016-2027	(ז)	(ח), (ב)			
כתב התחייבות נדחה	נובמבר 2016	100,000	מנורה ביטוח	מדרוג A1	צמודי מדד	לא סחירים	מורכב	2.78	100,040	-	92,568	-	ריבית-שנתית	2017-2034	(ט)	-			
פיקדון צובר ריבית	מרס 2012	47,645	מנורה קרנות נאמנות	ללא דירוג	צמוד מדד	לא סחיר	-	4.50	2,698	3,913	6,293	9,172	(ט)	(ט)	(ט)	-			
הלוואה מתאגיד בנקאי	יולי 2007	50,000	ללא דירוג	שקלית	לא סחירה	-	-	6.60	-	3,125	-	3,208	(י)	2008-2016	-	-			
אגרות חוב	יולי 2007, אוקטובר 2011	633,333	החברה	מדרוג Aa2	צמודות מדד	סחירות	-	4.28	260,689	348,680	273,680	369,599	שנתית	2008-2019	-	(יא), (יד)			
אגרות חוב	יולי, ספטמבר 2010	250,000	החברה	מדרוג Aa3	צמודות מדד	לא סחירות	-	4.50	274,160	275,419	297,250	298,425	שנתית	2011-2022	-	(יג), (יב)			
אגרות חוב	ספטמבר 2016	230,225	החברה	מדרוג Aa3	שקליות	סחירות	-	2.94	229,806	-	227,716	-	שנתית	2017-2026	(יז)	-			
הלוואות מתאגידים בנקאיים	(כ)	158,200	ללא דירוג	נקובות ביורו	לא סחירות	-	(יז)	-	130,287	-	130,578	-	רבעונית	2017-2031	-	-			
התחייבויות בגין חכירה מימונית	(כ)	136,097	ללא דירוג	נקובות ביורו	לא סחירות	-	(יח)	-	109,318	-	109,250	-	חודשית	2017-2029	-	-			
הלוואות מזכויות שאינן מקנות שליטה	(כ)	1,213	ללא דירוג	נקובות ביורו	לא סחירות	-	(יט)	-	3,614	-	3,614	-	ללא מועד קבוע	2017-2029	-	-			
									2,088,972	1,654,538	2,213,247	1,805,444							

(א) בחודש דצמבר 2012 הורידה מדרוג את דירוג כתבי ההתחייבות ל- Aa3 עם אופק יציב. בחודשים ינואר 2014 מרס ודצמבר 2015 ונובמבר 2016, פרסמה מדרוג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי.

(ב) תמורת הנפקת כתבי ההתחייבות הופקדה במנורה ביטוח, לשימושה, על-פי שיקוליה ועל אחריותה. מנורה ביטוח התחייבה לשלם לבעלי כתבי ההתחייבות את הקרן, ההצמדה והריבית על-פי תנאי כתבי ההתחייבות.

באור 25: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת (המשך)

(1) פרטים נוספים (המשך)

- (ג) למנורה גיוס הון אפשרות לפדיון מוקדם בשנת 2021, בהתקיים אחד מהתנאים הבאים: (1) במקביל לפדיון המוקדם של כתבי ההתחייבות, תנפיק מנורה גיוס הון מכשיר הון בעל איכות זהה או עדיפה; או (2) באישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפירעון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפדיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפירעון בפועל), שתהא בשיעור של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית כאמור תעמוד על שיעור של 1.235%. כמו כן, יידחו תשלומי הקרן ו/או הריבית, אשר במועד הקובע לתשלומם תתקיימנה "נסיבות משהות", כהגדרתן בשטר הנאמנות. תשלומים אלו יידחו עד שתחדלנה להתקיים "הנסיבות המשהות" וזאת לא יותר משלוש שנים ממועד פירעון הקרן ו/או הריבית. תשלומי קרן וריבית אשר נדחו כאמור, ימשיכו לצבור הפרשי הצמדה וריבית בשיעור הריבית הנקובה בגין כתבי ההתחייבות כמפורט בשטר הנאמנות.
- (ד) בחודש דצמבר 2012 דורגו כתבי ההתחייבות על ידי מדורג בדירוג A1, עם אופק יציב. בחודשים ינואר 2014 מרס ודצמבר 2015 ונובמבר 2016, פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי.
- (ה) למנורה גיוס הון אפשרות לפדיון מוקדם בשנת 2027 בהתקיים אחד מהתנאים הבאים: (1) במקביל לפדיון המוקדם של כתבי ההתחייבות הנדחים, תנפיק מנורה גיוס הון מכשיר הון בעל איכות זהה או עדיפה; או (2) באישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים, על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות הנדחים באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפדיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפדיון בפועל), שתהא בשיעור של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית כאמור תעמוד על שיעור של 0.94%. כמו כן, יידחו תשלומי הקרן ו/או הריבית בגין כתבי ההתחייבות הנדחים, אשר במועד לתשלומם תתקיימנה "נסיבות משהות", כהגדרתן בחוזר הממונה מחודש אוגוסט 2011 לעניין "הרכב הון עצמי מוכר של מבטח".
- (ו) בחודשים מרס ודצמבר 2015 ונובמבר 2016, פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג שניתן בחודש אפריל 2014 ללא שינוי.
- (ז) למנורה גיוס הון אפשרות לפדיון מוקדם ביום 1 ביולי, 2024, בהתאם לתנאים המפורטים בשטר הנאמנות. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים, על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות הנדחים באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפדיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפירעון בפועל), שתהא בשיעור של 30% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית כאמור תעמוד על שיעור של 0.522%. כמו כן, יידחו תשלומי קרן, אשר במועד הקובע לתשלומם יתקיימו "נסיבות משהות", כהגדרתן בחוזר הממונה מחודש אוגוסט 2011 לעניין "הרכב הון עצמי מוכר של מבטח".
- (ח) בחודשים דצמבר 2015 ונובמבר 2016, פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג שניתן במועד ההנפקה ללא שינוי.
- (ט) הפיקדון התקבל ממוכרת החברה לפיתוח התעשייה בישראל בע"מ (לשעבר הבנק לפיתוח התעשייה בע"מ) (להלן - המוכרת), להבטחת גביית האשראי בגין הלוואות שהבנק נתן בעבר. יתרת הפיקדון והריבית שנצברה בגינו נפרעים מידי חודש בדרך של העברת סכומי הגביה למוכרת, בגין הלוואות שנתן הבנק בעבר.
- (י) תדירות פרעון קרן - אחת לחצי שנה. תדירות פרעון ריבית - אחת לרבעון.
- (יא) לצורך הרחבת הסדרה אשר בוצעה באוקטובר 2011, פרסמה מדורג דוח דירוג אשר קבע כי דירוג אגרות החוב עומד על דירוג של Aa3 עם אופק יציב. בחודשים ינואר 2014 ואפריל 2015, פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי.
- (יב) בחודשים ינואר 2014 ואפריל 2015 פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את דירוג אגרות החוב ללא שינוי.
- (יג) החברה התחייבה לא לשעבד נכסים ללא קבלת אישורם של מחזיקי אגרות החוב, למעט שעבוד נכס להבטחת הלוואה שהתקבלה לרכישת אותו נכס.
- (יד) החברה הצהירה על כוונתה לשמור נכסים נזילים וקווי אשראי בשיעור של 100% מהחזרי החוב (קרן+ריבית), שנה מראש, בהתאם ללוח הסילוקין של אגרות החוב.

באור 25: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת (המשך)

(1) פרטים נוספים (המשך)

(טו) למנורה ביטוח זכות לפידיון מוקדם ביום 1 ביולי, 2031. הפדיון המוקדם יתאפשר בהתקיים אחד מאלה: (1) הנפקה של מכשיר הון (כמשמעותו בחוזר הממונה לעניין "הרכב הון עצמי מוכר של מבטח" מחודש אוגוסט 2011 בעל איכות זהה או עדיפה; או (2) באישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככל שהחברה לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למלווה בשיעור של 0.95%.

(טז) לחברה אפשרות לבצע פדיון מוקדם החל מ- 60 יום ממועד רישומן של אג"ח (סדרה ג') למסחר, בהתאם לתנאים המפורטים בשטר הנאמנות.

(יז) שיעור הריבית על ההלוואות הינו 6% + יוריבור ל- 6 חודשים. לדרישת הבנקים המלווים, נחתם הסכם לקיבוע המרכיב המשתנה בהלוואה.

(יח) שיעור הריבית על ההלוואות הינו 5.7% + יוריבור ל- 3 חודשים. לדרישת הבנקים המלווים, נחתם הסכם לקיבוע המרכיב המשתנה בהלוואה.

(יט) שיעור הריבית על ההלוואות הינו 4.5% + יוריבור ל- 6 חודשים.

(כ) ראה ביאור 4א' לעיל בדבר צירוף עסקים.

באור 25: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת (המשך)

(2) פרטים בדבר ריבית והצמדה

31 בדצמבר	
2015	2016
ריבית אפקטיבית	
אחוזים	

בסיס הצמדה:

צמוד מדד

שקלי

יורו

4.20	4.08
4.16	3.63
-	5.57

(3) מועדי פרעון

31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	
162,294	173,605
131,092	198,464
182,141	198,897
182,107	147,105
996,904	1,370,901
1,654,538	2,088,972

שנה ראשונה

שנה שניה

שנה שלישית

שנה רביעית

שנה חמישית ואילך

סה"כ

למידע נוסף בדבר מועדי פרעון של התחייבויות פיננסיות בלתי מהוונות, ראה באור 38(3)ג'.

(4) הוצאות הנפקה שטרם הופחתו

יתרת הוצאות ההנפקה הנדחות שטרם הופחתו ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה בסך של כ- 5,850 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 4,125 אלפי ש"ח). הוצאות ההנפקה הנדחות מופחתות לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן

(1) השווי ההוגן של התחייבויות פיננסיות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסיים מוסדרים, נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך הדיווח. השווי ההוגן של התחייבויות פיננסיות שאינן סחירות, הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד, וכן של התחייבויות פיננסיות שאינן סחירות, אשר מידע לגבי השווי ההוגן שלהן ניתן לצרכי גילוי בלבד, נקבע באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינן. שיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי מרווח הוגן.

(2) להלן שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן:

31 בדצמבר	
2015	2016
ריבית אפקטיבית	
אחוזים	

עבור התחייבויות פיננסיות שאינן סחירות:

הלוואות

אגרות חוב

כתבי התחייבויות נדחים

התחייבויות פיננסיות אחרות

1.29	4.39
1.67	1.72
2.09	2.11
1.71	1.47

באור 25: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן (המשך)

(3) שווי הוגן של התחייבויות פיננסיות בחלוקה לרמות:

31 בדצמבר, 2016			
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1
אלפי ש"ח			
24,066	-	23,203	863
74,885	-	-	74,885
98,951	-	23,203	75,748

נגזרים (*)

מכירה בחסר

התחייבויות המוצגות בעלות
מופחתת אשר ניתן גילוי לשוויין
ההוגן:

130,578	130,578	-	-	הלוואות מתאגידים בנקאיים
798,646	-	297,250	501,396	אגרות חוב
1,164,866	-	560,851	604,015	כתבי התחייבות נדחים
109,250	109,250	-	-	התחייבויות בגין חכירה מימונית
3,614	3,614	-	-	הלוואות מזכויות שאינן מקנות שליטה
6,293	-	6,293	-	פיקדון צובר ריבית
2,213,247	243,442	864,395	1,105,410	

בתקופת הדוח לא היו מעברים בין הרמות.

31 בדצמבר, 2015			
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1
אלפי ש"ח			
47,643	-	47,643	-

נגזרים (*)

התחייבויות המוצגות בעלות
מופחתת אשר ניתן גילוי לשוויין
ההוגן:

3,208	-	3,208	-	הלוואה מתאגיד בנקאי
668,024	-	298,425	369,599	אגרות חוב
1,125,040	-	467,772	657,268	כתבי התחייבות נדחים
9,172	-	9,172	-	פיקדון צובר ריבית
1,805,444	-	778,577	1,026,867	

בשנת 2015 לא היו מעברים בין הרמות.

(*) להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של ההתחייבויות
הפיננסיות לתאריך הדוח הכספי:

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	
(1,045,093)	(550,633)
51,803	-
-	(32,701)

מטבע חוץ

מדד מניות

ריבית

באור 25: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ד. התחייבות בגין חכירה מימונית

שנת 2016			פחות משנה משנה עד חמש שנים יותר מחמש שנים
ערך נוכחי	דמי חכירה	מינימליים	
של דמי חכירה	מרכיב	עתידיים	
מינימליים	ריבית	אלפי ש"ח	
7,690	4,038	11,728	
29,952	16,193	46,145	
71,676	8,353	80,029	
109,318	28,584	137,902	

ה. ליום 31 בדצמבר, 2016 לחברה סך של כ- 60 מיליוני ש"ח במסגרות אשראי שלא נוצלו (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 40 מיליוני ש"ח).

באור 26: - פרמיות שהורווחו בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016			
שייר	ביטוח משנה אלפי ש"ח	ברוטו	
2,766,196	118,041	2,884,237	פרמיות בביטוח חיים
508,129	121,391	629,520	פרמיות בביטוח בריאות
2,834,928	551,670	3,386,598	פרמיות בביטוח כללי
6,109,253	791,102	6,900,355	סה"כ פרמיות
(58,565)	2,414	(56,151)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה (*)
6,050,688	793,516	6,844,204	סה"כ פרמיות שהורווחו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015			
שייר	ביטוח משנה אלפי ש"ח	ברוטו	
2,196,780	121,146	2,317,926	פרמיות בביטוח חיים
440,390	116,417	556,807	פרמיות בביטוח בריאות
2,641,326	559,957	3,201,283	פרמיות בביטוח כללי
5,278,496	797,520	6,076,016	סה"כ פרמיות
(58,855)	(25,785)	(84,640)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה (*)
5,219,641	771,735	5,991,376	סה"כ פרמיות שהורווחו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014			
שייר	ביטוח משנה אלפי ש"ח	ברוטו	
1,967,990	118,093	2,086,083	פרמיות בביטוח חיים
418,928	113,045	531,973	פרמיות בביטוח בריאות
2,541,352	536,377	3,077,729	פרמיות בביטוח כללי
4,928,270	767,515	5,695,785	סה"כ פרמיות
(148,263)	48,747	(99,516)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה (*)
4,780,007	816,262	5,596,269	סה"כ פרמיות שהורווחו

(*) עיקר השינוי נובע מפרמיות בענפי ביטוח כללי.

באור 27: - רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2014	2015	2016
אלפי ש"ח		
3,205	3,980	4,284
381,317	76,563	213,575
171,761	154,582	50,170
381,147	84,265	298,819
164,882	169,779	202,589
1,073	(7,745)	(3,469)
1,103,385	481,424	765,968
39,443	84,353	45,300
8,402	8,227	8,641
47,845	92,580	53,941
105,599	13,235	(43,822)
(124,743)	13,952	40,994
16,442	(71,492)	18,838
(2,702)	(44,305)	16,010
697,472	651,650	608,423
20,082	17,754	17,587
(7,131)	3,811	(4,398)
16,420	17,955	13,109
1,875,371	1,220,869	1,470,639
5,642	6,638	8,278

רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה

נדל"ן להשקעה	
השקעות פיננסיות:	
נכסי חוב סחירים	
נכסי חוב שאינם סחירים	
מניות	
אחרות	
מזומנים ושווי מזומנים	
סך הכל רווחים מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, נטו	
<u>רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה, הון ואחרים</u>	
הכנסות מנדל"ן להשקעה:	
שערוך נדל"ן להשקעה	
הכנסות שוטפות בגין נדל"ן להשקעה	
סך הכל הכנסות מנדל"ן להשקעה	
רווחים (הפסדים) מהשקעות פיננסיות, למעט ריבית הפרשי הצמדה הפרשי שער ודיבידנד בגין:	
נכסים פיננסיים זמינים למכירה (א)	
נכסים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד (ב)	
נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים (ג)	
הכנסות ריבית (*) והפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים שאינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	
הכנסות ריבית והפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	
רווח (הפסד) מהפרשי שער בגין השקעות שאינן נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד ומנכסים אחרים	
הכנסות מדיבידנד	
סך הכל רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון	
(*) בהכנסות הנ"ל כלולה ריבית בגין נכסים פיננסיים אשר אינם מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד שערכם נפגם	

באור 27: - רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון (המשך)

א. רווחים (הפסדים) נטו מהשקעות בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
106,441	15,648	(47,145)	רווחים (הפסדים) נטו מניירות ערך שמומשו
(842)	(2,413)	3,323	ביטול ירידות ערך (ירידות ערך) נטו שנזקפו לרווח והפסד
105,599	13,235	(43,822)	סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים זמינים למכירה

ב. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
			שינויים בשווי ההוגן נטו, לרבות רווח ממימוש:
(124,743)	13,952	40,994	בגין נכסים שיועדו בעת ההכרה לראשונה

ג. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
892	(70,870)	21,773	רווחים (הפסדים) נטו ממימוש נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים
15,550	(622)	(2,935)	ביטול ירידות ערך (ירידות ערך) נטו שנזקפו לרווח והפסד
16,442	(71,492)	18,838	סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות ויתרות חובה

באור 28: - הכנסות מדמי ניהול

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
509,301	545,637	572,235	דמי ניהול בענפי הפנסיה והגמל (2), (3)
99,598	52,037	56,692	דמי ניהול משתנים בגין חוזי ביטוח חיים (1)
116,906	126,178	136,031	דמי ניהול קבועים בגין חוזי ביטוח חיים (2)
28,774	41,356	42,126	דמי ניהול בגין חוזי השקעה
76,719	71,992	56,060	דמי ניהול בגין ניהול קרנות נאמנות, תיקי השקעות ואחרים
831,298	837,200	863,144	סה"כ הכנסות מדמי ניהול

(1) ראה באור 38(2)ב'.

(2) לגבי השפעה אפשרית על דמי הניהול עקב שינוי בהוראות המתייחסות למכירת תוכניות ביטוח חיים משולבות בחסכון הכוללות מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים, ראה באור 38(6)א.5. להלן.

(3) בחודש יולי 2016 פורסם חוזר הוראות לעניין בחירת קופת גמל - תיקון והליך קביעת קרנות ברירת מחדל על ידי משרד האוצר ("קרן ברירת מחדל נבחרת") אשר קובע מנגנון לבחירת קופת גמל ברירת מחדל לעובד שלא בחר קופת גמל אחרת על אף שניתנה לו ההזדמנות לעשות כן ואף קובע חובה על מעבידים שבוחרים קופת ברירת מחדל לקיים הליך תחרותי אשר במסגרתו שיעור דמי הניהול יהיה בעל משקל של 50% לפחות. בחודש אוגוסט 2016 הודיע משרד האוצר על תוצאות הליך בחירת קרנות ברירת המחדל לשנתיים הקרובות, אשר במסגרתו נבחרו שתי קרנות קטנות אשר הציעו לעמיתים החדשים שיצטרפו החל מיום 1 בנובמבר 2016 דמי ניהול בשיעורים נמוכים משמעותית מממוצע דמי הניהול הנהוגים בשוק. כחלק מיישום החוזר פורסם, ויכול בין היתר ויתפרסמו, הליכים תחרותיים של מעסיקים במשק לבחירת קופת ברירת מחדל אחרת אליה יצטרפו עובדים חדשים של המעסיק (ככל שלא יבחרו עצמאית בקופה אחרת).

חוזר זה עשוי להאיץ את התחרות הערה בשוק הפנסיה, ולגרום לירידה נוספת בדמי הניהול, אך בשלב זה לא ניתן להעריך את עוצמת הירידה ומידת השפעתה על מבטחים פנסיה וגמל ורווחיותה, כמו גם השפעתה העתידית על שיעורי הנטישה של העמיתים הקיימים ועל מספר המצטרפים החדשים בקרנות הפנסיה שבניהול מבטחים פנסיה וגמל.

באור 29: - הכנסות מעמלות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2014	2015	2016
אלפי ש"ח		
13,785	16,870	18,581
141,706	118,194	129,551
11,038	8,101	7,730
166,529	143,165	155,862

עמלת סוכנויות ביטוח
עמלת ביטוח משנה, בניכוי שינוי בהוצאות רכישה
נדחות בגין מבטחי משנה
עמלות אחרות
סה"כ הכנסות מעמלות

באור 30: - הכנסות אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2014	2015	2016
אלפי ש"ח		
302	7,715	465
-	4,554	1,436
177	363	928
432	491	501
333	233	182
316	324	164
-	-	24,529
-	-	1,780
617	693	849
2,177	14,373	30,834

הכנסות מתמלוגים (ראה באור ג'40)
רווח מצירוף עסקים (ראה באור 4)
רווח הון ממכירת רכוש קבוע
הכנסות משכירות
הכנסות מפתחת תיק ומידע על זכויות עמיתים
שירותי יעוץ
הכנסות מהפקת חשמל (ראה באור 4)
הכנסה ממכירת תיקי השקעות וקרנות נאמנות (ראה באור
ב'41)
אחרות
סה"כ הכנסות אחרות

באור 31: - תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
374,348	427,423	418,810	בגין חוזי ביטוח חיים:
(65,717)	(73,904)	(80,520)	תביעות ששולמו ותלויות
308,631	353,519	338,290	מקרי מוות, נכות ואחרים
523,224	517,618	583,539	בניכוי ביטוח משנה
177,572	202,037	150,624	פוליסות שנפדו
41,955	54,611	75,046	פוליסות שמועדן תם
1,051,382	1,127,785	1,147,499	גמלאות
			סך כל התביעות
1,855,801	1,437,270	2,081,567	גידול בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (למעט
340,773	231,525	332,872	שינוי בתלויות) בשייר
			גידול בהתחייבויות בגין חוזי השקעה בשל מרכיב התשואה
3,247,956	2,796,580	3,561,938	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי
			השקעה בשייר בגין חוזי ביטוח חיים
2,265,845	2,302,542	2,806,132	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי:
(517,217)	(368,336)	(383,188)	ברוטו
1,748,628	1,934,206	2,422,944	ביטוח משנה
			בשייר
			סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין
512,973	296,880	358,765	חוזי ביטוח בריאות:
(245,986)	(64,703)	(74,917)	ברוטו
266,987	232,177	283,848	ביטוח משנה
			בשייר
5,263,571	4,962,963	6,268,730	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי
			השקעה בשייר

באור 32: - עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
616,751	644,218	657,216	הוצאות רכישה:
264,086	285,749	262,812	עמלות רכישה
(78,811)	(108,034)	(69,642)	הוצאות רכישה אחרות
802,026	821,933	850,386	שינוי בהוצאות רכישה נדחות
363,040	379,776	377,440	סה"כ הוצאות רכישה
87,481	107,908	134,842	עמלות שוטפות אחרות
1,252,547	1,309,617	1,362,668	הוצאות שיווק אחרות
			סה"כ עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

באור 33: - הוצאות הנהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
606,919	667,781	684,201	שכר עבודה ונלוות
182,946	183,085	165,910	פחת והפחתות
95,778	91,470	85,407	אחזקת משרדים ותקשורת
59,265	54,922	61,002	ייעוץ משפטי ומקצועי
87,759	91,004	107,637	מיכון (ללא פחת ושכר)
31,249	34,925	35,860	בנק
25,192	25,824	28,677	אחזקת רכב
64,806	72,763	80,314	אחרות
1,153,914	1,221,774	1,249,008	סה"כ (*)
			בניכוי:
(104,783)	(115,326)	(128,507)	סכומים שסווגו בסעיף שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח
(344,119)	(382,119)	(395,942)	סכומים שסווגו בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
705,012	724,329	724,559	הוצאות הנהלה וכלליות
304,615	314,663	300,566	(*) הוצאות הנהלה וכלליות כוללות הוצאות בגין מיכון בסך לאחר השתתפות של חברות אחרות בהוצאות הנהלה וכלליות בסך
1,589	342	297	

באור 34: - תשלום מבוסס מניות

א. הוצאה שהוכרה בדוחות הכספיים

להלן ההוצאה שהוכרה בדוחות הכספיים בגין תוכניות תשלום מבוסס מניות:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
(3,696)	(87)	-	סך ההוצאה שהוכרה מתוכנית תשלום מבוסס מניות המסולקת במזומן (ראה סעיף ג' להלן)

באור 34: - תשלום מבוסס מניות (המשך)

ב. תוכנית להקצאת יחידות תגמול למנכ"ל מנורה ביטוח ולנושאי משרה בכירה**1. פרטי התוכנית**

במסגרת תוכנית תגמול כוללת כמפורט בבאור 39 ג' להלן, הוקצו על ידי מנורה ביטוח, לנושאי משרה בחברה ובמנורה ביטוח וכן למנכ"ל מבטחים פנסיה, יחידות תגמול בתנאים המפורטים להלן. לא הוקצו יחידות תגמול לדירקטורים בחברה ובמנורה ביטוח ולנושאי משרה אשר הינם צד קשור לבעל השליטה או שאינם חברי הנהלה. דירקטוריון מנורה ביטוח יהיה מופקד על ניהול תוכנית הענקת יחידות התגמול במסגרת תוכנית התגמול הכוללת, ועל כל הפעולות שתהיינה נדרשות לשם כך, לרבות קביעת זהות הניצעים, הענקת יחידות תגמול נוספות לניצעים נוספים בהתאם להוראות תוכנית יחידות התגמול או בשונה מהוראותיה לגבי ניצעים ספציפיים, וכן על כל עניין אחר הדרוש לשם הסדרת ההענקות לניצעים, וכן ניהול, הבהרה ויישום תוכנית הענקת יחידות התגמול.

יחידות התגמול הינן יחידות לצורך חישוב התגמול הכספי (ברוטו) המגיע לניצע במועד מימוש יחידות התגמול בלבד, ואינן מהוות אופציות ו/או זכות כלשהיא לרכוש ניירות ערך כלשהם של מי מחברות הקבוצה ו/או אילו מהזכויות הצמודות למי ממניות חברות הקבוצה.

הסכום אשר ישולם לניצע בגין מימוש איזו מבין יחידות התגמול, יחושב על פי ההפרש בין מחיר המימוש של כל יחידת תגמול לבין מחיר הבסיס של כל יחידת תגמול, כשהוא מוכפל במספר יחידות התגמול הממומשות (להלן - סכום התגמול). מחיר הבסיס של כל יחידת תגמול הינו ממוצע מחיר מניית החברה בבורסה 90 יום לפני מועד אישור הדירקטוריון את ההקצאה לכל ניצע. מחיר המימוש יהא מחיר הנעילה של מניית החברה בבורסה, ביום המימוש (ואם יום המימוש אינו יום מסחר, אזי ביום המסחר הראשון שלאחר יום המימוש). הסכום אשר ישולם לניצע בגין מימוש יחידות התגמול הינו סכום "ברוטו", וכל מס מכל מין וסוג שהוא אשר יחול על התשלום בגין יחידות התגמול, ו/או שהחברה תהיה חייבת לנכות על פי כל דין, יחול על הניצע.

יחידות התגמול יבשילו במספר מנות, על פני ארבע שנים ממועד אישור דירקטוריון מנורה ביטוח את הענקת יחידות התגמול, כאשר המנה הראשונה בשיעור של 50% תבשיל בחלוף שנתיים, 25% בחלוף שלוש שנים ו - 25% הנותרים בחלוף ארבע שנים. כל מנה תהא ניתנת למימוש בתוך שנה ממועד הבשלתה, כאשר לאחר חלוף המועד האחרון למימוש יחידות התגמול ביחס לכל מנה, לא יהיה הניצע זכאי לממש את יחידות התגמול מכוח אותה מנה, או לזכות כלשהי מכוחן.

בתכנית נקבעו הוראות בדבר מימוש יחידות התגמול במקרה של התפטרות, פיטורין, פרישה, סיום יחסי עובד מעביד מחמת נכות/מוות, וכן התאמות של יחידות התגמול עקב חלוקת מניות הטבה, חלוקת דיבידנד והצעת זכויות בחברה וכן בשל אירועים נוספים אשר הדירקטוריון יקבע, אם יקבע לפי ישקול דעתו, מנגנוני התאמה, לפי העניין.

בחודש דצמבר 2015 פגה התכנית ללא מימושים שבוצעו.

באור 35: - הוצאות אחרות

ליום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
22,936	21,993	21,406	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
-	16,940	29,751	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
-	-	928	ירידת ערך רכוש קבוע
-	-	10,118	עלות הפקת חשמל
-	-	429	הפסד הון ממכירת רכוש קבוע
-	-	770	אחר
22,936	38,933	63,402	

באור 36: - הוצאות מימון

ליום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
931	527	5,454	הוצאות ריבית, הפרשי הצמדה והפרשי שער בגין:
34,933	29,182	39,515	התחייבויות לבנקים
31,255	22,260	24,239	כתבי התחייבויות נדחים
7,067	5,086	5,858	אגרות חוב
4,836	1,909	1,752	ריבית למבטחי משנה
3,503	6,614	3,303	פיקדון צובר ריבית
82,525	65,578	80,121	אחרות
			סך הכל הוצאות מימון

באור 37: - רווח למניה

חשוב הרווח הבסיסי למניה לשנת 2016 התבסס על הרווח המיוחס לבעלי המניות הרגילות בסך של 43,580 אלפי ש"ח (בשנת 2015 - רווח בסך 214,537 אלפי ש"ח, בשנת 2014 - רווח בסך 211,572 אלפי ש"ח) מחולק במוצע המשוקלל של מספר המניות הרגילות שבמחזור בסך של 63,272 אלפי מניות.

באור 38: - ניהול סיכונים

1. כללי

א. מגזרי פעילות

הקבוצה פועלת בתחומי הפעילות העיקריים הבאים: ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (ביטוח חיים, פנסיה וגמל), ביטוח בריאות וביטוח כללי. בנוסף, פועלת הקבוצה בענפי שירותים פיננסיים (ניהול קרנות נאמנות, ניהול תיקי השקעות וחיתום), נדל"ן ופעילות מימון ואשראי. יצויין כי בתחילת שנת 2017 פעילות קרנות הנאמנות מוזגה לתוך אלטשולר שחם ופעילות ניהול התיקים נמכרה להם. לפרטים נוספים ראה ביאור 41. בפעילותה חשופה הקבוצה לסיכונים הבאים:

- סיכונים פיננסיים.
- סיכונים ביטוחיים.
- סיכונים תפעוליים.

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים

ניהול הסיכונים הינה פעילות חוצת-ארגון המבוססת על שלושה קווי הגנה:

- הגורמים העסקיים אשר נוטלים את הסיכונים - גורמים אלו אחראים לזיהוי, הערכה, ניטור ודיווח על הסיכונים המובנים בפעילותם ובמערכות המשמשות אותם, לרבות הגדרת בקורות בתהליכים ונהלים פנימיים. פעילות הבקרה מתבצעת בין היתר באמצעות מחלקות בקרה פנימיות ו/או פונקציות הבקרה השונות בכל אגף/חברה. כמו כן, הגורמים העסקיים נעזרים ביחידות תומכות הכוללות: אקטואריה, ביטוח משנה, כספים, מערכות מידע ותחום ניהול הסיכונים.

- תחום ניהול סיכונים - תחום אחראי על גיבוש מסגרת ניהול סיכונים, פיתוח כלים ופיתוח שיטות להערכת הסיכונים לחשיפות קיימות והפוטנציאליות, בפרט, הערכת הסיכון הכולל אליו חשופות חברות הביטוח בקבוצה. תחום ניהול סיכונים הינו יחידה בלתי תלויה בגורמים העסקיים נוטלי הסיכון. התחום משתף פעולה עם יחידות האקטואריה, הכספים (כולל תהליכי SOX) והציות שהינם חלק מקו הגנה זה. בנוסף, עבור עסקאות מהותיות ומוצרים חדשים שהחברות משיקות מתבצעת הערכת סיכונים נפרדת הרלוונטית לסיכונים הכרוכים באותם מוצרים/עסקאות

- הביקורת הפנימית אשר מבקרת באופן בלתי תלוי תהליכים פנימיים וכן עוקבת אחר תיקון ליקויים שזוהו.

בקבוצה פועלות ועדות לניהול סיכונים, עבור מנורה ביטוח ועבור עמיתי הפנסיה והגמל, בראשות המנכ"לים השונים בקבוצה אשר תפקידן לדון, להגדיר, לכוון ולתמוך בפעילויותיו של מערך ניהול הסיכונים בפעילויות אלה, תוך התחשבות בהיבטים עסקיים ורגולטוריים. כמו כן הוסמכה ועדת המאזן בחברת מנורה ביטוח לכהן כוועדת ניהול הסיכונים של הדירקטוריון ותפקידה לדון בנושאים הקשורים בניהול סיכונים, להתוות עקרונות לניהול הסיכונים ובהתאם להמליץ לדירקטוריון לאשר מדיניות בתחומי הפעילות השונים.

בחברות הביטוח בקבוצה, נמשכת ההערכות ליישום משטר כושר פירעון על בסיס עקרונות הדירקטיבה האירופאית Solvency II, תוך התאמות למשק הישראלי (להלן: "משטר הסולוונסי") החברות עורכות סקרים כמותיים, על בסיס מתודולוגיית הגישה הסטנדרטית של ה-I. כמו כן, הוקמו ועדות ייעודיות של הדירקטוריון שתפקידן להנחות ולפקח על תהליך היישום של הדירקטיבה עצמה על כל נדבכיה. לפרטים נוספים ראה באור 14 (ו)3. חברות הביטוח בקבוצה בוחנות את הלימות ההון שלהן אל מול הסיכון הכולל כפי שמוערך על פי משטר הסולוונסי החדש ובהתאם לכך קובעות את הון היעד (ראה באור 14). כמו כן הקבוצה בוחנת את השפעות השינויים בגורמי סיכון מסוימים על הונה הרגולטורי ובפרט על הונם של חברות הביטוח בקבוצה בהתאם למשטר הנוכחי (על בסיס דוחותיה הכספיים) ואת יכולת הלימות ההון הנגזרת מהם.

פעילות ואחריות על ניהול הסיכונים בענפי השירותים הפיננסיים מתבצע ע"י יחידות הבקרה הפנימיות של חברות הבנות.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

1. ניהול סיכונים פיננסיים (שוק, נזילות ואשראי)

האחריות לניהול הסיכונים הפיננסיים מתחלקת בין האורגנים השונים בקבוצה. החל מהדירקטוריונים של החברות הבנות, דרך ועדות השקעה, ועדת אשראי ואגף השקעות של חברת הבת מנורה ביטוח הנותן שירותים לכל הגופים המוסדיים בקבוצה (למעט ניהול קרנות נאמנות, ניהול תיקים וחיתום), תחום ניהול סיכונים, מחלקת מחקר ודירוג ומחלקת דיווח ובקרה (מידל אופיס).

ניהול סיכונים בתחום ניהול השקעות עבור לקוחות ובעלי יחידות (תיקים מנוהלים וקרנות נאמנות) הינו באחריות ועדת ההשקעות של כל אחת מהחברות. מנהל תחום ההשקעות בחברת הקרנות ומנהלי ההשקעות בכל אחד מתחומי פעילות אלו פועלים בכפוף לתקנות והוראות הרגולציה. כמו כן, קיימת מחלקת בקרה משפטית ורגולציה המבצעת בקורות שוטפות אחר עמידה במגבלות הדין השונות. פעילות זו מנוטרת באופן עצמאי ואינה כפופה לתחום ניהול הסיכונים בקבוצה.

בחברות שאינן בשליטת הקבוצה, ניהול הסיכונים מתבצע עצמאית ואינו כפוף לניהול הסיכונים.

בחברות הביטוח, הפנסיה והגמל בקבוצה מיושמות מדיניות השקעות, מדיניות אשראי ומדיניות ניהול סיכונים פיננסיים שנקבעות על ידי הדירקטוריונים השונים הן עבור כספי הנוסטרו והן עבור התיקים המנוהלים עבור כספי העמיתים. הדירקטוריונים מקבלים דיווח שוטף לגבי העמידה במגבלות הסטטוטוריות ומגבלות ניהול הסיכונים שאושרו על ידם.

בחברות בקבוצה פועלות ועדות השקעה נפרדות עבור כספי הנוסטרו וכספי עמיתים אשר תפקידן, בין השאר, לפקח על מגבלות חשיפה וניהול סיכונים שאושרו בדירקטוריונים.

מחלקת דיווח ובקרה באגף השקעות (מידל אופיס) מנטרת באופן שוטף את מגבלות החשיפה, מתריעה על חריגות ומדווחת, ע"פ העניין, לוועדות ההשקעה. תחום ניהול סיכונים מכמת את החשיפה לסיכונים שוק בין השאר באמצעות מדדי סיכון, תרחישי קיצון ומבחני רגישות מדי רבעון במערכת ייעודית ומדווח לוועדות השקעה ולדירקטוריונים של החברות השונות בהתאם להוראות הדין. ראה פירוט לגבי סוגי הסיכונים הפיננסיים, החשיפות אליהם ומבחני רגישות לשינויים בגורמי סיכון בסעיפים 2 ו-5 להלן.

הדירקטוריונים קובעים את מדיניות ניהול הסיכונים הפיננסיים של החברות בקבוצה. המדיניות כוללת קביעת תיאבון הסיכון הכולל ודרכי מעקב אחר התפתחותו. וכן עקרונות ומגבלות שמטרתם לשמר תיאבון סיכון המשקף מידתיות סבירה לנטילת סיכונים. הסיכונים הפיננסיים מנוהלים בין היתר באמצעות קביעת טווחי השקעה מותרים לסוגי הנכסים השונים, תוך התייחסות לפיזור, בין השאר, לפי מנפיקים, בסיס הצמדה וענפי משק. עקרונות ניהול סיכונים שוק בנוסטרו של חברות הביטוח (נכסים כנגד עתודות ביטוח כללי וביטוח חיים ובריאות שאינם תלויי תשואה והון עצמי) מבוססים על ניהול נכסים מול התחייבויות (ALM): הקצאת הנכסים נגזרת מהתאמת בסיסי ההצמדה, כמו גם, מעיתוי התקבולים והתשלומים הצפויים של הנכסים וההתחייבויות בהתאמה. ניהול אפקטיבי של הנכסים מול ההתחייבויות מתבצע על ידי הגבלת החשיפה לסיכון ריבית (פער מחמ"מ), מדידת סיכון השוק בעיקר באמצעות ביצוע תרחישי קיצון ומבחני רגישות וכן על ידי מדד "ערך בסיכון" (VaR).

בתיקים המנוהלים (ביטוח חיים תלוי תשואה, פנסיה וגמל) מתבצע ניהול סיכונים אקטיבי על ידי בחינה של הקצאת נכסים אסטרטגית לכל תיק מנוהל כנגד תיק סמן, מדידת סיכונים אבסולוטיים ויחסיים (יחסית לתיק סמן), חישוב מדדי ביצוע מתואם סיכון וניתוח השפעת תרחישי קיצון ומבחני רגישות.

פעילות האשראי נעשית בכפוף לתקנות ההשקעה וחוזרי הממונה אשר מתווים תשתית לתמיכה ניהולית, מקצועית ותפעולית וזאת על מנת להבטיח מנגנוני בקרה ופיקוח לניהול סיכונים האשראי. הפעילות נעשית בהתאם למדיניות ההשקעות, מדיניות האשראי ומדיניות ניהול הסיכונים הפיננסיים המאושרות מידי שנה על ידי הדירקטוריונים השונים בקבוצה. מסמכי המדיניות כוללים עקרונות ניהול סיכונים אשראי בתיק הנכסים, לפי מאפיינים שונים כגון חשיפה לתאגיד ולקבוצת תאגידים, פיזור לפי ענפי משק וחתכים לפי דרוג. הלוואות מותאמות ואשראי לא סחיר אחר ניתנים בהתאם למדיניות האשראי הלא סחיר ועל פי נהלים פרטניים.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

1. ניהול סיכונים פיננסיים (שוק, נזילות ואשראי) (המשך)

בקבוצה פועלות ועדת אשראי פנימית וועדת משנה לאשראי אשר מונו על ידי ועדות ההשקעות ואושרו על ידי הדירקטוריונים השונים בקבוצה. תפקידיהן בין היתר, לדון ולאשר בהתאם למדרג סמכויות ולפי העניין, עסקאות של אשראי לא סחיר, בכפוף למסמכי המדיניות וחוזרי הממונה. ברמת העסקה הבודדת, הערכת הסיכון מתבססת, בין היתר, על אנליזות ודרוגים. ככל שאין דרוג חיצוני החברה משתמשת, במידת האפשר, במודל דרוג אשראי פנימי שאושרו על ידי דירקטוריונים והממונה, לפרוט בדבר אישור המודל ראה סעיף 4(ג) להלן. בעסקאות הנעשות בשיתוף עם בנק, ניתן לקבל את עיקרי הדרוג של הבנק בתנאים מסוימים כפי שהורה הממונה. ניתן לבצע עסקאות לא מדורגות או בדרוג הנמוך מדרוג השקעה בתנאים מסוימים כהגדרתם בהוראות הממונה ובכפוף לנהלי החברה. ככלל בעסקת אשראי המועלית לאישור ועדת משנה לאשראי מוגשת חוות דעת של תחום ניהול סיכונים. כמו כן, ברמת החשיפה הכוללת, מתבצעת בתחום ניהול סיכונים הערכת הסיכון הגלום במרווחי האשראי של נכסי החוב בעיקר באמצעות תרחישי קיצון.

בחברה מתבצע תהליך לאיתור וסיווג חובות בעייתיים ומונה מרכז חובות בעייתיים בהתאם לדרישות הממונה דיווח תקופתי על חובות בעייתיים נמסר לוועדות השונות.

מחלקת המידל אופיס בחברת מנורה ביטוח מבצעת בקורות שוטפות אחר עמידה במגבלות השונות (מגבלות מדיניות, תקנון, מגבלות הממונה ועוד) ומעבירה דיווח לוועדת ההשקעות אשר מפקחת על רמת פיזור נאותה בתיק נכסי החוב, לרבות שמירה על מגבלות חשיפה הנגזרות מתקנות השקעה ו/או המדיניות.

עקרונות מדיניות ניהול סיכון האשראי הנובע מחשיפה למבטחי משנה, המבוססים על שמירת איכות התיק ופיזורו, מפורטים בסעיף 4(ה) להלן.

עקרונות מדיניות ניהול סיכון הנזילות מבוססים בעיקרם על שמירת רמה מינימאלית של שיעור נכסים סחירים ומזומנים בתיקי הנכסים.

2. ניהול סיכונים ביטוחיים

להלן העקרונות המנחים בניהול הסיכונים הביטוחיים:

מגבלות חשיפה בשייר: בכל ענף וענף נקבעת מגבלת חשיפה מכסימלית בשייר ברמת התיק, הפוליסה והאירוע. המגבלה מבטאת את החשיפה לסיכון הביטוחי שהקבוצה מוכנה לקחת על עצמה. הסיכונים שמעבר לכך מועברים למבטחי משנה בחו"ל בהתאם למדיניות ביטוח המשנה של חברות הביטוח בקבוצה. חברות הביטוח בקבוצה רכשו הגנה נגד הצטברות של נזקים רבים מאירוע בודד, הן בביטוח הכללי והן בביטוח חיים.

קביעת תעריף: תעריף הביטוח מותאם לספק מענה לכלל ההתחייבויות הביטוחיות העתידיות שייווצרו כתוצאה מהתממשות הסיכונים הביטוחיים המגולמים בכל פוליסה, כולל הוצאות ושיעורי רווח רצויים. משך ואופי הכיסוי הביטוחי קובע את אופי תזרים ההתחייבויות העתידיות ("זנב קצר" לעומת "זנב ארוך").

הליך השקת מוצרים חדשים והתקשרויות בעסקה משמעותית: ההליך כולל זיהוי ובחינה מקיפה של הסיכונים הכרוכים במוצר או בעסקה, קביעת הדרכים לניהולם ולבקרה עליהם וכן ניסוח פוליסה המשקפת בצורה מדויקת את הסיכונים שחברות הביטוח בקבוצה מוכנות לקחת על עצמן מול המבטחים. כאשר מתעורר חשש כי קיימת הרעה בתוצאות החיתומיות, שמקורה אינו בתנודות אקראיות, נערכות בדיקות מעמיקות, בין השאר, להערכת הסיכון הגלום, ובמידת הצורך מותאמות הערכות הרזרבות. בדיקות דומות מתבצעות בעת חידוש עסקאות.

חיתום: מערכת כללי החיתום כוללת מגבלות אשר מטרותן כפולה: (א) יצירת היררכיה בקבלת ההחלטות לגבי לקיחת הסיכון (מרמת הסוכן, דרך מנהל המחוז, החתם ועד מנהל האגף) (ב) הגבלת החשיפה לסיכונים הביטוחיים. כללי החיתום נאכפים בצורה ממוכנת (למשל, חתם אוטומטי בביטוח חיים או חסימות לרמת הכיסוי בביטוח כללי) או ידנית על ידי איש מקצוע.

קטסטרופה: חברות הביטוח בקבוצה נוקטות במדיניות של הגבלת החשיפה לקטסטרופות על ידי קביעת סכומי כיסוי מרביים בחוזים מסוימים וכן על ידי רכישת כיסוי ביטוח משנה מתאים. מטרת מדיניות החיתום וביטוח המשנה הינה להתאים את ההפסד המרבי הנגזר מהחשיפה לקטסטרופות לסיכון שתומחר בתעריף. ההפסד המרבי נקבע מראש בהתאם לטעמי הסיכון כפי שאושרו על ידי הדירקטוריונים.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

2. ניהול סיכונים ביטוחיים (המשך)

(א) **ניהול סיכון רעידת אדמה:** סיכון זה הוא סיכון ביטוחי מהותי בו הקבוצה מתייחסת להשפעה הפוטנציאלית של אירוע קיצון שאינו שכיח.

- רוב הפוליסות המכסות רעידת אדמה כוללות מרכיב של השתתפות עצמית.
- החשיפה לסיכון רעידת האדמה מוגנת באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסי וכן באמצעות חוזה ביטוח משנה לא יחסי, המגן על החשיפה בשייר (Cat Cover).

העקרונות הנ"ל מבוססים על הנחות ואומדנים לגבי אופי אירוע רעידת האדמה והנזק בעטיו. אירוע מהותי שיתרחש בשונה מההנחות והאומדנים הנ"ל, עלול לחשוף את הקבוצה לנזק מהותי.

(ב) **ניהול סיכון מלחמה:** סיכון זה הוא סיכון ביטוחי מהותי בתחום ביטוח חיים בו הקבוצה מתייחסת להשפעה פוטנציאלית של אירוע קיצון בלתי צפוי. בגין סיכון מעין זה אין הקבוצה שומרת עתודות ביטוח ולכן מדיניות ניהול הסיכון מבוססת בעיקרה על קניית הגנה לפי שיקול דעת ההנהלה על החשיפה בשייר. יצוין, כי בשנת 2016 הקבוצה מבטחת את החשיפה בשייר כנגד כיסויי ריסק מוות, נכות מוחלטת ואובדן כושר עבודה, באמצעות חוזה Cat Cover המכסה גם רעידת אדמה וגם אירועים מסוג מלחמה גרעינית/ביולוגית/כימית. הכיסוי אינו מכסה מגיפה.

עבור חברות הביטוח, תחום ניהול סיכונים מרכזי ומבצע כימות של הסיכון במסגרת סקרי הערכה כמותיים. בסקרים אלו מתבצע חישוב של הון מותאם סיכון על פי משטר הסולוונסי. התוצאות מדווחות ישירות למנכ"לים ולדירקטוריונים. להלן עיקרי המודל בפעילות הביטוחית:

עבור ביטוח כללי וענפי בריאות לזמן קצר - המודל מבוסס על פרמטרים של היקף פרמיות, היקף רזרבות (המחושבות על בסיס הנחות מיטביות - לא שמרניות), שיעורי הפסד (Loss Ratios), סטיות תקן של קבוצות מוצרים בעלי מאפיינים דומים. כמו כן המודל מניח השפעה של אירוע קיצון (רעידת אדמה או מעשה ידי אדם) על הון החברה הנמדדת לפי פרמטרים שנקבעו מראש.

עבור ביטוח חיים וענפי בריאות לזמן ארוך - המודל מבוסס על ביצוע שינויים בגורמי הסיכון המשפיעים על ערכם ההוגן (ע"פ הערכה מיטבית) של ההתחייבויות הביטוחיות. לדוגמא, שינוי קיצוני בשיעורי התמותה שהונחו או בשיעורי הביטולים שהונחו לצורך חישוב ההתחייבויות הביטוחיות. כמו כן, המודל מניח השפעה של אירוע קיצון (קטסטרופה) על גובה ההתחייבויות לפי פרמטרים שנקבעו מראש (גידול בתמותה ובתחלואה).

לבסוף, מדידת הסיכון הכולל ע"פ המודל מתחשבת בכך שלא כל הסיכונים מתממשים בו זמנית בכל הענפים ולכן קיימות קורלציות בין ענפי הביטוח השונים אשר מקטינות את הסיכון הכולל.

ראה פירוט לגבי סוגי הסיכונים הביטוחיים, החשיפות אליהם, כלים ושיטות המשמשים באומדנם ומבחיני רגישות בגינם בסעיף 6 להלן.

3. ניהול סיכונים תפעוליים

הסיכון התפעולי מתייחס להפסד שנובע מכשל או אי התאמה של תהליכים, אנשים או מערכות פנימיות או כתוצאה מאירוע חיצוני לארגון. חלק מהותי מפעילות הקבוצה נשען על מערכות מידע שונות, לפיכך העדר תשתיות מספקות לרבות בתחום אבטחת המידע והסייבר, עלולים לחשוף את הקבוצה, מבטחיה, ועמיתה לסיכון של זליגת מידע רגיש וכשל תפעולי בזמינות המערכות ובכך לגרום לפגיעה בתהליכי הקבוצה, אי ציות לרגולציה וכדומה.

הקבוצה נוקטת בפעולות שונות בתחום ניהול הסיכונים התפעוליים:

- בקבוצה קיימת, כמתחייב בין היתר מהוראות הרגולטור, יחידות אבטחת מידע לטיפול בסיכונים אבטחת מידע וסייבר. הוגדרה תוכנית לניהול סיכונים IT (באגף מערכות מידע) על פי דרישות חוזר ניהול טכנולוגיות. נכתבה מדיניות ונבנתה מתודולוגיה לניהול סיכונים IT והוצפו סיכונים וליקויים מהותיים, כמו כן הוכנה תוכנית לטיפול בסיכונים וליקויים שנמצאו;

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

3. ניהול סיכונים תפעוליים (המשך)

- עריכת ותרגול של תכנית DRP/BCP (Disaster Recovery Plan) להקמה מחדש של המערכות המיכניות במקרה של אירוע חיצוני קטסטרופאלי שיפגע במשרדיה;
  - הקבוצה פועלת בהתאם לחוזר הממונה ובהתאם למדיניות שאושרה בדירקטוריונים בנושא ניהול סיכונים מעילות והונאות. כמו כן, בחברה קיים פורום ייעודי, מונה גורם אחראי ובוצעו סקרי סיכונים בנושא;
  - הקבוצה ביצעה הערכת סיכונים לביקורת הפנימית במטרה לגבש תכנית ביקורת רב שנתית, ממוקדת סיכונים, מתוך הכרה כי קיומם והאפקטיביות של תהליכי ביקורת ובקרה פנימית עשויים להפחית את הסיכונים התפעוליים;
  - במסגרת יישום חוזר ניהול טכנולוגיות המידע בקבוצה הוגדרו יעדי בקרה על-פי ה-COBIT, יעדי הבקרה משתנים מעת לעת על ידי הנהלת אגף מערכות מידע בכל אחת מחברות הקבוצה;
  - במסגרת יישום הוראות סעיף 404 לחוק "Sarbanes-Oxley" בגופים מוסדיים בקבוצה ובהתאם להנחיות הממונה, בוצע תהליך של הערכת הסיכונים הקשורים לדיווח הכספי ולגילוי נאות, נקבעו בקורות שמטרתן למנוע או לצמצם את הסיכונים שנמצאו ונותחו פערי בקרה. במסגרת זאת, אימצה הקבוצה את מודול הבקרה הפנימית של ה-COSO, המהווה מסגרת מוגדרת ומוכרת להערכת הבקרה הפנימית;
  - קיים מנגנון לבדיקה, אכיפה וציות לחוקים תקנות ורגולציות לקבוצה, במסגרת המנגנון אושרה תכנית אכיפה פנימית בדירקטוריוני החברות בקבוצה ומונו אחראים על הציות והאכיפה;
  - בחברות הקבוצה פועלות מחלקות בקרה ייעודיות פנימיות ו/או פונקציות בקרה בתחומי הפעילות המהותיים;
- הערכה כמותית של החשיפה לסיכונים תפעוליים מתבצעת בחברות הביטוח במסגרת סקרי ההערכה כמותיים על פי משטר הסלוונסי.

ג. דרישות חוקיות

- תהליך ניהול הסיכונים בקבוצה מונחה על ידי הדרישות הרגולטוריות הרלוונטיות לתחומי הפעילות השונים שפורסמו בשנים האחרונות, ואוחדו במסגרת החוזר המאוחד פרק 10 (קודקס), הכלולות, חובת מינוי מנהל סיכונים שתפקידיו העיקריים:
- לוודא קיומם של תהליכים לזיהוי סיכונים ביטוחיים ופיננסיים מהותיים הגלומים בנכסים המוחזקים כנגד חסכוניות עמיתים ומבוטחים בנכסים אחרים של חברת הביטוח והגלומים בהתחייבויות חברת הביטוח, ובהתחייבויות ביטוח של קרן פנסיה אשר עשויים להשפיע באופן מהותי על זכויות העמיתים והמבוטחים ועל חוסנו הפיננסי של הגוף המוסדי.
  - כימות החשיפה והערכת ההשפעה הפוטנציאלית של הסיכונים המהותיים שזוהו בין היתר באמצעות תרחישים ובכלל זה תרחישי קיצון.
  - הערכת ההון הנדרש (ההון הכלכלי) בחברות הביטוח לצורך נשיאה בסיכונים המהותיים תוך התייחסות למידת המתאם בין הסיכונים השונים.

דרישות רגולטוריות לעניין ניהול סיכונים כוללות בין היתר:

- דרישה לקביעת מדיניות חשיפה לסיכונים, תקרות חשיפה, נהלים וכלים למדידה ולבקרת סיכונים.
- הוראות לעניין ניהול נכסי השקעה במסגרת פרק 4 בחוזר המאוחד לרבות הוראות בנושא ניהול סיכונים אשראי.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ג. דרישות חוקיות (המשך)

- הוראות בנושא ניהול חשיפה למבטחי משנה.
- הוראות בנושאים ספציפיים בתחום סיכונים תפעוליים: מעילות והונאות, טכנולוגיות מידע, אבטחת מידע וסייבר ובקרה על דיווח כספי (SOX), תוכנית להמשכיות עסקית והתאוששות מאסון (DRP/BCP) סיכוני ציות ועוד.
- הוראות בנוגע ליישום דירקטיבת Solvency II כחלק מפיתוח משטר כושר פירעון מבוסס סיכונים, עבור חברות הביטוח בקבוצה.

2. סיכוני שוק

א. הגדרת סיכוני שוק

סיכון שוק הוא הסיכון שהשווי ההוגן או תזרימי המזומנים העתידיים של נכסים פיננסיים, התחייבויות פיננסיות או התחייבויות ביטוחיות ישתנו כתוצאה משינויים בגורמי סיכון השוק. גורמי סיכון השוק כוללים, בין היתר, שינויים בעקומי הריבית, בשערי מניות, במדד, בשערי מטבע חוץ, במרווחי האשראי ובמחירי הנדל"ן.

הסיכונים הגלומים בנכסים ובהתחייבויות עבור חוזים תלויי תשואה (במנורה ביטוח בלבד)

התחייבויות תלויות תשואה הינן התחייבויות בגין חוזים בהם תגמולי הביטוח שלהם זכאי המבוטח תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של החברה, בניכוי דמי ניהול כמפורט להלן:

- לגבי פוליסות שהונפקו עד שנת 2004 דמי ניהול קבועים וכן דמי ניהול משתנים בשיעור של 15% מהתשואה הריאלית בניכוי דמי הניהול הקבועים.
- בפוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך - דמי ניהול קבועים בלבד כפי שנקבע בתנאי פוליסה.

לגבי הנכסים וההתחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה קיימת לקבוצה חשיפה בגין שינויים בגורמי שוק בעיקר כתוצאה משינוי בדמי הניהול המשתנים לגבי פוליסות שהונפקו עד 2004 ומן ההיקף הכולל של ההתחייבות ממנה נגזרים דמי הניהול הקבועים של החברה לגבי כלל המוצרים תלויי התשואה.

לאור האמור, מבחני הרגישות ומועדי הפירעון של ההתחייבויות המפורטים בסעיפים הבאים אינם כוללים חוזים תלויי תשואה.

להלן מבחן רגישות לגבי חוזים תלויי תשואה והאופן בו הרווח (הפסד) מושפע מכל שינוי בתשואה:

כל שינוי של 1% בתשואה הריאלית על ההשקעות לאחר ניכוי דמי ניהול הקבועים במסגרת חוזים תלויי תשואה בגין פוליסות שהונפקו עד שנת 2004, שהיקף ההתחייבויות בגינם ליום 31 בדצמבר, 2016 - 11.4 מיליארד ש"ח, משפיע על ההכנסות מדמי הניהול בסך של כ- 17 מיליון ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 11.1 מיליארד ש"ח, משפיע על ההכנסות מדמי הניהול בסך של כ- 16.7 מיליון ש"ח). השפעת שינוי כאמור על פוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך אינה מהותית. בפוליסות שהונפקו עד שנת 2004, כאשר התשואה בחוזים אלה הינה שלילית החברה אינה רשאית לגבות דמי ניהול משתנים כל עוד לא תושג תשואה חיובית שתכסה את סך ההפסדים שנצברו בתיק ההשקעות בשל התשואה השלילית.

ב. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק

להלן מבחני רגישות ביחס להשפעת השינויים בשיעורי ריבית, בשווי של השקעות במכשירים הוניים, במדד ושער החליפין על הרווח (הפסד) וההכנסה הכוללת (הון) עבור נכסים פיננסיים, ההתחייבויות הפיננסיות וההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי ההשקעה בגין משתנה הסיכון הרלבנטי נכון לכל מועד דיווח. בסיס המדידה הינו שינוי משתנה אחד כאשר כל שאר המשתנים האחרים קבועים. כך, למשל, השינוי בריבית הינו בהנחה שכל הפרמטרים האחרים לא השתנו.

תוצאות מבחני הרגישות מבוססות על ההנחות הבאות:

- מבחני רגישות אלו אינם כוללים כאמור את השפעתם של חוזים תלויי תשואה.
- כמו כן, הונח שהשינויים האמורים אינם משקפים ירידת ערך פרמנטית של נכסים המוצגים בעלות מופחתת או של נכסים זמינים למכירה ולפיכך, במבחני הרגישות שלהלן, לא נכללו בגין נכסים אלו הפסדים מירידת ערך.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ב. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

-
- מבחני הרגישות, מביאים לידי ביטוי השפעות ישירות בלבד ללא השפעות משניות.
- יצוין גם כי הרגישויות אינן ליניאריות, כך ששינויים גדולים או קטנים יותר ביחס לשינויים שמתוארים להלן אינם בהכרח אקסטרפולציה פשוטה של השפעת אותם שינויים.
- תוצאות מבחני הרגישות מוצגות נטו לאחר ניכוי השפעת המס.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ג. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2016:

שיעור השינוי בש"ח של מטבע חוץ ****)		שיעור השינוי במדד		השקעות במכשירים הוניים **)		שיעורי הריבית (*)		
10%-	10%+	1%-	1%+	10%-	10%+	1%-	1%+	
אלפי ש"ח								
16,464	(16,464)	14,966	(14,966)	(17,789)	17,789	(303,428)	98,274	רווח (הפסד)
(52,721)	52,721	14,966	(14,966)	(99,532)	99,532	(182,528)	(12,387)	רווח (הפסד) כולל ***)

ליום 31 בדצמבר, 2015:

שיעור השינוי בש"ח של מטבע חוץ ****)		שיעור השינוי במדד		השקעות במכשירים הוניים **)		שיעורי הריבית (*)		
10%-	10%+	1%-	1%+	10%-	10%+	1%-	1%+	
אלפי ש"ח								
18,390	(18,390)	11,902	(11,902)	(13,361)	13,361	(201,011)	64,779	רווח (הפסד)
(41,250)	41,250	11,902	(11,902)	(85,502)	85,502	(82,551)	(44,258)	רווח (הפסד) כולל ***)

(*) בניתוח הרגישות נכללו נכסי חוב סחירים בריבית קבועה ומשתנה, נכסים לא סחירים המוצגים בספרים לפי שווי הרווח, ונכסי חוב לא סחירים המוחזקים כנגד התחייבויות ביטוחיות שאינן תלויות תשואה אך שווי הרווח בא לידי ביטוי בהערכת ההתחייבויות הביטוחיות. לא נכללו בסיכון הריבית מתוך הנכסים וההתחייבויות המוצגים בטבלה בסעיף ג' שלהלן, כנכסים או התחייבויות "עם סיכון ריבית ישיר", מזומנים ושווי מזומנים, נכסי ביטוח משנה, התחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינן מהוונות, התחייבויות פיננסיות הנמדדות בעלות מופחתת ופיקדונות ויתרות שוטפות מול מבטחי משנה.

סך הנכסים שערכם בספרים מוצג בשווי הרווח המושפעים מסיכון ריבית הכלולים בניתוח הרגישות הסתכמו בכ- 4,730 מיליון ש"ח (בשנה קודמת כ- 4,707 מיליון ש"ח), ומתוכם סך של כ- 579 מיליון ש"ח נזקף לדוח הרווח והפסד (בשנה קודמת 607 מיליון ש"ח). הנכסים עליהם הופעל ניתוח הרגישות מהווים 19% מתוך סך הנכסים (20% ליום 31 בדצמבר 2015).

בניתוח הרגישות נכללו התחייבויות בגין ההפרשה הנובעת מבדיקת נאותות ההתחייבויות הביטוחיות (LAT) בביטוח חיים ובריאות, ההתחייבויות להשלמת גמלה וגמלאות בתשלום בביטוח חיים, וכן את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי בעקבות המעבר לנוהג המיטבי.

ההשפעה של עליה ב-1% בשיעור הריבית על הרווח לאחר מס בגין התחייבויות ביטוחיות הכלולות בניתוח הרגישות מוערכת ברווח של כ- 104 מיליון ש"ח וירידה של 1% תוביל להפסד בסך של כ- 311 מיליון ש"ח (בשנת 2015 כ- 66 מיליון ש"ח וכ- 201 מיליון ש"ח בהתאמה). יצוין כי ההשפעה על ההתחייבויות, כוללת גם את ההשפעה על אופן שיערוך הנכסים הלא סחירים העומדים כנגד ההתחייבויות האמורות.

לקבוצה קיימת גם רגישות לריבית שאינה כלולה בטבלה בשל היוון הקצבאות שישולמו לנפגעי תאונות עבודה מתוקף תקנות הביטוח הלאומי ובפרט פרסום תיקון בחודש יוני 2016. הדבר עלול להשפיע גם על גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לנפגעים בתביעות נכות ומוות אחרות (ראה פרוט בסעיף 6'ב/5) להלן "מידע לגבי שינוי מהותי שנעשה באומדנים ובהנחות האקטואריות". השפעה זו אינה מיידית והיות שכך לא ניתן לקבוע את היקף ההשפעה העתידי של שינויי ריבית על התוצאות הכספיות בעת שינוי חד פעמי.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ג. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

(**) השקעות במכשירים שאין להם תזרים קבוע, או שלחילופין, לקבוצה אין מידע ביחס לתזרים זה. בהתאם להגדרות ב- IFRS 7 אינן כוללות השקעות בחברות כלולות. כמו כן נכללו תעודות סל שעוקבות אחרי מדדי אג"ח וקרנות אג"ח.

(***) ניתוחי הרגישות ביחס להכנסה הכוללת מביאים לידי ביטוי גם את ההשפעה על הרווח (הפסד) לתקופה.

(****) במסגרת מבחני הרגישות לשע"ח נלקחו גם פריטים לא פיננסיים ואחרים בסך של כ- 324 מיליוני ש"ח.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ד. סיכון ריבית ישיר

סיכון ריבית ישיר הינו הסיכון ששינוי בריבית השוק יגרום לשינוי בשווי ההוגן או בתזרים המזומנים הנובע מהנכס או ההתחייבות. סיכון זה מתייחס לנכסים שהסליקה שלהם נעשית במזומן.

יש לציין כי קיימים נכסים עם סיכון ריבית ישיר אשר שווים ההוגן מושפע משינוי הריבית בשוק אך הקבוצה אינה רושמת אותם בשווי הוגן בדוח הכספי ולכן אינם כלולים במבחני הרגישות המתוארים בסעיף הקודם.

תוספת המילה "ישיר" מבליטה את העובדה ששינוי הריבית יכול להשפיע גם על סוגי נכסים אחרים אבל לא באופן ישיר, כדוגמת השפעת שינוי הריבית על שערי המניות.

ליום 31 בדצמבר, 2016

סך הכל	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה
אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
נכסים עם סיכון ריבית ישיר:		
11,754,920	7,111,694	4,643,226
נכסי חוב סחירים		
נכסי חוב שאינם סחירים:		
6,922,423	169,142	6,753,281
8,376,480	4,076,183	4,300,297
אג"ח ח"ץ ופקדונות חשכ"ל		
אחר		
1,130,779	961,623	169,156
2,727,555	1,832,444	895,111
1,796,354	-	1,796,354
השקעות פיננסיות אחרות		
מזומנים ושווי מזומנים		
נכסי ביטוח משנה		
32,708,511	14,151,086	18,557,425
15,766,389	9,078,312	6,688,077
48,474,900	23,229,398	25,245,502
סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר		
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר (*)		
סך הכל נכסים		
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר:		
התחייבויות פיננסיות		
2,187,923	16,421	2,171,502
40,968,225	22,860,214	18,108,011
123,033	-	123,033
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה		
אחרים		
43,279,181	22,876,635	20,402,546
1,807,790	260,336	1,547,454
3,387,929	-	3,387,929
סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר		
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (**)		
הון		
48,474,900	23,136,971	25,337,929
סך הכל הון והתחייבויות		
0	92,427	(92,427)
סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות		

(*) נכסים ללא סיכון ריבית ישיר כוללים: מניות, רכוש קבוע, נדל"ן להשקעה, נכסי מיסים נדחים הוצאות רכישה נדחות, רכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית נמוך יחסית (חייבים ויתרות חובה, פרמיות לגבייה, ויתרות שוטפות).

(**) ההתחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות התחייבויות בגין מיסים נדחים, יתרות חר"ז למיניהן, וכו'.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ד. סיכון ריבית ישיר (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2015			
סך הכל	תלוי תשואה אלפי ש"ח	שאינו תלוי תשואה	
			נכסים עם סיכון ריבית ישיר:
11,724,772	7,202,014	4,522,758	נכסי חוב סחירים
			נכסי חוב שאינם סחירים:
6,784,050	171,210	6,612,840	אג"ח ח"ץ ופקדונות חשכ"ל
8,124,456	4,020,240	4,104,216	אחר
824,729	627,410	197,319	השקעות פיננסיות אחרות
1,717,010	1,245,185	471,825	מזומנים ושווי מזומנים
1,685,084	-	1,685,084	נכסי ביטוח משנה
30,860,101	13,266,059	17,594,042	סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר
14,348,873	8,404,769	5,944,104	נכסים ללא סיכון ריבית ישיר (*)
45,208,974	21,670,828	23,538,146	סך הכל נכסים
			התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר:
1,774,750	120,606	1,654,144	התחייבויות פיננסיות
35,569,929	19,061,142	16,508,787	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
331,457	-	331,457	אחרים
37,676,136	19,181,748	18,494,388	סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
1,628,471	325,207	1,303,264	התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (**)
3,074,744	-	3,074,744	הון
42,379,351	19,506,955	22,872,396	סך הכל הון והתחייבויות
-	(151,804)	151,804	סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות

(*) נכסים ללא סיכון ריבית ישיר כוללים: מניות, רכוש קבוע, נדל"ן להשקעה, נכסי מיסים נדחים, הוצאות רכישה נדחות, רכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית נמוך יחסית (חייבים ויתרות חובה, פרמיות לגבייה, ויתרות שוטפות).

(**) ההתחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות התחייבויות בגין מיסים נדחים, יתרות חו"ז למיניהן, וכו'.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ד. סיכון ריבית ישיר (המשך)

הערות:

ביטוח חיים שאינו תלוי תשואה- עיקרו של תיק ביטוח החיים הינו בגין פוליסות מבטיחות תשואה המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות (ח"ג) המונפקות על ידי בנק ישראל לכל אורך תקופת הפוליסה. לפיכך, לקבוצה קיים כיסוי פיננסי חופף על עיקר ההתחייבויות מבחינת ריבית והצמדה למשך חיי הפוליסות. ליום 31 בדצמבר, 2016 כיסו אגרות החוב המיועדות כ- 60% מכלל ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בתוכניות אלו (בשנת 2015 כ- 61.6%).

בגין יתר השקעות החברה במסגרת עסקי ביטוח חיים קיימת חשיפה לשערי הריבית שישררו בעת מיחזור ההשקעות אשר משך החיים שלהן עשוי להיות נמוך מאורך החיים הממוצע של ההתחייבויות הביטוחיות.

בגין מוצרים אלה וכן בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אי-כושר עבודה, מבוסס חישוב ההתחייבות הביטוחית על שיעור הריבית התעריפית שבפוליסה (ראה פירוט בסעיף 6 א' (2) להלן).

בדבר שיעורי ההיוון ואופן קביעתם עבור ההתחייבויות הביטוחיות הן בביטוח חיים ובריאות והן בביטוח כללי, ראה סעיף 6 לבאור זה בחלק המתייחס להנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות.

חלק מההתחייבויות בגין חוזי השקעה כולל התחייבויות בגין מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה המגובות ברובן בפקדונות חשכ"ל המונפקות על ידי החשב הכללי, לפיכך קיים לחברה כיסוי פיננסי חופף על עיקר ההתחייבויות מבחינת ריבית והצמדה. ליום 31 בדצמבר, 2016, כיסו פיקדונות החשכ"ל כ- 89.7% מכלל ההתחייבויות במסלולי קופות גמל אלה (בשנת 2015 - 87.1%).

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר, 2016					
נכסים בגין חוזים תלויי סה"כ	נכסים בגין חוזים תלויי תשואה	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד
אלפי ש"ח					
1,043,546	-	1,043,546	-	-	-
12,185	-	12,185	-	-	-
1,448,492	3,131	1,445,361	-	-	-
1,142,520	-	1,142,520	-	-	-
295,916	-	-	295,916	-	-
76,211	76,211	-	-	-	-
280,572	-	280,572	-	-	-
1,796,354	-	-	88,937	1,366,170	341,247
120,890	-	-	-	120,890	-
278,554	66,055	41,832	43,061	31,471	96,135
767,181	105,906	-	51,473	609,802	-
21,145,651	21,145,651	-	-	-	-
השקעות פיננסיות אחרות:					
4,643,223	-	-	400,077	3,491,019	752,127
11,053,578	-	-	252,390	9,884,912	916,276
273,436	-	-	94,317	-	179,119
1,369,036	-	-	815,160	41,428	512,448
17,339,273	-	-	1,561,944	13,417,359	2,359,970
1,832,444	1,832,444	-	-	-	-
895,111	-	-	59,232	-	835,879
48,474,900	23,229,398	3,966,016	2,100,563	15,545,692	3,633,231

(*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

(**) המטבע הרלוונטי לצורך החשיפה של מניות נקבע בהתאם למטבע הרשום.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2016					
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	בהצמדה אליו (*)	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	פריטים לא פיננסים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה
אלפי ש"ח					
-	-	-	-	3,387,929	-
סך הכל ההון					
<u>התחייבויות</u>					
1,651,653	16,343,643	112,715	-	-	-
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה					
-	-	-	-	-	22,860,214
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה					
-	-	-	-	180,307	-
התחייבויות בגין מסים נדחים					
145,689	-	-	-	-	-
התחייבויות בשל הטבות לעובדים					
-	9,290	-	-	-	-
התחייבויות בגין מסים שוטפים					
761,819	362,044	161,066	50,272	260,336	1,595,537
זכאים ויתרות זכות					
609,290	1,311,348	250,864	-	16,421	2,187,923
התחייבויות פיננסיות					
3,168,451	18,026,325	524,645	230,579	23,136,971	45,086,971
סך כל ההתחייבויות					
3,168,451	18,026,325	524,645	3,618,508	23,136,971	48,474,900
סך כל ההון וההתחייבויות					
464,780	(2,480,633)	1,575,917	347,508	92,428	-
סך הכל חשיפה מאזנית					
932,314	163,714	(1,096,028)	-	-	-
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא					
1,397,094	(2,316,919)	479,889	347,508	92,428	-
סך הכל חשיפה					

(*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2015					
נכסים בגין חוזים תלויי	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	סה"כ
אלפי ש"ח					
1,075,294	-	1,075,294	-	-	נכסים בלתי מוחשיים
1,173	-	1,173	-	-	נכסי מסים נדחים
1,378,850	3,799	1,375,051	-	-	הוצאות רכישה נדחות
606,525	-	606,525	-	-	רכוש קבוע
275,941	-	-	275,941	-	השקעות בחברות כלולות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
74,937	74,937	-	-	-	נדל"ן להשקעה אחר
235,419	-	235,419	-	-	נכסי ביטוח משנה
1,685,084	-	-	174,719	1,168,756	341,609
130,376	-	-	-	130,376	נכסי מסים שוטפים
193,740	37,386	42,500	33,658	16,013	64,183
744,212	89,689	-	67,049	587,474	-
20,219,832	20,219,832	-	-	-	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות:					
4,522,758	-	-	431,227	3,300,070	791,461
10,717,056	-	-	403,580	9,618,977	694,499
247,116	-	-	87,209	-	159,907
1,250,763	-	-	778,779	43,804	428,180
16,737,693	-	-	1,700,795	12,962,851	2,074,047
1,245,185	1,245,185	-	-	-	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
471,825	-	-	38,031	-	433,794
132,888	-	132,888	-	-	נדל"ן להשקעה מיועד למכירה
45,208,974	21,670,828	3,468,850	2,290,193	14,865,470	2,913,633
סך כל הנכסים					

(*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

(**) המטבע הרלוונטי לצורך החשיפה של מניות נקבע בהתאם למטבע הרשום או בהתאם לפעילות.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2015					
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד	בש"ח צמוד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	פריטים לא פיננסים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה
אלפי ש"ח					
-	-	-	-	3,188,264	-
סך הכל ההון					
<u>התחייבויות</u>					
1,571,158	15,077,114	257,965	-	-	-
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה					
-	-	-	-	-	21,353,645
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה					
-	-	-	-	219,706	-
התחייבויות בגין מסים נדחים					
132,617	-	-	-	-	-
התחייבויות בשל הטבות לעובדים					
-	8,098	-	-	-	-
התחייבויות בגין מסים שוטפים					
772,056	346,088	205,930	53,392	320,760	1,698,226
זכאים ויתרות זכות					
307,566	1,346,972	11,966	-	35,677	1,702,181
התחייבויות פיננסיות					
2,783,397	16,778,272	475,861	273,098	21,710,082	42,020,710
סך כל ההתחייבויות					
2,783,397	16,778,272	475,861	3,461,362	21,710,082	45,208,974
סך כל ההון וההתחייבויות					
130,236	(1,912,802)	1,814,332	7,488	(39,254)	-
סך הכל חשיפה מאזנית					
1,107,745	47,220	(1,154,965)	-	-	-
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא					
1,237,981	(1,865,582)	659,367	7,488	(39,254)	-
סך הכל חשיפה					

(*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)2. סיכוני שוק (המשך)ו. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות במכשירים הוניים

ליום 31 בדצמבר, 2016					
%	סה"כ	נסחר	לא	נסחרות	נסחרות
		בחו"ל	סחיר	במדד מניות	במדד
		היתר			
אלפי ש"ח					
13.94	38,114	1,106	-	376	36,632
13.12	35,865	1,308	12,987	11,463	10,107
19.49	53,294	-	3,424	36,519	13,351
3.27	8,952	-	-	3,035	5,917
8.69	23,770	5,186	643	105	17,836
33.23	90,852	36,988	-	536	53,328
2.16	5,898	3,688	-	-	2,210
1.52	4,164	-	-	1,451	2,713
4.58	12,527	-	-	1,835	10,692
100.00	273,436	48,276	17,054	55,320	152,786

ענף משק
תעשייה
נדל"ן ובינוי
מסחר ושירותים
השקעה ואחזקות
טכנולוגיה
בנקים
ביטוח
ביומד
חיפושי נפט וגז
סה"כ

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)2. סיכוני שוק (המשך)1. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות במכשירים הוניים (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2015						
%	סה"כ	נסחר	לא	נסחרות	נסחרות	
		בחו"ל	סחיר	במדד מניות	במדד	
		היתר				ת"א 100
אלפי ש"ח						
ענף משק						
16.45	40,651	166	-	410	40,075	תעשייה
14.30	35,334	1,260	23	21,853	12,198	נדל"ן ובינוי
17.53	43,315	1,018	2,877	28,073	11,347	מסחר ושירותים
3.82	9,445	-	-	2,293	7,152	השקעה ואחזקות
8.39	20,743	1,950	826	426	17,541	טכנולוגיה
30.93	76,413	31,113	-	438	44,862	בנקים
2.30	5,685	3,954	-	-	1,731	ביטוח
1.66	4,105	-	216	1,334	2,555	ביומד
4.62	11,425	-	-	1,479	9,946	חיפושי נפט וגז
100.00	247,116	39,461	3,942	56,306	147,407	סה"כ

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות

א. הגדרת סיכוני נזילות

סיכון נזילות הינו הסיכון שהקבוצה תידרש לממש את נכסיה במחיר נחות על מנת לעמוד בהתחייבויותיה.

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרש הקבוצה לשלם תביעות והטבות אחרות למבוטחים ועמיתים ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו מועד.

יצוין כי צורך אפשרי לגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר - כתוצאה מהתממשותו של אירוע קטסטרופה בביטוח כללי או אירוע אשר יפגע בו זמנית גם בביטוח חיים ואשר יגרום לעלייה חדה, בלתי צפויה, בתביעות - עלול לחייב מימוש נכסים משמעותי באופן מהיר ומכירתם במחירים שלא בהכרח יסקפו את שווי השוק שלהם. בעיקר כיוון שהקבוצה עלולה להידרש לשלם תביעות טרם קבלת ההשתתפות ממבטח המשנה.

בחלק ניכר מההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, הסיכון מושת על המבוטחים או שהסיכון נמוך וזאת בשל אופיים של חוזי הביטוח כמתואר להלן:

- **חוזים תלויי תשואה, בביטוח חיים** - על פי תנאי החוזים זכאים בעליהם לקבל תשואה בהתאם לתוצאות ההשקעות בניכוי דמי ניהול. לפיכך ירידה בערך ההשקעות מכל סיבה שהיא תלווה במקביל בירידה בגובה ההתחייבויות הקבוצה.
- **חוזים שאינם תלויי תשואה, בביטוח חיים** - על פי תנאי החוזים, זכאים בעליהם לקבל תשואה מובטחת. ההתחייבות בגין חוזים אלה ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה בסך של 4,673 מיליוני ש"ח המהווה 16.4% מתיק ביטוח החיים (שנה קודמת 4,284 מיליוני ש"ח המהווה 16.1% מתיק ביטוח החיים). בגין חוזים לפני שנת 1991 מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי מדינת ישראל. מנורה ביטוח זכאית לממש אג"ח אלו בעת שנדרש פדיון הפוליסות האמורות וכן בעת תשלום קצבה המשולמת מתוך ערכי הפוליסות ולפי תנאי הפוליסות.
- **מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה** - על פי תנאי הקופה, זכאים העמיתים לקבל תשואה מוסכמת. ההתחייבות בגין מסלולים אלה ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה בסך של 4,707 מיליוני ש"ח (שנה קודמת 4,689 מיליוני ש"ח). התחייבויות אלה מגובות בעיקרן בפקדונות החשב הכללי. הקבוצה זכאית לממש פיקדונות אלו כאשר מתבצע פדיון כספים על ידי העמיתים.

סיכון הנזילות של הקבוצה נובע, אפוא, בעיקר מיתרת הנכסים שאינם אגרות חוב מיועדות או פיקדונות החשב הכללי ואינם כנגד חוזים תלויי תשואה. יתרת הנכסים הללו ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה בסך 18.5 מיליארד ש"ח (שנה קודמת 16.9 מיליארד ש"ח).

מתוך יתרת הנכסים האמורה, ליום 31 בדצמבר, 2016 סך של כ- 5.8 מיליארד ש"ח הינם נכסים סחירים (ליום 31 בדצמבר, 2015 כ- 5.6 מיליארד ש"ח), הניתנים למימוש בזמן קצר יחסית, בהתאם לתנאי הנזילות של שוקי ההון.

על פי תקנות כללי ההשקעה, על חברות ביטוח להחזיק בנכסים נזילים, כפי שהוגדרו בתקנות כללי ההשקעה, בשיעור שלא יפחת מ- 30% מההון העצמי המזערי הנדרש כנגד ההון העצמי והתחייבויות אחרות ובכפוף להתאמות המפורטות בכללי ההשקעה. ועל חברות הפנסיה והגמל בשיעור שלא יפחת מ- 50% מההון העצמי המזערי הנדרש. ליום 31 בדצמבר, 2016, חברות הביטוח וחברות הפנסיה והגמל עמדו בדרישת התקנות.

ועדות ההשקעות דנות מדי רבעון בהתאמת הנכסים מול ההתחייבויות ומפקחת על קיומם של נכסים נזילים למימוש צרכי הנזילות של כל חברה הנובעים מהפריסה הצפויה של התחייבויותיה.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות (המשך)

ב. ניהול נכסים והתחייבויות

הקבוצה מנהלת את נכסי והתחייבויות חברות הביטוח בהתאם לדרישות חוק הפיקוח על תקנותיו.

הטבלאות להלן מרכזות את מועדי הפירעון המשוערים של סכומי ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות הבלתי מהוונות של החברה (למעט המוגדרים "ללא מועד פירעון") ואינן כוללות את הפער בין השווי ההוגן לעלות המותאמת בגין נכסי החוב הלא סחירים שעומדים כנגד ההתחייבויות. היות שכך הרי שאין התאמה בינם לבין יתרות ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות בדוח על המצב הכספי.

(1) מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות בביטוח חיים ובריאות נכללו בטבלאות כדלקמן:

- כספי חסכון - מועדי פירעון חוזיים (לרוב גיל הפרישה), ללא הנחת ביטולים, ובהנחה שכל החיסכון יימשך כהוני ולא כקצבה.
- גמלאות בתשלום, אכ"ע בתשלום וסיעודי בתשלום - על בסיס אומדן אקטוארי.
- תביעות תלויות ועתודה לפרמיה בחסר, אכ"ע פעיל וסיעודי פעיל - ללא מועד פירעון מוגדר.

(2) מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי נכללו בטבלאות כדלקמן:

- התחייבויות ביטוחיות שהוערכו על ידי האקטואר - על בסיס אומדן אקטוארי.
- ענפים שאינם מוערכים על ידי האקטואר נפרסו בהתאם להערכות מומחי הקבוצה.
- בעמודות ללא מועד פירעון מוגדר נכללו הסכומים המהווים מרווח שמרנות מעבר להערכת התביעות התלויות עבור התחייבויות ביטוחיות שלא הוערכו על ידי האקטואר.

(3) מועדי הפירעון של התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה נכללו על בסיס מועדי הפירעון החוזיים. בחוזים בהם הצד שכנגד רשאי לבחור את עיתוי התשלום של הסכום, ההתחייבות נכללת על בסיס המועד המוקדם ביותר שבו הקבוצה יכולה להידרש לשלם את ההתחייבות.

ג. ניתוח של מועדי פרעון של סכומי ההתחייבויות הפיננסיות והביטוחיות ברוטו

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים ובריאות (*)

עד שנה	5 שנים	10 שנים	15 שנים	שנים ועד 10	מעל 10	ללא מועד פירעון מוגדר	סה"כ
עד שנה	5 שנים	10 שנים	15 שנים	שנים ועד 10	מעל 10	ללא מועד פירעון מוגדר	סה"כ
ליום 31 בדצמבר, 2016	1,182,305	1,860,865	1,439,671	997,617	810,053	1,541,585	7,832,096
ליום 31 בדצמבר, 2015	1,019,708	1,713,940	1,330,368	984,914	812,173	1,509,645	7,370,748

(*) לא כולל חוזים תלויי תשואה.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות (המשך)

ג. ניתוח של מועדי פרעון של סכומי ההתחייבויות הפיננסיות והביטוחיות ברוטו (המשך)

התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי

עד שנה	ועד 3 שנים	מעל שנה	מעל 3 שנים	מעל 5 שנים	ללא מועד פרעון מוגדר	סה"כ
אלפי ש"ח						
2,043,667	2,334,047	1,145,115	910,186	147,728	6,580,743	ליום 31 בדצמבר, 2016
1,795,637	2,097,398	1,056,219	930,669	125,844	6,005,767	ליום 31 בדצמבר, 2015

התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה

עד שנה	ועד 5 שנים	מעל שנה	מעל 5 שנים	מעל 10 שנים	מעל 15 שנים	סה"כ
אלפי ש"ח						
ליום 31 בדצמבר, 2016						
200,468	1,051,228	664,295	323,626	-	2,239,617	התחייבויות פיננסיות
4,712,577	-	-	-	-	4,712,577	התחייבויות בגין חוזי השקעה
4,425,741	-	-	-	-	4,425,741	התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה
ליום 31 בדצמבר, 2015						
201,055	805,068	804,092	216,398	-	2,026,613	התחייבויות פיננסיות
4,694,556	-	-	-	-	4,694,556	התחייבויות בגין חוזי השקעה
4,443,762	-	-	-	-	4,443,762	התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות (המשך)

ד. ניתוח מועדי מימוש חזויים

ליום 31 בדצמבר, 2016

עד שנה	משנה עד שנתיים	משנתיים עד 3 שנים	מ-3 שנים עד 4 שנים	מ-4 שנים עד 5 שנים	מעל 5 שנים	חברות ביטוח מאוחדות	סה"כ
אלפי ש"ח							
נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:							
40,226	68,949	78,617	129,954	48,917	113,871	14,115	494,649
13,209	26,416	-	-	3,169	-	16,022	58,816
68,164	78,155	-	60	19	-	174,552	320,950
נכסים פיננסיים זמינים למכירה:							
346	-	-	-	-	-	4,148,228	4,148,574
-	-	-	-	-	-	214,620	214,620
-	-	-	-	-	-	1,048,086	1,048,086
הלוואות וחייבים:							
408,833	417,353	444,096	477,136	399,653	2,612,043	6,294,464	11,053,578
530,778	590,873	522,713	607,150	451,758	2,725,914	11,910,087	17,339,273

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות (המשך)

ד. ניתוח מועדי מימוש חזויים (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2015

עד שנה	משנה עד שנתיים	משנתיים עד 3 שנים	מ-3 שנים עד 4 שנים	מ-4 שנים עד 5 שנים	מעל 5 שנים	חברות ביטוח מאוחדות	סה"כ
אלפי ש"ח							
נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:							
54,104	56,047	101,907	54,050	31,793	100,669	22,984	421,554
12,039	24,078	-	-	2,203	-	14,670	52,990
58,043	36,346	216	-	72	24	209,233	303,934
נכסים פיננסיים זמינים למכירה:							
910	910	-	-	-	-	4,099,384	4,101,204
-	-	-	-	-	-	194,126	194,126
-	-	-	-	-	-	946,829	946,829
הלוואות וחייבים:							
375,786	380,230	396,339	454,571	442,772	2,625,584	6,041,774	10,717,056
500,882	497,611	498,462	508,621	476,840	2,726,277	11,529,000	16,737,693

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי

א. חלוקת נכסי חוב על פי מיקומם

ליום 31 בדצמבר, 2016			
שאינם			
סה"כ	סחירים	סחירים (*)	
אלפי ש"ח			
15,134,954	10,891,602	4,243,352	בארץ
561,847	161,976	399,871	בחו"ל
15,696,801	11,053,578	4,643,223	סך הכל נכסי חוב
ליום 31 בדצמבר, 2015			
שאינם			
סה"כ	סחירים	סחירים (*)	
אלפי ש"ח			
14,593,113	10,496,203	4,096,910	בארץ
646,701	220,853	425,848	בחו"ל
15,239,814	10,717,056	4,522,758	סך הכל נכסי חוב

(*) נכסי חוב סחירים מסווגים בעיקר לקטגוריית זמינים למכירה ונמדדים בשווי הוגן. ראה גם פירוט הנכסים בחלוקה לדירוגים להלן.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים

1. נכסי חוב

דירוג מקומי (*)

ליום 31 בדצמבר, 2016

סח"כ	לא מדורג	נמוך מ - BBB אלפי ש"ח	BBB עד A	AA ומעלה
2,785,201	-	-	-	2,785,201
1,458,151	24,232	20,877	413,574	999,468
4,243,352	24,232	20,877	413,574	3,784,669
6,753,281	-	-	-	6,753,281
1,096,822	11,644	8,467	252,088	824,623
1,203,200	-	-	132	1,203,068
230,008	230,008	-	-	-
5,006	5,006	-	-	-
565,960	49,177	-	305,620	211,163
983,299	114,971	-	415,716	452,612
32,863	-	-	32,863	-
21,163	21,163	-	-	-
10,891,602	431,969	8,467	1,006,419	9,444,747
15,134,954	456,201	29,344	1,419,993	13,229,416
478,021	-	-	357,391	120,630

נכסי חוב בארץ

נכסי חוב סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

סך הכל נכסי חוב

סחירים בארץ

נכסי חוב שאינם סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

פיקדונות בבנקים

ובמוסדות פיננסיים

נכסי חוב אחרים לפי

בטחונות:

משכנתאות

הלוואות על פוליסות

הלוואות בשעבוד נדל"ן

בטחונות אחרים

בשעבוד מניות המקנות

שליטה

לא מובטחים

סך הכל נכסי חוב שאינם

סחירים בארץ

סך הכל נכסי חוב בארץ

מזה - נכסי חוב

בדירוג פנימי (**)

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של הקבוצה.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדרוגים (המשך)

1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2016				
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	A ומעלה
אלפי ש"ח				
22,584	-	-	-	22,584
377,287	8,055	134,878	234,354	-
399,871	8,055	134,878	234,354	22,584
161,976	161,976	-	-	-
561,847	170,031	134,878	234,354	22,584

נכסי חוב בחו"ל
נכסי חוב סחירים
אגרות חוב ממשלתיות
אגרות חוב קונצרניות
סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל
נכסי חוב שאינם סחירים בטחונות אחרים
סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדרגים (המשך)

1. נכסי חוב (המשך)

דירוג מקומי (*)

ליום 31 בדצמבר, 2015

סח"כ	לא מדורג	נמוך מ - BBB אלפי ש"ח	BBB עד A	AA ומעלה	
2,818,839	-	-	-	2,818,839	נכסי חוב בארץ
1,278,071	40,018	6,962	478,179	752,912	נכסי חוב סחירים
					אגרות חוב ממשלתיות
					אגרות חוב קונצרניות
4,096,910	40,018	6,962	478,179	3,571,751	סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ
6,612,840	-	-	-	6,612,840	נכסי חוב שאינם סחירים
1,108,289	6,379	-	270,692	831,218	אגרות חוב ממשלתיות
					אגרות חוב קונצרניות
1,243,821	-	-	648	1,243,173	פקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים
					נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:
88,545	88,545	-	-	-	משכנתאות
7,739	7,739	-	-	-	הלוואות על פוליסות
418,827	112,680	-	193,136	113,011	הלוואות בשעבוד נדל"ן
942,506	179,312	-	374,796	388,398	בטחונות אחרים
40,847	6,735	-	34,112	-	בשעבוד מניות המקנות שליטה
32,789	32,789	-	-	-	לא מובטחים
10,496,203	434,179	-	873,384	9,188,640	סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ
14,593,113	474,197	6,962	1,351,563	12,760,391	סך הכל נכסי חוב בארץ
486,531	-	-	316,554	105,434	מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי (**)

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של הקבוצה.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדרוגים (המשך)

1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2015				
לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	A ומעלה	סה"כ
אלפי ש"ח				
-	-	-	23,098	23,098
8,125	106,131	284,762	3,732	402,750
8,125	106,131	284,762	26,830	425,848
220,853	-	-	-	220,853
228,978	106,131	284,762	26,830	646,701

נכסי חוב בחו"ל
נכסי חוב סחירים
אגרות חוב ממשלתיות
אגרות חוב קונצרניות
סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל
נכסי חוב שאינם סחירים בטחונות אחרים
סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

2. נכסים אחרים (בארץ)

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2016				
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB עד A	AA ומעלה
אלפי ש"ח				
182,997	182,997	-	-	-
12,185	-	-	-	12,185
20,925	133	5,585	-	15,207
871,347	58,082	-	6,137	807,128
1,087,454	241,212	5,585	6,137	834,520

חייבים ויתרות חובה, למעט
יתרות מבטחי משנה
נכסי מסים נדחים
השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים
אחרים

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2015				
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB עד A	AA ומעלה
אלפי ש"ח				
49,871	49,871	-	-	-
1,173	-	-	-	1,173
14,536	160	10,805	-	3,571
457,311	21,628	-	53,727	381,956
522,891	71,659	10,805	53,727	386,700

חייבים ויתרות חובה, למעט
יתרות מבטחי משנה
נכסי מסים נדחים
השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים
אחרים

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

3. נכסים אחרים (בחור"ל)

דירוג בינלאומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2016				
סה"כ	לא מדורג	נמוך		A
		מ-BBB	BBB	ומעלה
אלפי ש"ח				
154	154	-	-	-
201,511	-	-	-	201,511
23,764	23,764	-	-	-
225,429	23,918	-	-	201,511

חייבים ויתרות חובה, למעט
יתרות מבטחי משנההשקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים
אחרים

דירוג בינלאומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2015				
סה"כ	לא מדורג	נמוך		A
		מ-BBB	BBB	ומעלה
אלפי ש"ח				
11,772	11,772	-	-	-
182,085	-	-	-	182,085
14,514	273	-	-	14,241
208,371	12,045	-	-	196,326

חייבים ויתרות חובה, למעט
יתרות מבטחי משנההשקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים
אחרים

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

4. סיכוני אשראי בגין מכשירים חוץ מאזניים

דירוג מקומי (*)					מסגרות אשראי בלתי מנוצלות
ליום 31 בדצמבר, 2016					
לא	נמוך	BBB	AA		
מדורג	מ-BBB	עד A	ומעלה		
סה"כ					
אלפי ש"ח					
288,612	133,033	-	134,983	20,596	

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2015				
לא	נמוך	BBB	AA	מסגרות אשראי בלתי מנוצלות
מדורג	מ-BBB	עד A	ומעלה	
סה"כ	אלפי ש"ח			
171,215	22,256	-	148,959	-

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

ג. מידע נוסף בדבר סיכוני אשראי

- הקבוצה מבצעת דרוג אשראי לנכסי חוב לא סחירים שאינם מדורגים על ידי חברות דירוג חיצוניות ע"פ מודל פנימי שגובש ואושר על ידי הדירקטוריונים השונים בקבוצה ועל ידי הממונה. המודל אושר לראשונה לצורך הכרה בהפחתת הקצאת הון עבור הלוואות שדורגו לפי המודל בשנת 2014 ועודכן ואושר ביום 4 בינואר 2017 במנורה ביטוח. המודל המעודכן שאושר אינו תקף להערכת אשראי לא סחיר עבור נדל"ן יזמי, חברות אחזקה, פרויקטים ותשתיות, מוסדות פיננסיים חברות בנקים וחברות ביטוח ו/או למוצרים מובנים ונגזרים.
- קיים שוני בסולמות דרוג בין נכסי חוב בארץ לבין נכסי חוב בחו"ל. יצוין, כי בהתאם לחוזר שוק ההון 2008-6-1, בדבר פרסום סולם המרה בין סולם הדירוג הישראלי לסולם הדירוג הבינלאומי, פרסמו חברות הדירוג, בשנת 2009, סולם המרה בין הדירוג המקומי לבין סולם הדירוג הבינלאומי.
- מידע בדבר סיכוני אשראי בסעיף זה אינו כולל את הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה המוצגים בסעיף 7 להלן.
- לעניין חשיפה למבטחי משנה ליום 31 בדצמבר, 2016 בסך של כ- 1,349 מיליון ש"ח (שנה קודמת בסך של כ- 1,273 מיליון ש"ח) ראה סעיף 4 ה' להלן.
- לעניין יתרות פרמיה לגבייה ליום 31 בדצמבר, 2016 בסך של כ- 767 מיליון ש"ח (שנה קודמת בסך של כ- 744 מיליון ש"ח) ראה באור 11.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ד. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב פיננסים סחירים ושאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר, 2016			
סיכון אשראי	סיכון אשראי מאזני		
חוץ מאזני	%		
אלפי ש"ח	מסה"כ	אלפי ש"ח	
-	1.36	212,779	ענף משק
236,155	8.86	1,390,610	תעשייה
10,508	7.72	1,211,011	נדל"ן ובינוי
1,871	1.98	310,641	מסחר ושירותים
39,282	1.01	158,253	השקעה ואחזקות
-	13.74	2,156,089	טכנולוגיה
796	0.76	119,542	בנקים
-	0.36	58,734	ביטוח
-	3.30	518,076	חיפושי נפט וגז
288,612	39.09	6,135,735	אנשים פרטיים
-	60.91	9,561,066	אג"ח מדינה / פקדונות חשכ"ל
288,612	100.00	15,696,801	סך הכל

ליום 31 בדצמבר, 2015		
סיכון אשראי	סיכון אשראי מאזני	
חוץ מאזני	%	
אלפי ש"ח	מסה"כ	אלפי ש"ח
-	1.55	236,927
132,474	8.37	1,275,761
17,499	7.42	1,130,801
1,332	2.32	353,078
19,114	0.65	98,390
-	13.68	2,083,955
796	0.69	104,736
-	0.07	11,410
-	0.56	85,785
-	2.65	404,194
171,215	37.96	5,785,037
-	62.04	9,454,777
171,215	100.00	15,239,814

ענף משק
תעשייה
נדל"ן ובינוי
מסחר ושירותים
השקעה ואחזקות
טכנולוגיה
בנקים
ביטוח
ביומד
חיפושי נפט וגז
אנשים פרטיים
אג"ח מדינה / פקדונות חשכ"ל
סך הכל

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ה. ביטוח משנה

1. תיאור אופן ניהול סיכוני אשראי הנובעים מהחשיפה למבטחי משנה

הקבוצה מבטחת חלק מעסקיה בביטוח משנה, שרובו נעשה באמצעות מבטחי משנה בחו"ל. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את הקבוצה מחובתה כלפי מבוטחיה על פי פוליסות הביטוח.

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי וודאות לגבי יכולת מבטחי המשנה לשלם את חלקם בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח (נכסי ביטוח המשנה) ואת חובותיהם בגין תביעות ששולמו.

הקבוצה חשופה לריכוז סיכון אשראי למבטח משנה בודד, עקב מבנה שוק ביטוח המשנה והכמות המוגבלת של מבטחי משנה בעלי דירוג מספק.

בהתאם להנחיית הממונה קובעים הדירקטוריונים בחברות הביטוח בקבוצה, אחת לשנה, מסגרות חשיפה מירביות למבטחי המשנה, עימם התקשרה ו/או תתקשר הקבוצה, המבוססות על דירוגם הבינלאומי.

מסגרות החשיפה מנוהלות ברמת סוג חוזה ביטוח המשנה. כלומר, לכל סוג חוזה נקבעת מגבלת חשיפה מקסימאלית למבטח משנה בודד ובנוסף נקבעת חשיפה מקסימאלית לקבוצות דירוג.

הקבוצה מבצעת מעקב שוטף אחר מצבו של מבטח המשנה בשוק העולמי, שינויים בדירוג האשראי שלו, וקיום התחייבויותיו הכספיות השוטפות.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ה. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה

ליום 31 בדצמבר, 2016:			נכסי ביטוח משנה							חובות בפיגור		
קבוצת דירוג (*)	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2016	יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)	ביטוח כללי						סכום כתבי אשראי שנתקבלו ממבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א)	בין חצי שנה לשנה	מעל לשנה
			בביטוח בריאות	בביטוח רכוש	בביטוחי חבויות	פקדונות מבטחי משנה	שנתקבלו ממבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א)				
באלפי ש"ח												
AA ומעלה												
Swiss Reinsurance	207,843	(36,508)	107,566	326,059	46,493	158,289	140,285	205	461,409	-	-	-
אחרים	149,117	(13,748)	90,296	126,356	108,494	96,471	110,927	-	296,942	3	1	1
	356,960	(50,256)	197,862	452,415	154,987	254,760	251,212	205	758,351	3	1	1
A												
Everest Reinsurance Co	85,508	(3,908)	-	-	85,191	64,828	30,821	-	115,290	-	-	-
אחרים	343,887	(33,858)	6,838	7,095	221,698	345,902	76,376	-	471,299	1,132	1,755	1,755
	429,395	(37,766)	6,838	7,095	306,889	410,730	107,197	-	586,589	1,132	1,755	1,755
BBB												
נמוך מ-BBB או לא מדורגות	1,281	652	101	152	649	1,325	102	-	2,777	-	45	1,804
סה"כ	791,102	(87,446)	204,801	459,662	465,001	666,890	359,755	205	1,348,948	1,135	1,804	1,804

(*) כל קבוצת דירוג כוללת בתוכה את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ה. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

חובות בפיגור			נכסי ביטוח משנה							ליים 31 בדצמבר, 2015:		
מכל לשנה	בין חצי שנה לשנה	סה"כ חשיפה (א)	סכום כתבי אשראי שנתקבלו ממבטחי משנה	פקדונות מבטחי משנה	ביטוח כללי			בביטוח בריאות	בביטוח חיים	יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2015	קבוצת דירוג (*)
					בביטוחי רכוש	בביטוחי חבויות						
באלפי ש"ח												
AA ומעלה												
-	-	448,197	6	151,343	191,693	28,109	295,778	93,616	(9,650)	205,650	Swiss Reinsurance Munich Reinsurance Co AG	
-	-	134,103	-	52,674	24,472	13,222	107,784	44,324	(3,025)	54,184		
159	477	215,902	-	48,645	58,713	108,609	71,467	36,311	(10,553)	106,875	אחרים	
159	477	798,202	6	252,662	274,878	149,940	475,029	174,251	(23,228)	366,709		
A												
-	-	88,222	-	31,136	41,535	74,071	-	-	3,752	87,073	Everest Reinsurance Co	
1,177	2,469	378,578	-	72,907	253,598	219,133	8,675	2,634	(32,555)	331,848	אחרים	
1,177	2,469	466,800	-	104,043	295,133	293,204	8,675	2,634	(28,803)	418,921		
-	-	3,511	-	4,021	848	6,150	-	-	534	10,674	BBB	
נמוך מ-BBB- או לא מדורגות												
511	70	5,570	-	106	2,375	1,480	161	326	1,334	1,216		
1,847	3,016	1,274,083	6	360,832	573,234	450,774	483,865	177,211	(50,163)	797,520	סה"כ	

(*) כל קבוצת דירוג כוללת בתוכה את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ה. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: יתרות בחובה (זכות) נטו בתוספת נכסי ביטוח משנה ובניכוי פיקדונות וכתבי האשראי שנתקבלו ממבטחי המשנה כערבות להתחייבויותיהם.

(ב) בשנת 2016 בוצעה הפחתה בשל הפרשה לחובות מסופקים בסך של כ- 2,812 אלפי ש"ח (בשנה קודמת בוצעה הפחתה של כ- 1,492 אלפי ש"ח).

(ג) סך כל ההפרשות לחובות מסופקים, בתוספת (הקטנת) חלקם של מבטחי משנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, הסתכם בסך של כ- 2,812 אלפי ש"ח המהווים כ- 0.21% מסך החשיפה.

(ד) היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בגין ביטוח משותף.

(ה) הדירוג של מבטחי המשנה נקבע על סמך דירוגים של חברות הדירוג S&P ו- AM Best.

(ו) סך - כל החשיפה של מבטחי המשנה לאירוע רעידת אדמה שנה (שיעור נזק מירבי (MPL) 2.6%-2%) הינה כ- 5,468 מיליוני ש"ח (לעומת כ- 5,391 מיליוני ש"ח בשנה קודמת), מתוכה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר הינו כ- 1,043 מיליוני ש"ח, של חברת Swiss Reinsurance Co, המדורגת AA- (לעומת כ- 1,074 מיליוני ש"ח בשנה קודמת).

(ז) בשנת 2016, לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו בטבלה לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה.

(ח) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2013 אשר החשיפה בגינם כ- 1,313 אלפי ש"ח.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

5. סיכונים גיאוגרפיים (*)

החשיפה הגיאוגרפית בהתאם למקום הסיכון הסופי, מדינה או אזור גאוגרפי, לפי רלוונטיות. במקרים בהם לא ניתן לזהות את מקום החשיפה הסופית החשיפה נרשמה בהתאם למקום בו נסחר הנכס או התאגיד.

ליום 31 בדצמבר, 2016									
אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	תעודות סל	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות (**)	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סה"כ
אלפי ש"ח									
ישראל	9,561,066	2,519,955	201,098	286,127	3,023	280,572	4,094,477	16,946,318	-
ארה"ב	-	208,010	60,995	133,987	362,738	-	637,497	1,403,227	(50,608)
בריטניה	-	-	-	-	-	-	275,077	275,077	(31,839)
גרמניה	-	2,942	2,397	2,923	-	-	331,464	339,726	-
שווייץ	-	46,162	4,372	-	-	-	731,161	781,695	-
אחר	-	155,191	4,574	73,653	79,488	-	540,632	853,538	-
סך הכל	9,561,066	2,932,260	273,436	496,690	445,249	280,572	6,610,308	20,599,581	(82,447)
								20,517,134	

(*) הגילוי בבאור לא כולל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה.

(**) השקעות אחרות כוללות נכסי ביטוח משנה, השקעות בחברות כלולות, מזומנים והשקעות פיננסיות אחרות שלא נכללו בטורים האחרים.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

5. סיכונים גיאוגרפיים (*) (המשך)

החשיפה הגיאוגרפית בהתאם למקום הסיכון הסופי, מדינה או אזור גאוגרפי, לפי רלוונטיות. במקרים בהם לא ניתן לזהות את מקום החשיפה הסופית החשיפה נרשמה בהתאם למקום בו נסחר הנכס או התאגיד.

ליום 31 בדצמבר, 2015									
אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	תעודות סל	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות (**)	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סה"כ
אלפי ש"ח									
ישראל	9,454,777	2,346,625	187,146	215,856	2,959	368,307	3,377,823	15,953,493	-
ארה"ב	-	158,923	51,651	100,090	352,131	-	597,868	1,260,663	(110,812)
בריטניה	-	-	736	-	-	-	247,971	248,707	(37,147)
גרמניה	-	4,426	2,586	9,116	-	-	361,747	377,875	-
שווייץ	-	70,294	1,367	-	-	-	674,949	746,610	-
אחר	-	208,842	3,630	69,583	77,098	-	580,383	939,536	-
סך הכל	9,454,777	2,789,110	247,116	394,645	432,188	368,307	5,840,741	19,526,884	(147,959)
	19,378,925								

(*) הגילויי בבאור לא כולל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה.

(**) השקעות אחרות כוללות נכסי ביטוח משנה, השקעות בחברות כלולות, מזומנים והשקעות פיננסיות אחרות שלא נכללו בטורים האחרים.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים

תיאור סיכונים ביטוחיים עיקריים

סיכוני הביטוח כוללים, בין היתר:

סיכוני חיתום: הסיכון לשימוש בתמחיר שגוי כתוצאה מליקויים בתהליך החיתום ומהפער בין הסיכון שהוערך בעת התמחור וקביעת הפרמיה, לבין ההתרחשות בפועל, כך שהפרמיות הנגבות אינן מספיקות לכיסוי תביעות עתידיות והוצאות. הפערים עשויים לנבוע משינויים מקריים בתוצאות העסקיות ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ו/או בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים.

סיכוני רזרבה: הסיכון להערכה לא נכונה של התחייבויות ביטוחיות אשר עלולה לגרום לכך שהרזרבות האקטואריות אינן מספיקות לכיסוי ההתחייבויות והתביעות. המודלים האקטואריים על פיהם, בין היתר, מעריכה הקבוצה את התחייבויות הביטוחיות, מבוססים על כך שדפוס ההתנהגות בעבר מייצג את העתיד לקרות. חשיפת הקבוצה להערכה בחסר מורכבת מהסיכונים הבאים:

- (א) סיכון מודל - הסיכון לבחירת מודל שגוי להערכת ההתחייבויות הביטוחיות.
- (ב) סיכון פרמטר - הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים וביניהם הסיכון שהסכום שישולם עבור סילוק ההתחייבויות של הקבוצה, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות, יהיה שונה מהצפוי.

סיכון קטסטרופה: חשיפה לסיכון שאירוע בודד בעל השפעה רבה (קטסטרופה) כגון אסון טבע, מלחמה, טרור או מגפה, יביא להצטברות נזקים בהיקף גבוה.

גודל ההפסד המרבי הצפוי בעסקי ביטוח כללי, כתוצאה מהחשיפה לנזק בודד גדול או הצטברות נזקים בגין אירוע רעידת אדמה בשכיחות נזק של 1:500 שנה (שיעור נזק מירבי (MPL) 2.6%-2%), הוא כ-5,561 מיליון ש"ח ברוטו וכ-94 מיליון ש"ח בשייר עצמי (בשנה קודמת 5,487 מיליון ש"ח חשיפה ברוטו וכ-96 מיליון ש"ח בשייר עצמי).

בביטוח חיים, סך הסכום בסיכון כנגד כיסויי ריסק מוות, נכות מוחלטת ואובדן כושר עבודה, עומד על כ-214 מיליארד ש"ח בשייר. הקבוצה מבטחת את החשיפה בשייר באמצעות חוזה Cat Cover. הכיסוי של הסכם ביטוח משנה זה הינו כ-250 מיליון ש"ח מתוכם השתתפות עצמית הינה בסך של 10 מיליון ש"ח (הופחתה לשנת 2017 לסך של 25 מיליון ש"ח).

לעניין נתונים בדבר מוצרי הביטוח השונים אשר בגינם נוצרת למבטח חשיפה לסיכונים הביטוחיים ראה פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי סוגי הסיכונים הביטוחיים בבאור 3. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי, בבאור 17 (א), נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח בבאור 19, נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות בבאור 20 (א,ב).

א. ביטוח חיים ובריאות

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים, הסיכונים הגלומים ואופן מדידת הסיכונים והשיטות וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר. בהתאם להוראות הממונה, ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל ומין המבוטח, תקופת הביטוח, מועד תחילת הביטוח, סוג הביטוח, פרמיה תקופתית וסכום הביטוח.

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות:

- (א) תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "סטטוס" בתוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "סטטוס" קיים מרכיב חיסכון מזוהה. העתודה הבסיסית והעיקרית היא בגובה החיסכון שנצבר בתוספת תשואה בהתאם לתנאי הפוליסה כדלקמן:
  - קרן צמודה לתשואת תיק השקעות (חוזים תלויי תשואה).
  - קרן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת או מזוכה בתשואה מובטחת כנגד נכסים מותאמים (חוזים מבטיחי תשואה).
- בגין מרכיבים ביטוחיים המצורפים לפוליסות אלו (אי כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו') מחושבת התחייבות ביטוחית בנפרד כאמור להלן.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות: (המשך)

(ב) תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורת")
תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה משלבות מרכיב של סכום חסכון במקרה שהמבוטח נשאר בחיים בתום תקופת התוכנית עם מרכיב ביטוחי של סיכון מוות במשך תקופת התוכנית. בגין מוצרים אלה מחושבת התחייבות ביטוחית לכל כיסוי כהיוון של תזרים המזומנים בגין התביעות הצפויות, כולל תשלום בתום התקופה, בניכוי הפרמיות העתידיות הצפויות. חישוב זה מבוסס על ההנחות לפיהן תומחרו המוצרים, כולל שיעורי הריבית (להלן - ריבית תעריפית), לוח התמורה או התחלואה. החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם "Net Premium Reserve", אשר אינה כוללת בזרם התקבולים הצפוי את המרכיב שהועמס בתעריף הפרמיות לכיסוי העמלות וההוצאות, ומנגד אינה מנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות. בגין מוצרים מסורתיים תלויי תשואה, מחושבת העתודה בהתאם לתשואה שהושגה בפועל בניכוי דמי ניהול ובניכוי הריבית התעריפית.

(ג) התחייבויות לגמלאות בתשלום מחושבות בהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים אשר פורסמו על-ידי אקטואר האוצר בחוזר הממונה משנת 2013.

(ד) התחייבויות לגמלאות שטרם התחיל תשלום הקצבה או הגיעו לגיל פרישה וטרם התחיל התשלום בפועל בגין פוליסות בתוקף (משלמות פרמיה ומסולקות), כוללות עתודה בסיסית המשקפת את ערך הפדיון שנצבר לזכות המבוטח ועתודה משלימה לגמלאות.
העתודה המשלימה לגמלאות מחושבת בהתאם להסתברות למשיכת גמלה ובהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים. ככל שהפער בין לוחות התמותה המעודכנים לבין לוחות התמותה שעל בסיסן תומחרו הפוליסות גדול יותר (התארכות תוחלת החיים) ו/או ככל ששיעורי ההסתברות למימוש הקצבה גבוהים יותר, ההתחייבות להשלמה לגמלאות תהיה גבוהה יותר. כמו כן שינויים בהנחות לגבי שיעור ההיוון, שיעורי הביטולים, ו/או שינויים אחרים ישפיעו גם הם על ההתחייבויות האמורות. אומדנים אלו מחושבים בהתאם לניסיון הקבוצה בשילוב עם נתונים שפורסמו על ידי הממונה או נתוני שוק.

ההפרשה לעתודה המשלימה לגמלאות מבוצעת באופן הדרגתי על ידי שימוש בפקטור היוון K, הנקבע כך שיביא לצבירה הדרגתית נאותה של העתודה עד למועד הפרישה הצפוי.

פקטור זה מוגבל עד לשיעור ההכנסות העתידיות הצפויות מדמי ניהול או ממרווח פיננסי הנובעים מהשקעות המוחזקות כנגד עתודת הביטוח בשל הפוליסה או מתשלומי פרמיות בניכוי ההוצאות המתייחסות לפוליסה. באופן דומה תחושב הפרשה הדרגתית גם עבור פרמיות שתתקבלנה בעתיד במסגרת הפוליסות וזאת ממועד קבלת הפרמיות.

החל מ-2013 בעקבות חוזר שפרסם הממונה, החלה החברה בקביעת שני ערכי K, אחד בגין פוליסות שמרכיב החיסכון בהן תלוי תשואה ("פוליסות תלויות תשואה") ושני בגין פוליסות שמרכיב החיסכון שלהן כולל תשואה מובטחת ("פוליסות שאינן תלויות תשואה") לעומת החישוב הקודם שהתבסס על ערך יחיד של K. החברה קבעה ערך של 0.36% בגין פוליסות תלויות תשואה ו-0% לפוליסות שאינן תלויות תשואה.

לפירוט סך העתודה המשלימה לגמלאות ויתרת ההפרשות אשר תיזקף לרווח והפסד, על ידי שימוש בפקטורי ההיוון K, בצורה הדרגתית עד הגעת המבוטחים לגיל פרישה, ראה ביאור 19' לעיל.

יצוין כי הנתונים, בקשר לעתודה המשלימה לגמלאות ובקשר ליתרת ההפרשות אשר תיזקף בעתיד מתייחסים לכספים שנצברו בפוליסות עד לתום כל אחת מתקופות הדיווח ואינם כוללים התחייבות בגין תוספת צבירה עתידית.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות: (המשך)

ד) (המשך)

תוכניות ביטוח חיים ובריאות אחרות כוללות מוצרי סיכון טהור (אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי, מחלות קשות, נכויות וכו') הנמכרות כפוליסות עצמאיות או שהן מצורפות לפוליסות עם תוכנית יסודית מסוג "עדיף", "סטטוס" "מסורת" או סיכון טהור. באובדן כושר עבודה וסיעודי עם פרמיה קבועה, חישוב ההתחייבויות האקטואריות נעשה על בסיס Net Premium Reserve. באובדן כושר עבודה, השיטה מתחשבת שיעורי ביטולים ואילו בסיעודי מתחשבת ללא ביטולים. בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בענפי ביטוח סיעודי, ובביטוח אובדן כושר עבודה מחושבת התחייבות ביטוחית בהתאם למשך תקופת התשלום הצפויה, כשהיא מהוונת לפי שיעור הריבית התעריפית שבמוצר וצפי לתקופה העתידית של התביעה בהתאם לגיל התובע וותק התביעה.

ה) ההתחייבות הביטוחית בגין ביטוח קבוצתי מורכבת מהתחייבות בגין עתודה לתביעות תלויות ידועות ו-IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו) והוצאות עקיפות לסילוק תביעות, עתודה להמשכיות והפרשה להפסדים עתידיים, ככל שנדרשת.

ו) התחייבות בגין תביעות תלויות בביטוח חיים פוליסות פרט כוללות הפרשות לתביעות שטרם שולמו, כולל IBNR, בכל הענפים למעט ענפי סיעודי, אובדן כושר עבודה ורצף הכנסה, אשר נכללים בסעיף עתודות. הפרשה לתביעות תלויות בענפי מוות, נכות, מחלות קשות וניתוחיים עבור תביעות בענפי מוות, נכות, מחלות קשות וניתוחיים, מתבססת על הערכת מחלקות התביעות בתוספת אקטוארית על בסיס ניתוח התפתחות ריאלית לפי שנת פתיחה. ההתפתחות נבדקת בשיטת ה"משולשים" המסורתית (incurred claims triangle). ביתר הענפים נסמכים על הערכת מחלקת תביעות. בענפי אובדן כושר עבודה וסיעודי, עתודת IBNR לתביעות שקרו אך טרם דווחו, מחושבת על בסיס ניסיון תביעות קודם בחברה ונכללת בסעיף עתודות. ה-IBNR מחושב על ידי משולש לפי שנת נזק ופער בין האירוע לדוח והתביעה הממוצעת לענף.

ז) עתודה להוצאות עקיפות לסילוק תביעות עבור ביטוחי חיים ובריאות מחושבת על בסיס נתוני הוצאות בהתאם למודל הוצאות אשר מתעדכן בהתאם לשינויים החלים בחברה.

ח) ההתחייבויות העיקריות בגין פוליסות בריאות הינן ממספר סוגים, לקולקטיבים ולפוליסות פרט בנפרד:

- הפרשה לפרמיה בחסר שמחושבת כעודף (אם גבוה מאפס) של הערך הנוכחי של כל העלויות העתידיות פחות הערך הנוכחי של כל ההכנסות העתידיות, לפי פוליסה וכיסוי (Gross Premium Reserve). הנחות החישוב לגבי פרמטרים הקשורים להנחות תחלואה התבססו על בסיס ניסיון הקבוצה ומבטחי המשנה. הנחות הקשורות להוצאות, עמלות וביטולים התבססו על ניסיון הקבוצה.
- תביעות תלויות, כולל הפרשה בנפרד ל-IBNR ותביעות ידועות. ה-IBNR מחושב על ידי משולש לפי שנת נזק ופער בין האירוע לדוח והתביעה הממוצעת לענף. בתביעות הידועות החברה נשענת על משולש התפתחות בענף המחלות הקשות וניתוחים ועל הערכות מחלקת התביעות ביתר הענפים.

ט) בדיקת נאותות העתודות (LAT):

בחדש אוגוסט 2015 פורסם חוזר ביטוח שעניינו אופן חישוב בדיקת נאותות העתודות (LAT) בביטוח חיים ובריאות ("חוזר ה-LAT"). החוזר מתייחס להנחיות מדידה ולבחירת הנחות מסויימות.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

2. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות:

- א. שיעור ההיוון
- בגין תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורת") ומוצרי סיכון טהור עם פרמיה קבועה הריבית המשמשת להיוון הינה כדלקמן:
- (1) בתוכניות ביטוח המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות - בריבית בשיעורים של בין 2.5% ל-4.8% צמודה למדד; בחישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה, החלק שאינו מגובה באגרות חוב מיועדות - בריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.
  - (2) בתוכניות מבטיחות תשואה ומבטיחות מקדם קצבה שאינן מגובות באגרות חוב מיועדות - ריבית של 2.5% צמודה למדד, ובחישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.
  - (3) בתוכניות ביטוח תלויות תשואה (שהונפקו החל משנת 1991) - ריבית של 2.5% צמודה למדד. בהתאם לתנאי הפוליסה שינויים בריבית ייזקפו למבוטחים. בחישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.
  - (4) בפוליסות המשלמות תשלומי סיעוד ואובדן כושר עבודה, הריבית הריאלית המשמשת להיוון הינה כדלקמן:
    - פיצויים שאינם תלוי תשואה השיעור הוא 2.5%.
    - פיצויים תלוי תשואה מהוונים בשיעור 3.1% לפני חישוב דמי ניהול.
  - (5) שיעורי היוון במגזר הבריאות - החברה מחשבת את העתודות להוצאות רפואיות פרט לפי שיטת Gross Premium Reserve כאשר הריבית הריאלית השנתית להיוון הינה 2.5%.
- בגין תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ופוליסות ביטוח מסוג מסלולי השקעה קיים חישוב של השלמת עתודה לתשלום קצבה - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.

ירידה בשיעור הריבית לטווח הארוך, עלולה להגדיל את עתודות הביטוח בגין המרכיב החופשי (שאיננו מגובה באגרות חוב מיועדות) של פוליסות שמרכיב החיסכון בהן כולל תשואה מובטחת הגבוהה משיעור ריבית ההיוון, וזאת כתוצאה מהצורך בהעמדת עתודה נוספת במסגרת בדיקת נאותות העתודות (LAT).

ב.

שיעורי תמותה

שיעורי התמותה ששימשו לחישוב ההתחייבויות ביטוחיות בפוליסות מסוג מעורב ("קלאסי") בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה (לא כולל תמותה של מבוטחים מקבלי קצבאות זקנה ומקבלי פיצוי חודשי, של אי כושר עבודה או סיעוד) זהים, בדרך כלל, לשיעורים אשר שימשו לקביעת התעריף.

ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים (שלא מהענף הסיעודי), מחושבת בהתאם ללוחות תמותה עדכניים שפרסם הממונה. עליה בהנחה של שיעור התמותה, עקב עליה בשיעור התמותה בפועל לרמה העולה על ההנחה הקיימת, תביא לגידול בהתחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה לכיסויים עם מרכיב ריסק ולקיטון ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים. יצוין כי בעשורים האחרונים קיימת מגמה של גידול בתוחלת החיים וקיטון בשיעור התמותה. הנחת התמותה המשמשת לחישוב ההתחייבות לקצבה לוקחת בחשבון הנחה בגין גידול עתידי בתוחלת החיים.

ג.

שיעורי תחלואה

שיעורי התחלואה מתייחסים לשכיחות של מקרי תביעה בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, הוצאות רפואיות, נכות מתאונה וכיוצ"ב. שיעורים אלה ותקופת תשלום הקצבאות (לעניין ביטוח סיעוד ואי כושר עבודה) נקבעו על בסיס ניסיון החברה או מחקרים של מבטחי משנה. ככל שההנחה לגבי שיעור התחלואה תעלה כך תגדל ההתחייבות הביטוחית בגין הענפים הנ"ל.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

2. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

ד. שיעורי לקיחת קצבה ותמהיל מסלולי הקצבאות
חוזי ביטוח חיים הכוללים מרכיב חיסכון, התנהלו, בגין כספים שהופקדו משנת 2000 עד לסוף שנת 2007 בשני מסלולים אפשריים: מסלול הוני או מסלול קצבתי עם מקדם מובטח להמרה לקצבה. לעניין פרמיות שהופקדו עד חודש מאי 2000 רשאי המבוטח לבחור, במועד הפרישה, את המסלול המועדף עליו. היות וסכום ההתחייבות הביטוחית שונה בכל אחד משני המסלולים, נדרשת החברה להעריך את שיעור הפוליסות בהן יבחרו המבוטחים במסלול הקצבתי בשל ההשלכה לעניין העתודה הנדרשת בגין ההתחייבויות מסוג זה. שיעור זה נקבע על פי הניסיון שנצבר במנורה ביטוח מתואם להנחות הפיקוח לאור אמינות הניסיון בחברה. יצוין, כי החל משנת 2008 מרבית התוכניות מסוג קופת גמל והפקדות בתוכניות הישנות מיועדות לקצבה. בנוסף החברה מעדכנת בהתאם לניסיון שנצבר את תמהיל מסלולי הקצבאות שהמבוטחים יבחרו. שיעור לקיחת הקצבה מחושב בנפרד לגבי הפוליסות תלויות התשואה ופוליסות שאינן תלויות תשואה.

ה. שיעורי ביטולים
שיעור הביטולים משפיע על אמידת ההתחייבויות הביטוחיות בגין חלק מביטוחי הבריאות וביטוחי אובדן כושר עבודה וכן על קצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים. ביטולי חוזי ביטוח יכולים לנבוע מביטול פוליסות היזום על ידי מנורה ביטוח עקב הפסקת תשלומי הפרמיות או פדיון פוליסות לבקשת בעליהן. ההנחות לגבי שיעורי הביטולים מבוססות על ניסיון החברה לפי סוג מוצר ומשך הזמן שעבר מתחילת הביטוח עד תאריך הדיווח. שיעור הביטולים משפיע גם על בדיקת נאותות העתודה בכל הענפים, וגם על בחינת ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות.

ו. שיעורי הנחות מפרמיה שניתנו למבוטחים

בחישוב ההפרשות השונות, מנורה ביטוח מניחה גביה של פרמיה תוך התחשבות בשיעורי הנחות בגין אותם פרמיות. שיעורים אלו מתבססים על ניסיון החברה והערכות לגבי מגמות המכירה.

ז. שיעורי הוצאות
מנורה ביטוח מקצה הוצאות על בסיס מודל הקצאת הוצאות אשר מתעדכן בהתאם לשינויים החלים בחברה.

ח. בדיקת נאותות העתודות (LAT)

במהלך שנת 2016 מנורה ביטוח בחנה, שיפרה ועדכנה הנחות אקטואריות הרלוונטיות גם לבדיקת נאותות העתודות. במסגרת זאת, בין השאר, נקבעו שיעורי מימוש נפרדים לתיק מבטיח תשואה ותיק משתתף לעניין שיעורי מימוש גמלא, עודכנו הנחות ביטולים, תמותה, תחלואה, שיעור הנחות והוצאות ומשכך התחשבה החברה בייחוס נכסים לא סחירים בהתאם לחוזר 14-1-2015 שפורסם על ידי הממונה.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

3. מבחני רגישות בביטוח חיים ובריאות (*)

ליום 31 בדצמבר, 2016:

שיעור לקיחת גמלא		שיעור תמותה		שיעור תחלואה		שיעור הביטולים (פידיונות, סילוקים והקטנות)		רווח (הפסד)
-5%	+5%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	
אלפי ש"ח								
38,640	(34,664)	(117,728)	100,871	35,593	(51,268)	(12,287)	11,229	

ליום 31 בדצמבר,

2015:

שיעור לקיחת גמלא		שיעור תמותה		שיעור תחלואה		שיעור הביטולים (פידיונות, סילוקים והקטנות)		רווח (הפסד)
-5%	+5%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	
אלפי ש"ח								
29,905	(30,331)	(99,837)	87,016	34,421	(50,777)	(15,313)	14,045	

(*) לסכום העתודה המשלימה לגמלאות - ראה באור 19א'.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

4. שינויים מהותיים שנעשו בהנחות ובאומדנים ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (בשייר):

א. השפעה על העתודה המשלימה לקצבאות ובחינת נאותות העתודה (LAT):

ליום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
במיליוני ש"ח			
30	13	38	הגדלת השפעת העתודה המשלימה לגמלאות בעקבות הקיטון בשיעור ריבית ההיוון המשמש לחישובה
104	26	12	שינוי בשיעור מימוש וסוג הקצבה ותמהיל מסלולי הקצבאות
134	39	50	סך כל ההשפעה על עתודה משלימה לגמלאות
			גידול בעקבות בחינת נאותות העתודות:
-	-	13	- בביטוח חיים
-	-	3	- בביטוח בריאות
-	-	16	סך הכל גידול בעקבות בחינת נאותות העתודות
134	39	66	סך הכל לפני מס

ב. הפרשה בגין התחייבויות ביטוחיות באובדן כושר עבודה

מנורה ביטוח עדכנה במהלך השנה את ההנחות בקשר להתחייבויות ביטוחיות בענף אובדן כושר עבודה במגזר ביטוח חיים בקשר עם מבטחים אשר הכיסויים בגינם נמכרים למעסיקים בתנאי הטבות מיוחדים. ההנחות שעודכנו הינן: תקופת ההטבה, הנחת שיעור ההטבה והסתברות חידוש ההטבה לאחר סיומה. כתוצאה מיישום ההנחות קטנו ההתחייבויות הביטוחיות בשייר בכ- 27 מיליון ש"ח.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי

1. תיאור תמציתי של ענפי הביטוח העיקריים בהם פועלת החברה, והסיכונים הגלומים בהם:

פוליסת ביטוח רכב חובה, מכסה את בעל הפוליסה והנוהג מפני כל חבות שהם עשויים לחוב לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים תשל"ה-1975, בשל נזק גוף שנגרם כתוצאה משימוש ברכב מנועי לנהג ברכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל שנפגעו על ידי הרכב. תביעות במגזר רכב חובה מתאפיינות ב"זנב ארוך" (LONG TAIL) דהיינו לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

ביטוחי חבויות מיועדים לכיסוי חבותו של מבטח בגין נזק שהוא עלול לגרום לצד שלישי. סוגי הביטוח העיקריים הינם: ביטוח אחריות כלפי צד ג', ביטוח אחריות מעבידים, ביטוח חבויות אחרים כגון אחריות מקצועית, חבות מוצר ואחריות דירקטורים ונושאי משרה. עיתוי הגשת התביעה וסילוקה מושפע ממספר גורמים כגון סוג הכיסוי, תנאי הפוליסה, חקיקה ותקדימים משפטיים. בדרך כלל תביעות בתחום החבויות מתאפיינות ב-"זנב ארוך" LONG TAIL דהיינו לעיתים חולף זמן ארוך ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

פוליסה לביטוח נזקי רכב ולנזקי רכב רכוש צד ג' מעניקים למבטח כיסוי לנזק רכוש. הכיסוי בדרך כלל מוגבל לשווי הרכב שניזוק. התעריף לביטוח רכב רכוש מחייב אישור, כמו גם אישור הפוליסה בכללותה, על ידי הממונה על הביטוח והינו תעריף אקטוארי ובחלקו דיפרנציאלי (שאינו אחיד לכלל המבטחים ומותאם לסיכון). התעריף האמור מבוסס על מספר פרמטרים, הן אלה הקשורים לרכב המבטח בפוליסה (כגון סוג הרכב, שנת ייצור, וכי"ב) והן אלה הקשורים לאפיוני המבטח (גיל הנהג, ניסיון תביעות וכו'). תהליך החיתום מתבצע בחלקו באמצעות התעריף עצמו ובחלקו באמצעות מערכת נהלים שנועדו לבדוק את ניסיון התביעות של המבטח הכוללים הצגת אישור העדר תביעות ממבטח קודם במשך שלוש שנים אחרונות, הצגת אישור מיגון עדכני וכו', הנהלים משולבים באופן ממוכן בתהליך ההפקה של הפוליסות. במרבית המקרים, הפוליסות בביטוחי רכב רכוש מונפקות לפרק זמן של שנה. כמו כן, במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

ביטוחי רכוש מיועדים להעניק למבטח כיסוי כנגד נזק פיזי לרכושו ואובדן רווחים עקב הנזק לרכושו. הסיכונים העיקריים המכוסים בפוליסות רכוש הינם סיכונים אש, התפוצצות, פריצה, רעידת אדמה ונזקי טבע. ביטוחי הרכוש כוללים לעיתים כיסוי לנזקי אובדן רווחים עקב הנזק הפיזי שנגרם לרכוש. ביטוחי רכוש מהווים נדבך חשוב בביטוחי דירות, ביטוחי בתי עסק, ביטוחים הנדסיים, מטענים בהובלה (ימית, יבשתית, אווירית) וכו'. במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

2. עקרונות חישוב הערכה האקטוארית בביטוח כללי

(1) ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי כוללות את המרכיבים העיקריים הבאים:

- הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה (מרכיב חשבונאי, לא אקטוארי).
- תביעות תלויות כולל הפרשה להוצאות עקיפות ומרווח סיכון.
- הפרשה לפער שבין העתודה לסיכונים שטרם חלפו כפי שחישב האקטואר לבין הפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (פרמיה בחסר).
- בניכוי הוצאות רכישה נדחות (מרכיב חשבונאי, לא אקטוארי).

ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, הוצאות הרכישה הנדחות מחושבות בדרך שאינה תלויה בהנחות כל שהן ולכן אינן חשופות לסיכון הרזרבה. לעניין האופן בו מחושבות הפרשות אלה ראה באור מדיניות חשבונאית.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

2. עקרונות חישוב הערכה האקטוארית בביטוח כללי (המשך)

- (2) בהתאם להוראות הממונה התביעות התלויות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות באופן עקבי לשנה הקודמת. בחירת השיטה האקטוארית המתאימה לכל ענף ביטוח ולכל שנת אירוע, נקבעת על סמך שיקול דעת לפי מידת ההתאמה של השיטה לענף ולעיתים נעשה שילוב בין השיטות השונות. ההערכות מתבססות בעיקרן על ניסיון העבר של התפתחות תשלומי התביעות ו/או התפתחות סכום התשלומים וההערכות הפרטניות. ההערכות כוללות הנחות בדבר עלות התביעה הממוצעת, עלויות הטיפול בתביעות, שכיחות התביעות ובחומרת התביעות בקבוצת הסיכון הרלוונטית. הנחות נוספות יכולות להתייחס לשינויים בשיעורי הריבית, שערי חליפין ובעיות ביצוע התשלומים וחומרתם. תשלומי התביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישוב תביעות, בניכוי שיבובים והשתתפויות עצמיות.
- (3) השימוש בשיטות אקטואריות המבוססות על התפתחות התביעות מתאים בעיקר כאשר קיים מידע יציב ומספק בתשלומי התביעות ו/או בהערכות הפרטניות כדי להעריך את סך עלות התביעות הצפויה. כאשר המידע הקיים בניסיון התביעות בפועל אינו מספק, משתמש האקטואר לעיתים, בחישוב המשקלל בין אומדן ידוע (בחברה ו/או בענף) כגון L/R אפריאורי לבין התפתחות התביעות בפועל. משקל גדול יותר ניתן להערכה המבוססת על ניסיון ככל שהזמן עובר ומצטבר מידע נוסף על התביעות.
- (4) כמו-כן, נכללות הערכות איכותיות באשר לשינוי מגמות בעתיד אחרי הפעלת שיקול דעת כאשר שינויים, לא באו לידי ביטוי באופן מלא בניסיון העבר. האקטואר מעדכן את המודלים ו/או מבצע הפרשות ספציפיות על סמך הערכות סטטיסטיות ו/או משפטיות לפי העניין.
- (5) בתביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי, העתודה נקבעת (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.
- (6) בענפים בהם אין מודל סטטיסטי מתאים, ההתחייבות הביטוחית נקבעת ברמת הברוטו על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.
- (7) חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות נאמד בהתחשב בסוג ההסכם (יחסי/בלתי יחסי) ונתוני התביעות בפועל.
- (8) הערכת התביעות התלויות עבור חלק החברה בפול התבססה על חישוב שבוצע על ידי הפול.
- (9) החל מיום 31 בדצמבר, 2015 יושמה בחברות הביטוח בקבוצה עמדת הממונה בקשר לנוהג המיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי הכוללת, בין היתר, את הקביעות הבאות:
  - "זהירות" משמעה כי, לגבי עתודה שחושבה על ידי אקטואר, "עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח" פרושה כי קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי ההתחייבות הביטוחית שנקבעה תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. לעניין הסיכון הרנדומלי - בחינת מספר שיטות אקטואריות ושימוש בשיקול דעת בקביעת האומדן ביחס לתוצאות השיטות. לעניין הסיכון הסיסטמי - זיהוי השפעות סיסטמיות מהותיות הן פנימיות והן חיצוניות והפעלת שיקול דעת בדרך שילובן. כמו כן נלקחה בחשבון ההשפעה של השימוש בשווי הוגן של הנכסים הלא סחירים העומדים כנגד התחייבויות ביטוחיות אלה.
  - שיעור היוון תזרים המזומנים – נלקח עקום ריבית חסרת סיכון תוך התאמתו לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות הביטוחיות.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

2. עקרונות חישוב הערכה האקטוארית בביטוח כללי (המשך)

(9) (המשך)

- קיבוץ - לצורך חישוב מרווחים בגין חוסר הוודאות בענפים סטטיסטיים (כהגדרתם בחוזר), יש להתייחס לכל ענף בנפרד, אך ניתן לקבץ את הסיכונים מכל שנות החיתום (או נזק) בענף. בענפים שאינם סטטיסטיים, ניתן להתייחס לכולם כמקשה אחת. כמו כן בוצעה הפחתת מרווח הזהירות בהתאם לעמדת הממונה בגין העדר מתאם מלא בין הענפים.
- קביעת גובה התחייבויות ביטוחיות בגין פוליסות שנמכרו בפרקי זמן הסמוכים ליום המאזן ולסיכונים שטרם חלפו.

3. פרוט השיטות האקטואריות בענפי הביטוח העיקריים

לצורך הערכת התביעות התלויות נעשה שימוש במודלים אקטוארים המפורטים להלן, בשילוב ההנחות השונות:

שיטת chain ladder

שיטה זו מתבססת על התפתחות התביעות ההיסטוריות בהיבטים שונים (התפתחות התשלומים ו/או עלות התביעות ו/או התפתחות כמות התביעות ועוד). השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר לאחר תקופה מספיקה ממועד האירוע כאשר קיים מידע מספיק מתביעות שאירעו/קרו בעבר על מנת להעריך את סך התביעות הצפויות.

שיטת (BF) Bornhuetter-Ferguson

שיטה זו משלבת בין אומדן מוקדם (אפריורי) ואומדן נוסף המבוסס על התפתחות התביעות עצמן. האומדן האפריורי בחברה מבוסס ברובו על חומרה וכמות תביעות צפויה ו/או יחס תביעות צפוי. במסגרת שיטה זו, הערכת התביעות המשולבת משקללת את שני האומדנים. המשקולות הינן פונקציה של גורמי ההתפתחות כאשר בדרך כלל ניתן משקל גדול יותר להערכה המבוססת על ניסיון התביעות ככל שהזמן עובר ומצטבר מידע נוסף על התביעות. השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר במקרים בהם אין מספיק מידע מהתביעות או כאשר מדובר בעסק חדש או כזה ללא מידע היסטורי מספק.

שיטת הממוצעים ו/או מודל התביעה הגלומה

לעיתים, בדומה לשיטת BF, כאשר ניסיון התביעות בתקופות האחרונות אינו מספיק בשל, ישנו שימוש בשיטת ממוצעים היסטוריים. בשיטה זו נקבעת עלות התביעות על סמך עלות התביעה הגלומה לפוליסה בשנים מוקדמות וכמות הפוליסות בשנים מאוחרות. בדומה, עלות התביעות מחושבת על סמך תחזית כמות התביעות (שיטת chain ladder) מודל זה מתבסס על חישוב סכום ממוצע לתביעה פתוחה או סגורה (חומרת התביעה), והתביעה הממוצעת ההיסטורית.

בענף רכב רכוש - בוצע מודל התפתחות תשלומים ותלויות חודשי ובחודשי הנזק האחרונים, שאינם בשלים, נעשה שימוש בשיטת הממוצעים בקביעת עלות תביעה לפוליסה (מודל התביעה הגלומה).

בענפי רכב חובה, חבויות והנדסה - בוצעו מודלים חצי שנתיים של התפתחות תשלומים והתפתחות תשלומים ותלויות. לתקופות שאינן בשלות נעשה שימוש באמצעים נוספים, בין היתר, בשיטת BF ושיטת ה-Expected Loss Ratio.

בענפי מקיף דירות, רכוש אחר ותאונות אישיות - בוצע מודל רבעוני של התפתחות תשלומים ותלויות ברוטו (chain ladder) ובתקופות שאינן בשלות, נעשה בין השאר שימוש בשיטת הממוצעים ובשיטת BF תוך הפעלת שיקול דעת.

בענפים הבאים - אחריות נושאי משרה ודירקטורים וענף ערבויות לא נעשתה הערכה אקטוארית מאחר והניסיון אינו מתאים לביסוס מודל אקטוארי. בענפים אלו התביעות התלויות נכללות על בסיס הערכות מחלקת התביעות בחברה וכוללת עודף הכנסות על הוצאות למשך שלוש שנים. גישה זו מהווה שמרנות מספיקה לצורך עמידה בהנחות הנוהג המיטבי.

שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות.

חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות בהסכמים היחסיים והפקולטיביים על פי שיעור ביטוח המשנה מתביעות תלויות בפועל. בענפי חובה וחבויות, בתקופות שאינן בשלות, הערכה עבור ביטוח המשנה מסוג פקולטיבי וחוזי עודף (EXCESS) מבוסס בעיקרו על שילוב בין תביעות גדולות בפועל ובשנים הלא בשלות על פי שיעור L/R.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

4. הנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

א. בעקבות יישום הערכת ההתחייבויות בביטוח כללי על פי עקרונות הנוהג המיטבי, בשנת 2015, החברה מהוונת את תשלומי התביעות העתידיים. ההיוון הינו לפי עקום ריבית חסרת סיכון תוך התאמתו לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות הביטוחיות ובהתחשב באופן שיערוך הנכסים העומדים כנגד התחייבויות אלו. בנוסף החברה כוללת ליום 31 בדצמבר, 2016, מרווח סיכון להתחייבויות בהתאם לעקרונות האמורים כפי שמתואר לעיל.

ב. רגישות ההפרשות לשינויים בהנחות

ההערכה האקטוארית כפופה לאי וודאות משמעותית. האומדנים האקטואריים לחיזוי התביעות התלויות, מתייחסים לתוחלת התביעות. בגלל האופי הסטוכסטי של תשלומי התביעות, יש אפשרות של סטיות סביב התוחלת. בנוסף לכך, האומדן הסטטיסטי מבוסס על הנחות שונות, אשר לא בהכרח יתממשו. במידה ויחול שינוי באופן סילוק ובחומרת התביעות או לחילופין בהיקף התביעות המדווחות, עלול להיווצר פער בין ההערכה האקטוארית לבין התוצאה בפועל. גם שינוי בגובה התשואה, עלול לגרום לפערים בין ההערכות לתוצאה בפועל.

היות והמודל האקטוארי מבוסס על ניסיון העבר, הרי ששינוי לא צפוי בהנחות המודל או בהתנהגות סילוק התביעות, יתכן ויגרמו לשינוי בעתודה.

5. מידע לגבי שינוי מהותי שנעשה באומדנים ובהנחות האקטואריות

בשנת 2016 שינתה החברה חלק מהאומדנים וההנחות בהם השתמשה בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות. לשינויים אלה היתה השפעה זהה על הרווח ועל התחייבויות החברה כמפורט להלן:

א. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי

בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן: "החוק") מוקנית למוסד לביטוח לאומי ("מל"ל") זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלת"ד ("זכות שיבוב"), כלומר המל"ל יכול לתבוע את חברות הביטוח בגין כספים אשר שילם או עתיד לשלם למבוטחיהן.

בחודש יולי 2014, מונתה ועדה בין משרדית לבחינה ועדכון של הנתונים המשמשים את ביטוח לאומי בבואו לחשב את גובה הערך המהוון של הקצבאות ששולמו לנפגעי תאונות עבודה ואת אופן היוון של אותן קצבאות, אשר נקבע בהתאם לתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("התקנות"), ואשר מבוססים על לוחות תמותה ושיעורי ריבית שלא עודכנו מאז שנת 1987.

בחודש מרס 2016 פורסמו מסקנות הוועדה כאמור הקובעות, בין היתר, כי יש לעדכן את התקנות הן לגבי מרכיב לוחות התמותה והן לגבי שיעור ההיוון (להלן - "ההמלצות"). כמו כן קובעות ההמלצות כי לאחר העדכון האמור יעודכנו התקנות ביום 1 בינואר, 2020 (להלן - מועד העדכון) ובכל ארבע שנים. יחד עם זאת, בכל תקופת עדכון השינוי לא יהיה יותר מ-1% ולא יאפשר ריבית שלילית. הוועדה ממליצה כי כל עוד לא נקבע אחרת, יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% הקבועים בתקנות הקיימות.

בחודש ספטמבר 2016 נדחה מועד כניסת התיקון האמור לעיל לתוקף בשנה אחת, ללא דחיה של מועד העדכון.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

5. מידע לגבי שינוי מהותי שנעשה באומדנים ובהנחות האקטואריות (המשך)

א. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי (המשך)

להערכת החברה, לאור תיקון התקנות, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המל"ל כנגד מבטחים בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה וכן יכול והדבר ישפיע גם על גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לנפגעים בתביעות נכות ומוות אחרות.

כתוצאה מהעדכון האמור בשיעור ההיוון, ביצעה החברה אומדן ראשוני בגין השפעת התיקון האמור ובהתאם הגדילה את ההפרשות להתחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי בשנת הדוח בסך של כ- 260 מיליוני ש"ח (בענף ביטוח רכב חובה בסך של כ- 213 מיליוני ש"ח לפני מס ובענפי חבויות אחרים בסך של כ- 47 מיליוני ש"ח לפני מס).

יודגש כי בשלב זה קיימת אי ודאות בקשר להשפעת התיקון האמור על התחייבויות החברה, שכן אין להן ביטוי של ממש בפסיקת בתי המשפט ולא בתשלומי התביעות הנוכחיים, ולפיכך ייתכן שהתפתחות התביעות בעתיד תהיה שונה משמעותית מאומדני החברה והיא תידרש לעדכן את הערכותיה בסכומים מהותיים בהתאם.

ב. שינויים בריביות

כתוצאה מהשינויים בעקום הריבית ופרמיית אי הנזילות והשפעתם על השווי ההוגן של הנכסים העומדים כנגד התחייבויות ביטוחיות, הגדילו חברות הביטוח המאוחדות בשנת הדוח את התחייבויותיהן הביטוחיות בסך של כ- 16 מיליון ש"ח לפני מס.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

7. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

1. פירוט הרכב ההשקעות לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר, 2016				
בש"ח לא	בש"ח צמוד למדד	בהצמדה אליו	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סה"כ
אלפי ש"ח				
1,603,223	-	229,221	1,832,444	מזומנים ושווי מזומנים
5,966,503	3,419,890	5,425,586	14,811,979	נכסים סחירים
877,118	3,365,384	2,091,170	6,333,672	נכסים בלתי סחירים
8,446,844	6,785,274	7,745,977	22,978,095	סך הכל הנכסים
ליום 31 בדצמבר, 2015				
בש"ח לא	בש"ח צמוד למדד	בהצמדה אליו	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סה"כ
אלפי ש"ח				
1,168,452	-	76,733	1,245,185	מזומנים ושווי מזומנים
4,780,777	3,776,626	5,626,744	14,184,147	נכסים סחירים
699,441	3,236,948	2,099,296	6,035,685	נכסים בלתי סחירים
6,648,670	7,013,574	7,802,773	21,465,017	סך הכל הנכסים

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

7. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2016				
AA	BBB	נמוך	לא	
ומעלה	עד A	מ - BBB	מדורג	(סה"כ **)
אלפי ש"ח				
3,906,393	-	-	-	3,906,393
1,654,508	670,814	37,164	27,587	2,390,073
2,182,306	1,098,016	9,350	619,974	3,909,646
7,743,207	1,768,830	46,514	647,561	10,206,112
136,654	278,613	-	-	415,267

נכסי חוב בארץ:

אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים - סחירים

נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים

סך הכל נכסי חוב בארץ

מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי (***)

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מדורג". נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

(***) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של החברה.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

7. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ (המשך)

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2015				
לא	נמוך	BBB	AA	
סה"כ (**)	מדרוג	מ - BBB	עד A	ומעלה
אלפי ש"ח				
3,584,132	-	-	-	3,584,132
2,633,455	60,989	4,751	832,384	1,735,331
3,806,902	453,204	-	1,064,236	2,289,462
10,024,489	514,193	4,751	1,896,620	7,608,925
471,207	-	-	331,661	139,546

נכסי חוב בארץ:

אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים - סחירים

נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים

סך הכל נכסי חוב בארץ

מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי

***

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם חברות הדירוג "מעלות" ו"מדורג". נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

(***) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של החברה.

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל

דירוג בינלאומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2016				
לא	נמוך			
סה"כ **	מדורג	מ - BBB	BBB	A ומעלה
אלפי ש"ח				
1,150,907	200,328	372,230	555,426	22,923

סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה S&P, Moody's ו-Fitch.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

באור 38: - ניהול סיכונים (המשך)

7. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל (המשך)

דירוג בינלאומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2015				
סה"כ (**)	לא מדורג	נמוך	BBB	A ומעלה
		מ - BBB		
		אלפי ש"ח		
1,368,975	251,006	430,362	641,893	45,714
סך הכל נכסי חוב בחו"ל				

(*) המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה S&P, Moody's ו-Fitch.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מרבי.

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

א. יתרות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

ההרכב:

ליום 31 בדצמבר, 2016

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות (*)
אלפי ש"ח	
-	155,500
-	14,495
6,553	819

נכסי חוב בלתי סחירים
חייבים ויתרות חובה
זכאים ויתרות זכות

ליום 31 בדצמבר, 2015

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות (*)
אלפי ש"ח	
-	210,437
8,375	425

נכסי חוב בלתי סחירים
זכאים ויתרות זכות

(*) להלן הרכב ההלוואות לחברות כלולות:

ליום 31 בדצמבר		מועד פרעון	% ריבית שנתית נקובה	מטבע ההלוואה	החברה
2015	2016				
אלפי ש"ח					
6,866	-	תוך שנה	יוריבור + 8%	יורו	Solangia LTD
53,536	-	5-7 שנים	יוריבור + 4.5%	יורו	Solangia LTD
-	6,180	עד תום שנת 2017	4%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
-	901	3-5 שנים	6%	דולר	MXR Development Ltd
25,246	19,445	4-6 שנים	יוריבור + 3%	יורו	River Development LTD Yatelsis
54,928	69,883	3-5 שנים	6%	דולר	Yatelsis Development LTD
38,001	29,528	עד תום שנת 2017	5.423%	ליש"ט	Surrey Street Limited Partnership
14,014	12,891	עד תום שנת 2017	12%	ליש"ט	Surrey Street Limited Partnership
3,030	2,762	מאי 2024	10%	יורו	MMZ Properties B.V.
14,816	13,910	ספטמבר, נובמבר 2024	10%	יורו	MMZ Properties Haarlem B.V.
210,437	155,500				

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ב. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות	
אלפי ש"ח		
-	12,683	רווחים מהשקעות והכנסות מימון
-	164	הכנסות ממתן שירותי ייעוץ
-	12,847	

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות	
אלפי ש"ח		
-	9,546	רווחים מהשקעות והכנסות מימון
-	324	הכנסות ממתן שירותי ייעוץ
-	9,870	

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות	
אלפי ש"ח		
-	35,851	רווחים מהשקעות והכנסות מימון
-	316	הכנסות ממתן שירותי ייעוץ
-	36,167	

נושאי משרה בקבוצה עשויים לרכוש, מידי פעם, חוזי ביטוח, חוזי השקעה או מוצרים פיננסיים אחרים שהונפקו על ידי הקבוצה וזאת בתנאי שוק ובמהלך העסקים הרגיל.

באור 39: יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2014		2015		2016	
סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים
אלפי ש"ח		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח	
21,241	7	22,436	7	28,952	8
(1,951)	3	(66)	3	-	-
19,290		22,370		28,952	

הטבות לטווח קצר

תשלומים מבוססי מניות
(ראה באור 34 לעיל)

(1) תנאי כהונתו והעסקתו של מר ערן גריפל, המכהן כיו"ר דירקטוריון החברה (עסקה עם בעל השליטה בהתאם לסעיף 270(4) לחוק החברות

ביום 4 בינואר, 2015, אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת התגמול ואישור הדירקטוריון מימים 23 ו- 26 בנובמבר 2014, בהתאמה) את תנאי כהונתו והעסקתו של ה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, כיו"ר דירקטוריון, בתוקף מיום 1 בדצמבר, 2014, למשך 3 שנים, בהתאם להוראות תיקון 16 וסעיף 275(א)(1) לחוק החברות. בהתאם להסכם ההעסקה, מר גריפל יהיה זכאי ל- 13 משכורות חודשיות בסך 125 אלף ש"ח, צמוד למדד שפורסם ביום 15 בנובמבר, 2014, הודעה מוקדמת של 180 יום; הפרשות פנסיוניות וסוציאליות כמקובל (לרבות קרן השתלמות ואי כושר עבודה) וכן, לתנאים נלווים נוספים כפי שנהוג לבעלי תפקיד בדרגת משרתו, לביטוח דירקטורים ונושאי משרה כמקובל לנושאי משרה בחברה ולכתבי התחייבות לשיפוי בחברה ובחברות הבנות בהן הוא מכהן. תנאי העסקתו של מר גריפל הינם בהתאם למדיניות התגמול של החברה. במקביל למינויו כיו"ר דירקטוריון החברה כאמור, התפטר מר גריפל מתפקידו כמנכ"ל חברה הבת מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, ואולם, ימשיך לכהן כדירקטור בחברה זו ובחברות בנות עיקריות נוספות בקבוצה כאמור לעיל. מר גריפל איננו מקבל גמול נוסף בגין כהונתו בתפקידים אלה, וימשיך לכהן בתפקידים האמורים, במקביל לכהונתו כיו"ר דירקטוריון החברה. עלות השכר ליו"ר הדירקטוריון, עמדה על סך של 2,267 אלפי ש"ח, סך של 2,530 אלפי ש"ח ו- 1,185 אלפי ש"ח לשנים 2016, 2015 ו-2014 בהתאמה (כאשר עלות שכרו של יו"ר הדירקטוריון בשנת 2014 הינה בגין כהונתו כמנכ"ל חברת הבת, מנורה מבטחים נדל"ן, בה סיים לכהן כמנכ"ל ביום 30 בנובמבר, 2014).

(2) תנאי כהונתו והעסקתו של מר ארי קלמן מנכ"ל החברה, המכהן גם כיו"ר דירקטוריון מנורה ביטוח

ביום 27 באוגוסט, 2003 אישרו דירקטוריון החברה והאסיפה הכללית, את תנאי כהונתו והעסקתו של מנכ"ל החברה, המכהן גם כיו"ר הדירקטוריון במנורה ביטוח, ה"ה ארי קלמן. לתקופה של 15 שנים החל מאוגוסט 2003 עם הודעה מוקדמת של 12 חודשים. לאחר המועד האמור, יחודש ההסכם לשנה בכל פעם אלא אם כן הודיע מי מהצדדים על אי חידושו. תנאי העסקתו של מנכ"ל החברה עולים בקנה אחד עם מדיניות התגמול של החברה בכפוף לסטיות לא מהותיות, וכן עם מדיניות התגמול של מנורה ביטוח, והינם בהתאם להוראות המעבר בחוזר גופים מוסדיים 2-9-2014, "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים" החל על החברה (להלן: "חוזר התגמול"), כמפורט להלן: על פי הסכם ההעסקה שבתוקף, זכאי המנכ"ל לשכר חודשי בסך 141 אלפי ש"ח, למענק שנתי מובטח בסך של 591 אלפי ש"ח (צמוד למדד יוני 2003), ללא הפרשות סוציאליות, ולתנאים נלווים כפי שנהוג למנהלים בדרגת משרתו. שכרו צמוד למדד בתוספת ריאלית של 1% לשנה, ואיננו כולל תגמול משתנה כלשהו. בנוסף, זכאי המנכ"ל, במקרה של סיום העסקה, להודעה מוקדמת של 12 חודשים. כמו כן, במקרה של סיום יחסי עובד מעביד (למעט במקרה של נסיבות פוטרת) יהא המנכ"ל המכהן זכאי לתוספת של 50% על מרכיב פיצויי הפיטורים שהיה מגיע לו על פי החוק בתוספת מרכיב פיצויי הפיטורים שיצטבר לזכותו בפוליסת ביטוח המנהלים שלו. בנוסף, במקרה של סיום יחסי עובד מעביד עקב פיטורים, יהיה זכאי המנכ"ל המכהן להמשך תשלום השכר והתנאים הנלווים לתקופה נוספת של 12 חודשים (מעבר לתקופת ההודעה המוקדמת האמורה לעיל) בתמורה להתחייבותו לאי תחרות במשך תקופה של שנתיים, וזאת כל עוד לא מתקיימים בין העובד לבין צד ג' כלשהו יחסי עובד-מעביד.

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(2) תנאי כהונתו והעסקתו של מנכ"ל החברה, המכהן גם כיו"ר דירקטוריון מנורה ביטוח (המשך)

במקביל ובנוסף להסכם ההעסקה אושרה תכנית מניות שעיקרה הקצאה של 4% ממניות מנורה ביטוח אשר הומרו, במהלך השנים, למניות החברה (ראה באור 34(ב)). יצוין, כי בחודש אוגוסט 2013, הבשילו מלוא המניות בהתאם לתכנית כאמור. נכון למועד זה, מחזיק מר קלמן ב- 1,719,034 מניות החברה, באמצעות נאמן, המהוות 2.72% מהונה המונפק והנפרע של החברה.

בחודש אוגוסט 2016, אישרה האסיפה הכללית של החברה עדכון למדיניות התגמול שלה (להלן: "מדיניות התגמול"). בהתאם לאמור בזימון האסיפה של החברה, מנכ"ל חברה, יהא זכאי לתנאי הכהונה שנקבעו בהסכם העסקתו כמפורט לעיל, אשר יחולו בכפוף למגבלות הקבועות בחוק לתגמול נושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016 (להלן: "חוק התגמול"), וזאת כל עוד לא יובא עדכון תנאי ההסכם לאישור בהתאם ובכפוף להוראות חוק התגמול. לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקרות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים. בהמשך לאמור, נשלחה הודעה למנכ"ל החברה, כי לאור העובדה שהסכם ההעסקה הקיים עימו יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבוע בסעיף 2(א) לחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון "קטימה" כך שהתגמול המשתלם לו, החל ממועד כניסת חוק התגמול לתוקף ביום 12 באוקטובר 2016 (להלן: "המועד הקובע"), לא יעלה על התקרה האמורה. יצוין, כי החברה ביצעה בדיקה לגבי התחייבויותיה בגין הסכמי העסקה שלה עובר לכניסת חוק התגמול לתוקף, ובהתאם הפרישה, ככל שהדבר נדרש.

תנאי העסקתו של המנכ"ל הינם בהתאם למדיניות התגמול של החברה, למעט לעניין המענק הקבוע (חלף מענק משתנה), גידול ריאלי בשכר (חלף הצמדה למדד בלבד), תשלום בגין הודעה מוקדמת ובמקרה של פיטורים (בשל התחייבות לאי תחרות) לתקופה מצטברת של 24 חודש (חלף תקופת הודעה מוקדמת והסתגלות מצטברת של 16 חודשים).

עלות השכר למר קלמן, המכהן כמנכ"ל החברה, עמדה על סך של 3,215 אלפי ש"ח, סך של 3,118 אלפי ש"ח ו-2,578 אלפי ש"ח לשנים 2016, 2015, ו-2014, בהתאמה. בנוסף, בשנת 2016 עודכנו סכומי הפרשות בגין הסתגלות בסך של כ- 5,102 אלפי ש"ח.

(3) תנאי כהונה של קרוב משפחה של איש מפתח ניהולי

בחודש מרס 2016, אישרו ועדת הביקורת ודירקטוריון מנורה ביטוח, בהתאמה, את תנאי כהונתו והעסקתו של מר מיכאל קלמן, בנו של מנכ"ל החברה ויו"ר מנורה ביטוח, כמשנה למנכ"ל ומנהל אגף אלמנטרי במנורה ביטוח, ובתוקף מחודש ינואר 2016. בהתאם להסכם ההעסקה, מר קלמן יהיה זכאי ל- 13 משכורות חודשיות בסך 65 אלף ש"ח, צמוד, מדי שנה, למדד המחירים לצרכן, ולהודעה מוקדמת של 90 יום; הפרשות פנסיוניות וסוציאליות כמקובל (לרבות קרן השתלמות ואי כושר עבודה) וכן, לתנאים נלווים נוספים כפי שנהוג לבעלי תפקיד בדרגת משרתו, ובכלל זה, תשלום חלף העמדת רכב צמוד, בסך חודשי של 7 אלפי ש"ח, וכן לכתב התחייבות לשיפוי ולביטוח דירקטורים ונושאי משרה כמקובל לנושאי משרה במנורה ביטוח. בנוסף, זכאי מר קלמן לתגמול משתנה תלוי ביצועים, בהיקף של 4 משכורות חודשיות ("מענק מטרה") עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם לתכנית תגמול השנתית ובכפוף לאישור האורגנים המוסמכים. תנאי העסקתו של מר קלמן הינם בהתאם למדיניות התגמול של מנורה ביטוח.

עלות השכר של מר קלמן עמדה על סך של 1,500 אלפי ש"ח, סך של 932 אלפי ש"ח ו-1,056 אלפי ש"ח לשנים 2016, 2015, ו-2014, בהתאמה.

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל

ביום 10 בספטמבר 2013, אישרה האסיפה הכללית של החברה מדיניות תגמול נושאי משרה בחודש אוגוסט 2016, אישרה האסיפה הכללית עדכון למדיניות התגמול של החברה. מדיניות התגמול העדכנית מתחשבת, בין היתר, במגבלות קוגנטיות הקבועות בחוק התגמול, כפי שיהיה מעת לעת. לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקרות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים. בהמשך לאמור, נשלחה הודעה למנכ"ל החברה, כמו גם למנהלים נוספים בקבוצה, כי לאור העובדה שהסכם ההעסקה הקיים עימם שבתוקף יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבועה בסעיף 2(א) לחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון "קטימה" כך שהתגמול המשתלם להם, החל ממועד כניסת חוק התגמול לתוקף, לא יעלה על התקרה האמורה. לפרטים נוספים אודות מדיניות תגמול נושא משרה בחברה, ראו דוח זימון אסיפה כללית מיום 6 ביולי 2016 (אסמכתא 01-076591-2016).

נושאי המשרה בגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות נושאי משרה המכהנים הן בחברה והן בחברות הבנות אשר הינן גופים מוסדיים, כפופים כאמור למדיניות התגמול אשר אומצה בחברות האמורות. יצוין, כי החברות הבנות פועלות לעדכון מדיניות התגמול, בהתאם לחוזרים, המתפרסמים בנושא זה, מעת לעת.

בחודש אפריל 2014, פורסם חוזר 2-9-2014, שעניינו מדיניות תגמול בגופים מוסדיים, החל, בין היתר, על החברות הבנות- מנורה ביטוח ומנורה פנסיה וגמל (להלן: "חוזר התגמול" ו"הגופים המוסדיים"), וזאת בהמשך לטיטוט החוזר בנדון שפורסמה ביום 25 בדצמבר 2013. תחילת החוזר החדש נקבעה ליום 1 ביולי 2014, למעט לגבי הסכמי תגמול שאושרו לפני תאריך פרסום טיטוט החוזר כאמור (להלן: "הוראת מעבר") אשר לגביהם תמשיך לחול במנורה ביטוח מדיניות התגמול שהיתה בתוקף עובר לפרסום החוזר וזאת, עד ליום 31 בדצמבר 2016 (להלן: "תקופת המעבר").

בהתאם, אישרו האורגנים המוסמכים בגופים המוסדיים, מדיניות תגמול עדכנית העונה לדרישות החוזר כמפורט להלן (להלן: "מדיניות התגמול"). במדיניות הוגדרו, בין היתר, המטרות והשיקולים המרכזיים בקביעת מדיניות התגמול, שעיקרם מניעת תמריצים שיעודדו נטילת סיכונים שאינם עקביים עם יעדי ארוכי הטווח של הגוף המוסדי, עם מדיניות ניהול הסיכונים שלו, ועם הצורך בניהול מושכל של כספי החוסכים באמצעותו; נקבעו עקרונות להתאמת תגמול לנושאי משרה ובעלי תפקיד מרכזי (כהגדרתם בחוזר) ועובדים המועסקים בפונקציות בקרה; נקבע יחס רצוי בין רכיב התגמול הקבוע לרכיב המשתנה לנושאי משרה; נקבעו טווחי שכר רצויים לנושאי משרה; נקבעו עקרונות להתאמה של רכיב משתנה, בין היתר, לסיכונים המהותיים בחברה; נקבעו עקרונות להגדרת תכנית מענקים שנתית לרבות עקרונות להגדרת תקציב המענקים, ככל שרלוונטי, תנאי סף לחלוקתו, עקרונות על פיהם יחושב המענק השנתי תוך התחשבות, בין היתר, גם ביעדי תשואה למבטחים ועמיתים ומנגנון דחיה של תשלום רכיב משתנה; נקבעו עקרונות ותקרות לתנאי סיום העסקה של בעל תפקיד מרכזי וכן כללים להשבה ו/או הפחתה של רכיב משתנה במקרים מסוימים.

מדיניות התגמול כאמור תחול על תגמול שיאושר החל ממועד אימוץ המדיניות על-ידי מנורה ביטוח, ואין בה כדי לפגוע בהתקשרויות קיימות, בכפוף להוראות המעבר שנקבעו בחוזר התגמול לעניין זה. מדיניות התגמול פורסמה במלואה באתר האינטרנט של מנורה ביטוח ומנורה פנסיה וגמל.

יודגש, כי החל משנת 2017, הסתיים תוקף הוראת המעבר, כהגדרתה לעיל, ולא חלה עוד הפרדה בין מדיניות התגמול לנושאי משרה שונים בגופים מוסדיים, בהתאם למועד חתימת הסכם ההעסקה עמם.

בחודש מרס 2016, אישרו וועדת הביקורת ודירקטוריון במנורה ביטוח, שינויים במדיניות התגמול של מנורה ביטוח שעיקרם התאמות לחוזר "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים- תיקון"

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל (המשך)

מיום 7 באוקטובר 2015 (מס' 2015-9-31) ("חוזר אוקטובר") לענין שכר יו"ר דירקטוריון, גמול דירקטור שאינו דח"צ, הגדרת "יחס ההכפלה" כמשמעו בחוזר אוקטובר, נשיאה בעלויות עובדים בקבוצה, קביעת "נזק חריג" כמשמעו בחוזר אוקטובר.

בחודש מאי 2016, אישרו וועדת הביקורת ודירקטוריון מנורה ביטוח, שינויים במדיניות התגמול של מנורה ביטוח שעיקרם עדכון תנאי הסף לחלוקת מענקים מנורה ביטוח כמפורט להלן, תוך ביטול סל המענקים המהווה סך הכל התקציב למענקים לנושאי משרה כפי שהיה נהוג עד שנת 2016, ושינוי אופן חישוב המענק האישי של נושאי המשרה, ביטול טווחי מענקי המטרה וקביעת תקרה למענקי מטרה לאוכלוסיות נושאי המשרה ובעלי תפקיד מרכזי השונים, פריסת תשלום המענק והפחתת מענק בשיקול דעת.

בחודש יולי 2016, אישרו וועדת הביקורת ודירקטוריון מנורה ביטוח, שינויים במדיניות התגמול של מנורה ביטוח שעיקרם התאמת מדיניות התגמול בחברה לחוק התגמול.

להלן פירוט בדבר שלבי יישום מדיניות התגמול של מנורה ביטוח לעניין הרכיב המשתנה:

שלב א' - בחינת עמידה ביעדי סף

תנאי הסף (תנאים מצטברים) לתשלום המענק בשנה מסוימת הינם:

1. עמידה ביעד הרווח הכולל לפני מס ומענקים של מנורה מבטחים החזקות, בנטרול אירועים חריגים (בכפוף לאישור ועדת הביקורת והדירקטוריון), בשיעור של 75% לפחות, לפי חישוב ממוצע משוקלל (כאשר לשנה בגינה משולם המענק השנתי יינתן משקל של 50%, לשנה שלפניה משקל 30% ולשנה שלפניה משקל של 20%).

2. השגת תשואת רווח כולל על ידי מנורה מבטחים החזקות (לפי רווח כולל המיוחס לבעלי המניות) בשיעור של 7% ומעלה בשנת המענק. בתשואה של עד 4%, לא ישולם המענק השנתי, ובשיעור תשואה שבין 4% ל- 7%, ישולם חלק יחסי של המענק השנתי, על בסיס ליניארי, כאשר ב- 4% תשואה ישולם 4/7 מהמענק השנתי המחושב בהתאם למדיניות, ב- 5% ישולם 5/7 מהמענק המחושב וכן הלאה.

3. תשואה ריאלית חיובית (לפחות בגובה האינפלציה) עבור החוסכים, לפי ממוצע משוקלל (כאשר לשנה בגינה משולם המענק השנתי יינתן משקל של 50%, לשנה שלפניה משקל 30% ולשנה שלפניה משקל של 20%), בהתאם לתיק משוקלל (ביחס לנכסים צבורים בתחילת השנה) של קרן ' שבניהול החברה והמסלול הכללי של "מבטחים החדשה" שבניהול מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ (בנטרול תשואה הנובעת מאג"ח מיועדות ו/או מאיזון אקטוארי).

במקרה של אי-עמידה בתנאי סף לתשלום המענק השנתי, יכול שישולם מענק בסך כספי מצטבר, שלא יעלה על 40% מסך מענקי המטרה של נושאי המשרה (סך התקציב). תשלום כאמור יבוצע בכפוף לעמידה של נושא המשרה בציון של 85% לפחות במדדים האישיים (ממוצע משוקלל כולל ציון הערכת מנהל). המענק השנתי כאמור לא יעלה על 75% ממענק המטרה של נושא המשרה, והינו כפוף לאישור ועדת הביקורת והדירקטוריון.

שלב ב' - חלוקת המענק לנושאי המשרה

לכל נושא משרה ובעל תפקיד מרכזי הכפופים למדיניות התגמול במנורה ביטוח נקבע פוטנציאל מענק (להלן: "מענק מטרה") עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים ומענק מקסימלי לעמידה עודפת (עד 150%) ביעדים (להלן: "טווח המענק"), והכל כנגזרת של מספר משכורות. נושאי המשרה והמנהלים ימדדו על ביצועים ברמות מדידה שונות - החברה, האגף או היחידה וביצועים אישיים על פי הערכת מנהל, בהתאם למשקלות שנקבעו, תוך אבחנה בין מנהל עסקי לבין מנהל יחידת מטה לבין פונקציות בקרה.

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל (המשך)

שלב ב' - חלוקת המענק לנושאי המשרה (המשך)

לכל נושא משרה נקבעו רמות המדידה, הרכיבים הרלוונטיים והמשקל לכל רכיב. המדדים שעל פיהם יחושב המענק השנתי לכל נושא משרה שייכלל בתכנית המענקים, אופן הגדרתם, חישובם ומשקלותיהם יוגדרו מידי שנה ויאושרו על ידי האורגנים המוסמכים במנורה ביטוח. המדדים שייקבעו יבוססו על ביצועים ברמות מדידה שונות, אשר ייתכן ויכללו - ביצועים ברמת החברה, האגף/היחידה וביצועים אישיים לרבות על פי הערכת מנהל, כאשר לכל מדד ייקבעו היעדים הרלוונטיים ומשקל אותו מדד בחישוב המענק. בכל מקרה, משקל מרכיב הערכת המנהל יהיה לא מהותי בהיקפו. המדדים לפיהם יחושב המענק עבור נושאי משרה שייכללו בתכנית המענקים, יהיו תלויים בעמידה בקריטריונים שנקבעו מראש; הקריטריונים יהיו ניתנים למדידה ומשקלם של משתנים פיננסיים, משתני שוק ומשתנים חשבונאיים, בסך המענק השנתי יהיה (ככל הניתן) גבוה מ-50%. על אף האמור, אפשר כי חלק לא מהותי מהמענק השנתי יוענק על פי קריטריונים שאינם ניתנים למדידה, בהתחשב בתרומתו של בעל נושא המשרה לחברה ולניהול כספי החוסכים באמצעותה (ככל שרלוונטי לתפקיד); היחס בין הקריטריונים לעיל ישקף את מאפייני התפקיד ותחומי האחריות של בעל התפקיד המרכזי כאמור; הערכת הביצועים לפי הקריטריונים תהא מבוססת על מדדי ביצוע, ובכללם מדדי ביצוע ארוכי טווח וכן על מדדי יחוס והשוואה; תקופת המדידה של מענק שנתי התלוי בתוצאות ניהול השקעות החברה או של כספי חוסכים באמצעותה תהא שלוש שנים; בעל תפקיד מרכזי שנקבעה לגביו תקופת מדידה ארוכה מתקופת העסקתו בחברה באותו תפקיד (או בתפקיד רלוונטי דומה), יימדד רק על תקופת העסקתו בחברה (או באותו תפקיד או בתפקיד רלוונטי דומה, לפי העניין).

המענק לכל בעל תפקיד מרכזי, יחושב כמכפלה של הציון המשוקלל של מדדי החברה, המדדים האישיים (אגף/יחידה) והערכת המנהל, בהתאם למשקלות שנקבעו בתוכנית המענקים השנתית, במענק המטרה של נושא המשרה.

מדיניות התגמול המלאה של הגופים המוסדיים מפורסמת באתר האינטרנט שלהם.

(ה) הטבות לצדדים קשורים ולבעלי עניין אחרים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2014		2015		2016	
מס' סכום	מס' אנשים	מס' סכום	מס' אנשים	מס' סכום	מס' אנשים
אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
2,128	8	2,142	8	2,005	8

דמי ניהול לשאינם מועסקים בחברה או מטעמה

הגמול הניתן לדירקטורים בחברה, למעט הגמול לה"ה ערן גריפל וגדליה דורון, מהווה את הגמול המירבי בהתאם לתקנות החברות (כללים) בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני, התש"ס - 2000, ובהתאם לדרגתה של החברה.

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל (המשך)

ה) הכנסות והוצאות מצדדים קשורים ומבעלי עניין

תנאי העסקאות עם צדדים קשורים

חלק מפעילותה הכספית והביטוחית של הקבוצה נעשה עם צדדים קשורים ובעלי עניין במהלך העסקים הרגיל ובמחירי שוק. במהלך שנת 2015, נערכו עסקאות ביטוח שונות במנורה ביטוח עבור נושאי משרה ובכלל זה עבור בעל השליטה וקרוביו. כל העסקאות הנ"ל נעשו במהלך העסקים הרגיל ובתנאי שוק המקובלים והינן גם בגדר "עסקאות זניחות" בהתאם לקריטריונים שקבע הדירקטוריון לעניין זה. יצוין, כי בהתאם להוראות סעיפים 117(א) ו- 117(א2) לחוק החברות, התשנ"ט-1999 ובהתאם לתקנון החברה, אישרה, ביום 22 בנובמבר 2015, ועדת הביקורת של מנורה ביטוח, ושל החברה, כי עסקאות כנ"ל בהיותן עסקאות במהלך העסקים הרגיל ובתנאי "שירים" (תנאים הניתנים באופן כללי לעובדי מנורה ביטוח) הינן בגדר סוג של עסקאות שאינן חריגות ואשר הטיפול בהן יעשה בהתאם לנהלי עסקאות בעלי עניין, ללא צורך באישור פרטני.

יצוין, כי בין החברה לחברות קשורות שלה או בין חברות קשורות של החברה לבין עצמן מתקיימות מעת לעת עסקאות מסוגים שונים, לרבות ערבויות, הסכמי ניהול ומתן שירותים, הלוואות והסכמי נשיאה בהוצאות. יתרות שטרם נפרעו לתום השנה אינן מובטחות ויישובן יעשה במזומן. לשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014 החברה לא רשמה כל הפרשה לחובות מסופקים בגין סכומים לקבל מצדדים קשורים.

עסקאות זניחות

בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970 (להלן: "תקנות הדיווח"). חלה על חברות ציבוריות חובת דיווח בקשר עם עסקאות עם בעל שליטה או בקשר לעסקאות עם אדם אחר שלבעל השליטה יש בהן עניין אישי (להלן: "עסקאות בעל שליטה"), גם לעניין עסקאות שאינן עסקאות חריגות כהגדרתן בחוק החברות, התשנ"ט-1999, זאת למעט עסקאות שנקבע בדוחות הכספיים האחרונים כי הינן זניחות וזאת בהתאם לתקנה 41 לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), תש"ע-2010. יצוין, כי לעניין חובת הגילוי בדוחות כספיים של חברות הביטוח בקבוצה חלות תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998, אשר לגביהן לא קיימת הוראת חוק מקבילה בדבר גילוי אודות עסקאות זניחות.

בימים 22 ו- 23 בנובמבר 2015, אשררו ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, בהתאמה, את הכללים והמבחנים להגדרת רף הזניחות לעניין עסקאות בעל שליטה, אשר יהיה משותף הן לעניין חובת הדיווח בהתאם להוראות הדין הרלבנטיות והן לעניין חובת הגילוי בדוחות הכספיים, כלהלן - עסקה של החברה וחברות מאוחדות וקשורות שלה (להלן: "חברה מוחזקת") עם בעל השליטה או עסקה עם אדם אחר שלבעל השליטה יש בה עניין אישי (להלן: "עסקה"), תחשב כעסקה זניחה, אם יתקיימו בה כל התנאים הבאים:

העסקה הינה במהלך העסקים הרגיל ואיננה עסקה חריגה, כמשמעות המונח בחוק החברות, התשנ"ט-1999.

השפעת העסקה על היחס הרלבנטי, כמפורט להלן, הינה בשיעור כמפורט לצידו, שיחושב על בסיס הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה שפורסמו טרום העסקה ובלבד שהשפעת העסקה או שוויה לא יעלו על סך של 5 מיליוני ש"ח:

יחס נכסים - היקף הנכסים נשוא העסקה (נכסים נרכשים או נמכרים) חלקי סך הנכסים - 1 פרומיל;

יחס התחייבויות - ההתחייבויות נשוא האירוע חלקי סך ההתחייבויות לרבות התחייבויות ביטוחיות - 1 פרומיל;

יחס הון עצמי - הגידול או הקיטון בהון העצמי חלקי ההון העצמי - 1 פרומיל;

יחס פרמיות - הפרמיות נשוא האירוע חלקי סך הפרמיות השנתיות במגזר הפעילות הרלוונטי (ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, בריאות, ביטוח כללי, שירותים פיננסיים וכדו'), כשהן מחושבות על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים - 1%;

יחס הכנסות משירותים שונים - היקף הכנסות נשוא האירוע חלקי סך ההכנסות השנתיות הממוצעות בשלוש השנים האחרונות, מחושבות על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים - 1 פרומיל;

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל (המשך)

(ה) הכנסות והוצאות מצדדים קשורים ומבעלי עניין (המשך)

עסקאות זניחות (המשך)

יחס הוצאות בגין שירותים שונים - היקף ההוצאות נשוא האירוע חלקי הוצאות הנהלה וכלליות (לפני יחס להוצאות רכישה ולהוצאות עקיפות ליישוב תביעות) השנתיות כשהן מחושבות על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים - 1 פרומיל;

יחס רווחים - הרווחים או ההפסדים המשוויכים לאירוע חלקי הרווח או ההפסד השנתי הכולל לתקופה (לרבות שינויים בקרנות הון) הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים - 1%.

מבלי לפגוע בצורך להעריך עבור כל אירוע שזניחות נבחנת, אילו מהמדדים לעיל הינם רלבנטיים, ייחשבו המדדים הבאים כרלבנטיים לעסקאות המפורטות להלן:

רכישת נכס - יחס נכסים;

מכירת נכס - יחס רווחים, יחס נכסים;

רכישה או מכירה של ביטוח או ביטוח משנה - יחס פרמיות;

עסקה למתן או קבלת שירותים - יחס הכנסות, יחס הוצאות, יחס רווחים (בהתאם לרווח הצפוי מהעסקה), לפי העניין.

במקרים בהם, לפי שיקול דעת נושא המשרה הרלבנטי בחברה, כל אמות המידה הנ"ל אינן רלבנטיות או ברות יישום לבחינת זניחותה של עסקה כאמור, תיבחן העסקה בהתאם לאמת מידה רלבנטית שתקבע על ידי החברה ובלבד שהיחס לא יעלה על שיעור של 1%.

במידה שמדובר בעסקה הנוגעת לחברה מוחזקת, בחינת הזניחות תעשה ביחס לפרמטרים הרלבנטיים לחברה המוחזקת, ואולם, עסקה של חברה מוחזקת אשר יש לסווגה כעסקה לא זניחה בחברה המוחזקת, עשויה להיות מסווגת כעסקה זניחה על פי אמות המידה הרלבנטיות ברמת החברה.

העסקה הינה זניחה גם מבחינה איכותית ביחס לפעילותה של הקבוצה. בחינת השיקולים האיכותיים של עסקה כאמור עשויה להוביל לכך שעסקה תסווג ככזו שאינה זניחה אף על פי שעל פי בחינה כמותית כנזכר לעיל, היא נמצאה כעסקה זניחה למשל (וכדוגמה בלבד) אם כרוכים בעסקה סיכונים, סיכויים ו/או חשיפות משמעותיות, או אם העסקה נתפסת כאירוע משמעותי על ידי הנהלת החברה.

לצרכי דיווח מיידי, תיבחן זניחותה של עסקה על בסיס העסקה המסוימת הבודדת. לצרכי דיווח במסגרת דוחות כספיים ותשקיפים, תיבחן זניחותה של עסקה על בסיס שנתי, תוך צירוף כלל עסקאות מאותו סוג עם הצד הרלבנטי או עם תאגידים בשליטתו.

עסקאות נפרדות, אשר מתקיימת ביניהן תלות כך שבפועל הינן חלק מאותה התקשרות יבחנו כעסקה אחת.

ועדת ביקורת ודירקטוריון החברה יבחנו את הצורך בעדכון מבחני הזניחות כאמור, מעת לעת, בשים לב לעסקאות מסוג זה בהן מתקשרת החברה ו/או החברות המוחזקות ובשל שינויים בהוראות דין רלבנטיות.

(ו) ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה

בחודש יוני 2015, באישור ועדת התגמול ודירקטוריון החברה מכוח תקנות החברות (הקלות בעסקאות עם בעלי עניין), התש"ס-2000 (להלן: "תקנות ההקלות"), אושרה התקשרות בפוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה, לרבות עבור בעל השליטה בחברה, ובחברות הבנות בקבוצה עד ליום 31 ביולי, 2016, בגבול אחריות כולל של 100 מיליוני דולר למקרה ולתקופה. גבול האחריות של הפוליסות מורכב מרובד כיסוי בסיסי, לכל אחת מחטיבות הקבוצה, בגבול אחריות של 15 מיליוני דולר, ומרובדי כיסוי נוספים במסגרת פוליסות "מטריה", לכלל החטיבות בקבוצה, בגבול אחריות כולל של 85 מיליוני דולר.

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל (המשך)

(ו) ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה (המשך)

בחודש אוגוסט 2016, באישור ועדת התגמול ודירקטוריון החברה מכוח תקנות ההקלות, אושר ההתקשרות בפוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה, לרבות עבור בעל השליטה בחברה, ובחברות הבנות בקבוצה, עד ליום 31 ביולי 2017, בגבול אחריות מצטבר לקבוצת מנורה מבטחים כולה בגובה של 110 מיליון דולר, המורכב מפוליסת בסיס בסך 15 מיליון דולר לחברה ולחברות הבנות שלה, וכיסוי משותף בפוליסת מטריה, לכלל החטיבות בקבוצת מנורה מבטחים בגבול אחריות כולל של 95 מיליון דולר נוספים. ראה דיווח מידי מיום 6 ביולי 2016 (אסמכתא: 2016-01-076204) מיום 18 באוגוסט 2016 (אסמכתא: 2016-01-106237).

(ז) הענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי נושאי משרה ודירקטורים

א. ביום 13 בנובמבר 2002, אישרה האסיפה הכללית של החברה, לאחר קבלת אישור הדירקטוריון, מיום 29 באוגוסט 2002, מתן כתב פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה בחברה, ובכללם בעל השליטה דאז, בכפוף להוראות חוק החברות. סכום השיפוי למקבלי השיפוי, במצטבר, לא יעלה על 25 מיליון דולר ארה"ב לנושא משרה ו- 30 מיליון דולר ארה"ב לאירוע, כולל סכום הביטוח שבפוליסת הביטוח. ראה גם דיווח מידי מיום 11 בספטמבר, 2002.

ב. ביום 24 בנובמבר, 2005 וביום 22 בינואר, 2007 אישרה האסיפה הכללית של החברה, לאחר קבלת אישור ועדת הביקורת (מימים 30 באוגוסט, 2005 ו- 29 בנובמבר, 2006) ואישור הדירקטוריון (מימים 30 באוגוסט, 2005 ו- 29 בנובמבר, 2006, בהתאמה), ואישורי האורגנים המוסמכים בחברות הבנות, לפי העניין, מתן כתב פטור והתחייבות לשיפוי לדירקטורים ונושאי משרה בחברה ובכללם בעל השליטה דאז וקרוביו, הגב' ניבה גורביץ' אשר כיהנה באותה עת כדירקטורית בחברה ומר ערן גריפל, המכהן כיום כיו"ר דירקטוריון החברה אשר הינם מבעלי השליטה בחברה, וכן מתן כתב פטור ושיפוי בחברות בנות של החברה, בהם הם כיהנו ו/או מכהנים כנושאי משרה. כתב הפטור שהעניקה החברה הינו בהתאם למגבלות שנקבעו לעניין זה בחוק החברות ואילו ההתחייבות לשיפוי מוגבלת לסך של 25 מיליון דולר לנושא משרה ול- 30 מיליון דולר לכלל מקבלי השיפוי באירוע בודד ובכל מקרה, לא יעלה השיפוי על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוח הכספי שלה ערב מתן השיפוי (להלן: "מגבלות סכומי השיפוי").

ג. ביום 5 בינואר 2012 אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת הביקורת ביום 21 בנובמבר 2011 ואישור הדירקטוריון בימים 24 בנובמבר, 2011 וביום 29 בדצמבר, 2011, וכן לאחר קבלת אישור האורגנים המוסמכים של מנורה ביטוח ושל מנורה פנסיה, לפי העניין) לתקן את תקנון החברה בעניינים שונים ובכלל זה, לעניין הרחבת החבויות ו/או ההוצאות בגין תהיה החברה רשאית להעניק שיפוי ו/או ביטוח לדירקטורים ונושאי משרה בנוגע להליכים מנהליים שונים בהתאם להוראות חוק ייעול הליכי אכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 וחוק הגברת האכיפה בשוק ההון (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011, ובהתאם אישרה –

(1) הענקת כתב שיפוי חדש, על ידי מנורה ביטוח, לה"ה ערן גריפל, קרובו של בעל השליטה בחברה דאז בגין כהונתו כדירקטור במנורה ביטוח (להלן בסעיף זה: "כתב השיפוי החדש"). כתב השיפוי החדש הינו בהתאם למגבלות סכומי השיפוי כמפורט בסעיף ב' לעיל. בכל מקרה, סכום השיפוי (נטו) לאחר הפחתות של תגמולי ביטוח ששולמו בגין אותו אירוע על פי פוליסות ביטוח נושאי משרה שרכשה החברה, לפי שיקול דעתה, אם רכשה, או בשל סכום השיפוי ששולם על ידי החברה בגין אותו אירוע מכוח כתבי שיפוי קודמים שהוענקו למר גריפל, לא יעלה, בכל מקרה, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוח הכספי שלה, ערב מתן השיפוי. כתב השיפוי החדש נועד להוסיף ולא לגרוע מכל כתב שיפוי קודם אשר הוענק (ככל שהוענק) לה"ה ערן גריפל, והכל בהתאם למותר על פי דין ואולם, סך התחייבויות מנורה ביטוח לשיפוי לא יעלה בסכום על האמור בכתב השיפוי החדש;

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל (המשך)

(ז) הענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי נושאי משרה ודירקטורים (המשך)

ג. (המשך)

(2) הענקת כתב שיפוי חדש לה"ה ערן גריפל, קרובו של בעל השליטה דאז, בגין כהונתו כמנכ"ל מנורה מבטחים נדל"ן. על פי כתב השיפוי החדש סכום השיפוי שבו תחוב החברה כלפי מר גריפל בגין אירוע אחד, יחד עם כל סכום שהינו זכאי לקבל ממי מהחברות הנמנות על קבוצת מנורה מכוח כתב שיפוי, בגין אותו אירוע, לא יעלה על 3 מיליון דולר. כמו כן, סכום השיפוי הכולל והמצטבר שבו תחוב החברה לכלל מקבלי השיפוי לאחר הפחתת תגמולי ביטוח ו/או סכומי שיפוי מצד ג' ששולמו למר גריפל ו/או לכלל מקבלי השיפוי ו/או עשויים היו להשתלם למר גריפל ו/או לכלל מקבלי השיפוי, לא יעלה בכל מקרה, לאירוע בודד ו/או במצטבר לאירועים שונים, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים שלה ערב מתן השיפוי. כתב השיפוי החדש נועד להוסיף ולא לגרוע מכל כתב שיפוי קודם אשר הוענק (ככל שהוענק) למר גריפל והכל בהתאם למותר על פי דין ואולם סך התחייבויות החברה לשיפוי לא תעלינה בסכומם על האמור בכתב השיפוי החדש;

(3) הענקת כתב שיפוי חדש לה"ה ערן גריפל, קרובו של בעל השליטה דאז בגין כהונתו כדירקטור במנורה מבטחים פיננסים. על פי כתב השיפוי החדש סכום השיפוי הכולל והמצטבר שבו תחוב החברה בגין אירוע אחד, יחד עם כל סכום מכוח כתב שיפוי שבו תחוב מי מהחברות הנמנות על קבוצת מנורה-מבטחים, בגין אותו אירוע לכלל נושאי המשרה לא יעלה על 30 מיליון דולר. סכום השיפוי שבו תחוב החברה כלפי מר גריפל בגין אירוע אחד, יחד עם כל סכום שהינו זכאי לקבל ממי מהחברות הנמנות על קבוצת מנורה מכוח כתב שיפוי, בגין אותו אירוע, לא יעלה על 3 מיליון דולר. כמו כן, סכום השיפוי הכולל והמצטבר שבו תחוב החברה לכלל מקבלי השיפוי לאחר הפחתת תגמולי ביטוח ו/או סכומי שיפוי מצד ג' ששולמו למר גריפל ו/או לכלל מקבלי השיפוי ו/או עשויים היו להשתלם למר גריפל ו/או לכלל מקבלי השיפוי, לא יעלה בכל מקרה, לאירוע בודד ו/או במצטבר לאירועים שונים, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים שלה ערב מתן השיפוי. כתב השיפוי החדש נועד להוסיף ולא לגרוע מכל כתב שיפוי קודם אשר הוענק (ככל שהוענק) למר גריפל והכל בהתאם למותר על פי דין ואולם סך התחייבויות החברה לשיפוי לא תעלינה בסכומם על האמור בכתב השיפוי החדש;

(4) הענקת כתב שיפוי לה"ה ערן גריפל, קרובו של בעל השליטה דאז, בגין כהונתו כיו"ר דירקטוריון מבטחים פנסיה וגמל. על פי כתב השיפוי, היקף השיפוי אשר יינתן לכל נושאי המשרה במבטחים פנסיה וגמל לא יעלה על 20 מיליון דולר, ובכל מקרה לא יעלה על 25% מההון העצמי של מבטחים פנסיה וגמל ערב מתן השיפוי. כתב השיפוי נועד להוסיף ולא לגרוע מכל כתב שיפוי קודם אשר הוענק (ככל שהוענק) לה"ה ערן גריפל והכל בהתאם למותר על פי דין ואולם, סך התחייבויות מנורה ביטוח לשיפוי לא יעלה בסכום על האמור בכתב השיפוי החדש.

ד. ביום 4 בינואר 2015, וכחלק מאישור תנאי העסקתו של ה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, כיו"ר דירקטוריון החברה, אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת התגמול ואישור הדירקטוריון, מימים 23 בנובמבר, 2014 ו- 26 בנובמבר, 2014, בהתאמה), מתן כתבי התחייבות לשיפוי מהחברה ומהחברות הבנות שלה בהן הוא מכהן כדירקטור (מנורה ביטוח; מבטחים פנסיה וגמל, מנורה נדל"ן ומנורה פיננסיים), בנוסחים המקובלים ליתר נושאי המשרה בחברות, כמפורט לעיל.

באור 39: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ד. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(5) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל (המשך)

(ז) הענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי נושאי משרה ודירקטורים (המשך)

ה. ביום 4 באוגוסט, 2015, אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת התגמול ואישור הדירקטוריון, מימים 21 ביוני, 2015 ו- 29 ביוני, 2015, בהתאמה) -

(1) הענקת כתב פטור לה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, המכהן כיו"ר דירקטוריון החברה. כתב הפטור זהה לזה שהוענק ליתר חברי הדירקטוריון ונושאי המשרה בחברה. בהתאם לכתב הפטור ובכפוף להוראות סעיפים 259 ו-263 לחוק החברות, וכל הוראת דין שתבוא במקומם, החברה התחייבה לפטור את מר גריפל מכל אחריות כלפיה, כולה או מקצתה, בשל נזק עקב הפרת חובת הזהירות כלפיה, במידה המרבית המותרת, למעט בשל הפרת חובת זהירות בחלוקה, כהגדרת המונח בחוק החברות. כמו כן, כתב הפטור אינו כולל פטור למר גריפל מאחריותו כלפי החברה על החלטה או עסקה שלבעל השליטה או לנושא משרה בחברה יש בה עניין אישי;

(2) הענקת כתב שיפוי לה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, המכהן כיו"ר דירקטוריון החברה. כתב השיפוי שהוענק זהה לזה שהוענק ליתר חברי דירקטוריון ונושאי המשרה בחברה. בהתאם לכתב השיפוי ובכפוף להוראות הדין, התחייבה החברה לשפות את מר גריפל בשל כל חבות או הוצאה, שתוטל עליו ו/או שיוציא עקב פעולות שעשה (לרבות פעולות שנעשו לפני תאריך מתן כתב השיפוי) כאמור לעיל ו/או שיעשה, בתוקף היותו נושא משרה בחברה, הקשורות, במישרין או בעקיפין, לאחד או יותר מסוגי האירועים המפורטים בכתב השיפוי או כל חלק מהם או כל הקשור בהם. יצוין, כי סכום השיפוי (נטו) הכולל שתשלם החברה לכל נושאי המשרה בחברה, במצטבר, על פי כל כתבי השיפוי שהוצאו ויוצאו לנושאי המשרה על ידי החברה לא יעלה, בכל מקרה, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוח הכספי שלה ערב מתן השיפוי;

(3) הענקת כתבי פטור ושיפוי לה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, בחברות הבנות של החברה בהם מכהן ו/או יכהן מר גריפל, בכפוף לאישור מתן כתבי פטור ושיפוי, כאמור, על ידי האורגנים המוסמכים לכך בחברות הבנות האמורות.

(4) הענקת כתבי פטור מאחריות והתחייבות לשיפוי לדירקטורים המכהנים בחברה;

(5) הענקת כתב פטור לה"ה ארי קלמן, המכהן כמנכ"ל החברה. כתב הפטור שהוענק זהה לזה שהוענק ליתר חברי דירקטוריון ונושאי המשרה בחברה. בהתאם לכתב הפטור ובכפוף להוראות סעיפים 259 ו-263 לחוק החברות, וכל הוראת דין שתבוא במקומם, החברה התחייבה לפטור את מר קלמן מכל אחריות כלפיה, כולה או מקצתה, בשל נזק עקב הפרת חובת הזהירות כלפיה במידה המרבית המותרת למעט בשל הפרת חובת זהירות בחלוקה, כהגדרת המונח בחוק החברות. כמו כן, כתב הפטור אינו כולל פטור למר קלמן מאחריותו כלפי החברה על החלטה או עסקה שלבעל השליטה או לנושא משרה בחברה יש בה עניין אישי;

(6) הענקת כתב שיפוי לה"ה ארי קלמן, המכהן כמנכ"ל החברה. כתב השיפוי שהוענק זהה לזה שהוענק לחברי דירקטוריון וליתר נושאי המשרה בחברה. בהתאם לכתב השיפוי ובכפוף להוראות הדין, התחייבה החברה לשפות את מר קלמן בשל כל חבות או הוצאה, שתוטל עליו ו/או שיוציא עקב פעולות שעשה (לרבות פעולות שנעשו לפני תאריך מתן כתב השיפוי) כאמור לעיל ו/או שיעשה, בתוקף היותו נושא משרה בחברה, הקשורות, במישרין או בעקיפין, לאחד או יותר מסוגי האירועים המפורטים בכתב השיפוי או כל חלק מהם או כל הקשור בהם. יצוין, כי סכום השיפוי (נטו) הכולל שתשלם החברה לכל נושאי המשרה בחברה, במצטבר, על פי כל כתבי השיפוי שהוצאו ויוצאו להם על ידי החברה לא יעלה, בכל מקרה, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים שלה ערב מתן השיפוי;

(7) אישור הענקת כתבי פטור ושיפוי לה"ה ארי קלמן, בחברות בנות של החברה בהם מכהן ו/או יכהן מר קלמן, בכפוף לאישור מתן כתבי פטור ושיפוי, כאמור, על ידי האורגנים המוסמכים לכך בחברות הבנות האמורות.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות

א. תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות

בשנים האחרונות ניכר גידול משמעותי בהיקף הבקשות לאישור תובענות ייצוגיות המוגשות נגד הקבוצה ובכמות התובענות שהוכרו כייצוגיות. זאת, כחלק מגידול כללי של בקשות לאישור תובענות כייצוגיות בכלל, לרבות כנגד חברות העוסקות בתחומי העיסוק של הקבוצה, אשר נובע בעיקרו מחקיקת חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006 ("חוק תובענות ייצוגיות"). מגמה זו מגדילה באופן מהותי את פוטנציאל החשיפה של הקבוצה להפסדים במקרה של אישור תביעה כייצוגית כנגדה.

בקשה לאישור תובענה כייצוגית ניתן להגיש בתביעה מהסוג כמפורט בחוק האמור או בעניין שנקבע בהוראת חוק מפורשת אחרת כי ניתן להגיש בגינה תובענה ייצוגית. יצוין, כי החל משנת 2006, ההגדרה של תביעה שבגינה ניתן להגיש בקשה לאישורה כייצוגית כלפי חברות הקבוצה, הינה הגדרה רחבה הכוללת כל עניין שבין חברה ללקוח, בין אם הצדדים התקשרו בעסקה ובין אם לאו. על מנת שבקשה לאישור תובענה ייצוגית תאושר על התובע הייצוגי להוכיח, בין היתר: (1) קיומה של עילת תביעה אישית (2) כי העילה מבוססת דיה כדי כך שמתקיים סיכוי לכאורה לזכיית התובע בתביעתו (3) כי עילת התביעה מעוררת שאלה מהותית של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה המיוצגת וקיימת אפשרות סבירה שהשאלות המשותפות יוכרעו לטובת הקבוצה (4) התובענה הייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת לבירור המחלוקת (5) התאמת התובע ובא כוחו לייצג את הקבוצה המיוצגת.

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות מוגשות באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות. ההליך הדיוני בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות נחלק לשני שלבים עיקריים: ראשית, שלב הדיון בבקשה לאישור התובענה כייצוגית ("בקשת האישור" ו- "שלב האישור", בהתאמה). במידה ובקשת האישור נדחת באופן חלוט - תם שלב הדיון ברמה הייצוגית. על החלטה בשלב האישור ניתן להגיש בקשת רשות ערעור לערכאות הערעור. בשלב השני, במידה ובקשת האישור מתקבלת, תתברר התובענה הייצוגית לגופה ("שלב התובענה כייצוגית"). על פסק דין בשלב התובענה כייצוגית ניתן להגיש ערעור לערכאות הערעור.

במסגרת המנגנון לפי חוק תובענות ייצוגיות קיימים, בין היתר, גם הסדרים ספציפיים לעניין הסכמי פשרה, הן בשלב האישור והן בשלב התובענה כייצוגית, וכן הסדרים לעניין הסתלקות התובע מבקשת האישור או מהתובענה הייצוגית.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות אשר בהם, להערכת ההנהלה, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות תתקבלנה וההליך ידחה (לגופו או, במקרה של תובענה ייצוגית, ידחה בית המשפט את אישורה כייצוגית), לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים. בהליכים אשר בהם, יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות, כולן או חלקן ידחו, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על ידי החברה ו/או החברות המאוחדות. בהליכים אשר מצויים בשלב ראשוני ולא ניתן להעריך את סיכויי ההליך, לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים (ראה סעיף א' 1' ס"ק 7-35, סעיף א' 2' ס"ק 1-5 וסעיף א' 3' ס"ק 1-2 להלן). במקרה בו, במי מההליכים יש לחברה ו/או לחברות מאוחדות נכונות לפשרה, נכללה הפרשה בגובה הנכונות לפשרה, וזאת אף אם יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות תתקבלנה או שההליך מצוי בשלב ראשוני שבו לא ניתן להעריך את סיכויי ההליך.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המתוארות בסעיף א' 1' ס"ק 1-6, להלן, אשר אושרו כייצוגיות על ידי בית המשפט המחוזי, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על ידי החברה ו/או החברות המאוחדות, אלא אם להערכת ההנהלה, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות בתביעה לגופה תתקבלנה והתובענה, אף אם תנוהל כתובענה ייצוגית, תידחה.

יצוין, כי לעניין באור זה, תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית תיחשב כמהותית אם הסכום הנתבע בה, עולה על סך של 15 מיליוני ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות:

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
1.	01/2008 מחוזי - ת"א	מבוטחים בביטוח חיים נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	הטענה הינה גבייה ביתר ושלא כדין לכאורה של מרכיב תשלום בפוליסות המכונה "תת שנתיות". עילות תביעה: הפרת הוראות הדין הרלבנטיות, חוסר תום לב ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים מבוקשים: החזר סכום התת שנתיות שנגבה שלא כדין, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן.	כל מבוטח אשר נגבה ממנו בגין מרכיב תשלום בפוליסות המכונה "תת שנתיות", בנסיונות ובסכום החורגים מהוראות הדין.	ביום 19 ביולי 2016, החליט בית המשפט המחוזי לאשר את התובענה כתובענה ייצוגית. עילת התביעה העיקרית שאושרה היא עשיית עושר ולא במשפט, תוך דחיית עילות נטענות נוספות. הסעד המבוקש הינו החזר הסכומים שנגבו שלא כדין בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה וצו עשה המורה לנתבעת לתקן את התנהלותה. ביום 26 בספטמבר 2016, הגיש התובע ערעור לבית המשפט העליון בדבר דחיית הטענה הפרטנית כנגד חלק מהמשיבות (ובכללן מנורה ביטוח), שעניינה גביית "תת שנתיות" בשיעור העולה (לפי הטענה) על המותר בדין. הערעור, כאמור, מצוי בשלב הסיכומים. ביום 3 בנובמבר 2016, הגיש המבקש כתב תביעה מתוקן. ביום 15 בדצמבר 2016, הגישה מנורה ביטוח בקשת רשות ערעור על ההחלטה לאשר את התובענה כייצוגית. ביום 8 בינואר 2017, הגישו המשיבות כתב הגנה.	כ- 2.3 מיליארד ש"ח, בגין תקופה של 7 השנים האחרונות. מתוכם יוחסו למנורה ביטוח 229 מיליון ש"ח.

(1) תאריך הגשת התובענות והבקשות הינו התאריך המקורי בו הוגשו. הערכאה המצוינת הינה הערכאה בה הוגש ההליך במקור.

(2) מבוסס על הקבוצה אותה ביקש התובע לייצג לפי כתב התביעה, המהווה בסיס לאומדן סכום התובענה.

(3) סכום התביעה המפורט לעיל הינו הסכום שהוערך ע"י התובע בעת הגשת התובענה. הסכומים הנקובים בתובענות מוערכים ע"י התובע בהתאם לאומדנים של הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג. ישנן תובענות בהן התובע לא נקב בסכום תביעה, ועל כן לא צוין. ככל וצוין על ידי התובע סכום שיוחס לחברה, קיימת התייחסות מפורשת.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
2.	04/2008 בי"ד אזורי לעבודה י-ם	מבוטחות בביטוח חיים נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	הפליה לרעה לכאורה של נשים במסגרת פוליסות "ביטוחי מנהלים" וזאת על ידי הענקת גמלא חודשית נמוכה לנשים מבוטחות, בהגיען לגיל פרישה, מזו שמקבל מבוטח זכר בעל נתונים זהים, בנימוק כי תוחלת החיים של נשים גבוהה יותר אך גביית פרמיית "ריסק" בשיעור זהה לזה שנגבה מהגברים, על אף ששיעורי התמותה הנמוכים יותר של נשים. עילות תביעה: הפליה אסורה מאחר והנתבעת מבחינה בין המגדרים כאשר ההבחנה פועלת לטובתה. סעדים מבוקשים: קביעה כי: (א) ההפליה בה נהגת הנתבעת, לפי הטענה, מנוגדת לדין, וכל הוראה בפוליסה ו/או כל פעולה מכוחה של הפליה זו - בטלות ומבוטלות; (ב) 1) השוואת מקדמי הגמלא למבוטחת אישה לאלה הנוהגים למבוטח גבר באותו גיל. או 2) הפחתה של סכומי הריסק שנגבו מהתובעת בפוליסה נשוא התובענה כאשר הסכומים שיופחתו יצורפו לסכומי הצבירה לחיסכון של חברי הקבוצה המיוצגת. כמו כן, התובעת מבקשת מבית הדין להתיר פיצול סעדים כך שניתן יהיה לתבוע בנפרד את הפיצוי ללא הוכחת נזק כקבוע בחוק איסור הפליה.	כלל הנשים העובדות שיש להן פוליסות ביטוח אצל הנתבעת, ואשר בחישוב פרמיית הריסק שלהן לא נעשתה אבחנה בין תעריפי נשים לתעריפי גברים.	ביום 17 באוגוסט, 2014, החליט ביה"ד האזורי לעבודה לאשר את התובענה כייצוגית ואת הקבוצה, תוך החלטה גם על נשים שאינן עובדות אך ברשותן פוליסת ביטוח בתקופה הרלוונטית. ביום 3 בדצמבר 2014, הוגשה בקשת רשות ערעור על ההחלטה לבית הדין הארצי לעבודה אשר קבע כי הערעור מצריך תשובה מצד המשיבות, ובתוך כך הורה לתובעת להגיש תשובה. ביום 16 באפריל 2015, קבע בית הדין הארצי, כי יש מקום ליתן רשות ערעור ולקיים דיון בפני מותב. ביום 23 בפברואר, 2016, החליט ביה"ד לבקש עמדת הפיקוח בנוגע לתובענה. ביום 22 בדצמבר 2016, ניתנה עמדת הממונה, לפיה הוא מתנגד לבקשת האישור ובעד קבלת הערעור.	מאות מיליוני ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
3.	04/2009 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח בריאאות נ' מנורה ביטוח.	הטענה בתובענה היא שבפוליסות ביטוח בריאות בהן המבוטח בחר שלא לתבוע את הפוליסה ולקבל את מחצית ערכו של "טופס 17" הנתבעת עורכת חישוב של תגמולי הביטוח, באופן המפחית את סכום התגמולים המגיע לתובעת ולחברי הקבוצה. עילות התביעה: הטעיה והפרת חוזה הביטוח בניגוד לדין. סעדים מבוקשים: השבת תגמולי ביטוח לחברי הקבוצה וצו המחייב את הנתבעת לפעול מעתה ואילך בהתאם לפרשנות התובעת את הפוליסה.	כלל המבוטחים בביטוח בריאות שעברו ניתוח אלקטיבי שבעלויותיו נשאה קופת החולים בה הם חברים, ולא הנתבעת.	ביום 16 באוגוסט, 2012 אישר בית המשפט את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית בעילה של הפרת חוזה. ביום 4 בפברואר, 2013 החליט ביהמ"ש העליון לדחות את בקשת רשות הערעור שהגישה מנורה ביטוח תוך קביעה כי שמורות לה כל טענותיה, היה ויוגש ערעור על פסק הדין הסופי. ביום 4 באפריל, 2013, הוגש כתב תביעה מתוקן ע"י התובעת, בהמשך לכך, הגישה מנורה ביטוח כתב הגנה. ביום 8 במאי, 2016 ניתן פסק דין הדוחה את התובענה. ביום 23 ביוני 2016, הגישה התובעת ערעור לבית המשפט העליון על החלטת בית המשפט המחוזי לדחות את התובענה.	סכום העולה על 10 מיליון ש"ח.
4.	04/2010 מחוזי - מרכז	מבוטחים בביטוח חיים ובריאאות נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	הטענה העיקרית בתובענה הינה שבעת ביטול הביטוח, מכל סיבה שהיא, המשיבות גובות פרמיות עודפות שלא כדין ממבוטחים. כמו כן, לפי הטענה בעת ביצוע החזר פרמיה של החלק היחסי שנגבה ביתר, ההחזר מבוצע בערכים נומינליים. עילות תביעה: הפרות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח, חוסר תום לב, הטעיה, מצג שווא, ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים מבוקשים: החזר סכום הפרמיות עודפות שנגבו שלא כדין ו/או שלא הוחזרו שלא כדין ו/או של הפרשי שערך שלא שולמו לכאורה לחברי הקבוצה, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כמתואר בתובענה.	כל מי שהוא ו/או שהיה מבוטח אצל מי מבין המשיבות בפוליסת ביטוח כלשהיא (למעט פוליסת ביטוח רכוש) או יורשו של מבוטח כאמור ופוליסת הביטוח הופסקה מסיבה כלשהיא בין אם עקב ביטולה על ידי המבוטח ובין אם עקב קרות אירוע ביטוח.	ביום 23 ביוני, 2015, אישר בית המשפט את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית לגבי חלק מהעילות והסעדים שנתבקשו. ביום 29 בספטמבר 2016, הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה	כ- 225 מיליון ש"ח לכלל המשיבות.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
5.	04/2011 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח חיים נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	גביית כספים, ללא כל עיגון בהסכם בין הצדדים, המהווים לטענת התובעים שיעור נכבד מן הפרמיה המשולמת על ידי המבוטח והמכונים "גורם פוליסה" ו/או "דמי ניהול אחרים". עילות תביעה: הטעיית לקוחות הן בשלב הטרם חוזי והן בשלב החוזי; הפרה של הוראות הדין ובפרט של חוק הפיקוח והתקנות מכוחו; חוסר תום לב; התעשרות שלא כדין; הפרת הסכם; הפרת חובת חקוקה; תנאי מקפח בחוזה אחיד. סעדים מבוקשים: תשלום סכום פיצוי/השבה השווה לסכום גורם הפוליסה שנגבה מחברי הקבוצה המיוצגת בפועל, בצירוף 85% מהתשואה שנמנעה מהם ביחס לסכום זה בשל כך שנוכה מן הפרמיה ולא הושקע בעבורם ולאור זכאותה של חברת הביטוח ל- 15% מהתשואה; מתן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את הדרך בה הן נוהגות בכל הקשור בגביית "דמי ניהול אחרים" ו/או "גורם פוליסה".	כל מי שהוא מבוטח של המשיבות בפוליסות ביטוח חיים משולבות חיסכון שנערכו בין השנים 1982 – 2003, ושנגבה ממנו סכום כלשהו כ"גורם פוליסה" ו/או כ"דמי ניהול אחרים".	ביום 10 ביוני, 2015, הוגש הסדר פשרה על ידי הצדדים, לאישור בית המשפט ("הסדר הפשרה"). ביום 11 ביוני, 2015 הורה בית המשפט על מינוי בודק להסדר הפשרה ועל קבלת התביעות היועץ המשפטי לממשלה להסדר. ביום 18 באוקטובר, 2015, ובהמשך להגשת חוות דעת הבודק והתנגדות שהוגשה להסדר הפשרה, התקיים דיון בו הביע בית המשפט עמדתו הראשונית לפיה נטייתו הברורה הינה שלא לאשר את ההסדר כפי שהוגש ותוך שהוא ממליץ לצדדים לשפר את תנאי ההסדר באופן משמעותי, בית המשפט ציין כי לאחר קבלת עמדת הנתבעות ועמדת בא כח היועץ המשפטי לממשלה, תינתן החלטה ביחס להסדר הפשרה וככל שיידחה ביחס לבקשות האישור. ביום 25 בפברואר, 2016, הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה. ביום 21 באפריל, 2016 הגישו הנתבעות תגובתן לעמדת היועץ המשפטי לממשלה ולהצעת בית המשפט. ביום 21 בנובמבר, 2016, דחה בית המשפט את הסדר הפשרה וכן אישר באופן חלקי את התובענה כייצוגית. ביום 12 בינואר, 2017, הגישו המבקשים כתב תביעה בתובענה הייצוגית. לפרטים נוספים, ראה דיווחים מיידים של החברה מיום 11 ביוני, 2015, מיום 19 באוקטובר, 2015 מיום 28 בפברואר, 2016, ומיום 22 בנובמבר 2016 (אסמכתאות: 2015-01-045768, 2015-01-137070-2016-01-035551 ו-2016-01-080712).	סך של כ- 254 מיליוני ש"ח מתוך סך כולל של כ-2.3 מיליארד המיוחס לכלל המשיבות.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
6.	06/2011 מחוזי - מרכז	מבוטח נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	עיכוב תשלום תגמולי ביטוח, בשל עיקול או צווי כינוס או זכויות אחרות כלשהן של צדדים שלישיים, בערכים נומינליים ללא שיערוך וללא שהן משיבות למבוטחים הזכאים לתגמולי ביטוח את הפירות שנצמחו על אותם כספים. עילות תביעה: עשיית עושר ולא במשפט. סעד מבוקש: תשלום הפרשי הצמדה וריבית בגין תקופת העיכוב.	כל מי ששולמו לו תגמולי ביטוח שלוש שנים לפני מועד הגשת התובענה הנ"ל לאחר עיכוב מחמת עיקול ושולמו בערך נומינלי ללא הפרשי הצמדה וריבית בגין תקופת העיכוב.	ביום 12 בדצמבר, 2012, אישר בית המשפט את הבקשה כתובענה ייצוגית, תוך שהוא קובע כי יש להגביל את הקבוצה הרלבנטית לתובענה כך שתתייחס רק לזכאים שעילת תביעתם קמה שלוש שנים לפני מועד הגשת התובענה כנ"ל. עילות התביעה בגין אושרה התובענה היא זכותם של חברי הקבוצה לקבלת הפרשי הצמדה וריבית המייצגים את טובת ההנאה שהפיקו הנתבעות בתקופת העיכוב בשל העיקול. בהמשך להודעת ב"כ התובע הייצוגי הופסקו הליכי הגישור ובית המשפט הורה על הגשת כתב הגנה וכתב תשובה על ידי הצדדים. התובענה מצויה בשלב ההוכחות. ביום 13 באוקטובר 2016, הגישו הצדדים הסכם פשרה לאישור בית המשפט.	כ- 43 מיליון ש"ח מתוך סך כולל של כ- 350 מיליון ש"ח, המיוחס לכלל הנתבעות.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

1א. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
7.	12/2012 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	טענה להפליה בשל כך שהמשיבות מסווגות, לכאורה בניגוד להוראות הדין, כלי רכב מסוג הפנאי-שטח והמיני-וואנים אשר יוצרו עד שנת 2007 ("כלי הרכב"), מועד כניסתה לתוקף של הרפורמה בענף רישוי הרכב, כרכבים מסחריים מסוג N-1 ולא כרכבים פרטיים מסוג M-1. בנוסף נטען, כי ביחס לרכבים שייצרו לאחר כניסת הרפורמה לתוקף, כלומר החל משנת 2008 ואילך, שינו המשיבות את התנהלותן וכלי רכב אלו מבוטחים על ידן ככלי רכב פרטיים. עילות תביעה: עילת ההשבה; עשיית עושר ולא במשפט; הפרת חובות חקוקות לפי חוק הפיקוח וחוזר ביטוח בעניין נושא התובענה דנן; חוסר תום לב ואי גילוי נאות; הטעיה; דוקטרינת הציפיות הסבירות; עוולת הרשלנות הכללית; התנהלות קרטליסטית. סעדים מבוקשים: להצהיר כי הסכומים שנגבו מחברי הקבוצה בגין פוליסות ביטוח בהן סווגו רכבים פרטיים כרכבים מסחריים נגבו שלא כדין ולהורות לנתבעות להשיבם בתוספת הפרשי הצמדה וריבית; מתן כל סעד אחר כפי שנראה לבית המשפט לנכון לעשות בנסיבות העניין; ותשלום גמול למבקשים בשיעור של 5% מסכום ההשבה ושכר טרחה לבאי כוחם בשיעור של 15% מהסכום האמור.	מבוטחים אשר התקשרו בחוזה לביטוח רכב בביטוח חובה ו/או רכוש, מיום 9 בינואר, 2007, אשר ברישיון הרכב שברשותם ו/או היה ברשותם במועד הרלוונטי, מופיע הסיווג M-1, ואשר נגבתה מהם פרמיית ביטוח בהתאם לסיווג רכבם ככלי רכב מסחרי.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תשובתה לבקשה. הצדדים ממתינים להחלטת בית המשפט בבקשת האישור.	כ-72 מיליון ש"ח.
8.	02/2013 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' שומרה ביטוח.	התובענה דומה בעיקרה, מבחינת עילות וסעדים, לתובענה שהוגשה כנגד מנורה ביטוח, כמפורט בסעיף 7 לעיל.	ראה פירוט בסעיף 7 לעיל.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח הגישה תשובתה לבקשה. הצדדים ממתינים להחלטת בית המשפט בבקשת האישור.	כ-33 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
9.	04/2014 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח.	גביית דמי ביטוח ביתר ושלא כדין בגין הצמדה לא סימטרית של דמי הביטוח למדד, רק בעליית המדד ולא כאשר המדד יורד מתחת למדד הבסיס. עוד נטען, כי המשיבה נוקבת במדד בסיס נמוך ממדד הבסיס שאמור להיות וכי ערכי מדד הבסיס שבפירוט החיובים שונים מאלו שבהם נוקבת מנורה ביטוח בפוליסות. עילות תביעה: הפרת הסכם לפי חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973, הפרת החובה לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב לפי סעיפים 12 ו- 39 לחוק החוזים, עשיית עושר ולא במשפט, הפרת הוראות חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, הפרת הוראות הממונה, הטעיה לפי סעיף 55 לחוק הפיקוח והפרת סעיף 58 לחוק זה, הפרת תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (איסור גביית תוספת לדמי הביטוח), התשמ"ג-1983 והפרת חובה חקוקה. סעדים מבוקשים: (1) להורות לנתבעת להשיב לכל תובע הנמנה על הקבוצה המיוצגת, את הכספים שנגבו מהם ביתר, בתוספת הפרשי הצמדה למדד ובתוספת ריבית מיוחדת ולחילופין ריבית כדין; (2) לפסוק פיצוי לקבוצה או לציבור בגין הפירות שנצברו לטובת המשיבה על הכספים שנגבו ביתר שלא כדין; (3) להורות לנתבעת לחדול לאלתר מחיובי יתר בגין הצמדת דמי הביטוח למדד וליישם את הוראות הדין המורות על הצמדה סימטרית של דמי הביטוח; (4) להורות לנתבעת לחדול לאלתר מחישוב הפרשי הצמדה על פי מדד בסיס שאיננו המדד הידוע במועד תחילת תקופת הביטוח ו/או תחילת תקופת השינוי שגרר תשלום של דמי ביטוח נוספים.	כל בעלי הפוליסות ו/או המוטבים ו/או המבוטחים שבוטחו על ידי מנורה ביטוח בפוליסות ביטוח ו/או תוספות לפוליסות, בענפי הביטוח הכללי, אשר שילמו למנורה ביטוח בשבע השנים שקדמו לתובענה, הפרשי הצמדה בגין דמי ביטוח, מבלי שמנורה ביטוח הפחיתה את תשלום דמי הביטוח עקב מדדים שליליים, כאשר המדד היה נמוך ממדד הבסיס בפוליסה.	כ- 31 מיליון ש"ח.	

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
10.	06/2014 מחוזי - י-ם	מבוטח בביטוח חיים למשכנתא נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	גביית תשלומי פרמיה עודפים, כביכול, בפוליסות לביטוח חיים המונפקות לצורך ביטוח משכנתא, באמצעות קביעת סכומי ביטוח שהינם גבוהים מסכום ההלוואה בבנק המלווה וזאת תוך התעלמות, בין היתר, ממסלולי המשכנתא השונים בעלי הריביות השונות. עילות תביעה: רשלנות והפרת חובה חקוקה לפי סעיף 63 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש], התשכ"ח-1968; הפרת סעיפים 55 ו-58 לחוק הפיקוח; הפרת חובת תום הלב וכן התעשרות שלא כדין ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים מבוקשים: (א) השבה של הפרשי הפרמיות (לפי הטענה) בין הפרמיות אותן היו אמורים לשלם, בהתאם ליתרת הלוואה בבנק המלווה, לפרמיות ששולמו בפועל, בתוספת פיצוי בגין עוגמת נפש; (ב) להורות למשיבות לשנות את אופן פעולתן, כך שתחשיב סכום הביטוח, וכנגזרת - סכום הפרמיה, יתבסס על נתונים מדויקים של הלווים, ויעודכן באופן יזום על ידי המשיבות מידי חצי שנה, לפחות; (ג) להורות לנתבעות למסור למבוטחים מידע מפורט בדבר אופן חישוב סכום הביטוח והפרמיה, לרבות אפשרות עדכון אודות גובה יתרת הלוואה על ידי הלווים.	כל מי שהיה או הינו מבוטח של אחת או יותר מן המשיבות, בפוליסת ביטוח חיים לצורך ביטוח הלוואת משכנתא אותה נטלו באחד הבנקים למשכנתאות בישראל, ואשר כתוצאה מההתנהלות המתוארת לעיל, סכום הביטוח ממנו נגזרות פרמיות הביטוח שנדרשו לשלם, בשבע השנים האחרונות, עלה על יתרת ההלוואה בבנק.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. התובענה מצויה בהליך גישור.	כ-114 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
11.	07/2014 מחוזי - מרכז	עמותות וארגונים הפועלים עבור אוכלוסיית הפנסיונרים נ' מבטחים פנסיה וגמל וחברות מנהלות נוספות.	העלאת דמי הניהול שמשלמים פנסיונרים לדמי הניהול המרביים המותרים על פי הדין (0.5% מהיתרה הצבורה), תוך ניצול היותם של הפנסיונרים "קהל שבוי" שמנוע מלנייד את צבירתו לקרנות פנסיה אחרות, וזאת בשעה שעמיתים פעילים משלמים בממוצע דמי ניהול נמוכים משמעותית (כ-0.3% מהיתרה הצבורה וכ-2% מההפקדות השוטפות שלהם). עוד נטען, כי המשיבות אינן מגלות לעמיתיהן, כי מיד לכשיהפכו לפנסיונרים יועלו דמי הניהול שהם ישלמו לנתבעות לדמי הניהול המרביים. עילות תביעה: שימוש לרעה ובחוסר תום הלב בזכות חוזית, התנהלות קרטליסטית של המשיבות, הפרת חובות נאמנות וזהירות כלפי עמיתי המשיבות, הפרת חובות הגילוי כלפי העמיתים, תנאי מקפח בחוזה אחיד, עשיית עושר ולא במשפט, הפרת חובה חקוקה ואי משלוח לעמיתים, ערב יציאתם לפנסיה, הודעה על העלאת דמי ניהול בניגוד לדין. סעדים מבוקשים: (א) השבת דמי הניהול העודפים שנגבו מחברי הקבוצה שלא כדין בצירוף ריבית והצמדה (ב) לחייב את המשיבות להפחית את דמי הניהול הנגבים מן הפנסיונרים, כך שלא יעלו על דמי הניהול שנגבו טרם יציאתו של כל אחד מהם לפנסיה (ג) לאסור על המשיבות להעלות את דמי הניהול ביחס לכל עמית בסמוך לפני יציאתו לפנסיה.	כל מי שהינם עמיתים בקרן פנסיה חדשה מקיפה, וזכאים לקבל פנסיית זקנה ו/או יהיה זכאים לקבל בעתיד פנסיית זקנה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה.	כ- 48 מיליון ש"ח לכלל הנתבעות.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
12.	10/2014 מחוזי - מרכז	עמיתה בקרן פנסיה נ' מבטחים פנסיה וגמל.	העלאת דמי הניהול לדמי הניהול מרביים עקב סיום עבודה אצל מעסיק, ללא מתן הודעה מוקדמת בכתב למבקשת. עילות תביעה: הפרת חובה חקוקה (תקנה 53ב(א) לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964); הפרת חובת הנאמנות והשליחות; הפרת חובת הגילוי הרחבה המוטלת על המשיבה מכוח חובת תום הלב; עשיית עושר שלא במשפט; רשלנות; הפרת חוזה; הפרת חובת תום הלב והטעיה. סעדים מבוקשים: (א) השבת דמי הניהול העודפים שנגבו מחברי הקבוצה שלא כדין; (ב) פיצוי חברי הקבוצה בסכום הפסד התשואה בגין דמי הניהול שנגבו ביתר; (ג) פיצוי של כל אחד מחברי הקבוצה בגין פגיעה באוטונומיה בסך של 100 ש"ח; (ד) פיצוי מיוחד לתובעת ושכר טרחה לעורכי הדין המייצגים.	כל מי שהמשיבה העלתה לו את דמי הניהול ללא משלוח הודעה מוקדמת בדבר אותה העלאה, וזאת החל ממועד הצטרפותו כעמית ועד למועד מתן פסק דין סופי בתובענה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה. ביום 26 בפברואר 2017, הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה.	לא כומת.
13.	12/2014 בי"ד אזורי לעבודה- ב"ש	עמיתה בקרן פנסיה נ' מבטחים פנסיה וגמל.	השבת כספי פיצויים למעסיק לאחר מתן הודעה למבקשת, אשר לא הגישה תביעה לבית הדין לעבודה, שכן סברה שהיא זכאית לכספי הפיצויים לאור היותה כפופה, לטענתה, לצו הרחבה פנסית חובה, אשר בהתאם לסעיף 8 בו, כספי רכיב הפיצויים לא ניתנים להחזר למעביד למעט במקרים חריגים, שלא התקיימו לטענתה בעניינה. עילות תביעה: הפרת צו הרחבה פנסיה חובה והפרת חוזר גמל 2003/5 (ויוזכר שעסקינן בעמיתה בקרן פנסיה). סעדים מבוקשים: (א) תשלום מלוא רכיב סכום הפיצויים שהושב על ידי המשיבה למעסיקים, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית; (ב) להורות על פסיקת שכר טרחה למבקשת ולעורכי הדין המייצגים.	כל מי שהיו מבוטחים בקרן הפנסיה שבניהול המשיבה בהתאם לצו הרחבה פנסיה חובה, בתקופה שמיום 1 בינואר, 2008 ואילך, שלא חל עליהם הסכם קיבוצי, שסיימו את עבודתם במועד כלשהו בשבע השנים האחרונות ושעונים על התנאים המצטברים הבאים: מעסיקם דרש להחזיר לו את רכיב הפיצויים; מעסיקם לא הציג בפני המשיבה פסק דין השולל את זכאותם לפיצויים; המשיבה דרשה מהם להמציא פסק דין על זכאותם או הוכחה על הגשת התביעה על ידם בתוך 60 ימים מיום פנייתה אליהם; הם לא המציאו כתב תביעה שכזה או פסק דין; המשיבה השיבה למעסיק את רכיב הפיצויים.	ביום 11 בדצמבר 2016, החליט בית הדין האזורי, לדחות את בקשת האישור כתובענה ייצוגית. בימים 3 בינואר 2017 ו-17 בינואר 2017, הוגשו לבית הדין הארצי לעבודה, בקשות ערעור על ידי שני התובעים הייצוגיים, בגין דחיית בקשות האישור, כאמור. תובענה דומה הוגשה כמפורט בסעיף 15 להלן והדיון בהן אוחד.	לא כומת.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
14.	01/2015 מחוזי - מרכז	מבוטח בפוליסת תאונות אישיות וביטוח חיים נ' מנורה ביטוח.	אי תשלום תגמולי ביטוח למבוטחים, בפוליסות תאונות אישיות ובפוליסות ביטוח חיים הכוללות נספח "נכות מתאונה", מקום בו נגרמה למבוטחים נכות צמיתה כתוצאה מתאונה, לרבות ובמיוחד מסוג צלקת אסתטית ואשר המשיבה מוצאת אותה כנכות בלתי תפקודית. עילות תביעה: הפרת חוזי הביטוח והפוליסות, הפרת הוראות חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, הפרת חוק הפיקוח והטעיה. סעדים מבוקשים: קביעה כי יש לשלם לחברי הקבוצה תגמולי ביטוח, בהתאם לאחוז הנכות שנקבע להם על ידי המוסד לביטוח לאומי, גם בגין פגיעות אסתטיות כאמור.	מבוטחים בפוליסת תאונות אישיות וביטוח חיים: נספח נכות מתאונה, אצל מנורה ביטוח, שנפגעו בתאונה ואשר נקבעה להם בגינה נכות לצמיתות בעטייה של פגיעה, אשר מנורה ביטוח מגדירה כבלתי תפקודית.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. הבקשה מצויה בשלב הסיכומים.	לא כומת. מוערך במיליוני ש"ח.
15.	01/2015 ב"ד אזורי לעבודה- ת"א	עמית בקרן פנסיה נ' מבטחים פנסיה וגמל.	עילת התובענה דומה לעילה שבתובענה המפורטת בסעיף 13 לעיל. יצוין כי המבקש אינו אומד את הנזק הצפוי לקבוצה המיוצגת ו/או את גודלה של הקבוצה.	כל מי שהיו מבוטחים בקרן הפנסיה שבניהול המשיבה בשבע השנים שלפני מועד הגשת התובענה, אשר המשיבה החזירה כספי פיצויים מקופת הפנסיה שלהם, למעסיקם, בניגוד לדין.	הדיון בתובענה אוחד עם התובענה שבסעיף 13 לעיל. ביום 11 בדצמבר 2016, החליט בית הדין האזורי, לדחות את בקשת האישור כתובענה ייצוגית. בימים 3 בינואר 2017, ו-17 בינואר 2017, הוגשו לבית הדין הארצי לעבודה, בקשות ערעור על ידי שני התובעים הייצוגיים, בגין דחיית בקשות האישור, כאמור.	כ-3 מיליון ש"ח בגין חברי הקבוצה שהועסקו על ידי המעסיק של המבקש; ביחס ליתרת חברי הקבוצה, לא הוערך.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)
א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
16.	03/2015 מחוזי - ת"א	עמית בקרן פנסיה "מבטחים החדשה" נ' מבטחים פנסיה וגמל.	העלאת דמי הניהול לדמי ניהול מרביים מבלי שנוהל עמו מו"מ ו/או הוצע לו לנהל מו"מ ביחס לגובה דמי הניהול שייגבו ממנו. זאת, בשעה שבתקנון קרן הפנסיה נקבע רק שיעור דמי הניהול המרביים ולא נקבעו בו קריטריונים לעניין דמי הניהול שייגבו בפועל, מתי יגבו דמי ניהול נמוכים יותר מהממוצע או דמי ניהול מרביים. עילות תביעה: הפרת חובת הנאמנות והזהירות שחבה המשיבה כלפי חברי הקבוצה מכוח חוק הפיקוח על מוצרים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, קביעת דמי ניהול שרירותיים ללא הסמכה בתקנון הקרן, הפרת תקנון הקרן, הפרת חוזר הממונה, עשיית עושר שלא במשפט, רשלנות וגזל לפי פקודת הנזיקין, הפרת סעיף 46 לחוק החוזים, הפרת חובת תום הלב המוגברת. סעדים המבוקשים: להורות על שינוי דמי הניהול בכל הקופות המנוהלות על ידי המשיבה לדמי הניהול הממוצעים הנגבים על ידי המשיבה, השבת דמי הניהול העודפים שנגבו מחברי הקבוצה לפי השיעור הממוצע שגבתה הקופה, חיוב המשיבה לקבוע בתקנון את גובה דמי הניהול בהם יחויבו העמיתים בהתקיים אחד מהמקרים המתוארים בחוזר הממונה או בהיעדר מו"מ, חיוב המשיבה להודיע מראש לעמיתים מה יהיו דמי הניהול במצב של היעדר מו"מ.	עמיתי קופות הגמל המנוהלות על ידי המשיבה, שנגבו מהם דמי ניהול הגבוהים מן הממוצע, בהתקיים אחד מהתנאים המופיעים בחוזר גופים מוסדיים-2012-9-22 "דמי ניהול במכשירי החיסכון הפנסיוני" או במצב שבו שונו דמי הניהול בלא לקיים עמם מו"מ טרם ההעלאה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה. הצדדים ממתינים להחלטת בית המשפט בבקשת האישור.	כ-20 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)
 1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
17.	06/2015 מחוזי-מרכז	מבוטחים בפוליסת ביטוח רכב נ' שומרה ביטוח	הפחתת סכום מס הערך המוסף הכלול בערך הנזק באופן גורף לכל הניזוקים אשר אינם מתקנים בפועל את הנזק אשר נגרם לרכבם. סעדים מבוקשים: קביעה כי הימנעות הנתבעת מלצרף את סכום המע"מ במסגרת תשלום תגמולי ביטוח במקרים בהם הנזק לא תוקן, מנוגדת לדין, למעט מקרים בהם מדובר בניזוק שזכאי לניכוי מלוא מס תשומות, וכן להורות לנתבעת לחדול מהפחתת המע"מ מתגמולי הביטוח המשולמים לניזוקים שאינם זכאים בניכוי מלוא מס התשומות כאמור, בין אם הנזק תוקן ובין אם לאו, וכן להעביר לחברי הקבוצה הראשית והמשנית את הכספים שלא שולמו להם, לכאורה, שלא כדין בתוספת ריבית מיוחדת על פי סעיף 28א לחוק חוזה ביטוח.	כל מבוטח, מוטב או צד שלישי, שלא תיקן את הנזק עובר למועד תשלום תגמולי הביטוח, ואשר שולמו לו תגמולי ביטוח לאחר שהופחתו מהם ו/או שלא נכללו בהם סכומי המע"מ החלים על עלות תיקון הנזק, או חלק מהם, במפורש או במשתמע ("הקבוצה הראשית") וכן כל מבוטח, מוטב או צד שלישי, שלא תיקן את הנזק עובר למועד תשלום תגמולי הביטוח, ואשר שולמו לו תגמולי ביטוח לאחר שהופחתו מהם ו/או שלא נכללו בהם סכומי המע"מ החלים על עלות תיקון הנזק, או חלק מהם, במפורש או במשתמע והוא זכאי לניכוי שיעור חלקי ממס התשומות ("הקבוצה המשנית").	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. התובענה מצויה בשלב ההוכחות.	כ- 45 מיליון ש"ח

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)
 1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
18.	09/2015 מחוזי - ת"א	מבוטח בפוליסות ביטוח נ' מנורה ביטוח	התעלמותה (לפי הטענה) של הנתבעת במודע ובמכוון, כמדיניות, מחובתה על פי דין ומכוח ההלכה הפסוקה, כאשר היא משלמת תגמולי ביטוח ללא ריבית כדין. עילות תביעה: עשיית עושר ולא במשפט, הפרת חוזה, קיפוח, הפרת הוראות הממונה על הביטוח והפרת חובה חקוקה. הסעדים מבוקשים: להצהיר ולקבוע כי הנתבעת מפרת את חובתה לצרף ריבית והצמדה כדין לתגמולי ביטוח המשולמים על ידה ולהורות לה לתקן את מדיניותה באופן מיידי מכאן ואילך; לחייב את הנתבעת לשלם לחברי הקבוצה ריבית צמודה כדין כהגדרתה בסעיף 1 לחוק פסיקת ריבית והצמדה, תשכ"א-1961 או בהתאם לשיעור הריבית ההסכמית שנקבעה בפוליסה (הגבוה מביניהם), בגין התקופה שתחילתה במועד קרות מקרה הביטוח ועד תשלום תגמולי הביטוח בפועל, או לחילופין, בגין התקופה שתחילתה 30 יום מיום מסירת תביעת הביטוח לנתבעת ועד למועד תשלום תגמולי הביטוח בפועל; לחייב את הנתבעת לשלם לחברי הקבוצה הפרשי הצמדה וריבית בגין תשלום חסר שבוצע על ידה, ממועד תשלום תגמולי הביטוח בחסר ועד למועד בו תשלם הנתבעת לחברי הקבוצה את הריבית והצמדה; בנוסף ו/או לחילופין, היה ובית המשפט יקבע כי פיצוי לחברי הקבוצה אינו מעשי, להורות על מתן פיצוי לטובת הציבור.	כל מי שקיבל במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התובענה ו/או יקבל עד למתן פסק הדין בתובענה, תגמולי ביטוח מן המשיבה, מבלי שצורפה לתגמולי הביטוח ריבית כדין.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. יצוין, כי על פי הנטען בבקשה, תובענות בגין אותה עילה וכן בקשות לאישורן כתביעות ייצוגיות הוגשו כנגד חברות ביטוח נוספות ואושרו כייצוגיות ובשלן הוגשה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון. ביום 3 באוגוסט 2016, התקיים דיון בפני בית המשפט העליון בו הסכימו החברות הנוספות על מחיקת בקשת רשות הערעור תוך שמירה על זכויותיהן.	כ-50 מיליוני ש"ח לכל הפחות.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
19.	09/2015 מחוזי - ת"א	עמית בקרן הפנסיה נ' מבטחים פנסיה וגמל וכנגד 4 חברות מנהלות נוספות	גביית דמי ניהול גבוהים בהרבה מן הראוי, בשל כך שהנתבעות חולקות את דמי הניהול עם הסוכנים וכשהן משלמות לסוכנים שיעור מדמי הניהול הנגבים על ידן, ובכך לפי הטענה, הן גורמות לסוכנים להימצא בניגוד עניינים, תוך הפרת חובת הנאמנות שלהן כלפי חברי הקבוצה. עילות התביעה: הפרת חובת הנאמנות שהן חבות מכוח חוק הגמל; פעולה בניגוד אינטרסים מול הסוכנים; הפרת תקנון הקרן; רשלנות וגזל לפי פקודת הנזיקין; עשיית עושר ולא במשפט וחוסר תום לב בקיום חוזה. סעדים מבוקשים: סעד הצהרתי לפיו הנתבעות חייבות לשנות את הסדר התגמול עם הסוכנים ולהתאימו לחוק; קביעת דמי הניהול הנכונים ואת העמלה הראויה שיש לשלם לסוכנים וחייב הנתבעות בהחזרת דמי הניהול שנגבו על ידן ביתר.	עמיתי קופות הגמל המנוהלות על ידי הנתבעות שנגבו מהם דמי ניהול תוך מתן עמלה לסוכנים הנגזרת מגובה דמי הניהול.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה בקשה לסילוק על הסף בשל העדר יריבות. ב"כ התובעים הודיע כי "מתוך פליטת קולמוס וטעות סופר" הוגשה הבקשה כנגד מבטחים פנסיה וגמל ולא כנגד מנורה ביטוח. טרם ניתנה החלטה בבקשת הסילוק כאמור. בנסיבות אלו, מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה מטעמי זהירות בלבד.	לפי הערכה כ- 2 מיליארד ש"ח לכלל הנתבעות.
20.	09/2015 מחוזי - מרכז	מבוטחים בביטוח רכב (מקיף) נ' מנורה ביטוח וכנגד חברות ביטוח נוספות	גביית דמי הביטוח ביתר בגין ביטוח רכב מקיף, המחושבים לפי שווי רכב גבוה משווי הרכב בפועל כפי שהוא משוקלל על ידי הנתבעת בעת מקרה ביטוח של אובדן גמור, במצבים שונים בהם מופחת שווי הרכב בגין "משתנים מיוחדים", ובפרט כאשר הרכב נרכש מחברת השכרה או חברת ליסינג. עילות תביעה: עשיית עושר ולא במשפט, הפרת חוק חוזה הביטוח, היות החוזה פסול ולא חוקי ונוגד את תקנות הציבור, חוסר תום לב, גזל לפי דיני הנזיקין ועוד. סעדים מבוקשים: לחייב את המשיבות להשיב את הסכומים שנגבו ביתר בניגוד לדין מהמבוטחים, בצירוף ריבית כדין; להצהיר כי המשיבות אינן רשאיות לגבות פרמיה לפי ערך רכב שאינו כולל את הפחתת ה"רכיב המיוחד" מערך הרכב; ליתן צו מניעה האוסר על המשיבות להמשיך בפרקטיקה של הגבייה ביתר כאמור וכן כל סעד הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנסיבות העניין.	כל בעלי הפוליסות אשר רכשו, בשבע השנים האחרונות, ביטוח מקיף מאת המשיבות בעבור רכב אשר לגביו מתקיימים משתנים מיוחדים לפי הפוליסה, שבפוליסת הביטוח נכתב כי בעת מקרה ביטוח מסוג אובדן גמור או אובדן גמור להלכה יופחת מערך הרכב שיעור מסוים, בלא להפחית את דמי הביטוח (הפרמיה) בהתאם.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. הצדדים ממתינים להחלטת בית המשפט בבקשת האישור.	כ- 550 מיליון ש"ח לכל הנתבעות.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
21.	10/2015 מחוזי - ת"א	מבוטחים בפוליסות ביטוח נ' שומרה ביטוח	תובענה שעניינה, עילותיה והסעדים המבוקשים בגינה דומים לאלה המפורטים בסעיף 18 לעיל.	כל מי שקיבל במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התובענה ו/או למצער במהלך 3 השנים שקדמו להגשת התובענה ו/או יקבל עד למתן פסק דין בתובענה, תגמולי ביטוח מן הנתבעת, מבלי שצורפה לתגמולי הביטוח ריבית כדין.	שומרה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. ראה פירוט בסעיף 18 לעיל.	כ- 20 מיליוני ש"ח לכל הפחות
22.	11/2015 מחוזי - מרכז	העמותה למען משרתי המילואים נ' מנורה ביטוח וכנגד 5 חברות ביטוח נוספות.	גבייה פסולה, לפי הטענה, של פרמיות ביטוח ממבוטחים המשרתים במילואים, אשר מחויבים בפרמיית ביטוח מלאה גם במהלך תקופת שירות המילואים, למרות שהכיסוי הביטוחי שניתן בפוליסה בתקופה כאמור חלקי וחסר, ושוויו נמוך משמעותית מהפרמיות הנגבות ממנו בפועל. עילות התביעה: עשיית עושר ולא במשפט; תנאי מקפח בחוזה אחיד; אפליה פסולה; הפרת חובה חקוקה; הפרת חובת הגילוי היזום וקיום חוזה בחוסר תום לב. סעדים מבוקשים: לחייב את המשיבות להשיב את הסכומים שנגבו ביתר מחברי הקבוצה בתוספת הפרשי הצמדה וריבית ממועד גבייתם ועד למועד השבתם בפועל; להורות למשיבות, מכאן ואילך על התאמת גביית פרמיית הביטוח של המבוטחים בתקופת שירות המילואים וכן להורות על ידוע המבוטחים בדבר המגבלות החלות על מימוש הפוליסה מכח הדין הצבאי.	כל מי שהייתה או שנמצאת בבעלותו פוליסת ביטוח שכללה החרגה שעניינה שירות מילואים, וששילם למשיבות בשבע השנים שקדמו להגשת בקשה זו ועד למועד אישורה כייצוגית, פרמיות ביטוח בתקופה בה המבוטח היה מצוי בשירות מילואים.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.	עשרות מיליוני ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
23.	12/2015 מחוזי - מרכז	עמיתי קרנות פנסיה וקופות גמל נ' מנורה פנסיה וגמל וכנגד 3 חברות מנהלות נוספות.	גביית דמי ניהול, בניגוד ובחריגה מתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964, (להלן: "מגבלות ההשקעה"). עילות התביעה: הפרת חובה חקוקה, עשיית עושר ולא במשפט בשל גביית דמי הניהול שלא כדין, רשלנות, הפרת חובת הנאמנות, הפרת חובת תום הלב והפרת חוזה. סעדים מבוקשים: השבה של דמי הניהול שנגבו על ידי הנתבעות במקרים של חריגה ממגבלות ההשקעה, פיצוי חברי הקבוצה בגין הנזק הנוסף שנגרם להם כאמור עקב החריגה ממגבלות ההשקעה, מינוי בעל תפקיד אשר יפקח על ביצוע פסק הדין ופסיקת גמול למבקשים ושכ"ט לעורכי-דינם.	עמיתי קרנות פנסיה וקופות הגמל המנוהלות על ידי הנתבעות בתקופה שמיום 1 בינואר, 2009 ועד ליום 4 ביולי, 2012.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה. ביום 24 בנובמבר 2016, קיבל בית המשפט את עמדת הנתבעות, ואישר העברת התובענה לטיפול בית הדין לעבודה.	לא כומת.
24.	02/2016 מחוזי - מרכז	עמותת אופק לקידום אנשים עם צרכים מיוחדים נ' מבטחים פנסיה וגמל וכנגד 4 חברות מנהלות נוספות.	העלאת דמי ניהול לשיעור המקסימלי המותר על פי דין ממקבלי קצבאות נכות ושאיירים, וזאת מעת שמתחילים לקבל קצבה, כאמור, ואין עוד ביכולתם לנייד את כספיהם לקרן פנסיה אחרת, ומבלי שניתנה להם הודעה מראש על כך. עילות התביעה: הפרת חובת הגילוי היזום על הנתבעות, הפרת חובות הנאמנות, השליחות והזהירות, תוך ניצול לרעה ושימוש בחוסר תום לב בזכות חוזית, שכשלעצמה מהווה תנאי מקפח בחוזה אחיד, עשיית עושר ולא במשפט והתנהלות קרטליסטית. סעדים מבוקשים: (א) השבה של דמי הניהול שנגבו על ידי הנתבעות שלא כדין, (ב) איסור על הנתבעות לגבות כל שיעור שהוא של דמי ניהול בגין קצבאות הנכות והשאיירים או לחילופין לחייב את הנתבעות להפחית את דמי הניהול הנגבים ממקבלי קצבאות הנכות והשאיירים לשיעור הראוי, (ג) ביטול הוראת התקנון המאפשרת לנתבעות לקבוע את דמי הניהול, מעת לעת, באופן חד צדדי על פי שיקול דעתן הבלעדי, ללא כל פירוט שהוא של התנאים או הנסיבות המצדיקים כביכול את העלאת דמי הניהול.	כל מי שמקבל ו/או בעל זכות לקבל קצבת נכות (נכות מכל מין וסוג), וכן כל מי שמקבל ו/או בעל זכות לקבל קצבת שאירים (שאיירים מכל מין וסוג), וכן כל מי שהוא עמית פעיל/מבוטח/ חבר בקרן פנסיה חדשה מקיפה הנמנית על מי מהמשיבות והוא ניזוק כתוצאה מגביית דמי הניהול בקשר עם קצבאות הנכות והשאיירים.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה.	לא כומת. לפי הערכה כ-1 מיליארד ש"ח לכלל הנתבעות.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
25.	03/2016 מחוזי - מרכז	מבוטחים בפוליסת ביטוח רכב נ' מנורה ביטוח.	הפחתה מתגמולי הביטוח סכומי מע"מ ו/או פיצוי בגין ירידת ערך וביצוע תשלום מופחת של שכר טרחת שמאי, לכאורה, בניגוד לדין. עילות התביעה: הפרת חובה חקוקה, עשיית עושר ולא במשפט, תרמית, הפרת חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981, הפרת תקנות הפיקוח על עסקי הביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב) התשמ"ו-1986 ותקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986, הפרת חוזה והפרת חובת תום הלב. סעדים מבוקשים: חיוב המשיבה להשיב את סכומי המע"מ, סכומי ירידת הערך שלא שולמו לחברי הקבוצה וכן את סכומים שלא שולמו בהחזר שכר טרחת שמאי, בערכים ריאליים כשהם כוללים הפרשי הצמדה וריבית כדין; ולקבוע כי שיטת ההפחתה לפיה פועלת המשיבה מנוגדת לדין ולהורות למשיבה לחדול מין השימוש בה.	כל מבוטח, מוטב או צד שלישי אשר לא תיקן את הנזק שנגרם לרכוש המבוטח עובר להגשת תביעה לקבלת תגמולי ביטוח, ושולמו לו פיצויים, תגמולי ביטוח ו/או שיפוי ו/או החזר שכר טרחת שמאי, שלפי הטענה, הופחתו מהם סכומים בניגוד לדין, ובכלל זה סכום המע"מ ו/או ירידת הערך, או חלקם.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. המבקשים ביקשו לאחד את הדיון בתביעה דנן, עם הדיון הקבוע בהליך שבסעיף 17 לעיל, אשר על פי הנטען בבקשה, השאלות המשותפות בו, דומות בעיקרן לאלו העולות בהליך דנן. טרם התקבלה הכרעת בית המשפט בשאלה זו.	לא כומת. הוערך בכ- 60 מיליון ש"ח בשנה.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
26.	06/2016 מחוזי-מרכז	מבוטח בביטוח מנהלים נ' מנורה ביטוח.	פגיעה, לכאורה, בזכויות המבוטחים עקב מחדלה של הנתבעת בקליטת הכספים המופרשים על ידי המעסיקים לטובת פוליסות ביטוחי המנהלים וקופות הגמל ואי שיוכם במועד כגון: פגיעה בתשואה לה המבוטח זכאי בפוליסה, פגיעה בזכות המבוטח לניוד הפוליסה לחברת ביטוח אחרת ופגיעה בכיסויים הביטוחיים להם זכאי המבוטח. כמו כן, נטען כי למרות שלכאורה הסיבה לאי הפקדת הפרמיה בפוליסה נעוצה במחדלה של הנתבעת, הנתבעת חייבה לכאורה את התובע בריבית פיגורים עקב איחור בתשלום הפרמיה. עילות התביעה: הפרת הסכם הביטוח; רשלנות; הטעיה; קיום חוזה בחוסר תום לב; הפרת חובה חקוקה; ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים מבוקשים: צו עשה לחברה להסיר את מחדלה הנטען ולחייב אותה לקלוט את כספי המבוטחים והעמיתים ולשייכם לפוליסות הרלוונטיות; להורות לחברה שלא לפגוע במקדם החישוב של זכויות העמיתים; לקבוע, כי חברי הקבוצה לא יחויבו בריבית פיגורים בגין החודשים בהם תגמולי הפנסיה שהופרשו על-ידי מעסיקהם לא נקלטו על-ידי החברה, ולחלופין להשיב לחברי הקבוצה את סכומי ריבית הפיגורים שנגבתה מהם.	כלל לקוחות הנתבעת בפוליסות ביטוח מנהלים או קופות גמל, אשר במהלך התקופה החל מחודש פברואר 2016 ועד למועד הגשת הבקשה, הופרשו משכרם כספים לטובת הפוליסות אצל הנתבעת אולם כספים אלה לא נקלטו על ידי הנתבעת ולא שויכו לפוליסות.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. לא כומת.	
27.	08/2016 מחוזי - מרכז	מבוטח בקרן פנסיה נ' מנורה מבטחים פנסיה וגמל.	גביית רכיב "הוצאות ניהול השקעות" ("הוצאות ישירות") מסך הצבירה שבחיסכון בנוסף לדמי הניהול, וזאת בהיעדר הוראה חוזית המאפשרת לגבותו ובניגוד לתקנות קרן הפנסיה, לכאורה. עילות התביעה: גביית ההוצאות הישירות בהיעדר כל זכות חוזית לביצועה ותוך הפרת תקנון קרן הפנסיה, הפרת חובת הנאמנות, הפרת חובת הגילוי והפרת חובות תום הלב במו"מ. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) השבה של ההוצאות הישירות שנגבו על ידי החברה; (ב) צו קבוע האוסר על החברה לגבות הוצאות ישירות כל עוד לא שונה תקנון קרן הפנסיה כדין ו-(ג) פסיקת גמול מיוחד למבקש ושכ"ט לעורכי-דינו.	עמיתי קרנות פנסיה המנוהלות על ידי הנתבעת, בעבר ובהווה, אשר נגבו מהם הוצאות ניהול השקעות בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה. ש"ח.	

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
28.	09/2016 מחוזי - מרכז	מבוטח בפוליסת "טופ פייננס" נ' מנורה ביטוח.	גביית רכיב "הוצאות ניהול השקעות" ("הוצאות ישירות") וזאת מעבר לדמי הניהול, בהיעדר, לכאורה, הוראה בפוליסה המאפשרת לגבות. עילות התביעה: גביית ההוצאות הישירות בהיעדר זכות חוזית לביצועה תוך הפרת הפוליסה, תוך הטעיה, אי גילוי, חוסר תום לב והפרת חובת הנאמנות. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) השבה של ההוצאות הישירות שנגבו על ידי החברה; (ב) צו האוסר על החברה לגבות מחברי הקבוצה הוצאות ישירות; (ג) פסיקת גמול לתובע המייצג ושכר טרחה לבאי כוחו.	כל בעלי פוליסת "טופ פייננס" של הנתבעת, בעבר ובהווה ובשבע השנים שקדמו למועד הגשת התובענה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.	כ-23.6 מיליוני ש"ח.
29.	09/2016 מחוזי - ת"א	מבוטח בפוליסת ביטוח בריאות נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	גביית פרמיות, לכאורה, מן המבוטחים בביטוח בריאות, בגין כיסויים מיותרים שהמבוטחים אינם זקוקים להם, וכן מכירה, לכאורה, במודע ובמכוון, פוליסות ביטוח בריאות הכוללות כיסויים אשר למבוטח אין כל צורך בהם, שכן הוא מחזיק בביטוח בריאות משלים מטעם קופת החולים אליה הוא משתייך. עילות התביעה: הטעייה, התעשרות שלא כדין ועשיית עושר ולא במשפט, הפרת חובת תום הלב, הפרת חובה חקוקה, הפרה של הוראות הדין לרבות חוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, וחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, הפרה של הוראות חוזר הממונה מס' 6-1-2007 וכן תניה מקפחת בחוזה אחיד בניגוד לחוק החוזים האחדים, התשמ"ג-1982. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) החזר של סכומי הפרמיות העודפים שנגבו לכאורה שלא כדין; (ב) צו עשה המורה למשיבות לשנות את דרך פעולתן כפי המתואר בתובענה; (ג) תשלום גמול למבקשים ושכר טרחה לבא כוחם בשיעור יחסי לשווי הסעד ממנו יתנו חברי הקבוצה; (ד) כל סעד נוסף כפי שבית המשפט ימצא לנכון בנסיבות העניין.	כלל מבוטחי הנתבעת בשבע השנים האחרונות, בפוליסת בריאות הכוללת כיסויים חופפים באופן מלא או חלקי.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.	כ-4.45 מיליארד ש"ח לכלל הנתבעות; חלקה היחסי של מנורה ביטוח הוערך בכ-314 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
30.	11/2016 מחוזי - מרכז	מבוטח בפוליסת ביטוח חיים נ' מנורה ביטוח וחברות נוספות.	אי תשלום על ידי הנתבעות למבוטחים בפוליסות ביטוח חיים, אגב הלוואה לדיור, בהן מסלול ההלוואה הינו כזה שבו קרן ההלוואה מוחזרת בסוף התקופה (הלוואות גישור), בעת קרות מקרה הביטוח את מלוא יתרת סכום ההלוואה הרשומה בספרי הבנק המוטב וזאת תוך הטעיה בוטה, לכאורה, בכיסוי הביטוחי הניתן. עילות התביעה: עילות בהתאם לחוק הגנת הצרכן, התשמ"א - 1981 כגון - הטעיה, הפרת חובת הגילוי, הפרת הוראות חוק חוזה ביטוח התשמ"א - 1981, הפרת חובה חקוקה, רשלנות מכח פקודת הנזיקין, חוסר תום לב והפרת הוראות הפוליסה. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) להורות לנתבעות לשנות את התנהלותן ביחס לכיסוי הביטוחי כך שבכל מקרה ביטוחי תשולם מלוא יתרת ההלוואה הרשומה בספרי הבנק, בלי קשר למסלול שבו נטל הלקוח את ההלוואה וכן להורות לנתבעות לבצע אבחנה בין סוגי ההלוואות כבר במעמד מילוי טופס ההצעה; (ב) פיצוי בסך מלוא יתרת ההלוואה שהופיעה בספרי הבנק במועד קרות מקרה ביטוח בשבע השנים האחרונות על דרך אומדן הנתונים ששולמו לאורך השנים על ידי הנתבעות או באמצעות מינוי מומחה; (ג) פסיקת גמול לתובעים המייצגים ושכר טרחה לבאי כוחם.	לקוחות (או יורשיהם), שנטלו הלוואה לדיור ("משכנתא"), שבה קרן ההלוואה מוחזרת בסוף התקופה, אשר רכשו פוליסות חיים אגב משכנתא מהנתבעות ("הפוליסות") שלא באמצעות סוכנויות הביטוח של הבנקים, ובכללם אלו שבקרות אירוע ביטוח מזכה לא קיבלו מהנתבעות את מלוא יתרת חוב המשכנתא כפי שהופיע בספרי הבנק; לקוחות המחזיקים כיום בפוליסות מהסוג האמור.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.	כ-75 מיליון ש"ח לכלל הנתבעות; חלקה היחסי של מנורה ביטוח הוערך בכ-15 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
31.	12/2016 מחוזי - מרכז	מבוטחת בפוליסת ביטוח חיים נ' מנורה ביטוח.	פירעון חלקי של יתרת חוב הלוואת דיור הנותר למבוטח בבנק במסגרת הלוואת משכנתא ואיננה כוללת בתגמולי הביטוח המשולמים את עמלת הפירעון המוקדם, העולים על סכום הביטוח בפוליסה. עילות התביעה: הפרת הוראות הפוליסה; הטעיית המבוטחים והפרת חובת הגילוי על-פי סעיפים 55 ו-58 לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשמ"א-1981; הפרת סעיף 3 לחוק חוזה ביטוח, תשמ"א-1981; רשלנות והפרת חובה חקוקה על-פי פקודת הנזיקין [נוסח חדש]. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) להורות לנתבעת להשיב את מלוא הפער בין הסכום ששולם לחלק מחברי הקבוצה לבין יתרת החוב של אותם חברים בספרי הבנק; (ב) להורות לנתבעת לחדול מהתנהלותה המתוארת בתובענה כלפי חלק מחברי הקבוצה ולפצותם בגין נזק לא ממוני כמפורט לעיל; (ג) לפסוק גמול לתובע המייצג ושכ"ט לבאי כוחו.	כל לקוחות החברה המחזיקים או שהחזיקו בפוליסה לביטוח חיים אגב נטילת משכנתא ("ביטוח חיים"), במהלך שבע השנים שקדמו להגשת הבקשה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.	כ-53.85 מיליון ש"ח.
32.	01/2017 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח מנהלים נ' מנורה ביטוח.	גביית רכיב "הוצאות ניהול השקעות" ("הוצאות ישירות"), בפוליסות ביטוחי מנהלים המשווקות על ידי הנתבעת, וזאת, לפי הטענה, מעבר לדמי הניהול ו/או דמי הביטוח ובהיעדר הוראה בפוליסה המאפשרת לגבות. עילות התביעה: הפרת הוראות הפוליסה, הפרת חובת האמון, הפרת חובת הגילוי והפרת חובת תום הלב במשא ומתן, מסירת תיאור מטעה תוך הפרת חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, וחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) פיצוי של חברי הקבוצה בגין הנזקים שנגרמו להם לכאורה תוך השבת כלל הסכומים שנגבו לכאורה בניגוד לפוליסה כנטען לעיל, והעברתם ישירות להכספים הצבורה בפוליסה; (ב) צו האוסר על הנתבעת לגבות מחברי הקבוצה הוצאות ישירות כאמור; (ג) פסיקת גמול לתובע המייצג ושכ"ט לבאי כוחו.	כל המבוטחים בביטוחי המנהלים ששווקו על ידי הנתבעת (משתתף ברווחים, "מרב", "סטטוס" וכיו"ב), אשר נגבו מהם הוצאות ניהול השקעות כאשר הפוליסה לא כללה הוראה המאפשרת לגבות הוצאות אלו.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.	כ-185 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
33.	01/2017 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח וחברה נוספת.	גביית יתר על ידי הנתבעות, תוך הימנעות מלנהוג כלפי המבוטחים על פי פרקטיקה נוהגת, לפי הטענה, של הפחתה בדמי הביטוח בעת חציית מדרגת גיל ו/או ותק נהיגה המזכה בהפחתה בפרמיית הביטוח. עילות התביעה: הפרת חובת האמון, הפרת חובת הגילוי וחובת תום הלב המוגברת, הפרת חובת תום הלב במשא ומתן ובדרך מקובלת, הפרת הוראות בפקודת הנזיקין, מסירת תיאור מטעה תוך הפרת חוק הפיקוח שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) לחייב את הנתבעות בפיצוי ו/או השבה לחברי הקבוצה בגובה מלוא סכומי הפרמיה שנגבו ביתר כנטען לעיל בתוספת הפרשי הצמדה וריבית עד למועד ההשבה בפועל; (ב) להורות לנתבעות לגלות למבוטחים ו/או למועמדים לביטוח באופן יזום בפוליסות ביטוח רכב מכל סוג שהוא שהינם עתידים להגיע במהלך תקופת הביטוח לגיל ו/או ותק נהיגה המזכה בהפחתת דמי הביטוח וזאת טרם ההתקשרות בפוליסה וכן בהודעה נפרדת סמוך לפני הגעת המבוטח לגיל המזכה ו/או הותק המזכה; (ג) לפסוק גמול לתובע המייצג ושכ"ט לבאי כוחו.	כל המבוטחים בביטוח רכב חובה, מקיף וצד ג', בתקופה שתחילתה 7 שנים קודם להגשת התובענה ועד למתן פסק דין בתובענה, אשר הגיעו במהלך תקופת הביטוח למדרגת הגיל ו/או ותק הנהיגה המזכה בהפחתת דמי הביטוח, ואשר הנתבעות נמנעו מלנהוג כלפיהם על פי הפרקטיקה הנוהגת, לפי הטענה, ואשר כתוצאה מכך לא קיבלו את ההפחתה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.	חלקה היחסי של מנורה ביטוח הוערך בכ- 12.5 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
34.	02/2017 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' שומרה ביטוח.	הפרה חוזית וברשלנות של הנתבעת אשר נמנעת מלגלות למבוטחיה, כי על פי פרקטיקה הנוהגת אצלה, הינם זכאים להפחתת הפרמיה המשולמת על ידם בהגיעם למדרגות גיל ו/או וותק נהיגה הנהוגות אצלה. עילות התביעה: תביעה חוזית שעניינה אי גילוי קיומה של פרקטיקה כאמור; עוולת רשלנות; הטעייה; והתעשרות שלא כדין. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) החזר סכום הפיצוי/השבה העודפים שנגבו מחברי הקבוצה כמפורט לעיל; (ב) צו עשה המורה לנתבעת לשנות את דרך פעולתה כמתואר לעיל.	מבוטחי הנתבעת בביטוח רכב חובה, צד ג' ומקיף, בתקופה שתחילתה 7 שנים קודם להגשת התובענה, אשר הגיעו במהלך תקופת הביטוח למדרגות הגיל ו/או וותק הנהיגה המזכה, על פי דין וכן על פי הפרקטיקה הנטענת, בהפחתת דמי הביטוח, ואשר הנתבעת נמנעה מלנהוג כלפיהם על פי דין ועל פי הפרקטיקה הנהוגה אצלה, לפי הטענה	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה. ש"ח.	כ-50 מיליון ש"ח.
35.	02/2017 מחוזי - ת"א	עמית בקרן פנסיה נ' מנורה מבטחים פנסיה וגמל וחברות נוספות	גביית תשלומים שונים בגין הקמת הלוואות ו/או הטיפול בהן, וזאת לכאורה, בניגוד להוראות הדין, בהיעדר הרשאה חוקית ובניגוד לעמדת המאסדר. עילות התביעה: הפרת חובה חקוקה, הטעייה, מצג שווא, והפרת חובות תום הלב במשא ומתן. סעדים עיקריים מבוקשים: השבה של התשלומים שנגבו כאמור; מתן פסק דין הצהרתי או צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן; פסיקת גמול מיוחד למבקשים ושכר טרחה לעורכי-דינם.	כל עמיתי הנתבעות אשר קיבלו מהן הלוואות ולחילופין כל עמיתי הנתבעות, בשבע השנים שקדמו למועד הגשת התובענה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל טרם הגישה תגובתה לבקשה. ש"ח.	חלקה היחסי של מנורה מבטחים פנסיה וגמל הוערך בכ-31 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א2. תובענות נגזרות ומהותיות אחרות:

בנוסף לתובענות המהותיות ולבקשות לאישורן כייצוגיות, המתוארות לעיל, שאושרו או שטרם אושרו, קיימות תובענות ובקשות לאישורן כייצוגיות כאמור, אשר סכום התביעה בכל אחת מהן אינו מהותי ולפיכך לא נכלל לגביהן תיאור מפורט בדוחות הכספיים:

מס"ד	תאריך וערכאה	הצדדים	טענות מרכזיות	פרטים	סכום התביעה
1.	12/2014 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' שומרה ביטוח.	גביה ביתר של דמי אשראי בעת רכישת פוליסת ביטוח בתשלומים.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה. הצדדים פועלים לגיבוש הסדר פשרה.	9 מיליון ש"ח.
2.	12/2014 מחוזי - ת"א	מחזיק יחידות בקרנות מנוהלות נ' מנורה קרנות נאמנות וחברות נוספות.	הפרת חובת הנאמנות וחובות נוספות כלפי מחזיקי יחידות בקרנות מנוהלות, בכך שלא ננקטו מאמצים כלשהם להוזיל עמלות ברוקראז' ששולמו מנכסי הקרנות.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה קרנות נאמנות הגישה תגובתה לבקשה. התובענה מצויה בשלב ההוכחות.	9.72 מיליון ש"ח.
3.	11/2015 מחוזי - ת"א	מבוטחים בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	הפחתת סכומי הנזק הנתבעים על ידי צד ג', בטענה ל"רשלנות תורמת" מצדו של צד ג', ללא הנמקה. וזאת, בניגוד להוראות הדין וחוזרי הממונה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.	6 מיליון ש"ח.
4.	03/2016 מחוזי - ת"א	מבוטחים בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח.	חיוב בפרמיה מוגדלת (בגין הגדלת סכום הביטוח) למן ה- 1 לחודש בו הוגדל סכום הביטוח בפוליסות ביטוח מבנה, גם באותם מקרים שבהם בפועל הורחבה הפוליסה (כלומר, סכום הביטוח הוגדל) לאחר ה- 1 לחודש.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה. ביום 13 במרס 2017, הוגש על ידי הצדדים הסדר פשרה ("ההסדר"), ההסדר כפוף לאישור בית המשפט.	כ- 14 מיליון ש"ח.
5.	02/2017 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' שומרה ביטוח.	אי גילוי באופן יזום, מצד הנתבעת למבוטחיה בביטוח רכב חובה, מקיף וצד ג', כי הינם עתידים, במהלך תקופת הביטוח, להגיע למדרגות הגיל ו/או וותק הנהיגה המזכה בהפחתת דמי הביטוח וזאת, לטענת התובע, בניגוד לפרקטיקה הנהוגה.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.	12.25 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א3. תובענות נגזרות ומהותיות אחרות:

מס"ד	תאריך וערכאה	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה
1.	02/2014 04/2014 מחוזי - ת"א	חברי קופ"ח כללית ומכבי נ' קופות החולים, מנורה ביטוח, חברות ביטוח נוספות.	אי מימוש זכות ההשתתפות העומדת לקופות החולים, לכאורה, מכוח הדין כלפי חברות הביטוח לצורך כיסוי ההוצאות ששולמו על ידה בתוכניות שירותי הבריאות הנוספים (השב"ן) ביחס למקרים בהם קיימת חפיפה בחבות בינן לבין חברות הביטוח במסגרת פוליסות ביטוח בריאות הנמכרות על ידן. עיקר החפיפה הנטענת הינה בתחום הניתוחים (בחירת מנתח ועלויות נלוות) ובתחום הייעוץ הרפואי. עוד נטען כי חברות הביטוח מתמרצות, לכאורה, את המבוטחים להפעיל את תוכניות השב"ן בקופות החולים באמצעות גמול כספי על מנת להימנע כביכול מלספוג את התממשות הסיכון של האירוע הביטוחי תוך גלגול הסיכון לכאורה לקופות החולים ובראשן הכללית. עילת התביעה: התעשרות שלא כדין. הסעד המבוקש: מימוש זכות ההשתתפות של קופות החולים כלפי חברות הביטוח על ידי חיוב כל אחת מחברות הביטוח לשלם להן לפחות מחצית מהתשלומים שנשאה בהן לצורך כיסוי ההוצאות ששולמו על ידה בתוכניות השב"ן ברכיב הניתוחים ובחירת מנתח בישראל והן ברכיב הייעוץ הרפואי בשבע השנים שקדמו להגשת הבקשה, וזאת במקרים בהם למבוטחי הקופות קיים ביטוח בריאות מסחרי בגין רכיבים אלה.	מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. ביום 14 במאי 2015 נערך דיון בטענות המקדמית של קופות החולים וחברות הביטוח באשר לשאלת מעמדם של המבקשים בהגשת בקשת האישור. ביום 11 ביוני, 2015, קבע בית המשפט כי חבר באגודה עותמנית רשאי להגיש בקשה לאישור תובענה נגזרת בשם האגודה. על החלטה זו הגישו קופות החולים בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, אליה הצטרפו המבטחות. ביום 2 במרס, 2016, הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה לבית המשפט, לפיה לתובעים לא עומדת הזכות להגיש תובענה נגזרת כנגד קופות החולים.	3.5 מיליארד ש"ח, ביחס לכללית. 1.7 מיליארד ש"ח, ביחס למכבי.
2.	06/2016 מחוזי - מרכז	סוכן נ' מנורה ביטוח	לטענת הסוכן (התובע) בשל הפרת ההסכם בינו לבין מנורה ביטוח ובשל הפרת חובת הזהירות שלה כלפיו, בוטלו פוליסות ביטוח שתווכו על ידו בשיעורים ניכרים וסוכנות הביטוח שבבעלותו קרסה. במקביל מתנהל הליך בהוצאה לפועל אגב בקשה לביצוע שטר שהוגשה על ידי מנורה ביטוח.	ביום 19 ביוני 2016, הגיש הסוכן תביעה כנגד מנורה ביטוח. ביום 1 בספטמבר 2016, הגישה מנורה ביטוח כתב הגנה.	כ- 35 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א4. תובענות שהסתיימו:

מס"ד	תאריך וערכאה	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה
1.	07/2015 מחוזי - מרכז	מבוטחים בפוליסת ביטוח חיים נ' מנורה ביטוח.	עניינה של התובענה הינה תשלום מופחת, לכאורה, של תגמולי ביטוח בפוליסות מסוג "נכות מתאונה" על בסיס נכות פחותה מזו שנקבעה לתובעים והוסכם עליה בפוליסה.	ביום 9 במאי, 2016, הוגשה בקשה להסתלקות מבקשת האישור כתובענה ייצוגית, ללא צו להוצאות. בית המשפט אישר את בקשת ההסתלקות והורה על דחיית התביעה האישית של המבקשים. בכך באה התובענה לידי סיום.	כ-50 מיליוני ש"ח לכל הפחות.
2.	08/2008 מחוזי - ת"א	מבוטח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	עניינה של התובענה הינה אי תשלום שיפוי למבוטחי המשיבה בביטוחי רכב, בגין הנזק שנגרם לאמצעי המיגון שהותקן ברכב על-פי דרישתה, תוך הפרת הוראות סעיף 1 לתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986.	ביום 19 ביוני 2016, אישר בית המשפט את הסדר הפשרה שהוגש על ידי הצדדים, נתן לו תוקף של פסק דין וכן אימץ את המלצת הצדדים לעניין שכר טרחה וגמול לתובעים, תוך תיקון לא מהותי להמלצה לעניין שכר הטרחה לתובע הייצוגי. בכך באה התובענה לידי סיום.	כ-23 מיליון ש"ח.
3.	01/2010 מחוזי - ת"א	מבוטח אלמנטרי נ' שומרה ביטוח.	עניינה של התובענה הינה אי תשלום שיפוי למבוטחים בביטוחי רכב, בגין הנזק שנגרם לאמצעי המיגון שהותקן ברכב על-פי דרישתם תוך הפרת הוראות סעיף 1 לתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986.	ביום 19 ביוני 2016, אישר בית המשפט את הסדר הפשרה שהוגש על ידי הצדדים, כמפורט בסעיף ה-2 לעיל. בכך באה התובענה לידי סיום.	כ-29 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א4. תובענות שהסתיימו (המשך):

מס"ד	תאריך וערכאה	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה
4.	12/2013 מחוזי-י-ם	מבוטחים בביטוח בראות נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	עניינה של התובענה הפלייה ופגיעה בכבוד ובזכות לשוויון לאור סירוב המשיבות לבטח לקוחות בעלי מוגבלויות בביטוחי פרט, בניגוד, לכאורה, להוראות חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998.	ביום 13 באפריל 2016, הגישו המבקשים לבית המשפט בקשה להסתלקות מבקשת האישור. ביום 7 בספטמבר 2016, הורה בית המשפט על הסתלקות המבקשים מבקשת האישור ועל מחיקת תביעותיהם האישיות. בכך באה התובענה לידי סיום.	כ-230 מיליון ש"ח לכלל המשיבות.
5.	06/2016 עליון - י-ם	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	גביה ביתר של פרמיית ביטוח חובה לרכב לתקופה של שנה שלמה, גם כאשר תעודת הביטוח משולמת על ידי המבוטח במועד המאוחר מהתאריך הנקוב בתעודת הביטוח, ונכנסת לתוקף רק במועד התשלום.	ביום 5 באפריל 2016, ניתן על ידי בית המשפט המחוזי פסק דין הדוחה את בקשת האישור. ביום 8 ביוני 2016, הגיש המבקש בבקשת האישור, ערעור לבית המשפט העליון על פסק הדין. ביום 9 באוקטובר 2016, קיבלו המבקשים את המלצת בית המשפט וחזרו בהם מן הערעור. בכך באה התובענה לידי סיום.	כ-4.35 מיליון ש"ח.
6.	10/2013 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח חיים נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	עדכון פרמיות הביטוח במהלך חיי הפוליסה עקב שינוי גיל המבוטח במועד מוקדם מדי וכן בדבר קביעה בפוליסה של מדד בסיס בהתאם ליום הראשון בחודש בו ביקש המבוטח להתקבל לתכנית ביטוח ולא במועד בו התקבל לתכנית בפועל.	ביום 15 בספטמבר 2016, דחה בית המשפט את הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ-35 מיליון ש"ח מתוך סך של כ-399 מיליון ש"ח המיוחס לכלל המשיבות.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

4. תובענות שהסתיימו (המשך):

מס"ד	תאריך וערכאה	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה
7.	09/2013 מחוזי - מרכז	מבוטחת אלמנטרי נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	גבייה עודפת של דמי ביטוח חובה לרכב ע"י המשיבות, לאור חישוב גילו של הנהג הצעיר ביותר הנוהג דרך קבע ברכב נכון למועד כריתת חוזה הביטוח ולא באופן יחסי לתקופת הביטוח, כך שהחל מיום הולדתו של הנהג הצעיר, ייגבה תעריף יחסי מופחת.	ביום 3 בנובמבר 2016, דחה בית המשפט את הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ-28 מיליון ש"ח
8.	04/2010 מחוזי - מרכז	המועצה הישראלית לצרונות נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	הפרה לכאורה של החובות המוטלות על המשיבות לאיתור בעלי זכויות (מבוטחים, מוטבים ו/או יורשים), אי איתור בעלי זכויות, אי העברת כספים, בהגיע המועד לכך לידי האפוטרופוס הכללי, זאת תוך התעשרות שלא כדין בשל גביית דמי ניהול בשיעור העולה על המותר או מתשואה שמניבים הכספים שלא נדרשו.	ביום 13 בפברואר 2017, אישר בית המשפט את הסדר הפשרה תוך קביעה כי הינו הסדר ראוי, הוגן וסביר ובהתאם נתן לו תוקף של פסק דין, תוך הפחתת שכר הטרחה והגמול לתובעים לכדי מחצית הגמול ושכר הטרחה שהומלץ על ידי הצדדים. בכך באה התובענה לידי סיום.	לא כומת.
9.	04/2016 מחוזי - ים	מבוטחת נכות נ' מנורה ביטוח.	הטעייה לכאורה, בעת מענה לפניית ו/או תביעות לתשלום תגמולי הביטוח ושלילת תגמולי ביטוח ממבוטחים, לכאורה, בגין נכות שנגרמה להם בשל מחלה ו/או תאונה בהתבסס על טענת התיישנות לאחר 3 שנים מיום קרות מקרה הביטוח וזאת בניגוד להוראת תיקון 6 לחוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, לפיה, תקופת ההתיישנות לתשלום תגמולי ביטוח במקרים בהם נגרמה הנכות בשל מחלה ו/או תאונה תחל מהיום שקמה למבוטח הזכות לתבוע תגמולי ביטוח לפי תנאי חוזה הביטוח.	ביום 23 בפברואר 2017, אישר בית המשפט את בקשת ההסתלקות ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ-416 מיליון ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

טבלה מסכמת:

להלן טבלה מסכמת של הסכומים הנתבעים במסגרת בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות, תובענות שאושרו כתביעה ייצוגית ותביעות מהותיות אחרות כנגד הקבוצה, כפי שצוינו על ידי התובעים בכתבי הטענות אשר הוגשו מטעמם. מובהר כי הסכום הנתבע אינו מהווה בהכרח כימות של סכום החשיפה המוערכת על ידי הקבוצה, שכן המדובר בהערכות מטעם התובעים אשר דינן להתברר במסגרת ההליך המשפטי. עוד מובהר כי הטבלה להלן אינה כוללת הליכים שהסתיימו, לרבות בהליכים שהסתיימו לאחר שאושר בהן הסכם פשרה.

כמות תביעות	הסכום הנתבע	אלפי ש"ח
תובענות שאושרו כתביעה ייצוגית:		
צוין סכום המתייחס לקבוצה	4	535,254
התביעה מתייחסת למספר חברות ולא יוחס סכום ספציפי לקבוצה	1	225,000
לא צוין סכום התביעה	1	-
בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות:		
צוין סכום המתייחס לקבוצה	22	1,599,498
התביעה מתייחסת למספר חברות ולא יוחס סכום ספציפי לקבוצה	3	2,598,000
לא צוין סכום התביעה	9	-
תביעות מהותיות אחרות (*)	2	5,235,000

לתאריך הדיווח, סכום ההפרשה המצטבר בגין התביעות שהוגשו כנגד החברה כמפורט לעיל, מסתכם בכ- 25 מיליוני ש"ח (ליום 31 בדצמבר 2015, כ- 24 מיליוני ש"ח)

(*) ראה סעיף 3א' לעיל

בנוסף על הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות שהוגשו כנגד הקבוצה וההליכים המשפטיים ואחרים, קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה ו/או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הקבוצה למבוטחיה. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות פרשנות ואחרות עקב פערי מידע בין הקבוצה לבין המבוטחים ו/או צדדים שלישיים לחוזי הביטוח הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. חשיפה זו באה לידי ביטוי בעיקר בתחומי החיסכון הפנסיוני והביטוח ארוך טווח, לרבות ביטוח בריאות, בהם פועלת הקבוצה. בתחומים אלו המדובר בפוליסות אשר נבחנות על פני שנים בהן מתרחשים שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. שינויים אלה מיושמים על ידי מערכות מיכוניות העוברות שינויים והתאמות באופן תדיר. על כן בתחומים אלו בקבלת פרשנות חדשה לאמור בפוליסות ביטוח ובמוצרים פנסיוניים ארוכי טווח, יש לעיתים בכדי להשפיע על הרווחיות העתידית של הקבוצה בגין התיק הקיים, זאת בנוסף לחשיפה הגלומה בדרישות לפיצוי לקוחות בגין פעילות העבר. לא ניתן לצפות מראש את סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם חוזי הביטוח, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה, אשר בשלב זה לא ניתן להעריכה או לכמתה, לתקלות באופן תפעול המוצרים בתחום החיסכון ארוך הטווח ובתחום הבריאות המאופיינים כאמור באורך חיים ממושך וכפופים לשינויים רגולטוריים ואחרים, תכופים ומורכבים, לשינויים ותוספות לנוסח המוצרים ולשינויים רבים אחרים המבוצעים לאורך חיי המוצר, לרבות על ידי המבוטחים ו/או המעסיקים ו/או מי מטעמם, ביחס לכיסויים הביטוחיים ו/או ביחס להפקדות למרכיב החיסכון. מורכבות ושינויים אילו נוגעים, בין היתר, להיקפי ההפקדות ושיעורן, לרכיבי המוצר השונים, לאופן שיוך הכספים למבוטחים ו/או למרכיבים השונים של המוצרים, למועד זקיפתם, לזיהוי פיגורים בהפקדות ולטיפול בהם. מורכבות זו מועצמת לאור ריבוי הגורמים המעורבים בניהול המוצרים ותפעולם ולעיתים תוך מתן הנחיות סותרות מצדם או מטעמם.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

הגופים המוסדיים בקבוצה, עוסקים באופן שוטף בלימוד, איתור, ניטור וטיפול בסוגיות העולות עקב המורכבויות האמורות, לרבות אגב פניות ציבור, מעסיקים ויועצים פנסיוניים, ישירות או באמצעות הממונה, הן ביחס למקרים פרטניים והן ביחס לסוגי מוצרים ו/או לקוחות. כמו-כן, לא ניתן לצפות מראש את סוגי הטענות שיועלו בהקשר זה ו/או את החשיפה הנובעת מהן אשר יכול ויועלו, בין היתר, באמצעות המנגנון הדינוני של תובענות ייצוגיות.

ב. ערבויות שניתנו

1. מנורה ביטוח העמידה ערבויות לטובת עמיתי קופות הגמל "יתר" ו"אמיר" (המנוהלות על-ידי מבטחים פנסיה וגמל) להבטחת התחייבות הקופה כלפיהם לשיעור תשואה מובטח. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ- 4,707 מיליוני ש"ח (שנה קודמת 4,689 מיליוני ש"ח). יצוין, כי החשב הכללי במשרד האוצר התחייב כלפי הקופות לקבל את מרבית הפקדונות של כספי העמיתים כאמור בתשואה מובטחת העולה על שיעור התשואה המובטח לעמיתים. בנוסף לאמור, נתנה מנורה ביטוח ערבויות דומות להבטחת קרן ההשקעות של העמיתים במסלול שאינו מבטיח תשואה וזאת לטובת עמיתים שהצטרפו לקופה עד לשנת 1994 ולגבי הפקדוניהם הנומינליות עד לחודש ינואר, 2009. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ- 94 מיליוני ש"ח.
2. קיימות ערבויות בסך כולל של כ- 4,222 אלפי ש"ח, אשר הועברו לקבוצה, כתוצאה מעסקת החברה לפיתוח התעשייה.

ג. התקשרויות

1. בשנת 2003 התקשרה מנורה ביטוח עם חברת סאפיינס ישראל מערכות תוכנה בע"מ (להלן: "סאפיינס") בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים ("טופז חיים"). על רקע רכישתה של מבטחים פנסיה בשנת 2004 ושינויים רגולטוריים בתחום הפעילות כמו גם התפתחות עסקית של הקבוצה, התקשרה מנורה ביטוח בשנים 2004 ו-2005, עם הספק הנ"ל בפרויקט נוסף לפיתוח מערכת לניהול מערכי הפנסיה והגמל ("טופז פנסיה וגמל") (טופז חיים וטופז פנסיה וגמל יחד - להלן: "מערכת טופז"). מערכת טופז חיים נמצאת בשלב המאפשר הפקה ותפעול של הפוליסות החדשות הנמכרות על ידי מנורה ביטוח. מערכת טופז פנסיה וגמל נמצאת בשלב תפעולי מלא. בנוסף, מבוצעת פעילות תחזוקה שוטפת של המערכות, לרבות עדכונים הנדרשים מעת לעת.
- בהמשך לאמור לעיל, התקשרה מנורה ביטוח בחודש אוקטובר 2011 בהסכם המעגן ומסדיר את ההתקשרות רבת שנים עם סאפיינס בקשר למערכת טופז ומערכות תוכנה נוספות שסופקו לקבוצה, בין היתר, בתחום ביטוח חיים, פנסיה, ביטוח משנה ובריאות (להלן: "המערכות") ולשירותים שסופקו לקבוצה בקשר עם אותן מערכות (להלן בפסקה זו: "ההסכם").
- ההסכם מעגן את רישיונות השימוש של הקבוצה במערכות ואת זכויות השימוש של הקבוצה בתוכניות המקור של המערכות וכן את הקניין הרוחני ברכיבים ייחודיים מסוימים במערכות שפותחו בעבר וככל שיפותחו בעתיד על ידי סאפיינס עבור הקבוצה. לאור שיתוף הידע המקצועי של עובדי הקבוצה במסגרת הליך הפיתוח של המערכות, עוגנו בהסכם גם זכויות לתמלוגים על מכירת טופז וביטוח משנה לצדדים שלישיים ללא מגבלת זמן ועד לתקרה של ההשקעה במוצרים.
- בנוסף, ההסכם יוצר מסגרת להמשך אספקת שירותים שונים לקבוצה בקשר למערכות הנ"ל, לרבות שירותי פיתוח, בדיקות, תיקון תקלות, תמיכה, אספקת גרסאות ומהדורות ושירותי תחזוקה למערכות, בהתאם לתכניות עבודה שנתיות מוסכמות.
- בגין ההסכם כאמור לעיל שילמה מנורה ביטוח לסאפיינס בשנים 2016 ו- 2015 סך של כ- 45 מיליוני ש"ח וסך של כ- 39 מיליוני ש"ח, בהתאמה.
- בחודש ספטמבר 2013, נחתם הסכם משלים להסכם מחודש אוקטובר 2011, וזאת על רקע התקשרותה של סאפיינס עם לקוח נוסף ליישום מערכת לניהול קרנות פנסיה ומערכות נלוות המשמשות את הקבוצה. במסגרת ההסכם המשלים התחייבה סאפיינס לשלם לקבוצה תמלוגים שונים בהיקפים לא מהותיים אשר ישולמו על פני מספר שנים. בנוסף, הוארכה תקופת ההתקשרות שסאפיינס מחויבת אליה ביחס לתחזוקת המערכות והמשך פיתוחן עבור הקבוצה, לפחות עד ליום 31 בדצמבר, 2018, בשינויים מסחריים מסוימים. בעקבות יישום המערכת אצל הלקוח הנוסף כאמור, הכירה מנורה ביטוח בשנת 2015 בהכנסות מתמלוגים בסך של כ- 8 מיליוני ש"ח.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ג. התקשרויות (המשך)

1. (המשך)

בחודש ספטמבר 2016, נחתם בין מנורה ביטוח לבין סאפיינס פתרונות תוכנה (עידית) בע"מ (להלן: "עידית"), השייכת לקבוצת סאפיינס, הסכם לאספקת מערכת לניהול ביטוח אלמנטרי, שנועדה להחליף את מערכת המחשב הקיימת במנורה ביטוח בתחום זה. ההסכם שנחתם כולל פרויקט של התאמת המערכת לצרכי מנורה ביטוח לרבות תכנון, פיתוח, התקנה, הטמעה, התאמה, בדיקות מסירה, אחריות ותמיכה ותחזוקה (אופציונאלי) של המערכת. מעבר לתקופת ביצוע הפרויקט, תקופת ההסכם כוללת תקופת אחריות שמסתיימת 36 חודשים לאחר מועד הקבלה הסופי של המערכת בשלמותה ובכללותה.

לאחר תום תקופת האחריות, מנורה ביטוח רשאית להזמין מעידית שירותי תחזוקה לתקופה של 10 שנים לפחות מתום תקופת האחריות. עלות הפרויקט, הכוללת את עלויות הרישוי, השירותים והאחריות למערכת הינה כ- 46 מיליוני ש"ח. בנוסף, סוכמה עלות שירותי תחזוקה שנתית, אם וככל ויתבקשו. כן הוסכמו תעריפים ומחירים עבור ממשקים נוספים, דוחות נוספים, מוצרים נוספים, ימי הדרכה נוספים ושירותים נוספים שיסופקו על בסיס T&M (כל העלויות הנ"ל הינן ללא מע"מ).

2. לקבוצה קיימות התחייבויות עתידיות כחלק מפעילויות ההשקעה כמפורט להלן:

א. התחייבויות להשקעה בקרנות השקעה שסכומן הכולל ליום 31 בדצמבר, 2016 הינו סך של 623,605 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 579,859 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 532,089 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 469,486 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).

ב. התחייבויות להעמדת הלוואות לחברות שונות שסכומן הכולל ליום 31 בדצמבר, 2016 הינו 346,941 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 85,734 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 282,935 אלפי ש"ח מתוכם סך של 111,721 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).

3. לחברה הסכמים להקמת הבניין ברמת גן. לפירוט אודות השקעת החברה בפרויקט ועלויות לצורך השלמתו ראה באור 7 ג'.

4. ביום 24 באפריל, 2014, חתמה מנורה ביטוח על הסכם עם בזק - החברה הישראלית לתקשורת בע"מ (להלן - בזק), לביצוע הסדרי ביטוח ותשלומי קצבה בקשר עם פרישה מוקדמת של עובדיה. בהתאם להסכם, בזק תעביר למנורה ביטוח סכום חד פעמי עבור כל פורש, ומנורה ביטוח תשלם לפורשים סכומים חודשיים במסגרת פוליסת ביטוח, כמסכם בין הצדדים. אומדן הסכומים שיופקדו במנורה ביטוח בתקופת ההסכם עומד על סך של כ- 600 מיליוני ש"ח. תוקף ההסכם הינו עד ליום 31 בדצמבר, 2019, או עד השלמת סכום הפרמיות שנקבע, כמוקדם מביניהם. הרווח הצפוי מהעסקה אינו מהותי. ליום 31 בדצמבר 2015 קיימת יתרת זכות בסך של כ- 126 מיליוני ש"ח אשר נבעה ממקדמה על חשבון ביצוע הסדרי הביטוח ותשלומי הקצבה אשר נרשמה בפועל כהכנסה מפרמיה לאחר שהפוליסה אושרה על ידי הפיקוח בשנת 2016.

5. בחודש דצמבר 2014, חתמה החברה על הסכם למתן חסות ומיתוג להיכל הספורט ביד אליהו בתל אביב, אשר, בעקבות ההסכם, ישונה שמו ל- "היכל מנורה מבטחים". ההסכם נחתם לתקופה של שמונה שנים החל מיום 1 בינואר, 2015. סך התמורה שנקבעה הינה כ- 23.6 מיליוני ש"ח (כולל מע"מ), אשר תשולם ב- 32 תשלומים רבעוניים. בנוסף, כולל ההסכם אופציה להארכת תקופת ההתקשרות לשמונה שנים נוספות. להבטחת מילוי התחייבויות החברה, הופקד שטר ערבות בסך כ- 1.2 מיליוני ש"ח. חברות הקבוצה משתתפות בעלויות החברה בגין ההסכם.

באור 40: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ד. חכירות

1. חכירות בהן הקבוצה היא החוכרת בחכירה תפעולית

הקבוצה קשורה בהסכמי חכירה מסחריים, אשר כוללים, בין השאר, חלק ממשרדי הקבוצה.

חכירות אלו בעלות אורך חיים שבין שנה ל- 5 שנים.

להלן דמי החכירה המינימליים העתידיים להיות משולמים בגין חוזי חכירה תפעולית שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר:

2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
18,363	25,208	25,615	שנה ראשונה
18,442	31,471	24,183	שנה שנייה עד חמש שנים
3,285	1,588	-	יותר מחמש שנים
40,090	58,267	49,798	

הסכומים שנקפו לדוח רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ביום
31 לדצמבר

2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
25,085	27,192	30,110	דמי חכירה מינימליים

2. חכירות בהן הקבוצה היא המחכירה בחכירה תפעולית

הקבוצה מחכירה מספר מבנים (נכסי נדל"ן להשקעה) לגופים חיצוניים. הסכמי החכירה הם לתקופה שבין שנה ל- 10 שנים ואינם ניתנים לביטול. חידוש החוזים בתום התקופה כפוף להסכמת שני הצדדים.

להלן דמי החכירה המינימליים העתידיים להתקבל בגין חוזי חכירה שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר:

2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
11,540	11,821	12,163	שנה ראשונה
20,294	21,584	18,272	שנה שנייה עד חמש שנים
7,910	11,843	2,281	יותר מחמש שנים
39,744	45,248	32,716	

לפרטים נוספים בדבר הכנסות שהוכרו בגין נדל"ן להשקעה, ראה באור 27 לעיל.

באור 41: - אירועים בתקופת הדיווח

א. ביום 8 בספטמבר 2016, נחתם הסכם בין החברה ובין אי.אר.אן. ישראל בע"מ (להלן: "אי.אר.אן"), שעיקר עיסוקה במתן התחייבויות לפרעון אמצעי תשלום, ובין אס.איי.בי בע"מ, שהינה החברה האם של אי.אר.אן (להלן: "המוכרת"), שתיהן חברות פרטיות אשר אינן קשורות לחברה ו/או לבעלי השליטה בה, זאת בקשר עם מכירה לחברה בשלבים ובתנאים מסוימים של חלק ממניות אי.אר.אן (להלן: "ההסכם" או "העסקה"). בהסכם נכללו, בין היתר, ההוראות הבאות: (1) במועד ההשלמה של העסקה (להלן: "מועד ההשלמה"), תרכוש החברה מהמוכרת מניות באי.אר.אן בשיעור של 40% מהון המניות של אי.אר.אן, וזאת בתמורה לסכום של 100 מיליוני ש"ח (להלן: "סכום התמורה"). סכום התמורה כפוף להתאמות מחיר מסוימות (בהתבסס על נתונים הכספיים של אי.אר.אן לשנים 2016, 2017 ו-2018), ככל שתהיינה, זאת כקבוע בהסכם. בנוסף, במועד ההשלמה עשויות המוכרת והחברה להעמיד לאי.אר.אן הלוואות בעלים בהיקף שייקבע, וזאת באופן יחסי לשיעור החזקותיהן באי.אר.אן כפי שיהיה במועד ההשלמה. (2) המוכרת הקנתה לחברה אופציית Call (להלן: "אופציית הרכש") לרכוש מניות נוספות באי.אר.אן בשיעור של 10% מהון המניות של אי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש שייגזר מרווחיותה של אי.אר.אן בתקופה שתקדם למועד מימוש אופציית הרכש. אופציית הרכש תעמוד בתוקפה למשך תקופה של 12 חודשים שתחילתה ביום 25.2.2022, או במועד מוקדם יותר במקרה של התקיימות אירועים מסוימים כקבוע בהסכם. (3) אם וככל שהחברה תממש את אופציית הרכש, תקנה החברה למוכרת אופציית Put (להלן: "אופציית המכר של המוכרת") למכור לחברה את כל מניות המוכרת באי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש שייקבע בהתאם להערכות שווי של אי.אר.אן שיערכו למטרה זו. אופציית המכר של המוכרת תעמוד בתוקפה למשך תקופה של 36 חודשים שתחילתה במועד השלמת מימוש אופציית הרכש. (4) בנוסף, המוכרת הקנתה לחברה אופציית Put (להלן: "אופציית המכר של החברה") למכור למוכרת את כל מניות החברה באי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש בהתאם להערכות שווי שיערכו למטרה זו בהפחתה מסוימת. אופציית המכר של החברה תעמוד בתוקפה החל ממועד ההשלמה ועד ליום 25.2.2023, ובלבד שעד לאותו מועד, החברה לא מימשה את אופציית הרכש. (5) במסגרת ההסכם נקבעו הוראות לגבי ההסדרים בין הצדדים בהתייחס למסכת היחסים המשפטיים ביניהם במעמדן של החברה והמוכרת כבעלי מניות באי.אר.אן לאחר מועד ההשלמה, ובכלל זה, ההסדרים הבאים: הגבלת מכירת מניות באי.אר.אן לצד שלישי עד למועד השלמת מימוש אופציית הרכש, מתן זכות סירוב ראשונה לחברה ולמוכרת, מתן זכות הצטרפות לחברה (והחל ממועד השלמת מימוש אופציית הרכש, ככל שתמומש, גם מתן זכות הצטרפות למוכרת), מתן זכות קדימה לחברה ולמוכרת בהקצאת זכויות באי.אר.אן, הוראות לענין השקעה באי.אר.אן, מינוי דירקטורים באי.אר.אן (כאשר החל ממועד השלמת מימוש אופציית הרכש, ככל שתמומש, ימונה דירקטור נוסף מטעם החברה באופן שיקנה לה רוב בדירקטוריון אי.אר.אן), הצבעה בנושאים מסוימים, מדיניות חלוקת רווחים, הוראות עניין דיווחים וממשל תאגידי והוראות לעניין עיסוקי הצדדים. בנוסף, נקבעו בהסכם הוראות לעניין זכות החברה לקבלת שיפוי מהמוכרת בתנאים מסוימים, כקבוע בהסכם. בהתאם להוראות ההסכם, השלמת העסקה כפופה לתנאים מתלים ובהם קבלת כל האישורים וההיתרים הנדרשים על פי כל דין לרבות אישור הממונה על הגבלים עסקיים. ביום 12 בינואר, 2017, ולאחר שהתקיימו כל התנאים המתלים להסכם, הושלמה העסקה. בנוסף, בהתאם להוראות ההסכם, העמידו המוכרת והחברה לאי.אר.אן (באופן יחסי לשיעורי החזקותיהן באי.אר.אן, קרי 60% ו-40% בהתאמה), הלוואות בעלים. חלקה של החברה בהלוואות הבעלים הינו כ-13.6 מיליוני ש"ח.

ב. ביום 27 בדצמבר 2016, התקשרו מנורה מבטחים פיננסים ומנורה מבטחים קרנות נאמנות בהסכם שהצדדים הנוספים לו הם אלטשולר שחם, ואלטשולר שחם ניהול קרנות נאמנות בע"מ, חברה בת של אלטשולר שחם העוסקת בניהול קרנות נאמנות ("אלטשולר שחם קרנות"), לפיו מנורה מבטחים קרנות, תתמזג לתוך אלטשולר שחם קרנות, במיזוג פטור ממס, כך שלאחר השלמת המיזוג תחזיק מנורה מבטחים פיננסים 20% מהון המניות המונפק והנפרע של אלטשולר שחם קרנות. ביום 20 בפברואר, 2017, הושלם הסכם מיזוג בין מנורה מבטחים קרנות נאמנות לבין אלטשולר שחם ניהול קרנות נאמנות בע"מ.

באור 42: - אירוע לאחר תקופת הדיווח

ביום 27 במרס 2017 הכריז דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד בסך של 50 מיליון ש"ח, המהווה כ-0.79 ש"ח לכל 1 ש"ח ע.ג. מההון המונפק והנפרע של החברה. הדיבידנד יחולק ביום 19 באפריל 2017.

א. נכסי חוב סחירים

ליום 31 בדצמבר, 2016	
הערך בספרים	עלות מופחתת
אלפי ש"ח	

607	598
2,531,239	2,481,536
2,531,846	2,482,134

13,272	12,826
1,616,989	1,590,932
1,630,261	1,603,758

236	237
4,162,343	4,086,129
7,572	

ליום 31 בדצמבר, 2015	
הערך בספרים	עלות מופחתת
אלפי ש"ח	

626	623
2,595,890	2,527,429
2,596,516	2,528,052

22,139	20,789
1,503,494	1,498,417
1,525,633	1,519,206

219	147
4,122,368	4,047,405
25,650	

אגרות חוב ממשלתיות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים:

שאינם ניתנים להמרה

נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינים למכירה

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

נכסי חוב אחרים הניתנים להמרה

נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
שיועדו בעת ההכרה לראשונה

סך הכל נכסי חוב סחירים

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

אגרות חוב ממשלתיות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים:

שאינם ניתנים להמרה

נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינים למכירה

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

נכסי חוב אחרים הניתנים להמרה

נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
שיועדו בעת ההכרה לראשונה

סך הכל נכסי חוב סחירים

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ב. מניות

ליום 31 בדצמבר, 2016	
הערך בספרים	עלות
אלפי ש"ח	

16,022	11,935
200,735	175,745
216,757	187,680

סחירות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה

זמינות למכירה

סך הכל מניות סחירות

13,885	17,620
230,642	205,300
47,046	

שאינן סחירות

זמינות למכירה

סך הכל מניות

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ליום 31 בדצמבר, 2015	
הערך בספרים	עלות
אלפי ש"ח	

14,670	12,317
192,387	175,397
207,057	187,714

סחירות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה

זמינות למכירה

סך הכל מניות סחירות

1,739	6,502
208,796	194,216
39,326	

שאינן סחירות

זמינות למכירה

סך הכל מניות

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ג. השקעות פיננסיות אחרות

ליום 31 בדצמבר, 2016	
הערך בספרים	עלות
אלפי ש"ח	
18,850	16,934
816,084	738,959
288	-
835,222	755,893
144,410	140,428
232,002	220,129
11,004	-
387,416	360,557
1,222,638	1,116,450
41,746	

סחירות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה
מכשירים נגזרים

סך הכל השקעות פיננסיות אחרות סחירות

שאינן סחירות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה
מכשירים נגזרים

סך הכל השקעות פיננסיות אחרות שאינן סחירות

סך הכל השקעות פיננסיות אחרות

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ליום 31 בדצמבר, 2015	
הערך בספרים	עלות
אלפי ש"ח	
22,078	19,519
750,003	713,808
700	-
772,781	733,327
184,254	182,484
196,826	190,896
2,201	-
383,281	373,380
1,156,062	1,106,707
34,711	

סחירות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה
מכשירים נגזרים

סך הכל השקעות פיננסיות אחרות סחירות

שאינן סחירות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה
מכשירים נגזרים

סך הכל השקעות פיננסיות אחרות שאינן סחירות

סך הכל השקעות פיננסיות אחרות

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

פרק ד':

נתונים כספיים מתוך
הדוחות הכספיים
המאוחדים המיוחדים
לחברה

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

נתונים כספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים
המיוחסים לחברה

ליום 31 בדצמבר, 2016

תקנה 9'ג

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

נתונים כספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים המיוחסים לחברה ליום 31 בדצמבר, 2016

תקנה 9'

תוכן העניינים

דף

2	דוח מיוחד של רואה החשבון המבקר על מידע כספי נפרד לפי תקנה 9'
	לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידים), התש"ל-1970
3	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על המצב הכספי
4	נתונים כספיים מתוך דוחות רווח או הפסד המאוחדים
5	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על הרווח הכולל
6-7	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על תזרימי המזומנים
8-21	מידע נוסף

**לכבוד
בעלי המניות של מנורה מבטחים החזקות בע"מ**

א.ג.,

**הנדון: דוח מיוחד של רואה החשבון המבקר
על מידע כספי נפרד לפי תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים),
התש"ל-1970**

ביקרנו את המידע הכספי הנפרד המובא לפי תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל - 1970 של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן - החברה) לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015 ולכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014 ואשר נכלל בדוח התקופתי של החברה. המידע הכספי הנפרד הינו באחריות הדירקטוריון והנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על המידע הכספי הנפרד בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל. על פי תקנים אלה, נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין במידע הכספי הנפרד הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובפרטים הכלולים במידע הכספי הנפרד. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו בעריכת המידע הכספי הנפרד ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון והנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה של המידע הכספי הנפרד. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, המידע הכספי הנפרד ערוך, מכל הבחינות המהותיות, בהתאם להוראות תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל- 1970 .

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

תל אביב,
27 במרס, 2017

ליום 31 בדצמבר		מידע נוסף	
2015	2016		
אלפי ש"ח			
נכסים שוטפים			
27,491	180,670	ב	מזומנים ושווי מזומנים
236,304	378,708	ג	השקעות פיננסיות
-	1,227		מסים שוטפים לקבל
784	2,817		חייבים ויתרות חובה
16,563	38,052	ו (1)	יתרות שוטפות עם חברות מוחזקות
281,142	601,474		סה"כ נכסים שוטפים
נכסים לא שוטפים			
19,415	9,797	ג	הלוואות וחייבים
2,808,588	2,822,986		השקעות בחברות מוחזקות
693,411	705,549	ו (1)	הלוואות לחברות מוחזקות
9,192	8,703	ו (4)	נכסים בשל הטבות לעובדים
2,172	1,748		רכוש קבוע
92,600	119,270		נדל"ן להשקעה
3,625,378	3,668,053		סה"כ נכסים לא שוטפים
3,906,520	4,269,527		
התחייבויות שוטפות			
85,415	85,157	ד	חלויות שוטפות של אגרות חוב
2,076	-		מסים שוטפים לשלם
1,826	650		חוזים עתידיים
21,108	20,190	ד (1)	זכאים ויתרות זכות
-	1,577	ו (1)	יתרה שוטפת עם חברה מוחזקת
110,425	107,574		סה"כ התחייבויות שוטפות
התחייבויות לא שוטפות			
525,346	666,040	ד	אגרות חוב
12,669	17,205	ו (4)	התחייבויות בשל הטבות לעובדים
63,416	81,412		עודף הפסדים על השקעות בחברות מוחזקות
14,509	20,315	ה	מסים נדחים
615,940	784,972		סה"כ התחייבויות לא שוטפות
הון המיוחס לבעלי מניות החברה			
99,429	99,429		הון מניות
332,985	332,985		פרמיה על מניות
172,911	326,966		קרנות הון
2,574,830	2,617,601		יתרת עודפים
3,180,155	3,376,981		סה"כ הון
3,906,520	4,269,527		

27 במרס, 2017

תאריך אישור הדוחות הכספיים

שי קומפל
מנהל כספים

ארי קלמן
מנהל כללי

ערן גריפל
י"ר הדירקטוריון

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר				
2014	2015	2016		
אלפי ש"ח			מידע נוסף	
הכנסות				
193,418	194,731	15,985		רווח מחברות מוחזקות
3,272	26,597	20,840		הכנסות מהשקעות ומימון
29,117	4,219	11,705	ו (3)	הכנסות מימון בגין הלוואות לחברות מוחזקות
28,900	20,601	26,120		עליית ערך נדל"ן להשקעה
1,054	1,118	1,128		הכנסות מהשכרת נכסים
7,682	12,327	13,683	ו (2)	דמי ניהול מחברות מוחזקות
263,443	259,593	89,461		סך-הכל הכנסות
הוצאות				
31,259	22,260	24,239		הוצאות מימון
11,985	14,679	15,074		הוצאות הנהלה וכלליות
43,244	36,939	39,313		סך-הכל הוצאות
220,199	222,654	50,148		רווח לפני מסים על ההכנסה
8,627	8,117	6,568	ה	מסים על ההכנסה
211,572	214,537	43,580		רווח נקי

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
211,572	214,537	43,580	רווח נקי המיוחס לחברה
			<u>רווח (הפסד) כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר</u>
			<u>או יועבר לרווח והפסד</u>
23,748	(77,427)	45,400	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לחברות המוחזקות, נטו
			<u>רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועבר לרווח והפסד</u>
424	(469)	(3,470)	רווח (הפסד) ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת
112	(124)	(868)	מסים על ההכנסה (הטבת מס)
312	(345)	(2,602)	
5,454	5,734	110,448	רווח כולל אחר המיוחס לחברות המוחזקות, נטו
5,766	5,389	107,846	סך הכל רווח כולל אחר שלא יועבר לרווח והפסד
29,514	(72,038)	153,246	רווח (הפסד) כולל אחר, נטו
241,086	142,499	196,826	סה"כ רווח כולל המיוחס לחברה

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2014	2015	2016			
אלפי ש"ח					
211,572	214,537	43,580	<u>תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת</u>		
			רווח נקי		
			התאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת:		
			התאמות לסעיפי רווח והפסד:		
27,609	(4,532)	4,575	הפסדים (רווחים) מהשקעות ומימון, נטו		
240	331	378	פחת		
(545)	(17)	-	עלות תשלום מבוסס מניות		
(28,900)	(20,601)	(26,120)	עליית ערך נדל"ן להשקעה		
-	5	11	הפסד ממימוש רכוש קבוע		
(193,418)	(194,731)	(15,985)	רווחים מחברות מוחזקות		
8,627	8,117	6,568	מסים על ההכנסה		
(186,387)	(211,428)	(30,573)			
			שינויים בסעיפי נכסים והתחייבויות:		
(521)	(198)	1,555	שינוי בהתחייבויות בשל הטבות לעובדים		
850	652	(2,033)	ירידה (עלייה) בחייבים ויתרות חובה		
295	(46)	(901)	עלייה (ירידה) בזכאים ויתרות זכות		
624	408	(1,379)			
			מזומנים ששולמו והתקבלו במהלך השנה:		
(34,244)	(30,433)	(26,547)	ריבית ששולמה		
9,917	7,615	6,002	ריבית שהתקבלה		
(1,132)	(2,714)	(3,353)	מסים ששולמו		
1,784	455	-	מסים שהתקבלו		
100,161	70,162	238,378	דיבידנד שהתקבל		
76,486	45,085	214,480			
			מזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת המיוחסים לחברה כחברה אם		
102,295	48,602	226,108			
			מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) שוטפת בגין עסקאות עם חברות מוחזקות		
(16,704)	3,998	(17,631)			
85,591	52,600	208,477	מזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת		

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

לשנה שהסתיימה ביום			
31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
			<u>תזרימי מזומנים מפעילות השקעה</u>
-	(15)	(550)	תוספות והשבחות נדל"ן להשקעה
-	897	-	תמורה מממוש נדל"ן להשקעה
(11)	(1,417)	(66)	רכישת רכוש קבוע
-	117	102	תמורה מממוש רכוש קבוע
10,889	29,820	(129,526)	תמורה מממוש (רכישת) ניירות ערך הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, נטו
3,618	(728)	9,087	פרעון הלוואות (מתן הלוואות) לזמן ארוך
			מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) השקעה המיוחסים לחברה
			אם
14,496	28,674	(120,953)	
			מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) השקעה בגין עסקאות
25,504	16,370	(77,108)	עם חברות מוחזקות
40,000	45,044	(198,061)	מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) השקעה
			<u>תזרימי מזומנים מפעילות מימון</u>
-	-	227,797	הנפקת אגרות חוב (בניכוי הוצאות הנפקה)
(86,104)	(85,759)	(85,070)	פרעון אגרות חוב
(100,000)	-	-	דיבידנד ששולם לבעלי מניות החברה
(186,104)	(85,759)	142,727	מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) מימון
283	(213)	36	<u>הפרשי שער בגין יתרות מזומנים ושווי מזומנים</u>
(60,230)	11,672	153,179	<u>עלייה (ירידה) במזומנים ושווי מזומנים</u>
76,049	15,819	27,491	<u>יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה</u>
15,819	27,491	180,670	<u>יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה</u>

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

א. אופן עריכת הנתונים הכספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לשנת 2016

1. הגדרות
- החברה - מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
- חברות מוחזקות - חברות מאוחדות וחברות שהשקעת החברה בהן כלולה, במישרין או בעקיפין, במידע הכספי הנפרד על בסיס שווי מאזני.
- תקנה 9' - תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל - 1970.

2. אופן עריכת הנתונים הכספיים

המידע הכספי הנפרד, נערך בהתאם לתקנה 9', לרבות הפרטים האמורים בתוספת העשירית לתקנות האמורות (להלן - התוספת), ובכפוף להבהרות האמורות ב- "הבהרה בקשר עם דוח כספי נפרד של התאגיד" שפורסמה באתר רשות ניירות ערך בשנת 2010, המתייחסת לאופן יישום התקנה והתוספת האמורות (להלן - הבהרת סגל הרשות).

המידע הכספי הנפרד אינו מהווה דוחות כספיים, לרבות דוחות כספיים נפרדים, הערוכים והמוצגים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן - תקני ה- IFRS) בכלל, והוראות תקן חשבונאות בינלאומי 27 - "דוחות כספיים מאוחדים ונפרדים" בפרט. עם זאת, המדיניות החשבונאית שפורטה בבאור 2 לדוחות הכספיים המאוחדים, יושמה לצורך הצגת המידע הכספי הנפרד, וזאת בשינויים המתחייבים מהאמור להלן.

במסגרת המידע הנוסף שיובא להלן, נכללים גילויים בנוגע למידע מהותי נוסף, בהתאם לדרישות הגילוי האמורות בתקנה 9', וכמפורט בתוספת ובכפוף להבהרת סגל הרשות, ככל שמידע כאמור לא נכלל בדוחות הכספיים המאוחדים באופן המתייחס במפורש לחברה.

א. הצגת הנתונים הכספיים1) נכסים והתחייבויות הכלולים בדוחות המאוחדים על המצב הכספי המיוחסים לחברה

מוצגים סכומי הנכסים וההתחייבויות הכלולים בדוחות הכספיים המאוחדים, המיוחסים לחברה ומפורטים לפי סוגי הנכסים וההתחייבויות. נתונים אלו סווגו בהתאם לתקנה 9'. כמו כן, מוצג מידע בדבר הנכסים בניכוי ההתחייבויות המיוחסים לחברות מוחזקות, לרבות מוניטין. ההצגה כאמור מביאה לכך שההון המיוחס לבעלים של החברה בדוחות הכספיים המאוחדים, הינו זהה להון של החברה כפי שנגזר מהמידע הכספי הנפרד.

2) הכנסות והוצאות הכלולות בדוחות המאוחדים על רווח והפסד והרווח הכולל המיוחסות לחברה

מוצגים סכומי ההכנסות וההוצאות הכלולים בדוחות הכספיים המאוחדים, המיוחסים לחברה. נתונים אלו סווגו בהתאם לתקנה 9'. כמו כן, מוצג מידע בדבר חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות. ההצגה כאמור מביאה לכך שסך כל הרווח לשנה המיוחס לבעלים של החברה וסך כל הרווח הכולל לשנה המיוחס לבעלים של החברה בדוחות הכספיים המאוחדים, הינו זהה לסך כל הרווח לשנה המיוחס לבעלים של החברה וסך כל הרווח הכולל לשנה המיוחס לבעלים של החברה, כפי שנגזרים מהמידע הכספי הנפרד.

3) תזרימי מזומנים הכלולים בדוחות המאוחדים על תזרימי המזומנים המיוחסים לחברה

מוצגים סכומי תזרימי המזומנים הכלולים בדוחות הכספיים המאוחדים, המיוחסים לחברה, כשהם לקוחים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים על תזרימי המזומנים, בפילוח לפי תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת, מפעילות השקעה ומפעילות מימון, תוך פירוט מרכיביהם. נתונים אלו סווגו בהתאם לתקנה 9'.

א. אופן עריכת הנתונים הכספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לשנת 2016 (המשך)

2. אופן עריכת הנתונים הכספיים (המשך)

ב. עסקאות בין החברה לחברות מוחזקות

(1) הצגה

יתרות הדדיות בקבוצה והכנסות והוצאות הנובעות מעסקאות הדדיות, אשר בוטלו במסגרת הדוחות הכספיים המאוחדים, הוצגו בנפרד מהיתרה בגין חברות מוחזקות והרווח בגין חברות מוחזקות, יחד עם יתרות דומות מול צדדים שלישיים.

רווחים והפסדים שטרם מומשו, הנובעים מעסקאות בין החברה לחברות מוחזקות שלה, הוצגו במסגרת היתרה בגין חברות מוחזקות ובמסגרת הרווח בגין חברות מוחזקות.

(2) מדדה

עסקאות שבוצעו בין החברה לחברות מוחזקות שלה נמדדו בהתאם לעקרונות ההכרה והמדדה, הקבועים בתקני דיווח כספי בינלאומיים, המתווים את הטיפול החשבונאי בעסקאות מעין אלו המבוצעות מול צדדים שלישיים.

ב. מזומנים ושווי מזומנים

ליום 31 בדצמבר, 2016

סה"כ	ללא הצמדה אלפי ש"ח	במטבע חוץ או בהצמדה לו
		דולר
180,670	180,583	87

מזומנים ושווי מזומנים

ליום 31 בדצמבר, 2015

סה"כ	ללא הצמדה אלפי ש"ח	במטבע חוץ או בהצמדה לו
		דולר
27,491	27,006	485

מזומנים ושווי מזומנים

ג. נכסים פיננסיים

1. פירוט ההשקעות בקבוצות הנכסים הפיננסיים בהתאם לתקן IAS 39:

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	
28,458	35,108
185,615	272,690
22,231	70,910
236,304	378,708
19,415	9,797
255,719	388,505

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
מניות

אגרות חוב
תעודות סל, קרנות נאמנות והשקעות אחרות

הלוואות וחייבים - נמדדים בעלות מופחתת

ג. נכסים פיננסיים (המשך)

2. מועדי המימוש החזויים של ההשקעות לפי קבוצות המכשירים הפיננסיים בהתאם לתקן IAS 39:

ליום 31 בדצמבר, 2016

עד שנה	משנה עד שנתיים	משנתיים עד 3 שנים	מ-3 שנים עד 4 שנים	מ-4 שנים עד 5 שנים	מעל 5 שנים	סה"כ
11,703	23,405	-	-	-	-	35,108
16,447	29,827	48,334	103,719	22,833	51,530	272,690
26,890	43,993	-	21	6	-	70,910
1,379	761	801	787	628	5,441	9,797
56,419	97,986	49,135	104,527	23,467	56,971	388,505

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן
דרך רווח והפסד:

מניות
אגרות חוב
תעודות סל, קרנות נאמנות והשקעות אחרות
הלוואות וחייבים - נמדדים בעלות מופחתת

ליום 31 בדצמבר, 2015

עד שנה	משנה עד שנתיים	משנתיים עד 3 שנים	מ-3 שנים עד 4 שנים	מ-4 שנים עד 5 שנים	מעל 5 שנים	סה"כ
9,486	18,972	-	-	-	-	28,458
16,423	33,089	67,316	29,304	17,217	22,266	185,615
12,732	9,466	-	-	25	8	22,231
7,795	2,462	1,393	1,054	827	5,884	19,415
46,436	63,989	68,709	30,358	18,069	28,158	255,719

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן
דרך רווח והפסד:

מניות
אגרות חוב
תעודות סל, קרנות נאמנות והשקעות אחרות
הלוואות וחייבים - נמדדים בעלות מופחתת

ג. נכסים פיננסיים (המשך)

3. תנאי הצמדה של הנכסים הפיננסיים לפי קבוצות המכשירים הפיננסיים בהתאם לתקן IAS 39 :

ליום 31 בדצמבר, 2016

			במטבע חוץ או בהצמדה לו
סה"כ	ללא הצמדה	בהצמדה למדד	דולר
אלפי ש"ח			
378,708	191,509	173,534	13,665
9,797	5,574	4,223	-
388,505	197,083	177,757	13,665

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך
רווח והפסד

הלוואות וחייבים - נמדדים בעלות מופחתת

ליום 31 בדצמבר, 2015

			במטבע חוץ או בהצמדה לו
סה"כ	ללא הצמדה	בהצמדה למדד	דולר
אלפי ש"ח			
236,304	125,309	101,641	9,354
19,415	7,638	11,777	-
255,719	132,947	113,418	9,354

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך
רווח והפסד

הלוואות וחייבים - נמדדים בעלות מופחתת

ד. התחייבויות פיננסיות

1. זכאים ויתרות זכות (*)

ליום 31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	
13,228	13,106
4,319	4,079
3,244	2,614
307	338
10	53
<u>21,108</u>	<u>20,190</u>

הוצאות לשלם (כולל ריבית לשלם בגין אגרות חוב)
עובדים והתחייבויות אחרות בגין שכר ומשכורת
מוסדות ורשויות ממשלתיות
ספקים
אחרים

(*) יתרות הזכאים אינן צמודות פרט לריבית לשלם בגין אגרות חוב.

ד. התחייבויות פיננסיות (המשך)

2. סיכון נזילות

הטבלה להלן מציגה את זמני הפרעון של ההתחייבויות הפיננסיות של החברה על פי התנאים החוזיים בסכומים לא מהוונים (כולל תשלומים בגין ריבית):

ליום 31 בדצמבר, 2016

עד שנה	משנה עד שנתיים	עד 3 שנים	מ-3 שנים עד 4 שנים	מ-4 שנים עד 5 שנים	מעל 5 שנים	סה"כ
אלפי ש"ח						
7,258	-	-	-	-	-	7,258
650	-	-	-	-	-	650
114,873	164,523	158,480	100,086	96,722	234,876	869,560
122,781	164,523	158,480	100,086	96,722	234,876	877,468

זכאים ויתרות זכות חוזים עתידיים

אגרות חוב

ליום 31 בדצמבר, 2015

עד שנה	משנה עד שנתיים	עד 3 שנים	מ-3 שנים עד 4 שנים	מ-4 שנים עד 5 שנים	מעל 5 שנים	סה"כ
אלפי ש"ח						
8,159	-	-	-	-	-	8,159
1,826	-	-	-	-	-	1,826
112,070	108,414	158,233	152,171	60,694	114,169	705,751
122,055	108,414	158,233	152,171	60,694	114,169	715,736

זכאים ויתרות זכות חוזים עתידיים

אגרות חוב

ד. התחייבויות פיננסיות (המשך)

3. תנאי הצמדה של התחייבויות פיננסיות לפי קבוצות המכשירים הפיננסיים בהתאם לתקן IAS 39

ליום 31 בדצמבר, 2016

במטבע חוץ או בהצמדה לו	בהצמדה למדד	ללא הצמדה	סה"כ
אלפי ש"ח			
-	534,580	236,807	771,387
650	-	-	650
650	534,580	236,807	772,037

התחייבויות פיננסיות הנמדדות בעלות מופחתת

התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד

ליום 31 בדצמבר, 2015

במטבע חוץ או בהצמדה לו	בהצמד ה	ללא הצמדה	סה"כ
דולר	למדד	הצמדה	סה"כ
אלפי ש"ח			
-	623,710	8,159	631,869
268	1,557	-	1,826
268	1,557	8,159	633,695

התחייבויות פיננסיות הנמדדות בעלות מופחתת

התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד

4. ביום 27 בספטמבר, 2016, הנפיקה החברה 230,225,000 ש"ח ע.נ. אגרות חוב (סדרה ג') של החברה תמורת ערך הנקוב. אגרות החוב (סדרה ג') נושאות ריבית שנתית קבועה בשיעור של 2.94%. הריבית והקרן של אגרות החוב (סדרה ג') אינן צמודות למדד. קרן אגרות החוב (סדרה ג') תיפרע בשבעה תשלומים כמפורט להלן: (א) ששה תשלומים שווים של 14.25% כל אחד מקרן אגרות החוב ישולמו פעם בשנה, ביום 30 בספטמבר של כל אחת מהשנים 2020-2025. (ב) תשלום נוסף בשיעור של 14.5% מקרן אגרות החוב ישולם ביום 30 בספטמבר, 2026. הריבית בגין אגרות החוב (סדרה ג') תשולם בתשלומים שנתיים, ביום 30 בספטמבר של כל אחת מהשנים 2017 ועד 2026 (כולל), למעט תשלום הריבית הראשון בגין אגרות החוב (סדרה ג'), שישולם ביום 30 בספטמבר, 2017 ויהיה בשיעור של 2.948%. אגרות החוב (סדרה ג') דורגו על ידי מידרוג בדירוג של Aa3 באופן יציב.

5. החברה הצהירה על כוונתה לשמור נכסים נזילים וקווי אשראי בשיעור של 100% מהחזרי החוב (קרן + ריבית), שנה מראש, בהתאם ללוח הסילוקין של אגרות החוב.

ה. יתרות נכסי מסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים והכנסות מסים או הוצאות מסיםמסים על ההכנסה1. שיעורי המס החלים על החברה

על הכנסת החברה חל מס חברות בהתאם לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א - 1961.

בחודש ינואר 2016 אושר החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 216) (הפחתת שיעור מס חברות), התשע"ו - 2016, אשר קבע בין היתר הפחתת שיעור מס החברות מ- 26.5% ל- 25%, וזאת בתחולה מיום 1 בינואר, 2016. השפעת השינוי האמור בתקופת הדוח הינה גידול ברווח הכולל בסך של כ- 6,318 אלפי ש"ח. מתוך הסכום האמור, סך של כ- 826 אלפי ש"ח נזקף לסעיף מסים על ההכנסה בדוח רווח והפסד, סך של כ- 3,798 אלפי ש"ח נזקף לסעיף רווח מחברות מוחזקות וסך של כ- 1,694 אלפי ש"ח נזקף לרווח כולל אחר.

בחודש דצמבר 2016, אושר חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2017 ו- 2018), התשע"ז-2016, אשר יכנס לתוקפו ביום 1 בינואר 2017. במסגרת זאת, אושרה, בין היתר, הורדת שיעור מס החברות מ- 25% ל- 24% בשנת 2017 ול- 23% משנת 2018 ואילך. השפעת השינוי האמור בתקופת הדוח הינה גידול ברווח הכולל בסך של כ- 5,828 אלפי ש"ח. מתוך הסכום האמור, הטבת מס בסך של כ- 1,753 אלפי ש"ח נזקפה לסעיף מסים על ההכנסה בדוח רווח והפסד, הוצאת מס בסך של כ- 1,079 אלפי ש"ח נזקפה לסעיף רווח מחברות מוחזקות והטבת מס בסך של כ- 5,154 אלפי ש"ח נזקפה לרווח כולל אחר.

להלן שיעורי המס הסטטוטוריים החלים על החברה בעקבות השינויים האמורים:

<u>שנה</u>	<u>מס %</u>
2014	26.5
2015	26.5
2016	25.0
2017	24.0
2018 ואילך	23.0

2. שומות מס

לחברה שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2011. השומה לשנת מס 2012 נחשבת כסופית.

ה. יתרות נכסי מסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים והכנסות מסים או הוצאות מסים (המשך)

3. מסים נדחים המיוחסים לחברה

הרכב

נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על המצב הכספי ליום 31 בדצמבר	
2014	2015	2016	2015	2016
אלפי ש"ח				

התחייבויות מסים נדחים

נדל"ן להשקעה הנמדד בשווי הוגן
הלוואות לחברת בת הנמדדות בשווי הוגן
ניירות ערך הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח
והפסד

נכסי מסים נדחים

הפסדים מועברים לצורכי מס
הפרשה לחובות מסופקים
תשלום מבוסס מניות
הטבות לעובדים
שטרי הון מחברת בת הנמדדים בשווי הוגן

התחייבויות מסים נדחים

שינוי במהלך השנה
הטבת מס נדחה בגין מדידת שטרי הון
שהנפיקה חברת בת בשווי הוגן, אשר נזקפה
להשקעה בחברת הבת

הוצאת מס בגין מדידת הלוואות שניתנו
לחברת בת בשוויין ההוגן, אשר נזקפה
להשקעה בחברת הבת
הוצאת (הטבת) מס נדחה בגין הטבות
עובדים שנזקפה לרווח כולל אחר
הוצאות מסים נדחים

(7,662)	(5,319)	(3,664)	18,280	21,944
(421)	(7)	76	428	352
4,125	(121)	(2,756)	985	3,741
			19,693	26,037
(1,072)	-	-	-	-
(43)	208	(289)	2,480	2,191
(144)	(5)		292	292
(184)	92	975	1,661	2,636
(177)	(151)	(148)	751	603
			5,184	5,722
			14,509	20,315
(5,578)	(5,303)	(5,806)		
(209)	(188)	(172)		
421	428	352		
112	(124)	(868)		
(5,254)	(5,187)	(6,494)		

ה. יתרות נכסי מסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים והכנסות מסים או הוצאות מסים (המשך)

3. מסים נדחים המיוחסים לחברה (המשך)

המסים הנדחים מוצגים בנתונים הכספיים מתוך הדוחות המאוחדים על המצב הכספי כדלקמן:

31 בדצמבר		התחייבויות לא שוטפות
2015	2016	
אלפי ש"ח		
14,509	20,315	

4. מסים על ההכנסה הכלולים בנתונים הכספיים מתוך הדוחות המאוחדים על רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
3,006	2,930	57	מסים שוטפים
5,254	5,187	9,073	מסים נדחים
367	-	17	מסים בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים)
-	-	(2,579)	התאמת יתרות המסים הנדחים בעקבות שינוי בשיעורי המס
8,627	8,117	6,568	

5. מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לסעיפי רווח (הפסד) כולל אחר

לשנה שהסתיימה ביום			רווח (הפסד) ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת
31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
112	(124)	(868)	

ה. יתרות נכסי מסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים והכנסות מסים או הוצאות מסים (המשך)

6. מס תיאורטי

להלן מובאת התאמה בין סכום המס, שהיה חל אילו כל ההכנסות וההוצאות, הרווחים וההפסדים בדוח רווח והפסד היו מתחייבים במס לפי שיעור המס הסטטוטורי, לבין סכום מסים על ההכנסה שנזקף בנתונים הכספיים מתוך הדוחות המאוחדים על רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2014	2015	2016	
אלפי ש"ח			
220,199	222,654	50,148	רווח לפני מסים על ההכנסה
193,418	194,731	15,985	רווח מחברות מוחזקות
26,781	27,923	34,163	רווח לפני מסים על ההכנסה ללא תוצאות חברות מוחזקות
26.5%	26.5%	25.0%	שיעור המס הסטטוטורי
7,097	7,400	8,541	מס מחושב לפי שיעור המס הסטטוטורי
4	2	3	עלייה (ירידה) במסים על ההכנסה הנובעת מהגורמים הבאים:
(48)	(46)	(25)	הוצאות שאינן מותרות בניכוי לצורכי מס
176	262	(16)	הכנסות פטורות
921	394	492	הפרשים בבסיס המדידה
-	-	(2,579)	הפרשים זמניים בגינם לא נזקפו מסים נדחים
367	-	17	עדכון מסים נדחים בגין שינויי חקיקה
110	105	135	מסים בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים)
8,627	8,117	6,568	אחרים
32.21%	29.07%	19.23%	מסים על ההכנסה
			שיעור מס אפקטיבי ממוצע

1. הלוואות, יתרות והתקשרויות מהותיות עם חברות מוחזקות

1. יתרות עם חברות מוחזקות

ליום	
31 בדצמבר	
2015	2016
אלפי ש"ח	

16,563	(* 38,052)

נכסים שוטפים

יתרות שוטפות עם חברה מוחזקות

נכסים לא שוטפים

693,411	705,549

הלוואות לחברות מוחזקות - ראה סעיף 5 להלן

התחייבויות שוטפות

-	1,577

יתרה שוטפת עם חברה מוחזקת

(* כולל יתרה בסך 14,005 אלפי ש"ח בגין הלוואה שנתנה החברה לחברת אמפא קפיטל בע"מ (ראה גם סעיף ז'1. להלן) ביום 29 בדצמבר, 2016. ההלוואה נושאת ריבית בשיעור של 5% ואינה צמודה למדד. ההלוואה נפרעה ביום 19 בינואר, 2017.

2. עסקאות עם חברות מוחזקות

לשנה שהסתיימה ביום		
31 בדצמבר		
2014	2015	2016
אלפי ש"ח		
7,682	12,327	13,683

דמי ניהול מחברות מוחזקות (ראה סעיף 4 להלן)

3. הכנסות מימון בגין הלוואות לחברות מוחזקות

לשנה שהסתיימה ביום		
31 בדצמבר		
2014	2015	2016
אלפי ש"ח		
29,117	4,219	11,705

הכנסות מימון

4. התקשרויות

החברה התקשרה בהסכם עם חברות מאוחדות - מנורה ביטוח ומבטחים פנסיה וגמל, אשר על פיו ניתנים לחברות המאוחדות שירותי ניהול על ידי מנהלים בכירים המועסקים על ידי החברה, וזאת תמורת דמי ניהול בהתאם לעלות שכרם של המנהלים (הנגזרת מהיקף משרתם בחברות המאוחדות), בתוספת מרווח של 10%.

1. הלוואות, יתרות והתקשרויות מהותיות עם חברות מוחזקות (המשך)5. הלוואות ושטרי הוןא. שטרי הון נדחים - מנורה ביטוח

בחודש יולי 2010, הנפיקה מנורה ביטוח לחברה שטר הון נדחה בסך של 170 מיליוני ש"ח ע.ג. תמורת ערכו הנקוב. שטר ההון הונפק לתקופה של ארבעים ותשע שנים, כאשר למנורה ביטוח קיימת אופציה לפירעון מוקדם לאחר עשר שנים ולאחר מכן, מידי חמש שנים. הריבית המשולמת על השטר הינה בשיעור של 5.3%, צמודה למדד. כחלק מתנאי השטר, קיימים מנגנונים לביטול הריבית, ובתנאים מסוימים, להמרת הקרן להון מניות. בחודש ספטמבר 2010, הנפיקה מנורה ביטוח לחברה שטר הון נדחה נוסף בסך 80 מיליוני ש"ח ערך נקוב. שטר ההון הונפק בפרמיה של כ- 3 מיליוני ש"ח, בתנאים זהים לשטר ההון שהונפק בחודש יולי 2010. שטרי ההון הנדחים אושרו על ידי המפקח על הביטוח כהון ראשוני מורכב (הון היברידי) במנורה ביטוח.

ב. הלוואות לחברה מאוחדת - מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ

ליום 31 בדצמבר		שיעור הריבית הנקובה בהסכם	
2015	2016		
אלפי ש"ח			
96,180	104,267	3.00%	דולר
122,179	121,117	3.00%	יורו
330	4	2.56% (אשתקד 3.05%)	שקלית לא צמודה
218,689	225,388		

ההלוואות שלעיל צפויות להיפרע בטווח של בין שנה לשבע שנים מתאריך הדוחות הכספיים.

ג. הלוואות ושטרי הון לחברה מאוחדת - מנורה מבטחים פיננסים בע"מ

ליום 31 בדצמבר		שיעור הריבית הנקובה בהסכם	
2015	2016		
אלפי ש"ח		%	
הלוואות:			
64,101	66,175	4.30%	צמודות מדד
93,267	91,213	2.56% (אשתקד 3.05%)	ללא הצמדה
157,368	157,388		
שטרי הון:			
10,817	10,818	-	ללא הצמדה
168,185	168,206		

לא נקבע מועד לפרעון של ההלוואות.

מועדי פרעון שטרי ההון יהיו לא לפני 31 בדצמבר, 2017. לאחר המועד האמור, יחודשו שטרי הון באופן אוטומטי לתקופה של שנה בכל פעם.

1. הלוואות, יתרות והתקשרויות מהותיות עם חברות מוחזקות (המשך)

5. הלוואות ושטרי הון (המשך)

ד. שטרי הון לחברה מאוחדת - שומרה חברה לביטוח בע"מ

ליום 31 בדצמבר		מועד פרעון	
2015	2016		
אלפי ש"ח			
5,417	5,457	01/01/2019	שטרי הון ללא הצמדה וללא ריבית:
10,399	10,508	03/09/2019	
5,132	5,107	01/10/2019	
5,162	5,204	01/01/2019	
10,404	10,497	01/04/2019	
36,514	36,773		

שטרי ההון חולקו לחברה כדיבידנד בעין בחודש ינואר 2013. מועדי הפרעון של שטרי ההון נדחים באופן אוטומטי מידי שנה לתקופה של שנה נוספת, אלא אם ניתנה הודעה חודש לפחות לפני מועד ההארכה על ידי החברה או על ידי שומרה, על אי דחיית מועד הפרעון כאמור.

ה. הלוואה לחברה כלולה - אמפא קפיטל בע"מ

ביום 4 באפריל, 2016, נתנה החברה לאמפא קפיטל בע"מ (ראה גם סעיף ז'1. להלן), הלוואה בסך 6 מיליוני ש"ח. ההלוואה נושאת ריבית שנתי בשיעור של 4% ואינה צמודה למדד. ההלוואה (קרן + ריבית) תיפרע ביום 31 בדצמבר, 2017. יתרת ההלוואה נכון לתאריך הדוח הינה 6,180 אלפי ש"ח.

2. אירועים מהותיים בתקופת הדוח

1. בשנת 2016 חילקה מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ דיבידנד לחברה בסך של 135 מיליוני ש"ח.

2. ביום 10 בנובמבר, 2016 חילקה נחלת מנורה חברה לשיכון ופתוח (1950) בע"מ דיבידנד לחברה בסך של 100 מיליוני ש"ח.

ח. אירועים לאחר תקופת הדיווח

1. לאחר תאריך הדיווח, ביום 23 במרס, 2017, הכריז דירקטוריון מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ על חלוקת דיבידנד לחברה בסך של 15 מיליוני ש"ח. הדיבידנד שולם ביום 26 במרס, 2017.

2. ביום 27 במרס, 2017 החליט דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד בסך של 50 מיליוני ש"ח, המהווה כ- 0.79 ש"ח לכל 1 ש"ח ע.ג. מההון המונפק והנפרע של החברה. הדיבידנד יחולק ביום 19 באפריל 2017.

פרק ה':

דוח פרטים נוספים על התאגיד

תוכן עניינים

1. תמצית דוחות על הרווח הכולל של התאגיד לכל אחד מהרבעונים בשנת 2016 (תקנה 10א).....	1
2. השקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות לתאריך המאזן (תקנה 11).....	3
3. שינויים בהשקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות בתקופת הדוח (תקנה 12).....	5
4. הכנסות של חברות בת וחברות כלולות מהותיות והכנסות מהן (תקנה 13).....	6
6. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך הדוח על המצב הכספי, אם מתן הלוואות היה אחד מעיסוקיו העיקריים של התאגיד (תקנה 14).....	7
7. מסחר בבורסה (תקנה 20).....	7
8. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (תקנה 21א).....	7
9. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21א).....	11
10. עסקאות עם בעל שליטה (תקנה 22).....	11
11. מניות וני"ע המוחזקים על ידי בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בתאגיד ובחברה מוחזקת מהותית (תקנה 24).....	11
12. הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים של התאגיד (תקנה 24א).....	11
13. מרשם בעלי המניות של התאגיד (תקנה 24ב).....	11
14. מען רשום (תקנה 25א).....	11
15. הדירקטורים של התאגיד (תקנה 26).....	12
16. נושאי משרה בכירה של התאגיד (תקנה 26א).....	16
17. רואה החשבון המבקר של התאגיד (תקנה 27).....	18
18. שינוי בתזכיר או בתקנון של התאגיד (תקנה 28).....	18
19. המלצות והחלטות הדירקטורים (תקנה 29).....	18
20. החלטות החברה (תקנה 29א).....	18

1. תמצית דוחות על הרווח הכולל של התאגיד לכל אחד מהרבעונים בשנת 2016 (תקנה 10א)

אלפי ש"ח	ינואר-מרץ	אפריל-יוני	יולי-ספטמבר	אוקטובר-דצמבר	שנת 2016
פרמיות שהורווחו ברוטו	1,559,744	1,743,710	1,790,789	1,749,961	6,844,204
פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה	198,852	200,106	198,062	196,496	793,516
פרמיות שהורווחו בשייר	1,360,892	1,543,604	1,592,727	1,553,465	6,050,688
רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון	(92,099)	425,201	558,103	579,434	1,470,639
הכנסות מדמי ניהול	194,852	209,344	219,184	239,764	863,144
הכנסות מעמלות	35,660	39,223	40,163	40,816	155,862
הכנסות אחרות	811	593	18,452	10,978	30,834
סך כל ההכנסות	1,500,116	2,217,965	2,428,629	2,424,457	8,571,167
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	1,350,354	1,847,456	1,904,657	1,724,358	6,826,825
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(203,519)	(144,364)	(167,308)	(42,904)	(558,095)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	1,146,835	1,703,092	1,737,349	1,681,454	6,268,730
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	334,213	338,453	341,760	348,242	1,362,668
הוצאות הנהלה וכלליות	175,635	168,372	193,075	187,477	724,559
הוצאות אחרות	5,304	5,369	16,343	36,386	63,402
הוצאות מימון	5,072	28,637	27,635	18,777	80,121
סך כל ההוצאות	1,667,059	2,243,923	2,316,162	2,272,336	8,499,480
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	2,061	17	3,717	(4,080)	1,715
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	(164,882)	(25,941)	116,184	148,041	73,402
מסים על ההכנסה (הטבת מס)	(43,418)	(2,528)	33,368	39,032	26,454
רווח נקי (הפסד)	(121,464)	(23,413)	82,816	109,009	46,948
מיוחס ל:					
בעלי המניות של החברה	(122,418)	(24,143)	81,458	108,683	43,580
זכויות שאינן מקנות שליטה	954	730	1,358	326	3,368
רווח נקי (הפסד)	(121,464)	(23,413)	82,816	109,009	46,948

אלפי ש"ח	ינואר-מרץ	אפריל-יוני	יולי-ספטמבר	אוקטובר-דצמבר	שנת 2016
רווח נקי (הפסד)	(121,464)	(23,413)	82,816	109,009	46,948
רווח (הפסד) כולל אחר:					
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד					
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	(9,562)	4,005	(4,805)	4,392	(5,970)
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	33,611	51,139	(550)	20,332	104,532
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים מסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד חלק ברווח כולל אחר, נטו של חברות כלולות	(36,929)	2,794	(16,787)	(6,582)	(57,504)
	4,911	1,060	1,798	2,319	10,088
	1,748	1,411	589	1,573	5,321
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד	(6,221)	60,409	(19,755)	22,034	56,467
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה	(2,099)	19,743	(5,580)	2,254	14,318
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לפריטים אחרים של רווח כולל אחר	(3,606)	1,558	(2,358)	1,324	(3,082)
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, נטו, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד	(516)	39,108	(11,817)	18,456	45,231
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד					
הערכה מחדש בגין רכוש קבוע	126,322	-	-	14,720	141,042
רווח (הפסד) ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	(2,861)	(1,111)	1,604	1,789	(579)
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, לא יועברו לרווח והפסד	123,461	(1,111)	1,604	16,509	140,463
מסים על ההכנסה (הטבת מס)	30,581	(389)	562	1,864	32,618
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד	92,880	(722)	1,042	14,645	107,845
רווח (הפסד) כולל אחר, נטו	92,364	38,386	(10,775)	33,101	153,076
סך-הכל רווח (הפסד) כולל	(29,100)	14,973	72,041	142,110	200,024
מיוחס ל:					
בעלי המניות של החברה	(30,054)	14,243	70,741	141,896	196,826
זכויות שאינן מקנות שליטה	954	730	1,300	214	3,198
סך-הכל רווח (הפסד) כולל	(29,100)	14,973	72,041	142,110	200,024

2. השקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות לתאריך המאזן (תקנה 11)

חברות בנות וכלולות של החברה

(הנתונים בטבלה נכונים לתאריך הדוח על המצב הכספי):

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	ערך בדוח הכספי הנפרד של התאגיד (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה	יתרת הלוואות באלפי ש"ח	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
מנורה מבטחים ביטוח בע"מ	רגילה	230,869,539	230,869,539	1,578,178	100%	267,459	יוני 2059	5.3%	מדד המחירים לצרכן	שטרי הון
מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ	רגילה	328,000	328,000	775,756	100%	-				
מנורה מבטחים פיננסים בע"מ	רגילה	1,000	1,000	(33,381)	100%	91,213	ללא מועד פירעון	2.56%	ללא הצמדה	הלוואת בעלים הניתנת לפירעון בכל עת בהסכמת הצדדים.
						66,175	ללא מועד פירעון	4.3%	מדד המחירים לצרכן	הלוואת בעלים הניתנת לפירעון בכל עת בהסכמת הצדדים.
						10,818	ללא מועד פירעון	ללא ריבית	ללא הצמדה	שטרי הון המתחדשים אחת לשנה בהסכמת הצדדים.
נחלת מנורה חברה לשיכון ופיתוח (1950) בע"מ	רגילה	1,700	1,700	11,457	100%	-				
מנורה מבטחים משלמת בע"מ	רגילה	1,000	1,000	(515)	100%	1,544	ללא מועד פירעון	2.56%	ללא הצמדה	הגבוה מבין הריבית הנקובה (פריים-0.5%) ובין שיעור הריבית שנקבע בתקנות מס הכנסה לעניין סעיף 3(י).

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	ערך בדוח הכספי הנפרד של התאגיד (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה	יתרת הלוואות באלפי ₪	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
שומרה חברה לביטוח בע"מ	רגילה	73,941,016	73,941,016	388,454	100%	5,457	01/01/2019		ללא הצמדה	שטר הון
						10,508	03/09/2019		ללא הצמדה	שטר הון
						5,107	01/10/2019		ללא הצמדה	שטר הון
						5,204	01/01/2019		ללא הצמדה	שטר הון
						10,497	01/04/2019		ללא הצמדה	שטר הון
מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ	רגילה	1,000	1,000	(47,516)	100%	104,267	ללא מועד פירעון	3%	נקובות בדולר	הגבוה מבין הריבית הנקובה (ליבור/יוריבור + 2%) ובין שיעור הריבית שנקבע בתקנות מס ההכנסה
						121,117	ללא מועד פירעון	3%	נקובות ביורו	
						4	ללא מועד פירעון	2.56%	ללא הצמדה	
אמפא קפיטל בע"מ	רגילה	15,000,000	1,500,000	69,141	30%	6,180	31/12/2017	4.00%	ללא הצמדה	

3. שינויים בהשקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות בתקופת הדוח (תקנה 12)

תאריך השינוי	מהות השינוי	שם החברה	באלפי ₪
יוני 2016	דיבידנד	מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ	40,000
אוגוסט 2016	דיבידנד	מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ	45,000
נובמבר 2016	דיבידנד	מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ	50,000
נובמבר 2016	דיבידנד	נחלת מנורה חברה לשיכון ופיתוח (1950) בע"מ	100,000
מאי 2016	דיבידנד	אמפא קפיטל בע"מ	900
אוגוסט 2016	דיבידנד	אמפא קפיטל בע"מ	900
נובמבר 2016	דיבידנד	אמפא קפיטל בע"מ	1,500
אפריל 2016	הלוואה שניתנה	אמפא קפיטל בע"מ	6,000
במהלך שנת 2016	הלוואות בעלים שנפרעו	מנורה מבטחים פיננסים בע"מ	2,576
במהלך שנת 2016	הלוואות בעלים שניתנו	מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ	8,590
נובמבר 2016	החברה העבירה את מלוא החזקותיה (100% מהון המניות) במנורה מבטחים אנרגיה בע"מ (לשעבר - דורות חברה לקשרי לקוחות בע"מ) למנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, תמורת 10 מניות בנות 1 ש"ח ערך נקוב שהנפיקה לה מנורה מבטחים נדל"ן.		

4. הכנסות של חברות בת וחברות כלולות מהותיות והכנסות מהן (תקנה 13) (באלפי ש"ח)

שם החברה	רווח נקי (הפסד) לתקופה	רווח כולל אחר (הפסד) לתקופה	רווח כולל לתקופה	דיבידנד עד תאריך הדוח	ריבית שנתקבלה (ששולמה) עבור שנת הדיווח	דמי ניהול שנתקבלו עד תאריך הדוח על המצב הכספי
מנורה מבטחים ביטוח בע"מ	(42,066)	135,951	93,887	-	13,311	12,460
שומרה חברה לביטוח בע"מ	(26,658)	12,170	(14,488)	-	743	
מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ	93,484	129	93,613	135,000		1,223
מנורה מבטחים פיננסים בע"מ	(25,347)	(62)	(25,409)		1,173	
מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ	552	7,660	8,212		(3,358)	
נחלת מנורה חברה לשיכון ופיתוח (1950) בע"מ	8,307		8,307	100,000	(389)	
מנורה מבטחים משלמת בע"מ	340		340		39	
דורות חברה לניהול קשרי לקוחות בע"מ	25		25			
אמפא קפיטל בע"מ	7,348		7,348	3,300	185	

5. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך הדוח על המצב הכספי, אם מתן הלוואות היה אחד מעיסוקיו העיקריים של התאגיד (תקנה 14)

מספר הלווים	סכום בש"ח	עד	סכום בש"ח	מ
-	50,000	עד	-	מ
-	100,000	עד	50,001	מ
-	250,000	עד	100,001	מ
2	500,000	עד	250,001	מ
1	750,000	עד	500,001	מ
-	1,000,000	עד	750,001	מ
-	1,500,000	עד	1,000,001	מ
2	2,000,000	עד	1,500,001	מ
1	3,000,000	עד	2,000,001	מ
1	9,000,000	עד	3,000,001	מ
-	10,000,000	עד	9,000,001	מ
2	15,000,000	עד	10,000,001	מ
1	40,000,000	עד	15,000,001	מ
-	70,000,000	עד	40,000,001	מ
-	150,000,000	עד	70,000,001	מ
3	999,999,999	עד	150,000,001	מ
13			סה"כ	

6. מסחר בבורסה (תקנה 20)

ביום 5 באוקטובר 2016, החלה להיסחר סדרת אג"ח ג' של החברה, אשר הונפקה ביום 27 בספטמבר 2016. לפרטים בדבר הודעת הבורסה בנידון ראה דיווח מיידי מיום זה (אסמכתא: 2016-01-055785).

7. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (תקנה 21(א))

לפרטים בדבר מדיניות התגמול בקבוצה, ראה באור 39 לדוחות הכספיים, דוח זימון אסיפה כללית מיום 6 ביולי 2016 (אסמכתא: 2016-01-076591), ודיווח תוצאות אסיפה מיום 10 באוגוסט 2016 (אסמכתא: 2016-01-100939) (להלן: "מדיניות התגמול"). לפרטים בדבר תכנית התגמול לנושאי משרה בגופים המוסדיים שבשליטת החברה (להלן: "תכנית התגמול"), בהתאם להנחיות הממונה, לרבות לעניין תחולתה לגבי נושאי משרה בחברה המכהנים במקביל גם בגופים המוסדיים בקבוצה ("נושאי משרה משותפים"), ראה באור 39 לדוחות הכספיים.

להלן פרוט התגמולים ששולמו לנושאי משרה בכירה בחברה ובתאגידים בשליטתה בשנת 2016 כפי שהוכרו בדוחות הכספיים לשנת 2016 (באלפי ש"ח):¹

פרטי מקבל התגמולים										תגמולים אחרים			
שם	תפקיד	היקף משרה	שיעור החזקה בהון התאגיד	שכר**	מענק ²	דמי ניהול	דמי ייעוץ	עמלה	אחר	ריבית	דמי שכירות	אחר	סה"כ
ערן גריפל (1)	י"ר דירקטוריון	מלאה	(1)	2,267									2,267
ארי קלמן (2), (7)	מנכ"ל	מלאה	2.72%	2,573	642								3,215
מוטי רוזן (3)	מנכ"ל חברה בת	מלאה	אין	785	1,135	2,610							4,530
יהודה בן אסאייג (4)	מנכ"ל חברה בת	מלאה	אין	1,672	604			400					2,676
יוני טל (5), (7)	מנהל השקעות ראשי	מלאה	אין	1,564	474			200					2,238
דני יצחקי (6)	מנכ"ל חברה בת	מלאה	אין	1,810	773			333					2,916

* סכומי התגמול במונחי עלות לתאגיד. הסכומים הנ"ל אינם כוללים מס שכר ו/או מע"מ, לפי העניין.

** רכיב השכר המפורט לעיל כולל את הרכיבים הבאים (לפי המקרה והעניין): שכר חודשי ברוטו צמוד למדד (כולל משכורת 13), הפרשות סוציאליות (לרבות הפרשות בשל סיום יחסי עובד-מעביד), קרן השתלמות ואי כושר עבודה כמקובל, רכב, החזר הוצאות שונות ובכלל זה הוצאות אש"ל, טלפון נייד ונייד וכן ימי חופשה, מחלה והבראה.

¹ אלא אם צוין במפורש אחרת, רכיבי התגמול המפורטים בטבלה להלן עולים בקנה אחד עם מדיניות התגמול של החברה, המתוארת בבאור 39 לדוחות הכספיים, או עם מדיניות התגמול המאושרת בגוף המוסדי בו מכהן נושא המשרה הבכירה המפורט בטבלה, לפי העניין. ביום 12 באוקטובר 2016 ("מועד התחילה") נכנס לתוקף חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי-התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016 (להלן: "חוק התגמול"), בו נקבע, בין היתר, כי התקשרות של גוף פיננסי כהגדרתו בחוק התגמול, או של תאגיד שליטה של גוף פיננסי (להלן: "תאגיד פיננסי") עם נושא משרה בכירה או עובד, בתאגיד כאמור, במישרין או בעקיפין, באשר לתנאי כהונתו או העסקתו, הכוללת מתן תגמול שההוצאה החזויה בשל צפויה לעלות על 2.5 מיליון ש"ח בשנה, טעונה אישורים מיוחדים, וכי ההתקשרות כאמור תאושר כאשר היחס שבין ההוצאה החזויה בשל התגמול, לבין ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר ששילם התאגיד הפיננסי לעובד התאגיד, לרבות עובד קבלן שהגוף הפיננסי הוא המעסיק בפועל שלו, בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, קטן מ-35. בהיות החברה תאגיד פיננסי כהגדרתו בחוק התגמול, חלות עליה ועל עובדיה לרבות נושאי המשרה הבכירה בה הוראות חוק התגמול. בהתאם, חוק התגמול חל במקביל ובכפיפה אחת עם מדיניות התגמול של החברה. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות שבחוק התגמול, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים (להלן: "מנגנון הקטימה"). לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקורות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול. יצוין, כי עובר לכניסת חוק התגמול לתוקף, ביצעה הקבוצה בדיקה לגבי התחייבויותיה בגין הסכמי ההעסקה קיימים שבתוקף, ובהתאם הפרישה, ככל שהדבר נדרש.

² לפרטים בדבר עקרונות חישוב מענקים לנושאי משרה, במסגרת מדיניות התגמול בחברה ובחברות בנות, ראה באור 39 לדוחות הכספיים. המענק של חלק מנושאי המשרה בקבוצה מבוסס על נתונים השוואתיים למתחרים בענף, אשר מטבע הדברים, אינם ידועים במלואם נכון למועד אישור הדוח. לפיכך, בסמוך למועד אישור הדוח, החברה מבצעת הערכה ואומדן של סכום המענק, ואומדן זה, המאושר על ידי האורגנים המוסמכים משולם לנושאי המשרה כמקדמה על חשבון המענק בגין שנת הדיווח. לכשיתבררו הנתונים ההשוואתיים הרלוונטיים לחישוב המענקים הסופיים, החברה תחשב באופן סופי את סכומי המענק, ותבצע התחשבות ככל הנדרש, אל מול אותם נושאי משרה.

- (1) מר גריפל מכהן כיו"ר דירקטוריון החברה החל מיום 1 בדצמבר 2014. מר גריפל הינו בן זוגה של ה"ה טלי גריפל, מבעלות השליטה בחברה, המחזיקה ב- 30.93% ממניות החברה. בנוסף, מכהן מר גריפל כיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ וכדירקטור בחברות הבאות - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ ובמנורה מבטחים נדל"ן בע"מ. שכרו של מר גריפל משולם על ידי החברה בהתאם להסכם העסקה אשר הינו בתוקף מיום 1 בדצמבר 2014, למשך 3 שנים. הסכם ההעסקה אושר בידי האסיפה הכללית ביום 4 בינואר, 2015, לאחר קבלת אישור ועדת התגמול ואישור הדירקטוריון מימים 23 ו- 26 בנובמבר 2014, בהתאמה. לפרטים בדבר תנאי ההעסקה של מר גריפל ראה באור 39 לדוחות הכספיים של החברה. תנאי העסקתו של מר גריפל הינם בהתאם למדיניות התגמול של החברה. מר גריפל מכהן כאמור כדירקטור במספר חברות בקבוצה, והוא איננו מקבל גמול נוסף בגין כהונתו בתפקידים אלה.
- (2) מר קלמן מכהן כמנכ"ל החברה וכיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח וחבר דירקטוריון בתאגידים נוספים בקבוצה. הסכם ההעסקה עימו שבתוקף הינו לתקופה של 15 שנים החל מאוגוסט 2003. לאחר המועד האמור, יחודש ההסכם לשנה בכל פעם, אא"כ הודיע מי מהצדדים על אי חידושו. שכרו של מר קלמן משולם בידי החברה. לפרטים נוספים בדבר ההסכם ההעסקה לרבות לעניין סטיות ממדיניות התגמול ראה באור 39 לדוחות הכספיים. יצוין, כי מנכ"ל החברה יהא זכאי לתנאי הכהונה כאמור, כפוף למגבלות הקבועות בחוק התגמול, וזאת כל עוד לא יובא עדכון תנאי ההסכם לאישור בהתאם ובכפוף להוראות חוק התגמול. בהמשך לאמור, נשלחה הודעה למנכ"ל החברה, כי לאור העובדה שהסכם ההעסקה הקיים עימו שבתוקף יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבועה בסעיף 2(א) לחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון ה"קטימה" כך שהתגמול המשתלם לו, החל ממועד כניסת חוק התגמול לתוקף, לא יעלה על התקרה האמורה. תחולתו של מכתב הקטימה הנ"ל הינה בגין גמול לו זכאי מר קלמן בתוקף מיום התחילה של חוק התגמול ואילך. בהמשך לבדיקת ההתחייבויות מכוח הסכם ההעסקה שבתוקף עם מר קלמן, החברה הפרישה, עובר למועד התחילה, סך כולל של 5,102 אלפי ש"ח, בגין זכויות מוקנות שנצברו לו עובר למועד האמור, בעיקר בגין זכויות בעת פרישה לרבות בגין אי תחרות. במקביל ובנוסף להסכם ההעסקה, אושרה למר קלמן תכנית מניות שעיקרה הקצאה של 4% ממניות מנורה מבטחים ביטוח, אשר הומרו במהלך השנים למניות החברה. יצוין, כי בחודש אוגוסט 2013, הבשילו מלוא המניות בהתאם לתכנית כאמור. נכון למועד זה מחזיק מר קלמן ב- 1,719,034 מניות החברה, באמצעות נאמן, המהוות 2.72% מהונה המונפק והנפרע של החברה.
- (3) מר רוזן מכהן, החל מחודש אוקטובר 2010, כמנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח (חברה בת של החברה). על רקע כניסתו לתוקף של חוק התגמול וכן לאור הוראות חוזרי הממונה על שוק ההון, לפיהם החל מחודש ינואר 2017, לא יוכל מבטח להתקשר עם חברת ניהול בבעלות נושא משרה בו, אלא בהסכם העסקה ישיר, אישורו, בחודש נובמבר 2016, ועדת הביקורת ודירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח, התקשרות בהסכם עבודה אישי עם מר רוזן (להלן: "**הסכם ההעסקה החדש**"). זאת חלף הסכם ניהול באמצעות חברה בשליטתו שהיה קיים עד אותו מועד (להלן: "**הסכם הניהול**"). ובתוקף מהמועד הקובע על פי חוק התגמול ואילך, כאשר תנאי הסכם ההעסקה החדש דומים בעיקרם לתנאי הסכם הניהול, תוך החלת המגבלות הקבועות בחוק התגמול, ובהתאם למדיניות התגמול של החברה, ותוך ביצוע "גמר חשבון" עם חברת הניהול על-פי הסכם הניהול וביצוע הפרשות, עובר למועד התחילה, להתחייבויות מכוח הסכם הניהול בסך כולל של 2,752 אלפי ש"ח, בגין זכויות מוקנות שנצברו לו עובר למועד האמור, בעיקר בגין זכויות בעת פרישה לרבות בגין אי תחרות. בהתאם, בשנת 2016, חל הסכם הניהול עד למועד הקובע, ומיום זה ואילך חל הסכם ההעסקה החדש. בהסכם הניהול נקבע כי התמורה בגין שירותי הניהול של מר רוזן הינה בסך של כ- 252 אלפי ש"ח לחודש (12 חודשים בשנה) כתמורה הכוללת זכויות סוציאליות. התשלום החודשי צמוד למדד (כאשר "מדד הבסיס" הוא המדד הידוע לחודש ספטמבר 2010). מר רוזן זכאי לתנאים נלווים כפי שנהוג למנהלים בדרגת משרתו. כמו כן, כמו כן, בהתאם להסכם הניהול זכאי מר רוזן (באמצעות חברת הניהול) למענק מטרה שנתי של 10 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם למדיניות התגמול המאושרת. חישוב המענק למר רוזן מבוסס על עמידה ביעדי החברה (70%) והערכת דירקטוריון (30%). יצוין, כי בהתאם לתכנית התגמול החלה עליו, זכאי מר רוזן למענק שנתי בגין שנת 2016 לגבי התקופה שעד למועד התחילה בסכום כמפורט בטבלה. הסכם ההעסקה החדש הינו לתקופה בלתי קצובה כאשר הפסקת ההתקשרות כפופה להודעה מוקדמת של 6 חודשים ותקופת הסתגלות (החופפת להודעה המוקדמת) של 12 חודשים (למעט בהתקיים נסיבות פוטרות) תוך התחייבות של מר רוזן שלא לעסוק בתקופה זו ב"עיסוק נוגד" כהגדרתו בהסכם. בתמורה לעבודתו של מר רוזן כמנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח, ובתמורה ליתר התחייבויותיו עפ"י ההסכם, תשלם לו החברה משכורת חודשית (ברוטו) של 191,524 ש"ח ("**המשכורת החודשית**"). מר רוזן יהיה זכאי לשתיים עשרה משכורות בשנה. המשכורת החודשית תהיה צמודה למדד המחירים לצרכן ותתעדכן אחת לחודש בהתאם לשינוי במדד, כאשר "מדד הבסיס" הוא המדד הידוע ביום 12 באפריל, 2016. בנוסף, זכאי מר רוזן להפרשות סוציאליות (לרבות קרן השתלמות ואי כושר עבודה) כמקובל, רכב, טלפון ומחשב, וכן ל- 24 ימי חופשה בשנה, כאשר זכות הצבירה או הפדיון לימי חופשה תהיה מוגבלת לשנתיים, ול- 30 ימי מחלה בשנה אשר אינם ניתנים להמרה בתשלום, ל- 5 ימי הבראה בשנה ולהחזר הוצאות ותשלומים שונים כמקובל למנהל במעמדו. מר רוזן התחייב לסודיות (לזמן בלתי מוגבל) ולאי-תחרות (לתקופה של שנה) כמקובל.
- (4) מר בן אסאייג מכהן כמנכ"ל מנורה מבטחים פנסיה וגמל, החל מחודש ינואר 2011. שכרו משולם על ידי מנורה מבטחים פנסיה וגמל. על פי הסכם ההעסקה עמו זכאי מר בן אסאייג מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל, למענק מטרה של 6.5 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם למדיניות התגמול המאושרת במנורה מבטחים פנסיה וגמל. בנוסף, זכאי מר בן אסאייג למענק שימור בסך של 1.2 מיליון ש"ח לתקופה של 3 שנים, החל משנת 2016. במקרה של פיטורים (שלא בנסיבות פוטרות) זכאי מר בן אסאייג להודעה מוקדמת בת 60 יום ולתקופת הסתגלות של 6 חודשים. יצוין, כי תנאי התגמול של מר בן אסאייג תואמים את מדיניות התגמול המאושרת של מנורה מבטחים פנסיה וגמל.
- (5) מר טל מכהן כמנהל השקעות ראשי בחברה ומנהל אגף השקעות במנורה מבטחים ביטוח. הסכם ההעסקה עמו הינו בתוקף מחודש מאי 2002 לתקופה בלתי קצובה. שכרו של מר טל משולם בידי החברה. על פי הסכם ההעסקה זכאי מר טל, מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל, למענק מטרה שנתי של 6 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם למדיניות התגמול המאושרת בחברה. בנוסף, זכאי מר טל למענק שימור בסך של 1 מיליון ש"ח לתקופה של 5 שנים, החל משנת 2016. במקרה של פיטורים

(שלא בנסיבות פוטורות) זכאי מר טל לתקופת הסתגלות של 5 חודשים. המענק בגין שנת 2016 מבוסס כאמור על מדיניות התגמול בחברה, ובהתאם, אישרו ועדת התגמול והדירקטוריון בישיבותיהם בחודש מרס 2017, את המענק המפורט לעיל. כמו כן, יצוין, כי תנאי התגמול של מר טל תואמים את מדיניות התגמול המאושרת של החברה.

(6) מר יצחקי, מכהן כמנכ"ל שומרה חברה לביטוח (חברה בת של החברה). הסכם ההעסקה עימו הינו בתוקף מחודש פברואר 2010, לתקופה בלתי קצובה. שכרו של מר יצחקי משולם על ידי שומרה חברה לביטוח. על פי הסכם ההעסקה זכאי מר יצחקי לשכר כמפורט בטבלה לעיל, למענק מטרה שנתי של 8 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם לתכנית התגמול המאושרת בשומרה חברה לביטוח. בנוסף, זכאי מר יצחקי למענק שימור בסך של 1 מיליון ש"ח לתקופה של 3 שנים, החל מחודש יולי 2015. במקרה של פיטורים (שלא בנסיבות פוטורות) זכאי מר יצחקי ל- 6 חודשי הודעה מוקדמת או ל- 3 חודשים, במקרה של התפטרות. יצוין, כי תנאי התגמול של מר יצחקי תואמים את מדיניות התגמול המאושרת של שומרה חברה לביטוח.

(7) לאור העובדה שנושאי המשרה בחברה, מר ארי קלמן ומר יוני טל, מכהנים בגופים מוסדיים בקבוצה ועל רקע הוראות המעבר שנקבעו במסגרת חוזר הממונה מחודש אפריל 2014, שעניינו מדיניות תגמול בגופים מוסדיים, החלות לגביהם, אימצה החברה ומיישמת גם את תכנית המענקים שאושרה בגופים המוסדיים בהם הם מכהנים אשר עולה בקנה אחד עם מדיניות התגמול בחברה.

גמול דירקטורים

בנוסף לאמור לעיל, סך הגמול וההוצאות הנלוות שקיבלו כל הדירקטורים בחברה (למעט היו"ר, מר ערן גריפל), עמד בשנת 2016 על סך של כ- 1,221 מיליוני ש"ח. ביום 10 באוגוסט 2016, אישרה האסיפה הכללית של החברה חידוש מינויים של הדירקטורים המכהנים (למעט הדח"צים אשר ימשיכו לכהן עד תום תקופת כהונתם לפי דין ולמעט הגב' אלה רובינק, אשר כהונתה הסתיימה במועד זה) לרבות המשך תגמולם בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס-2000 ("תקנות הגמול"), קרי - גמול שנתי וגמול עבור ישיבות, בסכום "המרבי" הקבוע לחברה מדרגה ה' על-פי תקנות הגמול וכן לדירקטורים המכהנים בחברות בנות בהתאם למגבלות שבתקנות החברות (עניינים שאינם מהווים זיקה), התשס"ז-2006, וכן את התגמול המשולם למר גדליה דורון כמפורט להלן: גמול שנתי בסך של 125 אלפי ש"ח (צמוד למדד ידוע ינואר 2010 ואילך), וכן גמול חודשי בסך של כ- 11,050 ש"ח בחודש. מר דורון איננו זכאי לגמול עבור השתתפות בישיבות.

8. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21א)

בעלי השליטה בחברה הינם פלמס אסטבלישמנט וניידן אסטבלישמנט, תאגידים זרים המוחזקים בנאמנות עבור ה"ה טלי גריפל וניבה גורביץ, בהתאמה, והמחזיקים ביחד בשיעור של 61.86% ממניות החברה (להלן: "בעלי השליטה בתאגיד").

9. עסקאות עם בעל שליטה (תקנה 22)

לפירוט עסקאות עם בעל השליטה או שלבעל השליטה יש בהם עניין אישי, המנויות בסעיף 270(4) לחוק החברות ועסקאות אחרות עם בעל השליטה, ראה באור 39 לדוחות הכספיים.

10. מניות וני"ע המוחזקים על ידי בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בתאגיד ובחברה מוחזקת מהותית (תקנה 24)

לרשימת בעלי העניין ונושאי המשרה הבכירה, אשר למיטב ידיעת החברה מחזיקים במניות ובניירות הערך האחרים של החברה, נכון לתאריך הדוח, ראה דיווח מיידי אחרון שפרסמה החברה בנושא, ביום 5 בינואר 2017 (אסמכתא: 2017-01-001849).

11. הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים של התאגיד (תקנה 24א)

לפרטים בדבר הונה הרשום והמונפק של החברה, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, ראה באור 15 לדוח הכספי. לחברה אין ניירות ערך המירים.

12. מרשם בעלי המניות של התאגיד (תקנה 24ב)

למרשם בעלי המניות בחברה ראה דיווח מיידי שפרסמה החברה ביום 29 בספטמבר, 2016 (אסמכתא: 2016-01-057438).

13. מען רשום (תקנה 25א)

המען הרשום של התאגיד: רחוב אלנבי 115, תל-אביב, 6581708.

כתובת דואר אלקטרוני: shimoni@menora.co.il

מספר טלפון: 03-7107801.

מספר פקס: 03-7107633.

14. הדירקטורים של התאגיד (תקנה 26)

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בי דין	חברות בוועדות דירקטוריון (כן/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כן/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל ענין - התפקיד שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כן/לא)	בעל חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית מומחיות
מר ערן גריפל, יו"ר הדירקטוריון ת.ז. 058447137 20.11.1963 ישראלית	אלנבי 115, תל אביב.	לא חבר בוועדות איננו דירקטור חיצוני או בלתי תלוי.	כן.	01.12.2014	תואר ראשון במדעי המדינה ובמשפטים מאוניברסיטת תל-אביב. מכהן כיו"ר דירקטוריון החברה ויו"ר מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, וכן מכהן כדירקטור בחברות הבאות - מנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, ומנורה מבטחים נדל"ן בע"מ. בעבר כיהן כמנכ"ל מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ	כן, בן זוגה של ה"ה טלי גריפל (ראה סעיף 8 לעיל).	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.
מר גדליה דורון, ת.ז. 7751100 14.11.1929 ישראלית	אורי 4, תל אביב.	לא חבר בוועדות איננו דירקטור חיצוני או בלתי תלוי.	לא.	24.10.1989	MBA-Harvard Business School. מכהן כדירקטור בחברה. בעבר, כיהן כיו"ר דירקטוריון החברה, וכן כדירקטור בחברות הבנות - מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, מנורה מבטחים ביטוח בע"מ ומנורה מבטחים פיננסים בע"מ.	לא.	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.
מר שלמה מילוא, ת.ז. 07559669 29.08.1942 ישראלית	צמרות 14, הרצליה.	חבר בוועדת תגמול איננו דירקטור חיצוני או בלתי תלוי.	לא.	26.06.1995	MBA בהנדסת תעשייה וניהול מהטכניון. מכהן כדירקטור בחברה וכן כדירקטור בחברת הבת מנורה מבטחים ביטוח. משמש כמנכ"ל קבוצת TailWind.	לא.	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בי דין	חברות דירקטוריון (כן/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כן/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל ענין - התפקיד שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של ענין אחר (כן/לא)	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית
גב' אורלי ירקוני, ת.ז. 53664595 18.01.1956 ישראלית	דוב הוז 2, תל אביב.	חברה בוועדת מאזן דירקטורית בלתי תלויה.	לא.	23.05.2010	לימודי תעודה באקטואריה באוניברסיטת חיפה, לימודי תואר שני (M.Sc.) בחקר ביצועים בביה"ס למתמטיקה באוניברסיטת תל-אביב, תואר ראשון (B.Sc.) במתמטיקה מהאוניברסיטה העברית בירושלים. מכהנת כדירקטורית בלתי תלויה בחברה וכן כדירקטורית בחברת הבת מנורה מבטחים ביטוח. מכהנת כדירקטורית בפלסטו שק בע"מ (דח"צית). בעבר, כיהנה כדירקטורית בלתי תלויה באמות השקעות בע"מ וכדח"צית בביוקנסל בע"מ כדירקטורית בפנינסולה פיננסים בע"מ וכדח"צית במעיינות טמדא בע"מ וכן כמנכ"לית ביטוח ישיר אי.די.איי חברה לביטוח ("ביטוח ישיר"), וכמשנה למנכ"ל וראש תחום ביטוח כללי ובריאות בקבוצת מגדל.	לא.	בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית.
מר חיים אהרון, ת.ז. 069716157 16.01.1943 ישראלית	בר יוחאי 18, ראשון לציון.	חבר ועדת ביקורת (י"ר), ועדת מאזן, ועדת תגמול דירקטור חיצוני.	לא.	07.11.2011 (מונה לכהונה שניה כדח"צ ביום 07.11.2014)	עו"ד, תואר ראשון במשפטים (LL.B), האוניברסיטה העברית בירושלים. מכהן כדירקטור חיצוני בחברה וכן כדירקטור חיצוני במנורה מבטחים ביטוח. בעל משרד פרטי לעריכת דין. משמש כנשיא כבוד המועדון התעשייתי מסחרי תל אביב; יו"ר כבוד לשכת המסחר ישראל אמריקה הלטינית; יו"ר הנהלת ארגון הגג של לשכות המסחר הדו לאומיות; קונסול כבוד של קולומביה בישראל; הנספח האזרחי בשגרירות צ"לה בישראל; חבר בחוג ידידי קשת איילון; חבר ועדת פרס אמ"ת; חבר מועצת המנהלים של "הפנים של ישראל" (חל"צ); דירקטור בחברת עושרד גז טבעי בע"מ; דירקטור בחברת לטין קונקשיון בע"מ; דירקטור בחברת פיתוח משה בע"מ. בעבר, שימש כדירקטור בתעשייה האווירית וחבר ועדות דירקטוריון (י"ר ועדת כספים, חבר ועדת כוח אדם, ועדת אסטרטגיה, ועדת תשקיף וועדת מו"פ).	לא.	כשירות בעל מקצועית.

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בי דין	חברות בוועדות דירקטוריון (כן/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כן/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל ענין - התפקיד שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של ענין אחר (כן/לא)	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית
מר יחזקאל (חזי) צאיג, ת.ז. 056599996 28.09.1960 ישראלית	שדרות העם הצרפתי 28, רמת גן.	חבר ועדת ביקורת, ועדת מאזן (י"ר), ועדת תגמול (י"ר) דירקטור חיצוני.	לא.	31.01.2013 (מונה לכהונה שניה כדח"צ ביום 02.02.2016)	ר"ח מוסמך, תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת בן גוריון והנגב. מכהן כדירקטור חיצוני במנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ ובמנורה מבטחים ביטוח. כמו כן, מכהן כיו"ר הנהלת רשות נחל הירקון, כיו"ר הדירקטוריון בחברת דואר ישראל. בעבר כיהן כדירקטור בלתי תלוי בקבוצת א.דורי, כסגן יו"ר הדירקטוריון בחברה לפיתוח יפו העתיקה וכמנהל מרכז השקעות במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה.	לא.	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.
ד"ר אביטל שטיין, ת.ז. 056794944 14.04.1961 ישראלית	התמר 63, כפר בן נון.	חברת ועדת ביקורת וועדת תגמול, דירקטורית חיצונית.	לא.	01.05.2014	תואר ראשון במתמטיקה, חקר ביצועים (B.Sc), תואר שני במתמטיקה שימושית (M.Sc), שניהם מאוניברסיטת תל-אביב. תואר שני עם התמחות במימון, בנקאות, שוק ההון והנדסה פיננסית (MBA), מהאוניברסיטה העברית בירושלים וכן, בהוראת המדעים מאוניברסיטת תל-אביב. (P.hD) מכהנת כדירקטורית חיצונית במנורה מבטחים פנסיה וגמל והן כדירקטורית חיצונית בחברת איסתא ליינס ובחברת מידרוג בע"מ. בעבר, כיהנה כמנכ"לית המל"ג (המועצה להשכלה גבוהה) והות"ת (הועדה לתכנון ותקצוב) וכמנכ"לית ומשנה לנשיא של הטכניון בחיפה.	לא.	בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית.

דירקטורים שתקופת כהונתם הסתיימה במהלך תקופת הדוח:

גב' אלה רובינק

ת.ז: 008089310

תפקידה בחברה: דירקטורית בלתי תלויה.

תחילת כהונה: 01.06.2012.

סיום כהונה: 10.08.2016.

15. נושאי משרה בכירה של התאגיד (תקנה 26א)

שם מספר ת.ז. ותאריך לידה	התפקיד שהוא ממלא בחברה; בחברה בת או בחברה קשורה של החברה או בבעל ענין בה	התאריך בו החל כהונתו	בעל עניין בחברה (כן/לא); בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בחברה (כן/לא)	השכלה ועיסוק עיקרי ב- 5 השנים האחרונות
מר ארי קלמן, ת.ז. 50898501 21.10.1951	מכהן כמנכ"ל החברה החל מיום 19.9.2010, יו"ר דירקטוריון חברת הבת מנורה מבטחים ביטוח בע"מ ודירקטור במנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ ובחברת אי.אר.אן ישראל בע"מ.	07.01.2008	כן (מחזיק במניות החברה, בנאמנות, כמפורט בסעיפים 6 ו-10 לעיל).	השכלה על-תיכונית.
מר שי קומפל, ת.ז. 059696443 28.07.1965	מנהל כספים בחברה ומשנה למנכ"ל בחברה ובמנורה מבטחים ביטוח וכן דירקטור במנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, אמפא קפיטל בע"מ, שומרה חברה לביטוח בע"מ ובחברות אחרות בקבוצה.	01.12.2006	לא.	ר"ח מוסמך. תואר ראשון בחשבונאות וכלכלה מהאוניברסיטה העברית, תואר שני בכלכלה מהאוניברסיטה העברית.
מר יוני טל, ת.ז. 53343331 18.06.1955	מנהל השקעות ראשי בחברה, משנה למנכ"ל ומנהל אגף השקעות במנורה מבטחים ביטוח וכן דירקטור במנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, אמפא קפיטל בע"מ ובחברות אחרות בקבוצה.	01.04.2000	לא.	תואר ראשון בכלכלה ומנהל עסקים מאוניברסיטת בר אילן, תואר שני בכלכלה מאוניברסיטת בר אילן. בעבר, כיהן כדירקטור בשומרה חברה לביטוח בע"מ ובחברות אחרות בקבוצה.

שם מספר ת.ז. ותאריך לידה	התפקיד שהוא ממלא בחברה; בחברה בת או בחברה קשורה של החברה או בבעל ענין בה	התאריך בו החל כהונתו	בעל עניין בחברה (כן/לא); בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בחברה (כן/לא)	השכלה ועיסוק עיקרי ב- 5 השנים האחרונות
מר יהודה בן אסאייג, ת.ז. 057455081* 20.03.1962	מנכ"ל מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ וכי"ר דירקטוריון בחברות מנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות בע"מ, הסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ ואורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ כמו כן מכהן כדירקטור במנורה מבטחים פיננסים בע"מ ובשומרה חברה לביטוח בע"מ.	01.01.2011	לא.	תואר ראשון בכלכלה ומדעי המדינה מאוניברסיטת תל-אביב, תואר שני במנהל עסקים (MBA) מאוניברסיטת תל-אביב, בוגר תכנית המנהלים AMP (אוניברסיטת הרווארד). בעבר, כיהן כדירקטור בדן - חברה לתחבורה ציבורית בע"מ, וכי"ר דירקטוריון בחברת מנורה מבטחים פיננסים בע"מ,
מר שמעון עיר-שי, ת.ז. 055922918** 24.06.1959	יועץ משפטי ומזכיר החברה וחברת הבת מנורה מבטחים ביטוח.	01.07.2002	לא.	עו"ד. תואר ראשון במשפטים (LL.B), מהאוניברסיטה העברית. מכהן כיועץ משפטי ומזכיר החברה וחברה הבת מנורה מבטחים ביטוח כסמנכ"ל בכיר.
מר מוטי רוזן, ת.ז. 054664271* 26.11.1956	מנכ"ל חברת הבת מנורה מבטחים ביטוח. כמו כן, מכהן כדירקטור במנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ ובחברות אחרות בקבוצה.	17.10.2010	לא.	תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת תל אביב.
גב' אתי הירשמן, ת.ז. 22904288 1.02.1967	מבקרת פנים בחברה ומבקרת פנימית ראשית בחברת הבת מנורה מבטחים ביטוח ובחברות בנות וקשורות.	01.03.2013	לא.	רו"ח מוסמך, תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת בר-אילן. בנוסף לתפקידיה כיום בקבוצה, כמפורט, שימשה כמבקרת פנים בחברת אקסלנס גמל ופנסיה בע"מ, אקסלנס קרנות נאמנות בע"מ, אקסלנס ניהול השקעות בע"מ וקסם תעודות סל בע"מ.
גב' רונה לרר, ת.ז. 033727256 12.02.1977	ממונה על האכיפה הפנימית והציות בחברה. ממלאת תפקידים נוספים בקבוצה, כמפורט להלן.	27.08.2012	לא.	תואר ראשון במשפטים (LL.B), אוניברסיטת תל אביב. תואר שני במנהל עסקים (MBA), המכללה למנהל. ממונה על האכיפה הפנימית והציות בחברה ובחברה הבת, מנורה מבטחים ביטוח וכן קצינת הציות בחברות אחרות בקבוצה. בעבר, שימשה כבקירת הסיכונים של מנורה מבטחים פיננסיים.

* נושא משרה בכירה בתאגיד נשלט בעל השפעה מהותית על התאגיד.

** מוגדר כנושא משרה בכירה בתאגיד החל מיום 30.03.2009.

16. רואה החשבון המבקר של התאגיד (תקנה 27)

קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון, עמינדב 3 תל-אביב.

17. שינוי בתזכיר או בתקנון של התאגיד (תקנה 28)

ביום 10 באוגוסט 2016, אישרה האסיפה הכללית של החברה את תיקון תקנון החברה באופן בו הותאם תקנון החברה לשינויי החקיקה שחלו ממועד אישור התקנון הקודם ועד מועד פרסום דוח זימון האסיפה הכללית האמורה.

לפרטים נוספים ראה דיווחים מדיניים מימים 6 ביולי 2016 ו- 10 באוגוסט 2016 (אסמכתאות:

2016-01-076591, 2016-01-100939 ו- 2016-01-100942, בהתאמה).

18. המלצות והחלטות הדירקטורים (תקנה 29)

(א) ביום 2 בפברואר 2016, אישרה האסיפה הכללית של החברה את חידוש מינויו של ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג, כדירקטור חיצוני (דח"צ) בחברה, לתקופת כהונה (שניה) של שלוש שנים. לפרטים נוספים ראה סעיף 1.2.17 לדוח הדירקטוריון.

(ב) ביום 10 באוגוסט 2016, התכנסה אסיפה כללית שנתית ומיוחדת של החברה בה נדונו ואושרו העניינים הבאים: (1) אישור מדיניות תגמול של החברה; (2) דיון בדוח התקופתי לשנת 2015; (3) מינוי מחדש של רואה החשבון המבקר; (4) מינוי מחדש של ה"ה ערן גריפל, גדליה דורון, שלמה מילוא ואורלי ירקוני לדירקטוריון החברה; (6) תיקון תקנון החברה; (7) אישור גמול לדירקטורים שאינם דח"צים או מבעלי השליטה בחברה. לפרטים נוספים ראה דיווח מידי מיום 6 ביולי 2016 (אסמכתא: 2016-01-076591), ודיווח תוצאות האסיפה מיום 10 באוגוסט 2016 (אסמכתא: 2016-01-100939). במועד האמור, סיימה ה"ה אלה רובינק את כהונתה כדירקטורית בלתי תלויה בחברה (ראה דיווח מיום 10 באוגוסט 2016, אסמכתא: 2016-01-100948). לפרטים בדבר מדיניות התגמול בחברה ראה באור 39 לדוחות הכספיים.

19. החלטות החברה (תקנה 29א)

(א) לפרטים בדבר כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה, שבתוקף בתאריך הדוח, לרבות אלו הניתנים לבעל השליטה, ראה באור 39 לדוחות הכספיים וכן דיווחים מיידים מימים 1 בנובמבר, 2005 ו- 12 בדצמבר, 2006 (אסמכתאות: 2005-01-061983 ו- 2007-01-016606, בהתאמה), מיום 29 בדצמבר, 2011 (אסמכתא: 2011-01-381351), מיום 27 בנובמבר, 2014 (2014-01-206973) מיום 27 בנובמבר, 2014 (2014-01-207000), מיום 29 ביוני 2015 (אסמכתא: 2015-01-059109), דיווחים משלימים מהימים 29 ביולי 2015 ו- 30 ביולי 2015 (אסמכתאות: 2015-01-084717 ו- 2015-01-085494, בהתאמה), ומיום 4 באוגוסט 2015 (אסמכתא: 2015-01-089265).

(ב) לפרטים בדבר ביטוח הניתן לנושאי משרה, שבתוקף בתאריך הדוח, ראה באור 39 לדוחות הכספיים וכן דיווח מידי מיום 6 ביולי 2016 ומיום 18 באוגוסט 2016 (אסמכתאות: 2016-01-106237 ו- 2016-01-076204).

(ג) ביום 27 במרס 2017, לאחר תאריך הדוח, החליט דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד בהיקף של 50 מיליון ש"ח.

ארי קלמן
מנהל כללי

ערן גריפל
יו"ר דירקטוריון

תל אביב, 27 במרס 2017.

שאלון ממשל תאגידי

שאלון ממשל תאגידי¹

עצמאות הדירקטוריון

לא נכון	נכון	
—	✓	1. בכל שנת הדיווח כיהנו בתאגיד שני דירקטורים חיצוניים או יותר. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהנו שני דירקטורים חיצוניים אינה עולה על 90 ימים, כאמור בסעיף 363א.(ב)(10) לחוק החברות, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהנו בתאגיד שני דירקטורים חיצוניים או יותר בשנת הדיווח (ובכלל זה גם תקופת כהונה שאושרה בדיעבד, תוך הפרדה בין הדירקטורים החיצוניים השונים): דירקטור א': <u>יחזקאל (חזי) צאיג, בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.</u> דירקטור ב': <u>חיים אהרון, בעל כשירות מקצועית.</u> דירקטור ג': <u>אביטל שטיין, בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית.</u> מספר הדירקטורים החיצוניים המכהנים בתאגיד נכון למועד פרסום שאלון זה: 3.

¹ פורסם במסגרת הצעות חקיקה לשיפור הדוחות ביום 16.3.2014.

עצמאות הדירקטוריון		
לא נכון	נכון	
_____	_____	2. שיעור² הדירקטורים הבלתי תלויים³ המכהנים בתאגיד נכון למועד פרסום שאלון זה: <u>4/7</u>. שיעור הדירקטורים הבלתי תלויים שנקבע בתקנון⁴ התאגיד⁵: _____. ☒ לא רלוונטי (לא נקבעה הוראה בתקנון).
_____	✓	3. בשנת הדיווח נערכה בדיקה עם הדירקטורים החיצוניים (והדירקטורים הבלתי תלויים) ונמצא כי הם קיימו בשנת הדיווח את הוראת סעיף 240(ב) ו-ו(ו) לחוק החברות לעניין היעדר זיקה של הדירקטורים החיצוניים (והבלתי תלויים) המכהנים בתאגיד וכן מתקיימים בהם התנאים הנדרשים לכהונה כדירקטור חיצוני (או בלתי תלוי).
_____	✓	4. כל הדירקטורים אשר כיהנו בתאגיד במהלך שנת הדיווח, אינם כפופים, למנהל הכללי, במישרין או בעקיפין (למעט דירקטור שהוא נציג עובדים, אם קיימת בתאגיד נציגות לעובדים). אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, הדירקטור כפוף למנהל הכללי כאמור) - יצוין שיעור הדירקטורים שלא עמדו במגבלה האמורה: _____.

² בשאלון זה, "שיעור" - מספר מסוים מתוך הסך הכל. כך לדוגמה 3/8.

³ לרבות "דירקטורים חיצוניים" כהגדרתם בחוק החברות.

⁴ לעניין שאלה זו - "תקנון" לרבות על פי הוראת דין ספציפית החלה על התאגיד (לדוגמה בתאגיד בנקאי - הוראות המפקח על הבנקים).

⁵ חברת איגרות חוב אינה נדרשת לענות על סעיף זה.

⁶ לעניין שאלה זו - עצם כהונה כדירקטור בתאגיד מוחזק הנמצא בשליטת התאגיד, לא ייחשב כ"כפיפות", מאידך, כהונת דירקטור בתאגיד המכהן בנושא משרה (למעט דירקטור) ו/או עובד בתאגיד המוחזק שבשליטת התאגיד ייחשב כ"כפיפות" לעניין שאלה זו.

עצמאות הדירקטוריון		
לא נכון	נכון	
_____	✓	5. כל הדירקטורים שהודיעו על קיומו של ענין אישי שלהם באישור עסקה שעל סדר יומה של הישיבה, לא נכחו בדיון ולא השתתפו בהצבעה כאמור (למעט דיון ו/או הצבעה בנסיבות המתקיימות לפי סעיף 278(ב) לחוק החברות): אם תשובתכם הינה "לא נכון" - האם היה זה לשם הצגת נושא מסוים על ידו בהתאם להוראות סעיף 278(א) סיפה: ☐ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה). יצוין שיעור הישיבות בהם דירקטורים כאמור נכחו בדיון ו/או השתתפו בהצבעה למעט בנסיבות כאמור בס"ק א: _____.
_____	✓	6. בעל השליטה (לרבות קרובו ו/או מי מטעמו), שאינו דירקטור או נושא משרה בכירה אחר בתאגיד, לא נכח בישיבות הדירקטוריון שהתקיימו בשנת הדיווח. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, בעל שליטה ו/או קרובו ו/או מי מטעמו שאינו חבר דירקטוריון ו/או נושא משרה בכירה בתאגיד נכח בישיבות הדירקטוריון כאמור) - יצוינו הפרטים הבאים לגבי נוכחות כל אדם נוסף בישיבות הדירקטוריון כאמור: זהות: _____. תפקיד בתאגיד (ככל וקיים): _____. פירוט הזיקה לבעל השליטה (אם מי שנכח אינו בעל השליטה עצמו): _____. האם היה זה לשם הצגת נושא מסוים על ידו: ☐ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה). שיעור נוכחות⁷ בישיבות הדירקטוריון שהתקיימו בשנת הדיווח לשם הצגת נושא מסוים על ידו: _____, נוכחות אחרת: _____. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).

⁷ תוך הפרדה בין בעל השליטה, קרובו ו/או מי מטעמו.

כשירות וכישורי הדירקטורים			
לא נכון	נכון		
_____	✓	7. בתקנון התאגיד לא קיימת הוראה המגבילה את האפשרות לסיים מידיית את כהונתם של כלל הדירקטורים בתאגיד, שאינם דירקטורים חיצוניים (לעניין זה – קביעה ברוב רגיל אינה נחשבת מגבלה)⁸. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, קיימת מגבלה כאמור) יצוין –	
_____	_____	א.	פרק הזמן שנקבע בתקנון לכהונת דירקטור: _____.
_____	_____	ב.	הרוב הדרוש שנקבע בתקנון לסיום כהונתם של הדירקטורים: _____.
_____	_____	ג.	מנין חוקי שנקבע בתקנון באסיפה הכללית לשם סיום כהונתם של הדירקטורים: _____.
_____	_____	ד.	הרוב הדרוש לשינוי הוראות אלו בתקנון: _____.
_____	✓	8. התאגיד דאג לעריכת תכנית הכשרה לדירקטורים חדשים, בתחום עסקי התאגיד ובתחום הדין החל על התאגיד והדירקטורים, וכן דאג לעריכת תכנית המשך להכשרת דירקטורים מכהנים, המותאמת, בין השאר, לתפקיד שהדירקטור ממלא בתאגיד. אם תשובתכם הינה "נכון" – יצוין האם התוכנית הופעלה בשנת הדיווח: ☒ כןⁱ ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה)	

⁸ חברת איגרות חוב אינה נדרשת לענות על סעיף זה.

כשירות וכישורי הדירקטורים				
לא נכון	נכון			
—	✓	9.	א.	בתאגיד נקבע מספר מזערי נדרש של דירקטורים בדירקטוריון שעליהם להיות בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית. אם תשובתכם הינה "נכון" - יצוין המספר המזערי שנקבע : 3.
		ב.	א.	מספר הדירקטורים שכיחנו בתאגיד במהלך שנת הדיווח - בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית ⁹ : 6. בעלי כשירות מקצועית ¹⁰ : 1. במקרה שהיו שינויים במספר הדירקטורים כאמור בשנת הדיווח, יינתן הנתון של המספר הנמוך ביותר (למעט בתקופת זמן של 60 ימים מקרות השינוי) של דירקטורים מכל סוג שכיחנו בשנת הדיווח.
—	✓	10.	א.	בכל שנת הדיווח כלל הרכב הדירקטוריון חברים משני המינים. אם תשובתכם הינה "לא נכון" - יצוין פרק הזמן (בימים) בו לא התקיים האמור : ____. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהנו דירקטורים משני המינים אינה עולה על 60 ימים, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהנו בתאגיד דירקטורים משני המינים : ____.
—	—		ב.	מספר הדירקטורים מכל מין המכהנים בדירקטוריון התאגיד נכון למועד פרסום שאלון זה : גברים : 5, נשים : 2.

⁹ לאחר הערכת הדירקטוריון, בהתאם להוראות תקנות החברות (תנאים ומבחנים לדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית ולדירקטור בעל כשירות מקצועית), התשס"ו-2005.
¹⁰ ר' ה"ש 9. אלה רובינק – כשירות מקצועית?

ישיבות הדירקטוריון (וכינוס אסיפה כללית)

לא נכון	נכון						
_____	_____	מספר ישיבות הדירקטוריון שהתקיימו במהלך כל רבעון בשנת הדיווח: רבעון ראשון (שנת 2016): $\frac{1}{1}$ רבעון שני: $\frac{1}{5}$ רבעון שלישי: $\frac{1}{2}$ רבעון רביעי: $\frac{2}{2}$					
_____	_____	לצד כל אחד משמות הדירקטורים שביצעו בתאגיד במהלך שנת הדיווח, יצוין שיעור¹¹ השתתפותו בישיבות הדירקטוריון (בס"ק זה - לרבות ישיבות ועדות הדירקטוריון בהן הוא חבר, וכמוצוין להלן) שהתקיימו במהלך שנת הדיווח (ובהתייחס לתקופת כהונתו): (יש להוסיף שורות נוספות לפי מספר הדירקטורים).					
		שם הדירקטור	שיעור השתתפותו בישיבות הדירקטוריון	שיעור השתתפותו בישיבות הוועדה לבחינת הדוחות כספיים ¹³	שיעור השתתפותו בישיבות ועדת ביקורת ¹²	שיעור השתתפותו בישיבות הוועדה לבחינת הדוחות כספיים ¹³	שיעור השתתפותו בישיבות ועדות דירקטוריון נוספות בהן הוא חבר (תוך ציון שם הוועדה)
_____	_____	ערן גריפל, יו"ר	9/9	_____	_____	_____	_____
_____	_____	1.	_____	_____	_____	_____	_____

¹¹ ר"י הי"ש 2.

¹² לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

¹³ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

¹⁴ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

ישיבות הדירקטוריון (וכינוס אסיפה כללית)

לא נכון	נכון									
		שיעור השתתפותו בישיבות ועדות דירקטוריון נוספות בהן הוא חבר (תוך ציון שם הועדה) ¹⁷	שיעור השתתפותו בישיבות ועדת תגמול ¹⁶	שיעור השתתפותו בישיבות הועדה לבחינת הדוחות ¹⁵ כספיים	שיעור השתתפותו בישיבות ועדת ביקורת ¹⁵	שיעור השתתפותו בישיבות הדירקטוריון	שם הדירקטור			
_____	_____		_____	_____	_____	7/9	גדליה דורון ¹⁵	2.		
_____	_____	_____	4/4	_____	_____	8/9	שלמה מילוא ¹⁶	3.		
_____	_____	_____	_____	4/4	_____	9/9	אורלי ירקוני	4.		

¹⁵ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

¹⁶ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

¹⁷ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

ישיבות הדירקטוריון (וכינוס אסיפה כללית)

לא נכון	נכון	שיעור השתתפותו בישיבות ועדות דירקטוריון נוספות בהן הוא חבר (תוך ציון שם הועדה)	שיעור השתתפותו בישיבות ועדת תגמול ²⁰	שיעור השתתפותו בישיבות הועדה לבחינת הדוחות כספיים ¹⁹	שיעור השתתפותו בישיבות ועדת ביקורת ¹⁸	שיעור השתתפותו בישיבות הדירקטוריון	שם הדירקטור			
_____	_____	_____	4/4	4/4	3/3	9/9	חיים אהרון	.5		
_____	_____	_____	4/4	4/4	3/3	9/9	יחזקאל (חזי) צאיג	.6		
_____	_____	_____	4/4	_____	3/3	8/9	אביטל שטיין ¹⁷	.7		
_____	✓	בשנת הדיווח קיים הדירקטוריון דיון אחד לפחות לעניין ניהול עסקי התאגיד בידי המנהל הכללי ונושאי המשרה הכפופים לו, בלא נוכחותם וניתנה להם הזדמנות להביע את עמדתם.							.12	

¹⁸ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

¹⁹ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

²⁰ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

הפרדה בין תפקידי המנהל הכללי ויושב ראש הדירקטוריון				
לא נכון	נכון			
_____	✓	בכל שנת הדיווח כיהן בתאגיד יו"ר דירקטוריון. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהן בתאגיד יו"ר דירקטוריון אינה עולה על 60 ימים כאמור בסעיף 363א. (2) לחוק החברות, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהן בתאגיד יו"ר דירקטוריון כאמור: _____.		13.
_____	✓	בכל שנת הדיווח כיהן בתאגיד מנהל כללי. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהן בתאגיד מנכ"ל אינה עולה על 90 ימים כאמור בסעיף 363א. (6) לחוק החברות, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהן בתאגיד מנכ"ל כאמור: _____.		14.
_____	_____	בתאגיד בו מכהן יו"ר הדירקטוריון גם כמנכ"ל התאגיד ו/או מפעיל את סמכויותיו, כפל הכהונה אושר בהתאם להוראות סעיף 121(ג) לחוק החברות. ²¹ ☒ לא רלוונטי (ככל שלא מתקיים בתאגיד כפל כהונה כאמור).		15.
_____	✓	המנכ"ל אינו קרוב של יו"ר הדירקטוריון. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, המנכ"ל הנו קרוב של יו"ר הדירקטוריון) –		16.
_____	_____	א. תצוין הקרבה המשפחתית בין הצדדים: _____.		
_____	_____	ב. הכהונה אושרה בהתאם לסעיף 121(ג) לחוק החברות. ²²		

²¹ בחברת איגרות חוב – אישור בהתאם לסעיף 121(ד) לחוק החברות.

הפרדה בין תפקידי המנהל הכללי ויושב ראש הדירקטוריון				
לא נכון	נכון			
		☐ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה)		
—	✓	בעל שליטה או קרובו <u>אִינוּ</u> מכהן כמנכ"ל או כנושא משרה בכירה בתאגיד, למעט כדירקטור.		17.
		☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).		

ועדת הביקורת			
לא נכון	נכון		
—	—	18. בוועדת הביקורת לא כיהן בשנת הדיווח -	
—	✓	א. בעל השליטה או קרובו. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	
—	✓	ב. יו"ר הדירקטוריון.	
—	✓	ג. דירקטור המועסק על ידי התאגיד או על ידי בעל השליטה בתאגיד או בידי תאגיד בשליטתו.	
—	✓	ד. דירקטור הנותן לתאגיד או לבעל השליטה בתאגיד או תאגיד בשליטתו שירותים דרך קבע.	
—	✓	ה. דירקטור שעיקר פרנסתו על בעל השליטה. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	
—	✓	19. מי שאינו רשאי להיות חבר בוועדת ביקורת, ובכלל זה בעל שליטה או קרובו, לא נכח בשנת הדיווח בישיבות ועדת הביקורת, למעט בהתאם להוראות סעיף 115(ה) לחוק החברות.	
—	✓	20. מנין חוקי לדיון ולקבלת החלטות בכל ישיבות ועדת הביקורת שהתקיימו בשנת הדיווח היה רוב של חברי הועדה, כאשר רוב הנוכחים היו דירקטורים בלתי תלויים ואחד מהם לפחות היה דירקטור חיצוני.	

ועדת הביקורת			
לא נכון	נכון		
		אם תשובתכם הינה "לא נכון" - יצוין שיעור הישיבות בהן לא התקיימה הדרישה כאמור : _____.	
_____	✓	21.	ועדת הביקורת קיימה בשנת הדיווח ישיבה אחת לפחות בנוכחות המבקר הפנימי ורואה החשבון המבקר ובלא נוכחות של נושאי משרה בתאגיד שאינם חברי הוועדה, לעניין ליקויים בניהול העסקי של התאגיד.
_____	✓	22.	בכל ישיבות ועדת הביקורת בה נכח מי שאינו רשאי להיות חבר הוועדה, היה זה באישור יו"ר הוועדה ו/או לבקשת הוועדה (לגבי היועץ המשפטי ומזכיר התאגיד שאינו בעל שליטה או קרובו).
_____	✓	23.	בשנת הדיווח היו בתוקף הסדרים שקבעה ועדת הביקורת לגבי אופן הטיפול בתלונות של עובדי התאגיד בקשר לליקויים בניהול עסקיו ולגבי ההגנה שתינתן לעובדים שהתלוננו כאמור.
_____	✓	24.	ועדת הביקורת (ו/או הוועדה לבחינת הדוחות הכספיים) הניחה את דעתה כי היקף עבודתו של רואה החשבון המבקר ושכר טרחתו ביחס לדוחות הכספיים בשנת הדיווח, היו נאותים לשם ביצוע עבודת ביקורת וסקירה ראויים.

תפקידי הועדה לבחינת הדוחות הכספיים (להלן - הועדה) בעבודתה המקדימה לאישור הדוחות הכספיים				
לא נכון	נכון			
_____	_____	יצוין פרק הזמן (בימים) אותו קבע הדירקטוריון כזמן סביר להעברת המלצות הועדה לקראת הדיון בדירקטוריון לאישור הדוחות הכספיים : 2.	א.	25.
_____	_____	מספר הימים שחלפו בפועל בין מועד העברת ההמלצות לדירקטוריון למועד הדיון בדירקטוריון לאישור הדוחות הכספיים : דוח רבעון ראשון (שנת 2016) : 4. דוח רבעון שני : 2. דוח רבעון שלישי : 4. דוח שנתי : 5.	ב.	
_____	_____	מספר הימים שחלפו בין מועד העברת טיוטת הדוחות הכספיים לדירקטורים למועד הדיון בדירקטוריון לאישור הדוחות הכספיים : דוח רבעון ראשון (שנת 2016) : 6. דוח רבעון שני : 6. דוח רבעון שלישי : 6. דוח שנתי : 7.	ג.	
_____	✓	רואה החשבון המבקר של התאגיד השתתף בכל ישיבות הועדה והדירקטוריון, בה נדונו הדוחות הכספיים של התאגיד המתייחסים לתקופות הנכללות בשנת הדיווח.		26.

		אם תשובתכם הינה "לא נכון", יצוין שיעור השתתפותו : _____	
27.	_____	בוועדה התקיימו בכל שנת הדיווח ועד לפרסום הדוח השנתי, כל התנאים המפורטים להלן :	
	✓	א.	מספר חברה לא פחת משלושה (במועד הדיון בוועדה ואישור הדוחות כאמור).
	✓	ב.	התקיימו בה כל התנאים הקבועים בסעיף 115(ב) ו-(ג) לחוק החברות (לעניין כהונת חברי ועדת ביקורת).
	✓	ג.	יו"ר הוועדה הוא דירקטור חיצוני.
	✓	ד.	כל חברה דירקטורים ורוב חברה דירקטורים בלתי תלויים.
	✓	ה.	לכל חברה היכולת לקרוא ולהבין דוחות כספיים ולפחות אחד מהדירקטורים הבלתי תלויים הוא בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.
	✓	ו.	חברי הוועדה נתנו הצהרה עובר למינוים.
	✓	ז.	המניין החוקי לדיון ולקבלת החלטות בוועדה היה רוב חברה ובלבד שרוב הנוכחים היו דירקטורים בלתי תלויים ובהם דירקטור חיצוני אחד לפחות.
	_____	אם תשובתכם הנה "לא נכון" לגבי אחד או יותר מסעיפי המשנה של שאלה זו, יצוין ביחס לאיזה דוח (תקופתי/רבעוני) לא התקיים התנאי האמור וכן התנאי שלא התקיים : _____.	

ועדת תגמול			
לא נכון	נכון		
_____	✓	הועדה מנתה, בשנת הדיווח, לפחות שלושה חברים והדירקטורים החיצוניים היוו בה רוב (במועד הדיון בוועדה) ^ו . ☐ לא רלוונטי (לא התקיים דיון).	
_____	✓	תנאי כהונתם והעסקתם של כל חברי ועדת התגמול בשנת הדיווח הינם בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), התש"ס-2000.	
_____	_____	בוועדת התגמול לא כיהן בשנת הדיווח -	
_____	✓	א. בעל השליטה או קרובו. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	
_____	✓	ב. יו"ר הדירקטוריון.	
_____	✓	ג. דירקטור המועסק על ידי התאגיד או על ידי בעל השליטה בתאגיד או בידי תאגיד בשליטתו.	
_____	✓	ד. דירקטור הנותן לתאגיד או לבעל השליטה בתאגיד או תאגיד בשליטתו שירותים דרך קבע.	

ועדת תגמול			
לא נכון	נכון		
_____	✓	דירקטור שעיקר פרנסתו על בעל השליטה. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	ה.
_____	✓	בעל שליטה או קרובו לא נכחו בשנת הדיווח בישיבות ועדת התגמול, למעט אם קבע יו"ר הועדה כי מי מהם נדרש לשם הצגת נושא מסוים.	31.
_____	✓	ועדת התגמול והדירקטוריון לא עשו שימוש בסמכותם לפי סעיפים 267א(ג), 272(ג)(3) ו-272(ג)(1)(ג) לאישור עסקה או מדיניות תגמול, למרות התנגדותה של האסיפה הכללית. אם תשובתכם הנה "לא נכון" יצוין – סוג העסקה שאושרה כאמור: _____ מספר הפעמים בהן נעשה שימוש בסמכותם בשנת הדיווח: _____	32.

מבקר פנים			
לא נכון	נכון		
_____	✓	יו"ר הדירקטוריון או מנכ"ל התאגיד הוא הממונה הארגוני על המבקר הפנימי בתאגיד.	33.
_____	✓	יו"ר הדירקטוריון או ועדת הביקורת אישרו את תכנית העבודה בשנת הדיווח. בנוסף, יפורטו נושאי הביקורת בהם עסק המבקר הפנימי בשנת הדיווח: בשנת הדיווח התקיימו דיונים בממצאי הביקורת הפנימית בוועדות הביקורת ו/או בדירקטוריון החברה ובחברות הבנות שלה. נושאי הביקורת נגזרים מתוכנית עבודה שנתית ורב-שנתית.	34.
_____	_____	היקף העסקת המבקר הפנימי בתאגיד בשנת הדיווח (בשעות ²³): <u>30,680 שעות</u> .	35.
_____	✓	בשנת הדיווח התקיים דיון (בוועדת הביקורת או בדירקטוריון) בממצאי המבקר הפנימי.	
_____	✓	המבקר הפנימי אינו בעל ענין בתאגיד, קרובו, רו"ח מבקר או מי מטעמו וכן אינו מקיים קשרים עסקיים מהותיים עם התאגיד, בעל השליטה בו, קרובו או תאגידים בשליטתם.	36.

²³ כולל שעות עבודה שהושקעו בתאגידים מוחזקים וביקורת מחוץ לישראל, ולפי העניין.

עסקאות עם בעלי עניין			
לא נכון	נכון		
×	—	37. בעל השליטה או קרובו (לרבות חברה שבשליטתו) אינו מועסק על-ידי התאגיד או נותן לו שירותי ניהול. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, בעל השליטה או קרובו מועסק על ידי התאגיד או נותן לו שירותי ניהול) יצוין – - מספר הקרובים (לרבות בעל השליטה) המועסקים על-ידי התאגיד (לרבות חברות שבשליטתם ו/או באמצעות חברות ניהול): ^{vi} 1. - האם הסכמי העסקה ו/או שירותי הניהול כאמור אושרו בידי האורגים הקבועים בדין: ☒ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה) ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה). _____.	
—	✓	38. למיטב ידיעת התאגיד, לבעל השליטה אין עסקים נוספים בתחום פעילותו של התאגיד (בתחום אחד או יותר). אם תשובתכם הינה "לא נכון" – יצוין האם נקבע הסדר לתיחום פעילויות בין התאגיד ובעל השליטה בו: ☐ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה). ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	

י"ר הדיקטוריון:	י"ר הוועדה לבחינת הדוחות הכספיים:	י"ר ועדת הביקורת:
ערן גריפל	יחזקאל (חזי) צאיג	חיים אהרון
תאריך החתימה: 27 במרס, 2017.		

ⁱ **לעניין שאלה 8:** הכשרה ראשונית לדיקטור חדש מתבצעת באמצעות מתן ערכה הכוללת את הוראות החקיקה, הרגולציה והנהלים הרלבנטיים לפעילות החברה וכן עותק של דוח תקופתי אחרון. יצוין, כי החברה עורכת, מעת לעת, השתלמויות מקצועיות שונות הקשורות לתחום פעילות הגופים המוסדיים בקבוצה הכוללים לעתים נושאים הנוגעים לממשל תאגידי ואליהן מוזמנים גם הדיקטורים של החברה.

ⁱⁱ **לעניין שאלה 11(ב)2:** ה"ה גדליה דורון, נכח בכל ישיבות הדיקטוריון למעט שתי ישיבות דירקטוריון, מהן נעדר מסיבות בריאותיות ואישיות.

ⁱⁱⁱ **לעניין שאלה 11(ב)3:** ה"ה שלמה מילוא, נכח בכל ישיבות הדיקטוריון למעט אחת, ממנה נעדר בשל נסיבות אישיות.

^{iv} **לעניין שאלה 11(ב)7:** ה"ה אביטל שטיין, נכחה בכל ישיבות הדיקטוריון למעט אחת, ממנה נעדרה בשל נסיבות אישיות.

^v **לעניין שאלה 28:** ועדת התגמול מונה 4 חברים, מתוכם שלושה דירקטורים חיצוניים.

^{vi} **לעניין שאלה 37:** ה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה (בן זוגה של ה"ה טלי גריפל), מכהן כיו"ר דירקטוריון פעיל בשכר.

פרק ו':

דוח בדבר אפקטיביות
הבקרה הפנימית
על הדיווח הכספי
ועל הגילוי

דוח שנתי בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי

לפי תקנה 9ב(א)

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "התאגיד"), אחראית לקביעתה והתקיימותה של בקרה פנימית נאותה על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד.

לעניין זה, חברי ההנהלה הם:

1. ארי קלמן, מנהל כללי;

2. שאר חברי ההנהלה:

שי קומפל, מנהל כספים.

יוני טל, מנהל השקעות ראשי.

בקרה פנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי כוללת בקורות ונהלים הקיימים בתאגיד, אשר תוכננו בידי המנהל הכללי ונושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים או תחת פיקוחם, או בידי מי שמבצע בפועל את התפקידים האמורים, בפיקוח דירקטוריון התאגיד אשר נועדו לספק מידע סבירה של ביטחון בהתייחס למדיניות הדיווח הכספי ולהכנת הדוחות בהתאם להוראות הדין, ולהבטיח כי מידע שהתאגיד נדרש לגלות בדוחות שהוא מפרסם על פי הוראות הדין נאסף, מעובד, מסוכם ומדווח במועד ובמתכונת הקבועים בדין.

הבקרה הפנימית כוללת, בין השאר, בקורות ונהלים שתוכננו להבטיח כי מידע שהתאגיד נדרש לגלותו כאמור, נצבר ומועבר להנהלת התאגיד, לרבות למנהל הכללי ולנושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים או למי שמבצע בפועל את התפקידים האמורים, וזאת כדי לאפשר קבלת החלטות במועד המתאים, בהתייחס לדרישות הגילוי.

בשל המגבלות המבניות שלה, בקרה פנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי אינה מיועדת לספק ביטחון מוחלט שהצגה מוטעית או השמטת מידע בדוחות תימנע או תתגלה.

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, ביצעה בדיקה והערכה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד והאפקטיביות שלה; הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי שביצעה ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון כללה את רכיבי הבקרה הבאים: בקורות ברמת הארגון (Entity Level Controls); בקורות על תהליך עריכת הדוחות וסגירתם; בקורות כלליות על מערכות המידע (ITGC) ובקורות על תהליכים מהותיים מאוד לדיווח הכספי ולגילוי המבוצעים בעיקרם ע"י הגופים המוסדיים בקבוצה והמרכזים את עיקר פעילותה העסקית, כמפורט להלן:

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, ושומרה חברה לביטוח בע"מ, חברות בנות של התאגיד, הינן גופים מוסדיים, שחלות עליהם הוראות הממונה על אגף שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר, בדבר הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית על דיווח כספי.

ביחס לחברות הבנות האמורות, ביצעה ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון בדיקה והערכה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי והאפקטיביות שלה, בהתבסס על הוראות הממונה שלהלן: חוזר גופים מוסדיים 2009-9-10 בנושא "אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי" וחוזר גופים מוסדיים 2010-9-7 בנושא "בקרה פנימית על דיווח כספי - הצהרות, דוחות וגילויים", לרבות התיקונים לחוזרים האמורים.

בהתבסס על הערכה זו, הדירקטוריונים והנהלות התאגידים הגיעו למסקנה, כי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי, בהתייחס לבקרה הפנימית בגופים המוסדיים ליום 31 בדצמבר 2016 היא אפקטיבית.

בהתבסס על הערכת האפקטיביות שביצעה ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון כמפורט לעיל, הדירקטוריון והנהלת התאגיד הגיעו למסקנה, כי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד ליום 31 בדצמבר 2016 היא אפקטיבית.

הצהרת מנהלים

הצהרת מנהל כללי

אני, ארי קלמן, מצהיר כי:

- (1) בחנתי את הדוח התקופתי של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "התאגיד") לשנת 2016 (להלן: "הדוחות");
  - (2) לפי ידיעתי, הדוחות אינם כוללים כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בהם מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בהם, לאור הנסיבות שבהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופת הדוחות;
  - (3) לפי ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוחות משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות ותזרימי המזומנים של התאגיד לתאריכים ולתקופות שאליהם מתייחסים הדוחות;
  - (4) גיליתי לרואה החשבון המבקר של התאגיד, לדירקטוריון ולוועדות הביקורת והדוחות הכספיים של התאגיד, בהתבסס על הערכתי העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי:
- (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי העלולים באופן סביר להשפיע לרעה על יכולתו של התאגיד לאסוף, לעבד, לסכם או לדווח על מידע כספי באופן שיש בו להטיל ספק במהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין; וכן -
  - (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, שבה מעורב המנהל הכללי או מי שכפוף לו במישרין או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי;
- (5) אני, לבד או יחד עם אחרים בתאגיד:
- (א) קבעתי בקרות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקרות ונהלים תחת פיקוחי, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לתאגיד, לרבות חברות מאוחדות שלו כהגדרתן בתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, מובא לידיעתי על ידי אחרים בתאגיד ובחברות המאוחדות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוחות; וכן -
  - (ב) קבעתי בקרות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקרות ונהלים תחת פיקוחי, המיועדים להבטיח באופן סביר את מהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין, לרבות בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים;
  - (ג) הערכתי את האפקטיביות של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי, והצגתי בדוח זה את מסקנות הדירקטוריון והנהלה לגבי האפקטיביות של הבקרה הפנימית כאמור למועד הדוחות.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

תל אביב, 27 במרס, 2017.

ארי קלמן, מנהל כללי

הצהרת מנהלים

הצהרת נושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים

אני, שי קומפל, מצהיר כי:

- (1) בחנתי את הדוחות הכספיים ומידע הכספי האחר הכלול בדוחות של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "התאגיד") לשנת 2016 (להלן: "הדוחות");
  - (2) לפי ידיעתי, הדוחות הכספיים והמידע הכספי האחר הכלול בדוחות אינם כוללים כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בהם מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בהם, לאור הנסיבות שבהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופת הדוחות;
  - (3) לפי ידיעתי, הדוחות הכספיים והמידע הכספי האחר הכלול בדוחות משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות ותזרימי המזומנים של התאגיד לתאריכים ולתקופות שאליהם מתייחסים הדוחות;
  - (4) גיליתי לרואה החשבון המבקר של התאגיד, לדירקטוריון ולוועדות הביקורת והדוחות הכספיים של התאגיד, בהתבסס על הערכתי העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי:
    - (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי ככל שהיא מתייחסת לדוחות הכספיים ולמידע הכספי האחר הכלול בדוחות, העלולים באופן סביר להשפיע לרעה על יכולתו של התאגיד לאסוף, לעבד, לסכם או לדווח על מידע כספי באופן שיש בו להטיל ספק במהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין; וכן -
    - (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, שבה מעורב המנהל הכללי או מי שכפוף לו במישרין או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי;
  - (5) אני, לבד או יחד עם אחרים בתאגיד:
    - (א) קבעתי בקרות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקרות ונהלים תחת פיקוחי, המיועדים להבטיח שמידע מהותי מתייחס לתאגיד, לרבות חברות מאוחדות שלו כהגדרתן בתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, ככל שהוא רלוונטי לדוחות הכספיים ולמידע כספי אחר הכלול בדוחות, מובא לידיעתי על ידי אחרים בתאגיד ובחברות המאוחדות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוחות; וכן -
    - (ב) קבעתי בקרות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקרות ונהלים תחת פיקוחנו, המיועדים להבטיח באופן סביר את מהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין, לרבות בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים;
    - (ג) הערכתי את האפקטיביות של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי, ככל שהיא מתייחסת לדוחות הכספיים ולמידע הכספי האחר הכלול בדוחות למועד הדוחות, מסקנותיי לגבי הערכתי כאמור הובאו לפני הדירקטוריון והנהלה ומשולבות בדוח זה.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

תל אביב, 27 במרס, 2017.

שי קומפל, מנהל כספים

פרק ז': נספחים

הצהרת אקטואר ביטוח חיים

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן – "המבטח") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח חיים, עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – "ההפרשות") ליום 31 דצמבר 2016.

אני משמשת כאקטוארית ממונה בביטוח חיים של המבטח החל ממרץ 2009. אינני בעלת עניין במבטח או בת משפחה של בעל עניין במבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניין הבא:

ההפרשה שחושבה בגין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מובילה, חושבה כחלק היחסי של מנורה מבטחים בהפרשה שחושבה על ידי המבטחים המובילים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. בנספח ב' (טופס 12א' ו12ב') מפורטים סכומי ההפרשות, באלפי ₪, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר.

1. הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכ"ע והכנסה למשפחה) וההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח) –
Reserve for Unpaid Losses (Incurred but Unpaid Claims) and Unpaid Allocated and Unallocated Loss Adjustment Expenses (Including IBNR)

2. הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות –

א. עתודה לתכנית עם צבירה ;

ב. הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון : הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות ;

3. חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון : סיעודי ואכ"ע.

4. הפרשה בגין השתתפות ברווחים.

5. השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה.

6. אחר - הפרשות נוספות לפי הוראות המפקח, כגון : הפרשה בגין עתודה להשלמה (DAC), השלמת העתודה לפוליסות גמלא.

ב. השפעת השינויים המפורטים בהמשך על ההפרשות, באלפי ש"ח, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר :

א. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה.

ב. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים.

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהירה ומאשרת כי בענף ביטוח חיים :

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי :

א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו ;

ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח ;

ג. כללים אקטוארים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחווי ביטוח חיים, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. הערות

פירוט סוגי עתודות הביטוח והשיטות לקביעתן מופיע בביאור ניהול סיכונים לדוחות הכספיים.

הטבלאות הרצ"ב נערכו עפ"י הנחיות המפקח על הביטוח, והרכב הנתונים בהם אינו בהכרח תואם להרכב הנתונים המופיע בדוחות הכספיים ובביאורים של החברה.

ההפרשה בגין השתתפות ברווחים נרשמת במאזן בסעיף זכאים ולא בעתודות ביטוח חיים.

כבכל שנה, אנחנו בודקים את מידת התאמת התביעות התלויות (כולל תביעות בתשלום ו-IBNR) לעומת ההתפתחות בפועל ומעדכנים את גורמי ההכפלה במידת הצורך.

2. שינויים והתאמות מהותיים

החברה עדכנה את ההנחות לשיעורי מימוש קצבה, ביטולים, תמהיל מסלול קצבה. החברה עדכנה את העתודה לכיסוי אובדן כושר עבודה הנמכר למעסיקים. השפעת השינויים המהותיים בהנחות מוצגת בפירוט בביאור שמספרו 4.א.36.6 – ביאור ניהול סיכונים.

רגינה חייקין

27 מרץ 2017

חתימה

שם האקטואר

תאריך

טופס 12 א'

טופס 12 א' תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - ברוטו

שם החברה: מנורה חב' לבטוח בע"מ

ליום: 31/12/2016

(באלפי ₪)

סה"כ	חסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)		חסכון טהור או מרכיב החיסכון בפוליסות (עדיף, מסלול)		סיכון מוות טהור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה		אכ"ע	סיעודי		כיסויים אחרים (1)
	מבטיח תשואה	משתתף	מבטיח תשואה	משתתף	פרט	קבוצתי		פרט	קבוצתי	
	א1	אב	א2	אב	א3	א3		א4	א5	
244,919	5,500	2,484	3,644	14,995	98,124	5,653	0	0	0	114,521
29,019,203	2,030,967	1,351,339	2,638,070	21,291,421	47,740	5,306	938,227	713,767	2,147	219
3,581,250	1,471,921	0	2,041,348	56,490	801	0	10,470	219	0	1
10,594,898	0	1,125,683	0	9,402,433	1,545	0	60,631	4,606	0	0
11,382,897	0	0	27,467	11,174,284	31,860	0	149,286	0	0	0
25,559,045	1,471,921	1,125,683	2,068,815	20,633,207	34,207	0	220,388	4,824	0	1
725,691	0	0	0	0	13,534	2,405	74,893	633,891	890	78
2,018,329	508,699	214,049	262,740	320,693	0	0	635,892	75,051	1,204	0
10,148	0	0	0	0	0	2,901	7,054	0	53	140
26,578	9,236	0	17,342	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
679,411	41,111	11,607	289,173	337,521	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1) כסויים אחרים, לרבות: נמיות, כפל תאונה וכד'										
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
72,293	15,457	1,427	77,212	-14,724	0	10	-15,926	8,839	2	-2
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

תאריך: 27/03/2017 תפקיד: 1: שם האקטואר: רינה חייקין

טופס 12 ב'

טופס 12ב' תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - בשייר

ליום: 31/12/2016

שם החברה: מנורה חב' לבטוח בע"מ

(באלפי ₪)

סה"כ	חיסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)	חיסכון טהור או מרכיב החיסכון בפוליסות (עדיף, מסלול)	סיכון מוות טהור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה	אכ"ע	סיעודי		כיסויים (אחרים 1)																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											
					מבטיח תשואה	משתתף		מבטיח תשואה	משתתף																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
					מ1	ב1		א2	ב2	א3	ב3	א4	ב4	א5	ב5	א6	ב6																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
193,943	4,388	2,193	3,644	14,995	73,469	5,595	0	0	0	0	0	0	0	89,659	0	2,147	485,263	806,124	0	118	0	1	0	219	0																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
28,644,196	2,027,259	1,351,289	2,627,848	21,291,001	47,740	5,306	801	9,968	53,371	0	1,545	9,402,015	0	1,125,633	0	10,584,735	11,174,284	27,467	34,207	20,632,787	0	13,534	2,405	66,471	454,958	890	78	0	1,204	24,668	526,305	0	7,054	2,901	0	0	140	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

הצהרת האקטואר בענפי ביטוח כללי

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן המבטח) להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) מנורה מבטחים ביטוח בע"מ ליום 31 דצמבר 2016 כפי שמפורט להלן.

אני עובדת שכירה של המבטח.

מינוי לתפקיד מיום 01.09.2013.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

- (1) ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי ("הפול"), נעשתה תוך התבססות על חישוב שנעשה ע"י ה"פול".
- (2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל בוצעה על ידי, לפי הניסיון של חלקנו בעסקים אלה.
- (3) בוצעה הפחתה, בחישוב מרווח הזהירות בלבד, בשיעור של כ- 4% בגין העדר מתאם מלא בין הענפים השונים, בהתאם לעמדת הממונה.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. להלן הערכת סכום העתודות:

ליום 31 בדצמבר 2016		
באלפי ש"ח		
שייר	ברוטו	
תביעות תלויות		
ענפים שאינם מקובצים :		(1 א)
1,632,276	1,718,350	רכב חובה
279,318	324,866	אחריות מעבידים
332,876	423,461	צד שלישי
262,097	289,423	רכב רכוש
15,045	31,901	מקיף דירות
398	2,426	בנקים למשכנתאות
2,522,010	2,790,427	סה"כ ענפים שאינם מקובצים
2,677,095	3,209,681	סה"כ ענפים מקובצים ושאנם מקובצים ¹
98,122	98,122	הוצאות עקיפות ²
		הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הרווחה
16,296	17,140	רכב חובה
25,058	24,292	רכב רכוש
-	אין חובת דיווח	מקיף דירות
2,816,571	3,349,235	סה"כ התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית

¹ ענפים מקובצים – אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, הנדסי, כלי טיס, סיכונים מיוחדים והוצאות משפטיות, אחריות מקצועית – למעט דירקטורים, אחריות מוצר, כלי שייט, מטענים בהובלה.

² למעט ענפים: יהלומים, כלי שייט וכלי טייס, התביעות בענפים אלה לא מסולקות בחברה.

אני מצהירה ומאשרת כי בענפים הבאים, כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה – 1985 :

- א. ביטוח מפני אחריות מעבידים – סעיף 1(א)(7)
- ב. ביטוח לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), התש"ל-1970 סעיף 1(א)(8)
- ג. ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי) – סעיף 1(א)(9)
- ד. ביטוח מקיף לדירות ובתי עסק – סעיף 1(א)(12)
- ה. ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי – סעיף 1(א)(14)
- ו. ביטוח מפני אבדן רכוש – סעיף 1(א)(15)
- ז. ביטוח הנדסי – סעיף 1(א)(18)
- ח. ביטוח מפני אחריות למוצרים פגומים – סעיף 1(א)(22)
- ט. ביטוח מפני סיכונים אחרים – סעיף 1(א)(25)

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי :
  - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו ;
  - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח ;
  - ג. עמדת המפקח בנושא חישוב עתודות בביטוח כללי ;
  - ד. כללים אקטואריים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א(1), בגין הענפים שאינם מקובצים (רכב חובה, אחריות מעבידים, אחריות כלפי צד שלישי, רכוש, מקיף דירות, בנקים למשכנתאות), מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א(1), מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים¹ ושאינם מקובצים בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א(2), מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות עבור כל שנות החיתום, כתוקפם ביום הדוח הכספי².
7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א(3), מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הרווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

¹ ענפים מקובצים – אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, הנדסי, כלי טיס, סיכונים מיוחדים והוצאות משפטיות, אחריות מקצועית – למעט דירקטורים, אחריות מוצר, כלי שיט, מטענים בהובלה.

² למעט ענף אחריות נושאי משרה ודירקטורים וענפים : יהלומים, כלי שיט וכלי טייס, התביעות בענפים אלה לא מסולקות בחברה

פרק ד' – הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית שבהם אי ודאות סטטיסטית מובנית לסך עלות התביעות. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש ליישוב התביעות התלויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב. בנוסף יתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט, אשר לא ניתן לחזותם מראש. לכן, עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר.
2. החל מדצמבר 2015 אמצה החברה, על פי הנחיית הפיקוח, את עמדת הממונה¹ (הוראות משלימות לתקנות ולחוזר "ביטול הצבירה"), שעניינה נוהג מיטבי לאקטוארים לחישוב עתודות בביטוח כללי לצורך דיווח כספי, כך שישקפו באופן נאות את ההתחייבויות הביטוחיות. עמדת הממונה מפרטת, בין היתר, עקרונות בבסיס הערכת העתודות: מקצועיות, עקביות וזהירות. לעניין עקרון הזהירות, נקבע כי זהירות משמעה ש"העתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח". כלומר לגבי העתודה שחושבה על ידי האקטואר, קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי העתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. בהקשר זה, נקבע לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות, כי הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. יחד עם זאת, נקבע ככל שישנן מגבלות בניתוח הסטטיסטי, יפעיל האקטואר שיקול דעת ויתכן שימוש בשיטות אקטואריות מקובלות.
3. אי הודאות בעתודות, מיוחסת לשלושה מרכיבים עיקריים של סיכון: סיכון רנדומלי, סיכונים סיסטמיים חיצוניים וסיכונים סיסטמיים פנימיים. את הסיכון הרנדומלי ניתן לאמוד בשיטות סטטיסטיות. לעומת זאת, בעת הערכת ההשפעות הסיסטמיות, בשל אופיים של סיכונים אלו, נדרש שימוש בשיטות איכותיות המשלבות מידה רבה של שיקול דעת ולכן היכולת למדל את הסיכון הסיסטמי באופן סטטיסטי מוגבלת. בנוסף, יצוין כי טיב ההערכה של כל מקורות הסיכון תלוי בנפח ובאיכות הנתונים. במקרים רבים, לשיקול הדעת יש השפעה משמעותית על קביעת מרווח הביטחון של העתודה.
4. לאור העובדה כי יישום עמדת הממונה בוצע לראשונה אשתקד, ייתכנו בשנים הבאות עדכונים למודל, תוך בחינת הסיכונים הכלולים בו, בחינת יציבותו על פני זמן, לרבות שינויים עתידיים בפרמטרים ובערכם.
5. ריבית ההיוון ששמשה בחישוב היא על פי עקום ריבית חסרת סיכון ריאלית בתוספת מחצית מפרמיית אי-נזילות. כמו כן, נלקח בחשבון הפער בין השווי ההוגן של נכסים שאינם סחירים לעלותם המתואמת כפי שרשומה במאזן כנגד התחייבויות אלו.

¹ "חוזר 1-1-2015 ; עמדת ממונה, נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך דיווח כספי"

6. בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן: "החוק") מוקנית למוסד לביטוח לאומי ("מל"ל") זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחיוב צד שלישי ולעניינו את חברות הביטוח לפי פקודת הנזיקין או חוק הפל"ד ("זכות שיבוב"). גובה הערך המהווה של הקצבאות שישולמו לנפגעי תאונות עבודה ואופן היווןן של אותן קצבאות, נקבע בתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("התקנות"). בחודש יוני 2016 פורסם תיקון לתקנות ("התיקון") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמורה ושל שיעורי ההיוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות. בהתאם לתיקון יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ערב תיקון. כמו כן קובע התיקון כי לוחות התמורה ושיעורי ההיוון הקצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ובכל ארבע שנים שלאחר מועד זה, אך לא יותר משינוי של 1% בכל תקופה כאמור. בחודש ספטמבר 2016 פורסם תיקון לתיקון האמור לפיו נדחה מועד כניסת התיקון לתוקף בשנה אחת, ללא דחייה של מועד עדכון שיעור ההיוון.

להערכת החברה, בעקבות האמור, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המל"ל כנגד מבטחים, בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה ובהתאמה יכול והדבר ישפיע גם על גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לנפגעים בתביעות נכות ומוות אחרות.

לאור האמור החברה ביצעה אומדן של השלכת עדכון התקנות ובהתאם לכך הגדילה את ההפרשות, בשנת 2016, בענף רכב חובה בסך של כ- 121 מיליוני ש"ח ובענפי חבויות בסך של כ- 43 מיליוני ש"ח בשייר לפני מס. יצוין כי תיקון התקנות, מנגנון עדכון הריבית מדי תקופה של 4 שנים והשפעתם על תשלומי התביעות ובפרט פסיקות בתי המשפט אשר יתבקשו להבהיר ולקבוע את כללי היישום לאור תיקון התקנות, יוצרים אי ודאות גדולה אשר ישפיעו על אומדן ההתחייבויות הביטוחיות. מכאן, שתשלומי התביעות בפועל עלולים להיות שונים משמעותית מהאומדן שבוצע. לפרטים נוספים ראה ביאור 36(ב)(6)(א) בדוח הכספי.

7. עבור ענפים מקובצים, כהגדרתם בחוזר המפקח (חוזר 1-1-2015), חוות הדעת האקטוארית ניתנת על סך ההפרשות בגין כל הענפים (מקובצים ושאינם מקובצים) בכללותם, וזאת מפאת רמת אי ודאות גבוהה.

8. בענפים הבאים: אחריות נושאי משרה ודירקטורים וענף ערבויות לא נעשתה הערכה אקטוארית מאחר והניסיון אינו מתאים לביסוס מודל אקטוארי. החברה מחשבת את ההפרשה בהתאם לשיטת עודף הכנסות על הוצאות בענפים אלה.

מבוא כללי

חוזר ביטוח 2005/10 מורה בסעיף 1 כי מבטח העוסק בענפי ביטוח בריאות ישתמש בשירותיו של אקטואר בעל ידע וניסיון מתאימים, להערכת ההפרשות. בסעיף 8 (תחולה) מובהר כי החוזר חל הן על פעילות המדווחות בדוח עסקי ביטוח כללי והן על פעילות המדווחות בדוח עסקי ביטוח חיים לרבות נספחים. בשנת 2011 מנורה מבטחים ביטוח החלה לדווח על מגזר בריאות והיום הענפים מדווחים במגזר הבריאות, חוץ מתאונות אישיות טווח קצר.

לפי סעיף 5 באותו חוזר על האקטואר להכין דין וחשבון אקטוארי המפרט את עבודתו בהערכת כל ההפרשות הנ"ל. דין וחשבון זה מוגש להנהלת המבטח ומצורף לדוחות הכספיים המוגשים למפקח, לרבות דיווח על-פי נספח ב' של החוזר (טפסי 11א' - י') המצורף.

פרק א' - הצהרת אקטואר ביטוח בריאות

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן – "המבטח") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) ליום 31 בדצמבר 2016 כפי שמפורט להלן.

הנני שכירה של חברת מנורה מבטחים ומשמשת כאקטוארית ממונה בריאות משנת 2016. למיטב ידיעתי אין לי קשרים עסקיים אחרים עם המבטח ולא עם בן משפחה של בעל עניין במבטח, ולא עם חברה הקשורה למבטח או גורם אחר המספק שירותים למבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
  - 1) הפרשות בגין עסקים נכנסים מישיר איי.די.איי. חברה לביטוח בע"מ, אשר הוערכו על ידי אקטואר חברה זו. לעניין זה, "עסקים נכנסים" כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי הביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984.
  - 2) ביטוחים משותפים בהם אין החברה מובילה - אין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטחת מובילה בענפים שהוערכו.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית באלפי ש"ח:

תת הענף:		פוליסות קבוצתיות		פוליסות פרט	
		ברוטו	שייר	ברוטו	שייר

א.1. הפרשה לתביעות תלויות והוצאות הישירות הנובעות מהן, באלפי ש"ח

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
0	0	433	585	הוצאות רפואיות
251	251	16,720	37,838	מחלות קשות
6	6	26,575	35,314	תאונות אישיות
257	257	43,728	73,737	סה"כ
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
8,391	8,393	22,982	44,229	הוצאות רפואיות
7,282	7,282	0	0	שיניים
0	0	16	16	עובדים זרים
0	0	2,476	33,901	תאונות אישיות
כלול בפרט	כלול בפרט	970	970	נסיעות לחו"ל
0	0	2,073	2,073	דמי מחלה
15,673	15,675	28,517	81,189	סה"כ

א.2. ההפרשה להוצאות עקיפות לישוב התביעות, באלפי ש"ח

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
0	0	37	37	הוצאות רפואיות
5	5	479	479	מחלות קשות
0	0	210	210	תאונות אישיות
5	5	726	726	סה"כ
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
829	829	3,868	3,868	הוצאות רפואיות
635	635	0	0	שיניים
0	0	0	0	עובדים זרים
0	0	751	751	תאונות אישיות
0	0	24	24	נסיעות לחו"ל
0	0	274	274	דמי מחלה
1,464	1,464	4,917	4,917	סה"כ

א.3. הפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח (Contract Reserve), באלפי ש"ח:

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
0	0	24,105	25,176	הוצאות רפואיות
168	168	17,375	17,375	מחלות קשות
10	10	2,726	6,097	תאונות אישיות
178	178	44,206	48,648	סה"כ

עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
4,706	4,706	40,871	223,649	הוצאות רפואיות
329	329	0	0	שיניים
0	0	0	0	עובדים זרים
0	0	0	0	תאונות אישיות
0	0	0	0	נסיעות לחו"ל
0	0	0	0	דמי מחלה
5,035	5,035	40,871	223,649	סה"כ

א.4. הפרשה בגין השתתפות ברווחים, באלפי ₪:

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
205	205	0	0	מחלות קשות
205	205	0	0	סה"כ

עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
163	163	0	0	הוצאות רפואיות
0	0	0	0	שיניים
0	0	0	0	עובדים זרים
כלול בפרט	כלול בפרט	0	0	תאונות אישיות
כלול בפרט	כלול בפרט	0	0	נסיעות לחו"ל
0	0	1,095	1,095	דמי מחלה
163	163	1,095	1,095	סה"כ

ב. פירוט השפעת השינויים המפורטים להלן על סכומי הפרשות:

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של הפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה מוצגים בטפסים - אין שינויים מהותיים.
2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של הפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים - ראה להלן פרק ד סעיף 2.

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי הבריאות הבאים :

- א. הוצאות רפואיות
  - ב. מחלות קשות
  - ג. שיניים
  - ד. תאונות אישיות
  - ה. נסיעות לחו"ל
  - ו. עובדים זרים
  - ז. דמי מחלה
1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכל כתוקפם ביום הדו"ח הכספי :
    - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981 והתקנות לפיו ;
    - ב. הוראות המפקח על הביטוח ;
    - ג. כללים אקטואריים מקובלים.
  2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
  3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
  4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתת ענפי הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. הערות, הבהרות והסברים:

- א. אומדנים אקטואריים מטבעם הינם לא וודאיים מאחר והם תלויים באירועים עתידיים מותנים. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש למלא את ההתחייבויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב.
- ב. למרות שהחברה מדווחת על מגזר בריאות בנפרד, דו"ח זה מתייחס לענפי הביטוח בהתאם להנחיות הפיקוח בחוזר הערכה אקטוארית בביטוח בריאות, מספר 10-2005.
- ג. בענף עובדים זרים קיים הסדר קפטיציה כך שרוב הסיכון מועבר לספק השירות.

2. שינויים מהותיים בהנחות ובשיטות אקטואריות:

רף המהותיות נקבע בהתאם לרף המהותיות של מאזן. בהינתן קביעה זו לא חלו שינויים מהותיים בשנת 2016.

3. תיקונים מהותיים בחישוב הפרשות שפורטו בפרק ב': אין שינויים מהותיים.

4. עסקים מסוימים בהם לא ניתן לבצע הערכה אקטוארית:

לא ניתן היה להפריד בין הקולקטיבים לפוליסות הפרט בענפי תאונות אישיות ונסיעות לחו"ל, ולפיכך הנתונים נכללו בעמודת פוליסות הפרט.

<u>27 מרץ 2017</u> תאריך	<u>אקטוארית בריאות</u> תפקיד	<u>יקטרינה רוזניק</u> שם האקטואר	<u> </u> חתימה

הצהרות אקטוארים

הצהרת אקטואר- ענפי ביטוח כללי (למעט ענף רכב חובה)

הצהרת אקטואר- ענף רכב חובה

הצהרת אקטואר- ביטוח בריאות

פרק א' - הצהרת אקטואר בענפי ביטוח כללי (למעט ענף רכב חובה)

מצ"ב הצהרת אקטואר הכוללת חוות דעת בדבר הערכת ההפרשות לתביעות תלויות. הצהרה זו אינה כוללת את ענף רכב חובה, עבורו קיימת הצהרה נפרדת.

פרק א' – (הצהרת אקטואר) זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "שומרה") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי (למעט ענף רכב חובה) עבור הדוחות הכספיים של שומרה (להלן: "ההפרשות") ליום 31.12.2016, כפי שמפורט להלן:

הנני עובד שומרה. בחודש יולי 2007 מוניתי לאקטואר ממונה בתחום ביטוח כללי (למעט ענף ביטוח חובה). למיטב ידיעתי, אינני בעל עניין ואינני מחזיק באמצעי שליטה בשומרה. אין לי קשר עסקי עם בעל עניין בשומרה או עם בן משפחה של בעל עניין בשומרה, לרבות קשרים עסקיים עם חברה בת של שומרה או עם חברה הקשורה לשומרה.

פרק ב' – (הצהרת אקטואר) היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה בשומרה מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

- 1) הפרשה בגין הסדר ביטוח שיורי ("הפול") או בגין עסקים נכנסים – לא רלוונטי.
- 2) הפרשה עבור הביטוחים המשותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל (רלוונטי עד שנת חיתום 2001 בלבד), חושבה על ידי המבטחים המובילים והועברה לידיי.
- 3) לא בוצעה הפחתה בעתודות בגין האפשרות של העדר מתאם בין הענפים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

ליום 31 דצמבר 2016		
ש"ר (אלפי ₪)	ברוטו (אלפי ₪)	
		א.1. הפרשה לתביעות תלויות וההוצאות הישירות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח)
		א. ענפים שאינם מקובצים:
134,688	134,712	ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי)
4,497	11,244	ביטוח מקיף לדירות
25,668	37,471	ביטוח מפני אחריות מעבידים
27,018	41,384	ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי
2,118	5,617	ביטוח מקיף לבתי עסק
193,989	230,428	סה"כ ענפים שאינם מקובצים
194,300	232,723	ב. סה"כ ענפים מקובצים ⁽¹⁾ ושאנם מקובצים
		א.2. הוצאות עקיפות ⁽²⁾
4,299	4,299	סה"כ ענפים מקובצים ושאנם מקובצים
		א.3. הפרשה לפער שבין העתודה לסיכונים שטרם חלפו כפי שחישב האקטואר לבין הפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר ⁽³⁾ :
2,540	2,540	ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי)
0	לא נדרש להצהיר	ביטוח מקיף לדירות
		סה"כ תביעות תלויות
201,138	239,562	המחושבות לפי הערכה אקטוארית

(1) ענפים מקובצים: ביטוח הנדסי, ביטוח קבלנים, ביטוח יהלומים, ביטוח רפואי לחיות מחמד.

(2) ההפרשה להוצאות עקיפות הינה עבור כל שנות החיתום.

(3) ראה פרק ד', סעיף 8 להצהרה.

פרק ג' – (הצהרת אקטואר) חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענפים הבאים (כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה - 1985):

- ביטוח רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד שלישי) - סעיף 1(א)(9).
- ביטוח מקיף לדירות - סעיף 1(א)(12).
- ביטוח מפני אחריות מעבידים - סעיף 1(א)(7).
- ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי - סעיף 1(א)(14).
- ביטוח מקיף לבתי עסק - סעיף 1(א)(12).

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:

א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;

ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;

ג. עמדת המפקח בנושא חישוב עתודות ביטוח כללי;

ד. כללים אקטוארים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.2.א), בגין הענפים שאינם מקובצים - ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי), ביטוח מקיף לדירות, ביטוח מפני אחריות מעבידים, ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי, ביטוח מקיף לבתי עסק - מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

5. סך ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.2.א.ב) מהווה, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים ושאינם מקובצים בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א.2) מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 3.א.2) מהוות, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – (הצהרת אקטואר) הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית שבהם אי וודאות סטטיסטית מובנית לעלות סך התביעות. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות, מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש ליישוב התביעות התלויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב. בנוסף, ייתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט, אשר לא ניתן לחזותם מראש. לכן, עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר.
2. בשנת 2011 פרסמה אגודת האקטוארים תקן להערכה אקטוארית לתביעות תלויות, כולל עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התביעות התלויות, לרבות התייחסות להיוון, תיעוד, גילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי מקצוע אלו.
3. בענפים הבאים לא בוצעה הערכה אקטוארית בשל העדר מובהקות סטטיסטית: ביטוח הנדסי, ביטוח קבלנים, ביטוח יהלומים, ביטוח רפואי לחיות מחמד - בענפים אלו העתודה נקבעה בהתבסס על הערכת מחלקת התביעות בחברה.
4. החל מדצמבר 2015 החברה ערכה עדכונים בחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי, על פי הנחיית הפיקוח, בהתאם לעמדת הממונה (הוראות משלימות לתקנות ולחוזר "ביטול הצבירה"), שעניינה ניהול מיטבי לאקטוארים לחישוב עתודות בביטוח כללי לצורך דיווח כספי, כך שישקפו באופן נאות את ההתחייבויות הביטוחיות¹. עמדת הממונה מפרטת, בין היתר, עקרונות בבסיס הערכת העתודות: מקצועיות, עקביות וזהירות. לעניין עקרון הזהירות, נקבע כי זהירות משמעה ש"העתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח". כלומר, לגבי העתודה שחושבה על ידי האקטואר, קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי העתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח כולל בגין סיכונים שטרם חלפו. בהקשר זה, נקבע לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות, כי הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. עוד נקבע, בקשר עם עקרון הזהירות, כי ריבית ההיוון המתאימה לבחינת הזהירות היא על פי עקום ריביות חסר סיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות. כמו כן, בבחינה זו יש להתחשב באופן שערך הנכסים בדוחות הכספיים העומדים כנגד ההתחייבויות.
5. אי הודאות בעתודות מיוחסת, בין היתר, לשלושה מרכיבים עיקריים של סיכון: סיכון רנדומלי, סיכונים סיסטמיים חיצוניים וסיכונים סיסטמיים פנימיים. את הסיכון הרנדומלי ניתן לאמוד בשיטות סטטיסטיות. לעומת זאת, בעת הערכת ההשפעות הסיסטמיות, בשל אופיים של סיכונים אלו, נדרש שימוש בשיטות איכותיות המשלבות מידה רבה של שיקול דעת. בנוסף, יצוין כי טיב ההערכה של כל מקורות הסיכון תלוי בנפח ובאיכות הנתונים. במקרים רבים, לשיקול הדעת יש השפעה משמעותית על קביעת מרווח הביטחון של העתודה.
6. החברה יישמה את עקרונות הנוהג המיטבי כמתואר לעיל בענפים הבאים: ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי), ביטוח מקיף לדירות, ביטוח מפני אחריות מעבידים, ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי, ביטוח מקיף לבתי עסק כך שהעתודה עומדת ברמת ביטחון של 75% לפחות וכוללת מרווח ביטחון הלוך בחשבון את אי הודאות הנובעת מהסיכון הרנדומלי ומסיכונים סיסטמיים, פנימיים וחיצוניים. העתודה הוונה בהתאם לדרישות הנוהג המיטבי על פי עקום ריביות חסר סיכון בתוספת 50% פרמית אי נזילות וכן הופחת הפער בין השווי ההוגן לבין השווי בספרים של הנכסים הלא סחירים העומדים כנגד התחייבויות ביטוחיות אלו.
7. לאור העובדה כי יישום עמדת הממונה בוצע לראשונה אשתקד, ייתכנו בשנים הבאות עדכונים למודל, תוך בחינת הסיכונים הכלולים בו, בחינת יציבותו על פני זמן, לרבות שינויים עתידיים בפרמטרים ובערכם.
8. יובהר כי להפרשה בגין הפער שבין העתודה לסיכונים שטרם חלפו לבין הפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (ראה בפרק ב' 3.2.א לעיל) אין משמעות של פרמיה בחסר כבעבר, אלא היא נדרשת מתוקף יישום עקרון הזהירות כמתואר לעיל, הקובע כי יש לחשב את העתודה לסיכונים שטרם חלפו כך שהיא כוללת מרווח ביטחון.
9. בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן: "החוק") מוקנית למוסד לביטוח לאומי ("מל"ל") זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי ולעניינו את חברות הביטוח לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלג"ד ("זכות שיבוב"). גובה הערך המהוון של הקצבאות שישולמו לנפגעי תאונות עבודה ואופן היוון של אותן קצבאות, נקבע בתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("התקנות"). בחודש יוני 2016 פורסם תיקון לתקנות ("התיקון") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמורה ושל שיעורי ההיוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות. בהתאם לתיקון יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ערב תיקון.

¹ "נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך דיווח כספי"

כמו כן קובע התיקון כי לוחות התמורה ושיעורי היוון הקצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ובכל ארבע שנים שלאחר מועד זה, אך לא יותר משינוי של 1 אחוז בכל תקופה כאמור. בחודש ספטמבר 2016 פורסם תיקון לתיקון האמור לפיו נדחה מועד כניסת התיקון לתוקף בשנה אחת, ללא דחייה של מועד עידכון שיעור ההיוון.

להערכת החברה, בעקבות האמור, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המל"ל כנגד מבטחים בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה ובהתאמה יכול והדבר ישפיע גם על גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לנפגעים בתביעות נכות ומוות אחרות.

לאור האמור, החברה ביצעה אומדן של השפעת עדכון התקנות ובהתאם לכך הגדילה את ההפרשות, בשנת 2016, בענפי החבויות (ביטוח מפני אחריות מעבידים, ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי) בסך של כ- 4.3 מיליוני ש"ח בשייר לפני מס.

יצוין כי תיקון התקנות, מנגנון עדכון הריבית מדי תקופה של 4 שנים והשפעתם על תשלומי התביעות ובפרט פסיקות בתי המשפט אשר יתבקשו להבהיר ולקבוע את כללי היישום לאור תיקון התקנות, יוצרים אי ודאות גדולה אשר ישפיעו על אומדן ההתחייבויות הביטוחיות. מכאן שתשלומי התביעות בפועל עלולים להיות שונים משמעותית מהאומדן שבוצע לפרטים נוספים ראה ביאור (28)(4)(ז)(ב) בדוח הכספי.

	ניר הרמתי	אקטואר ביטוח כללי	16/03/2017
חתימה	שם האקטואר	תפקיד	תאריך

סוף הצהרת אקטואר - ביטוח כללי (למעט ביטוח רכב חובה)

הצהרת האקטואר - ענף רכב חובה

מצ"ב הצהרת אקטואר בענף רכב חובה בלבד הכוללת חוות דעת בדבר הערכת ההפרשות לתביעות תלויות.

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "שומרה") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן, בענף **ביטוח רכב חובה** עבור הדוחות הכספיים של שומרה (להלן: "ההפרשות") ליום 31.12.2016, כפי שמפורט להלן.

אני עובדת שכירה של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ החל מיום 01.09.2013 ומשמשת בתפקיד אקטוארית ממונה לענף רכב חובה בשומרה החל מיום 01.01.2014.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

- (1) ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי (להלן - "הפול"), נעשתה תוך התבססות על חישוב שנעשה ע"י אקטואר ה"פול".
- (2) אין לחברה ביטוחים משותפים עם חברות אחרות בענף רכב חובה.
- (3) לא בוצעה הפחתה בעתודות בגין האפשרות של העדר מתאם בין הענפים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

ליום 31 דצמבר 2016		
ש"ר (אלפי ₪)	ברוטו (אלפי ₪)	
		א. הפרשה לתביעות תלויות והוצאות הישירות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח)
		א. ענפים שאינם מקובצים:
1,077,465	1,153,056	רכב חובה
1,077,465	1,153,056	סה"כ ענפים שאינם מקובצים
1,077,465	1,153,056	ב) סה"כ ענפים מקובצים ושאנם מקובצים
		2. הוצאות עקיפות
30,677	30,677	רכב חובה
		3. הפרשה לפער שבין העתודה לסיכונים שטרם חלפו כפי שחישב האקטואר לבין הפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר:
12,013	12,013	רכב חובה
1,120,155	1,195,746	סה"כ תביעות תלויות והפרשה לפער שבין העתודה לסיכונים שטרם חלפו כפי שחישב האקטואר לבין הפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהירה ומאשרת כי בענף רכב חובה:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
  - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;
  - ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
  - ג. עמדת המפקח בנושא חישוב עתודות ביטוח כללי;
  - ד. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2), בגין הענפים שאינם מקובצים (רכב חובה) מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות המוגדרות לעיל, בענף רכב חובה, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. סך ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2) מהווה, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים ושאין מקובצים (רכב חובה) בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א.2) מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 3.א.2) מהוות, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית שבהם אי ודאות סטטיסטית מובנית לעלות סך התביעות. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות, מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש ליישוב התביעות התלויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב. בנוסף, ייתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט, אשר לא ניתן לחזותם מראש. לכן, עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר.
  2. החל מחודש דצמבר 2015 החברה ערכה עדכונים בחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי, על פי הנחיית הפיקוח, בהתאם לעמדת הממונה (הוראות משלימות לתקנות ולחוזר "ביטול הצבירה"), שעניינה נוהג מיטבי לאקטוארים לחישוב עתודות בביטוח כללי לצורך דיווח כספי, כך שישקפו באופן נאות את ההתחייבויות הביטוחיות¹.
- עמדת הממונה מפרטת, בין היתר, עקרונות בבסיס הערכת העתודות: מקצועיות, עקביות וזהירות. לעניין עקרון הזהירות, נקבע כי זהירות משמעה ש"העתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח". כלומר לגבי העתודה שחושבה על ידי האקטואר, קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי העתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. בהקשר זה, נקבע לגבי תביעות תלויות בענפי

¹ "נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך דיווח כספי"

חובה וחביונות, כי הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. יחד עם זאת, נקבע, ככל שישנן מגבלות בניתוח הסטטיסטי, יפעיל האקטואר שיקול דעת ויתכן שימוש בשיטות אקטואריות מקובלות ואף פורטו דוגמאות לטיפול אפשרי במגבלות כאמור. עוד נקבע בקשר עם עקרון הזהירות, כי ריבית ההיוון המתאימה לבחינת הזהירות היא על פי עקום ריביות חסר סיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות. כמו כן, בבחינה זו יש להתחשב באופן שערך הנכסים בדוחות הכספיים העומדים כנגד ההתחייבויות.

3. אי הודאות בעתודות, מיוחסת, בין היתר, לשלושה מרכיבים עיקריים של סיכון: סיכון רנדומלי, סיכונים סיסטמיים חיצוניים וסיכונים סיסטמיים פנימיים. את הסיכון הרנדומלי ניתן לאמוד בשיטות סטטיסטיות. לעומת זאת, בעת הערכת ההשפעות הסיסטמיות, בשל אופיים של סיכונים אלו, נדרש שימוש בשיטות איכותיות המשלבות מידה רבה של שיקול דעת. בנוסף, יצוין כי טיב ההערכה של כל מקורות הסיכון תלוי בנפח ובאיכות הנתונים. במקרים רבים, לשיקול הדעת יש השפעה משמעותית על קביעת מרווח הביטחון של העתודה.

4. לאור העובדה כי יישום עמדת הממונה בוצע לראשונה אשתקד, ייתכנו בשנים הבאות עדכונים למודל, תוך בחינת הסיכונים הכלולים בו, בחינת יציבותו על פני זמן, לרבות שינויים עתידיים בפרמטרים ובערכם.

5. נציין, כי בהתאם לחוזר ביטוח 1-1-2015, יישום עקרון הזהירות כאמור לעיל בחברה, מהווה חישוב מספק לעניין בדיקת נאותות העתודות בענף רכב חובה. החברה ביצעה בדיקת נאותות, על פי דרישות הנוהג המיטבי, והשוותה אותה אל מול העתודה. מהבדיקה עולה, כי הפרשות החברה עומדות בעקרון הזהירות כמופיע בעמדת הממונה.

6. בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן: "החוק") מוקנית למוסד לביטוח לאומי ("מל"ל") זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי ולעניינו את חברות הביטוח לפי פקודת הנזיקין או חוק הפל"ד ("זכות שיבוב"). גובה הערך המהוון של הקצבאות שישולמו לנפגעי תאונות עבודה ואופן היווןן של אותן קצבאות, נקבע בתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("התקנות"). בחודש יוני 2016 פורסם תיקון לתקנות ("התיקון") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמורות ושל שיעורי ההיוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות. בהתאם לתיקון יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ערב תיקון.

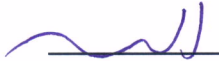
כמו כן קובע התיקון כי לוחות התמורות ושיעורי היוון הקצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ובכל ארבע שנים שלאחר מועד זה, אך לא יותר משינוי של 1% אחוז בכל תקופה כאמור. בחודש ספטמבר 2016 פורסם תיקון לתיקון האמור לפיו נדחה מועד כניסת התיקון לתוקף בשנה אחת, ללא דחייה של מועד עדכון שיעור ההיוון.

להערכת החברה, בעקבות האמור, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המל"ל כנגד מבטחים בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה ובהתאמה יכול והדבר ישפיע גם על גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לנפגעים בתביעות נכות ומוות אחרות.

לאור האמור החברה ביצעה אומדן של השפעת עדכון התקנות ובהתאם לכך הגדילה את הפרשות, בשנת 2016, בענף רכב חובה בסך של כ- 92 מיליוני ש"ח בשייר לפני מס.

יצוין כי תיקון התקנות, מנגנון עדכון הריבית מדי תקופה של 4 שנים והשפעתם על תשלומי התביעות ובפרט פסיקות בתי המשפט אשר יתבקשו להבהיר ולקבוע את כללי היישום לאור תיקון התקנות, יוצרים אי ודאות גדולה אשר ישפיעו על אומדן ההתחייבויות הביטוחיות. מכאן, שתשלומי

התביעות בפועל עלולים להיות שונים משמעותית מהאומדן שבוצע לפרטים נוספים ראה ביאור
(28)(4)(ז)ב) לדוחות הכספיים המאוחדים.

	<u>F.I.L.AA חשמונאי נעמה</u>	<u>אקטוארית ממונה רכב חובה</u>	<u>16/03/2017</u>
חתימה	שם האקטואר	תפקיד	תאריך

סוף הצהרת אקטואר - ביטוח רכב חובה

פרק א' - הצהרת אקטואר - ביטוח בריאות

מצ"ב הצהרת אקטואר הכוללת חוות דעת בדבר הערכת ההפרשות לתביעות תלויות.

פרק א' - (הצהרת אקטואר) זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "שומרה") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של שומרה (להלן: "ההפרשות") ליום 31.12.2016, כפי שמפורט להלן.

הנני עובד שומרה. בחודש מרץ 2005 מונית לאקטואר ממונה בתחום ביטוח בריאות. למיטב ידיעתי, אינני בעל עניין ואינני מחזיק באמצעי שליטה בשומרה. אין לי קשר עסקי עם בעל עניין בשומרה או עם בן משפחה של בעל עניין בשומרה, לרבות קשרים עסקיים עם חברה בת של שומרה או עם חברה הקשורה לשומרה.

פרק ב' - (הצהרת אקטואר) היקף חוות הדעת האקטוארית

1. היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות בענפים המפורטים להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

- (1) הפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים – אין לחברה עסקים נכנסים.
- (2) הפרשה שחושבה עבור תת ענף תאונות אישיות, תת ענף בו לחברה פוליסות משותפות שמקורן בביטוחים קבוצתיים (שנערכו עד שנת 2000 בלבד), הוערכה על ידי המבטחים המובילים והועברה לידיי.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

ליום 31 דצמבר 2016		
ש"ר (אלפי ₪)	ברוטו (אלפי ₪)	
		א. הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו) והוצאות הישירות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח)
		א). תת ענף הבריאות תאונות אישיות:
982	3,016	ביטוחי פרט
0	0	ביטוח קבוצתי
982	3,016	סה"כ תת ענף הבריאות תאונות אישיות
		א.2. הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב התביעות ⁽¹⁾
56	56	ביטוחי פרט
0	0	ביטוח קבוצתי
		א.3. הפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח
0	לא נדרש להצהיר	הפרשה בגין פרמיה בחסר
1,038	3,072	סה"כ תביעות תלויות והפרשה לפרמיה בחסר המחושבות לפי הערכה אקטוארית

(1) ההפרשה להוצאות עקיפות הינה עבור כל שנות החיתום.

א.4. לא בוצעה הפרשה בגין השתתפות ברווחים - הנ"ל לא נמצא בתנאי הפוליסות.

פרק ג' (הצהרת אקטואר) - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענף הביטוח תאונות אישיות:

- הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
  - הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א - 1981 והתקנות לפיו;
  - הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
  - כללים אקטואריים מקובלים.
- לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
- ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
- ההפרשות המפורטות בפרק ב' מהוות, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתתי ענפי הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' (הצהרת אקטואר) - הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית שבהם אי ודאות סטטיסטית מובנית לעלות סך התביעות. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות, מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי אשר יידרש ליישוב התביעות התלויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב. בנוסף, ייתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט, אשר לא ניתן לחזותם מראש. לכן, עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר.
2. בשנת 2011 פרסמה אגודת האקטוארים תקן להערכה אקטוארית לתביעות תלויות, כולל עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התביעות התלויות, לרבות התייחסות להיוון, תיעוד, גילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי מקצוע אלו.

	אקטואר ביטוח בריאות	16/03/2017
חתימה	תפקיד	תאריך
שם האקטואר	ניר הרמתי	

סוף הצהרת אקטואר בריאות